RB118.801

Library
of the
University of Toronto

NIEVVVE VVERELT,

Anders ghenaempt

VVEST-INDIEN.

t'AMSTERDAM,

By *Michiel Colijn*, Boeck-vercooper op't Water by de Oude Brugh / in't Huys-Boeck.
Anno 1622.

Met Privilege.

Extract uyt de Privilegie.

DE *Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, hebben gheconſenteert, ende gheoctroyeert, Conſenteeren ende Octroyeren mits deſen,* Michiel Colijn, *Boeck-vercooper tot Amſtelredam, dat hy voor den tijt van acht Iaren naeſt-comende, alleene inde Vereenichde Nederlanden ſal mogen doen drucken ende uytgheven de Boecken by hem doen tranſlateren van* Anthonio de Herrera *opperſte Cronijck-Schrijver vande Indien van weghen den Coninck van Spaignien, tracterende vande gheleghentheyt vande Weſt-Indien, ende dat ſtucx-gewijſe in verſcheyden deelen int Nederduytſch, Latijn, Françoys, ende de Hoochduytſche Tale. Verbiedende alle ende een yeghelick Inghe-ſetenen van deſe Landen, de voorſchreven Boecken int gheheele, ofte ten deele, int groote, ofte int cleyne, In eenighe vānde voorſchrēven Spraecken, geduerende den voorſchreven tijt van acht Iaren, na te drucken, ofte elders na gedruckt, inde Vereenichde Nederlanden te brenghen om te vercoopen, ſonder conſent vanaen voorſchreven* Michiel Colijn, *by Pene van verbeurte vande na-ghedruckte Exemplaren, ende daer-en-boven vande ſomme van ſes hondert Carolus guldens, t'appliceren een derdendeel daer van tot behoef van den Officier die de Calengie doen ſal, het tweede derdendeel tot behoef vanden Armen, Ende het reſterende derdendeel tot behoef vanden voorſchreven* Michiel Colijn, *alles breeder blyckende by de Brieven van Octroy daer van verleent, ſijnde gheteeckent*

Nicolaes vander Bouchorſt vt.

Ende noch leegher

Ter Ordonnantie vande Hooch-ghemelte Heeren Staten Generael

C. Aerſſens.

Deus mortuorum

Deus aquarum

Deus belluorum

Acamapich primus Rex Mexici

DESCRIPTIO
INDIÆ
OCCIDENTALIS
per
Antonium de
Herrera Regium
Indiarum et Castellæ
Historiographum

Hoitzili pochtli summus Mexicanorum Deus

Deus Ventorum

Deus Vini

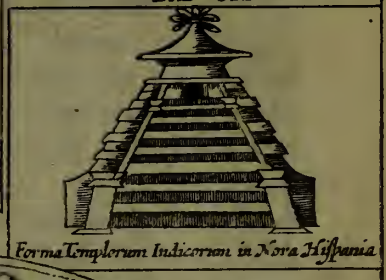

Forma Templorum Indicorum in Nova Hispania

De Edele/ Achtbare/ seer wijse ende voorsienige Heeren/ de Gecommitteerde Raden der Admiraliteyt/ Residerende tot Amsterdam.

Ioncker Frederick van Baer, Heere tot Slanghenberch, &c.
Aelbrecht Heere van Schaghen, Burchorn, &c.
Nicolaes VVoutersz. Burgermeester tot Haerlem.
VVillem VVarmont, out Schepen en Vroetschap tot Leyden.
Adriaen Pietersz. Raep, out Schepen ende Vroetschap tot Amsterdam.
Iacob de Vry, out Schepen en Vroetschap binnen der Goude.
Theunis Iansz. Burgermeester tot Edam.
Ian Adriaensz. Zoggaert, out Schepen ende Raedt der Stadt Middelburch.
Iacob Lieftinck, Vroetschap tot VVtrecht.
Ioost Ionghestal.
Dirck Nykerck, Burgermeester tot Zwol.
D. Hendrick Storm, Raedt ende Advocaet Fiscael,
Iacob Laurensz. Secretarius.

Wenscht Michiel Colijn naer voorgaende presentatie sijnes diensies/ gheluck ende Salicheydt.

ICk presenteere V. E. met hoochster eerbiedicheyt, het vierde deel van den Aerdt-Cloot, niet soo wijdt ende breedt, ghelijck het in sich selve is, maer als het in een cleyn begrijp van Caerten, ende corte beschrijvinge van alle ende yeghelijcke plaetsen t'samen ghetoghen, ende vervatet is: op dat V. E. haer ghemoet, 'twelck met veele ende ghewichtige saecken besich is, altemet verlustigen met een Reyse door die Landen, waerin de materie van s'menschen giericheyt ende begeerlijcheyt is begraven en besloten. Daer zijn voorwaer veele dingen, die V. E. tot een naerder ondersoeck van't *Americaensche Ryck*, ende 'tlesen deser Historie connen noodighen. VVant beneffens datter niet en is, 'twelck Regenten ende voornementlijcke persoonen beter betaemt, dan de kennisse van de werelt, waer in sy in eere verheven sijn, Heerschappye voeren, na Rijckdom trachten, Oorloghen, ende 'tgantsche menschelijcke geslacht woelt, ende niet onbetaemlijcker can zijn, dan geen wetenschap te hebben van die Landen, over welcke te ghebieden niet min profijtelijck als heerlijck soude zijn: soo durve ick daer-en boven segghen, datter dese Republijcque, in de welcke V. E. soo notable diensten doen, niet weynich, aen gheleghen is, dat V. E. seeckere ende volle kennisse van dese Nieuwe VVerelt, mitsgaders van de Steden, Sterckten, Havens, Rivieren, ende Volckeren, daer in zijnde, becomen. Nae dat soo veele treffelijcke feyten binnen ende buyten Lants, te Lande ende te Water, geluckelijck sijn uytgherecht, na dat de Spangjaerts by nae uyt de Moluckſche Eylanden zijn ghedreven, nae dat de weghen vant Noorden ende de Tartarische Zee zijn besocht, hebt ghy oock ten laetsten beraedtslaecht, een voet inde Nieuwe Werelt te setten. Men heeft tot allen tijden geoordeelt, dat het de beste wijse van Oorloghen was, den Vyandt niet alleen op onsen eyghen bodem ende ontrent onse custen te verwachten: maer hem oock in sijne Rijcken, daer hy sonder sorghe of vreese is, nae 'texempel der Romeynen, te bestoocken. Het is kenlijck, dat *Hannibal* door desen treeck uyt Italien weder in Africa is ghedreven, Ende dit weten oock de Medecijns, die, wanneer 'trechter been

eenich letſel heeft, het andere altemet wijſſelijck ſnijden, om den Vyandt der gheſontheyt van de crancke plaetſe af te locken. Maer ſulcx ſal met minder voortganck ende voorſpoet gheſchieden, ten ſy ſaecke V. E. wel ende grondelijck verſtaen, welcke den wech zy, die daer toe leydt, waermen onſe ingheſetene beſt planten ſal, wat profijt daer uyt voor den handel can ontſtaen, ende hoe alles ſeeckerlijck can worden int werck gheſtelt. *Livius* prijſt dit in Hannibal, *dat hem alle de ghelegentheden vande Vyanden, niet min als ſyne eyghene bekent waren*, waerom hy oock beveelt dat men *der Vyanden heyr, de ſituatie der plaetſen, ende den aerdt van't Landt* verſpiede ende door ſie, Maer dit alles canmen niet beter comen te weten, dan door de Geographiſche beſchrijvinghe, dewelcke ons voor ooghen ſtelt, ſelfs die plaetſen, die wy noyt hebben geſien, ende den leſer, al blyft hy ſchoon te huys, door de geheele werelt, ende de alderveerſte oorden van Landt ende Zee, met een gheluckighe ende ſeer gheneuchlijcke ſeylagie ſijns ghemoets om voert ende leydt. Tot dien eynde heb ick beſtaen V. E. toe te brenghen, den aldernetſten ſchrijver van *Weſt-Indien*, *Antonio de Herrera* Spangjaert, den welcke ick andere talen heb doen ſpreecken. Een Autheur, die, zijnde vereert geweeſt met den Tijtul van des Conincx Hiſtory-ſchrijver, ende tot in't binnenſte der ſecreten van den Raedt van Indien toegelaten, deſe Hiſtorie met groote trouwe ende waerheyt, maer weynich tot voordeel van ſijne Natie, ſchijnt uytghegeven te hebben. Dit gaet ſeecker, dat niemant de palen ende ſcheydingen der Provincien, ende de groote van de ſelve, de Zee-cuſten, Capen, Eylanden, der Revieren vloeden, cromten, gaten ende uytgangen, de gelegentheyt ende breedte vande Meeren, ende ſtaende wateren, de ghedaente van ſoo veel Steden, Schanſen, Vlecken, Dorpen, Havens, Reeden, en eyndelijck, de natuere van de Landen in't beſonder, watſe voortbrenghen, ofte niet, met meerder vlijt ende duydelijcker beſchreven heeft. In dien hier uyt eenich profijt can ontſtaen voor onſe Republijcque, indien dit werck V. E. can dienen in V. E. treffelijck voor nemen, ſo ſal het my niet berouwen, dat icker ſo veele moeyten ende coſten om heb gedaen. Ghy ſult hier claerlijck ſien, Mijn Heeren, hoe wijdt ende breedt de macht van uwen Vyandt ſich uyt breydt, die niet te vreden zijnde met een deel van Europa, Aſia ende Africa, deſe gheheele Nieuwe Werelt by ſijne Croonen heeft ghevoecht: Ende hoe groot ſijne ſchatten ende macht ten Oorloghe van daer gheworden zijn, heeft de Chriſtenheyt bevonden ende geproeft, dewelcke ſchier aen alle hoecken bevochten is door ſijne wapenen, ende nu (Godt betert) in veele plaetſen buckt onder 'tAmericaenſche gout. Ick en verhale dit niet om V. E. herten te ontroeren, maer op dat V. E. der voorgaende dapperheyt indachtich zijnde, met een volſtandighe cloeckmoedicheyt, onder 'tbeleydt van den gheluckighen Prince van Oraengien, 'tgewelt van dien ſeer machtigen Vyandt tegen ſtaen, ſtuyten ende breecken, want by aldien ghy hem overwint, ſo ſal den lof van de victorie ſoo veel te heerlijcker zijn, hoe veel te machtigher den vyandt is, waer teghens ghy hebt te ſtrijden gehadt. De Almogende Godt, de Behouder van onſe Vaderlandt, wille V. E. de victorie verleenen: Maer waer de victorie behoort ende mach vercreghen worden, ſal dit Boeck aenwijſen, het welcke ick V. E. bidde ſoo gunſtelijck te ontfanghen, als het comt van ſulck eene, welckers wenſch ende bede is, dat de Heere ende Regierder van al, mildelijck ende rijckelijck geve, alles, wat tot V. E. ende deſer Landen welvaren ſtrecken can.

Livius xxij.

Voor-rede des Autheurs,

Aen Paulum de Laguna, Licentiaet, Preſident van den Opperſten Raedt van Indien.

Ohan de Ovando Licentiaet, Voorſaet van uwe E. de welcke Preſident ſijnde, het Ampt van Hiſtori-Schrijver van d'Indiens eerſt heeft opgherecht, met groote naerſticheyt ende arbeyt by-een-ghebracht, alle de ſtucken, acten ende monumenten, die tot deſe ſaecke mochten dienen, ende tot ontdeckinghe van Landen, Steden, ende Plaetinge van volcke ſtreckten; niet alleen uyt Spaengien, maer oock uyt Weſt-Indien ſelfs; op dat alſoo de feyten, die by de Spaengjaerden in de nieuwe Werelt uytgherecht zijn, met dies te meerder waerheyt ende lof beſchreven mochten worden. Maer na ſijn overlijden is't ghebeurt, dat door verſuym van andere, de beſchrijvinghe van die Hiſtorie eenighe laren is blijven ſteecken. Maer als ghy tot het Ampt ende de Weerdicheyt van Preſident verheven zijt, hebt ghy gheoordeelt, datter niet onbehoorlicker was, dan dat ſulcke treffelicke daden door ſtilſwijgen ſouden begraven worden; mits dien doch de Hiſtorie de Schilderijen ſoo verre overtreft, hoe veel de ziele weerdigher is, als 'tlichaem: ende hebt daerom alle moeyte, vernuft ende vlijt daer henen ghewendet, dat dees Hiſtorie mocht voltrocken worden. Daer-en-boven, ſoo is't oock door V. E. gheſchiet, dat een goede gagie gheordineert is geworden voor den Hiſtori-Schrijver, op dat de ſelve aldus door den prickel van ſulck tractement ende lof opgheweckt ſijnde, dat heerlick ende gewichtich Ampt met meerder vlijt mocht uytvoeren. Soo comt dan V. E. voornemelick toe de eere van deſe Hiſtorie, als oock den danck, die V. E. ſchuldich ſijn, alle de ghene, welckers voor-Ouderen lof ende daden met uytghedruckte namen in deſe Hiſtorie worden uytghecondighet. Want d'opinie van *Iohannes Baptiſta Ramuſius* is barbariſch ende gantſch onrechtveerdich; die hem niet en heeft gheſchaemt te ſchrijven in't derde Boeck van ſyne Zee-vaerten; dat het ydel ende beſpottelick is, dat de Schrijvers van d'Indiſche ſaecken ſoo beſich ſijn, om de namen ende 'tVaderlandt, van de ghene, die door loffelicke daden in die quartieren beroemt zijn gheweeſt, aen te teeckenen ende te verhalen. Voorwaer die menſch ontdeckt hier mede de ſieckte van ſijne nijdicheyt, ende ſijne quaetwillicheyt teghens de Coninghen ende Natie van Spaengien. Want het voornaemſte ooghemerck der Hiſtorie is, den ghenen, die wel hebben ghedaen, met prijs ende lof te vereeren, ende daerenteghen ſulcke, die het qualick aenſtellen, met die ſchande, die zy verdienen, te brantmercken; ende ſulcx den Nacomelinghen tot een exempel: het welcke nochtans niet can gheſchieden, by al dien de meeninghe van *Baptiſta* plaetſe comt te houden. Maer V. E. oordeelt anders ende beter, ende ſal derhalven de Spaenſche Natie, die om deſe oorſaecke rondelick bekent, V. E. eeuwighe danckbaerheyt ſchuldich te ſijn, gheenſins lijden, dat uwer E. ghedachteniſſe ende prijs t'eenighen tijde come te vervallen. De almoghende Godt wille V. E. behoeden. Ghegheven te Valladolit, den 15. October, Anno 1601.

Anthonius de Herrera.

Catalogus vande Hiſtorien ende Journalen in deſen begrepen.

V Veſt-Indien, beſchreven van Antoni de Herrera, ende Pedro de Ordonnez de Cevallos.

Voyage van *Iacob le Maire*, door de Strate *le Maire*.

Van Capiteyn Don Ioan de Moré, door *de Strate* le Maire.

Verſcheyden Relatien van die geene die de Strate Magellanes hebben ghepaſſeert.

1. Ferdinando Magellanes, Anno 1520.
2. Don Iutieres Carvaial,
3. Langhs de Zuydt Zee, door Capiteyn Ladrillero.
4. Don Fray Garcia, Iofre de Loayſa. 1525.
5. Sr. Franciſco Draeck. 1577.
6. Langhs de Zuyt Zee Pedro Sarmiento, afghevaren van Lima. 1579.
7. Thomas Candiſch. 1587.
8. De tweede van Thomas Candiſch. 1591.
9. Van Iaques Mahu ende Symon de Cordes. 1598.
10. Van Olivier van Noort. 1598.

De Vocabulaer vande Tale vande Eylanden.

Salamonis.
Cocos Eylanden.
Nova Guinea.
Moyſes.
Moo.

Regiſter waer naer men de Caerten ſal ſtellen.

Caerte.		Bladt.
1.	Tuſſchen	2. en 3.
2.		6. — 7.
3.		8. — 9.
4.		22. — 23.
5.		32. — 33.
6.		36. — 37.
7.		42. — 43.
8.		42. — 43.
9.		46. — 47.
10.		52. — 53.
11.		60. — 61.
12.		68. — 69.
13.		72. — 73.
14.		78. — 79.

Volcht hoe men de Kaerten inde Spiegel der Auſtraliſche Navigatie ſal ſtellen.

A.		26. — 27.
B.		64. — 65.
C.		172. — 173.

Beschrijvinge vande Eylanden/
En t'vaste Landt in de *Oceaensche* Zee/
diemen noemt WEST-INDIEN.

Door

ANTONIO van HERRERA,
Groot Chronijck-Schrijver van de Indiens, en Castilien.

Het I. Capittel.
Van de toedeylinghe, en deelinghe van de West-Indiens.

DE omgang des Aertbodems bestaet in drie hondert en tsestich graden/ die ghebrocht zijnde tot Castiliaensche Mijlen / maeckender ses duysent en drie hondert: by den Omgangh des Aerdtrijcx / verstaetmen oock teffens de Zee / dese twee Elementen maecken een Cloot/ wiens aen weder-sijden nederdalende vlackte / ten deele is de Aerde / en ten deele de Zee. De Ouden hebben ghedeylt het Aertrijck in drie deelen/ en hebben ghegheven een yder sijn naem. Het eerste noemden sy Europam, 'tmeeste boven andere ghepresen. Het tweede was Asia, het grootste van d'andere / begrijpende in hem het groote Rijck van China. Het derde deel is Africa. De Menschen zijnde in meeninghe dat de Werelt niet meer en hiel dan de ghenoemde deelen / met de selfde niet te vreden zijnde / begaven haer tot de conste van navigeren / en tot de vindinghe van groote Schepen/die maeckende alsoo dat sy condé verdragen de cracht van de Golvé des Zees: en in die conste hebben de Spaengiaerts alle andere Natien des Werelts overtreft: want als in Castilien en Leon regeerden de Doorluchtige Catholijcke Coninghen Ferdinandus de vijfde/ en sijn Vrouwe Isabelle, de alderwijste en vaillantste Coninginne. En in Portegael D. Iohan de tweede/ ghenaemt de Pellicaen, die d'eeuwighe gheheugenisse altoos sal weerdich zijn. Don Christoffel Colon, d'eerste Admirael van West-Indien, ghe-leeft hebbende veel jaren / en ghetrout in Hispanien / met de raedt van Martijn van Bohemen, Portugijs/ ghebortich van het Eylandt Fayal, vermaert Astrologus, en een bysonder oordelaer / en andere daer hy mede communiceerde / heeft het beginne ghegheven van d'ontdeckinghe des Landts/ datmen heden reeckent het vierendeel des Werelts / 'tgrootste van allen. En nemende sijn cours derwaerts daer de Son onder gaet/ varende af van Palos, een Stadt van de Graef van Miranda, op de Custe van Andalusien, seylde soo langh door d'Oceaen, dat hy vont dit groote Lant/ het welcke door het midden ghesneden wort vande Æquinoctiael : en 'tgaet soo seer Zuyd-waerts / dat het comt tot op tweenvijftich graden en een half : ende soo verde Noort-waert dat het ons schuylt onder den Polo Arctico, sonder te weten het eynde.

De Spaengiaerts hebben alle Natiē overtreft int seylen/ eñ 'tmaecken van groote Schepen.

Palos een Stadt van de Graef van Miranda.

De groothept van dit vierde deel heeft de Menschen ghebracht in groote verwonderinghe/ wiens beschrijvinghe wy hier sullen verhandelen / onder de naem van Eylanden/ en het vaste Lant/ van den Oceaen, om te weten omringt van die Zee/ en gheleghen int Westen: en die zijn ghemeenlick ghenoemt West-Indien, en de nieuwe Werelt/ en begrepen in de demarcatie of toedeplinghe van de Coninghen van Castilien, en van Leon, 't welck is een Hemisphærium, en de helft van de Werelt van 180. graden/ begost te tellen van beweste/ van eē Zupt en Noort-lijn/ die loopt door 39. oft 40. graden der lengte/ bewesten den Meridiaen van Toledo, welcke gaet over den mont van de Rivier Maranjon, en voor het Oosterdeel over de Stadt Malacca, alsoo dat by weghen van 20. leguas op een graet/ dese demarcatie overdweers van d'eene tot d'ander sijde drie dupsent en negen hondert Castiliaensche leguas/ elck ghereeckent op drie dupsent Passen/ van vijf Castiliaensche Roe-Voeten: t'welck men sept dat souden zijn ses hondert Italiaensche Mijlen/ van't Oosten / tot het Westen / 't welck het Zee-Volck noemt Oost en West / en die tellinghe van twintich leguas voor een graet / is conform met die van Ptolomæo, en oock het ghevoelen van vele curieuse lupdē. Andere hebben ghedicht datter tseventich Roomsche oft Italiaensche mijlen in een graet sijn / en dat zy niet meer en maecken dan seventhiē en een half Castiliaensche leguen, twelck gehouden wert de beste tellinghe.

Waer door dat de Linie van de deplinghe loopt.

Hoemen telt de gradē van de langte.

De graden der lenghten/ twelck die zijn dienē telt langs den Æquinoctiael, gaende van het Oosten na 't Westen / over het midden van het ront / en de Cloot der Aerden / en heeftmen soo wel niet connen waer nemen / om datmen in de Hemel gheen vast teecken en heeft: graden der hoochten zijn die/ dienē neemt en telt van de Polo af die seecker zijn / om dat het een vast punt is/ twelck is het Wit daer naer gheschoten wert / met de welcke men alhier aenwijsinge sal doen in dese beschrijvinghe.

Waer ontdeckt en beseplt is.

Daer is ontdeckt en beseplt van het Noorden tot het Zupden / van de 60. graden Noordelicke breete/ tot de 53. Zupdelicke / twelck zijn dupsent / neghen hondert en seven-en tseventich leguen lants / twelck dit vaste landt hout in lengte. En al waert op sijn breetste is hout het dupsent drie hondert / en op sijn minste tot achthien / twelck is het smalste van Nombre de Dios, of Porto belo, tot Panama, door welcke natuyrlick dit Lant ghedeplt wert/ latende by naest de helft daer van int Noorden/ en d'ander helft in het Zupden / twelck zijn de twee deelen van die demarcatie. Het derde deel zijn de Eylanden / en het vaste Lant twelck by Oosten van Malacca is / waer over de linie van de deplinghe is gaende / tusschen de Croonen van Castilien, en Portugael, die een deel maecken van Oost-Indien, ten respecte van Castilien, werden zy ghenoemt Indien van't Westen, ghelijckmen sien can in de alghemeene Caerte die hier naer volght.

Eē wonderlicke werckinge van de Sepl-Steē.

En om de ontdeckinge van alle dese Landen / upt de welcke dese Coninckrijcken ghetrocken hebben soo groote rijckdommen / men moet dien toeschrijven den Sepl-Steen / wiens wonderlicke cracht in die tijden is ontdeckt door Don Anthonio Ossorio Ridder van Valladolid, ende was t'ghene dat de Sepl-Steen het Yser mede-deplde een heftigher aentreckende cracht/ dan sy selfs heeft/ nademael dat een Yser ghevoecht aen de cant van de Steen daer hy op sijn sterckste is/ sal oplichten meer ghewichts Ysers als hy selfs weecht.

Don Antonio Ossorio ontdeckt eē groot secreet vande Sepl-Steē.

Op alsulcke wijse

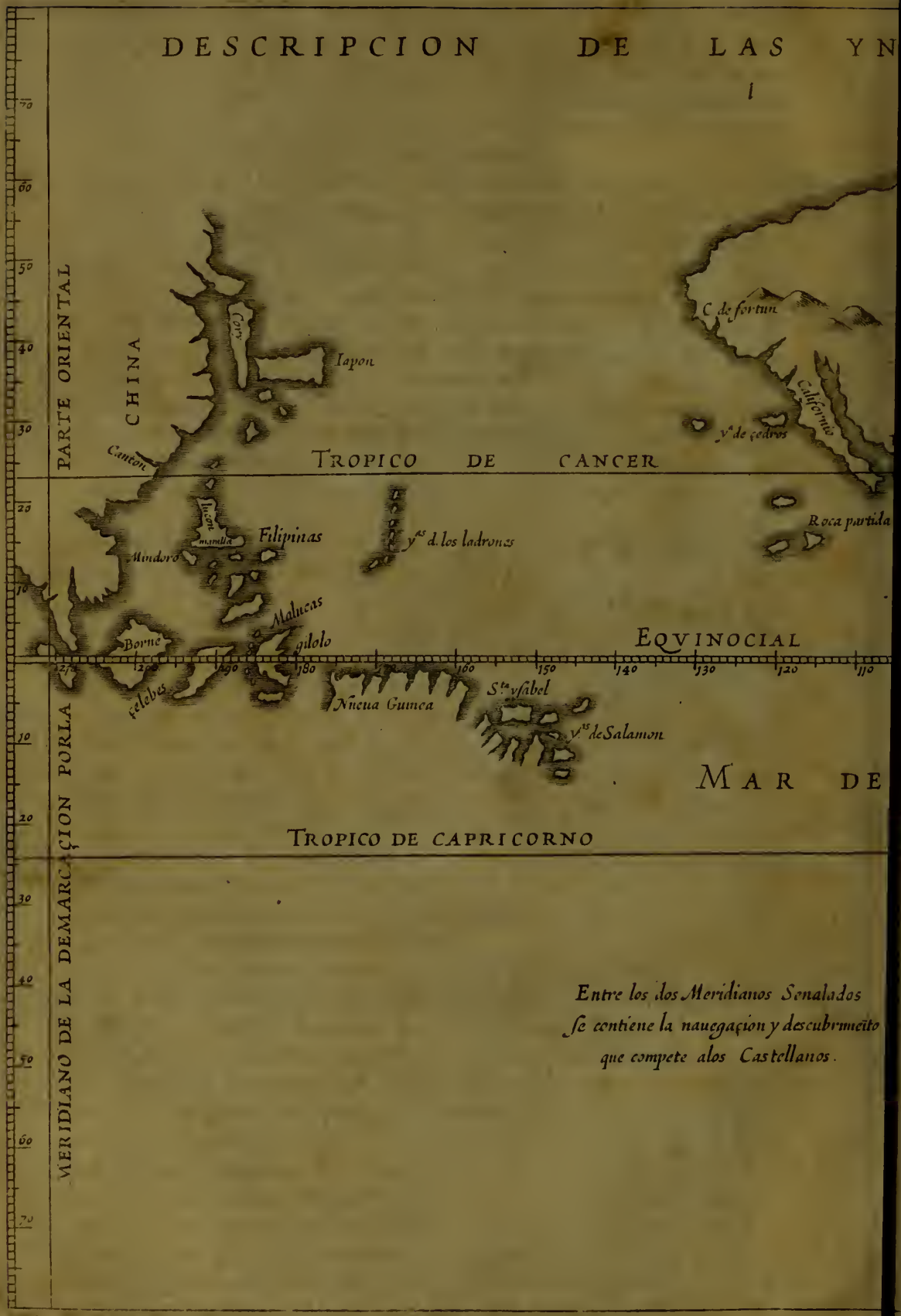
DESCRIPCION DE LAS YN
PARTE ORIENTAL
CHINA
Cory
Iapon
Canton
TROPICO DE CANCER
C de fortun
California
ya de çedros
Roca partida
Filipinas
Mindoro
yas d. los ladrones
Malucas
gilolo
Borne
çelebes
EQVINOCIAL
Nueua Guinea
Sta vsabel
yas de Salamon
MAR DE
TROPICO DE CAPRICORNO
MERIDIANO DE LA DEMARCAÇION PORLA
Entre los dos Meridianos Senalados
se contiene la nauegaçion y descubrimeito
que compete alos Castellanos.

IAS OCIDENTALIS
BACALLAOS
lisboa
la Vermuda
Florida
VA ES
NA
Mexico
Cuba
Canarias
R de loro
C. Blanco
S. Anton
C Verde
A Capulco
Honduras
Jamaica
Dominica
Trinidad
Caro
Panama
Tierra firme
y. de cocos
PARTE OSCIDENTAL
MAR DEL NORTE
C Pasao
R de las amazonas
y. de galapagos
C.S. Augustin
PERV
BRASIL
SVR
Callao
Arica
PORLA
C. Frio
S Vinçente
P. de chile
R de plata
C. de S. Maria
C. Blanco
P. de baldima
Provinçia de estrecho
C de las Virgines
Estrecho de Magallano
MERIDIANO DE LA DEMARCACION

wijse dat een Seyl-Steen die niet meer weecht dan twee ponden en een vierendeel / en heeft de natuerlicke cracht niet om meer op te lichten dan ses onces ghewichts/ in mijn presentie heeft opghelicht veerthien pont Yserș: dese cracht heeft de Seyl-Steen van Hispanien niet. Voorwaer tis een saecke die de Philosophen wel wat bedencken gheeft.

Hier moet comen de Caerte, *Num.* 1.

Het II. Capittel.

Van de Reyse naer Indien.

MAr del Norte wort genaeft die Zee/welcke int Oostē/ en Mar del Sur, die welcke int Westē is: Van dese Mar del Sur worden bespoelt de Landen van nieu Spangien/ en Peru, en van de Mar del Norte, die Landē die Zuytwaert van Brasil nae de Strate toe zijn gheleghen/ en voornamentlick die Noort-waert van Brasil na Castilien henen / en andere Noorder deelen zijn gheleghen/welcke Zeen daer naer haer verdeplen in andere minder Golven/ ende in alles hebben dese Zeen vier voornamelicke navigatien of vaer-waters. Die eerste en de outste is / die van Castilien ten vaste Landt / en op nieu Spangien gaet. De tweede is die van Castilien na de Rio de la Plata, en na de Straet van Magallanes is gaende. De derde is die van de Custen van nieu Hispanien / van Guatamala, en Panama, naer Peru, Chili, en de Straet is gaende: Ende de laetste ende alder-nieuste is die van nieu Spangien / op de Eplanden vant Westen / en de handelinghe van China is gaende / ghelijckmen sien can in de nevenstaende Caerte.

Daer zijn vier navigatien op de Indischen.

De eerste navigatie / om datse meest bevaren wert / is ghenoemt Carrera de las Indias, wert in tween ghedeelt / d'eene is op de Haven van S. Ian de Vlva in nieu Spangien. Tot welcke plaetse toe van Sevilien seplmen by naest duysent en seven-hondert leguen / in twee Maenden en een half: en d'andere naer Nombre de Dios, en d'ander na Porto Belo, twelck is int Rijck datmen het Vaste lant noet/ van 1400. leguen / in twee langhe Maenden/ en die beyde loopt men met een course tot datmen comt tot de Eplanden van de Noort-Zee / van San Lucar de Barrameda, van wiens barra men niet mach afloopen sonder Pilote die kundich is op de kille / goede wint hebbende/ en wassent Water/en dachlicht / of Lanteern-licht om te sien de mercken op de dzempel.

De eerste na vigatie.

De swaricheyt int uytloopen van S. Lucas.

De tijden om dese navigatien te beginnen zijn verschepden. Nae nieu Spangien de Winter over wesende van het begin van Apzil/ tot dat May voor by is / en later niet / om datmen niet en comt aen d'Eplanden van de Noort-Zee/ nae Augusto / als de Noorde Winden domineren/ en de Vracanen, beginnen / twelck sijn onweders van de schermutsinghen van de contrarie Winden. En nae het vaste landt / leptmen de repse aen / al eer de Winter aenvangt / den gantschen Augusto en September / om datmen can comen te Porto belo na November / als wanneer om het beginnen vande Noorde Winden de selfde Coste wepnich onghesont is.

Op wat tijt ment moet dese navigatie aenleyghen.

Van S. Lucar gaet men om de Canarien aen te doen / twelck sijn by-naest twee hondert en vijfticly leguen seplens/ in acht of thien daghen door den Golfe de las Yeguas, die in de Winter dangereus is om de onweders / en als sy de Haven van Canarien connen crijghen/ sul-

len zy dien inloopen / of anders gaen zy op Gomera, twelc het vaste Eylant is van dien.

Van Canarien gaet men op la Desseada, dat een Eylant is op vijfthien graden/ of een wepnich meer gheleghen/ oft op la Dominica, tot welcke plaetse toe stellen zy seven hondert leguen / door de groote Zee / diemen de Oceaen heet / en daer wert vertoeft vijf en twintich daghen / een wepnich meer / van welcke plaetse men niet can wederkeeren / om datter ordinarisschе Brisen loopen / die de wederkeeringhe contrary zijn. De Brisen zijn Winden/ die alle de voor-verhaelde Oostelicke winden met haer quartier-streecken begrijpen / en zijn soo ordinaris en vast / om dat de snelle beweginghe van de eerste beroeringhe met hem wech voert het Element van de Locht / ghelijck als het doet de andere bovenste Orbes: en alsoo de locht volcht altoos de beweginge van den dach/ gaende van het Oosten in het Westen/ sonder immermeer te veranderen: en de crachtighe beweginghe van de Locht treckt ook mede na hem de dampen / en exhalatien die haer upt de Zee opgheven / en daerom ist dat de Wint van de Brise upt den Oosten loopt / soo ghestadich in die quartieren. Dese vopage van Canarien tot S. Domingo, dede aldereerst int Jaer 1514. Pedrarias Davila, diemen noemde den Gentil, of den Speelder / als hy met een Armade ginc voor Gouverneur/ en Capitepn Generael van het Rijck van Castilien de l'oro, datmen nu tvaste Lant noemt / met welcke sich seer verghelijckt de vaerte die tot noch toe derwaerts wert ghebruyckt.

Wat de Brisen zyn.

Om datter ghevoden is / datmen gheen verwateringhe / noch hout halen sal in de Desseada en in S. Domingo, soo gaet van daer na Ocoa, sijnde een Haven in het Eylant Espangola, de Vloot van nieu Hispanien / om verversching te nemen / en dat zy haer daer lanck onderhout / is d'oorsaecke / dat zy aldaer becomt de Vacances van Cuba, en van Nueva Espania. Men heft ook verversching van Water/ op het Eylandt van Guadalupa, en alhier maecken zy haer ghereet tot de vopagie.

De Vlote van nieu Hispanien gaet den Caep van Santanton, aendoende / de welcke is in het uptterste ende Westelickste deel van het Eylant Cuba, van welcke plaetse men seylt by naest vijf hondert leguen / in twintich daghen ordinaris/ int ghesicht van S. Ian de Porto Rico, en van Espaignola, tot twee mijlen van de Haven van S. Domingo, loopende lanck de Custe om de punte van Nizao, en tusschen de Eylanden van Cuba, en Iamayca, gaetmen met toesicht op de Clippen diemen noemt de Iardines, efken int midden legghen van de Custe van Cuba, al waer veel Schepen verlozen zijn / passerende daer naer int ghesichte van't Eylandt van Pinos, en de Caep de corrientes twaelf leguas van de Caep van Santanton, van welcke plaetse zijn twee passagien naer de Haven van Vera cruz, beyde van thien of twaelf daghen / de eene diemen noemt als binnen door / van twee hondert en vijftich leguas. Inde Somer-tijt van May af tot September / als wanneer gheen Noorde Winden waepen/ die de traversen/ of Winden dwars op de Wal zijn / op de Custe van Iucatan, al waer men voor by passeert / en de ander diemen noemt van buyten voor de tijt van de Winter / by naest van twee hondert en tachtentich leguas / een wepnich meer gemetē in de hoochte / ende de beste navigatie nae de Haven van S. Ian de Vlva, is lanck te loopen de Custe van Florida en de blackten van Almeria om van

Wat de beste seylinghe is vā Capo Santanton, tot S. Ian de Vlva.

gheene

ghenne Winden opghehouden te werden om de Haven van S. Ian de Viva aen te doen / en daer van boven Wint te wesen.

De Vloten die te voozen ginghen van la Dominica, en nu gaen van Guadalupe nae het vaste landt toe / tot waer toe ontrent vier honderd leguen wechs van vijfthien daghen tijdts / die gaen om Cartagena aen te doen langs het vaste landt heen / al waer de Brisen nae by ghestadich en contrary de cours sijn / en de Zuyt-Westsche in de Somer / en de Noozde-Winden in de Winter / die dwers op de wal waepen. Men verkēt de wech by de Cabo de la Vela, die tusschen S. Martha en Venezuela is / en by de Cabo del Aquia, ontrent Cartagena, al waer men ontladet de Coopmanschappen die gaen sullen nae het nieuwe Rijck / en de welcke die naer Peru sullen gaen / werden ghevoert in Portobelo, tot welcke plaetse van Cartagena of / zijn by naest tneghentich leguen / vier of ses daghen seylens / verkennende de punt van Catina, ende van de Canarien tot Cartagena is vijf en dertich daghen seylens.

De bopagie van de Honduras en Guatemala.

De ghene die gaen nae de Honduras en Guatemala, gaen in ghesellschap met die van nieu Hispanien / tot de Cabo van Tiburon, het alder Westelickste van Espagnola, van waer loopende langs het Eylant van Iamayca, langs de Noozt-zijde / tot de punt van Negrillo, het uptterste van dien / comen zy upt om aen te soecken de Cabo van de Cameron / het beginsel van de golfe, en de Prouincie van de Honduras, van waer men gaet om te havenen in Truxillo, 15. leguen int Westen / aen de Cabo, alwaer dat de Coopmanschappen gheloft werden die daer blijven sullen / en de reste gaet voozt tot de Haven de Cavallos genaemt / oft tot de soete Golfe Dulce, by de wal langs van de golfe de Honduras, om die te brenghen in Guatemala.

Het III. Capittel.

Tvvelck vervolcht de Reysinghen van West-Indien.

De Vloten comen wederom naer Castilien door een ander wech.

DE weder-comste van de Indien naer Hispanien en can men niet doē / door die wech dien men gecomē is / en daerom moet men grooter hoochte nemen / loopende bupten de Tropicos, om te soecken de coele Winden die upt de Noozden waepen / comende tsamen te voeghen alle de Vloten / in de Haven van Havana, int midden van Junius / om te varen naer Castilien voor de Winter / om dat de Oostе-wint van voozen comt / en de dweers-Wint in de canael is / en de Zuyde-wint is oock de dwers-Wint op de Custe / van de Cabo S. Vincente tot aen Sint Lucar.

Wanneer de Vloten moeten afgaen / om na Castilien te seylen.

De Vloot van't vaste lant vertreckt in May van Portobelo, als wanneer de Noozde Winden ophouden / en keert weder nae Cartagena, om te vergaderen t'ghene men sal affenden / als 't Silver en 't Gout van het nieuwe Rijck van Granada, en oock om te mijden de Custe van Veragua, en de upt-wateringhe van Nicarahua, upt de welcke men qualick can comen soo men daer in gedreven wozt van de Brisen, en de periculeuse teghenstroomen / die op de passagie zijn.

Waer heenen dat de Vloten loopen van Cartagena gaende.

Van Cartagena gaet men om aen te doen de Cabo de Santanton, het Westersche van Cuba, by naest twee hondert Mijlen / zijnde een reyse van thien daghen / met opmerck van de ondiepten / die daer zijn in die wech. Servana en Serranilla, en Quitasvenjo, ende van de Cabo de Santanton tot Havana, zijn ontrent vijftich leguen. Oock mede soo gaen de Schepen die van de

De Schepen van de Honduras.

Honduras comen om de Caep van Santanton te verkennen.

Wanneer de Vloten van nieu Hispanien vertrecken.

De Vloten van nieu Hispanien vertrecken int beginne van Mey/ soo langhe als de Noorde Winden waeyen / die dienen tot de omwederkeer naer Havana, een weynich bet in de hoochte climmende tot aen de Sonda, diemen las Tortugas noemt / tot welcke plaetse geseylt wort by naest drie hondert leguen in vijfthien dagen. De Schepen van S. Martha en Venezuela, om naer Castilien te gaen loopen uyt tusschen Cuba, en Espagnola, om te verkennen de Cabo van S. Nicolas, in het Westersche deel van dat Eylandt / van waer af door't midden van de Eylanden de los Lucayos, gaense om te nemen de loop van de Vloten / dan comen zy te verkennen de Cabo van Santanton, en van daer tot Avana, om de Roovers te schouwen.

De voyage van S. Marthe en Venezuela.

De voyage van Havana naer Castiliē.

Voorts van Havana na Castilien, wesende de Mont van de Canael van Bahama uytgheloopen/de welcke eerst van allen beseylt is van de Piloot Antonis de Alaminos int jaer 1519. soo seyltmen over de golfe diemē noemt Mar del Norte of de Sargas-Zee/by naest negen hondert of duysent leguen/of meer/met een seylinghe van vijf en twintich of dertich daghen / met ordinarise Winden / op tweederleye coursen/ d'eene in de Somer / wat meer in hoochte / tot op de acht en dertich ofte neghen en dertich graden te comen / op welcke hoochte de Azores ofte Vlaemsche Eylanden legghen. De andere in de Winter op minder hoochte/door oorsaecke van de reghen-buyen die op die streeck altoos vallen/ daerom werter gheloopen tot neghen en dertich graden / en niet hoogher / op welcke hoochte het Eylant van S. Maria, een van de Vlaemsche Eylanden gheleghen is/ en een graet hoogher looptmen om Tercera te treffen / al waer altoos de Vlooten vergaderen om ververssching he te nemen/ sonder toelaten dat yemandt aen Landt gae / en van die Eylanden van d'Azores tot Sint Lucar de Barrameda, stellen de Schippers drie hondert leguen te seylen in vijfthien daghen / en andere in dertich / om de vele Oostelicke Winden / die in die Golfe van de Azores domineren / van waer men seylt tot datmen valt op de Custen van Portugal/ en passeren de Cabo van Sint Vincent, en voorts int ghesicht vande Custe/tot de Haven van S. Lucar.

De voyage van de Eylanden d'Azores, tot S. Lucar.

De voyagie naer Rio de la Plata.

De seylinghe van Castilien nae Rio de Plata, tot welcke plaetse toe zijn sesthien hondert leguen / en tot de Straet van Magallanes, by de twee duysent / heeft meer tijts van nooden/ dan de wijdte van de wech schijnt te vereysschen / om dat het noodich is te comen in die Provincien in haer Somer / welck is van September voor-waert: men mach niet uytloopen uyt Castilien, in sulcke tijden dat men de Æquinoctiael in Junio / of Augusto soude moeten passeren/ als aldaer vele en groote stilten regneren / en daerom blijftmen vijf Maenden op de reyse/ diemen can doen in twee of drie/ soomen van Sevilien af reyst in Augusto of eerder / en raeckende in de Canarien daer Zuyen en Noorde Winden regneren / tot acht of neghen graden / over gheen sijde van de Æquinoctiael, van waer dan eenighe gaen West aen / om te verkennen de Cabo van S. Augustijn in Brasil, en daer naer in t'ghesicht van't Landt tot de Rio de la Plata, en de Straet. Andere zijn gheloopen tot de acht graden toe/ recht midden door de Zee/ Suyt aen nae de Straet toe / al ist datter weynich hebben connen door comen / voor datter de Somer ten eynde liep / die seer cort is / en vol van coude/ om datse soo hooch leyt/

om het

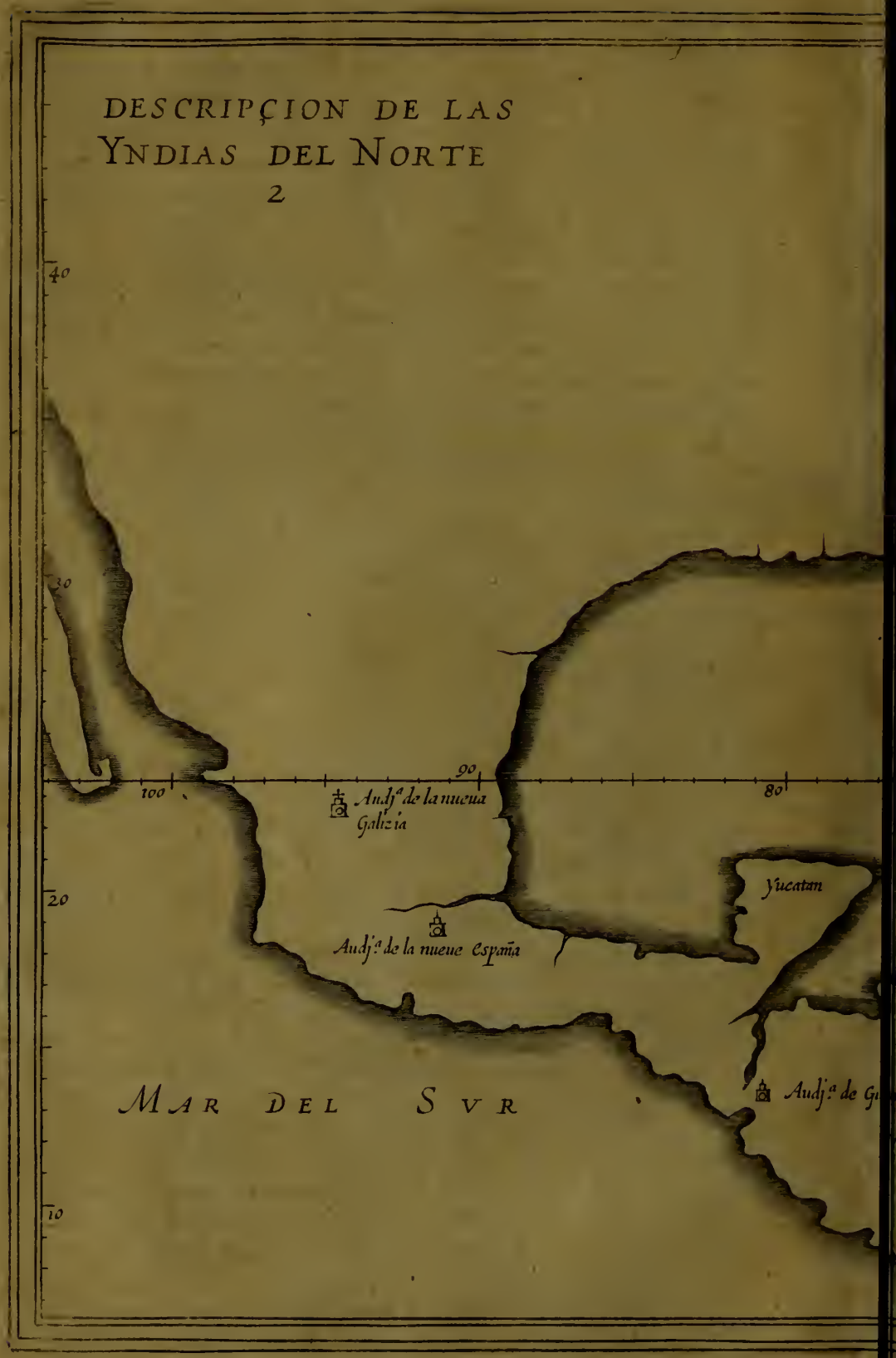
DESCRIPÇION DE LAS
YNDIAS DEL NORTE
2
40
30
20
10
100
90
80
Audj.ª de la nueua
Galizia
Audj.ª de la nueue España
Yucatan
MAR DEL SVR

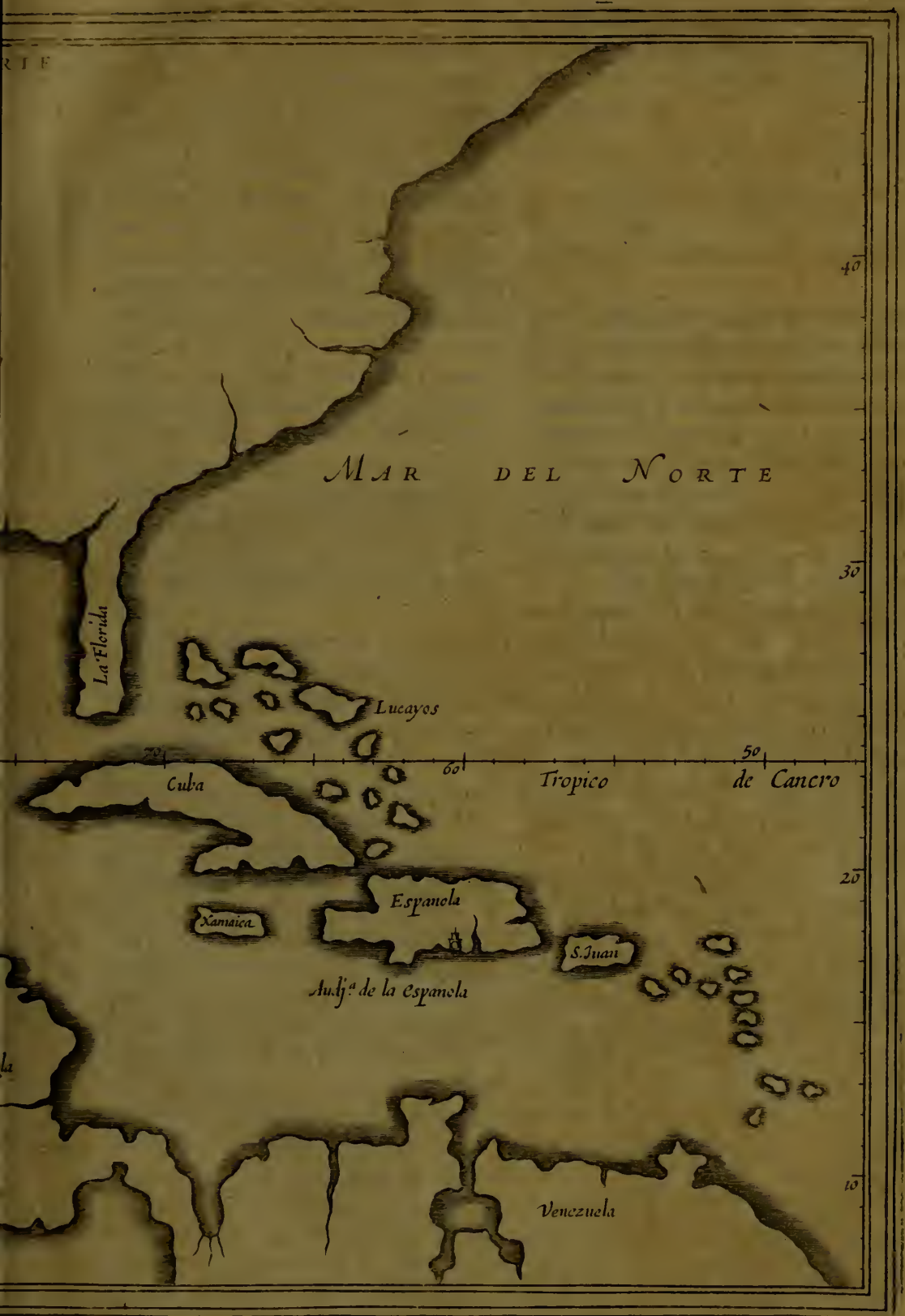
MAR DEL NORTE
La Florida
Lucayos
70
60
50
Tropico de Cancro
Cuba
Espanola
Xamaica
S. Juan
Aud.ª de la Espanola
Venezuela
40
30
20
10

om het welcke dese navigatie soo swaer is.

De navigatie op de Zupdt-Zee.

De navigatie van de Supt-Zee is ghedaen by de Wal lancr/ en om dat de Supde Winden daer seer continuel waeyen / en de ordinarische loop-stroomen van de Straet/ nae het Noorden. De seplinghe van Panama, nae de Cuidad de los Reyes, plach te duyren twee Maenden/ en de wedercomste minder dan dertich daghen / en van ghelijcken van de Cuidad de los Reyes, tot Chile, van waer men nae Panama sept negen hondert leguas in minder tijdt dan in twee Maenden/ zijnder van nooden acht om derwaerts te gaen/ welcke nu corter is dan se plach te sijn / om dat t'Zeewaert loopende / ghevonden werden beter Winden tot de reys dienende.

Navigatie van Panama, na de Stadt der Conninghen.

De navigatien nae Indien int Westen.

De navigatie nae de Eylanden vant Westen/ Moluccen en Filippinen, van Castilien af door de Straet van Magallanes, is van vier duysent leguen / en oock om datse soo lang is / als oock om de swarichheyt van door de Straet van Magallanes te comen houtnien die door seer swaer om die te passeren: en van nova Hispania over de Westersche Zee / die in de Supdt-Zee is/ plach ghedaen te worden die vaert van upt de Haven genaemt de Natividad, op de Custe vã Nova Hispania, nu ter tijt wert sy ghedaen van de Haven van Acapulco, en soo voorts tot de Moluccos, en Filippinas, stellende de loop ontrent 1600. of 1700. leguen / die ghesept worden in twee Maenden / oft in twee ende een half / vertreckende in de Maent van November / welcker tijt de meeste noot van stilten heeft/ en de wedercomste naer Nova Hispania duyrt veel langher / om datmen niet can wedercomẽ / die werch diemen ghegaen is/ soo is het noodich datmen loopt tot neghen en dertich graden / en vertrecken op Majo en Junio als de Brisen Winden ruust zijn/ en met de twee duysent leguen die dese werch moghen hebben/ wert verlooren vier Maenden tijts.

Het IV. Capittel.

Van de Indiens int Noorden.

Ghedeylt hebbende natuyrlick in twee deelen de West-Indiens, door den hals / of smalte van Portobelo tot Panama, stellende d'eene int Noorden / en d'andere int Supden / daerom sullen wy die noemen / Indiens vant Noorden / en van't Supden. De Coninghen van Castilien, en van Leon; met advijs van de hooghen Raet van de Indiens, hebben ghe-ordineert dat in elcke deele soude zijn een Vice-Roy / met de Hoven/ Goubernementen/ en Bisdommen/ die daer souden opgerecht worden. En eerstelick salmen handelen van de Indiens, vant Noorden/ de welcke nien ghemeynlick noemt Nova Espania, om dat de eerste ontdeckers / die ghweest zijn van de Gryalva, en zijn met-ghesellen/ niet en hadden gesien inde Eylandē Huysen van steen/ noch andere dinghen van Spangien / en al hier vonden sy die/ met volc dat gecleet was/ en meer ghecivilliseert/ waerom sy het Nueva Espania noemden. Twelck te boven gaet de andere deelen van Indien in weydinghe/ en daeromi heeftet ontallijcke Trouppen van Beesten / van alderleye soorten/ en overtreft oock in Lantbouwinghe/ en Vruchten/ daer valt geen Wijn/ om dat generalick de Druyvē niet tijdich en worden / en de reghen in Julio en Augusto die niet toe laet te rijpen. De Eylanden van Barlovento die hebben oock groote weydinghen/ en schoone oogen weydinghe / om dat sy t'heele Jaer groen zijn/

Audientia, is het Hof/ bestaende den Raet dā weghen den Coninc/ aengaēde het Gouvernement van de Provincie / het Hof van Justitie / en de Cancellerije.

Waerom het Nueva Espania is ghenoemt.

Groote weyden in nieu Hispanien.

De Eylandē van Barlovento.

zijn / en bloeyende met veel coelte/ met groote Bollchen/ dat Waranden zijn/ heel dick/ en ghesloten/ en in de vlacte zijn groote Weyden/ en Wozallchen: daer wozt Broot noch Wijn gheteelt om dat de veelheyt der ghebreecken van het Lant niet toe laet die te winnen / noch te rijpen. De Revieren hebben ten meesten deele Gout. Floride, Nicaragua, en Guatemala zijn bp-naest van die selfde manier/ als meest alle gader: daer int particulier op sijn plaets van verhaelt sal werden / en in de volghende Caerte sal ghesien worden / het destrict van dese Indiens van't Noozden.

Districto, is een streckinge van lant/ binnen seeckere limiten begrepen.

Het V. Capittel.

Van het destrit van de Audientie van S. Domingo.

HEt Hof van het Eylandt Espagnola dat in tijdt / en plaetse het eerste is / om dat het naest aē Castilien is/ heeft in sijn ghebiet van Oost naer West 550. leguen/ en van Suyen naer Noozden / meer dan drie hondert/ in het welcke hem begrijpen de Eylanden / en Goubernementen van Espagnola, Cuba, S. Iuan, en Iamayca, en de Margarite, en de Visscherije van de Peerlen / de Pzovincie en t Goubernement van Venezuela, en om de na-bp-hept de Pzovincien van nieu Andalusien, Guayana, en la Floride, met alle de Eylanden van de Noozt-Zee / waer vander over de hondert namen hebben/ en wel ses hondert soo cleene als groote / en die ghene die aen de Custe van het vaste Landt zijn / noemen de Schippers Sotavento ofte beneden-Wints / en d'andere de Barlovento, of boven wints. Het temperament van allen is ghemepnlick vochtich/ en upttermaten warm/ en al hoe wel zp vruchtbaer zijn van Weyden/ en van gheboomten/ soo en zijn zp't niet van zadē van Castilien, noch van Terwe/ noch Garst/ Wijn / Olijven / nochtans heeftet veel groot en cleen Vee vā koepen/ Peerden / Oerckens en Schapen/ en booz haer principale neeringhe sijn Huyden / en Suycker die daer veel is/ ende al hoe wel in de meeste van dien Gout is / soo en wert het niet ghebeneficeert.

Het VI. Capittel.

Van het Eylant Espagnola, en van Cuba.

HEt Eylant van Espagnola, hebben de ingebozenen genoemt Ayti, en Quisqueya, twelck beteeckende rouwichept oft groot Lant / haer fatsoen is als de keerne van een Castanie/ het lept op neghenthien graden en een half/ Polus hoochte / t'heeft in sijn ombanck ontrent vier hondert leguen/ wepnich meer / en streckt hem int breet Oost en West bp-cans hondert vijftich/ en Noozden en Suyden/ van dertich tot tsestich/ al waer het op sijn breest is ; tis seer vruchtbaer van Suyckerē/ Bee/ en Yuca, van welckes Wozteten men de Cazabi maeckt/ dat het broot was van de Inghebozenen / ten heeft gheen Wapz noch Terwe / al hoe wel het nu begint die te gheven in de binnenste / en de coutste deelen. T'is rijck van Coper Mijnen/ en andere Metalen / en van Gout-Apzen / al ist dat zp wepnich daer upt getrocken wozt / booz faulte van wercklieden. t'Heeft thien Dozpen van Castilianen.

De Stadt van S. Domingo, ghe- Dese Stadt S. Domingo.
leghen aen de Zee / op de Suydtzijde / aen de cant van de Revier Ozama, sal legghen op de boozseyde neghen-

C. de S.ta elena
R. de S. matheo
Santagustin
R. de mosquitos
R. de la matança
P.ta del Cañaueral
B. de toco bagâ
b. de tampa
B. de Carlos
p.ta de muspa
Rays
Jequesta
Cabeca de las martires
P.ta de los martires
los testigos
Canal de bahama
y.as de los Lucayos
yucayoneque
bahama
habacoa
Cigateo
Curateo
Guanima
Guanihana
triangula
yuma
Samana
xumeto
Iardin del Rey
matanças
hobahana
Habana
C. de S.t anton
Cuba
Cubana
vabaque
mayaguana
mira porvos
Amana
ycanciba
Canaman
maçarey
Caycos
la tortuga
ynagua
C. de Cruz
Santaigo
C. de corrientes
y.a de pinos
xagua dos hermanas
Iardin de la Reyna
G. escondido
abreojo
frailes
Caimito
Guanabo
C. de S.t niculas
Espanola
yaguana
Azua
S.t domingo
Cayma grande
los caymanes
p.ta del negrillo
p.ta demorata
xa maica
lanabaça
C. del falcon
C. de tiburon
yabaque
Yaquio
Lacalogia
Ocoa
Rocama
S.ta catalina
la sona
labeata
altobelo
hormigas
binoras
la seranilla
las viciosas
la serrana
honduras
qta sueno
Roncador
S.ta Catalina
Santandres
Yslas de la mar del norte
C. la vela
elportete
C. de Coqbacoa
los monges
aruba
C. de San Roman
Curacao
los nieues
R. de la hacha
Coro
Cartagena
maracabo
TIERA FIRME
Trugillo

DESCRIPTION DEL DESTRICTO
DEL AVDIENCIA DE LA ESPAÑOLA
3

neghenthien en een half graden/en t'seventich inde langte Westwaert/ van de Suyt-Noort lijn vã Toledo, van waer tot dese toe sal hebben in een rechte linie 1247. leguen/ daer sullen zijn meer dan ses hondert Borghers. In dese Stadt resideert het Hof/ Officiers van het incomen/ en de Coninckliche schatkist: een Munte/en de Cathedrale Kercke / en het Aerts-Bisdom heeft tot Suffraganen de Bisschoppen van de Conceptie de la Vega, dat vereenicht is met die van Santo Domingo. Die van S. Iàn, Cuba, Venezuela, en d'Abdije van Iamayca, en in de Stadt zijn Cloosters/ van Dominicanen/ Franciscanen/onse L. Vrouwe ter gratien Broeders/ en andere twee van Nonnen. Een Collegie daer Grammatica geleert wort/ vier duysent pesen te renten hebbende/ en een Gast-Huys / met twintich duysent: De Haven die groot is / en bequaem voor veel Schepen / is op de Mont van de Revier Ozama, en heeft in het Westen de Stadt/ de welcke fondeerde int Jaer 1494. de Admirael Don Bartholome Colon, in het Oosterdeel/ beter en in ghesonder plaetse/ en de groote Commandeur van Alcantara, Nicolaes de Ovando, sijnde Gouverneur van Espagnola int jaer 1502. heeftse verset daer zy nu staet/ aen de ander sijde van de Revier int Oosten / door occasie dat de Stad viel door een groote Aertbevinghe.

Salvaleon de Yguey is een Stadt.

De Stadt van Salvaleon de Yguey, acht en twintich leguen van S. Domingo int Oosten / van het Aerts-Bisdom is bevolckt van de Capiteyn Iuan de Esquivel.

De Stadt Zeybo.

De Stadt Zeybo, twintich legues van S. Domingo int Oosten/ nae het Eylant de la Saona, populeerde oock de Capiteyn Ian de Esquivel, in de tijdt van Nicolaes de Ovando.

Cotuy een Stadt.

De Stadt Cotuy, sesthien leguen van S. Domingo, int Noorden/ hebbende in sijn Comarca veel collexo. Rodrigo Mexia, de Trillo populeerde dien.

Collexo is Crupt. Comarça is soo veel lãts/ en plaetsen als onder tẽ Stadt behooren.

De Stadt van Azua in Compostella, aen de Suyt-zijde / vier en twintich leguen van S. Domingo, int Westẽ/ en in sijn Comarça hebbende veel ingenios van Suycker-Molens/ is ghepopuleert gheweest door de Admirael Dervo Velazquez, en noemde het Compostella, om een Commandeur Gallego, die een erfenisse hadde in die plaetse/en Azua is de naem van het Dorpjen / dat die Indianen aldaer hieldẽ/ de eerste die in de Indiens Suycker-Rieden gebrocht hebben / en die begonnen te beneficeren hebben gheweest Atienca, en een Bachiller Vellosa.

Wie eerst de Suycker gehandelt hebben.

De Stadt Yaguana.

De Stadt Yaguana, die men noemt Santa Maria del Puerto, om dat zy leyt in de Westersche Custe/ van het Eylant vijftich oft tsestich leguen van S. Domingo, by naest tusschen het Noorden en Westen/ populeerde de groote Commandeur Nicolaes de Ovando.

La Conception.

De Stadt van de Conception de la Vega, in het Rijck van Guarinoix, de welcke fondeerde de eerste Admirael Don Christoval Colon, ontrent de welcke hy de groote Batallie won van de Vega Real, is twintich leguen van S. Domingo int Noort-Oosten / in de welcke een Catledrale Kercke is/al hoe wel zy gheen Prelaet heeft / om dat zy haer gheunieert heeft met de Kercke van S. Domingo. Daer is een Clooster van Religieusen Franciscaners / al waer is het hout van het Cruys / dat de Indianen niet hebben connen branden/ afhouwẽ/ noch af slaen / twelck groote mirakelen heeft ghedaen.

Een Paal vã eẽ Cruys de la Vega, die miraerkel doet.

Sant Iago.

Sant Iago de los Cavalleros, thien leguen van de Stadt de la Vega, recht int Noort Oosten / is eerst een Casteel geweest/twelck maecktede de eerste Admirael in de Lan-

den vande Cazique Guanaconel, om de seeckerheyt van la Vega, en om te hanthaven het Fort de la Madalena, dat vier leguen daer af was.

De Haven van Plata. De Haven ghenaemt de Plata, op de Noort-Custe vijf en dertich of tot veertich leguen van S. Domingo, populeerde de groote Commandeur van Alcantara int Jaer 1502. ghenaemt Nicolaes de Ovando, op dat dies te ghemackelicker souden moghen handelen de Schepen van Castilien, en om niet te leghen verder dan thien leguen van de groote Vega, al waer ten andere tijden ghestaen heeft de Stadt Sant Iago, en van de Conception is die 16. en twaelf leguen van de rijcke Mijnen van Cibao; en was behoorende tot het Bisdom van la Vega; dese Haven de Plata is gheleghen op een weynich meer dan 20. graden.

Montechristo. De Stadt Montechristo, aen de Noort-Custe / veerthien leguen int Westen van de Haven de Plata, en veertich van S. Domingo, is onder het Bisdom van Vega, 't heeft een goede Havē/en een Soutpanne daer in/. Nicolaes de Ovando heeft dien ghestichtet.

Van outs was op dat Eylant/ Isabella een Stadt. de Stadt Ysabella, die ontvolckt is; welcke fondeerde de eerste Admirael int Jaer 1493. De Stadt La Verapaz. van Verapaz in Xaragua, die fondeerde Diego Velazquez int Jaer 1503. Int t'selfde Jaer is ock Salvatierra. bevolckt Salvatierra de la Zabana, twelck beteeckent vlackte / en velt in de Indische tale/ en die Provincie is sterht en vlack. Ock wiert bevolckt tusschen de twee machtighe Revieren Neyba en Yaqui, de La Maguana. Stadt van S. Ian de la Maguana, int midden van het Eylandt / al waer nu noch staet de Kercke / en hier regeerde Caonabo, de welcke wingh Alonzo de Ojeda, de selfde bevolckte Villaneuva. Villaneuva de Yaquimo, boven de Haven al waer Ojeda, hem selven te niet ghebracht heeft / wesende ghevanghen in een Schip met twee paren clupsters: en is op de Custe van't Suyden / welcke de Admirael noemde / de Custe of Haven van Brasil.

De Stadt Bonao. De Stadt Bonao, dicht by Cotny, dien ock bevolckt is door de eerste Admirael / al waer hy maeckte de eerst een Fort om de seeckerheydt van de Mijnen / die de eerste waren die men vont in dat Eylandt.

De Stadt Buenaventura. De Stadt Buenaventura, acht leguen van S. Domingo, int Noordē/ en Lares van Guahaba, twelck bevolckte Nicolaes de Ovando, wesende Commandeur te Lares. Soo seer bloeyde dit Eylant dat daer in waren veerthien duysent Castilianen, meest Edellieden/en de ontdeckinghen/ en bevolckinghen van andere deelen/ die daer naer volcht den ontvolckte dent / om dat van dit/ en van Cuba uyttrock de gantsche substantie/ na de nieuwe Landen/ die sy ginghen soecken. Veerthien duysent Castilianen in Espagnola.

Havens en punten van dit Eylant. De Havens/en de Reen/Capen/ en Punten die meest notabel zijn/ en de Eylanden die behooren aen de Custe van dit Eylant/zijn op de Custe by Suyden de punte van Nizao, 10. leguen van S. Domingo, int Westen. De Haven van Ocao van Domingo 18. leguen / is een baye daer Ancker-gront is/en de Vloten verversching nemen die naer nieu Hispanien gaen / als sy niet ancke ren in de inwijck van Zepezepin, die daer dichte by is / oft in d'andere die sy noemen Puerto hermoso, de schoone Haven / twee leguas eermen comt tot Ocao Azua de Haven / en een Dorp 24. leguen over gheen sijde van Ocao la Calongia, een punt breet over de 30. leguen/ recht tegen over van de Eylanden Boaca, en Altobelo, vijf leguen van de Custe/ en de Beatados, Yaquimo bycans 34. meer Westwaert/ en Abaque, een Eylant ontrent de Cabo Tiburon, het al der-Westersche van

Espa-

Espagnola. De Nabaza 10. leguen t'Zee West ten Oosten / van de Caep, en Cabo Royo twaelf leguen van daer Noortwaert. De Roques, of de drie gebroeders Eylandekens ontrent de Custe die wedercompt naer't Oosten. Caymito een ander Eylandeken tusschen die / en Guanabo een ander Eylandt van acht leguen breet in de inwijck van Yaguana. De Haven / en Cabo van S. Nicolaes, de alder-Westersche van het Eylant Noort waerts / wat voorder is de Haven van de Mosquitos, aē de Noorder Custe / en 20. leguen voorder de Havē Valparayso, of van de Conception / Suyden en Noorden / met de Tortuga een Eylandt ontrent de Custe vijf leguen breet. Porto Reael 12. leguen na t'Westen van Montechristo, welck is eens soo veel / of wepnich meer van Isabella, en is van de Haven de Plata andere 12. leguen. Cabo Frances, en Cabo van Cabron, in de wedercomste die langs de Custe loopt na't Oosten / voor de Golfe van Semana, die binnen het Lant loopt 5. of 6. leguen / tot welcke plaetse toe was het Dorp van Santa Cruz, en in de Revier van Samana, was de eerste repse dat sy namen Wapenen teghen de Inghebornen van d'Indien, om dat sy sochten ghewelt te doen aen den eersten Admirael / Cabo del Engano, het alder-westlickste van het Eylant / al waer de Custe wederkeert van het Suyden nae het Westen / int welck beginsel is de Saona, het Eylant dat de Vloten verkennen als sy vertrecken / twelc wat verder is gheleghen van S. Domingo, dan van de Cabo del Engano. Een ander Eylandeken isser noch op dese Custe dannen noemt S. Catalina: Alle de namen die verhaelt zijn / zijn ghestelt ghewerst van de eerste Admirael.

Waer de eerste Wapenen genomē zijn tegens d'Indianen.

Cuba. Het Eylant Cuba, dat eerst ghenaemt was Iuana, nae de Vader / Don Iuan, en daer naer gheboden is te noemen Fernandina, nae sijn Vader / is begost te beseylen in het Jaer 1508. De Capiteyn Sebastiaen van Ocampo, door last van Nicolaes de Ovancio, om dat hy't tot dien tijt toe niet en heeft connen innemen om te gelooven gantschelick dat het een Eylandt was / is int Jaer van 1511. het Eylandt doorgerepst de Admirael Diego Volazquez met drie hondert Castilianen, door last van de tweede Admirael / om dat te bevredighen twee hondert en dertich leguen sijnt van de Cabo Sant Anton af / tot aen de punte Mayzi, over Lande te gaen / al hoe wel het ten aensien van Son, en ten aensien vande Zee / soo veel breette niet en heeft / het zijn van de Capo de Cruzes tot de Haven Manati 45. leguen / en stracx begint het te smallen / en 'tgaet tot de laetste Cabo, oft Westersche punt / al waer het smal is 12. leguē / wepnich meer / oft min van Matamano tot Avana, sijn gelegenthept is binnen de Tropico Cancri, van de 20. tot de 21. gradē / by naeste is het gantsche lant black / met vele Forresten / en dicke Bosschen / van de Oostlicke punte van Mayci, dertich leguen heeft het seer hooghe Berghen / en oock zijnse int midden / en sy strecken haer Noortwaert / en tot den Suyden heeft het schoone Revieren met veel Visch. Aen de Suyt-sijde heeftet die Eylandekens die de eerste Ammirael noemdede / de Bogaert van de Coninginne / en de andere aen de Noort-sijde / de welcke Diego Volazques noemdede des Coninex Bogaert. De Boomen zijn van veelderhande verschepdentheden / en wilde Wijngaerden / soo dick als een menschē / het en gheeft gheen Tarwe / noch zaden van Castilien, dan groote overvloet van Vee / het heeft groote Mijnen van Cooper / en van Gout / en men vint het in de Revierē / al hoe wel het seer leech van allop is.

De Stadt Santjago.

Don Diego Velazquez bevolckte de eerst de Stadt Santjago, op de Supt-Custe veertich leguen van de Cabo van Tiburon, die in Espagnola is / en lept twee leguen van de Zee / dicht by een Haven van de beste in de Werelt / in seeckerheyt en groote. De Stadt heeft eertijts twee duysent Inwoonders gehadt / nu zijnder wepnich / met een Luytenant Gouverneur / al hier sit de Cathredael Capellaen van S. Domingo, en een Clooster van Religiose Franciscaners.

Baracoa.

De Stede Baracoa, is een Vlecke / het om Oost / van het Eylant van Cuba, op de Noordelicker Custe / tsestich leguen van de Stadt Santjago, by cans int Oost Noort-Oosten / dat oock is gheweest een bevolckinge van den Admirael Diego Velazquez.

Bayamo.

De Stadt Bayamo, dien oock fondeerde Diego Velazquez, twintich leguen van Sintjago int Noort-Westwaert / is het gesontste Vleckjen van het Eylant / en een open Aertrijck / en van goede dispositie.

Puerto del Principe.

De Stadt en de Haven del Principe, op de Noort-Custe / by cans veertich leguen van Santjago, ten Noort-Westen.

Santispiritus.

De Stadt van Santispiritus, een Haven aen de Supt-sijde / tusschen de Trinitad, en de cayo de Basco, Porcallo de Figueroa, by cans 50. leguen van Santjago, bevolckinghe van Diego Velazquez.

El Abana.

De Stadt en Haven van Sinte Christoffel del Abana, op de Noort-Cust / by naest recht over Florida, op 22. graden en een half hoochte / van meer dan 600. Inwoonders / alwaer de Gouverneur sijn sitplaetse heeft / en de Coninclicke Officieren. De Haven is te verwonderen over sijn groote / en seeckerheydt / bysonderlick nae dat de Coninck Philips de tweede / de Vroede toeghenaemt / sont Masse de Campo, Ian de Texeda, en Baptista Antoneli, dat zy dien souden fortifieren / op dat zy aldaer souden t'samen vergaderen de Vloten van Indien, om behouden in Castilien te comẽ. Wen noemde die eerst / de Haven van Carenjas: by Diego Velazquez is gefondeert dese Stadt / en alle d'andere die in dit Eylandt zijn / met de hulpe van Pater Bartholomæi de las Casas, (die daer naer is gheweest een Religieus Dominicaen, en Bisschop van Chiapa) ghebout.

Dit is dese Barthlomeus, die de Spaensche Tyrannie heeft beschreven.

Havens en punten van de Custen van dit Eylandt.

De Havens / Capen, en punten van de Custe van Cuba, en de byleggghende Eylanden boven de voor-verhaelde die meest zijn op de Supt-Custen / als de Stadt van Santjago op twintich graden / en vijf en twintich leguen Westelick. De Santispiritus, Cabo de Cruz 12. leguen voorder / en de Bogaerden van de Coninginne / welck is een groote ondiepte en droochten. De Haven van de Trinitad op een en twintich graden ontrent dertich leguen van Cabo de Cruz, en thien meer West-waerts / de golfe van Xagua, een groote vertreck met eenighe Eylanden int midden / en voorder de twee Broeders twee Eylanden int beginne van de groote ondiepte der Eylanden / en droochten / die zy noemen Camarco, tusschen de Custe / en het Eylandt van Pinos, dat thien leguen lanck is / en seven breet / twaelf leguen van de Cabo de Corrientes, die andere oock soo verde / is van San Anton, het alder-Westelickste van dat Eylant.

Waerom dat het heet de Havé van Matanças.

Op de Noort-Custe is de Haven van Abana, en dertich leguen naert Oosten de Haven van Matanças, alwaer een bevolckinghe geweest is / en 'twas genoemt Matanças, om dat de Indianen aldaer doot sloeghen eenighe Castilianen / die in haer Canoen / beneden de plaetse vã verseckeringe die wechvoerden aen d'ander sijde / en een alleẽ salveerde hem / en twee Vrouwen /

wen/ die zy een tijt hielden by haer. Van Matanças tot de Haven van Yucanaca, zijn vijftich leguen / tot de Iardin del Rey, dat een ondiepte is van Eylandekens/ en reeden/ en tot het eynde van het Eylant Obahaba acht leguen voor de Haven del Principe, vier of ses van Hernando Alonso, en Oostwaert van dien/ ses leguen. Cubana twelc is een punte. De Haven van Varocoa, by naest twintich leguen/ voor de punte van Mayzi, het alder-Westelickste / van Cuba, en Puerto, of de Golfe Esconidida, by de Cabo Royo, op de Supt-Custe / by naest twintich leguen van de Haven de Palomas welcke is by naest thien van die van Santjago.

Het VII. Capittel.

Van de Eylanden, van Iamayca, S. Ian, los Lucayos, en los Canibales.

HEt Eylant Iamayca is soo overvloedich van lijftocht/ en voetsel / dat het gheeft groote provisie van Cattoen-Doec/ Peerden/ Verckens/ en Cazabi, voor de nieuwe ontdeckinghe noemde het de eerste Admirael Santjago, als hy het ontdeckte / en d'eerste die daer ghegaen is om te bevolcken/ is gheweest Capitein Ian de Esquivel, int Jaer 1509. door order van de tweede Admirael Don Diego Colon, het leyt op seventhien en een half graden hoochte / het midden van dien / en twintich leguen van Cuba Suptwaerts / en oock soo veel van Espagnola recht West waerts / het heeft hondert vijftich leguen/ int omseylen van Oost nae West hout het 50. en inde breete/ twintich leguen/ t'heeft in hem drie Steden. Sevilla: al waer het Collegiael resideert/ na de Noort-Custe toe / en het Westerdeel is bevolckt by Ian de Esquivel Ridder van Sevilien. Melilla dat op de Noort-Cust / veerthien leguen van Sevillien nae t'Oosten leyt. Oristan, op de Supt-Custe/ na het West eynde 14. leguen van Sevilien, het welck bevolckinghen zijn van de Atelantado Francisco de Garay, die daer gegouverneert heeft. En vande Stad de la Vega, van het welcke de Admiraels Heeren van dit Eylant de titelen van Hertogen hebben ghenomen; noch van andere twee bevolckinghen in eenighe Caerten afghetepckent hebbe ick geen kennisse.

Sevilla, Melilla, Oristan, population dã Iamayca.

Havens/ Capen/ en punte van Melilla.

Daer is op de Cust van dit Eylandt de punte van Moranta, de alder-Oostlickste van die aen de Noort-Custe / thien leguen nae het Westen/ de Haven van Ianta, en 10. voorwaerts de Haven van Melilla, al waer seghen zy dat aenquam de eerste Admirael / en noemde die Santa gloria, als hy weder quam verlozen van Veragua, en alhier geviel de mutterije van los Porras de Sevilla; en het was de eerste Borgherlijcke Oorloghe van Indien. Thien leguen verder is de Haven van Sevilien, voor de punte van de Negrillo, van waer de Custe weder-keert tot Cabo de Falcon, ontrent de Oristan, en gaet Supt-waert / tot de Haven van Guayano: en 5. leguen van dese Custe sijn las Hormigas, een rif dat periculeus is / en 7. leguen zijn las Vivoras, Eylandekens besloten met riffen / en int Suyden van dien is la Serrana, en een Eylandeken omcinghelt met Clippé/ met andere 4. oft 5. ontrent haer / en int Noort-Westen van haer/ is la Serranilla, en int Westen de Roncador een ander Clippe / en by cans int Supt-Westen van Santandros, een Eylant omcingelt met Clippen / Suyden en Noorden. Nombre de Dios, by naest 40. Mijlen daer van / en ontrent van daer

In Iamayca was de eerste Borgherlijcke Oorloghe der Castilianen.

een ander ghenaemt Santa Catalina, de Caymanes recht int Westen/ van Iamayca, 25. leguen van Negrillo, twelck sijn twee Eylandekens/ ses leguen d'een van d'ander leggheńde/ en de Groote Cayman een ander Eylandt van 7. leguen lanck/ 15. van de Caymanes Westwaert/ en op de Noort-Custe/ tusschen Cuba en Espagnola, is een ander Clippe/ die men noemt Abrcio-jo.

't Eylant van Sint Ian de Puerta Rico.

Het Eylandt van Sint Ian de Puerto Rico, dat de Indianen noemden Borriquen, van twaelf tot 15. leguen van Espagnola, ten Oosten is 45. leguen lanck van Oost nae West/ en van Noorden ten Suyden/ van twintich tot dertich/ is seer vruchtbaer, van t'ghene dat Espagnola gheeft/ soo van Mayz/ van Iuca, en van Gout-Mijnē: de locht is daer goet/ en by naest in een doen t'gantsche jaer/ behalvē in December en Januario/ dat het weer verandert: daer in sijn drie Dorpen van Castilianen, met een Gouvernement/ en een Bisdom. Dit Eylant te verkennen is gegaen de Adelantado Ian Ponce de Leon, int Jaer 1508. wesende Gouverneur/ in de Provincie Yguey, door Nicolas de Ovando, in Espagnola, en quam weder int Jaer 1510. door last van de Coninck om het te bevolcken.

De Stadt S. Ian, op het Eylant.

De Stadt S. Ian lept int beginsel van de Noort-Cust/ aen het Oostersche deel/ op achthien graden hoochte/ en wat meer/ en sy wert ghenoemt die Puerto Rico, om de treffelickheyt van sijn Haven. Alder sit de Bisschop/ en de Gouverneur/ en de Officieren van des Conincx incomen/ en is suffragaen van S. Domingo, Arrecibo lept dertich leguen ten Westen van Puerto Rico. De Stadt Guadjanilla, of S. German el nuevo, op de Custe die nae 't Westen siet/ drie en dertich leguen van Porto Rico ten Zuyt-Westen.

Arrecibo.

Daer was van outs in dit Eylāt een ander Dorp/ dat genoēt werde Guanica, aen de Suyt-sijde/ 'tsyn de van dien/ al waer nu is een Havē van de Mosquitos, die seer goet is/ van waer sy verset is op een ander plaetse/ op de West-Custe/ diemen noemt El, Aguada, met de naem van Sotomayor: in dit Eylandt is een rije van een gheberchte/ die dat int midden door deylt/ van Oost nae West/ tot de Zee toe/ en de Comarca van S. Germain, en hier vintmen de Boom Tabernaculo, die eē wit hers gheeft/ ghelijck als Anime, en dient om Schepen mede te bruwen/ en om te steocken/ en is oock medicinael om coude upt te trecken/ en wonden te ghenesen.

De Boom Tabernaculo.

Daer zijn weynich Havens in dit Eylandt/ om dat de gantsche Noortse Cust seer vupl is vā Clippen/ en Bancken: die daer zijn/ zijn Oostwaert van S. Ian, de Revier Luysa, en die diemen noemt Canoba, en la Cabesa, een punte t'alder-Oostelickste van het Eylandt/ ontrent de Clippe ghenaemt los Loquillos, en daer in een Haven/ die sy noemen S. Iago, en drie leguen voorder een ander/ die sy noemen Yabucoa, en drie leguen van de Custe/ de selfde wech heen Passaye, een Eylandeken/ en int begin van dat ten Suytwaert/ een ander dat sy noemen Boyqui, en wat voorder het Eylandt Santana, Guasama is een Haven/ en daer naer volghen de Revieren Neabon, en Xavia, ses leguen eer men comt aen de Haven van Guadianilla, die lept twee leguen Oostwaert van de Reviere de Mosquitos, in wiens mont is de Reviere diemen noemt Guanica, en ses leguen van die/ is de Cabo de Roxo, de alder-Westelickste van de Suyt-Custe: en Westwaert na Espagnola toe is het Eylandt van Mona, en daer by Noorden el Monico, en Zecheo, twee andere Eylandekens. De Haven de Pinos, en van Mayaguez,

De Havens van dit Eylant.

guez, en de Bahia van S. German el Viejo, en de Mont van de Revier/ Guanabo, of la Aguada, en die van Guahataca meer voorderwaerts / en daer naer op de Noort-Custe / die van Camay, en die van Cibuco, en Toa, by Puerto Rico, en int midden van de Cust van de Zee ten Suyden / dicht daer teghen aen de Haberianas, 4. of 5. Eylandekens/ oock vergadert men hier veel Gember/ twelck een Wortel is als Mee / of Saffraen / die de Portugijsen ghebracht hebben upt het Oosten / in dit Eylant van Barlovento.

Wie de Gember gebracht hebben in de Eylanden van Barlovento.

De Eylanden die benoorden S. Ian, Espagnola, en Cuba zijn / daer van gheenighe bevolckt zijn van de Castilianen, werden ghenoemt de los Lucayos, het eene het alder-Noortlichste / dat comt tot 27. graden hoochte / datmen noemt Lucayoneque of Yucayoneque, twelck int Westen heeft Bahama een ander Eylant/ op 25 en twintich graden en een half/ en dertich leguen lanc/ en acht breet/ van welcke sijn naem noemt de canael van Bahama, tusschen Florida en de Clippen de los Nimbres, van waer uytstorten de stadighe vloeyende stroomen van de Zee / soo snel nae het Noorden/ dat al hoe wel de Wint voorspoedich is / nochtans en connen de Schepen daer niet in comen / en al hoe wel dat sy contrarij is / soo loopen sy upt met de Stroom.

De Eylanden die benoorden S. Ian, Espagnola, en Cuba zijn / daer van gheenighe bevolckt zijn van de Castilianen, werden ghenoemt de los Lucayos

Waer dat de Canneels van Bahama is.

De Clippen van Bimini werden alsoo ghenoemt / om een Eylant dat midden daer in leyt van 5. leguen lanck; de eerste Admirael die nae Cuba eerste mael dat hy ginck die gaf het die naem / en tis het ghene dat Ian Ponce van Leon voor nam te bevolckeren. Abacoa is een ander Eylandt int midden van de ghesepde droochten lanck twaelf leguen. Cigateo van 25. leguen / Curateo een ander clepnder/ leyt op ses en twintich graden/ oock Guanima 15. leguen lanck/ en thien breet / en daer neffens Guanahani, het eerste Landt twelck ontdeckte de eerste Admirael van Indien, en noemde het S. Salvador. Yuma heeft twintich leguen / en acht in de breete/ op 24. graden en een half/ het welck de Admirael Isabella noemde / ter eeren van de doorluchtighe Coninginne Vrouwe Isabella, sijn particulier beschermster/ en die dese ontdeckinghe gaf. Iumeto op drie en twintich graden/ en een half/ 15. leguen lanck Noortwaert van Espagnola. Samana seven leguen over dweers / tusschen Iumeto en Guanima. Triangulo acht leguen lanck/ op 24. graden. Yabaque thien leguen / op twee en twintich en een half graden. Mira-porvos, sijn drie Eylandekens in een drie-houck/ omcinghelt met droochten Suytwaert van Iumeto. Mayaguana, 20. leguen lanck / en thien breet / op drie en twintich graden. Ynagua thien leguen / op twintich en een half graden. Los Cayços, een Eylant van 5. leguen/ op een en twintich graden: en aen t'Noorden van dit is een ander genaemt Hamana, en t'andere Conciva, Maçarey op 20. graden / becinghelt met huysen. Abreojo is een groote droochte van 15. leguen/ het midden van dit leyt op twintich graden / en onder dese Eylandē zijn vele andere Eylandekens sonder namen.

De Eylanden die daer zijn voort van het Eylandt S. Ian de Puerto Rico, Oostwaert nae de Custe van het vaste Lant / werden ghenoemt Los Canibales, om veele Cariben, eeters van Menschen vleesch die daer in zijn: en nae dat men upt-leyt in haer tael Canibal, is soo veel te seggen / als een sterck Mensch/ om dat sy voor sulcke waren ghehouden van andere Indianē. 't Sijn allegader Eylanden met periculeuse droochten / en die naeste aen S. Ian leggen / zijn Santa Cruz, int Suyt-Westen van S. Ian, op seshien en een

De Canibaler.

Wat Canibal te seggen is.

en een half graden/en heeft sesthien leguen / en Saba las Virgenes, twee Eplandekens omcingelt met duplen / en noch andere acht of thien Eplanden/van de welcke de grootste is van thien leguen. Virgen gorda, en Isleos blancos, int Westen van Virgen gorda. La Anegada is seven leguen lanck/ op achthien en een half graden / omcinghelt met duplen/ghelijck als Sombrero, ook is een Eplandeken ontrent die: En dese Eplanden diemen noemt van Barlovente ontdeckte de eerste Admirael ende int particulier die van Santa Cruz en d'andere/ hadden voor een costume te gaen jaghen Menschen op het Eplandt van S. Ian, om te eeten / en noch heden ten daghe doen die van Dominica. De Vrouwen aten sy niet/ maer hieldense voor Slavinnen. Nu seggē sy noch/ dat het wepnich Jaren sijn dat die van Dominica, een Monick ghegheten hebben/ en dat hy seyde: dat alle die ghene die sijn vleesch souden proeven: dat sy veel cameratighen souden crijghen/ en eenighe souden sterven/en dat sy daerom hebben naergelaten te eten Menschen vleesch/ het moet alsoo wesen / om dat in plaets van Menschen / sonder minder perijckel / slaen sy Koepen en Peerden/ om de veelheyt die daer is / en daer mede verladen sy hare ficie.

Anguilla

Anguilla hout thien leguen in de lengte/ lept op achthien graden. S. Maerten lept op seventhien en een half / heeft sesthien leguen / omcingelt met Eplandekens: by dit lept S. Eustatius, S. Bartholomeus, en S. Christoffel; elck is lanck thien leguen. La Berbada op seventhien graden / omcinghelt met Duplen / ontrent de la Redonda, en de las Nietes, en de Monserrate, elck van vijf leguen/op 15. en een half graet. De Antigua, en Guadalupe, en Todos Santos, van veerthien tot vijfthien graden. La Desseada aen't Oosten van Guadelupe, by naest ses leguen: het eerste dat d'Admirael Don Christoval ontdeckte/ inde tweede voyagie die hy naer Indien dede / op 14. en een half graden / op welcke aen te doen altijdt de Vloten gaen comende van Canarien. Marigalante, de naem van het Schip dat den Admirael voerde / vijf leguen ten Supt-Westen / van de Desseada, en van de Dominica, op derthien graden / twaelf leguen lanck / al waer de Vloten Water en Hout nemen/ om dat het goede Reeden heeft / al hoe wel niet perijckel van de Cariben. Ontrent de Dominica tē Supden is Matinino, Santa Luzia, en los Barbudos, de welcke blijven om de gaende Vlooten aen de Stinckerhant / hebben sy die ghenoemt de Eplanden van Sotavento, de welcke behooren tot de Custe van't vaste Lant/ en van dien is het grootste/ en het meeste/ en het alder-Oostelickste la Trinidad, ontrent twee hondert leguen vā Espagnola Supden en Noorden met Dominica, by naest tsestich leguen daer af / het is 30. leguen lanck/ Oost en West/en by naest dertich in de breete. Int Jaer 1498. ist ontdeckt van de Admirael Don Christophor, in de derde reyse die hy dede nae Indien toe / en noemde het la Trinitad, om dat hy hebbende veel arbeyts op de wech/hadde belooft ter eeren Gods het eerste Landt dat hy vont dien naem te gheven / en straer sach de Bootsghesel die in de Mars liep/ drie hoecken Lants / met het welcke in alder wijse over een quam de naem en de belofte. Doen ontdeckte hy de Monden van Drago, en van de Seirpe, de Golfe van Paria, en al het vaste Landt tot Cumana toe/ teghens welck op het alder onrechtveerdichste hem stelde Americus Vespucius, wiens naem onwaerdelick ghegheven wordt / aen dat Suyder Peninsul, oft Indien vant Suyden. Men weet dat dit Eplant

Ontdeckinghe van het Eplant Trinitad, in't jaer 1498.

Bedroefde dā Americus Vespucius.

lant Trinitad gheen goet Landt is/ al hoe wel het veel Indianen heeft: het heeft 35. leguen van de lengte/ en andere segghen dat het meer heeft / en 25. in de breete / het lept op acht graden / op het alder-Oostelickste deel int Noorden is een hoeck die ghenoemt wert de la Galera, en Noort-waert daer af is een Eylandeken met Eylandekens becinghelt / dat men Tabago noemt: en aen de Supt-Custe een caep die sy noemen Punta Redonda: aen het Oosterschie deel / en de punte del Anguilla, int Westen / en in de Golfe van Paria, de welcke die Zee is die daer is tusschen dat Eylant/ en het vaste Landt / t'welck mach wesen van acht leguen wijtte/ maeckt een halve cromme Circkel / als een Croon / ende de incomste van het van't Westen is de meeste engte en meeste diepte / en twee Eylandekens op het eynde van de Cust Noordt-waerts / in het Westen/ twelck men noemt de Mont Del Drago, en int Noorden S. Vincent, en Granade, twee andere Eylandekens.

Het Eylandt Margarita.

Het Eylant Margarita dat oock ghelijck als de andere sijn naem ghecreghen heeft van de Admirael Don Christophol Colon, de alder-vaste proeve met de welcke waer ghemaeckt worde in wat tijdt het was / confusie wesende van die gene die hem beroofden van de eere van de ontdeckinghe van het vaste Landt/haer dien toeschrijvende/ al hoe wel sy de tijden verkeerden. Het lept twintich leguen van la Trinitad West-waert / en hondert tseventich van Espagnola: het is sesthien leguen lanck / van Oost en West/en eenighe segghen twintich/ en half soo breedt: daer is gheen overvloet van Water / al hoe wel het vruchtbaer is van Voer voor het Vee. Daer sijn twee Dorpen op/een dicht by de Zee/dat lept aen een Fort/ al waer de Gouverneur residéert / en het andere twee leguen binnen 'sLandts / dat sy noemen de Vallepe van S. Luzia: het heeft op sijn Custe een goede Haven/ en strandt/ en vele Oesters van Peerlen/ al waer ghecomen is de Visschinghe der Peerlen / die te voren was in Cubagua, en sy seghen dat de Oesters vloden daer af / om het gheraes van het Gheschut van alle de Schepen die dickwils daer quamen aen dat Eylant op de handelinge van de Peerlen/ die seer groot was.

Waerom dat sy seggen dat het Peerlen Visschen geloopē is van Cubagua, naer Margarita.

Cubagua lept een legue van Marguarita Oost-waert / 't heeft niet een droppel Waters / evenwel soo was hier ghepopuleert nieu Cadiz, en brochten het Water seven leguen/ van de Revier Cumane. Ten Oosten van Cubagua sijn vier Eylandekens dicht aen de Custe die noemde de eerste Admirael los Frayles, en Oost-waert tusschen die en Granada, andere vier oft vijf die hy noemde los Testigos, en West-waert achter Cubagua, is een ander Eylandeken dat hy noemde la Tortuga, ontrent de punte van Araya, en van hier dede hy verder ontdeckinge van Paria, wesende in Espagnola, met voornemen te volvoeren de ontdeckinghe van dit vaste Lant/ en ghelijck als hier naer ghesien sal worden / is daer naer ghegaen t'ontdecken / en vont de Eylanden de los Guanajos, en van daer lanct Veragua, tot voorby Nombre de Dios.

Het Eylant Cubagua.

In Margarita sijn de Officiers/ en de Coninckklicke Schatkiste: dit Eylant / en dat van Cubagua, leggen op elf graden / een wepnich meer.

Het VIII. Capittel.

Van Venezuela, de Reviere de la Hacha, nieu Andeluzea, la Florida: en de inwijck van nieu Hispanien, t'welck het

het ghene is dat overich is van het ressort van dat Hof.

't Gouvernement van Venezuela.

HEt gouvernement van Venezuela schept sijn Limiten op de Custe van't vaste lant / int Oosten / met nieu Andaluzia : van waer af tot de Revier de la Hacha , en het Gouvernement van S. Marta , met twelcke het hem voecht int Westen / heeftet hondert en dertich leguen / en Landt-waert in by naest tachtentich / tot de lantpalen van het nieuwe Rijck van Granaden. Daer zijn in dat Landt veel teeckenen van Gout / dat comt tot twee en twintich en een halk caraet / t'is het alderbruchtbaerste van Tarwe / daerom gheeft het oock twee Ooghsten int Jaer / en het overvloedichste van alle soorte van Vee / cleyn en groote / men treckt uyt die Provincie veel Meels / Biscuyt / Kaes / Speck / en veel Lijnwaet van Cattoen : en in de Haven van Guayra , in de Provincie van Caracas werden veel Osse-Huyden gheladen / en sarsa parilla. Daer zijn in die Provincie acht Dorpen van Castilianen, en zy werden ghenoemt met de naem van Venezuela , om dat als de Belzares Duytschen waren in dese Provincie om te gouverneren int Jaer 1528. om het Accoort dat zy maeckteden met de Keyser / meenden zy het te bevolcken op een Rotse / en stepte die daer is in de Mont van de Meyr van Maracaybo , van waer het uytwatert in de Zee / een Dorp dat zy noemden Venezuela , dat op acht graden lept / een weynich meer / en van hier is de naem ghebleven op het Lantschap. Haer principaelste plaetse is de Stadt Coro , die de Indianen noemen Coriana , diemen nu ghemeynlick noemt Venezuela , zy lept op elf graden hoochte / en neghen en tseventich en een derdedeel / van de Suyt-Noort-Lijn van Toledo , duysent en vijf hondert leguen daer van : al waer de Gouverneur plach te residieren / en het Cathedral is suffragaenschap van d'Aerts-Bisschop van S. Domingo. Eerst is die Stadt ghebout van Ian de Ampues , en straer namen in haer haere sitplaetse de Persoonen die voor van weghen / van de Belzaren waren / de eerste is gheweest Ambrosio Alfinger : zy is soo ghesont / en heeft soo goeden Locht datter gheen Medicijns van noode zijn.

Waerom het Venezuela ghenoemt werd.

De Stadt Coro.

De tweede plaetse is onse Lieve Vrouwe van Carvalleda , in de Provincie van Carracas , by der Zee tachtentich leguen / Oostwaert van Coro , en met een quade Haven. Is bevolckt van Don Francisco Fajardo int Jaer 1560. die daer ghecomen is van de Margarita af. Santjago van Leon in de voorsepde Provincie / 7. leguen binnen 's Landts / en drie van Carvalleda Suytwaert / en tseventich van Coro , al waer meest residieert de Gouverneur in die tijt. Nieu Valentien tsestich leguen van Coro , en vijf en twintich van Santjago van Leon , seven van de Haven van Burbarata , is bevolckt van Capitepn Villacinda. Het nieu Xerez by naest vijfthien leguen / bycans int Suyden van nieu Valencien , en twintich van nieu Segovien , en tsestich van Coro Suyt-West-waerts / een nieu Dorp. Het nieu Segovia in de Provincie van Bariquizimito , twintich Mijlen van Xerez Suyt-waert / en thien van Tucuyo , en tachtentich van Coro naer Suyt-Westen / al waer de Officiers van de Coninck residieren / en de Gouverneur oft sijn Luytenant by tijden. Is bevolckt by Ian de Villogas int Jaer 1552. De Stadt van Tucuyo vermaert / om dat aldaer doot ghestaghen is de Tyran Lope de Aguirre , lept thien leguen Suyt-West-waert van Segovia , vijf en tachtentich van Coro , is een bevolckinghe van Capitepn Carvajal. Truxillo , of onse

Onse Lieve Vrouwe de Carvalleda.

Santjago de Leon.

Xerez.

Segovia.

Tucuyo.

Truxillo.

L. Vrou-

L. Vrouwe vande vrede/inde Provincie van Cuycas, by-naest tachtentich leguen/by cans tē Suyden/ recht van Coro, wat naer't Oosten toe/ en 25. van Tucuyo recht Westwaert.

Dit Landt is ontdeckt int Jaer 1549. wesende daer Gouverneur de Licentiaet Tolosa, de Contador Vallejo, en int Jaer 1559. is Truxillo bevolckt van de Capiteyn Diego Garcia de Paredes; en daer behooren tot dat Gouvernement meer dan hondert duysent tributaire se Indianen, en daer in worden niet begrepen die minder zijn dan achthien Jaren/en over de vijftich/ om dat de hooghe Raedt van Indien sorghe draecht / dat in gheen deele van dese Werelt/ sulcke Tribuyt gheven: en om dat sy alle daghen wassen en verminderen in ghetale / en can men niet precijs segghen / of puntuelick hoe veel daer zijn.

Hoedanich die Indianen tributaire sijn zijn.

De Meyr van Maracaybo.

Het Meyr van Maracaybo, welcke de Spaengiaerts van onse lieve Vrouwe noemen / is soet Water/ loopt veertich leguen Lantwaerts in / van de Ree af / het is thien leguen breet / en tachtentich in de omloop / met veel Dorpen op sijn Ouer / aen sijn eynde comt inloopen een Revier die valt upt het nieuwe Rijck van Granaden, door de welcke / en oock door de Meyr varen de Coopmanschappen die sy senden na het nieuwe Rijck van Castilien, en andere deelen: Eenighe Ingebornen van dit Meyr leven in Barbocas, ghemaeckt hebbende haer Hupsen in de Boomen int Water / en op de Reviers-cant/ van waer oock het heeft den oorsprouck van sijn naem Venezuela, seplende nae eenighe deelen van die Meyr / sietmen gheen Landt: daer comen in haer andere groote Revieren / en sy Watert upt in Zee/en is een half legue inde mont wijdt / en daer in is de Rotse en hoochten die voorsept zijn.

Havens / en panten van het Gouvernement van Venezuela.

De Havens / Capen / en Punten van de Custe van dit Gouvernement / en die by-legghende by haer/zijn int Westen/ Marcapana, la Vrchila, een Eylandt teghen over de Revier Oynare, by een ander die men noemt Roca de los Isleos, en daer naer Cabo de la Cordera, en de Haven Flechado, en die van Sardinas: en teghen over het Eylandt de Aves, voor de Burburata, een wonderlicke Haven / den welcke populeerde de Licentiaet Tolosa, ende is de plaets van de ontladinghe voor de goederen die gaen nae het nieuwe Rijck / en de Provincien van Peru, en daer naer golfo Triste, en in het Noorden van Bonayre, een Eylant van thien leguen lanc/ en acht breet / en daer naer punte Seca, en teghen over Curacao, en meer voorwaerts Curacaute, 14. leguen lanck / teghen over Cabo van S. Roman, Supt-waert van het Eylandt van Aruba. S. Roman loopt twintich leguen in de Zee/ is twaelf leguen van Coro, de Indianen noemen Paraguana, daer scheelt wepnich aen of t'is een Eylant/het streckt hem int ronde 25. leguen/en meest in black lant / met een Berch by naest int midden/ die hem verde t'Zeewaert laet sien. Daer is int beginsel van de Golfe vā Venezuela de inganck en canael van de Meyr van Maracaybo, en in de inganck vā die de Revier Mitare, en int Westen los Monges, drie Eylandekens dicht by de punte/en de caep vā Coquiboça, al waer men alleenlick in gantsch Indien vint ghewicht / en tout-Steen voor het Gout: en daer nae Bahia honda, en de Portete, en de Cabo de la Vela, die alsoo ghenoemt werde van de Capiteyn Alonso de Ojeda, als hy daer ginck de eerste reyse met Americo Vespucio, lanck nae die tijdt dat de eerste Admirael ontdeckte die Custe / die op twaelf graden lept / een wepnich

meer / en is van de Cabo de la Vela, tot de Revier de la Hacha achthien leguen / sonder eenighe Steen in alle die / noch Water / sonder het Reghenwater. Dit Gouvernement bleef verdestrueert van de tijdt af der Duytschen / om dat zy het niet begheerden te bevolcken / niet anders dan om te beblijten / om Slaven te maecken / en het Lant t'ontblooten van Vruchten.

De Revière de la Hacha. Eerstelick is de Revier la Hacha, onse Lieve Vrouwe de las Nievas ghenoemt / en daer naer de los Remedios, dicht by de Zee / tusschen Venezuela, en S. Martha Oostwaert dertich leguen daer van / en t'selfde van Coro West-waert / Suyden en Noorden met de Cabo de la Vela, niet acht leguen begrijps / tusschen Venezuela, en S. Martha, sonder monster van Gout / wert ghegouverneert door Alcaldes, aengeknocht aen het Hof van Espagnola, en int Gheestelick / ist behoorende onder het Bisdom van S. Martha. De plaetse lept duysent Passen van de Zee / op een cleyne Heuvel: de Haven lept open voor't Noorden / het Lant is het alder-vruchtbaerste / en het gheeft al dat in Castilien valt / t'heeft veel Tyghers / en groote Mosquiten / en Crocodillen in de Revieren / veel Gouts / en ghesteenten van verschepden crachten voor de Colique / de Nieren / de Milt / en de Loop / daer zijn ook goede sout-Pannen. Nicolas Federman voor de Belzares, is de bevolcker geweest van die plaetse.

Nieu Andaluzien. Het Gouvernement van Serpa, twelck men noemt nieu Andaluzia, en in de Indische tale la Guayana, nae het afscheyden van de lant-Palen / heeft van het Eylant Margarita, tot de Revier Maranjon, drie hondert leguen Oost-waert / en ook soo veel Suyden en Noorden Lants-waerts in / waer in haer beslupten de Indianen Omagues, en Omigas, met de Provincien vã Dorado, in het Suyder-deel van dit Gouvernement / waer in valt by de Custe / de Provincie van Maracapana, in de Lantpalen van Venezuela, van waer af bevolckt waren de Monden van Santa Te, in welck gebuyrschap is de Morre van Vnare, en dat eyndicht eẽ groote Meyr met veel Visch / en Sout / en de Indianen diemen noemt van-Perito, twintich leguen binnen 's Landts / en de Indianen Palenques, alsoo ghenoemt om de Staquetten daer zy haer mede fortifieren / en het Lantschap van Cumana, Suyden en Noorden met de Margarita, al waer een Dorp is van Castilianen, dat ghenoemt wert het nieu Cordoua, dat ghefondeert is by de Capitepn Gonsalvo de Ocampo, als hy was ghecomen om te castigeren de Indianen van Cumana, om de verwoestinghe van het Clooster der Religieusen Franciscanen: en int Oosten van het Eylant Trinitad, en de Reviere S. Ian de las Amazonas, is een Provincie van de Indianen Aruacas, en een deel van haer zijn de Cariben, en allegader belleeur / die niet vreedtsaem en zijn.

Daer nae is de punte van Paria die op 7. graden lept / en de Mont van de Dragon, dicht by de Trinitad, is de punte van Gallo, of Anegada, ten Suyden van de Trinitad, en de Reviere van Paria, of Oronico, dien eenighe noemen Yuyapari, en andere willen dat die twee / en de Revier S. Ian, en van Orellana zy een dinck / en ook de Maranjon, maer daer wert in gheniet. Daer zijn andere Revieren in de Provincie van de Arvacas, die niet veel bekent zijn: Die van S. Ian, of van Orellana heeft sijn beginsel in de Andes van Peru, in de Contreye van Cusco, van waer hy loopt duysent en vijf hondert leguen / of meer / maeckende sijn keeringhen onder door de Linie Æquinoctiael, door Landen die seer bevolckt zijn / al hoe

Vã waer de Revier Orellana spruyt.

al hoe wel dat zy noch niet wel ontdeckt zijn / tot dat zy haer ontladet in de Noort-Zee / wiens Mont is breet vijftich leguen / en int voorste 500. van de Mont opwaerts / zijn veel bevolcktede Eylanden en 80. of hondert leguen bet om West leyt de Revier Maranjon, by cans in die Palen door welcke passeert de Linie van de afdeylinghe tusschen Castilien en Portugael, en is soo groote / en periculeuse Reviere / dat hy heeft vijftien leguen wijtte in de Mont / en sijn Vloet comt van uyt het Suyden / en de Provincien van Brasil, en daer werdt gheseyt dat sijn beginsel is beneden Popayan, ende de Jurisdictie van het nieuwe Rijck van Granaden.

Het Eylandt van Cubagua.

Seven leguen van Cumana leyt het Eylant van Cubagua, al waer gheweest is ghelijck gheseyt is het nieuwe Cadiz, t'welck ontvolckt werde om de faulte die daer viel int visschen van de Peerlen: dit Eylant en heeft niet een droppel Waters datmen conde drincken / noch Boomen / noch Ghedierten / om dat het gantsch Salpetrich is / behalven die Verckens die de navel hebben op de Ruggraet / en eenighe Conijnen / en hebbende soo groote bevolckinghe / ginghen zy even wel seven leguen tot aen de Revier Cumana om Water / al hoe wel dat de opinie was dat het Wolcken in de Ooghen maeckte. Op dese Revier of Custe ist ghebeurt int Jaer duysent vijf hondert en dertich / op den eersten September / met schoon weder dat de Zee gheresen is vyer Vademē van sijn ordinarise hoochte / en loopende over het Landt begonst het te schudden / en het Fort viel twelck ghebout was door ordre van het Hof van Spaengien / van Capiteyn Iacomo de Castellon, en de Aerde opende hem op veel plaetsen / daer uyt quam brack Water en swart als tint / en stonck als Solfer / en de Bergh van de golfe van Cariaco bleef int midden open / afloopende heeftet een groote openinghe ghemaeckt / daer vielen vele Huysen / daer stierven vele lieden verstickt zijnde en verschrickt / en bevanghen van de Aertbevinghe.

Een Aertbevinghe gheschiet op de Custe van't vaste Landt / int jaer 1530

De Margarita een legue van Cubagua, is het alder-gherustelickste Eylandt / het is bevolckt van de Licentiaet Marcelo de Villalobos.

De Margarita.

De Provincie en 't Gouvernement van Floride, nae-buyrschap van het Hof van Espagnola, nae de bepalingē van het Gouvernement van Peromelendez, is al dat datter is van de Revier de las Palmas, de welck paelt met het Gouvernement van Panuco, in nieu Hispanien, in de Jurisdictie van het Hof van Mexcico, de welcke is by de Tropico, op twintich en twee graden / tot de punte van Bacallaos, de welcke comt te legghen op acht en veertich graden en een half / in't welcke zijn twaelf hondert acht en vijftich leguen Custs / en van daer tot drie en tseventich graden hoochte Noort-waerts / langs de Custe en te lant in / al het ghene dat ontdeckt is. Dit is ghecustet / en ontdeckt / van de Revier de las Palmas, tot de punte van S. Helena, en de Revier Iordan, twelck zijn soo veel als ses hondert leguen: t'is vast Lant van een goet climaet / vruchtbaer / en in veel deelen seer bevolct / gelijck als die weten die derwaerts ginghen met Hernando de Soto, in de Jaren van 1536. en 1537. en noch meer. En Ian Pardo ingheboren van Cuenca, is te lande ghegaen van Florida, tot in nieu Spaengien, in min dan in twee Jaren / en is het aldernaeste aen Europa, van de Landen van Indien, en van de Baye van S. Ioseph, de welcke is tachtentich leguen van Panuco, is oock by de selve ontdeckt tot Terra nova toe / en ghenomen int particulier t'ghene dat Floride is / is die

Floride.

punte die Suyden en Nooꝛden in Zee upt schiet / teghen het Eylant Cuba over van hondert leguë lanc/ en 25. breet Oost en West/en wanneer het veel is/ soo ist dertich leguen. Het is ontdeckt by Ian Ponce de Leon, int Jaer 1512. op den dach van Paeschen van de opstandinghe / en hy noemde het Florida om die ooꝛsaecr wille/ en daer naer quam hy wederom int Jaer een en twintich / en hy vertrock ghequetst tot Cuba; al waer hy stierf / 'tghe-

Een Fonteyn die Ian Ponce socht/ die oude lieden jonc maecktede.

rucht segghende dat hy een Fonteyn sochte / of de Revier / welck de Indianen, seyden de Ouden die haer daer in wiesschen / jonck te maecken. Dese Pꝛovincie is met de Castiliaensche ghetemperthept gelijck/ en zy vonden daer veel Vꝛuchten/ en 'tschijnt dat het bequaem is tot Vee / en Terwe: ten heeft gheen Gout / ten schijnt oock niet dat die Indianen het kennen / en noch soo wepnich het Silver/al hoe wel dat daer ghesien zijn ghevonden gheweest te hebben op de custe casten van Barren, en gelt/en gheen werck daer van te hebben/al hoe wel Hernando de Soto in het binnenste van de groote Revier / vont de grootste quantitept van Peerlen.

De Fꝛten van Florida.

Daer zijn in die Pꝛovincie niet meer dan twee Fꝛten / met Garnisoenen/beyde op de Custe die nae het Oosten liet/het eene is genaemt S. Matheus, op de punte van S. Helena, by cans hondert leguen van Havana, en het ander van S. Augustijn, dat het principaelste is / om dat het een goede Haven heeft / en dat het seer dicht is by de Canael van Bahama, het is by cans 50. leguen van los Martyres, twelck veel bevolckte Eylandekens zijn / die by inalcanderen leggben aen de punte van Florida, al waer het meest nadert aen het Eylant van Cuba, een legue / of een legue en een half/ en minder d'een van d'ander / met een rye van Vꝛoochten met Monden/ van drie en twintich of vier en twintich leguen die dese Martyres int langhe hebben / wiens beginsel aen't West-eynde men noemt de Punte van de Martyres, ende int Oosten/het Hooft van de Martyres, en alhier is een Eylant van 14. leguen lanck/en seer smal/ sijn punte het eerste aent vaste Lant int Oosten/ lept op 24. graden/ en een halve/ al waer een Dooꝛp van de Castilianen bevolckt is dat niet is blijven dupren / en Nooꝛt-waert / nae by recht over de Revier Ays, en het Nooꝛt-waert lept op acht en twintich graden de punte van Canjaveral, en het vooꝛts de Revier van de Mosquites, of Mugghen/vooꝛ de Revier de la Matança, die alsoo ghenoemt is om dat Petro Melendez, aldaer aenghetrocken heeft / de Capitepn Ian Ribao, en sijn Françoysen, en de punte van S. Augustijn, op neghen en twintich graden/en drie vierendeel / en van daer 10. leguen is de Revier van S. Matheus, van waer keert de Custe nae t'Nooꝛt-Nooꝛt-Oosten / altemael met Eylanden en Vapen lancx de Custe tot de Cabo of punte van S. Helena, die op twee en dertich graden en een halk lept / die haer ontdecktede by ghevalle int Jaer 1520.

De Custe by 't Nooꝛden tot de Bacallaos.

In alle de reste van de Custe/ die daer is van de punte van S. Helena, vooꝛby Terra nova, en Bacallaos, tot terra de labrador t'welck comt en loopt boven de hoochte van Enghelandt/ en is gheen Dooꝛp / noch Goubernement van de Castilianen, hoe wel op verschepden tijden / en by verschepden Natien het ontdeckt / en beseplt is / en t'is bekent datter zijn over de dupsent leguen weechs Lant sonder Gout / en hoe meer hoochte/hoe minder in deucht en min bewoonlick. 'tHeeft veel Revieren en Havens / welcke om dat zy niet seer bekent noch ghefrequenteert zijn / werter gheen ghewach meer af ghemaeckt van de

Revier

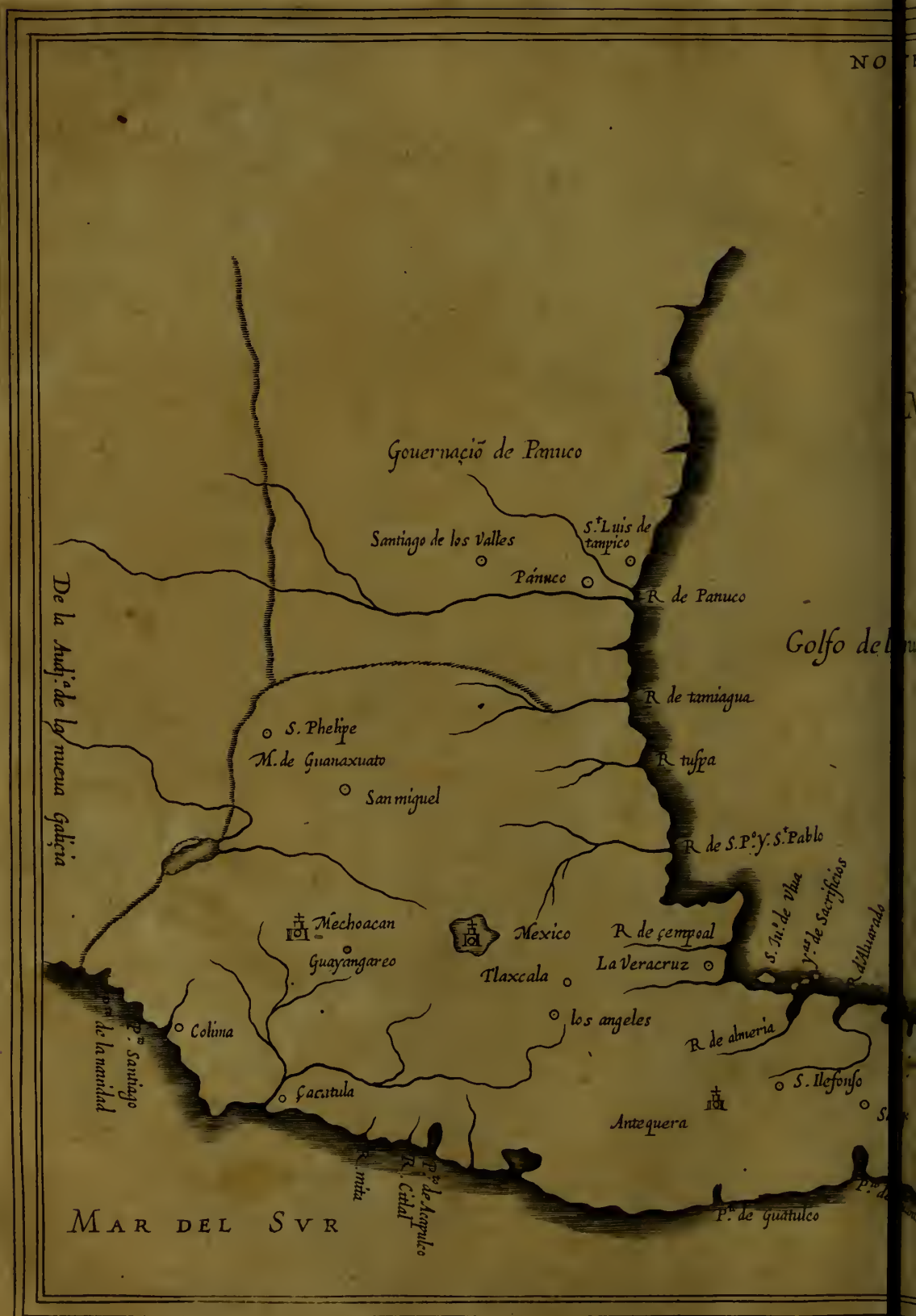
NO
Gouernaçiõ de Panuco
Santiago de los Valles
S.t Luis de tanpico
Pánuco
R de Panuco
Golfo de l
R de tamiagua
R tuspa
R de S.P.o y S.t Pablo
S. Phelipe
M. de Guanaxuato
San miguel
De la Audj.a de la nueua Galiçia
Mechoacan
Guayangareo
Mexico
R de çempoal
La Veracruz
Tlaxcala
los angeles
S. Ju.o de Vlua
Y.as de Sacrificios
R d'Aluarado
R de almeria
S. Ilefonso
Antequera
Colima
P.to Santiago
P.to de la navidad
Çacatula
R. mita
P.to de Acapulco
R. Citlal
P.to de Guatulco
MAR DEL SVR

DESCRIPÇION DEL DESTRICTO
DEL AVDIENÇIA DE NVEVA ESPANA
4

MAR DEL NORTE

Rivier de los Gamos, anders ghenaemt van S. Maria, die seer groot is/ en periculeus / by naest int midden van de Custe / tusschen de Bacallaos, van waer ten Lande inwaerts inloopt naer't Westen / de groote Revier Ochelaga, die de vreedelinghen op verschepden repsen beseplt hebben / meenende te vinden een door-gauck al hier naer nieu Hispagnien. En op de Custe van Florida die nae't Westen siet/ zijn de Tortugas, seven of acht Eylandekens by malcanderen / en ten Noorden van de punte de los Martyres is la Muspa op het vaste landt/ en meer Noort-waerts derthien leguen / is de Bahia de Carlos, wiens andere naem is Ian. Ponce de Leon, en noch soo veel verder de Bahia de Tampa drie en dertich leguen van de Tocobaga, anders ghenoemt del Spiritu Santo, of de Mervelo, op negen en twintich graden en een half hoochte / al waer eyghentlick begint t'ghene datmen Florida noemt.

De groote Revier van S. Maria.

Veel hebben ghemeent/ dat aen dit deel van Florida, nae het Lant van labrador was te vinden een Straet daer hem vermengden de Noort en Supt-Zee/ segghende/ ghelijck het bevonden was int Supden/ dat het oock soo moest wesen int Noorden/ maer de onderbindinghe bewijst dat int Supden geen straet en is/ of ten minsten, 't staet noch in twijfel / en int Noorden tot nu toe noch / al hoe wel veel het hebben versocht/ soo en ist niet ghevonden/ en die meest daer in ghedaen heeft/ is gheweest de Adelantado Pedro Melendez, om eenighe conjecturen.

De gantsche Custe van dat deel nae't Westen / tot het Gouvernement van Panuco, dat over de drie hondert leguen is / wert ghenoemt de Golfe van nieu Hispanien, in de welcke gheen bevolckinghe is van de Castilianen, al hoe wel het ghegheven is tot het Gouvernement van Panfilo de Narvaez, en van Hernando de Soto, en eerstelick aen Eranciſco de Garay, en van het volck van dit Lant int particulier/ heeft hy verstaen dat het een seer arm Lant is van Lijftocht / en het volck ellendich / en hoe wel daer in sijn veel Reviere/ en Havens/ werter gheen mentie af ghemaeckt om dat zy niet wel bekent zijn. De Golfe heeft twee openinghen / door d'eene comen de loop-Stroomen seer furieuselick in/ als tusschen Yucatan en Cuba, ende gaen om upt te loopen met meerder cracht / tusschen het selfde Eylandt van Cuba, en de punte van Florida, en loopende maecken het Canal van Bahama, die neemt de naem van het voorseyde Eylant.

Golfe van nieu Hispanien.

Het IX. Capittel.

Van de Iurisdictie van't Hof van Mexico.

DE tweede Audientie, of Hof dat ghefondeert is in Indien, is dit van Nova Hispania, en sijn eerste Presidents was (onder soo veel die haer ghepresenteert hebben / om dit Lant te gouverneren.) Nunjo de Guzman, Ridder van Guadalajara, en om dat hy niet ghevonden werde volcomene vernoeginghe / is hem een ander nieu ghebiet toeghescheickt/ en voor President van dit / is ghecomen Don Sebastiaen Ramirez, van Fuenleal, die van Oydor, van de Cancellerie van Granada, die President ghewonden is van't Hof van S. Domingo, en Bisschop van de Stadt Conception de la Vega, een persoon van groote gheleertheyt/ deucht en reputatie. Hy nam tot sijn last het Gouvernement/ en de Justitie / en de dispositie van des Coninck incomen / latende de Wapenen tot last van Marques del Valle, met ordre te

Don Sebastiaen Ramirez Oydor van Granada, voor President van S. Domingo.

dze te communiceren / met de Pzesident t'ghene dat daer aen hinck en onder haer-lieden was altoos groote ghemeynschap. In het resoꝛt van dat Hof / ter eender sijden en wert niet besloten t'ghene datmen gemeenlick noemt nieu Spaengien, en ter ander sijde werter meer in begrepen / om dat nieu Galicen, dat een Hof is op sijn selfs / een deel is van nieu Spaengien. De Pzovincie Iucatan, die niet is een deel van nieu Spaengien, valt in de Jurisdictie van dit selfde Hof / twelck als nu hedensdaechs is / strockt int lanck Oost en West / by naest 400. leguen / van het alder-Oostelickste van Iucatan, al waert hem paelt met het Hof van nieu Galizien, en Supden en Nooꝛden by cans twee hondert leguen / van het eynde van het Goubernement van Panuco, tot de Zee van't Supden / latende de opene Limiten van het Nooꝛ-derdeel / wiens pzincipale Pzovincien zijn het Aerts-Bisdom van Mexico, de Bisdommen van Mechoacam, en die de los Angeles, of Tlascala, en die van Guaxaca, en die van Chiapa, en de Goubernementen van Panuco, en Yucatan, met die van Tabasco, en vooꝛ ghebuyrschap of t'samen-handeling de Eylanden Philippinen, en d'afvoꝛderinghe van de Zee-vaert naer China. Het nieu Spaengien is van de beste Pzovincien van de nieuwe Werelt / en het alder-bewoonlickste / in goede ghetemperthept / overvloet en vruchtbaerhepdt van Terwe / Mayz / en Wee / en andere meerder dinghen vooꝛ het Menschelicke leven / behalven Olie / en Wijn / en al hoe wel datter Gout is in vele deelen van haer / soo is het Silver nochtans ghemeender / van twelcke het heeft veel schoone Mijnen.

Groote alliantie tusschē Don Sebastiaen Ramirez, en Don Hernādo Cortes.

Het Aerts-Bisdom van Mexico valt tusschen de los Angelos, en Mechoacan, t'sal moghen houden in lanckte Zupden en Nooꝛden honderd dertich leguen / en in vreete achthien: welcke het heeft langs de Custe van de Supt-Zee tot tsestich leguen s Lant-waert in / waer in haer beslupten de Pzovincien van Mexico, en in Nooꝛt-Oosten van die Lateotlalpa, Meztitlan, Xilotepeque, en Panuco, 'twijtst ghelegene / ende int Weste Matalzingo ontrent Mexico en Cultepequc het alderverste verschepde / en Oost-waert Tezcuco dicht aen Mexico, en int Supt-Westen Chalco; ontrent die van Mexico, en Supt-waert daer af Suichimilco het eerste / en daer naer Tlaluc, en tusschen Supden en Supt-West Coyxca, en Acapulco het verste gheleghene Supt-waert. In allen dese en zijn maer 4. Dooꝛpen van Castilianen, al hoe wel datter in Mexico zijn veel Castilianen woonende in de plaetse van d'Indianen. Zp noemden Mexico van outs Tenoxtitlan, lept op neghenthien graden en een helft hoochte / en hondert drie graden der lengte / van de Supt-Nooꝛt-Lijn van Toledo, van waer het sal af wesen met een rechte linie 1740. leguen / t'welc zijn acht uren Sons / het lept midden van twee groote Meyren die het omcinghelen / de eene is van sout Water / om dat sijn gront is van Salpeter / de andere is soet / en niet vis / die afwatert in de Soute / elck van 5. leguen vreet / en acht lanck / en beyde van drie en dertich leguen omringh. Zp comen in de Stadt dooꝛ drie weghen van een half legue vreet / en daer zijn binnen 4. dupsent Booꝛghers Castilianen, en dertich dupsent Hupsen van Indianen, of meer / in de vier oude quartieren / in de welcke de Stadt ghedeelt was / in de tijdt van het Heydendom / die wp heden noemen / S. Ian, Santa Maria la redonda, Sint Paulo, en S. Sebastiaen: en Tlatelulco is het pzincipael quartier / dat wp noemen Sant Iago. In Mexico resideert het Hof / en de Vice-Roy die

Mexico is vā Toledo 1740 leguen.

Vā het Aerts-Bisdom van Mexico.

daer

daer presideert / en die Schouten van 't Hof / de Officiers van Coninex inconen / en de ghelt-Kiste: en t giet-Huys is aldaer en een ander van de Munte / cā het Aerts-Bisschoppelick Metropolitaenschap, tweick heeft voor suffraganen de Bisschoppen van Tlascala, Guaxaca, Mechocan, nieu Galicien, Chiapa, Iucatan, Guatemala, Verapaz, en de Philippinen: en 'twas Don Hernando Cortes die de groote Kerck daer fondeerde / en stelde voor van de Calommen eenighe Beelden van Steenen dienen noch heden siet / en met groote haeste vordert sijn fabrijck de Bisschop / President en Gouverneur vā nieu Hilpanien, Don Sebastiaen Ramirez van Fuenleal, wesende de eerste Bisschop van Mexico, Frater Ian de Zumagarra Religieus / Franciscaner / seer deuchdelick / en van goet leven / inghebozen van Durango, in de heerlickhept van Vizcaya, wesende oock de eerste Aerts-Bisschop.

In Mexico zijn Cloosters van Dominicanen / Franciscanen / Augustijners / Jesupten / Carmeliten / onse L. Vrouwe ter gratien / Barrevoeters / en Trinitarios / thien Cloosters van Nonnen / een Collegie van jonghe Indianen, halfslachten / en noch een ander van de Bekeerde Sondaers / en van die die weder op ghenomen zijn / en de Universiteyt / al waer curieuselick en gheleerdelick gelesen werden de wetenschappen: met andere Collegien / en Gast-Hupsen / en daer sullen zijn ontrent de drie dupsent Castilianen die daer woonen in de bupzten van de Indianen, en Vee-Stallinghen / en daer sullen zijn in de verhaelde Provincien twee honderd 50. Dozpen van Indianen, de honderd en 50. Hoofden van de Leere / en in die / en daer ontrent ses dupsent Vee-Stallingen / meer dan 500. dupsent Indianen Tributarisen / en meer dan honderd en 50. Cloosters van Franciscaners / Dominicaners / Augustiners / een leeringen van Gheestelicken en Priesters / om het Catholijcke Gheloof te onderwijsen aen de Indianen, zijnder sonder ghetal / behalven de Paders de Jesupten / en Religieusen die loon hebben. Oock residéert in Mexico de heplighe Inquisitie / van de welcke men daer naer sal spreecken.

Op de Custe die aen dit Aerts-Bisdom grenst aen de Supt-Zee / en de Provincie van Acapulco, daer is de goede Haven Acapulco, op 17. graden hoochte / ses leguen van de Revier de los Yopes, al waer hem voecht het Aerts-Bisdom met het Bisdom van Tlascala, en andere acht legues / meer West-waerts is de Revier van Citala, en andere vier die van Milta: op de Noort-Custe is die / die valt in het Gouvernement van Tanuco. In de Jurisdictie van dat Hof zijn de Mijnen van Pachuca, 14. leguen van Mexico, en die van Tasco twee en twintich: die van Ysmiquilpo die zijn van Loot twee en twintich. Die van Talpujava vier en twintich: die van Temazcaltepeque achthien / die van Cultepeque twee en twintich. Die van Zacualpa twintich / die van Zupango veertich: die van Guanaxato tsestich: Die van Comania seven van Guanaxato: die van Achichica achthien. Die van de Stadt de los Angelos, en die van Gautla, of Zumatlan, en S. Louys de la Paz, en in allen sullen meer dan 4. dupsent Castilianen zijn / die met vernuft en arbept / houden haer op die Mijnen die alle van Silver zijn / behalven een / die soo ghesept is / van Loot is / en hebben te besorghen dat de Indianen niemende exempel van haer souden leven politiquelick. En de eerste die met een wonderlijcke conste / en wijsheydt inbzochtede onderwijsinghen en bouwinghen / die gheweest

Gabens van de Supt-Zee.

Mijnen van de Jurisdictie van Nova Hispanià.

is het alder sterckste middel / tot de onderhoudinghe van de Mijnen/ was de voorseyde President Don Sebastiaen Romirez van Fuenlcal, de oorspronck en 't fondament van de welvaert van dese Rijcken.

Don Sebastiaen Ramirez heeft al de bouwinghe/ en Justitie inghevoert.

Het Gouvernement van Panuco.

De Provincie Panuco Noort-waert van Mexico, gouverneerde Nunjo de Guzman, hout 50. leguen in de breedte / en in de langte / en daer naer werde het gheincorporeert met de Jurisdictie van het Hof van Mexico. Het Lant dat na nieu Spaengien siet is het beste / overvloedich in Lijftocht / en met cenich Gout. Het ghene dat nae Florida loopt is ellendich/van waer tot dat het comt tot sijn grensen/ heeft meer dan 5. hondert leguen. Dat gouvernement heeft drie Dorpen van Castilianen: Panuco op een wepnich meer dan drie en twintich graden / en met een ander naem ghenoemt de Stadt van Sint Steven del puerto, dien boudede Gonsalves van Sandoval, door ordre van Marquis Don Hernando Cortes, als sy waren om teghen te staen Francisco de Garay, en te bevredighen de Indianen van Chila, int Jaer 1520. en lept vijf en tseftich leguen van Mexico Noort-Noort-Oost-waert/ acht leguen van de Zee / dicht aen een Revier die d'inganck is van de Haven. Tis het grootste Schoutschap / een provincie voor de Vicerop van nieu Hispanien. De Stadt van Santjago de los Valles, vijf en twintich leguen van Panuco Westwaert: De Stadt S. Louys van Tampico, acht leguen van Panuco nae't Noort-Oosten / dicht by de Zee/ en al hoe wel op de Custe van dit Gouvernement veel Revieren zijn/ en eenighe Reeden/ tot de Revier de las Palmas toe / soo zijnse evenwel niet bekent in de Golfe van nieu Hispanien, dan alleenlick de Revier van Panuco, en sijn Haven/ die niet heel goet is.

Het Bisdom van Tlascala.

Het Bisdom van Tlascala, dat nien op een andere naem noemt de los Angeles, tusschen het Aerts-Bisdom van Mexico, en het Bisdom van Guaxaca, is van hondert leguen en meer in langte / van de Suyt-Custe tot de Noort-Custe / en tusschen die grensen van het Aerts-Bisdom / en die van Guaxaca tachtentich / en ock soo veel in breete op de Custe van de Noort-Zee / en niet meer dan achtthien / of twintich op de Suyt-Zee. Ten heeft in alles niet meer dan drie Dorpen Castilianen, twelck zijn de Stadt of Dorp de los Angeles, twee en twintich leguen van Mexico Oostwaert/ een wepnich buygende naer 't Suyden/van duysent en vijf hondert Borghers in vier quartieren. Daer is het grootste Schoutschap/ al waer resideert de Cathedrael suffragaen van de Aerts-Bisschop van Mexico, met de Cloosters van de Dominicanen/ Franciscaners / en Augustiners/ en een van Nonnen/ en een Collegie van meer dan 500. kinderen van d'Indianen, om die t'onderwijsen met thien duysent Pesen te renten / twelck fondeerde de Bisschop Don Sebastiaen Ramirez, die sont om te fonderen dese Stad de Licentiaet Salmeron Rechter van't Hof/en al hoe wel hy gheaccordeert hadde dien te maecken in Tlascala, liet het nae om de Indianen niet te discommoderen/ en haer niet te raecken in haer erfgoederen/ om dat hy veel lettede int generael op het welbaren van d'Indianen, en int particulier op die van Tlascala, om dat zyt wel verdient hadde aen de Coninclicke Croon.

De Bisschop Don Sebastiaen Ramirez fonderde de Stadt de los Angeles.

Men boudede een Stadt op de Lantpale van Cholula, van waer quamen 25. duysent Mannen van Oorloghe / en setteden haer neder in een blackte diemen noemde Cuerlaxcoapa by een Vallepe die sy noemen Atlisco, op de cant van een clepn Revier/ die upt een vier-Berch voort comt / al waer ghewonnen

wert/

weer/ Tarwe/ Wijn/ en alle Vruchtē van Castilien, Suycker en Vlas/ en al Tuyn-vruchten/ om dat het eē getempert Lant is/ meer warm als cont / al hoe wel de Tarwe van de naeste landen aen de Stadt hooger voort comt: en een weynich verder van Tlascala, spruyten Fonteynen van de welcke een Revier comt die loopende tusschen de Stadt de los Angeles, en Cholula, gaet swaerlick/ en sonder Visch / loopt by de Provincien van Mecheocan, en loopt in de Suyt-Zee by Zacatula, en daer zijn soo veel Crocodillē/ dat zy hebben ontvolckt eenighe plaetsen.

Tlascala. In Tlascala Noortwaert van los Angeles, t'welck leyt weynich meer dan op 20. graden hoochte/ al waer de Cathedrale Kercke was/ tot dat het int jaer 1550. veranderde in een Dorp. De 1. Bisschop was Broer Iohan Garces, en was in de Valleye Atlisco, die hem uyt strect inde breete by naest een en een half legue/ al waer nimmermeer de Tarwe bevriest/ en zy vergaderen daer boven 100000. hanegen, en daer zijn meer dan 1000. Castilianen die haer verstaen op desen bou/ en 7. leguen van de Stadt Oostwaerts/ is de Valeye van Ocumba, en in de Provincie van Tepeaca, fondeerde de Marquys de Valle een Dorp van Castilianen, die ghenoemt wert Segura, en in de Valeye van S. Paulus mogen wesen andere 1300. Castiliaēsche Borgers/ in Hofsteden/ en Vee-Schueren/ die soo seer vermeerderen / datter een was die door twee Oyen quammer te hebben veertich duysent.

Een notable Valleye Atlisco.

Hanega, is eē maet van Coren.

De Valleye Ocumba.

De Valleye dā S. Paulus.

De Stadt Veracruz. De Stadt van Veracruz, lancx een wech is 60. leguen van Mexico, en lancx een ander 65. sy is eē quartier van een legue van de Zee/ heeft meer dan 1200. Castiliaensche Borgers/ daer is des Coninckx Schatcamer / en t'Huys van Contractien. De Haven wert ghenoemt S. Ian de Vlva, een naem die ghegeven is van de Capiteyn Ian de Gryalva, die hem ontdecktede int jaer 1518. en de fabrijcke van't Hooft die begost is vā de Vice-Roy Don Antonio de Mendosa: is 5. leguen van de mont vā de Reviere de la Veracruz, tusschen de Custe / en het cleyne Eylandeken twelc inde wijtte by eens sal hebbē eē legue/ omcingelt met Reeven/ en soo leeghe / dat de Stroomen het decken teghen over in de mont des Reviers van S. Ian de Vlva. Men comt in dese Revier door twee canalen/ die meest ghebruyckt wert is die die de ruymste is / en de andere noemen de canael Gallega die veel diepten heeft/ en daer meeren zy de Schepen aen een Kay / meer dan van 400. Voeten/ met Ringhen van Metael/ en als de Noorde Winden stijf waeyen/ soo leggen zy niet seer seecker. La Veracruz leyt op wat meer als 18. graden/ en alhier plachte geschieden de ontladinge van de Vloten/ en vertoefden 4. of 5. maenden int ontlasten / om dat het leyt 5. leguen van S. Ian de Vlva, daerom doen zy het nu in het deel van Buytron, twelck leyt van de Haven van S. Ian de Vlva by naest acht hondert passen / en t'wert gheeyndicht in een Maent en een half / en men noemt het Buytron, om een Herberghe die alhier stont / van een ghenaemt Buytron, en hy ginck bevolcken een plaetse/ in dese plaets.

Men ontladicht de Vloten in Buytron.

In dit Bisdom zijn twee hondert Dorpen van treffelicke Indianen, en duysent Ondersaten/ al hoe wel datter zijn twee hondert 55. duysent Tributairise Indianen, in 36. deylingen vande onderwijsinge van de Gheestelicken/ en 30. Cloosters van Dominicanē/ Franciscanen/ Augustiners en op de Custe die aē dat Bisdom grenst aē de Noort-Zee/ is de Revier van Alvarado, al waer haer voegen de lantpalen van hen Bisdō vā Guaxaca, en de Revier van Almeria, dicht by die van S. Ian de Vlva, al waer was bevolckt de Stadt van Medellin van Andries

Revieren en Havens van de Noort-Custe.

van Tapia, int Jaer 1522. als de Marquis Don Hernando Cortes sont de voorsepde Andries van Tapia, en Gonzalo de Sandenal, om te handelen met Christoval van Tapia, die macht opnam om de Marquis te ontblooten van het Gouvernement van nieu Hispanien, en de Fator Salazar, en de Veedor Peralmindez, hebbent ontvolckt. De Revier van Almeria, heeft sijn oorspronck in de groote Cordillera, in de Provincien van de Totonaques, en Micantle, en hy gaet tusschen de gheberchten om hem op de Noort-Zee te begheven / en tegen over die Revier is het Eylant de Sacrificios, het welcke ock sijn naem gheghéven is van de Capitepn Ian de Gryalva, ende de Revier Zempoala tē Noorden van Veracruz, en wat hoogher die van S. Peeter, en S. Paulo, die int selfde gheberchte spruyt / en die van de Cazoner, en Tuspa, en Tamiagua, ontrent het Gouvernement van Panuco.

Het X. Capittel.

Van de Bisdommen van Guaxaca, Mechoacan, en Iucatan: en van de Provincie van Tabasco, welck ock is van de meest verhaelde Iurisdictie.

Van het Bisdom van Guaxaca.

HEt Bisdom van Guaxaca, wert alsoo ghenoemt / om de Provincie al waer het in lept: en Antequera is de Stadt / al waer resideert het Cathedral, in het Bisdom de los Angeles, en Bisdommen van het Hof van Guatemala, het is hondert en twintich leguen / van d'eene Zee tot d'ander / lanct de Grensen van het Bisdom van Tlascala, en tselfde lanct die van Chiapa, en hondert vreet lanct de Custe van de Supt-Zee / en 50. lanct het Noorden / waer in haer bellipten de Provincien van Mistera hooch en leege: het hooghe is 40. Mijlen van Antequera int Westen / en het leeghe is meer nae de Supt-Zee. De Stadt van Antequera is eerst bevolckt van Ian Nunjez Sedonjo, en Hernando de Badajoz, en daer naer quamen weder die te bevolcken het eerste Hof van Mexico, wesende daer Rechters alleenich in de Licentiaten Ian Ortez van Matuenzo, en Delgadillo, die d'eerste was / die alsoo hy was een Man van Granada begonst te teelen de sijde in Mexico, de Cathedrale kercke die seer goet is / begonst de Presidént en Gouverneur de Bischop Don Sebastiaen Ramirez, het beginsel van alle het profijt van dese Rijcken: alle de Pilaren van de kercke zijn van Marmer van een Steen / seer groot / en seer dick / en de Stadt sal moghen houwen 400. Borghers / Castilianen.

Wie eerst de Sode begōt te teelen in Mexico.

Dō Sebastiaē Ramirez begonst de eerste Kercke in Guaxaca.

Dese Vallepe van Guaxaca, van waer de Marquis del Valle, sijn naem neemt / begint van het gheberchte van Cocola, op de Grense van Guaxolotitlan, daer wert vergaert veel Sijde / Tarwe / en Wapz / en heeft de Zapoteecse tale: 't heeft ghehadt goede Mijnen van Gout. De contrepe van de Stadt Antequera (ghelijck ghesept is) noemen sy Guaxaca, was bevolckt van het volck van Mexico, twelck was van het Garnisoen door orden van de tweede Motezuma, ende veel Garnisoenen die de Coningen van Mexico hielden door haer gantsche Rijck / hadden int gemeen de Mexicaensche tale. De Revier van die Stadt loopt onder d'Aerde / recht over Cimatlan, en comt weder upt twee Mijlen van het gheberchte de Coatlan, en noch twee van Guaxaca, en een half Mijl van de Stadt recht over een ghebercht die int Noorden is / maeckt hy een punte van Setrezuela, en loopt over een Arm van de Vallepe / heel black tot acht leguen / twelck is de voorverhaelde

Guaxaca, gheeft de Marquis del Valle sijn titel.

haelde en de schoone Vallepe van Guaxaca, gheruft/en gheteympert/en van seer ghesonde lucht / al waer overvloedichlick haer voortgheven alderhande soorten van dinghen/ en bysonderlick de Vruchten van Castilien die seer smaeckelick zijn. Theeft de Provincie van Tutepeque int Suyt-Westen/welcke heeft veel Dorpen lanct de Zee-Cust/ en is meer dan tsestich leguen / en die van de Revier van Alvarado heeft het tusschen Noorden en Noort-Oosten/en die van de Zapotecus, int Noort-Oosten van Antequera, en Guazacoalco op de Grensen van Tabasco, gantsch een rou Landt / en evenwel rijck van Gout-Mijnen/ dat nochtans wepnich uptghetrocken wert om de rouheyt / daer zijn 4. Dorpen van Castilianē. De voorseyde Stadt van Antequera is 80. leguen van Mexico ten Suyt-Oosten op de Coninckklicke wech van Chiapa, en Guatemala, d'eerste die daer inghetrocken is om te bevredighen dese Provincie/was Ian Nunjez de Mercado int Jaer 1522. door commissie van Don Hernando Cortes, ende van daer werde Oorlochsvolck gheschonden om te dienen de Connick Quauhimoc, tot beschermynghe van Mexico, als Don Hernando Cortes dat onderbrocht.

Sint Alphonsus de los Zapotecas.

De Tresorier Alonzo de Estrada bevolckte de dien als hy in Mexico gouverneerde de Stadt van S. Alifonso de los Zapotecas, twintich leguen van Antequera, Noort-Oostwaerts/zy ghenerender met Gout/ Cattoen en Mays/t'heeft meer dan dertich duysent Tributarisen / Indianen, het lept tusschen de alderhoochste Berghen. Santjago de Nexapa twintich leguen van Antequera Oost waert / op de wech van Chiapa, en Guatemala. De Stadt van Espiritu Santo in de Provincie van Guazacoalco, op de Custe van de Noort Zee / op de Grensen van Tabasco tnegentich leguen van Antequera bevolckte de Gonzalo van Sandoval, int Jaer van 1522. sy heeft by cans 50. Dorpen van Indianen, clept aen de Over van de Revier/aen het deel van Ciapa: dese Revier begint in het ghebercht de los Mixes, en Chontales, ontrent de Tecoantepoque, en met de Beecken van de Provincien die onder de Jurisdictie behooren van Chiapa, ende de Chontales, loopt hy in de Noort-Zee / daer comen in Schepen van hondert Vaten.

Sint Iacob van Nexapa.

In dat gheheele Bisdom is niet een Reviere die gheen Gout by en brengt/en de Indianen leven sonder noodsuft soo sy begheeren te arbeyden / om dat haer niet en ontbreeckt om t'eeten/ en te cleeden/ en sy hebben Cacao, een Vrucht als de Amandelen / die haer dient tot ghelt/en sy maecken daer Wijn af/ en sy eten die ghebraden / en houdent voor een groot onderhout: De Landen zijn ghesont / en lustich: men teelde te voren Syde door het vernuft van de Castilianen met de Inghebozenen vant Landt / daer haer de Indianen mede beholpen/ om Papier te maecken/vande twee de schorse/en de Castilianen hadden geplant soo veel van Castilien, dat ter ontelbaer veel vergadert wert/ en in dien de Indianen betaelden de thienden daer van / en van andere dinghen / men souder 5. Bisdommen af connen maeckē / om dat die niet betalen/ dan de Castilianen.

De Indianen betalen geen thienden.

Dat Bisdom heeft drie hondert en 50. Dorpen van de principaelste Indianen, en in die / en in drie hondert Logementen / meer dan hondert 50. duysent Tributarise Indianen, en hondert twintich Cloosters van Dominicanen / en meest van die leeringhen in de Gheestelickheydt. De Custe van dit Bisdom / by de Noort-Zee / begint in de Revier van Alvarado, die upt de Bergen de los Zapotecas spruyt/ en van onder andere vele gaet hy

Die Revier Alvarado. hem begeven tot de Provincie van Chinantla, en wederkeerende al truycende ter contrarie de geberchten van waer hy geboren is/ loopt/ of valt in de Noort-Zee/ tusschen de Revier van Guazcoalco, en S. Ian de Vlva: en daer is oock de Revier diemen noemt van Angualulco, wiens Mont can dienen voor een Haven/ en een ghedeylde Rotse/ een punte van't Lant/ die uyt steect van het gheberchte van S. Martin, bekent gheworden door Schepen die verlooren zijn op een verspreydinge van blinde Clippen/ en Reeven die langs de Custe legghen/ dwars tegens dese over op de Cust van de Suyt-Zee/ heeft dit Bisdom de Haven van Guatulco, op 15. en een half gradē die groot en goet is/ en daer veel ghehandelt wert. Dese Provincie vā Guatulco brocht de Admirael Pedro de Alverado onder de ghehoorsaemheydt/ en hier by is de Havē van Tecoantepeque, die oock redelick is/ en het Dorp is groot/ en daer is groote Visscherije van Creeften/ en andere Visschen die zy brenghen te Guaxaca, en op de Coninckliche wech Cuyztatà is een Mijne van Cristal beril. Tecoantepeque is 45. leguen van Antequera, gaende door de Bergen van los Chontales, Nixapa, en Mexalpeque, tot al waer dit Bisdom comt/ en 't heeft veel Dorpen onder hem aen de Zee-Cust.

Het Bisdom van Mechoacan. Het Bisdom van Mechoacan, twelck is een Provincie tusschen het Aerts-Bisdom van Mexico, en het nien Galicien, hout in de breette langs de Cust van de Suyt-Zee/ by naest tachtentich leguen/ en tsestich binnen-slandts/ met de opene Lantpalen inde Noorderdeelen. Men besluyt in die de Provincien van Zacatula, en van Colima alle beyde op de Custe van de Suyt-Zee. De Stadt vā Mecheocan, oft Pazcuaro, gheleghen op een weynich meer dan negenthien graden/ en 47. leguen van Mexico, een gladde en slechte wech. In Guayangero ghenoemt Valladolid resideert de Cathedrael suffragaen van Mexico, met twee Cloosters van Franciscanen/ en Augustiners. Mechoacan fondeerde Maesse de Campo, Christoval de Olid: eerst sat de Cathedrael tot Zinzonza, tot den Jare 1544. dat zy vertrock tot Pascuaro. De Bisschop Don Basco de Quiroga heeft daer een Clooster van Franciscaners/ en een ander van Augustiners/ en is 6. leguen van Mechocan naer't Oosten.

Pazcuaro. Valladolid. Zinzonza.

De Mijnen van Guanaxuato legghen achtentwintich leguen van Mechoacan, Noort-waerts nae los Zacatecas, in twelcke moghen wesen by naest ses hondert Castilianen, in twee Realen diese houden met haer Opper-Schout. Een Reael is een sit-plaetse/ en manier van leven van die ghene die in de Mijnen arbeyden.

Guanaxuato.

De Stadt van S. Michiel in de Provincie van Mechoacan, 35. leguen van Pazcuaro, Noort-Oostwaerts/ gheleghen in een rou lant: En de Stadt de la Concecion de Salaya, die ghebout is van Don Martin Enriquez door last vā de Vice-Roy/ int Jaer 1570. om de wech te verseeckeren van de Chichimecas. De Stadt S. Philippe, 50. leguen van Mechoacan Noort-waerts/ en 62. leguen van Mexico, Noort-Oostwaerts/ met een Clooster van Augustiner Monicken/ in een onvruchtbaer en cout Landt/ ghefondeert om te verseeckeren den wech van de Zacatecas.

S. Michiel. La Concecion de Salaya. De Stadt S. Philippe.

De Provincie/ en de Stadt van Zacatula, op de Custe van de Suyt-Zee/ leyt op meer dan achthien graden/ en 40. leguen van Mechoacan, ten Suyt-Westen/ ontrent de Zee/ int Jaer 1523. ghefondeert van Ian Rodriges van Villa fuerte en Simon van Cuenca, dese Stadt is tneghentich leguen van Mexico.

Zacatula.

De

De Provincie / en de Stadt van Colima, op een weynich meer als achthien graden op de Custe van de Suyt-Zee / en de Grensen van nieu Galicien, 50. leguen van Mechoacan Suyt-West-waerts / met een groot Schoutschap in een heet Lant / en vruchtbaer van Cacao, en cannafistula, met Gout / en wel ghestelt volck. Gonzalo de Sandoval fondeerde die int Jaer 1522. Het gantsche Landt van Mechoacan is het alder-vruchtbaerste van Tarwe / en Mayz / en van alle soorten van Vruchten van Castilien, en van Vee / en veel Visch: het heeft Grain / Cochenille / Cattoen: en het volck is vernuftich / en gheneycht tot wercken.

Colima.

Cacao is een gewas als eē Noie / diende de Indianen voorghelt / en maeckteden daer af een dranck / ghenaemt chocolate.

In dit Bisdom zijn hondert derthien Dorpen / de 94. zijn de principaelste / met Scholen / en het loopt tot de Custe vā de Noort-Zee niet / aen de Suyt-sijde heeft het veel Revieren / en meest in het Westersche deel van de Provincie / by cans op de streeck van nieu Galicien is de Haven van Navidad, op neghenthien gradē hoochte / is goet en wel bevaren / van waer ghedaen wert de navigatie na de Philippinen toe / en het naer't Oosten / ontrent de Haven van S. Iago zijn vele goede Mijnen van Coper / in dit ressort / van de welcke de Indianen maecken wonderlicke Vaten / om dat het sacht is / en ander isser dat soo hert is dat zy daer mede het Lant bearbeyden / in plaetse van Yser / dat zy noyt hebben bestaen te doen / tot dat de Castillanen haer het leerden.

De Provincie / en 't Gouvernement van Yucatan, twelck die naem creech / als Capiteyn Francisco Hernandez het ontdecktede / en onse L. Vrouwe de los Remedios, als Ian de Cryalva ontdecktede Cozumel, was eerst ghehouden voor een Eylant / om dat het by naest met de Zee is omcinghelt / soo dat ment een Peninsul mocht noemen / en d'omloop is meer dan twee hondert 50. leguen / het heeft in de lanckte ghelijckt hem streckt Oost en West / by naest hondert leguen / en oock soo veel Noort en Suyden / van de Custe die nae't Noorden siet / tot dien deele toe / die het deel dat hem grēst met de Provincien van Guatemala, van waer het hem strect overdwers by naest 25. leguen / sijn Locht is warme en seer vochtich / en al hoe wel het geen Revier noch loopende Water en heeft / gantsch doorgaēs het Water soo seer hooch wesende in de Putten / en soo veel Zee-Mosselen beneden aen de Steenen die daer zijn / en de Custe soo leeghe / heeft ghegheven occasie om te vermoeden datter heeft geweest t'eenigher tijt een Zee / 'tis seer besloten met gheberchte / 'tgeeft oock gheen Coren / of zaet van Castilien, t'heeft oock gheen Gout / noch eenich ander Metael van eenige soorte / waer uyt bekent wert de versuffinge van die die seyden dat zy ghevonden hebben in die Provincie / als de Castilianen daer in quamen cruysen van Latoen / het welcke men noyt en vont in eenighe Provincie van Indien; het is seer overvloedich van Jacht / bysonderlic van Verckens / en Venaisoen / daer werden veel Honderen gheteelt / men vergadert daer veel Cattoen / en Anil: het volck vermenichfuldicht / en leeft lanck / daer was een Man die ghecomen was tot drie hondert Jaeren / zy hebben alderhande soorten van Vee van Castilien, en goede Peerden.

Yucatan.

Tis een invētie geweest van die gene die seydē dat zy crucē vonden vā Iaton, in Iucatan.

In dit gouvernement sonder dat van Tabasco, twelck met dit ghevoecht is / zijn 4. Dorpen van Castilianen, en een Bisdom: en die Dorpen zijn fondatien van den eersten Gouverneur of Admirael Don Francisco de Montejo. De Stadt van Merida leyt op twintich graden hoochte / by naest midden in de Provincie / maer dicht aen de Noort-

De Stadt Merida.

Noort-Zee / twaelf leguen binnen 's Lants. Alhier residεert den Gouverneur / de Officiers vã 's Coninck incomen / en Schat-Kists / en de Cathedrael Suffragaen van Mexico, met een Clooster van Franciscaners: zy noemdent la Merida, om de groote en oude bouwinghen / die theeft / gelijck Merida van Castilien, en t'is te verwonderen dat zy in dese Provincie niet wesende eenich Metael / connẽ wercken soo groote Steenen / in de welcke zy vonden gegraveert naeckte Menschen met Oor-Ringhen / waer upt het thoonde dat het Tempelen gheweest waren / en dat het Lant gheweest heeft van groote heerlickhept. De Stadt van Valladolid, 31. leguen van Merida, by cans ten Supt-Oosten / met een Clooster van Franciscaners heel costelick / en heeft in sijn Jurisdictie 15. dupsent Tributarisen Indianen. De Stadt en Haven van S. Francisco de Campeche, lept op twintich graden op de Custe die na nieu Spaengien siet / by naest 50. Mijlen van Merida West-waert / bupghende nae't Supden / zy heeft een redelicke Haven / al hoe wel dat die wepnich diep is om een bape te sijn. Don Francisco de Montejo die heeft hem sijn naem ghegheven. De Stadt Salamanca de welcke de selfde Admirael noemde nae sijn Vaderlandt. In de Provincien van Bacalar, en Chetemal, 70. leguen van Merida Supden en Noorden / dicht by't Westen / en noch andere 70. van Valladolid, ontrent de Custe van de golfe van de Honduras. Daer zijn in dese Provincie thien Cloosters van Franciscaner Broers / en Scholen van Gheestelickhept.

Valladolid.

Campeche.

Salamanca.

De Custe van die gantsche Provincie is soo lange / dat in wepnich plaetsen men Anckeren mach op minder dan op 4. of 5. leguen lants / en oock ten heeft gheen Haven dan voor clepne Schepen / en de Zee wast en daelt meer op die Cust dan op een andere eenighe plaetse van de Provincien van nieu Hispanien. De Havens die het heeft / zijn die van Cicla, en Telichaque, Cical, en Canquil, een Revier met twee monden / Campeche op de Custe die naer nieu Spaengien siet: en in haer de Cabo Delgado, van waer de Custe Oost-waerts begint te keeren / en dicht by de punte is een Eplandeken / dat zy noemen la Desconocida, beset met Clippen / en int Westen van dat by naelt thien, en acht leguen / is een ander dat zy noemen la Zarza, en de Triangel, dat drie Eplandekens zijn / dicht by een ander Eplandeken / omcingelt met Clippen / noch selfthien leguen van Cabo Delgado, Eplanden van Arenas, en de Bermeja, en een ander Eplandt 30. leguen van de voorsepde Caep Noort-waerts / en de Negaillos drie Eplandekens met Clippen beset / int Oosten van la Bermeja, by naest 35. leguen / en los Alacranes twintich leguen van de Cust Supden en Noorden / met Merida, en Cabo van Cotoche, de Oostelickste punte van Yucatan: van waer loopen 4. Eplandekens die zy noemen de Mugeres, dicht by de Custe / op de welcke lept het Eplant van Cozumel, vermaert om de beroemde aenbiddinghe van een Beelt dat daer was / al waer alle de lupden van het onligghende Lant in Pelgrimagie quamen; het lept 4. leguen in de Zee / int begin van de golfe de Honduras, by cans Supden en Noorden met Valladolid, en bet die golfe in sijn 3. andere Eplandekens met ondieptẽ by cans op de streeck van het Wey van Bacalal, twelc is binnen lants dertich leguen van het Wey van Chetemal, op de Custe die beschildert is met Eplandẽ / tot Salamanca, waer van de eerste Pantoja, is dicht by een ondiepte die zy noemen Quitasuenjo, en d'ander Zaratã, en d'ander Lamanay, en de laetste Ylbob.

De Haven en punten vã dit Gouvernement.

In Cozumel een afgemaeckte bidplaetse der Heydenen.

De Pro-

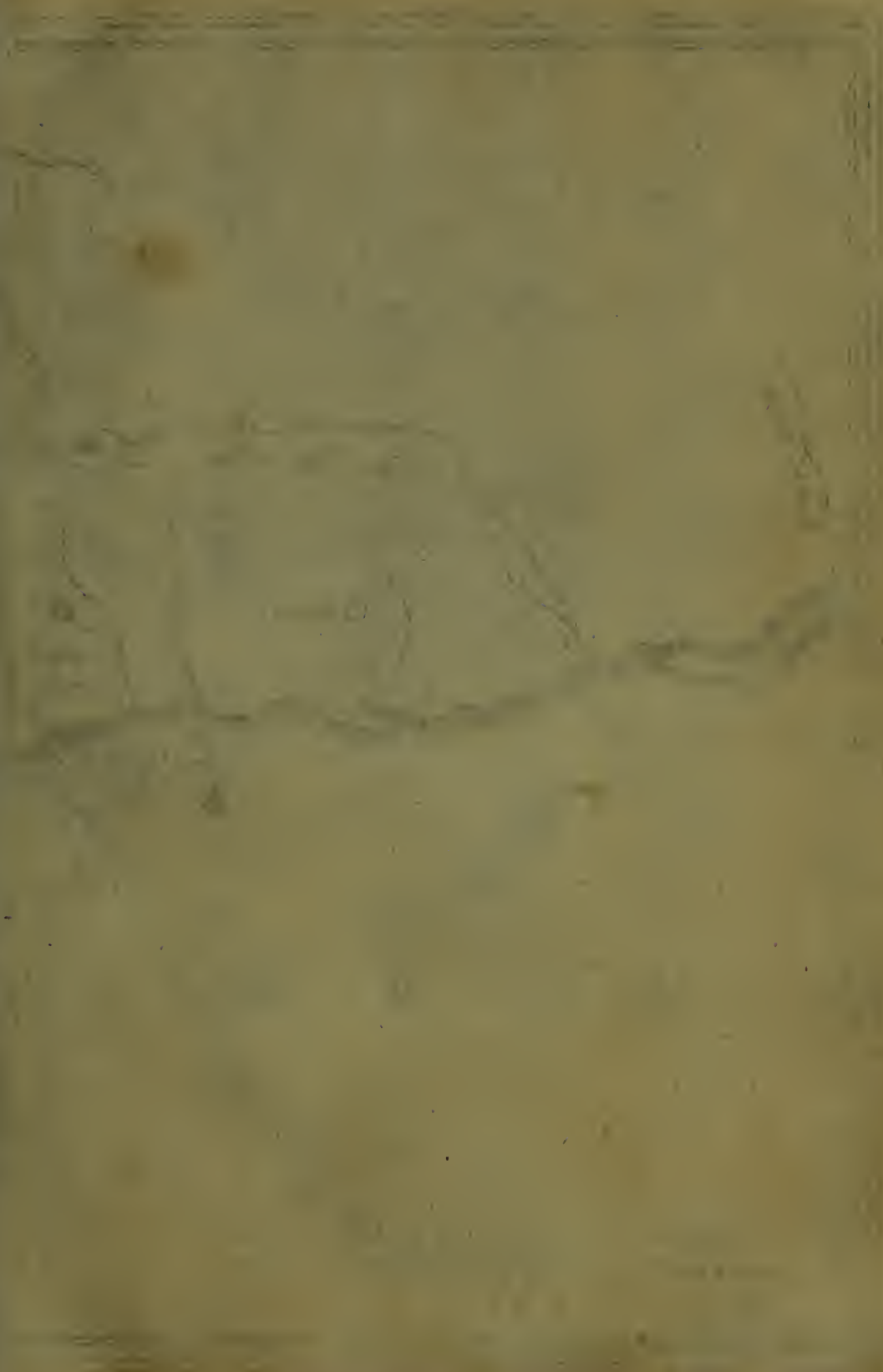

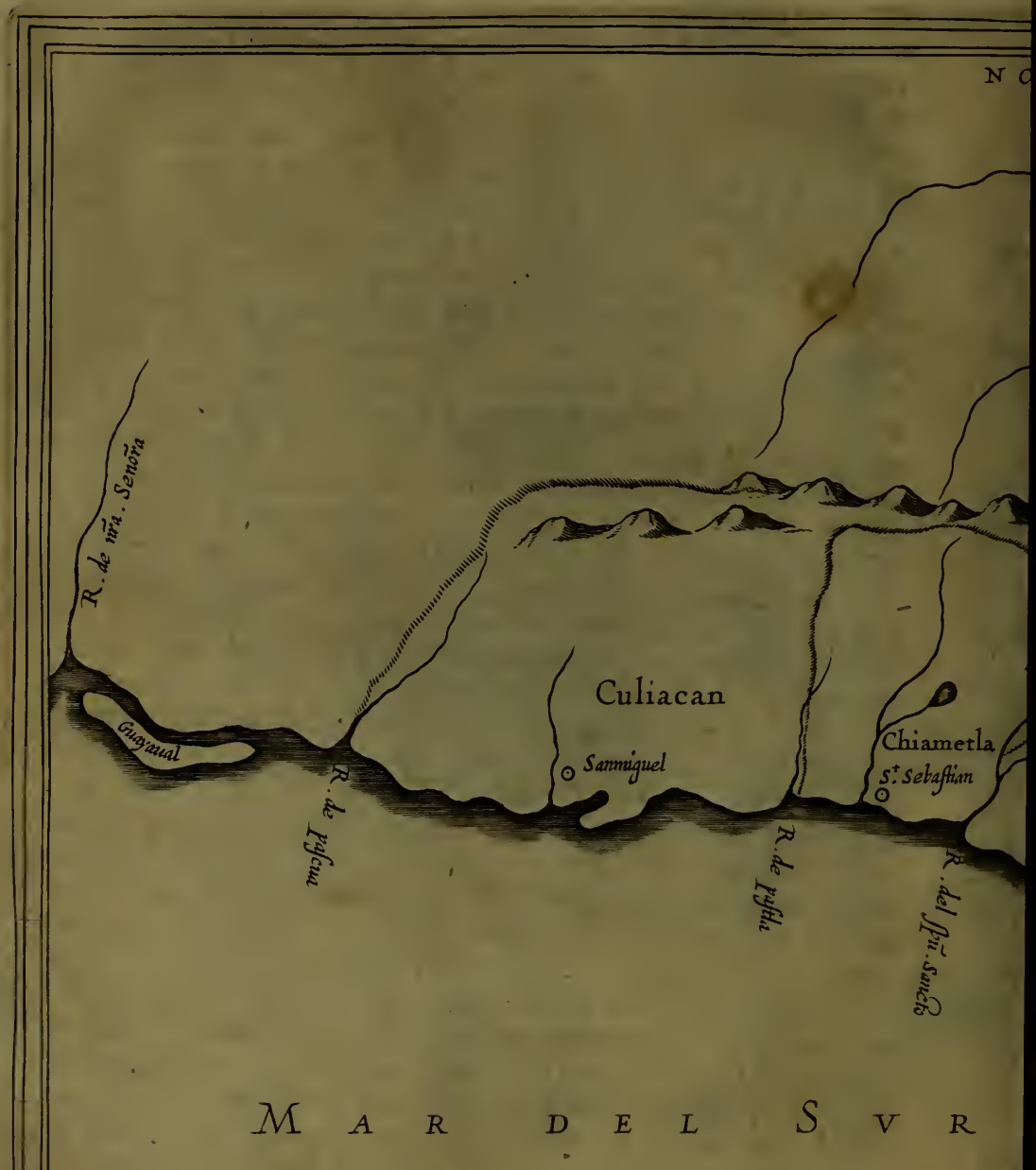

DESCRIPCION DEL DESTRICTO DEL
AVDIENCIA DE LA NVEVA GALICIA

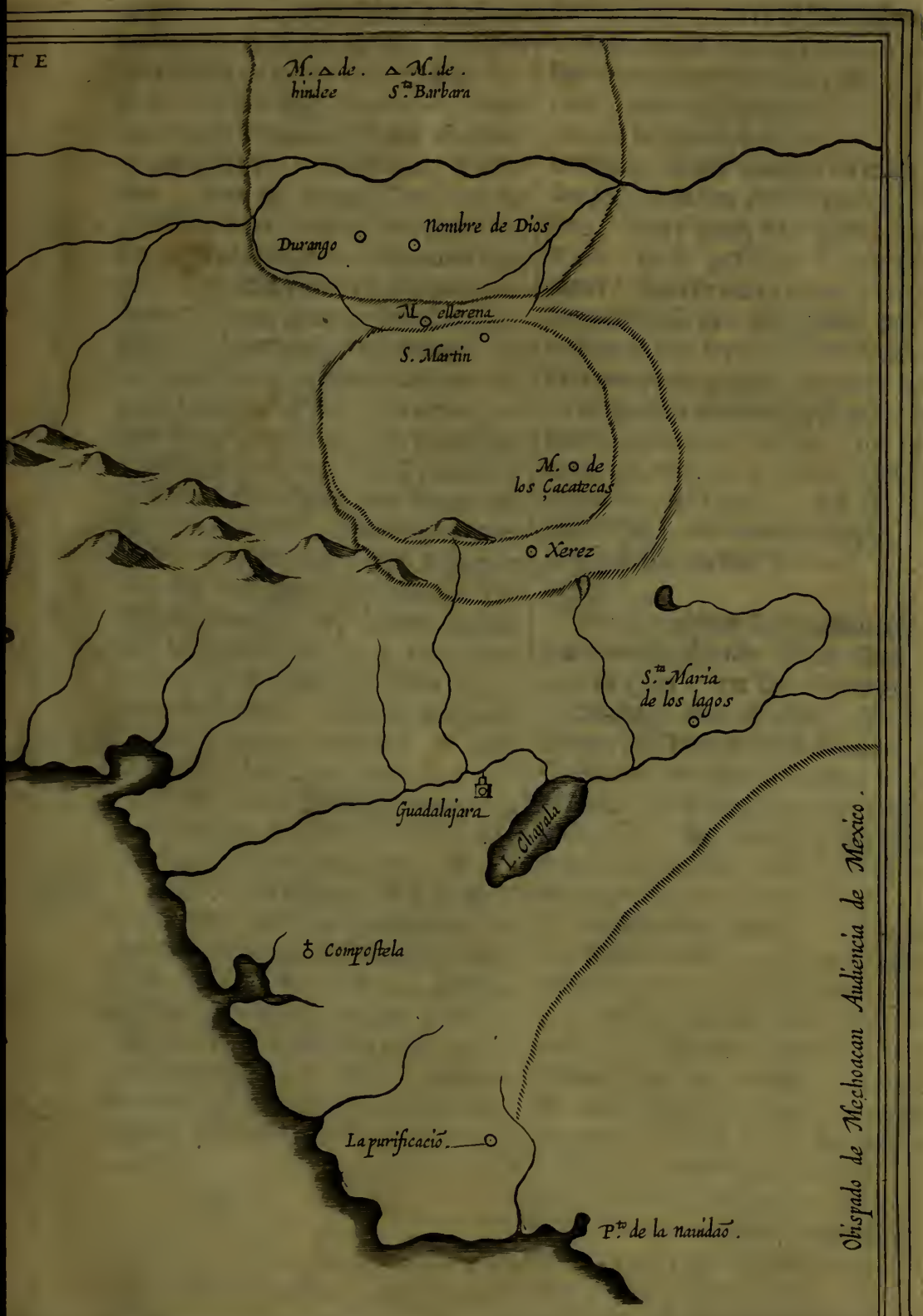
T E
M. de .
hindee
M. de .
S.ta Barbara
Nombre de Dios
Durango
M ellerena
S. Martin
M. de
los Çacatecas
Xerez
S.ta Maria
de los lagos
Guadalajara
L. Chapala
Compostela
La purificacio.
P.to de la navidad.
Obispado de Mechoacan Audiencia de Mexico.

Tabasco. De Provincie van Tabasco, die onder het Gouvernement van Yucatan begrepen wort/ lept op de Custe van de Noort-Zee / in de Golfe van nieu Spaengien, streckt hem in de lanckte Oost en West / by naest 40. leguen van de Grensen van Yucutan, tot die van Goazacoalco, met het welcke hem voecht int Oosten/ en ock soo veel Zuyden en Noorden / van de Noort-Zee / tot de Grensen van Chiapa: het gantsche lant is vol Meyren/ inhammē van de Zee/ en broecken/ en oock daermē daer over met Barquē/ en Canoen; het is seer vochtich / en droogh / en daerom seer vruchtbaer van voetsel voor Vee van Ossen of Koepen/ en van Mayz/ en cacao, het welck het meest profijt is van de Provincie/ in het welcke alleen een Dorp is/ twelck is Tabasco, anders genaemt de Stadt van onse Lieve Vrouwe de la Vitoria, alsoo ghenoemt om de overwinninghe die aldaer hadde van de Indianen Don Hernando Cortes, als hy ginck nae nieu Hispanien, int Jaer 1519. Het Tribuyt dat de Indianen betaelen in dese Provincie/ zijn twee duysent xiquipilen van Cacao, en elcke xiquipil is acht duysent Amandelen / en een last maeckt drie xiquipilen, of tercios van het Tribuyt. Op de Custe van de Provincie behalven de andere Revieren/ en Meyren/ vont hy de Meyr van Xicalango, of Coninckticke Haven / groot en wijt/ met twee Eylandekens inde mont/ de Capiteyn Louys Marin, was die die door last vā Don Hernando Cortés, dese Provincie in vrede brocht.

De Revieren van de Provincie.

Het XI. Capittel.

Van het Ressort behoorende onder het gouvernement van Guadalajara.

HEt Ressort van het gouvernement van nieu Galicien, of van Xalisco, ghelijck Nunjo de Guzman het genoemt heeft die het ontdeckt heeft/ en Don Hernando Cortes die het dede te vooren in sijn nae: als hy sont de Capiteyn Gonzalo de Sandoval, om te bevredighen los Colimas, stoot met sijn Grensen aen het Gouvernement van nieu Hispanien, ontrent de Haven van Navidad, en de Meyr van Chiapala, gaende Noort-Oost-waerts al waer het int Noorden/ en eensdeels int Westen / daert noch niet heel is ontdeckt: heeft het sijn Landtpalen open / watter meer is int Westen/ is gantsch Zee: het ghene dat bevolckt is aen d'een sijde of d'ander/ sal comen op hondert leguen/ waer in begrepen worden de Provincien van Guadalajara, Xalisco, los Zacatecas, Chiametla, Culiacan, het nieu Biscayen, en Cinaloa, en als ghebuyrschap / de ontdeckinghe van de Provincien van Cibola, en van Quibira.

De Locht van de Provincie/ en vant omligghende Lant Guadalajara is goet / en het Aertrijck is vruchtbaer van Tarwe / en van Mayz / en van andere Saden van Castilien, en veel Mineurs van Silver / en Dorpen zijnder van de Castilianen. De Stadt is het Hooft van dat Rijck die bevolckt is van Nunjo de Guzman, int Jaer 1531. en noemde dat nae de naem van sijn Vaderlant / lept in hondert en ses graden en een half lengte van de Sunt en Noort-Lijn van Toledo, 1780. leguen repsens/ een rechte werch / en op twintich graden en een derde-part hoochte / 87. leguen van Mexico, tusschen 't Noorden en 't Westen / meest West-waert. Aldaer resideert het Hof/ de Officiers van Coninck incomē/ en de Schatkist/ en de Cathedral suffragaen van Mexico, van den Jare 1570. dat eerst gheboden was te fondeeren te Compostella: het heeft een Cloosster van Franciscaners/ en een ander van Augustijners / Nunjo de

Guadalajara.

Guzman fondeerde oock de Stadt del Espiritu Santo in Tepique, en de Stadt Santa Maria van de Weyen: zy is dertich leguen van Guadalajara Suyt-waert / met een Opper-Schout/en gebout om te verseecke-ren teghens de Indianen Chichime-cas, die in de Landen zijn tusschen 't Noorden en 't Oosten / een Barbarisch volck / die ghespreyt leven op't Velt / sonder eenighe men-schelickheyt/en politie/in de Holen/ en in de Bosschen als wilde Bee-sten / onderhoudende haer met de Jacht/ en wilde Vruchten / zy we-ten van gheen Rijckdom/noch wel-lust/ zy gaen naeckt/en eenighe be-deckt met Vellen van ghedierten/ haer Wapenen zijn Bogen en Pij-len / zy zijn sterck van Lichaem/ groote vraten / zy maecken Wijn van seeckere Wortelē/ daer zy haer in groncken drincken.

El Espiritu Santo. Santa Maria, vande Wey-ren. Wie de Chi-chimecē zijn.

Xalisco. De Provincie van Xalisco is vruchtbaerder van Mayz dan van Schapen / daer zijn geen Peerden: t'heeft maer een Stadt Compostela ontrent de Zee / drie en dertich le-guen van Guadalajara Weltwaerts: al waer eerst was het Gouverne-ment / en bevolen te fondeeren de Cathedrale Kercke/ tot het Jaer tse-stich: wanneer het overghegaen is tot Guadalajara om dieper te wesen in het ressort: daer is een Clooster van Broers van S. Francisci Orde/ 'tis oock bevolckt gheweest van Nunjo de Guzman int Jaer 1531. die twee jaren ginck door die Lan-den/diemen noēde het groote Spaen-gien, door jalourshept vā Don Her-nando Cortes, sonder dat inde gant-sche tijt men niet van hem vernam in Mexico. De Stadt de la Purifi-cation, ten Suyt-Westen van Gua-dalajara 30. leguen daer af / ontrent de Haven van Navidad, in de Gren-sen van die Jurisdictie van dat Hof/ en van het van Mexico, leyt in een heet Landt / en swack / en tot het eynde van het Jaer 1531. ontdeck-tede Nunjo de Guzman 150. leguen Lants lancx de Custe van Xalisco, die gheleghen is op wat meer dan twee en twintich graden.

Los Zacate-cas. In de Provincie de los Zacatecas, rijck van Mijnē van Silver/is ge-vrec hebbende van Water/Terwe/ en Mayz/zijn drie Dorpen van Ca-stilianen, en 4. treffelicke suplaetsen van Mijnē/de principaelste zijn die diemen noemt de los Zacatecas, 40. leguen van Guadalajara Noordt-waerts/ en 80. van Mexico, al waer ordinaris sullen zijn meer dan 500. Castilianen, 500. Slaven/ duysent Peerden en Mulē/ en een Clooster van Franciscaners / en aldaer resi-deert altoos een van des Conincx Officieren van Guadalajara. Oock zijn in die Provincie de Mijnē van Aviño in de Contreyen van los Za-catecas, en die vā S. Martin 27. leguen van los Zacatecas, Noordt-Oost-waerts/ in twelcke plegen te wesen by naest 400. Castilianen, en Xerez de la Frontera, 30. leguen van Gua-dalajara Noordt-waerts / en 10. van de Mijnē van Zacatecas, in de wech van dien/zijnder andere plaetsen de laegers leggen/daer men geen ghe-wach af maeckt/om dat zy soo aen-merckens waerdich niet en zijn. De Stadt Erena, en de Mijnē genaemt del Sombrerete, 25. leguen van Za-catecas Noordt-Weest-waerts / dicht by die van S. Martin Noordt-waerts en andere die in die Jurisdictie zijn. De Stad van Nombre de Dios, 68. leguen van de Stadt van Guadala-jara, en 10. van de Mijnē van S. Mar-tin, Noordt-waerts/met een Clooster van Franciscaners/is overvloedich van Tarwe / en Mayz / en goede Mijnen in haere Jurisdictie. De Stadt Durango, in de Jurisdictie van de Mijnen van S. Martin, en de Valeye van S. Salvador, 8. leguen vā Nombre de Dios, is een gesont lant/ en heeft veel Revierē/door welckers overspoelinghe vergaderen zy veel Taruws/Mayz/ en andere onder-houdin-

Los Zacate-cas.

Xerez.

El Erena.

Nombre de Dios.

Durango.

houdinghen/ en in haer Jurisdictie zijn de Mijnen van S. Lucas, en eenige goede Soutpannen. De Indianen van dat Ryck waren in vele plaetsen in Oorloghe/ en de Chichimecen, en Guachachilen deden veel schade op de wech van Guadalajara, aen die van Zacateca, en die Oorloghe was seer costelick en hefftich/ en zy nam eynde als Vice-Roy was de Marquis van Villamanrique. De Indianen zijn ghedeylt in die Jurisdictie in 100. en vier deylinghen.

Nueva Vizcaya. De Provincie van nieu Vizcaya, by naest int Noort-Westen van los Zacatecas, 50. leguen van die/ is een Landt van goede Lifftocht/ en veel Vees/ en goede Mijnē van Silver/ in haer zijn die van Hindehè, Santa Barbola, en die van S. Ian en in die is de Provincie van Topia, en in dese ontdeckinghe/ en bevolckinge dede Francisco de Ybarra vele dienstē. De

Chiametla. Provincie van Chiametla, 20. leguē lanck en breet/ op de Custe van de Suyt-Zee/ by naest 40. leguen van Xalisco, heeft veel Mijnen van Silver/ en daer leyt S. Sebastiaen, een Stadt der Castilianen, die eerst was onder het gouvernement van Mexico, en leyt wat hooghер dan op 22.

Culiacan. graden. Culiacan, is een gouvernemēt op de Custe vande Suyt-Zee/ meer Oost-waert/ en ten Westē van Chiamela, is een Lant seer vruchtbaer van lifftocht en Monsters van Mijnen van Silver/ van welcke is een bevolckte Reael, dat is een sitplaetse/ die zy noemen de las Virginos.

S. Michiel. De Stadt S. Miguel 80. leguen van Compostela, en 100. en drie van Guadalajara, is bevolckt by Nunjo de Guzman int jaer 1531.

Cinaloa. De Provincie van Cinaloa, de laetste/ en de Noordelickste van het nieuwe Ryc vā Galicien, 42. leguen van Culiacan, 150. van Guadalajara Noort-waert/ is bevolckt in een plaetse met Castilianen, die genoemt wert S. Ian van Cinaloa, die niet conde behouden werden. Dese Provincie ontdeckte de Don Antonio van Mendosa, wesende Vice-Roy in nieu Hispanien, zy seyden datter ghesien was een Stadt van Steen ghebout met Solders die zy noemden Granada, en dat de Indianen geweldich vochten/ en datter in dit lant groote overvloet van victualie was.

Quibira. Quibira leyt op 40. graden/ in een ghetempert Landt/ en vruchtbaer.

Cibola. Cibola leyt 30. leguen van Culiacan, Noort-waerts/ en Quibira 200. van Cibola Oost-waerts/ t'is al arm volck/ en om dat zy gheen Cattoen vergaderen/ cleeden zy haer met Vellen van wilde Dierē/ en Koeyen van haer Lant/ die een hoochte hebben op haer Rugghe-Graet/ en grooter Hayr aen't boorste deel/ de Hoorens zijn cleynder dan d'onse/ en in dit Vee bestaet de meeste Rijckdom van het volck/ om dat zy haer met de Vellen cleeden/ en schoyen/ en maecken coordē/ eten het Vleesch en maecken hantwerck tuych van de Beenderen/ zy hebben in dese Provincie verschepdene talen/ om dat zy weynich met malcanderen handelen.

California. California is een groote punte lants die uyt loopt in de Zee/ int Westlickste van nieu Hispanien, tot op twee en twintich graden hoochte/ van waer zy haer streckt Noort-West-waerts/ ontrent 200. leguen/ al hoe wel datter seer weynich volcomene kennisse is/ van de Havens/ en Eylanden van de Golfe van California, die daer is tusschen de voorseyde punte/ en de Golfe van nieu Spaengien, die lanck daer loopt/ by cans naert Noort-Westen/ in de welcke al hoe wel datter zijn veel Revieren/ Capen en Punten/ en set-plaetsen/ soo heeft men nochtans gheen particuliere kennisse daer af/ om dat zy niet seer veel doorsocht zijn. Int begin of d'inganck van dese Golfe is een Eylandt seer lanck/ en smal by de Cust langs/ en seer

dicht daer by / dat ghenoemt wert Guayaval, twelck gaet van de Revier van onse Lieve Vrouwe / of van S. Sebastiaen de Bora, tot die van Pascua in Culiacan. Die van de Stadt van S. Michiel, wert ghenoemt Ciguatlan, en het na nieuw Spaengien toe / is die van Pastla, en teghen over van die is het Eylant Desierta, en daer naer het del Espiritu Santo, en de Haven van Xalisco, en Supt-waert van de punte van California leyt het Eylandt Anjublada, en dat van Sint Tomas, en dat van Flores, en een ander dat men noemt las Monjas.

Het XII. Capittel.

Van de Iurisdictie van't Hof van Sant Iago van Guatemala.

HEt Hof van S. Iago van Guatemala werde eerstelick genoemt het Hof van Guatemala van die Ommelanden / om dat bevolen was dat eerst te bouwen in eenighe vande Provincien van Nicaragua, en Guatemala, sonder te noemen seecker Vlecke / hout in de lanckte / Oost en West twee hondert en 40. leguen / en van de vier en tachtichste Supt en Noort-Lijn / tot de acht en tneghentichste de langte / en van Noordē en Supden / inde breete hondert en tachtentich / van de neghen of de thien graden hoochte / tot achthien / of negenthien / waer in mede besloten worden de Provincien van Guatemala, Soconusco, Chiapa, Suchitepeque, la Verapaz, Honduras, Ycalcos, San Salvador, en San Miguel, Nicaragua, Chuluteca Taguzgalpa, y Costarica, en in elck van die Provincien wort verschepdelicke spraecke ghebruyckt / en na de meeninghe van de Religieusen / is het een list gheweest van de Duyvel / om twist te planten tusschen die Natien die bloetdorstich en wraeckgierich waren.

De Provincie / en 'tGouvernement van Guatemala op de Custe van de Supt-Zee / in de lanckte salt by naest sijn 70. leguen / en in de breette Supden en Noorden dertich: 'tis een Lant wel getempert / vruchtbaer van Mayz / van Cattoen / van Tarwe in overvloet / en andere Vruchten / al hoe wel niet bewaert worden de zaden van t'eene Jaer tot het ander: 'theeft weynich Wateren / maer als het regent sijnse seer gheweldich van April tot October toe: de Winden waeyen Supden en Noorden / en de Noorde-Wint en duert niet meer dan 15. of twintich daghen / en is seer cout / en heftich: daer sijn 5. Dorpen van Castilianen, gefondeert van de Adelantado Don Pedro de Alvarado, in de Jaren van 1524. en 25. De Stadt Sant-Iago, van Guatemala, wiens gheleghenthepdt men noemt Cachequil, t'welck beteeckent een Arent / om dat de Generael van die Natie / als hy upt ginc ten Oorloch vrocht hy een Arent tot een Pluym. Het is 'thooft van het Gouvernement / al waer residеert het Hof / leggende op 14. graden en een half hoochte / en 93. van de Supt-Noort-Lijn van Toledo, van de welcke het sal verschepden sijn op een groote Circkel duysent ses hondert 60. leguen / en twaelf van de Zee af / het is een Dorp met ses hondert Castiliaensche Borgers / hier residеren de Officiers van des Conincx inconen / en Schat-Kiste / het Huys van de gietinghe / en de Cathedrael suffragaen van Mexico, met een Clooster van Dominicanen / en een ander van onse Lieve Vrouwe ter gratien / en een Gast-Huys / en in haer Jurisdictie 25. duysent Tributarise Indianen, dese Stadt is gheleghen in een seer lustighe Vallepe / met Vruchten van verschepden soorten / en alderhande slach

Guatemala.

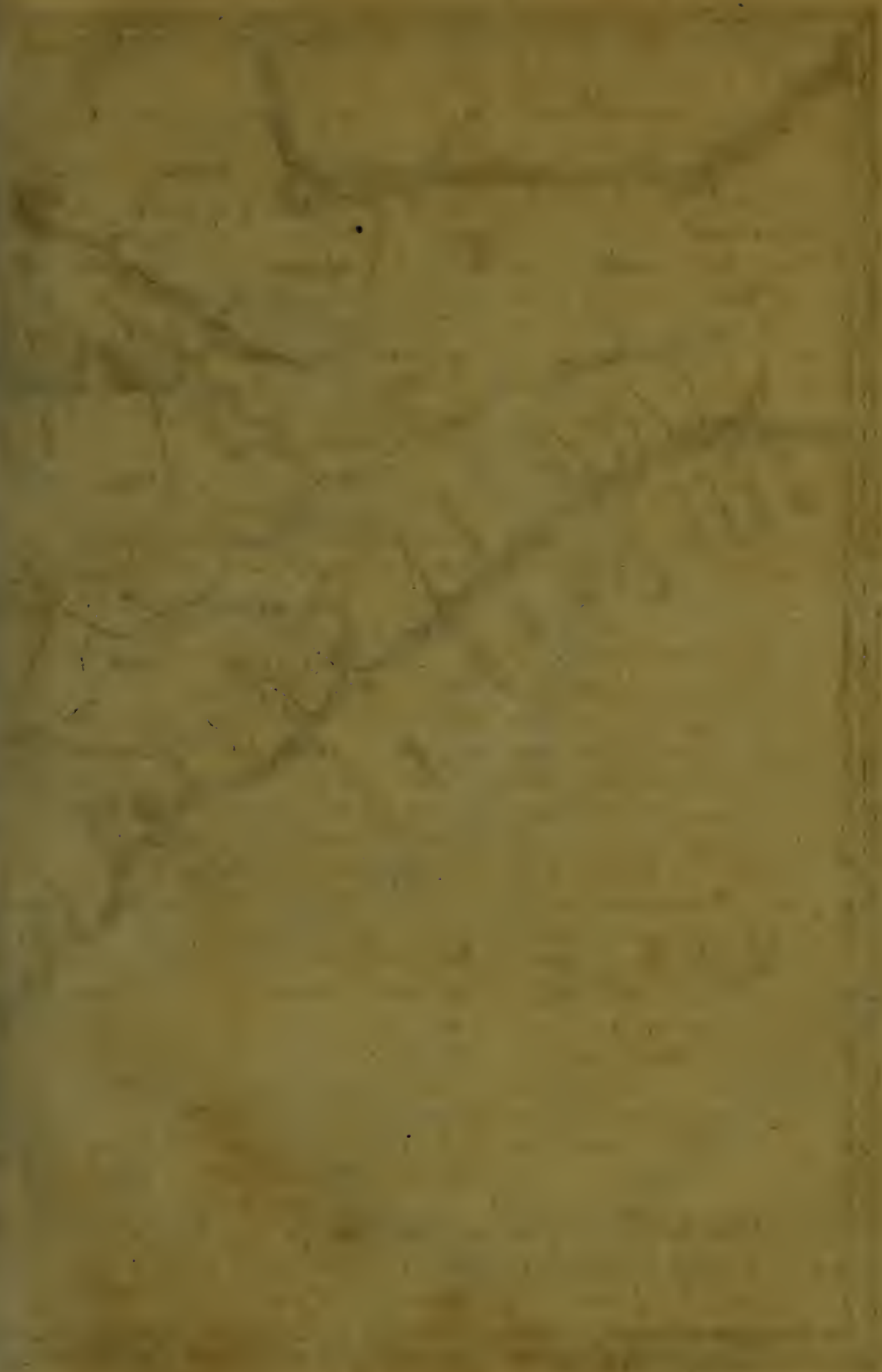

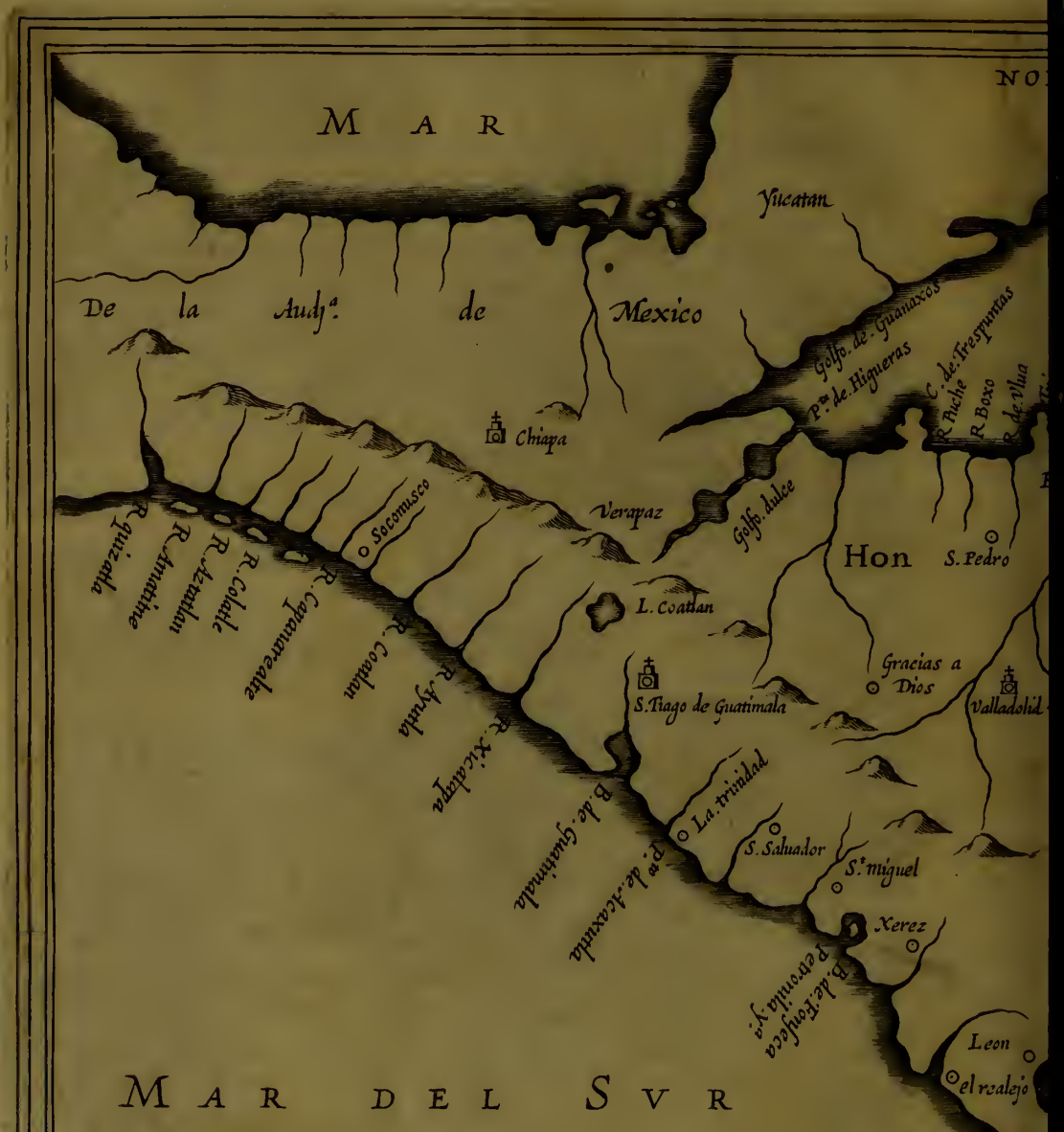

DESCRIPCION DEL AVDIENCIA
DE GVATIMALA

DEL NORTE
Golfo de Honduras
Guanaxa
Guayama
Vtila
C. de honduras
S. millan
C. de Camaron
Las Viciosas
R. Xagua
Trugillo
de cauallos
B. de Çartago
B. honda
qtasueño
Roncador
du
ras
C. de Graciasa Dios
Golfo de nieuesa
R. Deyare
R. Ayrepa
Olancho
Segouia
P.to de San Juan
ica
ra
gua
el Desaguadero
R. de Vazquez
R. de los Anzuelos
R. de suerre
B. de S. Geronimo
B. de Carabaco
Jaen
Lag. de Nicaragua
Cast.o de Austria
Costa rica
De Panama
Cartago
Nicoya
Aranxuez
C. de Guerra
C. de nũa Señora
Golfo de salinas
P.to de paro
Cbira
P.to de S. Lazaro
C. d. borica
S.ta maria
S.ta matia
Cobaya
Sebaco

slach van Lijftochten / en seer delicaet.

S. Salvador. De Stadt van S. Salvador, die in de Indiaensche tale ghenaemt wert Cuzcatlan, 40. leguen van S. Iago, ten Supt-Oosten / met een Cloosster van Dominicanen. De Stadt La Trinidad. de la Trinidad, die op de Indiaensche tale ghenaemt wert Conzonate, ses en twintich leguen van Sant Iago, Supt-West-waerts / 4. leguen van de Haven van Axacutla, 'tis een Opper-Schoutschap met de titel van sijn Majesteyt / met een Clooster der Dominicanen / in een lantsdouwe die vruchtbaer is van Cacao, en de Indianen van die plaetse / behoozen onder de Jurisdictie van Santjago. 'tIs een plaetse van vele handelinghe / en sijn Haven is een aencomste van de Schepen van Peru, en van nieu Spaengien. De San Miguel. Stadt van S. Miguel 62. leguen van Santjago, en twee en twintich van S. Salvador, Supt-West-waerts / 2. leguen van de Zee / en de bahia van Fonseca die haer dient tot een Haven / en daer zijn in haer begrijp tachtentich Doozpen van d'Indianen. Xerez. De Stadt Xerez de la Frontera, genaemt in de Indiaensche tale Chuluteca, op de grensen van Guatemala, en Nicaragua, tachtentich leguen van Santjago, en twintich van S. Miguel Supt-Oost-waert zijn beyde een Jurisdictie vruchtbaer van Cattoen / en Mays / daer lept ontrent de Stadt Santjago, een brandende Berch seer vermaert vã Guatemala, en in gantsch Indien zijnder veel van dese brandende Berghen / maer de vermaertste zijn die van Guatemala, die upt gheboozsten zijn op verschepden repsen / vier uptwerpende Steenen / en asschе met groote schade van't Lant / van die van Arequipa en van Tlascala, Quito, en andere in dat Landt zijn ock stadich vlietende heete Wateren / en van verschepden eyghenschappen / daer zijn veel Verwen / en goede balsame die de Castilianen verkent hebben / sonder dat van de Indianen te leeren / teghens tghene eenighe Autheur spreeckt: en ock liquidambar, anime, copal, en suchicopal, en andere Gommen / en d'aldervolcomenste vochticheden / en de ghedierten die den Bezarsteen teelen: men vergadert daer veel Cacao, dat een groote Rijckdom is; tis eẽ middelbare Boom / de vruchten zijn als Castanien / al hoe wel dat zy grooter zijn / zy gheeft bloesel ende Vruchten alle Maenden / en desgelijck vallender in dat Lant de Oranjeappelẽ / de Cacao Boom is meerder vrunt van de vochticheyt / dan van de Sonne / en daerom wozt sijn plante nerghens anders gheselt dan daer schadu is.

Deses Gouvernements Havens. De Havens van dat Gouvernement / in de Supt-Zee / behalvens de verhaelde zijn de baye van Fonseca, dicht aen S. Michiel op twaelf graden en een half hoochte. 'tHeeft sijn naem gecregen van Gillis Gonzales Davila, int Jaer 1522. van weghen de Bisschop Ioan Rodriges de Fonseca, Presidẽt van den Raedt van Indien, en binnen in de Bahia is een Eylandt datmen noemt Petronila, nae des Bisschops Susters Dochter. De Haven van Acaxutla, dicht aen de Trinitad, op 12. graden hoochte / is het principael van dat gouvernemẽt vooz nieu Hispanien, en Piru, en de Baye van Guatemala twaelf leguen daer van / en de Revier van Xicalapa 7. leguen van de Bahia West-waert / Nooz-waerts en raeckt dese Provincie gheenighe Custe / om dat het niet meer dan 40. leguen van Zee gaet / tot een plaets daermen ontscheept / diemen noemt de Haven van de soete Golfe, van over gaen de Coopmanschappen die van Castilien gaẽ / vooz de Golfe de Honduras, binnen slants met de Carovanen, tot Guatemala, en op de Coninckliche wech van Mexico is het groote Meyr van Atitlan, van

thien leguen in de route / en 4. in de breette sonder gront.

Soconusco. De Provincie en het gouvernement van Soconusco, het alder-Westelickste van Guatemala, op de Custe van de Supt-Zee / lanck en breet by naest 34. leguen / vruchtbaer van Cacao, de grootste handelinghe aldaer / en van al het gheene datter gelaept wort / behalven Tarwe / ten heeft niet meer dan een Dorp van Castilianen, twelck gheneemt wert Guevetlan, een fondatie van Don Pedro de Alvarado, al waer nu resideert de Gouverneur. Hare Custe die op de Supt-Zee lept / begint 7. Mijlen van de Revière van Ayutla, West-waert / en dan de Revieren Coatlan, Capanaercalte, Colatl, Haztatlan, Amatituc, en Quizatatlan.

Chiapa. De Provincie en Bisdom van Chiapa, is binne Lants tusschen Soconusco Supt-waert / en het uptterste van nieuwe Hispanien, West-waert: en int Noorden en Oosten tusschen Tabasco, en la Verapaz lanc Oost en West by naest 40. leguen / en breet eenighe minder / vruchtbaer van veel Tarwe / en Mayz / en andere Saden / en van Vee / behalven van Schapen / die der niet veel en zijn: 't heeft een Dorp van Castilianen datmen noēt Ciudad Real, 70. leguen van Sant Iago van Guatemala, nae Noort-Oosten / dat met een particulier Privilegie gheregeert wert door ordinarise Schouten: al hier is de Cathedrale Kercke / met een Clooster van Dominicaners / en veel Dorpen van Indianen in hare Jurisdictie. Het principael Dorp wert ghenoemt Chiapa van haer / waer van de Provincie sijn naem neemt: de Inwoonders weten Peerden te teelen / die van daer comen zijn / zijn beter dan die van nieu Hispanien, zy zijn Mulisickers en Schilders / en leeren wel eenich Ampt dat in conste bestaet / van outs hebben zy gheweest van Nicaragua, en de Capiteyn Diego de Mazariegos, int jaer 1531. lepde dese Stadt in een Vallepe al waerse nu is / rondt / op een wonderlicke gheleghenthepdt / op achthien graden en een halve / en tsestich leguen van de Noort-Zee / en oock soo veel van de Supt-Zee.

Verapaz. De Provincie van la Verapaz, dat een naem is gheghéven by de Religieusen van S. Dominici Orden / om dat zy het bevredicht hebben met haer Predicatie / oock is sy gheleghen binnen 'lants / tusschen de Lantpalen van Soconusco, Chiapa, Yucatan, Honduras, en Guatemala, dertich leguen dweers over / en oock soo veel van Sant-jago de Guatemala; het Landt ist er vochtich / en daer om ist beter voor de Mayz / die daer wast tweemael int Jaer / dan voor de Tarwe / en Cattoen / en eenighe Cacao, en veel Voghelen van die die pluymen geven van coleuren / voor de Schilderijen die de Indianen maecken / t'welck is een neeringhe van dese Provincie / en de Coninghen van Mexico trocken dien / en dat was die meest gheachte saeck die zy hadden / en men oordeelde voor groote sonde die Voghelen doot te slaen / dan men mochtse wel ontveederen / of die nemen. In dat Landt is niet meer dan een Clooster van Dominicaners / met een Dorp van Indianen, van 17. jonghens die daer zijn / al waer de Ingeborenen haer hebben vergadert / door orde van de Religieusen om haer beter te onderwijsen / om dat zy te voren leefden herwaerts en derwaerts / en als Wilden / en nu leven zy als Christenen / en int waerlick Borgherlick.

In dese Provincie en is gheen Gouverneur / dan alleen een Opper-Schoutschap / t'welck een provveido is van't Hof. De Revière Zacatula deplt dese Provincie van Guatemala, van de welcke het hem upt strecht tot aen de Golfe dolce,

werwaerts

werwaerts gaende om t'ontwateren alle hare Revierē/ dooz welcke/ en om de groote vlietinghen der Wateren die af-loopen van de hoochste Rotsen / was het Landt soo vochtich / dat de Mayz verrottede / maer de ghetemperthepdt is ghebetert/ nae dat het afghevallen is: 'theeft veel Leeuwen/ Tygren/ en Dallen / welcker vleesch de Indianen eten / al hoe wel het soet is en mals. 'tWert ghenoemt Golfe dulce om dat dooz de menichte van de Revieren die daer lanct in Zee loopen / het Water soet is: en daer zijn groote Visschen/ en int bysonder de Manati, die de Zee-Stier is/ swemt soo soetelick / dat al hoe wel hy seer groot is / soo maeckt hy ghen ghetier / vliet vooz andere/ ende gaet te gronde / en hy is furieus teghens die die hem soecken/ en hy gheeft groote slaghen / sijn vleesch is dick als van een koe.

De Vis Manatus, heeft Beenderen/ dooz't Gezicht goet.

Het XIII. Capittel.

Van Honduras, Nicaragua, en Costarica.

Honduras.

DE Provincie / en 'tgouvernement van de Honduras, streckt hem in de lanckte Oost en West / langs de Noozt-Custe/ meer dan 150. leguen/ en in de breete van de Zee af tot de lant-Palen van Costarica, en Guatemala ten deele tachtentich / 'theeft veel ghebercht / en is vruchtbaer van Mayz/Tarwe/en alderhande soozten van Vee / en eenighe Mijnen van Gout en Silver: daer zijn ses Dozpen van Castilianen, en een Bisdom / de eerste Bisschop was Broeder Ian van Talavera, Prieur van Prado, van d'Ozdre van S. Ieronimo van Spaengien.

Valladolid.

De Stadt van Valladolid, in de Indiaensche tale ghenaemt Comayagua, lept op meer dan sesthien graden / en is tsestich Mijlen van Sāt Iago de Guatemala, Oostwaerts/ en by naest 40. van de Noozt-Zee: de Gouverneur residéert alhier / en daer het Cathedral van het Jaer 1558. dat het van Truxillo vertrocken is/ daer het aldereerst was/ en daer is een Clooster van onse Lieve Vrouwe ter Gratien. De Capitepn Alonzo de Cazeres bevredichde dat Lant / upt last van Don Pedro de Alvarado, het lept int midden van twee Zeen / en heeft van d'een tot d'ander drie en 50. leguen/ van de Haven de Cavallos op de Noozt-Zee/ tot de Bape van Fonseca, op die vant Suyden / en dien wech besocht de Ingenieur Baptista Antonelli upt last van de Coninck/ om dat zy haer lieten voorstaen/dat over dien wech de handeling lichter soude vallen van de Noozt/ op de Supt-Zee / en hy vondt datter veel swarichepts in ghelegen was.

Van de ondersoeckinge van den Baptista Antonelli.

Wāde Stadt Gracias a Dios.

De Stadt Gracias a Dios, dertich leguen van Valladolid, by naest int Westen is bevolckt int Jaer 1530. van de Capitepn Gabriel de Rojas, om te beneficieren de Gout-Mijnen/ die daer waren / en vondt groote rencontren met de Indianen, en hebben hem dickwils bespronghen binnen in't Fort dat hy hadde/ nochtans als de Gouverneurs van Honduras, en Nicaragua hem te hulpe niet en quamen / om die passie die tusschen haer waren / verliet hy het / en int Jaer 1536. quam de Capitepn Gonzalo de Alvarado weder om te bevolcken die Stad.

S. Pedro een Stadt.

De Stadt S. Pedro 30. leguen van Comayagua Nooztwaerts wat afwijckende West-waert / en elf van de Haven de Cavallos, alwaer residéren de Officiers des Coninex / om dat de Havē van Cavallos niet goet is / al waer vercrijchtmen het despacho van de Schepen / is ghefondeert int jaer 1536. van den Adelantado Don Pedro de Alvarado.

De

Sint Ian een Stadt.

De Stadt van S. Ian van de Haven de Cavallos, op 15. Graden hoochte/ elf leguen van S. Pedro, en 4. van Comayagua, is bevolckt van de Factoors der Coopmanschappen / en de Swarten / om dat het een quade Haven is/ al hoe wel het een Bape is/ zy is evenwel goet: zy wert ghenoemt de Haven de Cavallos, om datter eenighe Paerden in Zee ghevallen zijn door onweder. De Stadt Truxillo tseslich leguen van Comayagua Noort-Oostwaert / en 40. van de Haven de Cavallos Oost-waerts / en een van de Noort-Zee/ daer heeft de Cathedral gheweest/ zijn Haven wert genaemt Ian Gillis, zy is goet/ al hoe wel het een doode Bape is/ en ghesloten/ al waer eerstelick de Schepen aencomen die nae Guatemala gaen. Franciſco de las Casas begonst dien te bevolcken int Jaer 1524. en om dat het al volck was van Estremadura noemde hy dien Truxillo, en Don Hernando Cortes eyndighede dien te bevolcken / als hy was by de Ybueras.

De Stadt S. Iorge.

De Stadt van S. Iorge van Olancho, 40. leguen van Comayagua Oost-waert/ van 40. Borghers/ en in sijn Jurisdictie sesthien duysent Indianen Tributarisen/ en veel Gouts / bysonderlick in de Revier Guayape, twaelf leguen van dese Stadt. Dese Vallepe van Olancho is seer lustich en profijtelick/ en men treckter veel Gouts upt: en de Gouverneurs van Honduras, en Nicaragua vonden op andere tijden groote differenten/ om dat een yder dien begheerde in sijn Jurisdictie/ en daerom wast dat alhier Gillis Gonsalez Davila nam hondert twintich duysent pesen Gouts van Hernando de Soto, en hy verliet het volck dat hem ghegheven was van Pedrarias Davila, tot beschermingе/ en hier beschermde Gabriel de Rojas den inganck / van Gonzales de Sandoval, die hy sonde Don Hernando Cortes van Truxillo, en alhier sloeghen doot de Indianen Ian de Grijalva, een wel vermaert Capitepn/ en noch andere.

Puncten en Havens van dat Gouvernement.

De Custe van dese Provincie lept gheheel op de Noort-Zee/ op de golfe die genoemt wert de Honduras, dat de heele Zee-Strant is tusschen dese Provincie/ en Yucatan, tot waerse t'samen comen met la Verapaz, al waer die wert genoemt de Golfe van Guanajos, de eerste punte is die van Ybueras, alsoo ghenoemt om dat de eerste vonden veel Caballen langs de Zee/ die zy noeden Ybueras, in het Spaensch/ sy lept op 16. graden hoochte/ dicht aen de golfe Dulce, een Haven voor Guatemala, al waer werde bevolckt S. Gillis van Buenavista, dicht by de Cabo van Tres puntas Oost-waerts van de Golfe dulce, en werde ghefondeert int Jaer 1524. van Gillis Gonsalez Davila, en meer Oost-waert wert ghevonden de Revier Piche, en de Revier Baxo, en die van Vlva met een ander naem Balahama voor de Haven van Cavallos, die op 15. graden lept / en daer naer de Revier / en punte van la Sal, en el Triumfo de la Cruz, een Cabo van drie punten/ al waer int Jaer 1524. bevolckte de Maesse de Campo, Christoval de Olid, de Revier Hulma, of de Xagua, en Noort-waerts van sijn Mont het Eylandt van Vtila, en Noort-Oost-waert Guayava, Helen, en Guanaja, en S. Franciscus Suyden en Noorden/ met de punte van Truxillo, dat de Eylanden zijn van de Guanajos, de voorsepde punte wert ghenoemt met een ander naem Cabo Delgado, of van de Honduras, van waer af tot aen Cabo del Camaron, in wiens ghebiet het gaet tot aen Iamayca, heeftet derthien Revieren / en op de punte van de Cabo heeftet een groote ondiepte / meer dan twintich leguen Zee-waerts in / en int midden van haer dicht aen de Custe is een groot Eylandt / t'welck

zy noe-

Nombre de dios
Panamá
Cartagena
R. Grande y la Madalena
Venezuela
Laguna de Maracaibo
C. Passao
P.º Viejo
Callao
Arica
P.ª de Chile
MAR DEL SVR
Estrecho de Magallanes
90
80
60
10
20
30
40
50
60

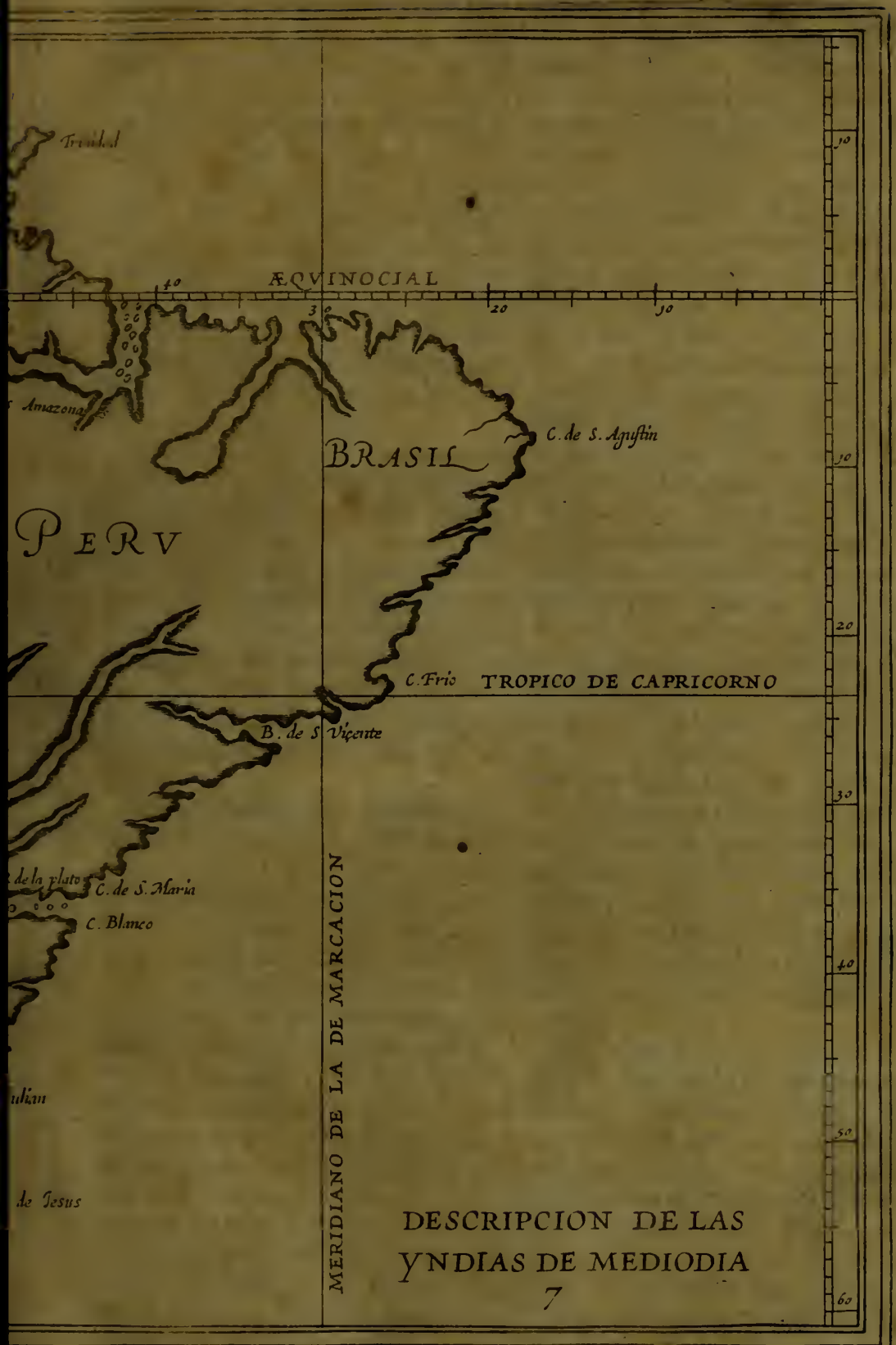

DESCRIPCION DE LAS
YNDIAS DE MEDIODIA

zy noemen de los Baxos, en een ander Noort-waerts ontrent de Clippe genaemt San Millan, en ghepasseert zijnde de Clippe/de Baye van Cartago: en de Baye Honda, voor de Cabo van Gracias a Dios die op 14. graden lept/ en een derdendeel/ en Noort-waerts daer af die Eylandekens die zy noemen las Viciosas, en Quytasuenjo, en Roncador, twee periculeuse Clippen/ en ghepasseert zijnde de Cabo, de golfe van Nicuesa, al waer hy verloozen ginck/ int Jaer 1510. En de Revier van Yare op derthien graden/ al waer haer t'samen voeghen de Gouvernementen van de Honduras en Nicaragua.

De Eylanden van los Guanajos, die de ghene zijn daer af verhaelt is/ ontdeckte de eerste Admirael Don Christoval Colon, in't Jaer duysent vijf hondert twee in sijn laetste Voyagie die hy dede in Indien, als hy ontdeckte het vaste Landt/ op de Custe van Veragua, waer door hy bekent wort om dat hy was te Veragua, was aen d'ander syde ontdeckt het nieuwe Spaengien.

Nicaragua, een Landtschap.

De Provincie en 't Gouvernement van Nicaragua, het welcke Don Diego Lopez van Salzedo, noemde het nieuwe Rijc van Leon, West-waert voecht hem met Guatemala, en Noort-waerts met Honduras, en Supt-waerts met Costarica, is van hondert vijftich leguen Oost en West/en tachtentich Suyden en Noorden. 't Is een Landt vruchtbaer van mayz/ cacao/ Cattoen/ veel Vee/ sonder Terwe/ en Schapen/ het heeft vijf Dorpen van Castilianen. Leon, van Nicaragua is van Sant-jago de Guatemala hondert vier leguë/ by naest int Supt-Oosten/ en twaelf van de Supt-Zee/ dicht by de groote Meyr van Nicaragua: al waer resideert de Gouverneur/ de Coninckl. Officiers/ en de Cathedrale

Leon.

Kercke/ de eerste Bisschop was Diego de Alvares Ossorio, heeft 5. Cloosters van onse Lieve Vrouwe ter Gratien/ en in sijn Jurisdictie hondert en twintich duysent Tributarise Indianen. De Stadt van Granada sesthien leguen van Leon, de welcke ghelijck oock Leon fondeerde de Capitepn Francisco Hernandez, int Jaer 1523. En Granada is by cans int Supt-Westen/ aen de cant van het groote Meyr/ en vier en twintich leguen van de Haven Realejo, en noch oock op het groote Meyr/ is die van Lindiri, en die merckelicke brandende Berch van Massayatan. Het groote Meyr ebt en vloept/ heeft veel Eylanden/ tot aen de Noort-Zee/ tot aen de Revier diemen noemt el Desaguadero, heeft veel Visch/ en Capmannen/ twee leguen daer van daen/ en seven van Granaden is een groote brandẽde Berch van Mombacho, wiens hoochte groot is/ en met veel Boomen van veel Vruchten/ van de welcke de Provincie seer is versien. Een Priester gaf te verstaen/ dat de masse van vier die in soo veel Jaren sonder verteeren/ brandende binnen de brandenden Berch van Massaya, was Gout/ hy maecktede met een seeckere conste/ een Ketel met sijn Ketingen om het te Visschen/ maer al eer die Ketel met de Keten aen't vier quamen waren zy ghesmolten als Loot.

Het nieu Segovien twelck was 't begin van de bevolckinghe van Pedrarias, lept dertich leguen van Leon Noordt-waerts/ en oock soo veel van Granada, oock by cans int Noorden/ in wiens Jurisdictie men veel Gouts upt haelt. En Iaen een Stadt dertich leguë van de Noort-Zee/ in het eynde van het groote Meyr/ al waer upt vliet die Revier die zy noemen Desaguadero, en zy varen met haer Coopmanschappen daer door met Canoen/

Segovia.

Iaen een Stadt.

die zy brenghen van Nombre de Dios, en nu van Portobelo. De El Realejo. Stadt Realejo een legue van de Haven van Possession, die zy ghemeynlick noemen del Realejo, lept op elf graden en een halve / en t'is een van de beste Havens / en van de seerkerste die op die gantsche Custe zijn / in de welcke zy bouwen goede Schepen / door de berepdinghe van goet Hout.

In dit Gouvernement zijn veel Dorpen van Indianen, daer groote quantitept van Tributarisen in zijn / en op de Grensen van het Gouvernement / en van Costarica, en van Nicoya achtenveertich leguen van Granada op de Custe van't Suyden / een recht plegynghe / in het welcke / en op het Eylandt van la Chira, dat van sijn Jurisdictie is acht leguen in de Zee / zijn veel Tributarisen Indianē van de Coninckclicke Croon / die te vooren stonden onder 't hof van Panama, tot den Jare 1563. dat Costarica gheincorporeert worde / wiens Gouverneur stelde een Stee-Houder / en de Bisschop van Nicaragua een Vicaris, daer is een redelicke Haven: Op de Custe van dese Provincie van de Zee van't Noorden heeft het na de Revier Yare, die het scheyt van de Honduras af / die van Yaitepa, voor de Revier en Haven van S. Ian, die zy noemen de Desaguadero, met een groote Revier in de Mont / en daer naer eenighe andere Revieren ghemeyn met Costa-
Punten en Havens van die Custe. rica. Op de Suyt-zijde heeft het nae die van Realejo de Haven van S. Iago, voor die van la Chira, en de Haven van Paro, teghen over van Nicoya, in die golfe dien zy noemen de Salinas; voor de punte van San Lazaro, en Cabo de Borica, aen wiens Oost-sijde zijn de Eylanden van S. Maria, en S. Martha, Cobaya, en Sebaco, dicht aen de Lantpalen van Veragua, ghemeen met Costarica.

Int Jaer 1529. was bevolckt op de Custe van Nicaragua, aen de Suyt-sijde / de Stadt Bruselas, en Bruselas. Diego Lopez van Salcedo ontvolcktede dien weder / om dat zy aldaer hadden ontfanghen Pedro de los Rios, Gouverneur van Castilia del Oro, die ginck om te nemen het Gouvernement van Nicaragua, al waer hem hadde ghestelt de Salcedo, en gaf van Honduras af hem sijn gouvernement. Int jaer 1524. bevolcktede dien de Capiteyn Francisco Hernandez, in een twijfelachtighe Straet / en in de gheleghentheyt van Vritina, en aen d'eene sijde hadde het de Zee / en aen d'ander de blackten / en voor het derde / het ghebercchte van de Mijnen / en in dese gantsche Werelt / en zijn gheen Indianen meer erpert in de Castiliaensche tale / dan die van Nicaragua.

De Provincie / en 'tgouverne- Costarica. ment van Costarica, het alder-Oostelickste van de Indien van't Noorden / en het Hof van Guatemala, strecht hem Oost en West in de lengte t'neghentich leguen / van de palen van Veragua, tot die van Nicaragua, met het welcke het hem voecht soo int Noordē / als int Westen: daer zijn in twee Dorpen / t'is een groot Landt / met veel Monsters van Gout / en eenige van Silver. Een van de Dorpen is de Aranjuez. Stadt Aranjuez, vijf leguen van de Indianen Chomes, volck van de Cartago. Jurisdictie van Nicoya. De Stadt Cartago veertich leguen van Nicoya, en twintich van de Zee / by naest int midden van de Provincie / twelcke maeckt een Haven / en afschepinghe op de Custe van de Suyt-Zee / en de Noort-Zee / in het welcke zijn eenighe Revieren tusschen Nicaragua, en Veragua, ghemeyn met dat Gouvernement / en de Wapen van S. Hieronymo, en van Caribaco, ontrent de Limiten van Veragua.

Het

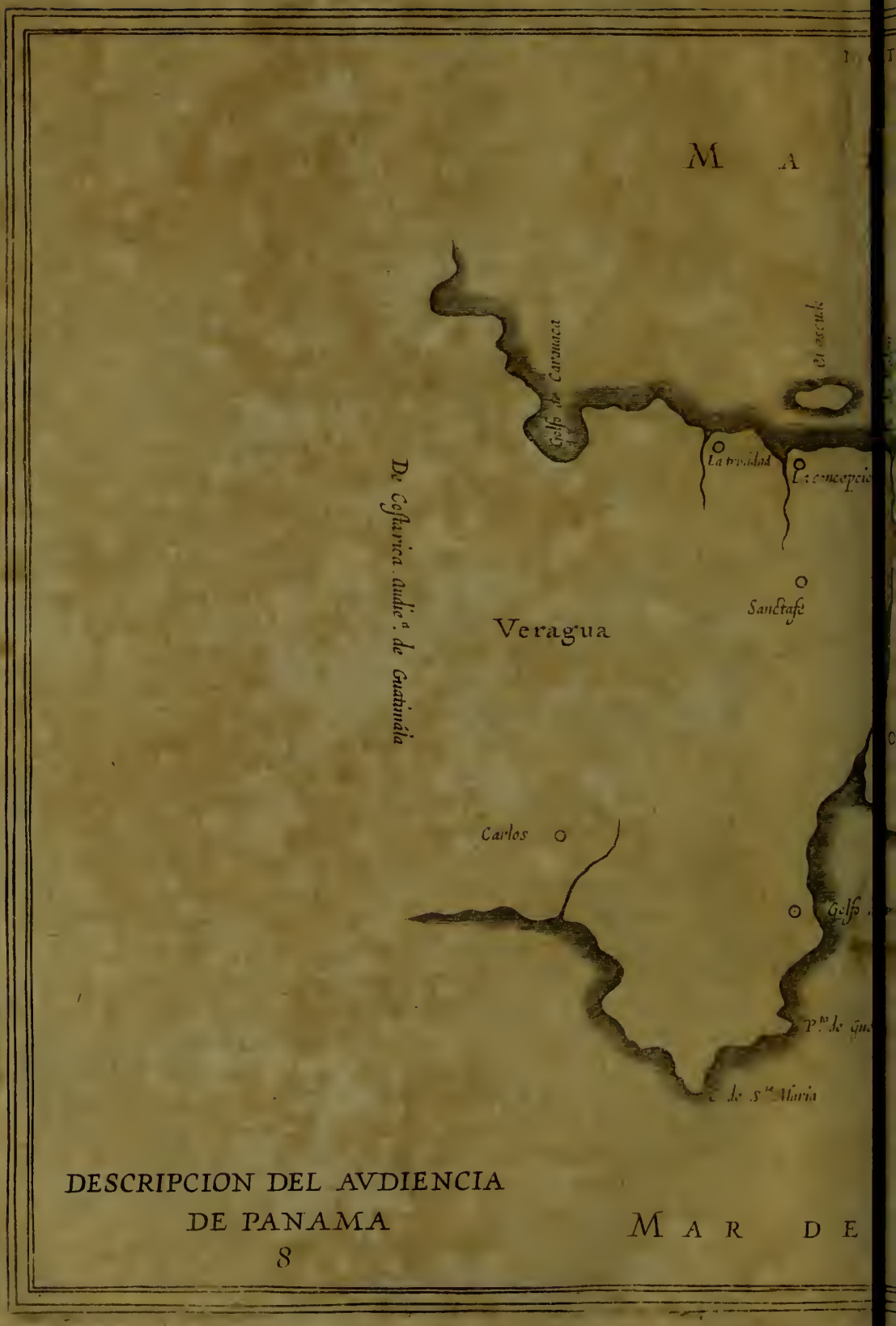

DESCRIPCION DEL AVDIENCIA
DE PANAMA

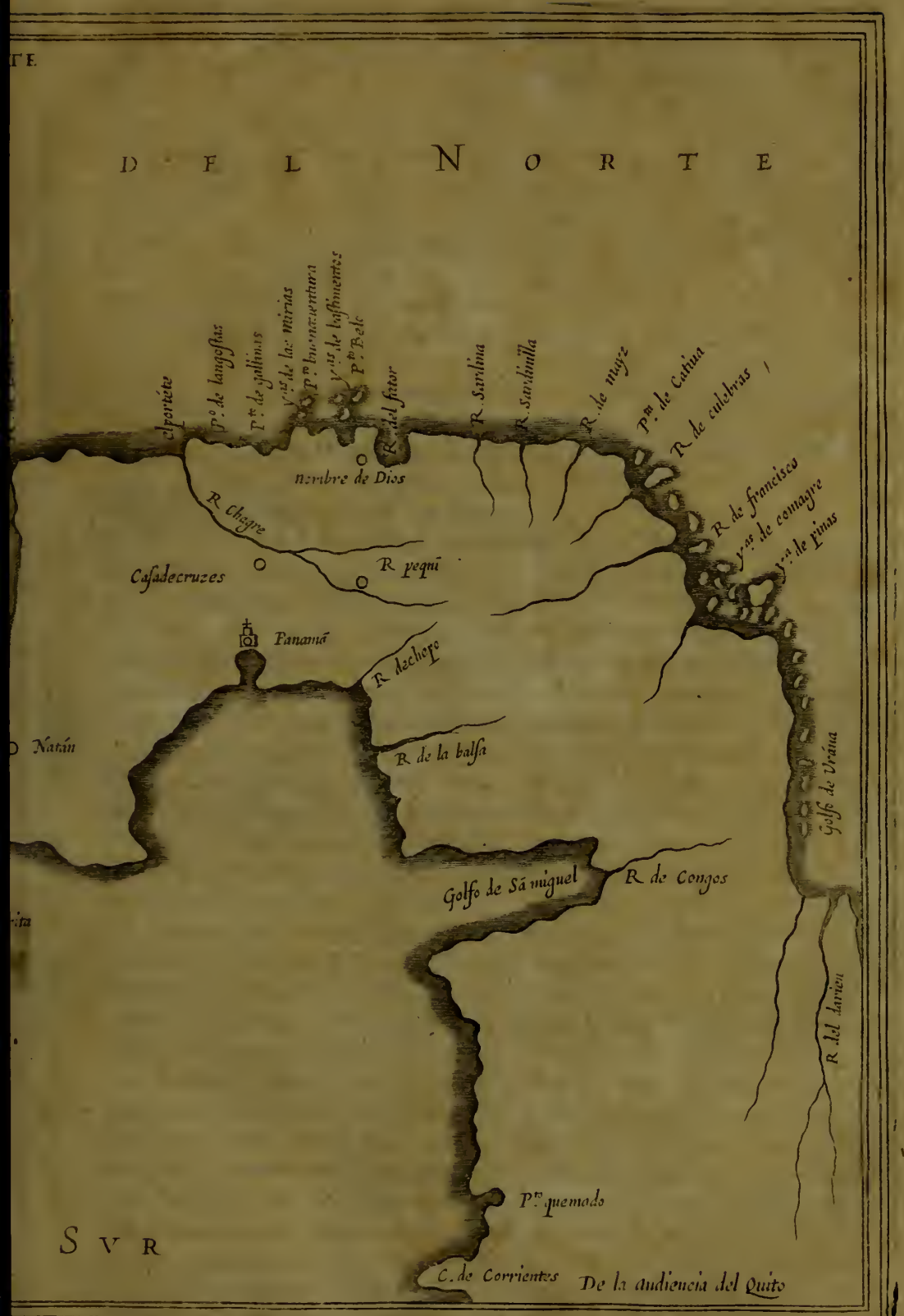

TE
DEL NORTE
elportéte
P.o de langostas
P.te de gallinas
V.as de las mirias
P.to buenaventura
V.as de bastimentos
P.to Belo
R. del fator
R. Sardina
R. Sardinilla
R. de mayz
P.ta de Catiua
R. de culebras
nombre de Dios
R. Chagre
R. de francisco
V.as de comagre
V.a de pinas
Casadecruzes
R. pequi
Panamá
R. dechepo
Natán
R. de la balsa
Golfo de Vrána
Golfo de Sá miguel
R. de Congos
R. del darien
P.to quemado
SVR
C. de Corrientes
De la audiencia del Quito

Het XIV. Capittel.

Van Indien int Suyden.

HEt deel van Indiē int Suyden/onrechtelick ghenoemt America, is de heele ontdeckinghe van Nombre de Dios af en Panama ten Suyden / waer in besloten werden het vaste Landt / de Rijcken van Peru; en Peru Chili, t'welck de Indianen noemen Chille. De Provincien van de Straet / en de Reviere de la Plata, en Brasil; al waer 3. Hoven zijn / dat van Panama, het nieuwe Rijck van Granada, S. Franciscus de Quito, Lima, los Charcas; en elf Gouvernementen/ een deel van haer Custe raeckt aen de Noort-Zee/ en een aē de Suyt-Zee/ in de welcke ten meesten deele regeert de Suyden en Suyt-Weste-Wint / die teghens sijn natuere is alhier soet / en de groote hitte tēpert / waer door men can bewoonen dit Lant / al hoe wel dat het nimmer en reghent/ noch haghelt/ behalven in seer cleyne distantie/ en de twee Cordilleras die door dese Indien loopen ghelijckelick/hebben groot onderschept/ al ist dat zy zijn op eenparige hoochte van de Pool/ om dat de eene is seer becleet met Bosschen/en daer regent het altijt/ en is heet/ de andere is ganschlijck sonder gheboomte / en is cout in sijn Somer en Winter: dese Cordilleras worden anders Andes, of Sierra genaemt/zy hebben seer hooghe Berghen: en loopen int ghesichte d'een van d'ander duysent leguen / by naest eenparich. Op het gheberchte teelen verschepden ghedierten / en in de deelen daer zy haer openen/ daer maecken zy Vallepen / daer wel te woonen is / ghelijck die van Xauxa, Andaguaylas, en Yucay. In de Andes werden oock gheteelt verschepdene Beesten / en voorby de Stadt van Cuzco gaen dese cordilleras haer verspreyden / en nemende int midden een groot Velt/dwelck is de Provincie van Collao, al waer onevndelicke veel Revieren zijn/en Meyren / en groote Weyden sonder Bosschen / noch Hout / om de onghetemperthevt van't Landt/ al hoe wel dat het ghesont is / en seer bevolckt. Sigue achter dese Provincie van los Charcas, warm / en van groote vruchtbaerheyt / met rouwe Henvelen / met groote Rijckdom van Mijnen. Het fatsoen van dit Indien sietmen in de voorgaende Caerte.

Les Cordilleras sijn streecken van Berghen.

De Cordilleras loopen by naest duysent leguen eenparichlick.

De qualiteyten van Collao.

Het XV. Capittel.

Van het Ressort van't Hoff van Panamá.

HEt ressort van het Hof van Panama, t'welck eerst ghenaemt is Castilla del Oro, en daer naer 'vaste Landt / is seer cleyn / om dat principalick alhier resideert het Hof/om het despacheeren van de Vloten / en Coopmanschappen die gaen en comen naer Peru, het heeft in de langhte van Oost en West / by naest tnegentich leguen / van de Grensen van het Gouvernement van Cartagena, en Popayan; tot aen Castillo van Veragua, en inde breedte van de Suyt-Zee tot aen de Noordt-Zee ginswaert over de tselfde leguen / en hier benedē tot achtlien van Nombre de Deos; of Portobelo, en nae Panama; het Landt is generalijck gantsch rouw van ghebergchte / vol van Moraschen / en ghesloten locht met dampen/vochtich en heet/ en dat is d'oorsaecke van veel siecte / van May tot November toe/ 'tis een onvruchtbaere Aerde / en daer ghebreecken vele dinghen/ om dat het niet teelt dan Mayz en weynich / t'heeft evenwel goede Weyden voor de Koeyen / en Vee-tee-

lingh. In dit resoort van dit Hof is het gouvernement van Veragua, en in dit / en in t'ghene van Panama zijn de Dorpen die nae volghen.

Panama. De Stadt van Panama, op de Custe vande Supt-Zee/dicht daer aen / op neghen graden breette/ en twee en tachtentich langte van de Supt-Noort-lijn van Toledo, van waer het af lept langs een rechte Linie 1560. leguen / t'is een Dorp met ses hondert Borghers / t'meestendeel Coopliedē/ en handelaers/ en alhier neffens het Hof/ resideren alhier / de Officiers van 'sConincx incomen / en de Schat-kiste / die straet gaē na Portobelo, als de Vloten daer zijn / op de despasche van dien/ook is hier het Cathedrale suffragaēschap van het Aerts-Bisdom de los Reyes, en drie Cloosters van Dominicanen / Franciscanen / en van onse Lieve Vrouwe ter Gratien. De Haven van de Stadt is redelick / dat alhoe wel de Schepen by Ebbe op drooch vallen / en derhalven in de Somer comen zy voor de Kaey/ en in de Winter / in de Haven van Perico twee leguen van de Stadt/ Pedrariras Davila bevolcktede de plaetse / als hy Gouverneur was van Castilien del Oro, teghens de wille van de Borghers van het oude S. Maria del Darien, int Jaer 1519. en een wepnich daer naer quam aldaer de Cathedrale Kercke / en mochte wel beter sitplaetse hebben / en ghesonder / en gheleghender om redenen van de contractatien van de Supt-Zee/ sonder groote afscheydinghe van de plaetse / al waer nu dese Stadt is.

Portobelo. De Stadt van Nombre de Dios, is eerst gheset int Jaer 1510. van Diego de Nicuesa, en daer naer van Diego Albitez, door last van Pedrarias, en die aldereerst hare Haven ontdeckte / is gheweest de eerste Admirael / en sy is getransporteert in Portobelo, en gaffe dien naem/ om datse ghesonder soude sijn / en bequamer tot de ladinghe en ontladinge van de Vloten/ en om hare seeckerheydt / en van de nieuwe Stadt van S. Philippe, die aldaer ghefondeert is/ heeft de Ingenieur Baptista Antonęli een Casteelken ghemaeckt/ en een ander ghedesigneert Fort aen d'ander syde van de Haven / om dat sy den ingangh souden bewaren. Men brenght de Coopmanschappen van Portobelo tot Panama door twee wegen/ d'eene over landt in/ met Carouanen, van waer het is achthien leguen / van minder difficultept dan door de werch van Nombre de Dios, en d'ander is over Zee / en de Reviere de Chagre, wiens mont is achthien leguen van Portobelo West-waerts/ op de welcke de Coopmanschap comen / als het Water rijst tot de venta de Cruzes, en van daer gaen sy met Carouanen 5. leguen tot Panama toe.

Sant Iago de Nata. De Stadt Nata is dertich leguen van Panama West-waert / op de Custe van de Supt-Zee / de Capitepn Francisco Compagnon bevolcktede dien door last van Pedrarias, tot den Oorloch met den Cazique Vrraca.

Acla. De bevolckinghe van Acla begonst te fondeeren de Capitepn Gabriel de Rojas, door last van Pedrarias, op de Custe van de Noort-Zee / en den ingangh van de golfe van Vraba, teghen over van het Eylant de Pinos, van het welcke in teghenwoordt gheen ghedenckenisse meer af en is / t'sedert dat aldaer stierf de vermaerde Capitepn (wiens ghedenckenisse altoos sal duyren.) De Adelantado Basco Nunjez van Balvoa, en van sijn medegheselleu. In de cloove van de Berch Almagro, en int beginne van de Reviere Chiepo is Gout / en in voorgaende tijdē trockmender veel upt: in alle de Revieren zijn veel Capmannen / en seer groot / die de eerste

eerste ontdeckers / en bevredighers van het Lant stelden/groote moeyten hebben aenghedaen / en aten eenighe Menschen. 't Is ghebeurt dat een Man te schepe gegaen was dicht aen des Coninex Huys in Panama, en een Cayman roofde hem van het achterste van't Schip/ en voerde hem om te eeten op een Rotse / en 'tghebeurde als hy begonnen hadde den Man te scheuren midden door / dat zy hem schoten met een Roer/ en doodedē hem/ en 'tdede dit voordeel dat de Mensche stervende / ontfinck de Sacramenten van de Kercke.

Een wonder stek dinc van een Cayman.

Veragua.

De Provincie van Veragua, die op wat meer dan thien graden leyt/ paelt met Costarica, int Westen/ streckt hem in de lanckte Oost en West 50. leguen/ en in de breete 25. Het Landt is Berchachtich/ besloten met doorne Bosschē en Struyvellen / sonder Beemden/Vee/Taruwe/ en Garst/weynich Mayz/en Tuyn-Cruyderen/nochtans doorloopen met Gout / en met veel Aeren daer van / en rijcke Mijnen in de Revieren en cloven van de Berghen / en Indianen die in Oorloghe zijn. Sy heeft de Stadt van La Conception 40. leguen van Nombre de Dios West-waert / al waer resideert de Gouverneur / en de Officiers die heden ghestelt werden van die van Panama. De Stadt Trinidad is 6. leguen Oost-waerts van de Conception over Zee / om datment te lande niet gaen can / dicht aen de Revier Belen, 3. leguen van de Zee. De Stadt van Santa Fe, 12. leguen van de Conceptie Suytwaert/ met giet-Huysen / en Stee-Houwers van de Officiers. De Stadt Carlos op de Custe van de Zee ten Suyden/dicht aen de Zee/ 50. leguen van de Stadt van San Fe West waerts. Alle de Indianen van dit gouvernement zijn in Oorloghe teghens de Spaengjaerden.

La Conception.

La Trinidad.

Santa Fe.

Carlos.

Havens, Revieren / Eylanden / en Punten van dit ressort.

Daer is gheen uytnemende Haven op beyde Custen soo Suyt als Noorden/ van dit Gouvernement/ en int gantsche ressort van dit Hof: 'theeft dese navolghende Revieren/ Havens / en Punten. De Baye van Carabaco, of van S. Ieronymo, op de Custe van de Noort-Zee / en de Lantpalen van Veragua, Oostwaert van haer / en de Revier van la Trinidad, en die van de Conceptie, en die van Belen, al waer de eerste bevolckinghe was die de eerste Admirael dede int vaste landt/ van dese gantsche Werelt int Jaer 1503. die niet en bleef duyren: en voor de Escudo een Eylandt / en de Revier de Chagre, en wat Oostwaert een legue de Portete, tot waer de Admirael ghecomen is ontdeckende int selfde jaer/ en de Havens van Langostas twaelf leguen van Nombre de Dios West-waerts / en die van de Gallinas neghen graden/ en die van Buenaventura ses / Portobelo 5. en daer teghen over de Eylanden de las Miras, en die van de Bastimentos, en twee leguen voorby Nombre de Dios, de Revier van Sardinilla, en die van Sardina 4. leguen/ en die van Mayz/ en die van Culebras, en die van Francisco acht leguen / en in den inganck van de golfe van Vraba, al waer int Jaer 1509. fondeerde de Bachiller Enciso de Stadt van Santa Maria de oude del Darien. 't Was die Bachiller Enciso die voor gaf datmen in de Provincie Castilia del Oro plaetsen waren / al waer men het Gout visteden met Netten / t'welck coragie gaf aen veel lieden te gaen naer Indien, int Jaer 1514. met Pedraria Davila, en int 1513. is uyt Darien ghetrocken de Adelantado, Basco Nunjez de Balboa, om op te soecken de Suyt-Zee/die hy oock ontdecktede. De Punte van het Eylandt de Cativa, leyt recht voor de Clippen van S. Blas, en het Eylant van Comagre, en dat van Pinos, bet de golfe van Vraba in / en in het binnenste

nenste van dien de Haven van Nilcos, ontrent de Mont van de Reviere del Darien, die de Limiten deylt van dat Hof/ en die van het Gouvernement/ van Cartagena; en aldaer is het Culata van Vraba; al waer int jaer 1510. Alonzo de Ojeda, S. Sebastiaen van Vrabá bevolckte. Dese golfe lept op acht graden/en heeft 14. leguen van lanckte binnen 'slants-waerts/en inden inganck heeft het ses in de breette/ en het voorts 5. en op't eynde 4. en 5. leguen innewaerts/ is gheweest de Stadt van S. Maria de oude del Darien.

Op de Supt-Zee is de Cabo S. Maria, en de Punte de Guerra, en voor Panama de golfe van Parita, of Paris, al waer Nata is/de Punte van Chiame, het Lant van de Cazique Chiapes, een vrint van Basco Nunjez de Balboa, die hem hielp in sijn ontdeckinghe: en voorby de Haven van Panama de Revier Coquira, of Chepo, en die de la Balsa, of de Congos, in het binnenste van de golfe van S. Miguel, Supden en Noorden van het Eylandt de Perlas, en de Punte of Haven de Pinjas, in den inganck van de golfe aen de Supt-zijde/ dwelck is vijftich leguen van Panama; en twintich dwers over tot Vraba, en de Haven Quemado, dicht by de Cabo de Corrientes, op vijf graden van de Noorder pools hoochte.

Het XVI. Capittel.

Van het Ressort van het Hof Santa Fe de Bogota, twelck is het nieuwe Rijck Granaden.

HEt Ressort van't Hof van nieu Granaden streckt in de lanckte Oost en West drie hondert leguen/en ock soo veel ten Supden en Noorden/in twelc hem beslupten de Provincien van het nieuwe Rijck de Gouvernementen van S. Marta en Cartagena, en een deel van Popayan, en om de ghebuyrschap de Provincien del Dorado, of nieu Estremadura: de Provincie van het nieuwe Rijc/ twelck is 'tgene dat het Hof regeert/streckt hem int langhe van't Oosten n't Westen 14. leguen/ en tachtentich in de breette Supden en Noorden/ van een effen heubelich Landt/ meestendeel met Vallepen en gheberchten: van goede Weyden voor alle soorten van Vee/ dat daer in abondantie is/ en in veel deelen is Tarwe/ Mayz/ en Vruchten van Castilien, en gemeynlic veel Gouts heel fijn/ en Mijnen van Coper en azur/ en de Ingeborenen zijn meestendeel seer habil/ groote handelaers/en cleeden haer met Cattoen. De Dorpen die in dit Rijck zijn van de Castilianen zijn dese. De Stadt van Santa Fe de Bogota die ghefondeert is aen de voet van het gheberchte Bogota, alsoo ghenoemt van de Cazique, die ghenoemt was Bogota, twelck bevolckte de Adelantado Gonzalo Ximenez de Quesada; en gaf die Stadt dien naem/ en het Rijck/ om dat hy een natureel was van Granada, nochtans in de ontdeckinge hadde een deel de Adelantado Belalcazar; en Nicolas Federman: sy lept op 72. graden en een half op de langte van de Supt en Noort-Lijn van Toledo, dat op een groote Circkel sal sijn 1440. leguen/ en 4. graden over dese sijde van de Æquinoctiael. Daer zijn meer dan ses hondert Borghers: en daer resideert het Hof/ en de Officiers van Coninck incomen/ en de Schat-kiste/en het Biethuys de Cathedrale Metropolitaen, wiens Suffragaen zijn/ Popayan, Caragena, en S. Marta met een Clooster van Dominicanen/ en een ander van Franciscaners/ en in sijne Jurisdictie meer dan 50. dupsent Tributairise

Santa Fe.

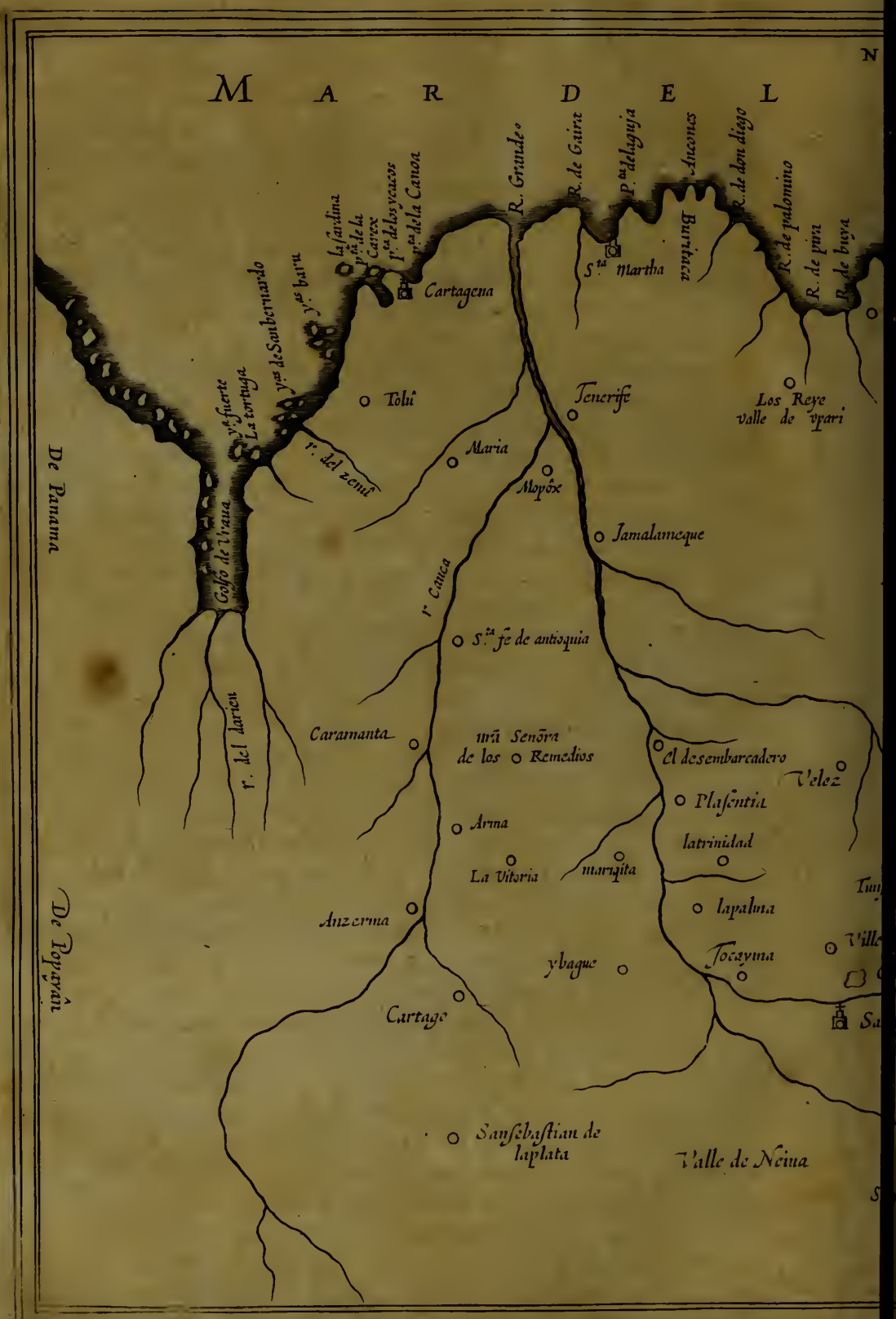

MAR DEL
N
R. Grande
R. de Gaira
P.ta delaguja
Ancones
R. de don diego
R. de palomino
R. de pira
R. de buya
Buritaca
S.ta Martha
Cartagena
la sardina
p.ta de la Carex
p.ta de los yeacos
p.ta de la Canoa
y.as baru
y.as de Sanbernardo
y.a fuerte
La tortuga
Tolû
r. del zenû
Tenerife
Los Reye
valle de vpari
Maria
Mopôx
Jamalameque
De Panama
Golfo de Vraua
r. Cauca
S.ta fe de antioquia
r. del darien
Caramanta
nrã Senõra
de los Remedios
el desembarcadero
Velez
Plasentia
Arma
latrinidad
La Vitoria
mariqita
lapalma
Anzerma
Tocayma
ybague
De Popayân
Cartago
Sansebastian de
laplata
Valle de Neiua

DESCRIPCION DEL AVDIENCIA
DEL NVEVO REINO

De Meyr van Guatavita. tairise Indianen, en het Meyr van Guatavita, dat een plaetse van aenbiddinghe was van de Indianen, al waer het segghen is dat zy groote somme Gouts wierpen tot de Offerhande der Afgoden.

S. Miguel. De Stadt van S. Miguel, in de Lantpalen van S. Fe, twaelf leguen daer af Noort-waerts/ die ghefondeert is om te handelen met de Indianen Panches ghenaemt/ om dat zy wesende van een heet Lant/ haer quaet dede te gaen nae Santa Fe dat cout is. De Stadt Tocayma, 15. leguen van Santa Fe West-waerts/ wat neyghende nae het Noorden/ met een Clooster van Dominicanen/ werde bevolckt int Jaer 1545. door de Capiteyn Hernando Vanegas op de cant van de principale Reviere Pati, die haer ontwatert in die van Magdalena; hy heeft gheen Gout/ en is de alder-wermste/ en snachts en valter gheen Douw in. In het gantsche Rijck en is gheen alghemeene tale/ en die men meest verstaet is die van de Panches. In de Provincie van los Musos en Colimas, diemen met een ander name noemt Canapeis, twelck heeft 25. leguen in de lanckte/ en derthien in de breette Noort-Oost-waerts van Bogota, een rouw Lant/ ghesont/ vruchtbaer van Weyden/ gout en esmerauden/ de Stadt Trinidad zijn twee bevolckinghen/ twintich leguen van S. Fe, ten Noort-Westen/ de welcke bevolcktede de Capiteyn Louys Lanchero, int Jaer 1582. als hy ginck ten Oorloghe met de Indianen Moscas, een loos volck/ en vreesachtich: en in die Jurisdictie is de rijcke Mijne van de Esmerauden/ met veel Indianen, die noch niet bevredicht en zijn/ en in de Provincie van Chiaguachi, twelc beteeckent Caracoles; om datter veel zijn.

Tocayma.

La Trinidad.

La Palma. De Stadt van la Palma, in los Colimas, van meer hitte dan coude/ vijfthien leguen van S. Fe, naert Noort-Westen is ghebout int jaer 1572. van de Capiteyn Don Gutiere de Ovalle in de Provincie van Tunja; die sijn naem crijcht van sijn Cazique, nae by recht int Noorden van Bogota toe/ en nae by op de selfde wijse als is de Stadt van Tunja, twee en twintich leguen van S. Fe, by cans Noort-Oost-waerts/ op een hooghe Berch/ om te wesen een stercke plaetse/ hebben zy die daer ghemaeckt tot den Oorloch tegens de Indianen. Die brenghen op van die Stadt twee hondert te Peert/ ende is de overvloedichste van Lijf-tochten van dese gantsche Jurisdictie/ en daer wert ghedaen de grootste Coopmanschap van het gantsche Rijck: het heeft een Clooster van Dominicanen/ en een ander van Franciscaner: de Capiteyn Gonzala Xuarez Rondon bevolcktede dien/ door den Adelãtado Gonzalo Ximenez de Pulsada. De Stadt van Pamplona tsestich leguen van Santa Fe, ten Noort-Oosten: heeft een Clooster van Dominicanen/ daer wert veel Gouts uytghetrocken/ en t'heeft veel Vees: De Licentiaet Michiel Diaz de Armendariz, ghebood dien te fonderen. De Stadt van S. Christoval 13. leguen van Pampelona Noortwaerts/ werde bevolckt van Capiteyn Francisco van Cacires; ontrent het Lantschap de la Grita, alsoo ghenoemt/ om dat de Indianen uyt quamen op de Berghen om te gheven een ghetier op de Castilianen, en dan doot te slaen: daer wert vergaedert weynich Gouts/ en 'theeft groote gheleghentheyt om Vee te teelen.

Tunja.

Pamplona.

S. Christoval.

Merida. De Stadt van Merida in de lantpalen van het Gouvernement van Venecuela, en 'tnieuwe Rijck/ 40. leguen van Pamplona Noort-Oost-waerts/ is een vruchtbaer Landt van Mijnẽ van Gout/ en van Taruwe. De Stadt van Belez dertich leguen van Santa Fe Noort-waerts/ en 15. van Tunia, heeft een Clooster

van

van Franciscaners / de Capitein Gonzalo Ximenez Rondon bevolcte dien / is een Landt daer veel Donderslaghen pleghen te vallen / maer nu vallender soo veel niet / om dat daer in te hulpe comt het alderheylichste Sacrament des Altaers: daer is eē brandende Berch die veel Steenen upt werpt. De Stadt van Mariquita van Ybague, anders ghenaemt S. Sebastiaen del Oro, 40. leguen van S. Fe Noort-West waerts / werde bevolckt int Jaer 1551. van de Capitein Pedroso, in een Velt dicht onder het geberchte: haer ghetemperthept is seer heet. De Stadt Ybague dertich leguen van S. Fe, by naeft int Westen / het eerste Dorp van het nieuwe Rijck / dat aen Popayan paelt / de Capitein Andreas Lopez de Galarza bevolcktede dien int jaer 1551. door last van't Hof om te vergoeden de schaden die de Indianen deden aen die van Tocayma en Cartago, en om te openen een wech tot het gouvernement van Popayan, heeft een Clooster van Dominicaners.

Mariquita. Ybague.

De Stadt de la Vitoria de los Remedios, 50. leguen van Santa Fe, ten Noort-Westen / is seer rijck van Vijnen. De Stadt van S. Ian de los Llanos 50. leguen van Santa Fe ten Zuyden / t'is een Landt daer veel Gouts is. In dat Gouvernement is ontvolckt de Stadt van Tudela, dien fondeerde de Capitein Pedro de Vrsua, door last van de Licentiaet Don Miguel Diaz van Armendariz, om dat de Indianen Moxeas daer schade van hadden: daer zijn van het ressort van't Hof van 't nieuwe Rijck / 7. Dorpen van het Gouvernement van Popayan, Santa Fe van Antiochia, Caramanta, Arma, Anzerma, Cartago, en S. Sebastiaen de la Plata, en S. Vincent de los Pazes.

La Vitoria. S. Ian de los Llanos.

De Coopmanschappen comen in dat Rijck langs de groote Revier de la Madalena, van de Drompel van Malambo af in de Jurisdictie van Cartagena, en de eerste die ghesonden heeft om te ontdecken dese Revier / was Garcia de Lerma, Gouverneur van Santa Martha, int Jaer 1531. Sy loopt in de Zee / soo breet / en treffelick / dat als de Schepen daer voorby liepen dat sy in perijckel waren / in dien sy daer niet verde af waren / om de slach van de Vloet / en breecken van de Zee / t'heeft een Eylant in de mont wert beseylt meer dan hondert 50. leguen / en meer dan drie hondert leguen opwaert is sy onder gront / sy spruyt boven Popayan van twee Fonteynen / die 40. leguen verscheyden zijn / en haer samenvoeghende maecken se een Revier: sy wert genoemt de la Madalena, om dat op dien dach de mont vande selfde Revier is ontdeckt op twaelf graden hoochte / en ses en twintich leguen van Carthagena.

De Provincie en 'tgouvernemēt van Santa Marta, op de Custe van't vaste Landt / 70. leguen lanck en breet tusschen Cartagena, en de Revier de la Hache: is een Landt vruchtbaer van Mays / en Batatas / veel Gouts / en Coper / en eenighe Esmeraulden / en andere Steenen: daer zijn 5. Dorpen van Castilianen, en veel natureelen / meest lupden van d'Oorloghe. Die Stadt van Santa Martha bevolcktede de Adelantado Bastidas, int Jaer 1525. dicht aen de Zee / op thien graden breette / en vier en tseventich lancte / dupsent vier hondert twintich leguen van Toledo, al waer resideert de Gouverneur / en de Coninclicke Officiers / en de Cathedraelsche Suffragaen van 'tnieuwe Rijck. T'is een redelicke Haven. Dit Gouvernement heeft 4. Provincien / Pozigua, Berona, Chimica, en Tayrona, twelck beteeckent een Foraais / en met reden / om dat in dit Landt is een onepndelick quanti-

S. Martha.

quantitept van verschepden Metalen / en Steenen van groote estime/ of waerde.

Tenerife. Tenerife, by de groote Reviere van la Madalena, 40. leguen van Santa Martha, by naest ten Suydt-Westen/ eensdeels te Water / eensdeels te Lande. Franciſco Henriquez bevolcktede dien/door last van Gonzalvo Perez, die gouverneerde in Santa Martha, door last van de Adelantado Lugo. Tamalameque, oft de Stadt de las Palmas, 65. leguen van Santa Martha ten Suyden/en twintich van Tenerife: twee leguen van de groote Revier/werde bevolckt int Jaer 1561. van Capitepn Bartholome Dalva. De Stadt van los Reyes, in de Vallepe van Vpari, vruchtbaer van Mays/ Lijftocht en Vee / en van veel Coper/ ten Suyt Oosten van Santa Martha 50. leguen daer af/ en dertich van de Reviere la Hacha, bevolcktede de Capitepn Santana door last van de Licentiaet Miguel Diaz, en te vooren was bevolckt la Ramada, dat eerst ghenaemt wert nieu Salamanca, 40. leguen van Santa Martha, Oostwaerts / en acht van de Revier la Plata, aen de loopende Beecken van het ghebergte Nevada, dat in de Vallepe van Vpari lept/al waer soo veel Coper is als steen. De Coopmanschappen van dat Gouvernement comen int nieuwe Rijck/voor het Slick van de Stadt / die acht leguen lept van haer over Zee / en voorts twaelf tot de Dempel van Melambo, in de groote Revier. Ock lept in dat Gouvernement Ocanja, twelck bevolcktede int jaer 1572. de Capitepn Franciſco Hernandez, en werde eerst ghenoemt Santa Ana. Op de Custe van dat Gouvernement is ock de Revier Buhia, dicht aen Ramada, en die van Piras, en die van Palamino, al waer de Capitepn van die naem verdronck: en die van Don Diego, los Ancones de Buritaca, ende Cabo del Aguja, dicht by Santa Martha, teghen over den Berch van Bonda, en de Revier de Gayra West-waert.

Tamalameque. Los Reyes. La Ramada. Ocanja.

De Provincie en t'Gouvernement van Cartagena op de Custe van't vaste lant / en de Noort-Zee/ sal hem strecken in de lanckte Oost en West / van de Reviere de la Madalena, tot de Revier del Darien, tachtentich leguen Suyden en Noorden / en ock soo veel tot de Lantpalen van't nieuwe Rijck / al hoe wel dat de wech wort ghesept meerder te sijn. Het Lant is berchachtich / vol Rotsen en Vallepen van hooghe Boomen / reghenachtich / en vochtich / de Saden van Castilien gheven gheen Zaet upt/ daer is gheen Taruwe/noch Gout/ dan in eenighe Contrepen. Daer werden ghemaeckt veel Harssen in eenighe Berghen van dit Gouvernement/ en aromatique Gommen/ en andere vochticheden die sy upt de Boomen trecken / en groote quantitept van Draecken-Bloet/ en een wel-rieckende Balsem / en van groote crachten. Cartagena.

De Stadt van Cartagena is dicht aen de Zee / twee leguen van de Punte de la Canoa int Westen / op thien graden van breette/en 76. van de lanckte duysent vier hondert tsetich leguen van Toledo: van meer dan 5. hondert Borghers/en onder die meer dan twee duysent Vrouwen. Alhier resideert de Gouverneur/ d'Officiers van des Conincx incomen/ en de Schat-Kiste / en de Cathedrael Suffragaen van't nieuwe Rijck / met een Clooster van Dominicaners en Franciscaners. Haer gheleghenthept is black/en bycans als een Eylandt / teghens 't Noorden/ al daer ontrent de Zee/ en t'is een woeste Custe/ en seer ondiep/en by't Landt is een Arm van de Zee die vergadert een Modder/ dat een Meyr is die ghenoemt wert de Canapote, die vloept en ebt / met de Zee/en op de selfde uyre: men gaet

De Stadt van Cartagena.

van de Stadt op't vaste Lant/over den Brugh / en op de manier van een gheplaveyde werch / die ontrent mach wesen van twee hondert 50. passen. De Stadt is ghefondeert op Sant / daer zijn Inhammen daer men soet Water vindet / doch is het somtijts ongheson̄t/nochtans soo seer niet als de Custe van Nombre de Dios, om dat de Lochten ten respect van de Wodder-plaghen pijnen te verorsaecken / nochtans ist ten meesten deel ghesont. De Haven is vande besten van Indien, al hoe wel de groote Schepen verde legghen van de Stadt als sy aen comen : 'theeft in den inganck een Eylandt als dat van Escombrera in Carthagena van Castilien, doch grooter. Waerom sy het noēden oock Cartagena, en het Eylant noemde sy van Codego, en wert nu ghenoemt van Caxex, het sal zijn twee leguen in't lanck/ en een wepnich meer als half soo breet: het plach bewoont te zijn van d'Indiaēsche Visschers/en 'theeft geē Water. De eerste die Cartagena sach/ int Jaer 1502. was Rodrigo de Bastidas, en int Jaer dupsent vijf hondert vier quam op't Landt Ian de la Cosa, en vondt Louys Guerra, en die waren d'eerste die d'Oorloghe begonnen teghens de Indianen; hoōvaerdich en verkeert/vermielde Mannen en Vrouwen met vergiftige Pijlen. Daer naer quā Alonzo de Ojeda weder / met Ian de la Cosa, voor Opper-Piloot / en Americus Vespucius voor Schipper : en eenighe Jaren daer naer / accordeerde Gregorio Hernandez de Obiedo te bevolcken Cartagena, en hy ginck selfs niet mede. Int Jaer 1532. was daer Don Pedro van Heredia gheboren van Madrid, en hy bevolckte / en bevredichde een groot deel van't Landt / al hoe wel met arbeyt / en list / om dat het was een bollicens Volck / en daer was een Vrouwe van hy-cans achthien Jaren out / de welcke voor dat sy haer dingen doodede met haer Boghe acht Castilianen.

De Stadt Sant-Iago van Tolu, ses Mijlen van de Zee ten Sant Iago de Tolu. Suyt-Westen van Cartagena, twaelf leguen daer af / eensdeels over Zee/ om datmen te lande niet can gaen/ en eensdeels door de Wodder en gheberchte/ is een ghesont Landt/ van Vee-teelinghe/en Landt-bouwinghe / en Vruchten van Castilien, 'twerde bevolckt van de Adelantado Don Pedro de Heredia. De Stadt van Maria twee en dertich leguen van Carthagena ten Suyden / is oock de bevolckinghe van Don Pedro de Heredia int Jaer dupsent vijf hondert vier en dertich. De Stadt Santa Cruz de Mopox, tseventich leguen van Carthagena over Zee / en de Revier de la Madalena, op wiens cante dat sy lept/ en al waer sy om-loopt by naest van de midden des wechs is ongheson̄t/ om dat sy lept tusschen de Morasschen. Een Capiteyn van Don Pedro de Heredia bevolcktede dien int Jaer dupsent vijf hondert vijf en dertich. En int Jaer een dupsent vijf hondert neghen. Bachiller Enciso (als ghesept is) bevolcktede Santa Maria de oude del Darien, die in het selfde Gouvernement is: te niet doende de Stadt Sinte Sebastiaen de Buena Vista, het welck bevolckt hadde 'tselfde Jaer de Capiteyn Alonso de Ojeda, in den inwijck van Vraba, en daer naer quam weder om te bevolcken Sinte Sebastiaen, de Capiteyn Alonzo de Heredia, voor de Adelantado sijn Broeder / in een clepn Heuvelken / by cans een half legue van de Zee. En int Jaer dupsent vijf hondert seven en dertich quam van Sinte Sebastiaen de Licentiaet Ian de Vadillo, met een goet ghetal Soldaten / en lijdende grooten arbeydt / soo op de alderroutste Clippen / als door de veelLa Ville de Maria.

S. Sebastiaen

heydt

heydt der Berghen / quam in de Stadt Antiochia in het Gouvernement van Popayan, en hy hadde een Soldaet die van daer quam tot aen de Stadt de la Plata, en los Charcas, t'welck zijn duysent en twee hondert leguen.

La Barranca van Melambo, twelck is een Hups al waer men de Schepen ontlast om den Tol wel te doen betalen / is van de Jurisdictie van Cartagena, dertich leguen daer af / op de cant van de groote Revier / en twintich van Santa Marta, en ses van de Zee / al waer men de Schepen ontlastet / van de Coopmanschappen / die men voert over Lant in't nieuwe Rijck / en van de Barranca gaen zy op de Revier met Canoen. Wat leeger van Mopox loopt de Reviere Cauca, in die van Madalena, die ook zijn oorspronck neemt boven Popayan: en meer nae Cartagena, en West-waert is de schoone Morro, en de Punte Zamba, en de Buhio el Gato, of de Arboleda, en de 7. Buhios, en de punte van la Canoa, twee leguen van Cartagena, en de punte van los Ycacos in den inganck van de Haven / recht tegens over het Eylandt van Carex, en de punte van la Nao op het vaste lant: aen den anderen cleyne inganck des Havens / en by cans int Noorden / is een Eylandeken dat zy noemen Sardina, en op de Custe van Tolu zijn de Eylanden van Baro, die ses zijn / en in den inganck van de golfe de Vraba die ses die zy noemen die van S. Bernardo, teghens over de Revier Zenu, en meer de golfe innewaert is het sterck Eylandt / en la Tortuga. De Haven van Zenu is 25. leguen van Cartagena, t'is een groote Baye die zijn inganck heeft van't Oosten / sy is veylich: hier wert veel Souts ghemaeckt / en heeft zijn naem gheregen van't Dorp van Zenu dat op de Reviere was.

El Dorado. In de Provincien del Dorado, of nien Estremadura, de welcke om de nabuyrschap behooren tot het Ressort van het Hof van't nieuwe rijc / soo ter Zee als door verscheyden deelen van't Landt / zijn daer in getreden vele Capiteynen / en hebben niet becomen de Rijckdommen die het gheruchte beloofde. Dese Provincien comen te legghen aen d'ander syde van de Revier S. Ian de las Amazonas, anders ghenaemt Orellana, dat eenighe met misverstant willen dat het de Maranjon sy / en alhier is de Orónico, en andere groote Revieren / en de Golfe van Paria, de welcke maeckt het vaste lant / met het Eylandt van la Trinidad, met de Honden van la Sierpe, en de Drago, wierden alsoo ghenoemt van de eerste Admirael / al waer hy hem in groot perijckel sach door het strijden dat aldaer geschiet van de soete Waterē met de souten / van het welck te vooren geen kennisse en was: en al hier begint de wallinghe van de Zee seer groot te worden tot de Straet van Magellanes toe / en gaet alsoo continuerende door de gantsche Custe van Peru, en nieuwe Spaengien.

PIRV.

DE Provincien van Peru, (welcker naem hem nu wijder uyt streckt / als te vooren) bellupten het gantsche Rijck van de Ingas, ofte meer: Als het ghewonnen werde / werde het ghedeylt in twee Gouvernementen / dat van Don Francisco Pizarro, ghenoemt nieu Castilien, van Quito af / tot Cusco toe / tsestich leguen beneden Chinca, en dat van Don Diego de Almagro, genaemt het nieuwe Toledo, twee hondert leguen tot aen de Straet toe van Chinca af: welcke Gouvernementen waren verscheyden / tot dat het Hof de los

Reyes, ghefondeert werde / en verſien werden met een Vice-Roy van de Rijcken van Peru: in welcke Gouvernement haer beſtrecken. Het Hof van S. Franciſco del Quito, dat van Lima, of de los Reyes, het de los Charcas, het gouvernement van Chile, en de Landen vande Straet. De Eylandē van Salomon int Weſten / en om de nabuyrſchap de Provincien van Rio de la Plata, en 'tgene dat by bepalinge begrepen wort onder het Gouvernement van de Vice-Roy: 'tSal hem ſtrecken in de lanckte Suyden en Noorden over duyſent leguen / en Oost en West / 'tghene dat ontdeckt is van de Suyt-Zee af / tot aen de Nooyt-Zee. Door alle de Provincien van Peru loopen / de twee Cordilleras, daer van ghelept is / gaende Suyden en Nooyden die van die Andes van Popayan af / en ſoo eenighe willen van het vaſte lant / en nieu Hiſpanien af tot datmen comt tot in de Straet / en de andere niet ſoo verre van Quito af tot Chile, langs de Cuſte twaelf leguen daer van innewaerts / wepnich minder of meer.

De 2. Cordilleras van Indien in 't Suyden.

De 2. groote Wegen van Piru.

Tuſſchen de twee gheberchten gaen de twee weghen / de eene die zy noemden de los Yngas, door de Andes van Paſto tot Chile toe, dat negen hondert leguen in de lanckte heeft / en 25. Voeten gheplavey / en van 4. tot 4. leguen Hupſen ſeer coſtelick / die zy noemen Tambos, in de welcke proviſie was van eten en cleedinge / en alle halve leguen luyden die op de Poſten ſtonden / om te brenghen eenighe adviſen / en ordonnantien van hant tot hant. De andere wech ginck door 'tmidden van de vlackte / in de lanckte van de Cuſte / 25. Voeten breet / tuſſchen twee Wanden een Vadem hooch. Het ſtaet te bedencken / dat niet verſtaen moeten werdē onder de naem van Peru al de Indien van't Suyden / om dat ghelijck ghelept is / het niet anders en is dan het ghene / dat begint van Sinte Franciſco del Quito, dat beneden de middel Lijn is / en loopt lanckte tot Chile, loopende buyten de Tropicos, twelck ſal zijn ſes hondert leguen / en vaſtich in de breette / al hoe wel het wijder is tot de Chachapoyas, en is ghedeelt in drie deelen; de blackten die thien leguen in de breette zijn / en op ſommighe Steden minder / die zijn de Cuſten van de Zee. De gheberchten die ſullen twintich leguen zijn / en 'tzijn al hoochten met eenighe Vallepen / ende de Andes ſullen andere twintich houden / die de alderdichſte Boſſchen / en Berghen zijn / en in ſoo cleene diſtantie by naeſt 50. leguen / even ghelijck verſchepden zijnde van de Linie / en de Pole: daer is ſoo groote verſchepdenheydt / dat het in d'eene deele altoos Reghent: en in d'ander bycans nimmermeer / t'welck de Cuſte is / en in het derde dat het gheberchte is / twelck valt int midden van de twee uytterſten / d'eene tijdt reghent het en d'ander tijdt niet / om dat het houdet zijn Somer en Winter als in Caſtilien: en de oorſaecke waerom het niet reghent op de Cuſte / en dat het in de Andes reghent / is ghelept int beginſel van de Hiſtorie.

Peru is het gantſch Indien niet int Suyden.

Het XVII. Capittel.

Van het reſſort van't Hof van S. Franciſco del Quito.

HEt Reſſort of de Juriſdictie van het Hof dat welck in Quito reſideert / en paelt int Nooyden met het van Panama, in de Haven van la Buenaventura, en int Nooyt-Oosten met het nieuwe Rijck / en int Suyden met het van Lima, ſal moghen ſtrecken in de lanckte by de Cuſte van't Suyden / twelc is al waer het hem meeſt uyt

DESCRIPCION DEL AVDIENCIA DEL QVITO

10

MAR DEL SVR

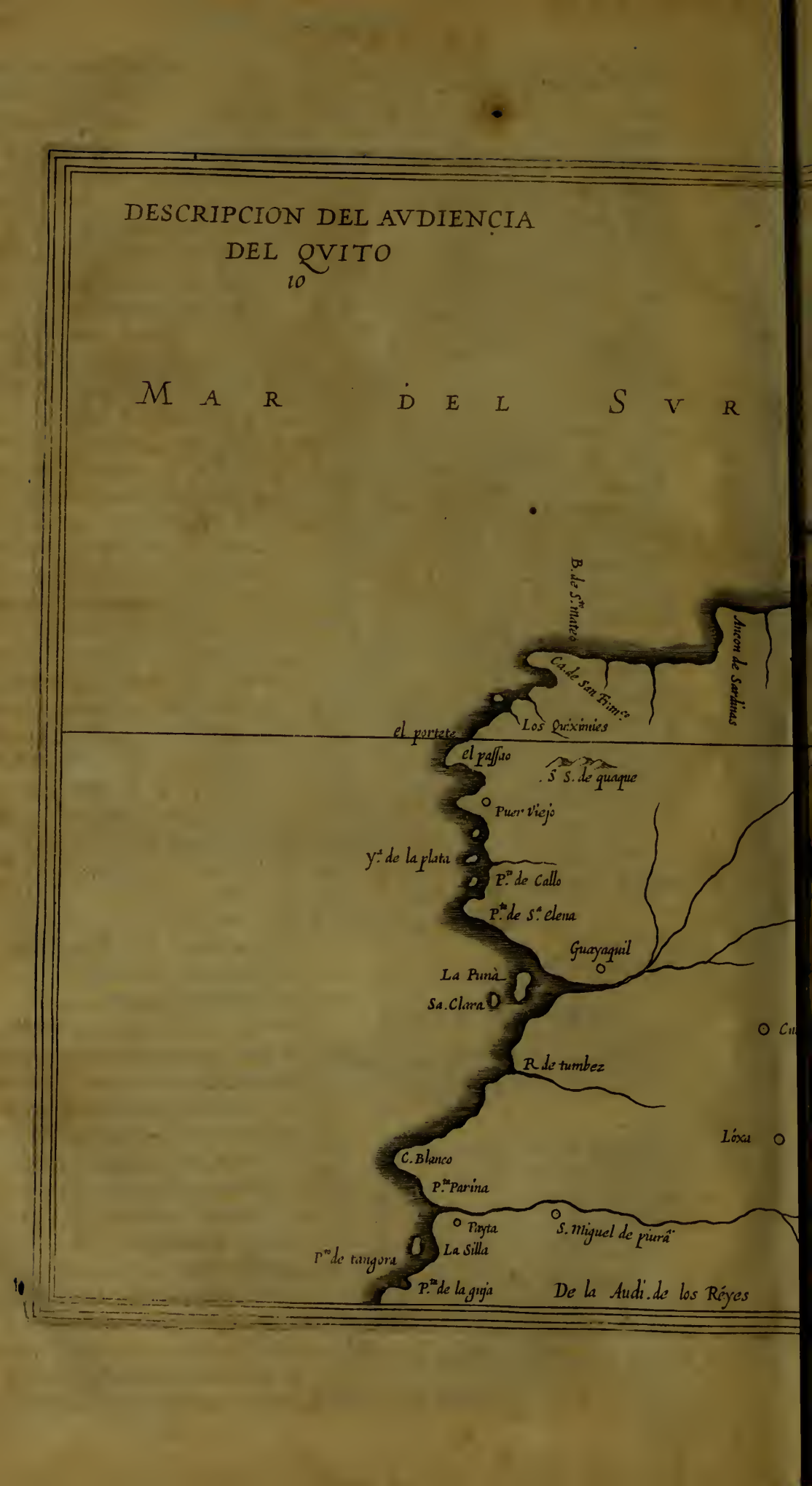

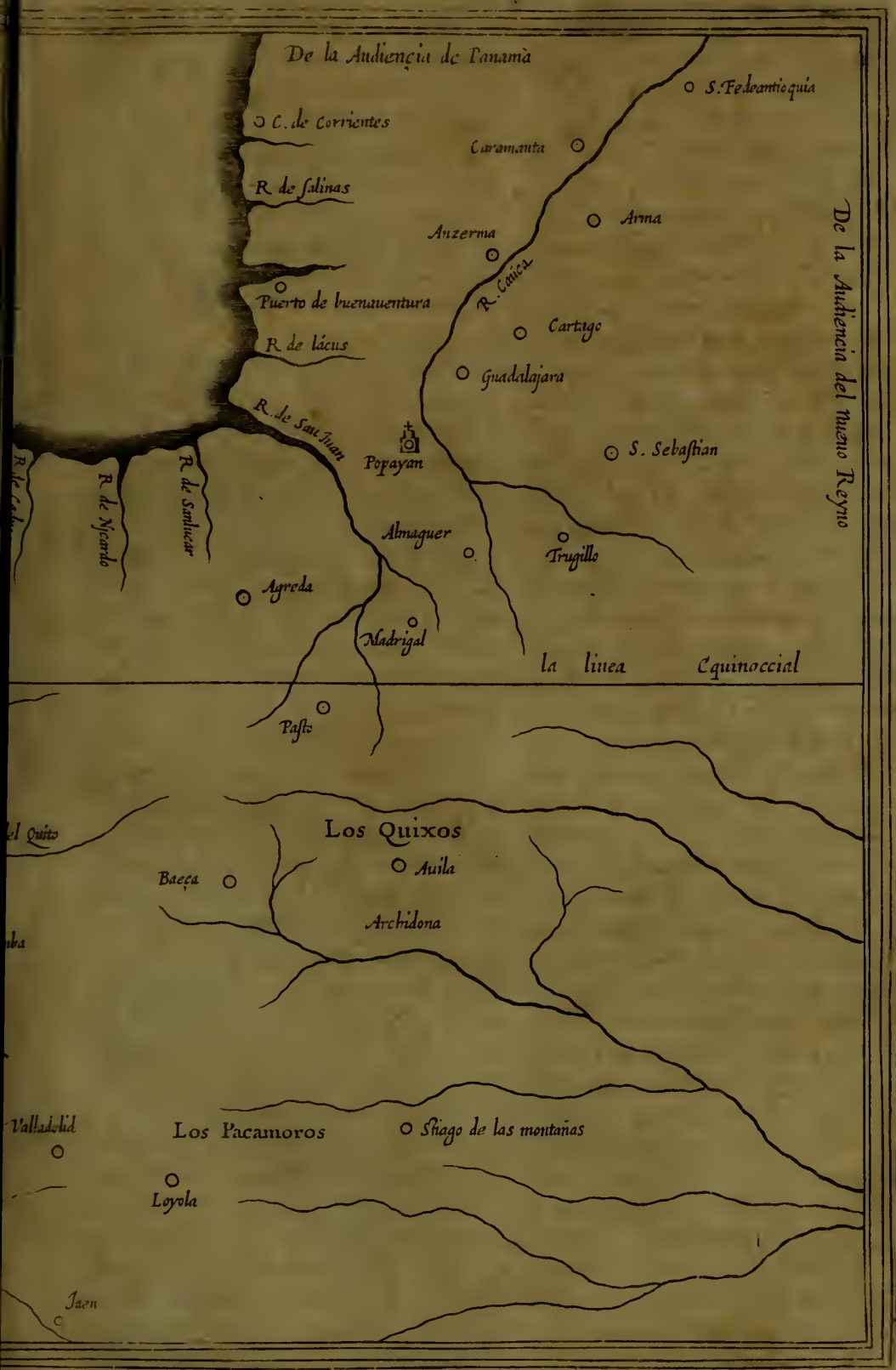
De la Audiençia de Panamà
C. de Corrientes
R. de salinas
Puerto de buenauentura
R. de lácus
R. de San Juan
R. de Nscardo
R. de Sanlucar
Agreda
Madrigal
Pasto
Caramanta
Arma
Anzerma
R. Cauca
Cartago
Guadalajara
Popayan
S. Sebastian
Almaguer
Trugillo
S. Fedeantioquia
De la Audiencia del nueuo Reyno
la linea Equinoccial
Los Quixos
Auila
Baeça
Archidona
Los Pacamoros
Stiago de las montañas
Loyola
Valladolid
Jaen

uyt streckt by cans twee hondert leguen/ van de Haven van Buenaventura, die in de golfe van Panama is/ of van S. Miguel, de Haven van Payta op de custe van Piru, en van daer dweers over tot het uytterste van Popayan, meer dan noch twee hondert 50. leguen/ uytsonderende die opene Limiten aen het Oosterschje deel / besluytende daer in drie Gouvernementen/ sonder die van't Hof/ welcke zijn Popayã, los Quixos, en la Canella, en dat van Ian de Salinas, van los Pacamoros; en Gualsongo, ghedeylt in twee Bisdommen.

De Provincie en 'tGouverne- Quito.
ment van Quito, twelck is t'ghene dat het Hof regeert / sal moghen strecke tachtētich leguen in lencte/ dicht by den Æquinoctiael na d'ander sijde / en daer in zijn dese naevolgende Dorpen van Castilianen. Sijn Hemel en het Landt al hoe wel het onder de Linie is / is by cans ghelijck met die van Castilien, helder en schoon / meer cout dan heet / en in som steden al waer de Sneeu het gheheele Jaer duyrt. Het reghent daer van October/ tot Martium toe/ dat zy noemen de Winter/ en in de andere Maenden Maeytmen en vergadertmen het Gras / t'welck al hoe wel het niet seer veel is / dient voor het Vee van Castilien t'welck daer veel is / en veel Tarwe / en Garst / en Gout op eenige plaetsen/ en in dit Lantschap leeft-men seer vreedsamentlick / daer over datter gheen dinck is van meerder playsier voor het menschelicke leven/ dan lust te hebben in een gesonde en lustige locht/ om dat zy gheen Winter hebben die haer quelt met coude/ noch Somer die vereert met hitte: De bevolckinghen zijn dese. De Stadt van S. Francisco del Quito, al waer ghevoorzen was Athavalpa Keyser van Peru, sy lept op een halve graet hoochte van de Æquinoctiael, en twee en tachtentich van de Suyt en Noort-Lijn van Toledo, op een groote Circkel duysent ses hondert ses en tachtentich leguen daer af/ en 60. van de Suyt-Zee: 'theeft 5. hondert Voorgers: daer resideert het Hof om saecken van Justitie/ oui dat die van't Gouvernement zijn tot laste van de Vicerop. Desghelijcx residerrn daer oock in die Stadt / de Officiers van het incomen/ en 'sConincx Schat-Kiste/ en de Cathedrale Kercke van het Bisdom / het Suffragaenschap van de Aerts-Bisschop van los Reyes: drie Cloosters van Dominicaners/ Franciscaners/ en Mercenicrs: en in haer Jurisdictie 87. Dorpen/ of partijschappen van Indianen. Op dese plaetse al waer dese Stadt is ghefondeert / was een groote Herberghe dien de Coninck Topaynga boudede / en die verheerlickte sijn Soon Guaynacapa, en noemde dien Quito, daer de Stadt sijn naem af nam: de Adelantado Sebastiaen de Belalcazar bevolcte de dien/ wesende een Soldaet van Don Francisco Pizarro, een man die de Coninck ghetrou was / by last van de Adelantado Don Diego de Almagro, die hem nam voor Gouverneur van dese Provincie/ als in haer geepndicht was de twist met den Adelantado Don Pedro de Alvarado.

Riobamba lept in de Provincie Riobamba.
van de Purvaes, t'is een Landt ghelijck Castilien, in de getemperthept van Gras / Bloemen / en andere dinghen / daer is een Dorp van Herders/ 'tlept 25. leguen tē Suyt-Westen van S. Francisco del Quito, op de weth de los Reyes, in het welcke zijn by-naest 40. duysent Hoofden van Vee / het meeste deel zijn Schapen / al waer Ingen hadden een Coninckliche Herberghe/ en alhier hadde de Adelantado Belalcazar een profijtelicke Bataille met de Indianen, en hy verwonse/ en in die plaetse was de voorsepde

ſtrijt/ van Don Diego Almagro, en Don Pedro de Alvarado, en in die was eerſtelick gefondeert de Stadt van Quito.

Cuenca. De Stadt van Cuenca welcke gheboodt te fonderen de Marquis van Canjete, weſende Vice-Roy van Piru, die op een ander naem ghenoemt was Bamba, 51. leguen van Quito Supt-waerts / is een recht-pleginghe vooz een Pzovilie van de Vice-Roy/met een Cloofter van Dominicanen / en andere van S. Franciſci Ozdze: in hare Juriſdictie/zijn rijcke Mijné van Gout/ eenighe van Silver/ en rijck van Quickſilver / Coper / Yſer / en de Loxa. Steen Azufre. De Stadt Loxa, anders ghenaemt la Zarça, tachtentich leguen van de Stadt Quito, by naeſt ten Supdē/ en dertich van Cuenca, is een recht-pleginghe/ een pzovilie vooz de Vice-Roy: zy heeft Cloofters van Dominicanen en Franciſcaners/'tlept op de wech die loopt van Cuzco tot Quito, waer af het lept tachtentich leguen/in de ſchoone Vallepe van Cuxibamba, tuſſchen twee Revieren: De Capiteyn Anthonio de Mercadillo fondeerde dien int Jaer 1546. om die Inghebozenen te bevzedighen die ghealtereert waren.

Zamora. De Stadt Zamora, die zy noemen de los Alcaydes, t'neghentich leguen van Quito, by-naeſt ten Supt-Ooſten / paſſerende la Cordillera de los Andes, is een recht-pleginghe / pzovilie vooz de Vice-Roy: 'theeft eē Cloofter van Franciſcaners/ daer wert geen Taruwe ghewonnen / om dat het Landt al te vochtich is/'theeft rijcke Mijnen van Gout / in de welcke zy vinden Gzeynen van vier Ponden ghewichts / en meer. De Capiteyn Mercadillo bevolcktede dien int jaer 1549. dooz over-een-coninge met de Capiteyn Benavēte: 'tlept twintich leguen van Loxa, over de Cordillera, die deylt de loopende Wateren die in de Supt-Zee vallen/ van die die in de Noozt-Zee vallen / de Indianen noemdeſe Zamora: die gheleghenthepdt of Contreye wert ghenoemt Poroauca, t'welck beteeckent Indianen van Oozloch: daer wert veel Gouts uptghetrocken/ en daer zijn ghebzocht aen ſijn Majeſteyt Gzeynen van 12. Ponden/ 'theeft oock ſout-Pannen van ſout-Water.

Iaen. De Stadt van Iaen 55. leguen van Loxa, en dertich van los Chachapoyas, fondeerde int Jaer 1549. de Capiteyn Diego Palomino, in de Pzovincien van Chuquimayo, in die van Chacaynga. De Stadt van S. Miguel de Piura. S. Miguel van Piura, in de Pzovincie van Chila, hondert twintich leguen van Quito, by canſten Supt-Ooſten / en 25. van de Haven van Payta, al waer eyndighet het reſſozt van dat Hof / 'tis een recht-pleginghe/ ſtaende aen de pzovilie van de Vice-Roy: Het heeft een Cloofter van onſe Lieve Vzouwe ter Gzatien/en al hoe wel het in dit Landt niet en reghent / dan met verwonderinghe: ſoo heeft het goede bedouwinghe/ waer van het wel Taruwe gheeft / en Mayz / en de Saden en Vzuchten van Caſtilien. In de Juriſdictie van deſe Stadt is de Haven van Payta, op 5. graden be-Supden de Linie/die goet is/groot en veplich. Al waer inloopen die Schepen die van Guatemala gaen naer Peru. De Marquis Don Franciſco Pizarro fondeerde deſe Stadt int Jaer 1531. de eerſte van deſe Coninckrijcken / al waer ghebout is de eerſte Kercke ter eeren Godts/ en de heylighe Moeder de Roomſche Kercke. De gantſche Pzovincie en Juriſdictie/ van de Vallepen de Tumbez, is dzooch / en de Coninclicke wech / van de Ingas gaet dooz die Vallepen van Piura, tuſſchen gheboomten / en coelten / en binnen de pzincipale Vallepe voeghen haer t'ſamen twee of dzie Revieren:

vieren: Eerstelick was de Stadt ghefondeert in Tangazala, van waer zy overgheset is om dat het een onghesonde Contreye was / en nu is die tusschen twee Valleyen / en de gantsche wech is wat onghesont / en by sonder voor de ooghen / om de groote Winden / en stoovinghe vande Somer / en groote vochticheden van de Winter.

Guayaquil.

De Stadt van Sant-Iago van Guayaquil, anders ghenaemt la Culata, tsestich Mijlen van Quito, en 15. Mijlen van de Zee / int Suyt-Westen / is eē Corregiment staende aen de provisie van de Vice-Roy: is ghebout van de Adelantado Belaicazar; en t'gheviel dat de Indianen rebelleerden / en daer storven veel Spangjaerden / int Jaer 1537. quam de Capiteyn Francisco d'Orellana wederom / die met volck te besetten: het is het alder vruchtbaerste Lant / en vreedtsaem / en met veel Honich in de hollicheden van de Boomen. De Wateren van die Revier die by naest loopen van onder de Linie Æquinoctiael worden ghehouden voor ghesont / voor de Fransche Pocken / en andere dierghelijcke quellinghen: daer gaet veel Volcx na de Revier / om haer ghesontheydt te crijghen / door de veelheyt van de Wortelen van Sarsaparilla, die in die Revier zijn. Hy is oock soo heel groot niet / en die in de Suyt-Zee loopen en zijn soo groot niet / als die die haer ontladen in de Noort-Zee / om dat zy loopen door een cleyne spatie / en nochtans zijn snelder / en met haestighe neder-vloeyinge om het vallen van het gheberchte. De Indianen ghebruycken veel practijcken om de Revieren te passeeren: zy houden op eenige plaetsen een Kabel dwers over de Revier / en aen dien een Corf / en stellen in die den Passagier / en trecken hem alsoo over de Revier. Op andere Revieren gaet een Indiaensche Edelman op een Vlot van Stroy / en stelt de Passagier op sijn Heupen om te passeren. In andere plaetsen houden zy een groote Back van een Kowoerde / op de welcke zy setten de Baggagie / en de Persoonen / en de Indianen vast ghemaeckt zijnde met een Coorde / gaen al swemmende en treckende als Peerden aen een Coets-Waghen: en andere duysent practijcken / ghebruycken zy om de Revieren over te comen. De Haeven van die Stadt is dicht by haer / om dat de Revier heel breet is / door de welcke op-comen de Coopmanschappen uytter Zee / en dan over Lant gaen naer Quito. Int Jaer 1568. populeerde de Capiteyn Contero, de Stadt Castro, in de Valleye van Vili, wesende Gouverneur van de Rijcken van Peru, de Licentiaet Lope Garcia van Castro. Vili is in de Provincien van Bunigando, Imdinono, en Gualapa, de welcke zy noemen de Provincie van de Esmerauden, en hy vertrock na die van Guayaquil, en ontdecktede alle die Provincien / van Passao af tot de Reviere van S^t. Ian, die in de Suyt-Zee valt.

Een Corregiment / is eē plaetse daer recht-pleginghe is / in't stuck van de politie.

Puerto viejo.

De Stadt van Porto viejo, is by cans tachtentich leguen van Sinte Francisco del Quito, in't Westen / doch niet van een effen Wech: en andere vijftich van Sant-Iago de Guayaquil, al waer men gaet van Quito: in hare Ressort is Passao, dat de eerste Haven is van het Landt van Piru, en van de Revier Santjago af begint het Gouvernement van den Marquis Don Francisco Pisarro, en om dat het Landt soo dicht by den Æquinoctiael Linie is / wesende op een graet / meenen eenighe dat het onghesont is / nochtans op andere plaetsen soo nae by de Linie leeftmen met groote ghesontheydt / vruchtbaerheydt / en overvloet van alle dinghen tot onderhoudt van de Menschen tegen de

gen de opinie van de Ouden: ende oock ist soo dat de Indianen van dat Lant niet lanck en leven/en dat in vele van haer wassen eenighe rossachtighe Vratten in het aensicht/ en op de Neusen / en andere deelen / en alsoo het een swaer ghebreck is / mismaeckt het haer seec/ en 't wort ghelooft dat het compt van t'eeten eenigher Vis. In dat Ressort is het Dorp van Manta, al waer zy veercreghen hebben groote Rijckdommen binnen 's Landts/ men hout voor seecker dat al hier een Mijne is van Esmeraulden/ die de beste zijn van Indien, en groeyen in Steenen ghelijck Christal / en zy handelense als Marmer-Steen / allencxkens af-treckende / en voltoyende de helft wit/ de helft groen / gaen zy die rijp maecken / en crijghen haer volcomentheyt. De Capiteyn Francisco Pacheco bevolcktede die Stadt in't Jaer duysent vijf hondert vijf en dertich/ uyt last van Don Diego de Almagro: 'theeft veel Indianen van Oorlooch/daer is een Clooster van onse Lieve Vrouwe ter Gratien: daer wort gheen Taruwe ghewonnen / om dat het daer reghent de acht Maenden int Jaer van den October voorwaerts/ daer zijn ooc goede Monsters van Gout.

Hoe de Esmeraulden wassen.

Punten/Havens/van de Custe vã dit Gouvernement.

Op de Custe van dit Gouvernement zijn dese navolghende Havens/ Eylanden / en Punten. De Ancon de Sardinas, voor de Baye van Sant-Iago, die leyt vijfthien leguen van de Punte van Manglares ten Suyden / en stracx die van Sinte Matheo, en daer naer de Cabo van Sinte Francisco: en daer voorby de Quiximies, vier Revieren eer men compt tot Portete, al waer de Swerten die haer salveerden van een Schip dat omgheworpen was / haer hebben ghevoecht met de Indianen, en hebben een Dorp ghemaeckt: en de Passao een Punte of Haven van de Indianen, al waer zy segghen dat de Linie Æquinoctiael door loopt/ ontrent het gheberchte van Queaque, oock de Baye van Cara, die voor de Puerto viejo is / een graet be-Suyden de Linie / en vijf leguen van daer is de Cabo van Sinte Laurens, en daer ontrent is het Eylandt de Plata, en voort de Havens van Callo, en Calango, voor de Punte van Sinte Helena, op twee graden hoochte / en de Revier van Tumbez op vier graden / en het Eylandt van la Puna, daer ontrent / en dat van Sinte Clara, een weynich verder in Zee / en Cabo blanco vijfthien leguen van Tumbez ten Suyden/ en stracx de Punte van Parina, en Suyt-waert het Eylandt van Lobos vier leguen van de Haven van Payta voorseyt/ en la Silla voor de Punte van Aguja, en de Haven van Tangora.

De Reusen vande Punte van S. Helena.

De Ingeborenen van dat Lant segghen / dat in voorleden tijden daer quamen over Zee op Vlotten / dat zy veel Houten t'samen ghevoecht en ghesloten aen malcanderen/ Menschen soo groot dat van haer knyen tot beneden toe/ waren zy grooter dan andere ordinarise Menschen het gantsche Lichaem was / en dat zy maeckteden een seer diepe Put op eẽ scherpe Rotse / die men noch heden siet met seer versch en soet Water / op de Punte van Sinte Helena, dat een werck is van groote verwonderinghe/ en om dat zy ghebruyckteden grouwelijcke sonden / viel het Vyer uyt den Hemel dat haer alle-gaeder verbrandende / en nu vinden zy op die plaetse de aldergrootste Beenderen van Menschẽ/ en stucken van Tanden die veerthien Oncen weghen / en in nieuwe Hispanien, en in't Ressort van Tlascala vintmen Beenderen van de selfde grootte. Daer zijn op de Punte van Sint Helena gaeten en Mijneurs van scheeps-Peck / soo

goet

goet dat men daer mede mach calafateren / en het comt voor den dach seer warm.

Het XVIII. Capittel.

Van Popayan, los Quixos, en la Canela, Pacamoros, en Gualsovgo, twelck de reste is van het ressort van't Hof van Quito.

Popayan. HEt gouvernement van Popayan, hondert en 20. leguen Suyden en Noorden van de Grensen van de Provincie Quito, onder de Æquinoctiael, tot die van Carthagena Noort-waerts / en andere hondert van die van't nieuwe Rijck int Oosten / tot aen de Supt-Zee / in het welcke eenighe Dorpē der Castilianen zijn / int deel van't Hof van Quito, en het deel van t'nieuwe Rijck is een Landt doorgaens rou / en seer vochtich / en daerom heeft het wepnich Mayz / en min Taruwe / en niet veel Vees / maer het is rijck van Gout-Mijnen / en dese navolghende bevolckinghen zijnder.

De Stadt Popayan. De Stadt Popayan lept op twee graden en een half be-Noorden die Linie Æquinoctiael, en op acht en tsestich en een halve van lanckte / duysent vijf hondert tachtentich leguen van Toledo: al daer resideert een Luptenant Gouverneur / het Cathedrael / en een Clooster van onse Lieve Vrouwe ter Gratie. De Adelantado Sebastiaen de Belalcazar bevolcte de die Stadt int jaer 1537. het Volck van die Provincien is seer verschepden van dat van Piru, om dat het met beter verstant begaeft is / en in meerder politie leefde / en die van dit Gouvernement leefden als in carauanen. Het wort ghenoemt Popayan, om dat alsoo genaemt was de Cazique, die Heer daer af: 't heeft een deel op de Custe van de Supt-Zee / en hooghe Bergen die Oost-waerts loopē / en aen d'ander sijden la Cordillera de los Andes, en upt beyde deelen spruyten vele Revieren / en een is die van Madalena, die inde Noort Zee hen ontwatert / in dit Gouvernement is coel en ghesont Volck / en de andere warm en swack.

Cali. De Stadt Cali lept op 4. graden / en twee en twintich leguen van Popayan, en achthien van de Supt-Zee / sy is bevolckt int Jaer 1537. door de Capiteyn Miguel Munjoz, en eerstelick dede dat Sebastiaen de Belalcazar, in de Dorpen die men noemt los Gorrones: t'is ghelegen in een blacke Valleye / dicht aen de Voet van een Bergh / de Locht is aldaer heet: aldaer resideert de Gouverneur / en de Officiers van het incomen / en 'sConincx Schatkiste / daer is een Giet-Huys / een Clooster van onse Lieve Vrouwe ter Gratie / en een ander van S^t. Augustijn. De Haven van Buenaventura lept in haer Jurisdictie op drie en een half graden hoochte: al daer residēren eenighe Borghers om te ontfangen de Coopmanschappen. De Indianen van Cali zijn van goede conditie en goede Christenen: haer oude Heer wort ghenaemt Lisupete. De Stadt S^t. Fe van Antiochia meer dan hondert leguen van Popayan ten Noort-Oosten / op den Oever van de Reviere Cauca, van het ressort des Hofs van't nieuwe Rijck / en 't Bisdom van Popayan, rijck van Gout-Mijnen en dicht by het Heuvelkē Buritaca genaemt / om al het Gout dat daer in was / t'is bevolckt in een blackte: De inghebornen zijn goet Volck / van goede Lichamen / en blanck / en de Locht is alsoo dat sy slapen buyten de Huysen / sonder dat de coelte haer yet beschadicht / daer wert Bee geteelt / en veel Vruchten / en Visschen zijnder in de Revieren / en de Poelen. De Capiteyn Gaspar de

Antiochia.

Rodas bevolcktede dien / door last van de Adelantado Belalcazar, int Jaer 1541.

Caramanta. De Stadt van Caramanta, tsestich of tseventich leguen van Popayan ten Noort Oosten / dicht aen de groote Revier Cauca, van het Ressort des Hofs van het nieuwe Rijck / het Gouvernement en Bisdom van Popayan, is overvloedich van Mayz / en ander ghezaet / sonder Tarwe / en met weynich Vee / al hoe wel datter veel Verckens zijn: men gaet lancx de Revier in 5. of ses uyren tot Antiochia toe / al hoe wel dat het 50. leguen zijn / t'is om dat het stijf voort gaet: 'tis een bevolckinge van de Adelantado Belalcazar.

Arma. De Stadt van Sant-jago de Arma, heeft vele Gout-Mijnen / 50. Mijlen van Popayan, ten Noort-Oosten / afwijckende na't Oosten / tis vant Hof van't nieuwe Rijck / t'gouvernement en de heerschappie van Popayan, sonder Taruwe / en gesaet van Castilien, nochtans overvloeyende van die van het Landt. De Adelantado Belalcazar bevolcktede die Stadt / en hier dede hy onthalsen de Marischal Iorge Robledo, sy leyt sesthien leguen van Ancerma: de ingeborenen zijn soo wreet / dat de levendighe zijn het graf van de Dooden / om dat hy gesien heeft / dat de Man de Vrou at / de Broeder de Suster / de Soon sijn Vader / en 'tghebeurde als zy vet ghemaeckt hadden een ghevangen / op dien dach als zy hem souden eeten / brochten sy hem voort met veel ghesancx / en de Heer gheboodt / dat een Indiaen hem soude af cappen elck lidt / en al levendich begonnen zy hem te eten / en tsedert de bevolckinghe van Arma hebben zy ghegeten meer dan acht duysent Indianen en eenighe Castilianen hebben geleden dese martelisatie.

Caraicero, Vleesch-Houwer: en moordenaer: wreet

Ancerma. De Stadt van S^t. Ana vã Ancerma vijftich leguen van Popayan ten Noort-Oosten / op den Oever van Cauca, van het Hof van't nieuwe Rijck / t'Gouvernement en t'Bisdom van Popayan, sonder Vee / noch Taruwe / seer ghequelt van Donderslagen. De Capiteyn Iorge Robledo fondeerde dien / door last van Lorenzo de Aldano. Oock zijn die Ingheborenen eeters van 'sMenschen-Vleesch / zy gaen naeckt / zy hebben gheen Beelden / of eenich dinck dat zy aenbidden / in die Jurisdictie zijn goede Gout-Mijnen / die Locht is warmachtich / en daer vallen vele Donderslaghen.

Cartago. De Stadt Cartago, 25. leguen van Popayan by naest ten Noort-Oosten / van het Hof / van't nieuwe Rijck / t'Gouvernement en 't Bisdom van Popayan, sonder Tarwe noch ghesaet van Castilien, is een ghetempert Lant en ghesont / van weynich Gout / het teghent veel / het en teelt gheen ander Vee dan Koeyen / en Bocken: 'theeft veel gheberchten / daer veel Leeuwen gheteelt worden / oock Tyghers / Ossen en Dassen / en Berch-Verckens: 'theeft eẽ Clooster van Franciscaners / de Capiteyn Iorge Robledo bevolcktede dien / en noemde het Cartago, om dat alle de bevolckers waren van Cartagena.

Timana. De Stadt van Timana veertich leguen van Popayan, ten Suyt-Oosten / en tsestich van Santa Fe de Bogota, en 36. van de Provincien del Dorado, al hier is een Luytenant / Gouverneur / die oock tot sijn last heeft S^t. Sebastiaẽ de la Pata. Dese Indianen verminderẽ seer haer Jurisdictie / om dat zy soo onmenschelick zijn dat zy in veel plaetsen hebben openbare Vleesch-Huysen van Menschen die zy vanghen. 'tIs gheleghen in het beginsel van de Valleye de Neyva, en de Locht isser seer warm / binnen haer Lantpaelen is een Heuvel / uyt de welcke men haelt de Seyl-Steen / daer zijn ontrent de Indianen Paezes,

De wreethen van dese Indianen.

Waer men Seyl-Steen vint.

Paczes, en de Pixaos, die oock Cariben zijn.

Buga. De Stadt van Guadalajara van Buga, 15. leguen van Popayan ten Noort-Oosten / is int Ressort van het Hof van Quito, en de heerschappije van Popayan.

S. Sebastiaen de la Plata. De Stadt van S^t. Sebastiaen de la Plata, op de Grensen van dat Gouvernement / 35. leguen van Popayan, en dertich van Santa Fe ten Supt-Westen / onder het Kerckelick ghebiet van Popayan, al waer vele Mijnen van Silver zijn / en in haer Jurisdictie 24. deplinghen: 't lept drie leguen van de Haven van Onda, op de groote Revier van la Madalena, al waer ontladen zy die van Cartagena comen: zy is bevolckt in de vlackte / dicht by de Revier Guali: in het Lant zijn veel schuddingen / en in de Winter ist meer warm dan cout. De Inwoonders die verminderen / om dat die ghegeten werden van de Cariben, die zy noemen van Rincon, en hebben openbare Vleesch-Hupsen daer van / sonder dat het can gheremedieert worden. Dien Stadt bevolckte de Adelantado Belalcazar.

Almaguer. De Stadt van Almaguer twintich leguen van Popayan ten Supt-Oosten / is vruchtbaer van Tarwe / Mayz / en ander ghesaey / en Vee / en 't theeft Gout. De Capiteyn Alonzo van Fuen-major bevolckte dien / door last van den Licentiaet Brizenjo Gouverneur / en Rechter van de residentie van Popayan: t'is gheleghen op eenen Bergh van Zabana, en haer Locht is coel en 't Volck gaet ghecleet met Rocken van Cattoen.

Truxillo. S^t. Ian van Truxillo, en anders ghenaemt Yscance: dertich leguen van Popayan, ten Supt-Oosten.

Madrigal. De Stadt van Madrigal, of Chapanchica, 35. van Popayan by naest int Suyden / een rou Lant / en daer men gheen Tarwe en vergadert / noch gheen Vee en teelt / nochtans geeft het de Mayz tweemael 's jaers in hare Jurisdictie / en om de rouheyt van 't Landt zijn de Inwoonders quaet om te bevredighen / en in die Stadt / van Agreda, en Almaguer zijn Mijnen van Gout. Agreda anders genaemt Malaga, lept 45. leguen van Popayan ten Supt-Westen. Agreda.

Sint Ian de Pasto. De Stadt van S^t. Ian de Pasto, alsoo ghenoemt / om dat het een Landt is vol van Wepdinghe / is 50. leguen van Popayan by naest ten Supt-Westen / en noch soo veel van Quito, by cans ten Noort-Oosten / en een graet van den Æquinoctiael, inde Kerckelick ghebiedt van Quito, in een goet Landt / van goede Locht / overvloedich van Mayz / en andere Lijftochten / met Gout-Mijnen / in sijn Jurisdictie 24. dupsent Indianē onder een commanderie / dat geen Cariben en zijn / dan alleenlick quaet van ghesichte / bupl / en slecht / zy en vondender gheen Beelden in de tijdt van haer Heydenschap / zy ghelooven dat zy nae de doot comen sullen en leven in veel lustigher plaetsen. De Revier die zy noemen de Heete / ghelegghen tusschen Pasto en Popayan, heeft seer delicaet Water / en over die Revier is een Bergh al waer Gonsales Pizarro de Vice-Roy Blasco Nunjez Vela volchdede / en tot de Revier Angasmayo, die in die Provincie is / quam de Coninck Guaynacapa.

Wat de bran dende Berghen zijn. Over de heete Reviere op een Rotse is een brandende Bergh die een groote quantitept van dampen upt werpt / en upt blaest van oude tijden af / als de Ingebozenen van 't Lant segghen. De Philosophen willende verclaren wat de brandende Berghen zijn / segghen / ghelijck als in het Aertrijck plaetsen zijn die een cracht hebben om aen te trecken dampighe stoffe / en die in Water te veranderen / van waer comen de Fonteynen / die altoos vlieten: alsoo oock sijnder

plaetsen die aen trecken dvooghe dampen/ en heete / die haer veranderen in Vper/ en walmten / en die met ghewelt van dien / werpen upt oock grove materie / die haer resolveert in Asche/ of in Steen/ en dat zijn de vrandende Berghen. S^t. Ian de Pastos heeft Cloosters van Dominicanen/ Franciscanen / en onse Lieve Vrouwe ter Gratien: 'tis een cout Landt/ met overvloet van eten/ 't heeft ingenios van Suycker/ en veel Vruchten van het Lant/ en van Castilien: als de Capiteyn Lorenzo de Aldana dien bevolcktede int Jaer 1539. noemde haer Villa viciosa de Pasto: sy lept 40. leguen van de Supt-Zee/ nae het Eylant Gorgona toe.

Neyva. Hen heeft ontvolckt/ en vermindert in die Provincie de Stadt van Antioquia, de Stadt van Neyva in de Vallepe van Neyva, twintich leguen van Tumana, en het was om de strengichepdt van de Indianen Paezes, en Pixaos, en om de Manipos, in de Vallepe Saldanja, en de Stadt van S^t. Vincēte de los Paezes, tsestich leguen van S^t. Ian de los Llanos, op de Grensen van Popayan, dien fondeerde Domingo Lozano, en de Stadt los Angeles, twee en twintich leguen van Tocayma, en negen van Neyva.

Revieren/ Caben, en Punten van de Custe bā dit Gouvernement. De Custe die dit Gouvernement heeft op de Supt-Zee/ van Cabo de Corrientes af die op 5. graden be Noozden de Linie lept / is de Revier van Salinas tusschen de Cabo de Corrientes, en het Eylandt de las Palmas, op 4. graden en een derden deel / en op de Custe die is tot la Gorgona, lept de Reviere van S^t. Ian, onder andere vele / die het Landt seer Mozassich maecken/ en teghen over de mont het Eylant Gorgona, twee leguen in omganck / al waer Don Francisco Pizarro verlaten was van sijn volck / met derthien van sijn ghesellschap. De Revier van S^t. Lucar, en die van Nicardo, vooz die van Zedros, lept op twee graden van de Linie/ op de welcke lept het Eylandt van Gallo, en daer naer de Haven van Cruz, en de Punte van Manglares, al waer de Custe van Quito begint.

Los Quixos, en la Canela. Van het Gouvernement van los Quixos, en la Canela, en heeft men niet meer kennisse dan dat het valt upt den Oosten van de Provincie van Quito, en het deel vā het Supden / nae het Gouvernement toe van Ian de Salinas, daer in zijn drie Dozpen van Castilianen, met een Gouverneur die de Vice-Roy van Piru bestelt / en int Gheestelick is het vant Bisdom van Quito: het Landt is rou / en Berch-achtich/ sonder Taruwe / en Mayz / seer wepnich/ met eenighe Boomen die schijnen van Caneel. Het eerste Dozp is Baeza, achthien leguen van S^t. Francisco del Quito, by naest ten Supt-Oosten/ al waer resideert de Gouverneur. De Stadt van Archidona is twintich leguen verder dan Baeza. De Stadt van Avila is int Noozden van Archidona.

Pacamoros en Ygualsongo. Het Gouvernement en de Provincie van Pacamoros, en Ygualsongo, of van Ian de Salinas, wiens Limiten en Palen zijn hondert leguen/ die genomen werden int Oosten / van daer 20. leguen voozts van de Stadt van Zamora, in de Cordillera de los Andes, en oock soo veel Supden en Noozden / is een goet Landt / in Locht en ghetemperthept/ vooz Taruwe/ t'ghesaet/ en Vee / van rijcke Gout-Mijnen/ in de welcke zy vinden seer groote Grapnen: daer in zijn 4. Dozpen van het Bisdom van Quito, de welcke fondeerde de Capiteyn Ian de Salinas.

Valladolid. De Stadt van Valladolid op 7. graden hoochte / lept twintich leguen van Loxa ten Supt-Oosten/ over de Cordillera van Piru. De Stadt van Loyola, of Cunbinanja is sesthien leguen Oost-waert van

Valla-

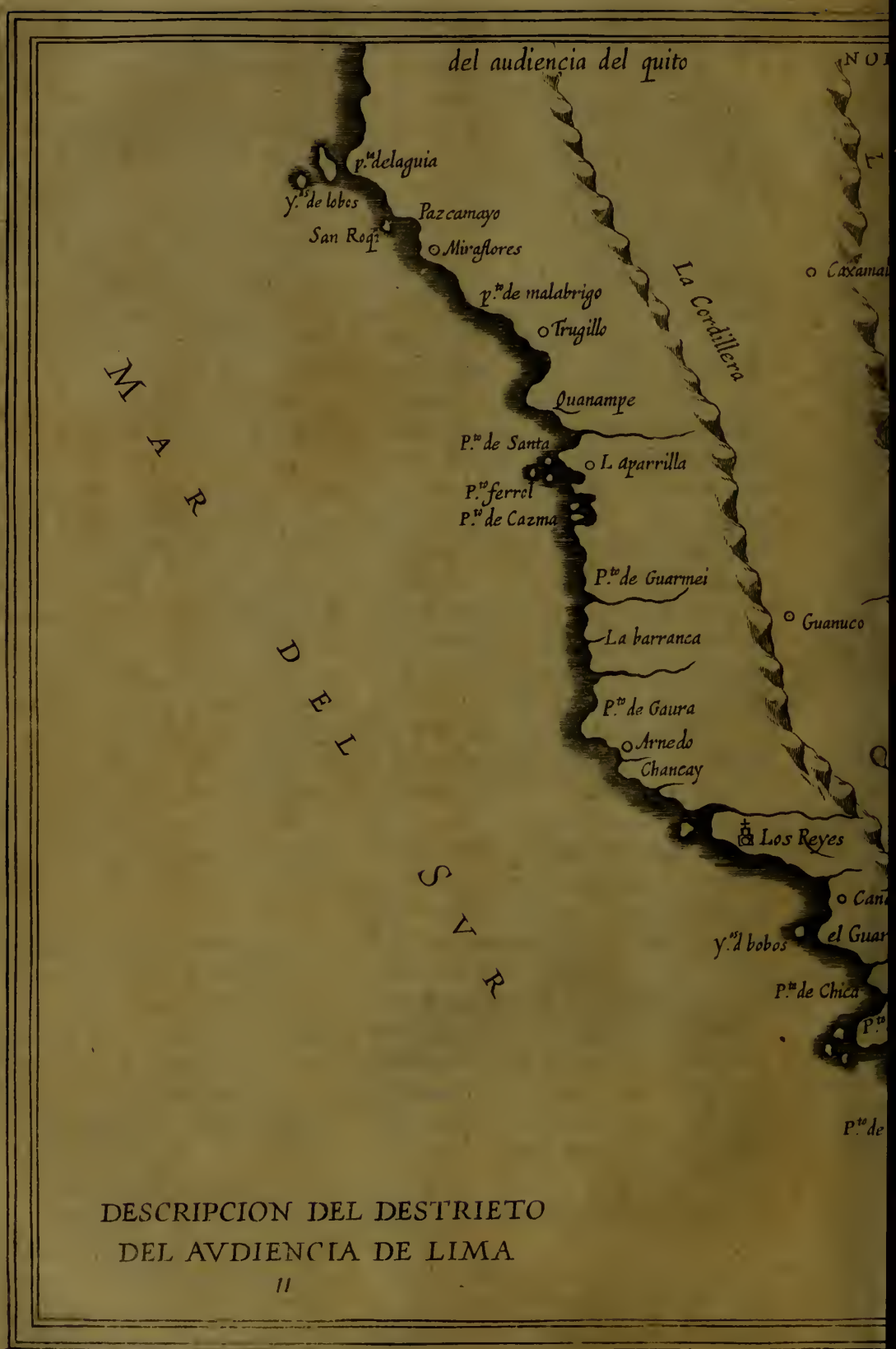

DESCRIPCION DEL DESTRIETO
DEL AVDIENCIA DE LIMA

11

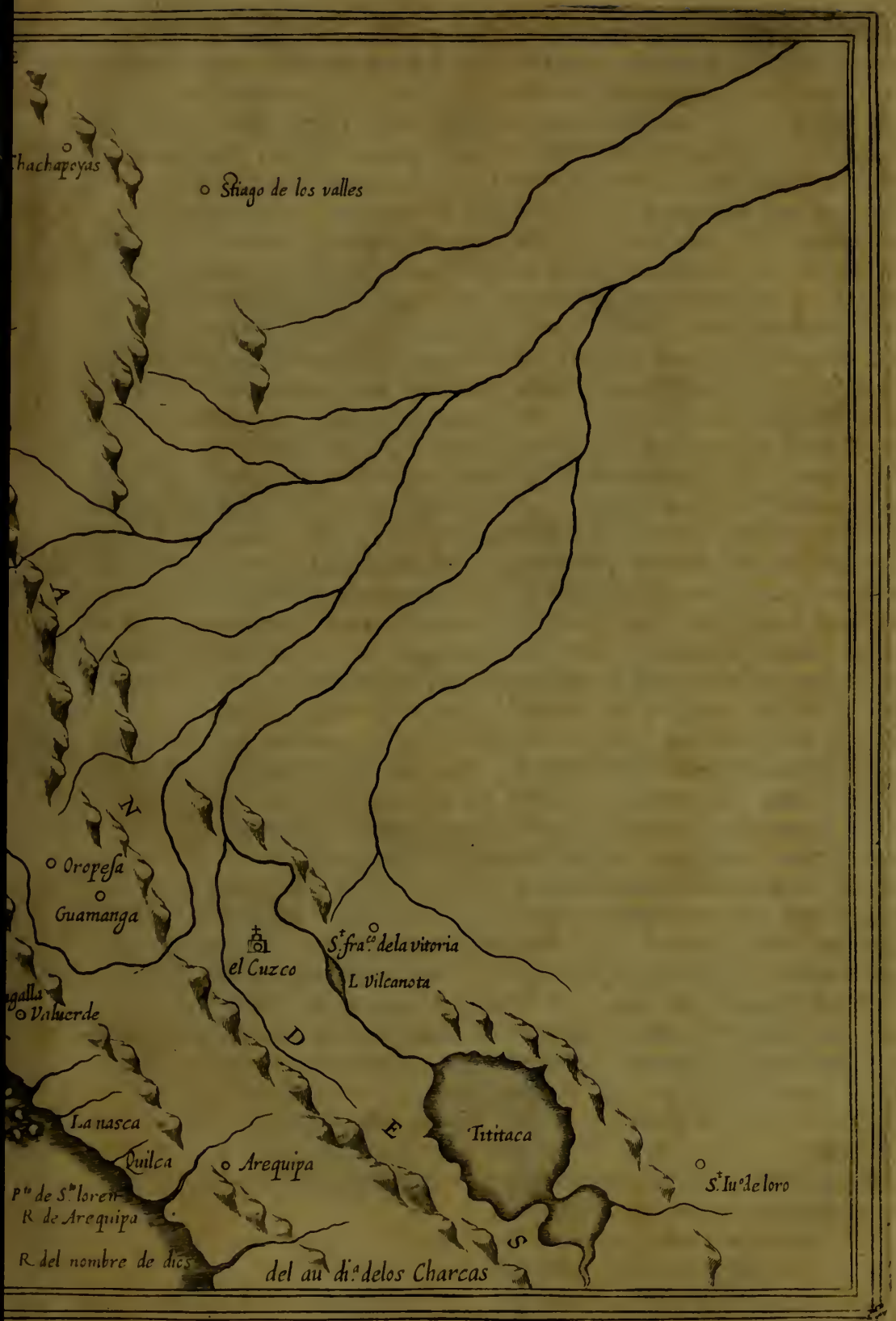
Thachapoyas
Stiago de los valles
Oropesa
Guamanga
el Cuzco
S.t fra.co dela vitoria
L. Vilcanota
Valuerde
La nasca
Quilca
Arequipa
Titicaca
S.t Iu.a de loro
P.to de S.ta lorenz
R. de Arequipa
R. del nombre de dios
del au.do delos Charcas

Valladolid. De Stadt van S^t. Iago van de gheberchten / is 50. leguen van Loyola, by naest int Oosten / en in haer Jurisdictie is veel Outs / en hooch van allop / en soo veel het Out aen gaet / t'is wepnich noodich te handelen van hare vooztreffelickheyt / nae dien het hem hout op de hoochste cracht van de Werelt. Men treckt het upt in die Indiens op dziederley manieren: de eerste is in Pepite, dat zijn gheheele stucken sonder mengunghe van ander Metael / en die niet van nooden hebben datmense beneficieert dooz t Vyer / en die Granen zijn ozdinapelick als een Keerne van een Calabasse, en eenighe repsen grooter / van sulcken Out vintmen wepnich / ten respecte van de reste. De tweede maniere is in een Steen / twelck een Steen is die in de selve Steen wast / en die Steenen vintmen in het Gouvernement van Ian de Salinas seer groot / gantsch dooz loopen met Out / en eenighe die half Out zijn / het welcke men vint in Putten en Bijnen / en is seer swaer om te arbeyden. Het derde trecktmen upt het stof / en is de meeste quantitept / en men vint het in Revieren of plaetsen / al waer ghepasseert heeft eenich loopende Water / en de Revieren van die Indiens hebbent veel / bysonderlick in de Rijcken van Chile, van Quito, en 't nieuwe Rijck van Granaden, en in de beginselen van de ontdeckunghe warender veel in de Eplanden van Barlovento. Het hoochste Out is dat van Carabaya in Piru, en dat van Baldivia en Chile, om dat het comt tot dzie en twintich quilaten, en een halve / en noch hoogher.

Op hoe veel maniere in 't gheberchte het Out in Piru, en andere plaetsen.

Het XIX. Capittel.

Van het ressort van't Hof van Los Reyes.

T'Ghene wat eyghentlick en particulierlick genoet wert Piru, is het ressort van't Hof de los Reyes, en bestupt sich van Supden en Noozden / van de 5es tot seven graden hoochte be-Supden de Linie / dat zijn twee hondert twintich leguen / al hoe wel zy om te repsen stellē dzie hondert leguen / van de Punte Aguja, ober Payta, al waer het hen voecht met het Hof van Quito, tot gepasseert hebbende de Stadt en Haven van Arequipa, al waer begint die van los Charcas, Oost en West. Het bevolckte van dat Hof sal moghen strecken by naest tot 100. leguen / van de Custe van de Supt-Zee Oost-waert / al waer de Limiten open blijven tot de Provincien van de Revier de la Plata, en van Brasil, t'ghene twelck is van de Cordillera af / al waer af ghesept is dat het stadich reghent / tot aen de Zee / noemen zy de vlacten van Piru, in dwelcke het niet en reghent / noch Dondert / om dat de groote hoochten van het geberchte bedeckt de vlackten / alsoo dat die niet toelaten dat de Wint upt het Landt blaest waerom de Wint upt ter Zee regneert / die ghen tegenwint hebbende / dzuckt upt de dampen die haer opgeven / waerom dat zy reghen souden maecken / soo dat de stuptinghe van het gheberchte belet dat de dampen dick werden / en de faute van stoffe causeert dat in die Custe die dampen soo dun zijn / dat zy niet en maecken dan een vochtighe Nevel / die profijtelick is om te temperen het gesaepde / t'welc niet in en heeft sonder de Nevel / dooz al het Water van bedouwinghe dat het heeft. Het gantsche Lant is zant-achtich / behalven de Vallepen die daer zijn by de loopinghen van de Revieren / die van het geberchte neder stozten / al waer ghewonnen wert dooz de bedouwinghe veel Bzoots / Wijn / Olie / Supcker / en het ghesaept / en de

Waerom het niet en regēt in de blacktē van Piru.

Qualitepten van het ghelegen van Piru.

Vruchten van Castilien, en van't Landt aldaer: en int hanghen van de Berghen / zijn groote Weyden / en teelingen van Vee / en de Locht is verschepden / alsmen can wenschen / om dat het hooch cout is / en het laghe heet / en de middens deelachtich van de uytterste n / nae datmen min of meer naer haer comt. Het Gouvernement van dat Hof / en dat van Quito, en los Charcas, is tot last van de Vice-Roy. En in het ressort van dit Hof zijn dese navolghende Steden.

De Stadt bij los Reyes.

De Stadt van los Reyes, of Lima, om dat soo ghenoemt werde die Vallepe / die de naem hadde van sijn Cazique, en het is de grootste Vallepe / en de breetste / van alle die ghene die daer zijn van Tumbez tot hier toe. Sy is ontrêt de Supt-Zee / op twaelf graden be-Suyden de Linie / en twee en tachtentich van de Supt-Noort-Lijn van Toledo, van waer sy af lept by naest duysent acht hondert twintich leguen / op een groote Circkel / sy heeft meer dan drie duysent Borghers / de Marquis Don Francisco Pizarro fondeerde dien int beginne van't Jaer 1533. om dat hy vermoede dat de Adelantado Don Pedro de Alvarado soude dalen op de Custe van de Zee / als hy was met sijn heyr-Legher van Guatemala, daer-en-tusschen dan Don Diego Almagro ginck teghen te staen de Provincien van Quito, is ghecomen in te nemen de Passagie van de Zee. Dicht by de Stadt / aen de Oost-zijde / loopt een Revier van de welcke Water ontfanghen alle de Huysen / en haer Thuynen / in de welcke excellente Vruchten zijn van Castilien, en van't Landt aldaer / en daer is een van de beste Lochten van de Werelt / nidts daer gheen Hongherś-noot is / noch Peste / noch Reghen / noch Donder / noch daer vallen Donderslaghen / noch Blixem / soo dat de Locht altoos schoon staet / en seer mop.

In dese Stadt residéert de Vice-Roy / en het Coninckliche Hof / een Sale van Provoosten van't Hof / de Officiers van het incomen / en 's Conincx Schat-Kiste: De Vierschare van de heylighe en alghemeene Inquisitie / die ghefondeert werde op de selfde tijdt als die van nieuwe Hispanien, wesende Inquisiteur Generael in die Rijcken / de Cardinael Don Diego de Espinosa Bisschop van Siguenza in die saecke geprocedeert hebbende met rijpe deliberatie / tot vermeerderinghe van ons Heylich Catholijck gheloof / en Christelicke Religie. Oock is in de selfde Stadt een Universitept / al waer de wetenschappen seer gheleerdelick gheleesen werden / en onderwijsinghen van verschepden Talen van de Indianen, waer in seer neerstich zijn de Paters van de Jesupten / om vrucht te doen in de vercondinghe van het Evangelium. Oock residéert in die Stadt de Metropolitaen Aerts-Bisschop / wiens Suffraganen zijn de Bisschoppen van Chile, Charcas, Cuzco, Quito, Panama, Nicaragua, en de Revière la Plata: sy heeft drie Parrocchien / en 5. Cloosters van de 4. Ordens' en van de Jesupten / en twee van Nonnen. Daer is Callao dat haer Haven is / twee leguen daer af / groot / ruym / en seer goet / al waer groote menichte van Huysen is / een Schout / en een Huys van de Advana, een Kercke / en een Clooster van Religieusen / Dominicaners: alhier heeft men gesien gheset te worden om te vercoelen het Water of de Wijn in Vlessen / in de Zee: waer uyt men besluyt dat de Occaen heeft de cracht om te temperen en te vercoelen de overmatighe hitte: vele affirmeeren dat in die Stadt zijn 12. duysent Vrouwen van alle Natien / en twintich duysent Swerten.

De

Arnedo. De Stadt van Arnedo inde Vallepe van Chancai, thien leguen van los Reyes, en een halve van de Zee/ met een Clooster van Dominicaners/ rijck van Wijngaerden/ fondeerde de Conde van Nieva.

Santa. De Stadt van la Parrilla, of Santa, om de Vallepe al waer zy is/ 55. leguen van los Reyes, en 15. van Truxillo ontrent de Zee/ dicht by een groote schoone Revier/ met een goede Haven/ op neghen graden/ al waer in loopen die Schepen die op de Custen van Piru seylen.

Truxillo. De Stadt van Truxillo in de Vallepe van Chimo, die eerst begreep Don Diego de Almagro, en daer naer fondeerde de Marquis Don Francisco Pizarro, int jaer 1533 heeft veel Wijngaerden/ en Vruchten van Castilien, en Tarwe: t'is al bedouwinghe / en een ghesont Landt / en heeft groote Orangie-Appelen / en teelinghe van Hoenderen: lept op seven graden/ en een halve / tachtentich leguen van Lima, dicht aen de Zee / met Cloosters van Dominicanen / Franciscanen / en S'. Augustiners / en een ander van onse Lieve Vrouwe ter Gratien / en Coninckklicke Officiers/ Provisien voor de Vice-Roy/ en in sijn Jurisdictie zijn by naest vijftich duysent Tributarise Indianen, in twee en veertich deplinghen. De Haven is twee leguen van daer/ in een Baye die heel opē lept / die quaet is / en in de welcke weynich veylichept is.

Miraflores. De Stadt van Miraflores, in de Vallepe van Zana, is 95. leguen van de Stadt van los Reyes; aen het Noorder deel/ en ontrent de Zee.

Chachapoyas. De Stadt van Chachapoyas, of S'. Jan de la Frontera by naest honderd twintich leguen van de Stadt van los Reyes, Noort-Oosten/ heeft een Clooster van onse Lieve Vrouwe ter Gratien / ende een ander van Franciscanē / heeft in haer Jurisdictie Tarwe/ Mayz/ en Vlas/ en veel Mijnen van Gout/ en meer dan twintich duysent Tributarise Indianen, de welcke langhe tijdt moedelick teghenstonden die Ingas om haer vrijheydt / nochtans ten laetsten bleven zy overwonnen / en vele om de meeste ruste vā't Lant/ brochten zijder te Cusco, en bevolcteden een Heuvelken dat zy noemen Carniengá. Dat zijn Indianen die blancker zijn/ en van beter gratie als alle van gantsch Indien, en de Vrouwen zijn oock schooner. In dese Provincie quam de Marischal Alonzo van Alvarado, int jaer 1536. door last van den Marquis Don Francisco Pizarro, en bevredichte dien / en bevolcktede die voorseyde Stadt/ in een sterche gelegene plaetse ghenoemt Levanto, en voorts ginck hy voort tot de Provincie van los Guancas.

Sant-Iago de los Valles. De Stadt van Sant-Iago de los Valles, of Moyobamba, meer dan hondert leguen van los Reyes, by naest Noort-Oost-waerts / en 25. van S'. Jan de la Frontera, lept in een plaetse die heel reghenachtich is/ en overvloedich van Vee.

Leon del Guanuco. De Stadt van Leon del Guanuco, vijf hondert leguen van de Stadt van los Reyes int Noorden/ ontrent de Coninckklicke weeh van los Ingas, wat afwijckende nae't Oosten / heeft veel Cloosters van Dominicanen / Franciscanen / en van onse Lieve Vrouwe ter Gratien / en in sijn Jurisdictie dertich duysent Tributarise Indianen. Int Jaer 1539. om den Oorloch die de Tyran Yllotopa aen dede die Provincie/ sont de Marquis Don Francisco Pizarro den Capitein Gomez van Alvarado, die dien fondeerde/ en daer naer ontvolcktedese/ en Pedro Barroso herboudese / en als de Bataille van Chupas ghepasseert was / de Licentiaet Vaca de Castro, sont de Capitein Pedro de Puelles, die uytvoerde dat zy accoorderden. Sy is gheleghen op een bequame plaetse/

plaetse/die gheseut is/overvloedich van Lijftocht/en Vee/ t'heeft Mijnen van Silver / en 't volck is seer redelick; daer wert veel Taruwe ghewonnen / om dat de Indianen gheleert hebben goede Arbeyders te zijn/om dat by naest in de Indiens niet en was noch Taruwe / noch Panick, is eē Cozen als Geers. Garst/noch mixo,noch panizo,noch eenich zaet van het Broot van Europa, en sy conden geen ander soorten van Graynen/noch anders dan de Wortelen / van de welcke het principael was de Mayz / die ghevonden wert by naest in gantsch Indien: de Jnghebozenen hebben der veel af ghesoeft / en hebbent wel ghecreghen op die plaetsen al De qualiteyten van de Mayz. waer het booft quam: om dat het Mayz soo sterck niet is / en gheeft alsulcken substantie niet als de Taruwe / sy is dicker en warmer / en maeckt bloet / en wast op Rieden/ sy brengt booft een oft twee Ayren en eenighe Castilianen etense/ waer niet anders ten besten is.

Guamanga. De Stadt van Guamanga, of S^t. Iuan de la Vitoria, tsestich leguen van Lima, Supt-Oost-waert op de wech van de Ingas, een Bisdom van Cuzco, heeft Cloosters van Dominicanen / en Franciscaners/ en van onse Lieve Vrouwe ter Gratien / en een van Nonnen / en in sijn Jurisdictie meer dan dertich duysent Indianen die onder tribupt zijn: is seer vruchtbaer van Taruwe / en Wijn / en rijck van Silver Mijnē/de Marquis Don Francisco Pizarro fondeerde die Stadt int Jaer 1539. eerstelick steldede hy dien in een Dorp van die Indianen ghenoemt Guamanga, ontrent de groote Cordillera de los Andes, en nam tot sijn Luytenant de Capitepn Francisco de Cardenas, en daer naer is sy versettet ter plaetse waer sy nu is / t'welck is een blackte ontrent een cleen gheberchte aen de Supt-zijde / ontrent een Beecke van goet Water: in dese Stadt zijn de beste Huysen van Piru van steen/ ende Tichelen: sy is gheleghen op een gesonde plaetse/ dat noch Son/ noch locht/noch coelte/ noch vocht/ noch wermte haer beschadicht/daer wert ghevonden in haer Jurisdictie een groot ghebou/ twelck de Indianen segghen dat ghebout hebben eenighe witte Luyden / ende ghebaerde / die aldaer quamen voor de Ingas, seer verschepden van het satsoen van dien die de Ingas boudeden: de meeste Ingebozenen van dit Lant zijn de Mitimaes, 't welck te segghen is / de verplantede / om dat de Ingas gebruycteden tot meerder verseeckeringe van haer Rijck/ te trecken uyt d'eene Provintie het Volck daer sy haer niet op en betroudeden / en die te senden om te leven in een ander.

Guamanga is 'tselfstich leguen van Cuzco, en op die wech plach te zijn Stier-Jacht in de plaete van Chupas, al waer sloegen Vaca de Castro, en Don Diego de Almagro de Jonghelinck/en wat voorder op de Coninclicke wech zijn de edificien van Vilcafin Andabaylas, elf leguen van Guamanga, t'welck was het middelpunt van het Rijck van de Ingas, en alhier was de groote kercke van de Son/ en de Provincie vā los Andabaylas is groot van incomste / heeft veel Huysluck Vee / en veel gebouwen/ van hier comt men tot de Revier van Abancay 9. leguen naerder Cuzco, al waer de Adelantado Don Diego de Almago de Oude / sloech/ en nam gevangen Alonzo de Alvarado, de Generael van Marquis Don Francisco Pizarra.

Volcht de Revier van Apurima, acht leguen van de voorgaende/die seer groot is/ en straet de Bergh van Vilcaconga, al waer de voorsepde Adelantado Almagro won een groote Bataille teghens de Indianen, eer dat hy Cuzco won/ en daer ontrent is de Vallepe van Xaquixaguana tusschen twee Cordilleras van ghe-

gheberchten/ niet breet/noch lanck/ al waer de Presidẽt Predro la Gasca, door de vromicheyt van eenighe couragieuse/ en trouwe Capiteynen Ynojosa, Pedro de Valdivia, Gabriel de Royas, Alonzo de Alvarado, en andere/ van de welcke op sijn plaetse particuliere mentie sal ghemaeckt werden/ sloech Gonzalo Pizarro, en hem vinghen/ en van dese Vallеye tot de Stadt van Cuzco, sijn vijf leguen: in die Vallеye valt veel Taruws/ en daer is veel Bees.

Het XX. Capittel.

Van't gene dat overich is, van het Hof van los Reyes.

ACht of thien leguen van de Stadt van Guamanga, by cans ten Noort-Westen zijn de Mijnen van Guancabelica, die zy noemen el Assiento de Oropesa, al waer ordinaerlick residèren meer dan drie hondert Castilianen; de Indianen beneficeerden die om upt te trecken die gheverfde Steenen/ om haer te schilderen/ en besmeeren/ als zy in de tijdt van haer Heydendom ten Oorloch ginghen/ t'welck is Vermeilloen/ en gouvernerende in het Piru de Licentiaet Lope Garcia van Castro, int Jaer 1566. Een Portugijs ghenaemt Enrique Garces, merckende dătmen van Vermeilloen treckt het quick-Silver/ dede een proeve/ en vont het alsoo te wesen. Dit Metael brochten de Romeynen van Castilien in Steen/ en trocken daer upt het quick-Silver/ en zy hieldent voor een groote rijckdom/ de Indianen en kendent niet/ en verlochten niet meer in het Vermeilloen: het grootste profijt dat het quick-Silver geeft/ is/ te suyveren het Silver/ en schoon te maecken van de Aerde/ Loot/ Coper/ daert by groeyt/ en van de andere Metalen/ alle die andere spècien/ als het Tin/ Yser/ en Loot/ en alsoo brengen zy het in Vellen/ of Steene Vaten: oock dient het quick-Silver tot andere werckinghen/ en tot Medicijnen.

Het profijt dan't quick-Silver.

In de Contreye van Guania Velica, is een Fontеyne/ de welcke als sy vlietet/ het Water clontert in een witte Rotsteen/ van de welcke zy haer Hupsen bouwen/ en soo Menschen als Beestē die upt dien drincken/ sterven/ om dat het Water in het Lichaem hem oock in Steen verandert. In de Baden die zy noemen van Inga, ontrent Cuzco, zijn twee loop-gaten van Water/ d'eene dicht by d'ander/ het eerste is heet/ het tweede is cout/ soo dat schijnt dat se Godt gheschelt heeft alhier/ om te temperen: en in't selfde ghebiet is een Fontеyne/ die als zy vlietet verandert in goet en wit Sout: op dese plaetse beginnen haer te verspreyen de twee groote Cordilleras, en maecken int midden een groote openinghe die zy noemen/ de Provincie van Collao, al waer veel Revieren zijn/ en de groote Reviere Titicaca is, en groote Landen/ en Weyden/ en al hoe wel het blaeck landt is/ heeft het de selfde hoochte/ en onghetemperthеydt van de gheberchten/ daer werden gheen Boschagien/ noch hout gheteelt: het Broot dat daer ghegeten wort zijn Wortelen/ die zy noemen Papas, die oock wassen in gantsch Piru; t'is een ghesont Lant en seer bevolckt/ en t welck aen-wast alle daechs: 't heeft veel Bees van alderhandere soorten. Collao.

Het Wey van Titicaca begrijpt tachtentich leguen/ en op eenighe plaetsen/ ist tachtentich Vaemen diep/ en daer om/ en om de Golven die haer op gheven als het waeyt/ schijnt eenich bocht te zijn van de Zee/ van de welcke het wesen sal ontrent t'selfich leguen. In die loopen twaelf of derthien Revierē/ De Mey Titicaca.

en vele Beecken/ en upt haer loopt een Revier/ in een ander Meyr/ die zy noemen los Aulagas, die gheen uptwateringhe en heeft/ nochtans om dat zy ghesien hebben gaten van Water / die onder de Aerde gaen/ om te loopen in Zee/ oordeelen zy dat het wesen mach / dat het Water van die Meyren gheopent heeft een wech door het binnenste van het Aertrijck / tot aen de Zee toe: daer zijn ontrent den ombanck van dese groote Meyr veel Dorpen / en in die zijnder Eylanden/ en veel ghelaep-inge/ en alhier pleghen de Indianen te bewaren hare costelickste dingen/ tot meerder verseeckerthept.

El Cuzco. De groote Stadt van Cuzco, een Coninclicke sit-plaetse van de Ingas, en 't Hooft van't Rijck/ en nu van de Coninckrijcken van Piru, nae de Tijtel dat het daer af draecht van de Coninghen van Castilien en Leon, leyt op dertbien graden en een half hoochte / op 78. van de langte / hondert 25. leguen van de Stadt de los Reyes, ten Supt-Oosten / van meer dan dupsent Castiliaensche Borghers. De Marquis Don Francisco Pizarro fondeerde dien / sy heeft acht Parochien / en vier Cloosters van de vier Ordens / van S^t. Dominico/ S. Augustino/ S. Francisco/ en onse Lieve Vrouwe ter gratien: en der Jesupten / en een van Monicken: alhier residéert de Cathedrael Suffragaen, vant Aerts-Bisdom van los Reyes daer gaen van de tijt van de Ingas af/ vã de Heert deses Stadts vier Coninclicke weghen / nae de vier deelen des Werelts/ de eene die zy noemen Chinchasuyo Noordtwaerts / nae de blackten toe / en de Provincie vã Quito, de andere noemen zy Condesuyo West-waerts/ na Zee: de derde Collaosuyo, Supt-waert/ en na Chile: de vierde Oostwaerts/ Andesuyo, die na de Andes loopt/ en t'afgaen van't gheberchte: sy lept in een ghebiet dat wel ghetempert is/ matelick coel en gesont/ vry van alle vernijnige gewormte/ en vruchtbaer van alle dingen met dupsent soorten van Castiliaensche Vruchten/ en Cruyden/ en welrieckende Bloemen/ op alle tyden seer vermaeckelick. In hare Jurisdictie lept de Vallepe Toyma, en andere/ die veel profijts gheven door de Coca, en Monsters van Gout/ Silver/ quick-Silver / en sy heeft in hare Jurisdictie 10000. contribuerende Indianen. In alle die deelen van die Indiens hebben de Indianē groote lust te hebben in de Mont ordinaerlick / Worrelen / Looten / of Cruyden en 't ghene dat zy meest ghebruycken in gantsch Piru, is de Coca, om dat zy (soo zy seggben) wepnich hongher voelen / en haer bevinden seer wacker altoos dat knauwelende / al hoe wel het meer schijnt een costuyme / oft een gheerft ghebreck: dese Coca wert gheplant / en gheeft cleyne Boomkens/ die zy bouwen en carelleeren en ghevent oochjes als oft Wyte waere / en ghedrooght in Corven/ brenghent zy te coop / en crijgender veel ghelts af. Wat Coca is.

In de Vallepe van Vilcabamba, lept S^t. Francisco de la Vitoria, in Andesuyo, tusschen la Cordillera van los Andes, by naest twintich leguen van Cusco: aen Oosten / met een Gouverneur / sijnde een provisie van de Vice-Roy/ t'is van het Bisdom van Cuzco, in een rouwe Contreye/ en met groote Berghen. S. Francisco de la Vitoria.

De Stadt van S^t. Iuan del Oro, in de Provincie dan Carabaya tachtentich leguen van Cuzca, ten Oost Supt-Oosten / en dertich Oost-waerdts van de Meyr van Collao, en 't wort ghenoemt del Oro, om datter veel Gouts is in die Contreye. S. Iuan del Oro.

De Stadt van Arequipa, is op 16. graden een wepnich meer / en 130. leguen vã de los Reyes, by naest Arequipa.

Supt-

Suyt-Oost-waerts/gelijck de Custe loopt/ en 60. van de Stadt van Cuzco, t'is van't Bisdom van Cuzco, t'heeft Cloosters van Dominicanen/Franciscanen/en onse Lieve Vrouwe ter Gratien: theeft 50000. Indianen die contribueren/ het is de alder-ghemackelijckste Locht om te leven / van alle die in Piru zijn: een groote menichte van Wijn werter ghewonnen in hare Jurisdictie; en Tarwe / die Haven is in den inganck van de Reviere Chile, die loopt dicht aen de Stadt / al waer men de Coopmanschappen ontlast.

Arequipa leyt in de Vallepe van Quilca, 14. leguen van de Zee / in hare Jurisdictie is de Provincie van Condesuyo, de Dorpen van los Hubinas, Collaguas, Chiquiguanita, en Quimistaca, de Marquis Don Francisco Pizarro fondeerde dien int Jaer 1534. sy is de Aertbevinghen onderworpen/gelijck by naest alle die Indiens, en bysonderlick die aen de Zee leggen: int Jaer 1582. waller een schuddinge die by naest om worp die Stadt / en nu waller een ander / en een barstinghe van een brandende Bergh van de welcke zy wonderlicke dinghen vertellen / in't Jaer 1586. waller een ander in de Stadt de los Reyes, den neghensten Julij / die liep hondert tsestich leguen in de langhte langs de Custe/en vijftich binnens lants waerts / zy ruymeerde de Stadt/ wepnich volck quam daer int ghevaer/ om dat zy opt Velt liepen/ en eē wepnich daer naer als de schuddinghe over was/ liep de Zee upt sijn Palen/ en ginck opt Lant 14. Vademen hooch: noch sulcken andere beweginghe waller in't volghende Jaer in Quito, in de Stadt la Paz, int Jaer 1581. een van de alderhoochste Rotsen nam van beneden weeh veel Indianen die Tooverraers waren / en de Aerde beweechdede / die hem omwierp een legue en een half. In Chile was een andere groote Aertbevinghe/ die nederveldede gheberchten / en Vallepen/ stoot de Beecken van de Revieren / en trock de Zee upt sijn Limiten eenighe leguen / verwoestede gantsche Dorpen / en brocht om den hals een groote quantitept van Menschen. De Philosophen segghen / dat de Aertbevinge comt van de hitte des Sons/ en van andere hemelsche Lichamē/ de welcke niet alleenlick trecken tot haer de erhalatie en dampe van de blackte des Aertrijcr/de welcke nochtās in het binnēste van die zijn/die voortcomende baren Winden/ en regen/ en in dien het gebeurt dat de Aerde alsoo ghesloten / en dick is / dat de uptdampinge can in gheenen deele voorts-comen / dan beweecht sy haer van d'eene deel tot d'andere/ door de openinghen met groot ghewelt / schickende upt te barsten / en voort te comē als het Bosse-Crupt van een Mijne/scheurende met soo furieusen ghewelt / dat de Aerde berst / daert is / en haer opent met groote furie den wech om upt te gaen / en soo veel heftigher is sy hoe de erhalatie die besloten is/ grooter is.

Aertbevinge die in de Indiens geschiedt.

Waer van de Aertbevinge comen.

De Stadt van San Miguel de la Ribera ses leguen van de Zee in de Vallepe van Camana, is hondert derthien leguen van los Reyes, twee en twintich van Arequipa bezuyden de Æquinoctiael, t'is van het Bisdom van Cuzco. De Stadt Valyerde, in de Vallepe Yca, 35. leguen van de Stadt van los Reyes, thien leguen / van de Haven van Sangalla, is van de Jurisdictie van los Reyes, en van het Aerts-Bisdom / hare contrepe is vruchtbaer van Taruwe / Mayz/ en Vruchten/en veel Wijns.

S. Miguel de la Ribera.

Valverde.

De Stadt van Canjete, of van Guarco, aen de Vallepe / al waerse leyt/is van de los Reyes 25. leguen/ Suyt-waert/eē legue en eē half van

Guarco.

de Zee: haer Contreye is vruchtbaer van Vroot dat het beste is van dat Rijck/waer van sy veel maecken in menichte/ om te brenghen nae 't vaste landt/ eermen comt tot dese Vallepe sijnder Vallepen van Chilca, en Mala, in d'eerste reghent het nimmermeer/ daer en loopt geē Revier door/ noch Beeck/ en men druckter upt Putten/ t'is vol van belaeyinghen/en Vruchten/ alleenlick door de bedauwinghe van den Hemel: sy visschen veel Sardinen in de Zee/ en met elck Grapntje van Mays werpen sy der een in een vooze/ al waer mede sy zaepen een ofte twee Hoofden/ met welcke vochtichept wassen sy wel. In de Vallepe van Mala was het: al waer by den anderen quamen Don Diego van Almagro, en Don Francisco Pizarro, en de Pater Bovadilla, van de Orde van onse Lieve Vrouwe ter Gratien/ als schepelinan/ lepde ter neder haer differenten: Een groote Revier loopt door de Vallepe/ van waer sy hebben veel ververschinghe/ vijf leguen voorder/ is de Revier Guarco, in sijn Vallepe alder-vruchtbaerste van alle dinghen/ al waer de Ingebozenen hebben gheleden 4. Jaren lanck den Oorloghe teghens de Ingas: en om het te behouden hebben sy doen bevolcken een Stadt/en hebben dien genoemt Cuzco, en getimmert tot een triumphe van de victorie/ op een Heuvel een groot Casteel/ dat de Golven van de Zee slaen tegens de Trappen. Ses leguen van Guarco is de Vallepe van Chincha vermaert/ vermaeckelick/ en seer overvloedich/ al daer is een Clooster ghetimmert van Religieusen Dominicanen/ in de plaetse van de Kerck van de Sonne/ die de Indianē hadden: met het Clooster de las Virgines.

Stracx volcht de Vallepe van Yca, die niet clepnder is/ noch minder overvloedich/en daer upt comen af de Vallepen/en de Revieren van la Nasca: en de principaelste wert ghenoemt Caxamalca, al waer excellente Wijnen gemaeckt werden. Men gaet van de Vallepen tot die van Hacari, daer sijn Ocanja, Camana, en Quilca, dat de Haven is van de Stadt van Arequipa, en voorts sijn de Vallepen van Chuli, en Tampobolla, en van Deylo, en die van Tarapaca, Revieren/en overvloedich met goede Wijnen van Silver/en ontrent de Zee. De Indianen van de Eylanden van Lobos marinos brengen veel Vest van Voghelen over haer Erflanden/ met de welcke sy het onvruchtbaer lant vruchtbaer maecken. Ocanja.

Dese naevolghende Eylanden/ Havenen/ Punten sijn op de Custe van dit Hof/ van de Punte van Aguja, al waer sy haer voecht met die van Quito, op 6. graden hoochte be-Suyden de Linie. Daer sijn twee Eylanden/ die sy noemen Lobos marinos, op 7. graden: de eene lept 4. leguen van de Custe/ en de andere meer in Zee: en voorts lepter een ander die sy noemen van San Roque, ten Supt-Oosten/ ontrent de Paẓcamayo, en voorts is de Haven van mal Abrigo, tien leguen voor die van Truxillo, op 7. en een half graden: en 7. leguen van die van Guanape, en die van Santa op neghen graden/ en 5. leguen van daer Supt waerts is de Haven van Ferrol, en ses van die/ is die van Cazma, en acht leguen voorder is die van Guarmay in de Mont van een Revier/ en die Barranca is twintich leguen Supt-waerts/ en die van Gaura al waer een overvloedighe Sout-Panne is/ en die overgebaren sijnde/volcht het Eylandt van Lima, in den inganck van de Haven van Collao, en twintich leguen Supt-waerts/ is de Punte van Guarco, en een Eylant van de Lobos Marinos dicht by die/ en de Punte van Chica, lept op 15. graden/ Havenē/Caven/en Punten van het ressort van't Hof van de los Reyes.

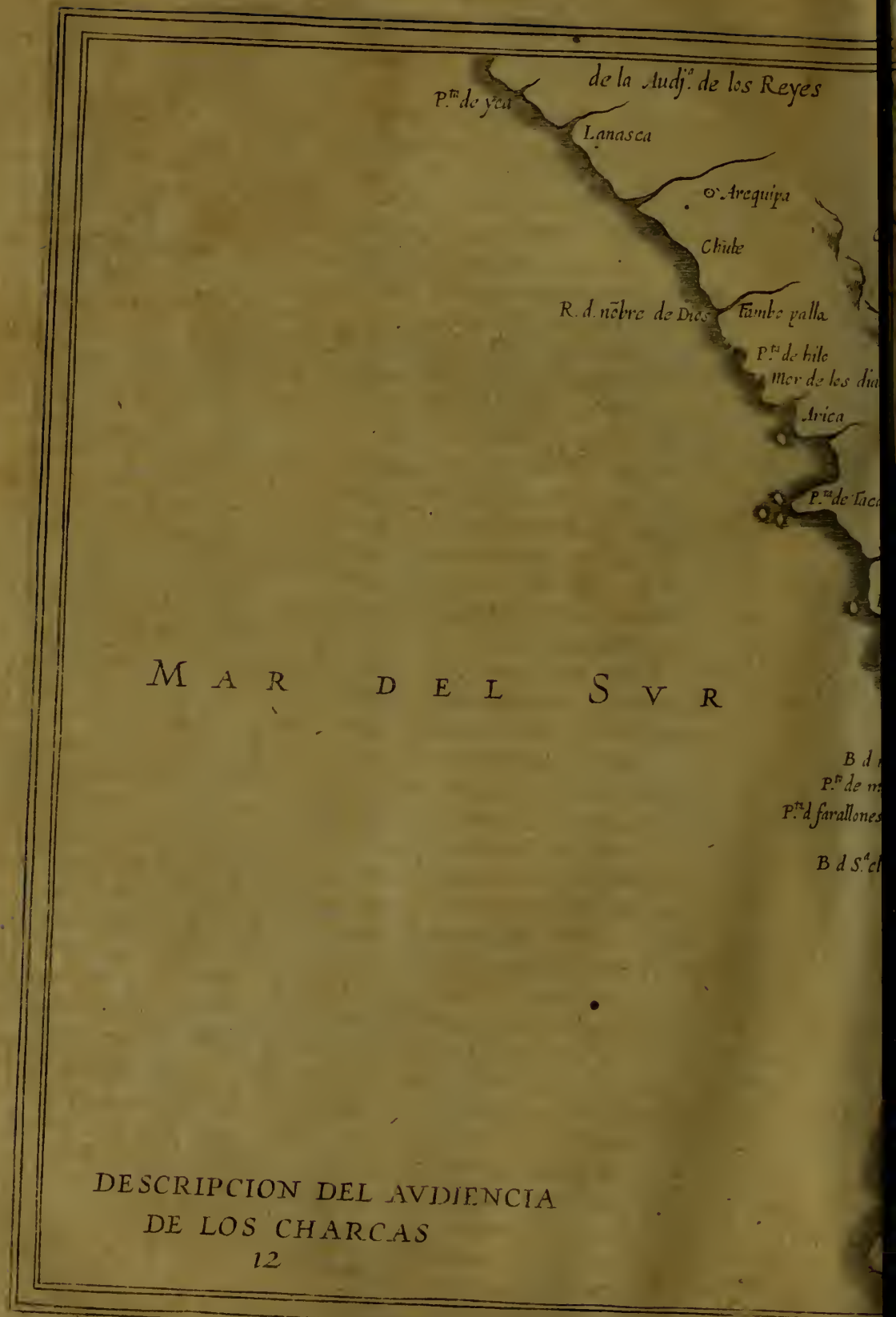

DESCRIPCION DEL AVDIENCIA
DE LOS CHARCAS

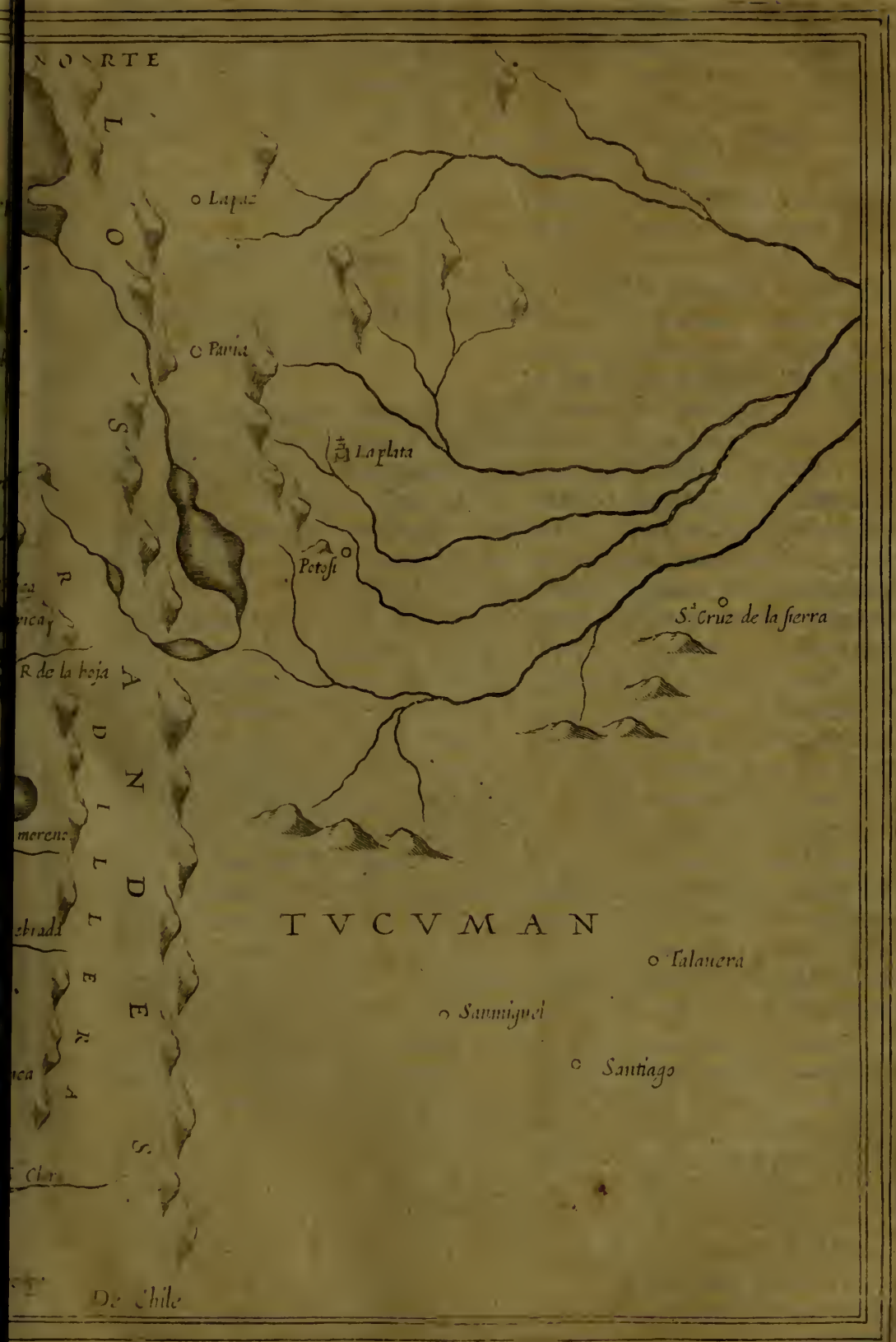
NORTE
LOS
La paz
Paria
La plata
Potosi
S.ª Cruz de la sierra
R de la hoja
ANDES
TVCVMAN
Talauera
Sanmiguel
Santiago
S.
De Chile

graden / en dicht by die lept Nasca: en voorts lept de Punte vã S^t. Laurentz, in de Vallepe van Quilca, en dicht by de Revier van Arequipa, en de Caleta van Chulien: en daer nae lept de Revier van Nombre de Dios, al waer haer tsamenvoeghen lancr de Custe de ressorten van het Hof van los Reyes, en van los Charcas.

Het XXI. Capittel.

Van het ressort des Hofs de la Plata, of de los Charcas.

HEt Ressort van het Hof van los Charcas, t'welck deplt sijn Lantpalen niet die van de los Reyes, lept op 17. graden en een half be-Suyden de Linie: by de Revier van Nombre de Dios; en het beginne van de Meyr van Collao, het streckt hem upt inc lanck drie hondert leguen/ tot de Vallepe Copiapo, het begin van de Provincie van Chile, op 28. graden hoochte / al hoe wel dat sy tellen dat het is 400. leguen repsens/ en Oost en West / t'ghene is tusschen de Custe van de Suyt-Zee / en van de Zee van't Nooryden/ of Suyen/ welcke respondeert op de Provincien van de Revier de la Plata, welcke al hoe wel het t'eenemael niet is ontdeckt / wert verstaen / om dat het gantsche Landt van dit Hof gheleghen is op veel hoochte/ meer cout dan warm.

Het Gouvernement van dit Hof is tot last van de Vice-Roy van Piru, en die van't Hof van Quito, en die van los Reyes: 'theeft twee Gouverneurs / en twee Bisdommen/ die van los Charcas, en Tucuman: De Provincie van los Charcas, de welcke wert ghenoemt ghemeynlick tghene dat is van waer 'tsich voecht met het Ressort van't Hof van los Reyes, tot voorby Potosi, en streckt hem inde lanckte Suyden en Nooryden/by cans hondert 50. leguen / en noch soo veel Oost en West: het Landt is niet seer vruchtbaer / al ist dat het overvloeyet van Vee/ bysonderlick in Collao, dat is van de Meyr van Titicaca, tot de Charcas toe / al waer de Winter en de Somer sijn heel contrarij ghelijck in Europa: het Landt is vol Bees/ en bysonder van Schapen / die daer veel zijn/ en draghen seer fijne Wolle.

De Stadt de la Plata.

In dese Provincie zijn 4. Castiliaensche Steden / onder een Bisdom/ welck zijn de Stadt de la Plata, dien bevolcktede de Capitepn Peranzurez, int Jaer 1583. door last van de Marquis Don Francisco Pizarro, lept op 72. graden / lanckte van de Suyt-Nooyt-Lijn van Toledo, al waer het sal aflegghen op eẽ groote Circkel duysent 700. tachtentich leguen / en op neghenthien graden van de breette hondert 75. leguen van Cuzco, aen de sijde vant Suyen of de Polo Antarctico, binnen de Tropicos, in het laetste van de Zona Torrida. Daer sullen zijn in de Jurisdictie van die Stadt in Charcaras, dat erfelicke Hof-Steden zijn/ acht hondert Borgers Castilianen: t'is een seer cout Lant / dat behoorde ghetempert te wesen / of warm / conform de hoochte van de Pool daer het onder lept. In dese Stadt residéert het Hof en de Catedrale Kercke/en de Clooysters van de Dominicanen / Franciscaners/ Augustiners/en die van onse Lieve Vrouwe ter Gratien / en in sijne Jurisdictie zijn 60. duysent Tributarise Indianen, ghedeplt in neghen en twintich deplinghen / 'tgheeft wel de zadé van Castilien, en 'theeft veel Mijnen van rijck Silver.

Nuestra Senora de la Paz.

De Stadt van Nuestra Senjora, de la Paz, anders ghenaemt Pueblo nuevo, en Chuquiabo, int midden van Collao, 100. leguen van Cuzco,

en tachtentich de la Plata; 't heeft Cloosters van Franciscaners/ Augustiners/ en van onse Lieve Vrouwe ter Gratien/ met veel Wijns en Vees: sy is ghefondeert van de Capiteyn Alonzo de Mendoza, int Jaer 1549. als Presidént was de Gouverneur van Piru, de Licentiaet Pedro de la Gasca, Bisschop van Siguença, die hy daer naer is ghevveest.

Chicuito. De Provincie van Chicuito, in de Collao, hy naest ten Noort-Oosten van la Plata, meer dan hondert leguen daer af/ is een bevolckinghe van de Indianen, met een Castiliaensche Recht-plegher/ van het Bisdom van los Charcas, en eē Cloosters van de Dominicaners/ sy heeft veel Vees/ en is gelegen op de cant van Oropesa. Titicaca. Oropesa, is een bevolckinghe van de Vice-Roy Don Francisco de Toledo, in de Vallepe van Cochabamba, twintich leguen van de Stadt van la Plata, hare inwonen van de Taruwe/ is haer winst/ oock de Mays/ en 't Vee.

Potossi. De Keyserlicke Stadt van Potossi, op neghenthien graden hoochte/ achthien leguen van de Stadt la Plata, en hy naest acht van de Meyr/ van los Aullagas int Oosten/ int afgaen van de Berch van Potossi, die naer t Noort-Oosten siet: heeft 5. hondert Hupsen der Castilianen, die op de Mijnen letten/ en der Cooplupden/ en 50. dupsent Indianen ordinaris/ gaende en comende op de neeringhe van het Silver/ en al hoe wel het een Stadt is op sich selfs/ soo en heeftse gheen Politique Rechter/ dan dien die van de Stadt la Plata: alhier sittē de Officiers/ en de Coninclicke Schatkiste is hier van de Provincie/ om de Mijnen van de Bergh van Potossi, die een Castiliaen ghenaemt Villa-roel, ontdeckte/ door middel van eenighe Indianen, int Jaer 1545. en wert ghenoemt Potossi, om dat de Indianen alsoo noemen die ghebergten/ en dinghen die hooch zijn: en 't Silver is soo veel ghevveest/ dat uyt ghetrocken werde in de beginselen/ dat int Jaer 1549. alle Saterdaghen als sy gooten/ vloegen van 25. tot dertich dupsent pesos: Realen van vijven. De Bergh is slecht/ en gelat: de woonplaetse is droogh/ en cout/ en ganschy onvruchtbaer/ die gheen Vrucht voortbrenght/ noch Graen/ noch Gras/ en om't Silvers wille/ ist meest bevolckt van gantsch Indien, en streckt hem twee leguen int ronde/ al waer men vint allerhande soorte van delicatesse/ en overvloet/ al hoe wel dat het met de Karre ghevoert wert. De coleur van de Aerde des Berghs/ treckt nae den Rossen/ donckerachtich: het fatsoen is als een Vroot-Suyckers/ dominerende over de andere Berghen die daer ontrent staen. De hoochte is rou/ al hoe wel datmense te paert gaet/ een legue in omgane/ en van sijn Punte tot aen de Voet salt sijn een quartier van een legue: hy heeft aen alle deelen seer rijcke Aderen van Silver/ van boven tot beneden: en de Haven van Arica, van waer de Coopmanschappen ghesonden werden/ en het Silver dat daer voor uytghetrocken van dien Bergh/ sal daer af sijn tneghentich leguen by naest in't Westen.

Ses leguen van de voorseyde Bergh/ op de wech van de Haven van Arica, is de Bergh van Porco, een onde plaetse van Silver-Mijnen/ van waer wert ghesept dat de Ingas uyttrocken het meeste deel van't Silver dat in de Kerck van de Son van Curianche was/ van waer de gantsche wech lanck Silver uytghetrocken wert/ en men noch uyttrecken sal veel Silvers. De Bergh Porco.

Santa Cruz de la Sierra legt hondert leguen van los Charcas, Oostwaerts/ op de wech al waer men gaet van los Charcas, tot Assumtion,

in de

in de Provincien van de Rio de la plata, tot waer toe zy stellen drie hondert leguen repsens / met een Gouverneur / een provisie voor de Vice-Roy/van het Kerckelick ghebiet van los Charcas, en een Cloosster van onse Lieve Vrouwe ter Gratien; in het Lant daer Water ghebreeck is / al hoe wel het vruchtbaer is van Taruwe / Wijn / en Mayz: dit Lantschap houdt ghebuyrschap / met vele Natien van ongheloovighe Indianen, en veel van dien hebben haer doen Doopen/en d'eerste die onder de Inghebornenen de devotie stelde / was een Castiliaensche Soldaet die onder haer ginck/vluchtende om sijn misdruycken/ die om dat sy groote benauthepdt hadden van ghebreeck van Water / haer maecktede een groot Cruys/ en haer wijs maecktede dat sy het aenbaden met devotie/ en Water souden begheeren/en Godt door sijn barmhertichepdt verhoordese/ en gaf grooten regen/ int Jaer 1560. vertrock de Capiteyn Nufflo de Chaves, vã de Stadt van Ascension nae de Revier de la Plata om te ontdecken/ en hy quam te Santa Cruz de la Sierra, ghedaen hebben de groote ontdeckinghen; heeft het volck haer wederom ghewoxpen / en schijnende dat hy was ontrent die van Piru, was hy in die Stadt van los Reyes, al waer Vice-Roy was de Marquis van Canjete en met sijn oxde / als Luytenant van sijn Soon Don Garcia de Mendoza, is wederom ghekeert de Capiteyn Nufflo de Chaves, om te bevolcken dien Stadt / al hoe wel hy vertrock upt de Revier de la Plata, tot dien eynde dat hy soude ontdecken de Provincien van Dorado.

Op de Custe van dat Hof / dat op 17. graden en een half begint/ in de Revier de la Plata; of Tamporalla, is de Haven van Hilo dicht by een Revier op achthien graden en een half / en meer Supt-waerts is de Morro de los Diabolos, en de Haven van Arica lept op neghenthien graden en een derdendeel / en die van Tacama op een en twintich en de Punte van Tarapaca tẽ Supden / en het vooxts lept de Revier van Pica, en die van la Hoja, en van Montela, de Haven van Mexillones, en meer Supt-waerts is de Punte van los Farollones, of Morro Moreno, voor de Bahia, en de Revier/ S^t. Clara, en het Supt-waerts la quebrada, en de Punte Blanca, en die quebrada Honda, en de Revier van Santa Clara, by naelt dertich leguen van de Revier Copjago, al waer de Custe van Chile begint/en die van los Charcas eyndighet.

Habens en Punten van de Custe van dat Hof.

De Provincie en 't Gouvernement van Tucaman, is heel binnelants / haer rellort streckt van het Landt de los Chichas, die onder de Jurisdictie zijn van die Keyserlicke Stadt van Potosi, is gheleghen op de streecke van de Stadt van Assumcium, van de Revier de la Plata, by naelt hondert leguen / van de Cust van de Supt-Zee/ grensende aen de Provincie van Chile: 't Is een ghetempert Lant / middelmatich vruchtbaer / en tot nu toe sonder Mijnen van Silver / en Gout/ daer zijn eenighe Dorpen van Castiliane in een Bisdom/ die zijn van de Stadt Santjago del Estero; die zy in den beginne noemdeden del Varco, op 28. graden hoochte / hondert 85. leguen vã Potosi Supt waert/ eẽ wepnich wijckende Oost-waert: al hier resideert de Gouverneur/ de Officiers van het incomen / en de Coninclicke Schat-Kiste/ en hier ist Bisdom / en de Cathedrale Kercke.

De Provincie van Tucaman.

Santjago del Estero.

De Stadt van Santa Maria de Talavera, is 45. leguen van Santjago Noort-waert / en 40. van Potosi, op ses en twintich graden.

Talavera.

De Stadt van S^t. Miguel de Tucuman, is acht en twintich leguen van Santjago ten Westen / op den

San Miguel.

wech

wech van los Charcas, op 27. graden sy werde bevolckt in dat Gouvernement des tijts van Don Garcia de Mendoza: als sijn Vader de Marquis de Canjete Vice-Roy was. Daer is oock nieuwe Londres, en Chalcaque, dat sy noemden nieuw Cordura, in de Provincie van Los Iurias, en Draguitas, die ontvolckt zijn binnen weynich Jaren. Het Volck van dit Lant gaet met Wol ghecleet/en met Leer gewrocht seer Borghelick/ op de manier van de Tapisserie van Castilien, daer wort veel Dees ghewonnen op't Landt om der Wolle wille/ daer sy profijt mede doen/ sy houden de bevolckinghen seer dicht by den anderen/ en de Dorpen zijn cleyn/ om datter niet meer dan een ghelach in elck is/ sy zijn int ront besloten met Distelen als Caerden/ en doorne Boomen/ om de Oorloghen die onder haer waren: 'tzijn cloecke Arbeyders/ en t'is Volck dat niet dronckken en dranckt/ om dat sy haer daer toe niet begheven/ als andere Natien van de Indiens; in die Provincie zijn 7. groote Revieren/ en meer dan tachtentich Beecken van goet Water/ en groote Weyden. Inde Winter en de Somer zijn de tijden als in Castilien: t'is een ghesont Landt/ wel ghetempert/ en de eerste die daer in quamen waren de Capiteynen Diego de Rojas, Philippe Gutierraz, en Nicolas de Heredia, en quamen t'ontdecken aen die zijde van de Revier de la Plata, tot de Forterelle van Gaboto.

Het XXII. Capittel.

Van het ressort van het Rijck van Chile.

INt Jaer 1534. is in Toledo gheprovideert gheweest Don Diego de Almagro, om te wesen Goverheur van twee hondert leguen Lants/ gheleghen veel verder dan het Gouvernement van de Marquis Don Francisco Pizarro, nae de Straet van Magallanes, intitulerende dat selfde deel/ met de name van het Gouvernement van Toledo, en hy ginck om te bevredighen dat Landt/ en om dat hy het niet en volbrocht/ wert het int Jaer 1537. de Marquis Don Francisco Pizarro, te laste ghegeven en hy gaf daer van het bevel int Jaer 1540. aen den Capitepn Pedro de Valdivia, en hy gincker met hondert 50. Castilianen. Alle de Landen van dit Rijck zijn int Suyden van de Linie Æquinoctiael, op meer Suyderlicker hoochte/ dan het Rijck van Piru, en hare Provincien binnen die Torrida, van den Æquinoctiael, tot den Tropico van Capricornio, die loopt door een ontvolckte plaetse/ die sy noemen Atacama, die lept van 23. tot 26. graden/ en straer begint het Rijck van Chile, dat de Indianen noemen Chille, en voor het bevolckte Lant lept op 23. graden en drie quart de Revier van la Sal, die vant Oosten van de Cordillera is/ ende loopt West heen na de Zee/ door een seer diepe Valleye/ en evenwel geeft het seer claer Water voor de Peerdē om te drincken/ eñ door de hitte van de Sonne/ wort het Water soo puyr sout/ datmen niet en can ghedrincken/ en op de Oevers is een Revier eer datmen in comt in d'eerste Provincie van Chile, twee en twintich leguen lanck/ al waer de Xagueyes zijn/ dat zijn Water-Putten/ om datter gheen ander en is in de 22. leguen/ en dat gantsche Rijck lept binnen de Zona, die de Ouden noēden Desierta, die seer bevolcr is van witte Indianen, en is gheleghen op de Stranden van de Suyt-Zee/ twelck is de groote Zee/ die besloten wert tusschen dese Custe/ en die van China.

Dit

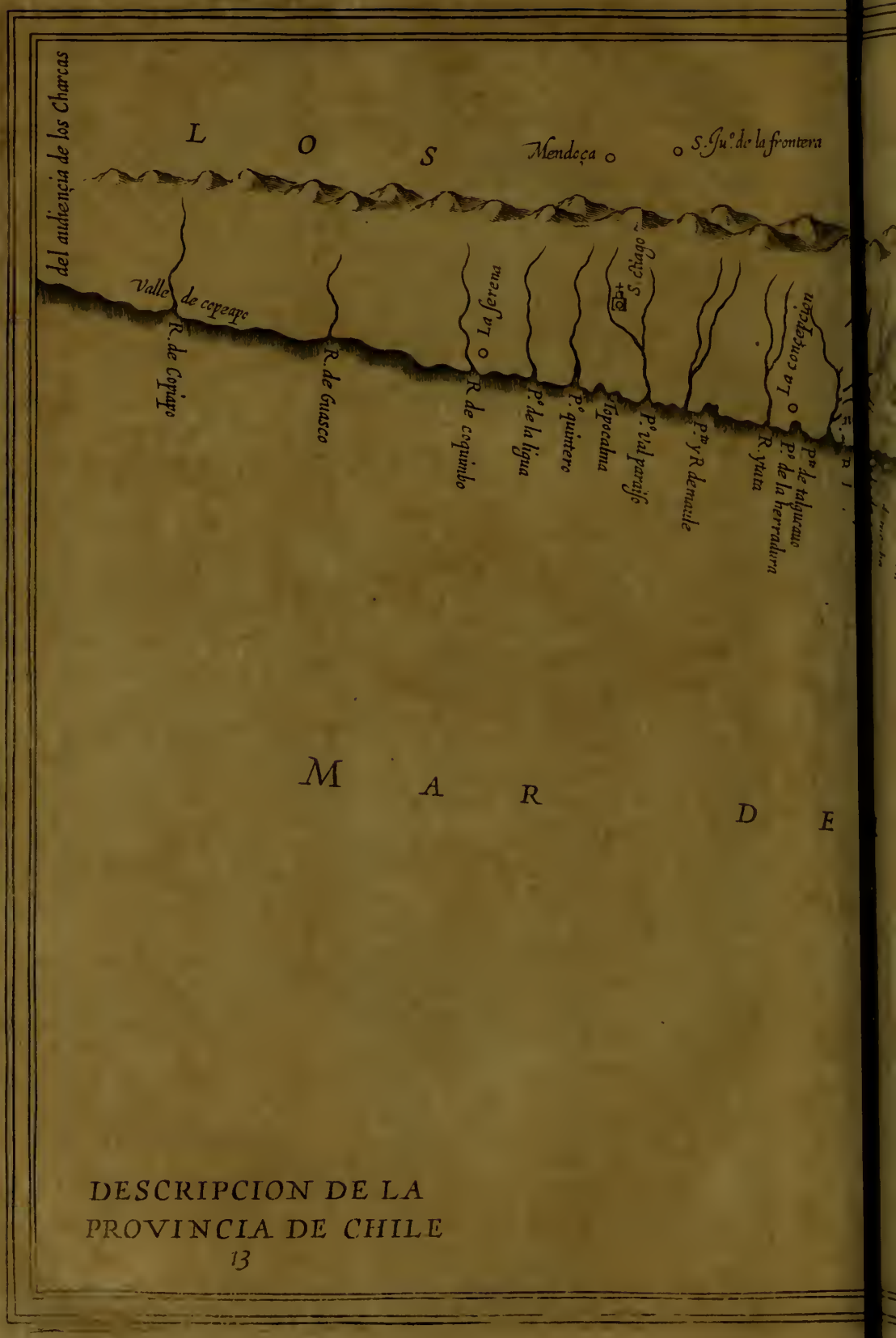

DESCRIPCION DE LA
PROVINCIA DE CHILE
13

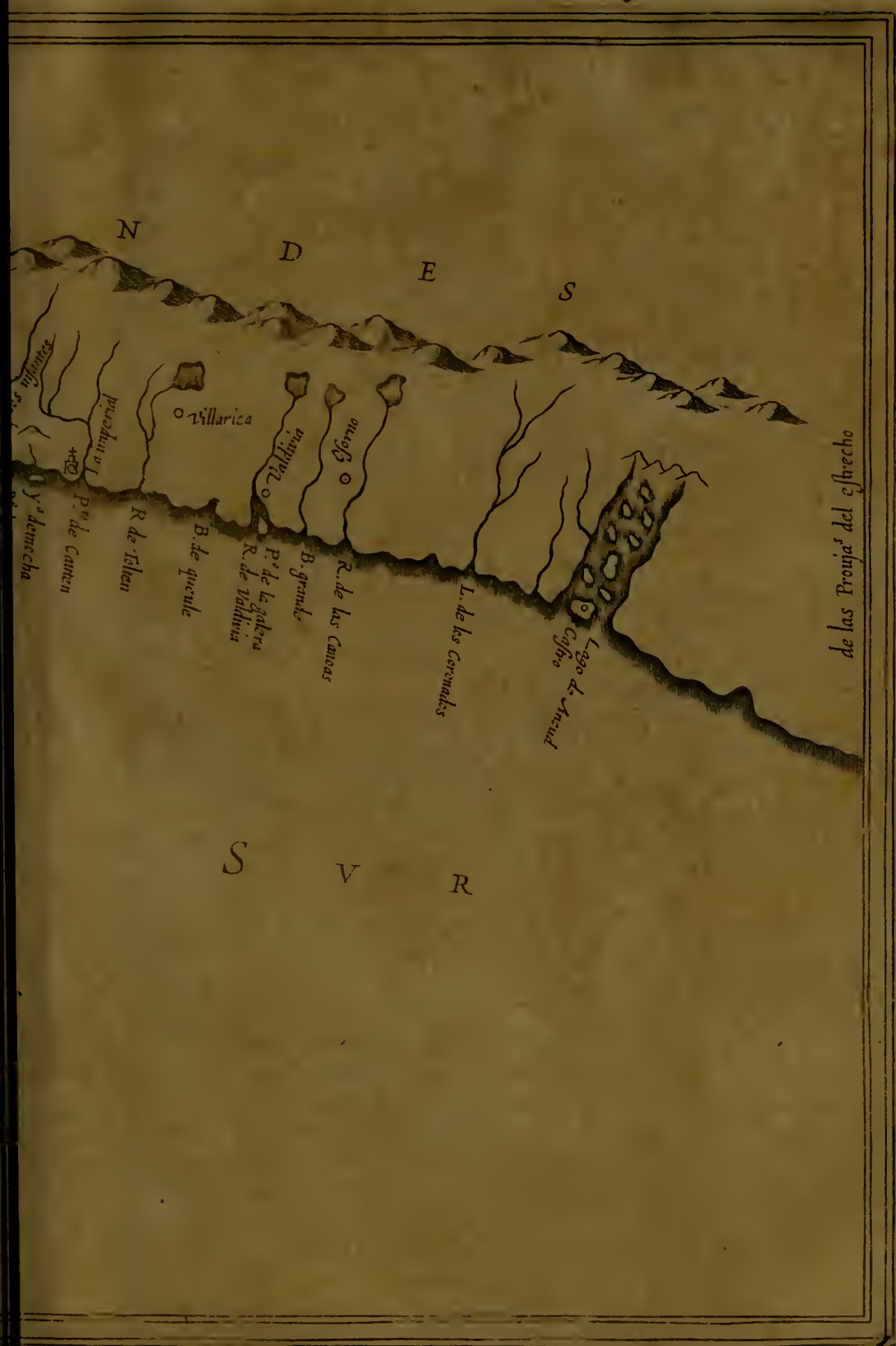
N D E S
Villarica
Valdivia
Gorno
Yª de Mecha
P.ta de Cauten
R de Tolten
B. de queule
P.ª de la galera
R. de Valdivia
B. grande
R. de las Canoas
L. de los Coronados
Lago de Ancud
Castro
de las Prouja.s del estrecho
S V R

Dit Gouvernement rupm ghenomen tot de Straet toe/ heeft vijf hondert leguen int langh Suyden en Nooꝛden / van de Vallepe van Copiapo af/ van waer zy begint op seven en twintich graden / en in de breette Oost en West/vande Suyt-Zee tot die Nooꝛt-Zee / van vier hondert tot 5. hondert leguen lants dat noch te bevꝛedighen is/dat hem gaet verdunnen / tot dat het ghekeert wert van de Straet tot tneghentich of hondert leguen. Het bevolcktede van dat Gouvernement sal zijn drie hondert leguen/ lancꝛ de Custe van de Nooꝛt Zee/ en de breette van dat / sal zijn twee hondert leguen / en minder tot de Cordillera van los Andes, die eyndighet ontrent de Straet/ en loopt dooꝛ dat Rijck seer hooch / en bycans altoos bedijckt met Sneeu/ t'is gantsch een black Landt / ten miniten sonder eenighe merckelicke rouwichept/ behoudens al waer de Cordillera van Piru begint/die hem begheeft twee of drie leguen lancꝛ de Custe.

De ghetemperthept en qualitept van haer / al hoe wel zy niet en is sonder eenighe verschepdenhepdt/ om de veranderinge van de hoochten/in de welcke zy gheheel in gheleghen is / zy is van het beste / en bewoonlickste datter in Indien is in ghetemperthept / streckende nae die van Castiliē, op welckers hoochte het by cans contrarie comt te legghen/ook in overvloet/en goetheptvan Lijftocht/ en vꝛuchtbaerhepdt van alle dinghen / rijckdom van Mijnen/en Metalen/en sterckte en wackerhept van de Inghebꝛenen / want om dat zy altoos soo belliceur zijn gheweest/zijn zy qualick te bevꝛedighen gheweest/en int gheberchte / en aen de sijden van't eynde van de Cordillera, in de Pꝛovincien van Arauco, Tucapel, en de Vallepe van Puren Lantpalen en Jurisdictie tusschen de Stadt Concecion, en los Confines, en het Imperial, sijnder veel dieder noch Ooꝛloghe voeren.

Daer zijn in dat Gouvernement elf Dooꝛpen van Castilianen, met een Gouverneur / gheslubstitueert in de saecken van het Gouvernement by de Vice Roy / en 't Hof van Piru, naer dat het Hof te niet ginck dat in dat Landt was: en daer in zijn twee Bisdommē/ Suffragaenschappen van het Aertsbisdom van los Reyes.

In het Bisdom van Sant-jago zijn vier Steden. De Stadt van Sant-jago in die tijdt de eerste bevolckinghe van Chile, de Capitepn Pedro de Valdivia fondeerde dien/ int Jaer duysent vijf hondert eenen veertich / lept op vier en dertich gradē en een vierendeel hoochte/seven en tseventich van de langte / duysent negen hondert tachtentich leguen van Toledo, op een rechte linie/vijfthien leguen van de Zee / en thien verder van de Vallepe van Chile, dien zy inden beginne noemden Nuevo-stremo. Al hier resideert de Cathedꝛale Kercke / met Cloosters van Dominicanen / Franciscaners / en van onse Lieve Vꝛouwe ter Gꝛatien/ in een Contrepe die vꝛuchtbaer is van Taruwe/ en Wijn/ en andere dinghen / en van seer rijcke Mijnen van Gout / en in hare Jurisdictie zijn meer dan tachtentich duysent Indianen, in ses en twintich repartitien. Dese Stadt wert ghedient met de Haven van Valparayso, op de Mont van de Revier Topocalma, die dicht daer by henen loopt. Sant-jago.

De Capitepn Valdivia bevolcktede ook la Serena, int Jaer duysent vijf hondert vier en veertich/ dicht by een goede Haven / het is het eerste Dooꝛp van de Castilianen, in den inganck van Chile tsestich leguen van de Stadt Sant-jago, by cans Nooꝛt-waert / wijckende nae 'tWesten / dicht aen de Zee in de La Serena.

Vallepe van Coquimbo, met Clooſters van Franciſcaners / en van onſe L. Vrouwe ter Gratien. Ten reghent hier niet dan drie oft vier mael int jaer / en in de Landen over dees ſijde van daer en reghent het nimmermeer. De Haven die sy noemen van Coquimbo lept op 32. graden / is een goede inwijck / al waer de Schepen van Piru aenecomen. In de Provincie van Chucuito, die aen d'ander ſijde van de Cordillera de los Andes is / in een cout en onvruchtbaer Landt / zijn de Steden van Mendoza, en die van S^t. Iuan de la Frontera, welcke beyde bevolcktede Don Garcia de Mendoza. De Stadt van Mendoza, in de Contrepe van Santjago, by naeſt 40. leguen / een moeyelicke wech om het Sneeu dat in de Andes is. De Stadt van S^t. Iuan de la Frontera, lept Supt-waert van die van Mendoza.

Mendoza.

S. Iuan de la Frontera.

In het Biſdom van la Imperial zijn ſeven Steden der Caſtilianen, twelck ſijn / de Stadt van la Concecion, op 37. graden hoochte / tſeventich leguen Supt-waert van Sant-jago dicht by de Zee / Pedro de Valdivia bevolcktede dien int Jaer duyſent vijf hondert vijftich. Alhier reſideerden de Gouverneurs / tſedert dat het Hof verlaten is dat aldaer was van den Jare duyſent vijf hondert ſeven en tſeſtich tot het Jaer duyſent vijf hondert vier en tſeventich. Het heeft Clooſters van Dominicanen / Franciſcaners en van onſe L. Vrouwe ter Gratien. De Haven van de Stadt is een inwijck met beſchut van een Eylandt. De Stadt Villaneuva de los Infantes, of de los Confines, bevolcktede Don Garcia de Mendoza, en de Gouverneur Villagran ghebloot datſe ghenoemt ſoude werden de los Confines. Sy lept ſeſthien leguen van Concecion nae de ſijde van de Straet / acht leguen van de Cordillera de los Andes; en vier daer af die loopt nae de Cuſte. Sy heeft een Clooſter van Dominicanen / en een ander van Franciſcanen. Aen de Lantpalen van die Stadt comen de Indianen die Gozloch voeren / en de treffelicke Revier Biobio loopter door / en andere die in die loopen / en de Revier Nivequeten.

Het Biſdom van la Imperial.

Villaneuva.

Pedro de Valdivia bevolcktede de Stadt la Imperial int Jaer duyſent vijf hondert een en vijftich / die op neghen en dertich graden hoochte lept / neghen en dertich leguen van de Concecion, nae de ſijde van de Straet / drie leguen van de Zee / al waer de Cathedral reſideert / met een Clooſter van Franciſcaners / en een ander dan onſe Lieve Vrouwe ter Gratien / en in haer begrijp heeftſe meer dan tachtentich duyſent Indianen, met andere meer die noch in Gozloch zijn / in haer Landtpalen. De Revier Cauten loopt dicht by haer heenen / diemen bevaeren mach tot aen de Zee / al hoe wel de Haven niet goet / noch veylich is. De Capitepn Baldivia bevolcktede oock de Stadt Villarica, ſeſthien leguen van la Imperial, by naeſt ten Supt-Oosten / en by cans vier en veertich van de Conccion, dicht by de Cordillera Nevada, met een Clooſter van Franciſcaners / en een ander van onſe Lieve Vrouwe ter Gratien int cout Lant / en onvruchtbaer van Vroot en Wijn.

La Imperial.

Villarica.

De Stadt Valdivia is twee leguen van de Zee / en vijftich van la Concecion, aen de ſijde van de Straet. De Capitepn Valdivia bevolcktede dien oock / met de Clooſters van de Dominicanen / Franciſcaners / en onſe Lieve Vrouwe ter Gratien / in een gheweſte dat vruchtbaer is van Tarwe / en Saden / en op eenighe plaetſen goede Weyden voor het Vee / en ſonder Wijnen. De Coopmanſchappen comen voor de Revier van Valdivia, die

Valdivia.

die dicht by haer heen loopt / en de Haven is in de Mont van die / op veertich graden hoochte.

Osorno. De Stadt van Osorno, die Garcia de Mendoza bevolckte de / is tsestich leguen of meer van la Concecion, naer de zijde van de Straet / seven leguen van de Zee. Sy heeft een Clooster van Dominicanen / en een ander van Franciscanen / met een ander van Nonnen / in een cout Landt / sonder overvloet van Lijftocht / maer van veel Gouts / en in haer begrip zijn twee hondert duysent Indiaenen in buyrschappen.

Castro. De Stadt van Castro werde bevolckt als de Licentiaet Lope Garcia de Castro Gouverneur was van de Rijcken van Piru, de welcke in de Indische Tale Chiluc genaemt wert / dat de leste is van de bevolckteden in Chile, in een Eylandt van die die daer zijn in de Meyr van Ancud, of Chilue, en die Archipelago lept op drie en veertich graden hoochte / een en veertich leguen be-Suyden Osorno, met een Clooster van Franciscaners met twaelf duysent Indianen, in buyrschappen / t'welck een Eylandt is van vijftich leguen lanck / en van twee tot neghen breedt / die de Zee maeckt / met noch andere groote / breeckende het Landt tot aen de Cordillera de los Andes. 'Is een Berghachtich Landt / en Heuvelich / Bruchtbaer van Taruwe / en Mayz / en Bijnen van Walsch / Gout / op de Stranden / een saecke die wepnich is ghesien.

Havens en Revieren van dit Gouvernement. De Gouverneur Villagran quiteerde de naem van de Stadt van Canjete, dien Don Garcia van Mendoza bevolckte de / en bevalse ghenoemt te worden Tucapel, en daer naer ontvolckte hy die. In dit gouvernemẽt dat op twee en twintich graden lept / is de Haven en Revier van Cõpeago, en acht Suyden van haer / is die van Guasco, een ander Revier / en Coquimbo op twee en derdich graden / en die ghepasseert zijnde / is die van la Cigua, in die Revier / en die van Quintero in de Mont van de Revier van Concagua, voor die van Sant-jago, of Valparayso; en die van Topocalmá, in de Revier van Maypa, en ghepasseert zijnde de Revier van Maule, is de Haven van la Herradura in de Mondt van de Revier Itata, voor die van de la Concecion, in de groote Revier Bobio Noort-waert / is het Eylandt Santa Maria, recht over de Straet van Arauco, en de Haven van Canjete, en het Eylandt van Mocha meer Supt-waert / en de Haven van Cauten, t'welck die is van de Imperial, en Supt-waert / de ontla-placts / en de Revier van Tolten, voor de Haven van Valdivia, en die ghepasseert zijnde / coint la punta de la galera, en meer Supt-waert lept de groote Bahia, of Haven van Osorno, in de Revier de las Canoas, en ten Suyden daer af by naest dertich leguen is de Meyr van los Coranados, de alder-breetste Revier van dit Rijck / en int eynde van dit Rijck is de Meyr Ancud.

Het XXIII. Capittel.

Van de Provincien van de Straet van Magallanes.

DE Provincien vãde Straet van Magallanes wort ghenoemt al het ghene dat van de Reviere de la Plata is tot de Supt-Zee / van het uytterste van Chile, tot de Straet / twee hondert leguen eermen daer toe coint / van twee en veertich of drie en veertich graden hoochte / tot 52. ofte meer / de welcke al hoe wel by beyde Zeen zijn op verscheyden rey-

sen bevaren/ en daer Volckeren in gheslen/tot aen de selfde Straet/en is nochtans niet bevredicht / noch eenighe populatie ghemaeckt/ dan die die d'Armade nae liet die Diego de Valdes brocht in de Mont van de Straet/ aen de Noort-sijde / int Jaer 1582. die ghenoemt wert de Stadt van S^t. Philippe, welcke om dat zy op soo groote hoochte lach/ en mocht niet behouden werden om de groote coude / en daerom is die navigatie swaer / en periculeus om de ghestadighe tempesten / en groote Winden die daer altoos zijn.

Havens/Caben/en Punten van die twee Custē.

De Havens/Caben/en Punten/ vande Custen van d'een en d'ander Zee / tot aen de Straet / al hoe wel dat zy veel zijn/en eenighe gheteeckent in de Zee-Caerten/ nochtans en blijckt het niet gheheelick wat Revieren datter zijn / noch daer is van allen gheen seecker verhael. Ende de meest bekende van de Custe / van Chile af tot aen de Straet toe / de welcke loopt van Valdivia by naest 100. leguen West Supt-West / sijn de Caep van S^t. Andres, op 47. graden / van waer de Custe wederkeert recht ten Supden / tot de Straet / tot aen de Cabo van S^t. Roman, op 48. graden / en ontrent het Eylandt van S^t. Catalina dicht by de groote Bahia, die zy noemen de Alcarchofada, en binnen die is de Baye van onse Lieve Vrouwe/en het Eylandt van S^t. Barbora, en wat meer vorder zijn de Havens van Hernangallego op acht en veertich graden / en twee derdendeel/ en de Baye van los Reyes, achtien leguen van de Haven Hernangallego, en de Baye van S^t. Iuan, op vijftich graden en een derdendeel / en de Cabo van S^t. Francisco is op 51. al waer inloopen eenige canalen int Lant/ en het Eylant van la Campana. elf leguen van S^t. Francisco; oock met eenige canalen/die niet innewaerts beseylt en zijn/en de Baye van Sint Lazarus, op 52. graden/ met ses canalen ter zijden / die seer breet en lanck in loopen/ aen d'een en d'ander zijde / die seer wepnich beseylt zijn / en een Archipelago van Eylanden/die altoos gheseyt wort dat zy is aen de Supt-zijde van de Straet / het welcke Don Richardo Aquines misraeckt/ datmen aen die Mont van de Straet aen de Supt-zijde niet meer en vindt dan vier Eylandekens / en een int midden op de manier als een Suycker-Broodt / en dat zy ten minsten afwijckende zijn ses leguen van de Mont van de Straet / en dat de Archipelago lept aen een sijde / en hy hout voor seecker / dat het ghene is dat men sept / dat het vaste landt is van de Supt-zijde van de Straet/en datter gheen vast landt en is.

De Straet van Magellanes.

De Straet ebenwel is ghepasseert door last vā de Vice-Roy Don Francisco de Toledo, van de Supt-zijde/ tot aen de Noort-zijde/ Pedro Sarmiento, en Antonio Pablo Corso, en men weet dat zy is gheleghen van twee en vijftich tot drie en vijftich graden hoochte / al waer haer alder-Supt-lickste is opghelegen/ en dat zy in de langte hout hondert thien leguen/ tot hondert vijfthien/ wat min of meer / en in de breette van een tot thien/nopt en heeftmen begonnen te seylen van de Supt-Zee in de Noort-Zee / en de Roovers diese van't Noorden tot int Supden ghepasseert hebben / heeft men nopt verstaen dat zy door dien wederghekeert hebben. De voorseyde Richardo Aquines sept/dat hy veel daghen gheloopen heeft door de Straet / en hy bevestight dat het gantsche Landt aen de Supt-sijde gheen vast Landt en is/ dan alleen vele Eylanden / die op ses en vijftich graden loopen/twelck hy conde weten / om dat hy liep tot de gheseyde ses en vijftich graden / nuden door de Eylanden / en als hy sach

sach dat hy niet en ontdeckte dan Zee/ quam hy wederom om te volghen sijn cours die door de Straet liep: en dat het niet anders can wesen / om de verschepdentheden van de Vloeden die veroorsaeckt werden / door de veelheydt der ingangen/ die daer zijn tusschen de Eylanden/en dat de bewooninghe van dien/ is volc van de Noorder-zijde/ die tot de voorseyde Eylanden comen / om te onderhouden de Visscherije / en op haer tijden wederkeeren nae haer Lant toe/en dat zy begreep veel saecken int bysonder/ niet gheseen te hebben valte bevolckinghe/ dan alleenlick eenige Hutkens die de Indianen daer haestelick op slaen / het selfde seyt Francisco Draque, om dat het gheburde als hy de Straet passeerde / int Jaer 1579. dat nae dien hy uyt quam in de Supt-Zee wederkeerde/ loopende met Forcupin / rontom dese Archipelago, tot aen de Mont van de Noort-Zee / en door de selfde wech die hy gheloopen hadde/ dede hy sijn navigatie sonder swaerichheyt tot in de Supt-Zee.

De bysonderste deelen van de Straet in den inganck van't Supden zijn de Cabo Desseado, op drie en vijftich graden en de Canal van Todos Santos, twee en twintich leguen van de Mont seer breet en lanck / en die ghepasseert wesende/ de Havé van la Traycion, en voorts een andere groote Canal die lanck is / die ten Noort-Westen loopt/ ende la Campana de Roldán een groote Rotse int midden van't begin van een Canal: welcke die naem ghegheven is om dat al daer was/ om die te verkennen / een van de mede-ghesellen van Magallanes ghenaemt Roldan, die een Bosschieter was: volcht de Punte van la Possession, die vier leguen lept van de Cabo de las Virgines in den inganck van de Noort Zee/op twee en vijftich graden en een half hoochte/als daer door liepen Pedro Sarmiento, en Anton Pablo Corso door last die sy creghen om de Straet te ontdecken / om dat haer gheboden was grondich t'onderscoecken/ ofter veel lichter navigatie was tot de Supt-Zee / dan die van Panama: sy verkenden de twee engten die daer zijn aen de Noort-zijde/en het docht Pedro Sarmiento dat d'eene soo nauw was dat sy met gheschut conde bewaert werden/en hy persuadeerdet soo seer / dat al hoe wel de Hertoch van Alba altoos affirmeerde dat het onmoghelick was/daer bruchteloos gesonden is die Armade van Diego Flores, en ten laetsten sach hy dat aldaer een ghevaerlick vaer-Water is/en dat de wallinghe van de twee Zeen / die int midden van de Straet haer t'samen voegē/haer verstrecken met sulcken furie / vallende op eenighe plaetsen meer dan tseftich ellen/dat wanneer de Schepen niet en brochten veel Cabels om haer te wel te Anckeren / sy en souden die niet connen beseplen/ sijnde wel gheballast.

Cabo Desseado.

In de 400. leguen welcke daer zijn op de Custe van de Mont van de Straet tot aen de Revier van la Plata, die gantsch loopt Noort-Oost en Supt-West/ sijn de Revier van S^t. Ilefonso, twaelf leguen van de Cabo de las Virgines, de Revier Gallego, en de baye van Sant-jago, veertien leguen van de Revier van Santa Cruz, op vijftich graden / en aen de Mont is een Eylant dat sy noemen de los Leones, de Haven van S^t. Iulián op neghen en veertich graden/ en de Revier van Iuan Serrano Supt-waert van de Eylanden de los Patro op seven en veertich graden / de Revier Cananor op vijf en veertich/de Cabo van S^t. Domingo, voor de Cabo de tres Puntas, en 't Lant de los Humos op acht en dertich graden. De Punte van S^t. Elena, en van S^t. Apolonia op seven en dertich graden / voor de Cabo

blanco, inden inganck van de Revier de la Plata aen de Supt-zijde.

Het XXIV. Capittel.

Vande Provincien van de Rio de la Plata, en van Brasil.

Sebastian Gaboto moet de inde Revier van Solis, die zy noemen de la Plata.

IVan Diaz de Solis ontdeckte de Revier de la Plata, int Jaer 1515. en Sebastiaen Gaboto Enghelsman, gaende met een Armade door last van de Keyser / tot vervolch van't ghene dat ghebrocht hadde de Commendador Priester Garcia de Loyasa tot de Eylanden van de Malucos, en het scheen dat hy tot die niet conde comen / heeft hy voorghenomen pet in te nemen / dat tot profijt diende / en is daer inghecomen int Jaer 1529. ontdeckende de Revier van la Plata, al waer hy was by cans drie jaren / en als hy gheen vervolch en creech op het rapport van't gene hy hadde ghevonden / is hy wederghekeert in Castilien, ghebaren hebbende dien vele leguen opwaerts / vont Silver by de Indianē van die Contreyen / twelck dese Indianen bequamen in de Oorlogen die zy hadden met die van de Rijcken van Piru, en dat daer af de Revier ghenaemt wert de la Plata, om dat die te voren ghenoemt werde de Revier Solis. Dese Provincien voegen haer met die van Brasil, by de Lienie van de afdeylinghe / en zy houden aen geen oyt Limiten die ghedetermineert zijn / dan allē langer de Custe die in de Noort Zee valt / en den ingang van de Revier de la Plata, van de welcke het Lant zijn naem ghecregen heeft / en de Mont van die Revier sal leggen by naest duysent ses hondert leguen van de Haven van San Lucar de Barrameda.

De vruchtbaerheyt van de Provincien van de

Alle dese Provincien zijn seer vruchtbaer van Terwe / Wijn / en Suycker / en alle andere gesaepen / en Vruchten van Castilien die tieren daer wel / zy hebben groote Weyden voor alle soorte van Bee / die seer vermenichvuldicht zijn / en by sonderlick de Paerden / en al hoe wel het gheweest is veel Jaren / sonder dencken datter Mijnen van Gout waren / of van Silver / en nu hebben zy Monsters van die ghevonden / en van Coper / en Yser / en een van de Steē Ametiste seer volcomen. Alle dese Provincien zijn van een Gouvernement / met de Coninclicke Tijtel / ghesubordineert om de nabuyrichept aen den Vice-Roy van Piru, met een Bisdom in de welcke drie Dorpen van Castilianen zijn / en een groote menichte van Ingeborenen met groote Lichamen / en wel ghecondicioneert: De plaetsen zijn dese. De Stadt van onse Lieve Vrouwe del Assumcion, de eerste bevolckinghe / en 't Hooft van die Provincie / lept op 25. graden en een half hoochte: de Capitepn Iuan. de Salazar fondeerde dien / door last van de Gouverneur Don Pedro de Mendoza, hare plaetse werde eerst ghenoemt Gurambare, Brasil lept aen de rechterhant twee hondert tachtentich leguen daer af / en in die Jurisdictie heeft het tachtentich leguen tot Cividareael, dat de Indianen Guayra noemen / en aen de zijde van Piru, die Oost en West lept / heeft het vier hondert 80. leguen de Stadt van la Plata, en op twee hondert tachtentich / de Stadt van Santa Cruz de la Sierra, de welcke Nuflo de Chaves bevolckte aen de Supt-zijde / die nae de Straet van Magallanes is: 't heeft seer groote en rijcke Landen / en de Stadt lept drie hondert leguen van de Mont vande Revier de la Plata, ghefondeert dicht by de Revier Paraguay, aen de Oost-zijde / met 400. Castiliaensche Borghers / en meer dan drie duysent Kinderen van die int Lant ghebozen zijn / die zy noe-

Rio de la Plata.

El Assumcion.

DESCRIPCION DE LAS INDIAS
DEL PONIENTE
14
Xapon
Liãpo
Vnchiu
Cuchincheo
Chincheo
Tausua
Tuichiu
Sibân
Lequio mayor
Lequio menor
La China
Cantôn
R. Ganges
Tropico de Cancro
Chiaitan
Couchiu
Saichiu
yauquicán
Sanchiu
Aylau
Siancho
Quiñchio
Siuchi
Cauchi
Bengala
Demarcaçion
Las Philippinas
Luzôn
mandana
Sian
Malaca
Çamatra
Borney
el Maluco
Gilolo
Çelebes
el burro
Jaua mayor
Ceynda
40
30
20
10
10
210
200
190

RTE

Y.as del Maluco	Y.as Philippinas	Y.as de los Ladrones
1 Terrenata	1 Mindanao	1 La ingleſa
2 Tidoro	2 Masbat	2 Ota ó Bota
3 Motil	3 Tandaya	3 Mahac
4 Batan	4 Panay	4 Gregua
	5 Buglas	5 Chemechea
	6 Cubu	6 Agán ó Pagán
	7 Abuyo	7 Oramagán
	8 Matan	8 Guagán
	9 Bohól	9 Natín
	10 Sanjuan	10 Saepan
	11 Manila	11 Volid

zy noemen mestizos: in dese Stadt resideert de Gouverneur / en Coninckliche Officiers / en de Cathedral, die zy noemen het Bisdom van la Plata, Suffragaen van de Aerts-Bisschop van los Reyes, en in sijn Jurisdictie zijn meer dan vier hondert duysent Indianen, die welcke beginnen te vermeerderen.

Ciudadreal. De Stadt Ciudadreal anders genaemt Ontiveros, bevolct dooz Ruidiaz de Melgarejo, lept tachtentich leguen van Assumcion ten Noozt-Oosten nae het Landt van Brasil: dicht by de Revier Parana, t'is in een goet gheweft van Lijftocht/en van Wijngaerden / en van veel goet Copers / en een goet ghetal Indianen die oock seer vermenichvuldighen: in de Revier Parana dicht by Ciudadreal, is een groot Water-val dat gheen Mensch heeft connen op twee hondert passen daer by comen om het groot gherups/ ende Nevel van het Water/ en lancx de Revier met gheen Canoas / of Barke/ op een legue/ om dat de furie van't Water haer soude omwerpē/ twelc comt dooz de afval / welcke sal zijn van twee hondert Vademen / stepl afgesneden Rotse/ en is alsoo nau/ en het Water loopt soo dicht op malcander/ dat het schijnt / dat het snelder vliecht als een Pijl upt een Bogije.

Buenos ayres Buenos ayres is een Stadt die van outs ontvolckt werde/ ontrent ter plaetse waer sy daer nae is gheplant/ in de Provincie van los Morocotes op de Oevers van de Revier de la Plata, in een vzuchtbaer Lant / en al waer alle de Vzuchten van Castilien wel groepen/ de Gouverneur Don Pedro de Mendoza bevolcktede dien int Jaer 1535. welcke dede ontdecken/ als Gaboto daer van heeft afghelaten. Dit Lant is doorgaens effen / om dat behalven de Cordilleras, die aen de Custe van de Zee zijn/ die twintich leguen sullen zijn tot Brasil, voozts loopende/ omcinghelende het gantsche Lant tot de Revier Maranjon, en de Cordilleras van de Rijcken van Piru, het gantsche Lant vlack is/ behoudens eenighe cleyne Berchjens.

Op de Custe van die Provincien van het Lant van Brasil af/ tot de Revier van la Plata zijn bekent vijf of ses redelicke Havens: De Haven van S^t. Vincente op vzie en dertich graden hoochte/ recht over het Eylant Buenabrigo, dooz het welcke de Linie van de afdeylinghe/ en ses leguen Supt-waert is de Revier Vbay, en de Haven/ en het Eylant van la Cananea op 35. graden / en voozts de Revier de la Barca, dooz de Haven van de Bape / of de Revier van S^t. Francisco, en het Eylant van Santa Catalina, anders genaemt Puerto de Vera, of Puerto de Patos, en die van Don Rodrigo twintich leguen Supt-waert/ van Santa Catalina, een Eylant 29. gradē en meer Supt-waert/ 5. leguē is Puerto cerrado, en vijftich Riopoblado, en oock soo veel van die Bahiaonda, en de Revier Tiraqueri lept op twee en dertich graden en een half dooz de Cabo van Santa Maria, die op vijf en dertich graden lept/ in den inganck van de Revier de la Plata. Havens en uiten van de Custe.

Dese Revier wert ghenoemt in de Indische Tale Paranaguazu, en ghemeenlick Parana, heeft haren inganck of Mont op de Zee van het Supden van de vijf en dertich graden/ tot 36. graden hoochte/ tusschen de Caben van S^t. Maria, en Cabo blanco, die van d'eene Mont tot d'ander sal hebben dertich leguen/ en van daer binnewaerts noch 10. leguen in de vzeette / met veel Eylanden int midden / en veel Revieren seer groot/ en treffelick/ die daer in loopen van het Oosten en 't Westen / tot de Haven de los Reyes, t'welck een groote Meyl is / die zy noemē de los Xarayes, wepnich min dan vzie hondert leguen van de Revier de la Plata, al waer veel Revieren in-

ren inloopen/ de welcke comen van de Beecken van los Andes, of zy moeten sijn van de Revieren die uytloopen uyt de Provincien van las Charcas, en Cuzco, die nae het Noorden loopen / al waer een ander bocht in loopt in de voorseyde Meyr / die oorsaecke ghegheven heeft te dencken dat die Revier hem menght met die van St. Iuan de las Amazonas, en andere segghen dat hy spruyt van de Meyr del Dorado, die vijftich dach-reysens leyt van die van los Xarayes, al hoe wel datter meningen zijn datter geen Dorado en is.

Een gheval vã Capiteyn Salazar, tegens een Tygher.

Als de Capiteyn Salazar om de doot van Pedro de Mendoza regeerde in die Provincien/int jaer 1545. quam by nacht een Tygher als een Castiliaen was in sijn Camer met sijn Huysvrou/in de buytenste sijde/ en gaf de Man een slach/waer mede hy hem doot sloech / en hy wert wech ghevoert/en ghegheten in een Riet-Bosch. De Capiteyn Salazar ginck uyt in de dagheraet om te soecken den Tygher met 50. Soldaten / en gaende door een Bosch scheyde hy alleen af door een wech/ en ontdeckende den Tygher/als hy was verscheurende/liep hy teghens hem aen / en op de tijdt dat hy opheftede sijn hant om hem te slaen/ schoot de Capiteyn sijn Roer los/ en schoot den Coeghel in het Hert van de Tygher / dat hy doot viel. Een feyt van eẽ groot gemoet/ van groote consideratie / en dexteriteyt.

Het XXV. Capittel.

Van de Provincien en't Lant van Brasil.

'T Lant en de Provincien vã Brasil op de Custe van de Noort-Zee en 't vaste lant/ werden ghenoemt / al 'tghene dat valt ten Oosten van de Linie / of Meridiaen van de afdeylinghe/ van neghen en twintich graden lanckte van de Suyt en Noort-Lijn van Toledo, tot neghen en dertich / dat zijn twee hondert leguen vã't Oosten tot het Westen/en vier hondert 50. Suyden en Noorden/ van twee graden hoochte be-Suyden / over de Cabo van Humos, tot 25. over het Eylant van Buenabrigo, en van de eerste bevolckinghe/tot de laetste van Brasil sijnt drie hondert vijftich leguen.

Vincent Yanjez Pinzon, Inghevoren te Palos ontdeckt eerst Brasil, en stracx oock Diego de Lepe.

Vincent Yanjez Pinzon ontdecktede eerst dit Lant door't bevel van de Catholijcke Coninghen / en stracx daer naer Diego de Lepe, int Jaer 1500. en ses Maenden daer naer verviel by gheval daer op Peralvarez Cabral, gaende met eẽ Portugaelsche Armade naer Indien, de welcke om te mijden de Custe van Guinea, soo verde hem in Zee begaf/ dat hy dit Landt vont / en hy noemde het Santa Cruz, om dat hy het op dien dach ontdecktede / het is al heel warm/inde Winter en in de Somer / en t'is seer reghenachtich / en omcinghelt met veel Bosschen / en Misten / heel onghesont/ en vol van cruypende fenijnighe ghedierten / vruchtbaer van Weyden voor 't Vee/ en niet van Taruwe / noch Mayz / daer zijn veel Monsters van Silver en Gout/ nochtans al hoe wel de Portugijsen gheen profijt achten de Mijnen te benificieren/ nochtans zijn zijder.

Het principael onderhout van dit Lant is de Cazabi, die zy van Yuca maecken/en de grootste Coopmanschap is de Suycker / en Cattoen/ en Brasilien-Hout / dat oock 'tghene is dat het de naem ghegheven heeft: inde gantsche Provincie sijnder neghen Gouvernementen/ die zy Capiteynschappen noemen/ en in die zijn 17. Dorpen van Portugijsen / in de welcke by naest drie duysent drie hondert Borgers

sullen

sullen zijn/ en een groote menichte van Indianen die cloeck ten Oorloch zijn/ die de Portugijsen gheen plaetse gheghéven hebben om te bevolcken anders dan op de Custe op welcke veel Revieren zijn/ en plaetsen daer men af-schepen mach/ en veel Havens die seer veplich zijn/ in de welcke connen inloopen alderhande Schepen hoe groot datse oock zijn.

Bevolckinge vande Brasilische Custe.

De bevolckinghe van het eerste Capitepnschap/ en het alderoutste is Tamaraca, de tweede is Pernambuco, vijf leguen van Tamaraca, Supt-waert op de hoochte van acht graden/ en daer is een Huys van de Compaignie van Iesus: het derde is/ van Todos los Santos hondert leguen van Pernambuco, op derthien graden/ en alhier residéert de Gouverneur/ en de Bisschop/ en de Auditeur Generael van de gantsche Custe/ 't heeft oock een Collegie van de Compaignie van Iesus, het vierde Capitepnschap van los Isleos, lept dertich leguen van de Bahia de todos los santos, op veerthien graden/ en drie derdendeelen/ 't heeft een Huys van de Compaignie van Iesus: In dat Capitepnschap wert gevonden een Boom van de welcke ghetrocken wert costelicke Balsem. Het Capitepnschap van Portoseguro lept dertich leguen van los Isleos op sestien gradē en een half/ 't heeft drie bevolckinghen/ en een Huys van de Compaignie van Iesus. Het Capitepnschap van del Espiritu santo vijftich leguen van Puertoseguro lept op twintich graden/ zp winnender veel Brasilien-Hout/ en 't heeft een Huys van de Compaignie. Het Capitepnschap van de Revier van Genero lept op t'sestich leguen/ en van Espiritu Santo op drie en twintich graden en een derdendeel/ met een Huys van de Vaders van de Compaignie/ en in hare Jurisdictie houwen zp veel Brasilien-Hout. De Revier is seer schoon/ met schoone en profijtelicke Oevers. Het alder-leste Capitepnschap is S. Vicents tsestich leguen van de Revier van Genero op vier en twintich graden/ 't heeft een Fortresse op een Eylandt tot bescherminghe teghen de Indianen en de Roovers/ en een Collegie van de voorsepde Vaders/ die groot profijt ghedaen hebben in de bevolckinghe van dat Landt/ en bekeeringhe van de Indianen, en in haer Duytsheydt. Het Vee is daer overvloedich/ en daer is oock groote opvoedinghe van Verckens/ en Hoenderen/ zp crijghender veel ambar, dat de Zee upt werpt met onweder als de Wateren haer beweghen/ en veel Persoonen hebbender haer mede verrijckt. De Somer-tijdt isser van September tot Februario toe) en de Winter van Martio/ tot Augusto. De daghen zijn hp naest soo lanck als de nachten/ alleenlick een uyre wassen zp en verminderense. In de Winter-tijdt loopt de Windt altoos Supden en Supt-Oost/ in de Somer Noort-Oost/ en Oost-Noort Oost.

De principaele Havens bā die Cust.

Acht of thien principaelste Havens sijnder langs dese gantsche Custe. Daer is de Revier van Santo Domingo, en van las Virtudes, ten Noort-Oosten van Pernambuco, en Tamaraca, dat een Eylandt is/ ghelijck als ghesept is/ de eerste bevolckinghen/ en voor de Cabo van San Augustin, die op neghen graden lept. De Revier van San Francisco op thien graden en een half/ die groot is/ en treffelick. De Baye van Todos Santos drie leguen breet/ en derthien lanck binnen s'landts tot San Salvador toe. De Revier en Haven Trenado al waer de Schepen inloopen die op dese reps gaen. Oock is hier de Revier Canamun op der-

thien en een half graden. De Revier van las Cuentas, of van San Augustin op veerthien graden en een half: en de Revier van las Virgines op seßthien graden: Puerto-seguro op 17. graden. De Revier la Parayva op 20. ontrent die van Santi-spiritus, de Revier Genero, ontrent San Sebastian, en Cabofrio op 23. graden/voor San Vincente.

Het XXVI. Capittel.

Van't ghene men noemt Indien van't Westen, t'welck zijn de Eylanden van de Specerien, Filippinen, de Custe van China, Iapon, en los Lequios.

INdien vant Westen/ zijn alle de Eylanden/ en 't vaste landt besloten binnen de afdeylinghe van de Croon van Castilien, en van Leon, in het Westersche deel van de voornoemde afdeylinghe/ wiens Linie gheluck ghesept blijft/ passeert door het ander deel van de Werelt/ over de Stadt van Malaca, van waer af Oost-waert/ en nae Nueva Espania, is een groote golfe van oneyndelicke groote en cleyne Eylanden/ en veel stucken van Custen/ en vast landt/ die ghedeylt worden in d'Eylanden van Specerie, of los Malucos, d'Eylanden van Filipinas, de Custe van la China, de Eylanden van los Lequios, en Iapones, de Custe van Nova Guinea, de Eylanden van Salamon, en die van los Ladrones. Het temperament van alle die Eylanden/ en Landen int generael is vochtich/ en matich warm/ vruchtbaer van Lijftocht/ en ghedierten/ met eenich Gout/ dan slechte alloy/ daer is gantsch geen Silver/ veel Was/ en volck is verschepden coeleuren/ en ordinaris als Indianen, onder haer zijn eenighe Wit/ eenighe swart gheverft.

De Eylanden van de Specerie, die eyghentlick soo ghenoemt worden/ om dat daer uytghetrocken wert alle de Peper/ Naghelen/ Caneel/ Gember/ Note Muscaet/ en Mastic die in Europa verteert worden/ zijn veel int ghetal/ al hoe wel de principaelste daer van 5. in ghetale zijn en cleyn/ onder de Æquinoctiael, op 194. graden van de Supt-Noort-Lijn van Toledo, besloten in het onderpant/ dit dede de Keyser Carolus de vijfde/ aen de Coninck van Portugael voor drie hondert vijfich dupsent Ducaten. Dese zijn Ternate van acht of neghen leguen int ront/ met een Haven die sy noemen Talamgame, en daer regeerde Corala, die sich de naem gaf voor een Vassal van de Coninck van Castilien, als de Schepen die overbleven/ van de Armade van Magallanes die Eylanden vonden: Het Eylandt van Tidore leyt een legue be-Zuyden Terrenate, heeft thien leguen int ronde: dat van Matil, of Moutier is vier leguen int rondt/ en leyt recht onder de Æquinoctiael: En Maquian leyt drie leguen Supdtwaerts/ en heeft seven leguen in de ronte/ en thien leguen ten Supden van Batan, of Baquian/ vã twintich leguen int ront: In Tidore regeerde Almanzor, die ock seyde dat hy een Vasal was van de Coninck van Castilien, die/ en ock Corala hebben gheschreven/ en ghesonden hare Brieven met Iuan Sebastian del Cano, inghebozen van de Stadt van Guitarca in de Provincie van Guipuzcoa, de welcke gaende van Tidore int Jaer een dupsent vijf hondert twee en twintich/ verviel opt Eylant van Zamatia, en comende ontrent de 42. gradē van de Polo Antertico, ghebrocht in het Eylant van Santjago van Caboverde en van daer te Sevilia met het Schip Vitoria, verscheten hebbende 7. Maenden tijdts weynich

De Eylandē van Specerie.

min

min int comen van Tidor af. Patian is het vyfde Eylandt van de selfde manier als d'andere / 't was bewoont van Mooren en ock van Heydenen / die niet en wisten van de onsterffelickheydt des ziels / en als het Schip quam van d'Armade van Garcia de Loyasa, regeerde in Tidore Rajami out sijnde derthien Jaren / en van nieus gaf hy hem tot ghehoorsaemheyt des Coninck van Castilien, desghelijck ock de Coninck van Gilolo, die ghenoemt wierde Sultan Abderra menjami, en sy bevestichden den met eede.

Gilolo. Gilolo is een Eylant van onder de Linie vier leguen verschepden van de voorseyde / t'heeft twee hondert leguen int ronde / sonder Specerie. Ambon. Het Eylant van Ambon, op dzie graden en een halve ten Suyden / van het Eylandt van Gilolo, sonder Specerie. De Eylanden van Bandan leggen op vier graden hoochte be-Suyden de Linie / al waer vergadert wert de Note Muscaet / en maas. Ende het Burro, dat bewesten Ambon leyt / en Timor een ander Eylandt / ten Suyt-Westen van Bandan by naest hondert leguen sonder Specerien / maer Rijck van Sandalhout. Zeinda leyt vijftich leguen van Timor ten Nooyt-Westen / heeft veertich leguen int ronde / seer overvloedich van Peper / en het Eylandt Celebes, dat seer groot is ende Borney major, ontrent de Straet van Malaca, dat sich gheeft tusschen het het vaste Landt / en Zamatia, dat sy van outs ghenoemt hebben Trapobana: en meer groote Eylanden / en cleene / die aen de Suyt-zijde zijn / ontrent Iava mayor en menor, en int Nooyden voor de Custe van China. De Portugijsen hebben een Sterckte in Terranate, en een ander in de Stadt van Malacca, in den inganck van de Archipelago.

De Philippijnsche Eylandē / zijn een Archipelago, van dertich of 40. groote Eylanden / sonder andere meer cleene die by een leggen in de langte van twee hondert leguen Suyden en Nooyden / ende hondert in de enghte tusschen nueva Espania, en de golfo van Vengala, en zijn by naest duysent seven hondert leguen van de Haven van de Navidad in nueva Espania, van ses tot 15. oft sestbien graden hoochte be-Nooyden de Linie / van redelick temperament / en vruchtbaer van Lijftocht / bysonderling van Rijs / en eenich slecht Gout in eenighe deelen / en in eenige Eylanden zijn Boomen van Canneel / en lange Peper. De Inghebooren zijn van goede taille / en in eenige Eylanden zijn Sweerten / en die int middelste van't lant woonen zijn witter dan die ghene die aen de Zee-cant zijn: t'heeft goede Havenē / en hout voor de Schepen. De naemen van de voornaemste Eylanden zijn Mindanao, dat het grootste is; en 't Suydelickste hondert leguen in de lanckte / en dzie hondert in de route / 'tis een rouw Lant / maer overvloedich van Mayz / Was / Rijs / Gember / en eenich Canneel / en Mijnen van Gout / met schoone Havens / en Reen. Het Eylant van Buenas senjales, en S^t. Iuan, dicht by Mindanao aent Oosten is 20. leguen lanck Suyden en Nooyden. Behol thien leguen nae Mindanao, aen de Nooyt-zijde neghenthien leguen lanck.

De Philippijnen / zijn Eylanden. Mindanao. La villa de los Reyes.

Het Eylandt van Buglas, ofte van Negros van die die in haer zijn / int midden van de Archipelago West-waert / is van veertich leguen lanck Suyden en Nooyden / en veerthien in de breete / en op sijn Cust heeft het eenighe Peerlen. Het Eylant van Zubu int midden van allen van dertich leguen in de lanckte Suyden en Nooyden / heeft een Dorp van Castilianen, dat sy

noemen de Stadt van Iesus, aen de Oost-zijde met een goede Haven/ sonder eenighe andere die int Eylant zijn. De Capiteyn Hernando de Magallanes ontdecktede dat Eylant/ int Jaer 1520. en de Coninck gaft hem doen voor eē Vassael van de Croon van Castilien; en te vooren ontdecktede hy de Eylanden die hy noemde van las Velaslatinas, om dat zy seylden in haer Schepen met Seylen van Biesen van palme op de Latijnsche maniere. En van Zabou liep Magallanes met de Coninck / om te beoorloghen de Coninc van Matan; in een Eylandeken dicht by Zabou, aen de Suyt-zijde/ al waer om dat zy waren overmatich sterck/ en moedich/ sloeghen zy hem doot: en de Castilianen haer voyagie vervolghende in vervolch van de Eylanden van Specerie/ ontdeckteden Quepindo, en Puluan, en Burney; dat een groot Eylandt is / en rijck / en overvloedende van Rijs/ Suycker/ Geyten/ Verckens/ Cameelen: daer is ghebreck van Taruwe/ Esels/ en Schapen: het brenght Gember / en Campher/ Myrabolanen/ en andere droogen. Alvaro de Saavadera ontdecktede oock de Philippinas, en nam van die de besittinghe int Jaer 1527. voor de Croone van Castilien, die door last van de Marquis van Valle liep uyt de Haven van Civatlanejo in neuva Espanja, int vervolch van de Eylanden van Specerije / en particulierlick was hy in Mindanao, en die uytloop en is niet ghedaen buyten propoost.

'Twas in Matan, al waer Hernādo de Magalles doot gheslagē worde.

Wederkeerende tot de ordre van las Filipinas, volcht de voorhaelde Abuyo, of Babay dertich leguen in de lanckte Suyden en Noorden/ en thien in de breette/ inde welcke goede Mijnen zijn / en oock Peerlen op de Custe. Tandayala is het vermaertste van allen / twelck om dat het was het aldereerste dat ontdect werde/ werde het genoemt Filipina, van t'welcke alle haer naem crijghen tot gheheughenisse vande onwinlicke Coninck Don Felipe de tweede / toeghenaemt de Vroede: 'theeft 40. leguen Noort waert/ en Oost-waert en Noort Noort-Oost-waert/ en Suyt Suyt-West-waert/ en twaelf leguen in de breette / op eenige plaetsen meerder/ met goede Havens en Reen. Masbat een middelbaer Eylandt West-waert van Tandaya, sesthien leguen lanck. Panay 40. leguen lanck / en 15. breet. Mindoro, 25. leguen lanck Suyden en Noordē/ en half soo breet/ t'heeft Peper/ en Mijnen van Gout. Het Eylant van Luzon, genaemt nueva Castilla, soo groot / of grooter dan Mindanao; het alder-Noort-lickste van de Filipinas, in het welcke is bevolckt Manila; een Stadt van de Castilianen, met een tijtel van treffelick: al waer de Gouverneur resideert / en de Officiers van't incomen en Coninck Schat-Kist/ en de Cathedral: 't Landt is vruchtbaer van lijftocht / met veel Gout-Mijnen: de Haven van de Stadt is quaet / ende sijn heele gheneringhe staet op de groote handelinghe met die van China, die Vaten van porcelana brenghen/ Doeck/ gheverfde sijden/ en andere Cramerien/ Luzon sal strecken inde lanckte twee hondert leguen/ en het is seer breet.

Babay.

Tandayala.

Masbat.

Panay.

Mindoro.

Luzon.

In alle die Eylanden zijn veel Mahumetisten / al waer zy ghecomen zijn door Oost-Indien, en hebben lichtelic in de blinde Heydenen gheplant haer mis-gheloof. De Capiteyn Magallanes ontdecktede dese Eylanden / alsoo ghesept is int Jaer 1520. gaende met een Vloot van weghen de Croone van Castilien, om te soecken de Eylanden van de Malucos, en nam de besittinghe van haer/ en daer naer volbrocht die t'ontdecken Miguel Lopez van Legazpi, int Jaer 1564. met een Armade die uyt nueva Esspanja, met nam / door last van de

Vice-

Vice-Roy Don Luis de Velasco, 't wort gheoordeelt van de Eylanden / dat sy loopen tot elf hondert / tusschen groote en cleynen / sy moeten bevredicht zijn wepnich meer dan 40. en bekeert meer dan een Millioen van Menschen tot het Catholycke gheloove / met groote costen van de Conincklicke Croon / sonder eenich profijt tot nu toe gehadt te hebben van dat Lant / dat elck Religieur die derwaerts ghestiert is geweest / costede tot de duysent Ducaten / die ghene die tot nu bouwen dien Wijngaert met de aldergrootste vrucht vande zielen zijn de Religieusen / als Dominicaners / Franciscaners / Barrevoeters / Augustiners / en van de Compaignie van Iesus, en van die Eylanden af / heeftmen begonnen een bitte werpen in de Mont van de Mahometisten / die lanck de Cust van Asien ginghen / allenskens uytstreckende door die / en andere Eylanden / en ock tot die van China; en Iapan. De Portugijsen souden al lanck verlozen hebben die Eylanden van Molucken, indien de Castilianen van de Provincien van de Filipinen die niet en hadden gheholpen / en bystant ghedaen verscheyden repsen op veelderhande manieren.

De Provincien en het Coninckrijck van China. Nu heeftmen veel helderer kennisse van China, door de onderhandelinghe van de Filipinas, en haer rijckdom / en vruchtbaerheyt wert bekent / en de machtighe Rijcken van de Werelt / en van Manila sal zijn tot de Custe van China 300. leguen / acht dagen seylens: de Custe van dat Landt loopt bycans ten Noort-Oosten / meer dan 700. leguen / van een en twintich tot twee en twintich graden / van de breette by Noorden om hooch / en daer wort ghemeent dat dwers door het Landt is een voyagie van 5. of ses Maenden / tot dat het paelt tegens Tartarien: het gantsche Landt is vol groote Steden / met veel Dorpen / en politijck volck / en altoos waeckende op hare beschermunge / al hoe wel onbequaem te Oorloch / en de Custe is seer bevolckt met treffelicke Revieren / en goede Havens / strecckt hem uyt Suyden en Noorden / van 17. tot 50. graden / en Oost en West bellaet het twee en twintich. De Stadt Paquin, al Paquin. waer de Coninck sijn Hof houdt / leyt op 48. graden van onse Pool, 't wert ghedeylt in 15. Provincien / ses die aen de Zee legghen / en neghen die binnen-lants zijn / en sy zijn gedeylt d'een van d'ander met een ghebercht ghelijck de Pirineen sijn / en daer zijn niet dan twee passagien / door de welcke sy tot malcanderen comen.

De repse van Tomas Perez. Tomas Perez Ambassadeur van de Coninck van Portugael / vertoefde op de wech van Cantan tot Nanqui 4. Maenden / altoos repsende Noort-waerts: en tot de grootheyt van dit Rijck / voecht hem oock de vruchtbaerheyt van het Landt / die seer veel is / waer toe oock dient de veelheyt der Revieren die seylbaer zijn / en die het bevochtighen / door het welcke het schijnt te zijn een vermaeckelick forest / of bloyende Bogaert / en de overvloet verdubbelt hem op veelderhande manieren / om dat de Conynghen niet toe laten eenich bederf / maer dat het aen alle canten bewatert wert / snijdende groote Bergen / en slechtende groote Vallepen / datter nerghens gheen warmte en ontbreecke / om dat by naeft het gantsche Lant leyt onder de Zona temperata, ock gheen bochte om de sachtichheydt van de natuere des Landts / en door vernuft van de Menschen vermenichfuldicht het allesins / wesende allegader belich om te vermeerderen / isser niet een palme lants sonder profijt.

Wonderheden in China. Daer wort vertelt onder andere notabele dinghen / dat te Cantan een groot ghetal van Blinden is / die

Arbeyden eick in t'ghene wat hy can/en verboden sinde upt het rijck te vertrecken sonder verlof/ t'welck oock niet toeghelaten wert/dan tot een gheliminteerde tijt / is nootsaeckelick dat ghestadelick de propagatie wassende/ t'getal van't volck sonder eynde is/bysonderlick alsoo sy voor seecker houden / datter in plaetse van ses Personen die daer sterven / seven ghebozen werden/ daer is oock sulcken superverheydt van lochte/dat haer niet en heucht/ datter een algemeene Peste is gheweest/ en met alle dese welstanden hebben sy oock hare swarigheden/ om datter Aertbevinghen voorvallen / die heele Steden omwerpen/ het Lant verwoesten / en de oude Revieren stoppen/en andere weder ontdecken / slechten oock hooghe gheberchten / met groote ongeluck van dat volck.

Verbarstinge van Water in China.

Int Jaer 1550. borst upt het binnenste van't Aertrijck sulcken overvloet van Water/ dat een spatie vā tseltich leguen gantsch inundeerde / en destrueerde 7. Steden met hare Jurisdictien. Soo veel isser van het vaste lant van China. Laet de gantsche Cust heeft het menichte van Eylanden / die meestendeel ons onbekent zijn/ ontrent de Stadt Nanqui is de Cabo de Lampo, de Eylanden van Aveniga, Abarda, Sumbur, Lanqui, en die van Cavallos, van de welcke men gheen seeckere kennisse en heeft. Voorby passeerende de Stadt van Chinchco leyt Lamao, en men siet een groot ghetal van Eylanden ontrent de Reede van Cantan, de vermaertste zijn Lantao, Macao, Veniaga, al waer de Haven is van Tamo, Lampacao, Sancoan, in welcke alle de Coninck van China garnisoen hout te Water en te Lande/ behalven in Lampacao, dat niet bevolckt is.

Macao.

In Macao, anders ghenaemt Macan, hebben de Portugeesen een bevolckinghe / en de Chinesen wetende de cracht van de Portugeesen/ en de faveur die sy hebben van de Castilianē die inde Filipinas zijn/ connense niet wel verdragen/ maer de Portugeesen soecken te beschermen / om dat haer veel ghelegen is aen den handel van China.

Sancon. Sancon leyt dertich leguen van Cantan, al waer dickwils de Portugeesen te lande gegaen zijn/ daer is gheen Eylandt van China van grooter importantie dan Anjam, in de Mont van de Golfe van Cauchinchina 5. leguen van het vaste lant/en hondert en tachtentich van de Filipinas, en t'is soo groot / dat ghesept wort dat het dertich steden heeft/ daer is een Visscherije van cleyn Peerlen/het is overvloedich van Victualie / en van veele Vruchten / onder het Gouvernement van Cantan, en is het principael deel van China, de Inghebo-renen zijn grove Luyden/ en boerachtich.

Iapon. Iapon, twelck zijn veel verscheydene Eylanden met cleene inhammen des Zees / ghedeylt in drie en dertich Rijcken / wiens hooft is de Stadt Meaco, leyt verscheydelick van China, en sy tellen van het Eylant Goto in Iapon, tot Liampo in China tseltich leguen / t'welck het aldernaeste is: De Iaponesen molesteren seer de Chinesen, meer met Roverijen / en Moorderijen / dan met oprechte Oorloch / om dat Iapon ghedeylt sijnde in verscheyden Eylanden/ en in verscheyde Princen/connen sy gheen Oorloch voeren teghens die van China, dan met swacke crachten / sy zijn bequamer ten Oorloch en moedighder dan de Chinesen 't Landt is ghetempert/vruchtbaer van't ghesaeyde/ en Vee/ en ghevoghelt van Europa, 't heeft Bijnen van Yser/ en van Metael/de Inghebozenen zijn lanck / moedich en cloeck tot arbeyt. De Eylanden leggen op

vijf en

vijf en dertich graden hoochte / een wepnich meer of min / te ghelijcken met de distantie van elck Eylant: De laponesen en verstaen niet de Chinesen, dan door ghescrijft / om dat het ghelijcke Figueren zijn / of Letteren int gheheel / en al hoe wel zy het selfde beteeckenen / soo en hebben zy de selfde namen niet / om dat zy dienen alleen om te beteeckenen de saecken en niet de woorden / ghelijck het is met de ghetalen van Arithmetica / ghelijck in dien ick stelle 9. een Fransman / Castiliaen, een Enghelsman salt verstaen / dat het 9. beteeckent / nochtans een peder noemt het op syn manier.

De gelegenthept van de Iaponen, aen d'ander syde.

Aen d'ander syde grensen de Iaponesen met de Filipinen, van waer zy handelinghe hebben met haer / en het gheeft grooten yver de Vaders van de Jesuyten / die in de bekeeringhe vant Volck van de Coninckrijcken arbeyden / al waer zy oock notable Vrucht ghedaen hebben / door welcke die Eylanden seer vermaert zijn door de Werelt / en door de comste van de Ambassadeurs van dat nieuwe Christendom tot den Paus / en de Coninck Felipe de tweede de Vroede / en ghelijck als de natuer haer gestelt heeft in een afgheseonderde gheleghenthept van de reste van het Aertrijck / soo zijn oock de Luyden van dat Lantschap in costuymen verscheyden van andere Natien / int Jaer 1592. Nobunanga, die hem dede noemē Keyser van Iapon, besyrong met acht hondert Schepen / en en twee hondert duysent Mannen / een seecker Provincie dat tributaris was van China, en hy won het.

Los Lequios.

Van het Eylandt van Simo, t'welck het ghene is / dat de groote heeft van Iapon, streckt hem tusschen 't Oosten en 't Noorden een Cordillera van cleyne Eylandekēs / die zy noemen los Lequios, en zy loopen haer / streckende tot de Custe van China, tot de twee grootste / van de welcke elck een is van vijfthien of twintich leguen / ontrent de Custe van Iapon noemen zijt Lequiomayor, en de andere twee oock groot / maer soo niet / die op het eynde zijn van de Cordillera, noemen zy Lequiomenor: eenighe zijn bevolckt met een wel ghedisponeert Volck / dat wit is / met goede politie / wel ghecleet / tot d'Oorloch bequaem / van goede reden / zy zijn overvloedigher van Gout dan andere van die Zee / en niet minder van Victualie / Frupten / en van goet Water: dicht by Lequiomenor leyt het Eylant Hermosa, dat de selfde hoedanicheden heeft / eenighe segghen dat het soo groot is als Sicilien.

Het XXVII. Capittel.

Van't nieuwve Guinea, de Eylanden van Salomon, en de Ladrones, met welcke eyndighet t'ghene dat sy noemen Indien van't Westen.

Nieu Guinea.

DE Custe van neuva Guinea, begint hondert leguen int Oosten / van het Eylandt van Giloio, op een graet hoochte / wepnich meer / van d'ander zijde van de Æquinoctiael, van waer sy haer gaet uytstreckēde Oost-waert / tot drie hondert leguen / tot dat het loopt tot 5. of ses graden: soo dat men ghetwijfelt heeft tot nu toe / of het Eylant is of vast lant: om dat het soo verre is afgheleghen: in soo groote vopagie van hem te mogen voeghen met het lant van de Eylanden van Salomon, of de Provincien van de Straet van Magallanes, aen de Supt-zijde / maer die twijfel blijft afghedaen / door het ghene dat die bevestighen / die gheloopen hebben aen de Supt-zijde van de Straet Magallanes, dat het

het gheen vast lant is / dan alleen Eylanden/en dat straet daer volcht een ruyme Zee / en onder die die het bevestighen / is Don Ricardo Aquines, Enghelschen Ridder/ die 45. daghen gheweest is onder de selfde Eylanden.

Eylandē / en Havens van de Custe vā Guinea.

Van de Zee af schijnt het Lant van de Cust van Guinea goet / en die Inghebozenen die ghesien zijn gheweest / zijn glimmende Swarten / op de Custe zijn veel Eylanden/met schoone Reen en Havens/ van de welcke gheen particuliere kennisse is / om dat se wepnich bevaren is: dienen vint in eenighe Caerten / zijn El Aguada het Oostelickste / 35. leguen van het eerste landt/ dat een graet be-Suyden de Linie lept: en achthien verder is de Haven Sant-jago, en het Eylant van los Crespos, van sestien leguen lanck dicht by de Custe/ recht over de Haven van San Andres veertich leguen van die van Sant-jago, en meer nae 'tOosten is de Revier de las Virgines, en de Vallena een Eylandeken voor de Revier van San Agustin, die bycans wesen sal 50. leguen van de Haven van San Andres, en ontrent die is de Revier van San Pedro, en San Pablo, voor de Haven van San Ieronimo, en een Eylandeken isser ontrent de Puntasalida, veertich leguen van San Agustin, dat zy noemen de Buenapaz, en meer voorder daer af is Abrigo en Malagente, twee Eylandekens / en de Bahia van San Nicolas 50. leguen van Puntasalida, en onder andere Eylanden isser een met wit volck / en de la Madre de Dios voor de Buenavaya, en die van la Natividad de nuestra Senjora de laetste van het ontdeckte / en by naest Noort-waerts af van dit / is Caymana, een Eylandt dat bupten in de Zee lept / onder andere die sonder ghetal zijn.

Die Guinea heeft ontdeckt

De Suyt-Custe is noch niet bekent: de eerste die het nueva Guinea ontdeckte was Alvaro de Saavedra verlooren gaende met veel onweders/ wederkeerende van Nueva Espanja, als int Jaer 1527. de Marquis del Valle hem sont / dat hy in dat deel soude soecken de Eylanden van de Specerie.

De Eylandē vā Salamon.

De Eylanden van Salamon die acht hondert leguen zijn van Piru, hebben dien naem ghecregen door de meenmghe die men heeft van haer Rijckdommen / de welcke zy specialick noemen van't Westen/ om dat zy vallen by Westē de Provincien van Piru, van waer Alvaro de Mendoza dede de ontdeckinghe van haer / door last van de Licentiaet Lope Garcia de Castro, sijn Neef Gouverneur wesende van de Coninckrijcken van Piru, int Jaer 1567. Een jonghen ghenaemt Trejo was d'eerste die eerst sach het lant van die Eylanden / die in een Mars van een Schip was / zy leghghen van seven tot twaelf graden hoochte be-Suyden de Æquinoctiael, by naest dupsent vijf hondert leguen van de Stadt de los Reyes: sijn veel int ghetal / en in groote/ en achthien zijnder de principaelste / eenighe van drie honderd leguen int ront / en twee van twee hondert / en van hondert / en van vijftich / en van wat noch minder/ sonder veel die niet heel om gesept en zijn. Zy segghen dat sy souden connen zijn een vast landt / met de Custe van het nueva Guinea, en de Landen die noch t'ontdecken zijn aen de West-zijde van de Straet: alle de Eylanden schijnen te zijn wel ghetempert / en bewoonlick/ vruchtbaer van lijftocht / en Vee/ daer werden in ghevonden eenighe Vruchten als die van Castilien, Verckens/ Hoendere by menichte/ Inwoonders van lichte swerte coleur / eenighe zijn blanck / en rosachtich/ en geelachtich / twelck een argument is dat zy vast zijn met de Landen van nieu Guinea, waer

door

door moghen vermenghelt zijn soo veel verschepdenheden van Natien/ van die die comen handelen in de Eylanden van de Specerien.

Ysabella. De alder-grootste Eylanden/ en treffelickste zijn die van Santa Ysabel, van acht tot neghen graden hoochte / de reste van hondert vijftich leguen lanck/ en achthien breet/ en daer is een goede Haven / die zy noemen de la Estrella, S. Iorge, of Borbi ten Zuyden / van S^t. Ysabel een legue en een half / van dertich leguen in't ronde. Oock San Marcos, of San Nicolas van hondert leguen int ronde Supt-Oost van Santa Ysabel, en het Eylandt Arrazifes soo groot als het voorgaende Suydt-waert van Ysabel: en Oost-waert leyt San Geronimo van hondert leguen int ronde/ en Supt-West-waert leyt Guadalcanal: grooter dan alle andere/ en West-waert van Santa Ysabel leyt het Eylandt van Buenavista, en San Dimas, en het Eylandt la Florida elck twintich leguen int ronde / en Oost-waert van dat is het Eylandt Ramos twee hondert leguen int ront/ en dicht by dit is Malaita, en Atreguada van dertich / en die drie Marien eenighe Eylandekens / en dat van San Iuan van twaelf leguen int ront/ tusschen de Atreguada, en die van Sant-jago ten Suyden van Malaita van hondert leguen int ront/ en Supt-Oost-waert daer af is San Christoval, soo groot als 't voorgaende/ en Santa Ana, en Santa Catalyna, twee cleyne Eylandekens/ dicht by die: Daer leyt oock Nombre de Dios een cleyn Eylandeken/ verschepden van d'andere vijftich leguen / op seven graden hoochte/ en op de selve hoochte Noort-waert van Santa Ysabel, zijn de Clippen die zy noemen la Candelaria.

San Marcos. Arrazifes. Buenavista. Malaita. San Christoval.

San Pablo. Daer is in de Voyagie die ghedaen wert van Piru af, nae de Eylanden van Salamon, een Eylandt dat zy noemen van San Pablo op de hoochte van vijfthien graden/ seven hondert leguen van Piru, en op neghenthien graden drie hondert leguen Landts zijnder andere/ die conne wesen die/ die zy eerst noemden van Salamon: en zy segghen oock dat het andere souden connen zijn die een wepnich aen geen syde ontdeckt zijn op de strecken van Chile.

De Eylanden van los Ladrones, is een Cordillera van seslthien Eylandekens by een / die Suyden en Noorden loopen / met het midden van de Custe van Guinea, van 12. graden/ tot seventhien by Noorden de Linie / of meer / niet verre van de Filipinas Oost-waert / het gantsche Landt is onvruchtbaer / en ellendich / sonder Vee / sonder Wetael/ wepnich Lijftochts / bevolckt van arme Lupden/ die wel dispoost zijn/ en seer gheneghen tot steelen/ jae tot weeh nemens toe de Spijckers van de Schepen / die tot haer comen / daerom noemdese Magallanes los Ladrones, int Jaer 1520. als hy tot haer quam / gaende in verbolch van de Specerien: haer naemen zijn la Inglesa, het Noortlickste/ en achter dat Ota Mao, Chemechoa, Gregua, Agan of Pagan, Oramagan, Guguan, Chareguan, Natan, Saepan, Bota, Volia. Onder die Filipine Eylanden zijnder andere achthien of twintich die zy noemen de los Reyes, Arzipielago, of d'Eylanden van Coral, en los Iardines, een andere quantitept van Eylanden: Daer is oock Pialogo, San Vilan, een ander Eylant dicht by de Iardines, en 'tghene van los Matalotes, en dat van Arracifes, en van S^t. Iuan, of de Palmas, ontrent de Malucos, en aent Noorderdeel van los Ladrones, vijf of ses Eylandekens dicht by een die zy noemen Volcanes, al waer veel Cochinilla is/ en Malpelo een ander cleyn Eylandeken/ daer fijne Cinaloes is/ een aen d'Oost syde van los Ladrones

De Eylandē van los Ladrones.

Los Reyes, Eylandē van Coral.

Volcanes. Malpelo.

zijn de dos Hermanas, twee Eplandekens op thien graden/en San Bartolome op 14. en meer / van nueva Espania de Clippen Miracomovas, Quitesvenjo, of Caranoduermas, en ontrent die het Eplant van Martin, en San Pablo, eē ander Eplandeken met Clippen/en la Poblada het Oosterlickste nae nueva Espania toe/int jaer 1527. was oock int Eplandt van los Ladrones Alvaro de Saavedera, wederkeerende vande Eplanden van Speceria. na nueva Espania.

S. Bartolome.

Martin.

S. Pablo.

Het XXVIII. Capittel.

Van de Hoochste Raet van Indien, en het gheestelicke Gouvernement, en de Coninclicke beschermínghe van de Kercke.

Het voornemen der twee Coninghen.

DE Catholijcke Coninghen van Castilien, en van Leon voortvarende in haer oude en Christelicke Godtvruchtichept/ straer nae dat haer ontdeckt waren dese nieuwe Landen/ en ghevoecht by de schoone Monarchie, hebben zy besorcht in die te planten / en te consenteren de Catholijcke Religie/ en de tijdelicke politie/ met soo grooten sorghe en accoort van de alderwijste Mannen van die Rijcken / dat met de ontdeckinghen/ oock wiellen de Coophandelingen/ hebben zy ghefoormeert een particulieren Raet/ met een President / en Raetlieden / dat zy haer niet souden becommeren in andere dingen met meerder neerstichept/ten dienste Godts onses Heere / en 'tgoet Gouvernement van die Werelt: en om datmen daer naer mentie sal maecken van die persoonen / die van den beginne af ghearbeyt en ghedient hebben in den oppersten Raet van de Indiens, die die is die gheleden heeft soo grooten last tot nu toe; sal eerst gesept worden het Gheestelick gouvernement / en het tijdelick / en de reste die waerdich is om te weten / door het welcke men sal verstaen de ordre van die Monarchie met alle moghelicke corthept.

De Raet van Indien.

De eerste saecke die dese Godtvruchtighe Coninghen belast en bevolen hebben de eerste ontdecken / en van hant tot hant belast zijn gheweest de reste van de ontdeckers / en Gouverneurs van die nieuwe Werelt / met veel strickte ordonnantien was / dat zy besorchden/ dat het volc dat zy daer brochten / met een Christelick leven / en met haer goede coustumen soodanighen exempel gaven de Indianen, dat zijse noodigen souden om haer naer te volghen / en die aen haer verbonden: eerst ingaende / conform de Evangelische Wet / dat dien de Religieusen souden Predicken om dat meer met soetichept van dien/ dan met ghewelt en ghetammel van Wapenen de aenghenomen werde / en dat de gherechticheyt bedient werde met sulcken indulgentie aen allen/ dat zy meest gheacht/ en gherespecteert werde.

De last der Coninghen.

Alles was wallende/als de volckeren haer ginghen vermeerderen op alsulcke maniere/dat zy met den pver van de dienst Godts / en welvaert der Menschen / quamen tot dien eynde / dat men heden vindt ghefondeert in die gantsche Werelt / tsedert dat die Croon beseten is/datmen daer naer ghesien heeft. Vijf Aerts-Bisdommen / 27. Bisdommen / twee treffelicke Universitepten / al waer met groote gheleerthept gheleesen worden alle wetenschappen/ meer dan 400. Cloosters van Religieusen / Dominicaners/ Franciscaners/ Augustiners/ onse Lieve Vrou ter Gratien / en van Jesupten / met eenighe Cloosters van Nonnen / en Collegien/ oneyndelicke veel Gast-Huysen/ en Broederschappen / ontallicke vele

Hoe veel Aerts-Bisschoppē/ Bisschoppen / Cloosters, en Scholen in Indien zijn.

besorchde

beſorchde beneficien / die zy noemen doctrinas, om te leeren de aencomende Chriſtenen / en de Hermiten / en Boetdoenders die ſonder ghetal zijn. Al het welcke begonnen is tot coſten van die Cröone / en noch heden voort gaet / al iſt datter niet gevonden wert / daer de coſten mede geboetet werden. In effect die Catholijcke Godtvruchtichepf / gaet d'een deucht tot d'ander / door de barmhertichepf Gods / vermeerende met ſulcke eerbiedichepf en eere Gods / dat in gheen deel van de Chriſtenheyt gearbeyt wert met meerder accort en corage / door middel van de hoochſte Raet van de Indien, waer upt beſloten wert / dat daer toe de groote remedie is gheweeſt / de toelatinghe / die de heylighe Apoſtoliſche Romeyn-ſche Stoel dede aen de Croone van Caſtilien en Leon, van de Kerckelicke beſcherminghe des nieuwen Werelts / in de welcke Godt onſe Heere / als die alleen is die ſiet / en voor berept alle toecomende dinghen / heeft gedaen een dinck weerdich ſijne grootheyt / en daer naer heeft ghethoont de onderbindinghe / dat ſoo het ghegouverneert ware gheweeſt op een andere maniere / dat het onmoghelick hadde gheweeſt / dat de ſaecken ſouden voortghegaen hebben met alſulcken Harmonie / en eenſtemmichepf / ſoo egual / als van Religie / gherechtichepdt / en Gouvernement met groote ghehoorſaemheyt / en ruſte.

Lof der Catholijcke Coninghen / en hare Paus.

De Kerckelicke beſcherminghe wert gheregeert op de ſelfde manier als int Rijck van Granaden, de Catholijcke Coninghen preſenterende de Paus alleenlic de Aertſ-Biſſchoppen / en Biſſchoppen / om dat zy ſouden ontfanghen van ſijn handen die Prelaetſchappen / en het deſpaceeren van ſijn Bullē / altoos beſtellende dat het perſoonē ſouden zijn van eē religieur levē / en groote geleerthepf. De reſterēde dignitey-

Hoe dat de Kerckelicke beſcherminge geregeert wort.

tē / en beneficien ſijn prouiſien voor den Coninck / met den hoochſten Raet van Indien, en zy en gaen niet naer Roomen om Bullen / en haer renten beſtaen in de thienden en eerſt ghewaſſen / die van de Caſtiliaenſche bevolckers comen: om dat int meeſte deel van dēſe Indien, de Inghebozenen die thienden niet en betalen / en al waer die thienden ontbreecken / verbult die het ſConinck incomen: nopende de thienden en eerſte-ghewaſſen / hoe die betaelt moeten werden / zijnder vele ordonnantien / en Regiſters ghemaeckt / conform met de ſtijl van de Rijcken van herwaerts over / om dat zy weſende haer trelinge / en colonie / is recht dat zy volgen hare ghebruycken en coſtuymen. En al hoe wel de Coninghē van Caſtilien, en Leon, zijn Meeſters van de tienden door d'Apoſtoliſche toetalinge / ende die ſouden meghen nemen tot haer / vallende al waer't ontbreect / met het gene dat op andere plaetſē overich is / ſoo werden die nochtans gelaten aē de Prelaten / en Kercken / voorſiende van ſijn Coninclick incomen / met mildichepf van ſoo veel Catholicke Princē / op alle noorſakelickheden van de arme Kercken / gevende elc een dat opgebout werde van nieus het grootſte deel dat ghecōſumeert wert in haer fabrijc / met eē Beecker / eē Clocke / en eē Autaer.

Op dat dic uytdeplinghe van het ghene dat procedeert van de thienden / en van't ghene dat conſumeert wort van het Coninclicke incomen / tot het onderhouden van de Prelaetſche weerdicheden / en Canoniſpen van de Cathedzalen en de ghebeneficieerden Paſtoren / en Perſoonen die beſoigneren inde Godts dienſt / en int onderwijſen van de Indianen, dat het met vruchte ghelchiede / en conform met de heylighe intentie van de Coninghen / heeft de hooghe Raet veel goede ordinantien ghemaeckt. Eerſtelick

Van de ordonnantien gemaeckt op de Religieuſen.

dat alle de voorseyde Persoonē sullen zijn van ghewoonte / en van een goet leven / en bysonderlick die die haer begheven sullen tot de onderwijsinghen / eerst geexamineert sijnde in stuck van de Letteren / en voorts in de Indische tale / om dat het weynich sal te beduyden hebben dat de leer-jonghers haer Meester niet en verstaen / en dat zy stadich by woonen / en dat gheen Pastoor / of Leeraer mach hebben twee benificien / en op dat die ghene die van dese deelen sullen naer Indien gaen / best sullen ondersocht zijn / ist gheboden / dat gheen Clerck vertrecken soude sonder consent van sijn Prelaet / en van de Coninck / en soo aldaer een ghevonden sal worden sonder dat bescheydt / dat hy stracx sal wederom ghesonden werden naer Castilien.

Vervolch. En om datmen beter verstae de manier hoe dat ghegouverneert wort de Conincklicke beschermin-ghe / nae dien het behoort tot die Croonē om die ontdeckt te hebben / en vercreghen dese nieuwe Werelt / en gebout / en daer in begifticht van 'sConincx incomen / soo veel Kercken / en Cloosters / als door de Apostolijcke toelatinghe / sonder dat om gheen oorsaecx wille het voorseyde Patroonschap / noch eenighe deele van dien / noch door costuyme / noch prescriptie / noch andere tijtel hem can scheyden van die: soo is gheordonneert / dat de Vice-Roy / Audientien / Gouverneurs / en Corrigadors sorghe moeten voor dragen / op de straffē die de overtreders verdienen. Eerstelick dat niet ingestelt wert eenighe Cathedrale Kercke / noch Parochiale / noch Clooster / noch Hospitael / noch Kercke van belofte sonder consent van de Coninck. Dat alse in de Cathedrale Kercken niet en sullen hebben vier gebeneficieerde residenten / versien door de Conincklicke presentatie / en Canonicke provisie van de Prelaet / om open te wesen de resteerende probenden of absent zijn meer dan acht Maenden / ten zy dat het sal zijn om een legitime oorsaecke. De voorseyde Prelaet soo langhe als de Coninck sal presenteren / verkiest tot vervullinghe van de vier Gheestelicken / boven die die voorsien waren / residenten / van de meest bequaemste die haer sullen presenteren / sonder dat sulcke provisie zy in de Tijtel de welcke luyt: Si non ad nutum amobile, met de welcke zy gheen sitplaetse souden hebben in de Choore / noch stemme in de Consistorie. Dat gheen Prelaet mach maecken eenighe Canonijcke institutie / noch possessie gheven van eenighe probende / of beneficie / sonder Conincklicke presentatie / en in sulcken ghevalle dat zy sonder vertreck de provisie gheven / en gebieden te ontfanghen met de Vruchten. Dat in alle digniteyten / en prebenden / de geleerden sullen ghepreferеert worden / boven dien die het niet en sullen zijn / en die die ghedient hebben in de Cathedrale Kercken van Castilien, en meest geoeffent sullen zijn in de dienst van het Choor / boven die die daer in niet gedient hebben. Dat ten minsten gepresenteert werde voor elcke Cathedrale Kercke / een gepromoveert Jurist en een Theologant / die het pulpitum hebbe / met het verbont welcke in die Rijcken hebben de Canonijcken / Doctoren / Meesters / en andere geleerde Theologanten / om te lesen de heylighe Schrift: of een ander Jurist / of Theologant tot het Canonijcschap van Penitentien / conform met de Decreten van het heylighe Concilium van Trenten. Dat alle andere beneficien / Pastoorschappen / simpele / waerlicke en Gheestlicke / en alle Kerckelicke diensten die vaceren sullen / of van nieus te versien sullen zijn / op dat het ghedaen werde met de minste uytstellinghe / en de

en de Conincklicke beschermingh belonden werde / is het gheboden dat het ghedaen werde op dese navolghende maniere.

Dat vacerende eenighe van de boven verhaelde beneficien / of officien / de Prelaet ghebiet dat men stellen sal Billetten / met een behoorlicke tijt / en die ghene die aencomen om haer voor tè stellen te examineré / en geinformeert zijnde van haer costuymen / dat hy noeme / twee die de beste zijn / en de Vice-Roy / het Hof / of de Gouverneur van de Provincie / verkiest een / en stiert de electie aen de Prelaet / om dat hy de provisie doe / en de collatie / en de Canonijcke institutie / by weghen van commissie / en niet op een Titel van ghedinghich / maer niet alsulcke / als wanneer de Coninck de presentatie sal doen / en in die ingedruct sal zijn / dat de collatie sal geschieden onder een gedinghe tijtel: De Canonijcke institutie sal de laetste wesen inde Tijtel / en niet in commissie / en dat de gene die ghepresenteert zijn voor de Coninck / altoos sullen ghepreferert zijn voor haer Ministers.

Provisie van de prebendé / en beneficié.

Dat in de reparatien / en plaetsen van Indien, en andere deelen / al waer men gheen beneficie hebben sal / om dat te kiesen / of een manier om te stellen dien die de Sacramenten bediene / laet de Prelaté besorgé datter een zy die daer onderwijse met de leeringhe stellende een Billet / en geinformeert zijnde van sijn bequaemheyt / en goetheyt / dat hy siende de nominatie aen de Conincklicke Dienaers / op dat zy presenteren een van de twee ghenoemde / en soo der maer een is / en dooz cracht van alsulcke presentatie / laet de Prelaet de provisie maecken / ghevende instructie hoe dat hy behoort te leeren / en ghebiedende het t'ontfanghen met de profijten. Dat in de presentatien van alle de dignitepten / officien / en beneficien / versien sullen zijn / die het meest wel verdient hebben / en die meest beslich zijn gheweest in de bekeeringhe van de Indianen; en bedieninghe van de Sacramenten / en die best sullen connen de Indische tale / sullen gepreferteert zijn boven d'andere. Dat die gheen die sullen conien of ghesonden werden aen sijn Majestept / dat hy presenteert tot eenighe dignitept / ampt / of beneficie / laet hy compareren voor de Ministers van de Provincie / en verclarende sijn petitie / van de informatie de genere; Zieden / Costumen / en sufficientie / en anders laet het de Minister doen van sijn officie / en op sijn duncken laet hy het senden / en dat oock die presenteert / neme approbatie van sijn Prelaet / om dat sonder al dese doens / en sullen die gheen die comen niet toeghelaten worden.

Dat niemandt can verrijghen twee beneficien of dignitepten in een Kerck / of in verschepdene. Dat niet comparerende de ghepresenteerde / binnen den bestemden tijt in de presentatie voor de Prelaet / van gheender waerde sal sijn: en datter gheen Canonijcke instellinghe mach ghemaeckt werden.

Het XXIX. Capittel.

Van het Gheestelicke Gouvernement: van der overledenen goederen: van de ghetrouwden.

DE reste van het verhaelde is de provisie / dat niet gheconsenteert wert / dat gheen die een Prebende heeft / in de Cathedrale Kercken / gheniete de renten van dien / soo hyse niet en heeft bedient / en hy ghewoont / en dat de beneficien van die Indianen, niet moghen wesen / Pastoorschappen / Cappellaenschappen / en dat

in de nieuwe ontdeckinghen / en bevolckinghen die ghedaen sullen worden / stracx ghefondeert werde een Gasthuys voor de Armen / en met cranckheden beladen / die niet besmettelick en zijn / t'welck ghebout sal worden dicht by de Kerck / en tot een besloten plaetse van de Siecken van besmettelicke qualē / salder ghebout werden / het Gasthuys / in een plaetse / daer gheen schadelicke Wint doot waepende / quetse de rest van de bevolckinghe / en dat het ghebout wert op een verhevene plaetse sal het best wesen. En om dat de Coninck gheinformeert zijnde / dat de goederen van de Persoonen / die in die plaetsen comen te sterven / niet becomen en werden soo gheheelick als zy moghen / ende soo ghereet in handen van de Erfgenamen / by testament / of ab intestato, om soodanighe gheschorvenen / om vele oorsaecken: van het welcke groote schaede quam voor de Erfghenaemen / en dat de testamenten niet volbracht en worden: om t'welck te remedieren / wert voorsien / dat wat Castiliaen die comen sal tot eenighe Stadt / of plaetse van die deelen / dat hy hem presenteere voor de Schrijver van de Raet: al waer de naem sal gheregistreert worden / en oock de toenaem van alsulcken / en van waer hy geboren is / om dat als hy quame te sterven / men mach weten waer te vinden sullen wesen die van hem sullen hebben te erven. Dat de ordinarise Justitie / met de outste Gouverneur / en de Schrijver van de Raet sorghe draghen van de goederen van de Persoonen die comen te sterven / en dat zyse op een Inventaris stellen / voor de Schrijver en ghetuyghen / en de schulden die hy schuldich is / en wat hy hadde in Gout / Silver / Quick-Silver / en andere dinghen: en datment vercoope / en in een kiste legghe met drie Sleutels / die die drie boden verhaelde sullen hebben. Dat de goederen vercocht werden in een openbare opveplinghe / met trouw van die Schrijver / die nootsaeckelick sijnde tot beschermínghe van die voorsepde goederen / hem stelle als Procurator. Dat de voorsepde Justitie reeckeninghe neme van alle die ghene die last hebben van der verstorvenen goederen / en dat zy vercrijghen afveerdinghe sonder beletsel van Appel / en dat legghen in de Kist van de drie Sleutels. Dat hebbende het testament van de afsijdighe al waer hy gheschorven zy / en daer de Erfghenamen of executeurs al daer waren / sal de Justitie gantsch haer daer niet mede bemoeyen / en het goet niet nemen / nemende alleenlick de kennisse / wie die zijn die Erfghenamen sullen wesen van de verstorvene. Dat de voorsepde Justitien / Regenten / en Schrijvers senden sullen aen het Hups van Contractien van Sevilien, al het ghene dat zy sullen becomen / van de goederen des afgheschorvene / verclarende sijn naem en toenaem / en woonplaetse van elck afgheschorvene / met de copie van den Inventaris van sijn goederen / op dat zy gheghéven werde sijn Erfghenamen / op de orden / die des aengaende / gheghéven is. Dat int nemen van de reeckeninghe / van die ghene die ghehouden hebben die goederen van den afgheschorvenen / gesonden werden aen den hoochsten Raet van Indien, met seer particuliere helderheyt / en reden van alles. Dat de Justitien haer doen informeeren met sorghe / soo de houders van die goederen der afgheschorvenen hebben ghedaen eenich bedroch / of schade aen de goederen die zy in haer macht gehadt hebben / en senden aen de Raet reden daer af. Dat de besitters reeckeninghe ghéven met recompense / die voorsepde

Justi-

Last vā bouwingen van Gasthuysen.

Ordonnantien op de goederen der verstorvene.

Justitie. Datter alle Jaer reeckeninghe ghegheven / en ghethoont werde aen den Gouverneur van't Lant de memorie van de afghestorvenen die dat Jaer gheweest zijn/ en van haer goederen die zy hadden / op dat die ghesonden werde naer Sevilien, en datse ghegheven worde hare Erfghenamen / en de testamenten vervult werden / en in die goede reeckeninghe zy / en reden/die behoort ghebruyckt te worden. Dat in elck Hof een rechte zy van de goederen der afghestorvenen/ een van de Rechters / succederende d'een nae d'ander / van de aldernieuste/tot de alder-outste elck op sijn tijt die sijn Commissarissen sal senden/lancx het ressort om reeckeninghe te nemen / van die ghene diese hebben / en soo daer in slofficheyt is / dat de Rechters belast werde de ondersoeckinghe te doen / en dat zy die opnemen / en oock te waren als het haest is.

Van de ghetrouden.

De Catholijcke Coningen gheinformeert zijnde dat in de Indien waren vele ghetroude Castilianen, die welcke leefden afghescheyden van hare Vrouwen / door welcke boven de offensie die Godt den Heere daer mede aenghedaen wert/ volghen groote inconvenienten in de bevolckinghe van die Landen/ om dat aldaer gheen vaste woonplaetse hebbende / daer niet gheduyrichlick en bleven / noch en trachtender om daer bouwen/planten / te teelen / te zaeyen / noch andere dinghen te doen / die de goede bevolckers pleghen te doen / waer door de Dorpen niet en vermeerderen als behoort/ alst wesen soude soo zy leefden met haer Vrouwen/ en Sonen / en oprechte Borghers/ willende het boven gheseyde remedieren/ hebben gheboden / dat alle en wat Persoonen datter ghevonden werden / dat ghetrout sullen zijn / oft belooft in dese Rijcken/ dat zy herwaerts overcomen om haer Vrouwen / en dat zy niet wederkeeren souden nae de Indiens sonder haer / of met vaste bewijsinghen dat zy doot zijn. De selfde ordre werde ghegheven door alle de Rijcken / van de nieuwe Werelt / en zy is op verscheyden reysen vervattet / en gheboden datse gheexecuteert soude werden met sware straffen.

Van het heylicke officie vã d'Inquisitie.

Voortgaende vanden jare 1000. vier hondert twee en tnegẽtich/ int welcke begonnen werde de ontdeckinge van die Werelt/in het Gheestelick Gouvernement op de wech te brenghen en te stabilieren / ghelijck ghesien is gheweest met de aldergrootste perfectie / en gheduyricheyt van dien. De Catholijcke Coninck Don Philips de tweede/ genaemt de Vroede, merckende dat onder de groote weldaden die de Indianen hebben ontfanghen / het grootste is gheweest haerlieder verlichtinghe om te ontfanghen de Evangelische Leere / en die haer al voortgaende heeft uytghestreckt/ en ghelet sijnde oock op de singuliere gratie die Godt ghebruyckt heeft nevens haer door sijn barmhertichеyt / dat hy haer ghegheven heeft / de kennisse van ons heylich Catholijck gheloove / en dat het noodich was sonderlinghe sorghe te draghen / op de behoudinge van de devotie/ en reputatie van de Castilianen bevolckers / en bevredighers / die met soo groote moeyte versorcht hebben de vermeerderinghe van de Religie / en de grontlegginge van het Catholijcke gheloove/ in welcke deelen zy ghedaen hebben als ghetrouwe / en Catholijcke Christenen / en goede ghenatureerde / en oprechte Castilianen, en ghesien hebbende / dat die die buyten de ghehoorsaemheydt van het Catholijcke gheloove / en de Apostolicke Roomsche Kercke sijn/ obstinaet en hertneckich zijn / in haer dwaelinghen / en ketterijen/

altoos

altoos bevlijten om te verlepden de getrouwe Christenen / arbeydende die te brengen tot haer valsche opinien / stroepende verscheydene verbodene Boecken / nae het welcke groote schade is ghevolcht in onse heylighe Religie / en hebbende seer goede experientie / dat de beste middel om voor te comen dese qualen / bestaet int wechnemen van de communicatie met de ketterschе Persoonen / straffende hare dwalingen / conform met de dispotie van de heylighe Canones / en de Wetten van die Rijcken / de welcke door die heylige middel door de Goddelicke barmhertichept bewaert sullen sijn van die alderslimste besmettinghe / en daer wert gehoopt / dat sy voorts bewaert sullen werden / dat die Werelt sulcken schade niet en crijghe / al waer de bevolckers van die Rijcken / ghegheven hebben soo goeden exempel van de Christelickhept / en de Inghevoerenen haer niet bekeert tot dwaelende leeringhen van de ketteren. Het heeft goet ghedocht sijn Majesteyt / met toestemminghe van de Cardinael Don Diego de Espinosa, Bisschop van Siguenza, Generael Inquisiteur in die Rijcken / een Man van groote wijsheyt / en van vele en rare deughden by naest waer door verkiesinge is gheschiet bã sijn persoon / dat hy soude helpen draghẽ den last van soo groote Rijcken / en Signorien / ende de Raden van de heylighe en alghemeene Inquisitie / en bã het hoochste vande Indiens, dat in Mexico behoefde gheplant te worden een Hof van het heylighe Officie / voor de Rijcken van Nieuva Espania, en de rest van de Indiens int Noorden / en een ander in de Stadt de los Reyes, voor de Rijcken van Piru, en haren aenhanck / die sy noemen het Indien int Suyden / met de authoriteyt die de Hoven van dese Rijcken / by de welcke niet nu bekent werden de saecken vande Indianen, dan alleen der Castilianen, en andere Natien die gevonden werden in die Indiens, en met de welcke souden comen de Appellen tot de hoochste Raet / die in dat Hof resideert / ghelijck ghedaen wert in Spangien, en tot verbullinghe van dien / heeft int jaer 1570. de Coninc Don Philippe de tweede / ghenoemt de Vroede, een generale macht ghegheven in de Stadt van Madril, op den selfthiendẽ Augusto dat de Apostolsche Inquisiteurs / die genoemt souden werden als doen / en voortaens teghens de Heretijcque trouloosheyt / en afval / en dat de Officiers / en nootsaeckelicke Dienaers van dit heylich Ampt / gheboden wert haer neder te setten in de Steden van Mexico, en de los Reyes, dat sy oeffenen ende ghebruycken sullen haer Ampten / en Coninckelicke provisien: tot het welcke / Don Martin Enriquez, en Don Francisco de Toledo Vice-Roys / en generale Capitepnẽ inde Rijcken van Nueva Espania, en van Piru, en de Hoven en Justitien / en Gouverneurs / en andere wat Persoonẽ dat het zijn / sullen bethoonen alle hulp en gunst dit heylighe Officio, en sullen ghenoemt werden Inquisiteurs / en Officiers / ghelijck op sijn rechte plaetse beter af sal ghehandelt worden.

Het XXX. Capittel.

Van de forme des Gouvernements van de hoochste Raet van de Indiens, en van de instellinghe der Hoven, en Coninckelicke Cancelerien in die Contreyen.

Bã het gouvernement in Indien.

DEse Catholijcke Coningen hebben wijselick inghestelt den hoochsten Raet van de Indiens, op dat sy haer souden helpen draghen soo grooten last als het Gou-

Gouvernement is van die Werelt: en die Raet bestaet in een President/ en acht of meer Raetslieden/ nae dat de nootsaeckelicheyt eyschtede/ met een Fiscael/ Secretarisen/ Schrijvers van de Camers/ Prelateurs/ en andere Officiers/ een Camer van reeckeningen/ al waer ghehouden wert de reeckeninghe van 'sConincx incomen van die plaetsen/ en op dat voortghegaen soude worden/ conform de reghel en ordre hebben gheordonneert/ eerstelick dat die Raet vergadere drie uyren alle daechs 'smorghens/ en twee uyren t'savonts/ drie daghen in de weecke/ alst gheen heylighe dach is/ en dat de provisien ghestelt werden/ die betaelt sullen werden in die Rijcken/ nochtans dat die ghene die daer waren in de Indiens, souden vercrijghen de Coninckliche patente/ en dat zy in die plaetse nemen souden de opperste Recht-pleginghe/ en souden moghen Wetten maecken/ en Ordonnantien sien en examineren alle statuten/ constitutien van Prelaten/ Capittels/ en Conventen der Religien/ en van de Vice-Roys/ Hoven en Raden/ en dat zy in de Indiens, en in die Rijcken/ en in saecken dies aengaende/ ghehoorsaemt souden zijn: Dat het Gouvernement van de Indiens zy/ als het van dese Rijcken/ en dat meer int particulier/ dan in eenighe andere saecken besoingneren de Raet in saecken van't Gouvernement/ en dat de Processen gheremitteert aen die van de Coninckliche Raet/ sullen comen gheven haer stemmen aen die van de Indiens, en dat zy van die twee stemmen sententie gheven op de Processen minder dan van vijf hondert pesen: dat de tweede supplicatie zy van thien duysent pesen. Datter niet bekent wort reparatie van Indiens, in dien deelē/ dan alleen de gesubstancieerde Processen in de Hoven/ conform met een Wet die zy noemen van Mechelen, om datse aldaer ghemaeckt is/ dat die comen tot den hoochsten Raet. De ordre diemen houden sal in de informatien van de bedieninghen/ dat de gantsche Raet die sie/ en int stuck van de belooninghe gheschiede tghene dat de meeste deel sal determineeren/ en dat in die zy de supplicatie/ en dat gheen geexpedieerde de derde reyse ghesien werde/ en dat in saecken met alle cortheyt geresolveert werde/ dat de lasten ghegunt werden dien diese best verdient hebben/ en datse niet ghegheven werden die verbondenen/ of vrienden van de Raet: en dat die niet en sullen comen Sollicieteurs/ noch Procureurs zijn/ en dat in de provisien van de Officien geen loon tusschen come; en dat die van de Raet geen Indianen by verdeylinghe en hebben/ en die ophouden in hare Huysen/ om dat zy in die die vinden souden die negotieren/ als zy niet te raet en gaen/ en dat in alles ghewacht werde het secreet ghedeylt/ en boven al/ dat de Raet sonderlingh sorghe draghen van de bekeeringhe en goede onderwijsinge der Indianen, en van het Gheestelick gouvernement/ en dat van ses hondert duysent Maravidisen nederwaert/ come het Appel tot de Raet/ dat gheappelleert can werden van de sententien in de vijf ghevallen van de natuyrlicke doot/ of beroovinghe van leden/ of andere lichamelicke straffe openbaere beschaeminghe of pijninghe/ en dat de appellen sullen comen tot de raet/ met andere vele en prijselicke Ordonnantien/ die om de cortheyt naghe-ghelaten worden.

Dat de President wesende gheleert een stemme hebbe in de saecken van gouvernemēt/ van gunste/ van bedanckinghen/ visien en residentien/ en niet in pleyten/ op dat hy mach meer vry sijn tot het gou- Verdolch v. de Ordinantien.

vernement van de Raet/en niet geleert synde / laet hy gheen stemme hebben / behalven in saecken van gunste / Gouvernemente / en bedanckinghe/ en dat hy can de Raet vergaderen in sijn huys / en dat hy gheheughenisse houde van de negotien/ en dat die van de Raet haer met accompagneeren met de negotianten / en daerom schijnt het een noodsaeckelicke saecke te sijn dat hy gheassisteert sy met een Fiscael in de Raet / datter gheboden wert dat hy het selfde salaris hebbe dat de Raetsheeren hebben/en dat ghelevert werden de despactos van het Officio, dat hy sorghe draghe om te weten hoe dat vervult werden de provisie door de Indien, dat hem ghegeven werden de Papieren die noodich sijn tot sijn Ampt / dat hy devisien sie / al eer de Raet die siet: dat hy een Boeck hebbe in de welcke de capitulatien staen / die ghenomen sullen werden niet de Coninck / een ander in de welcke des Fiscaels plepten sullen staen / dat hy de plepten niet uptstelle/dat sijn beghheerten/ of die haer teghens die sullen stellen gheadmitteert worden / soo het de Raet sal believen: dat hy Boeck houde/van het ghene dat ghedepescheert sal werden van de saecken/ dat hy sorghe draghe te weten welcke Officiers/ nalaten te senden de relatie alle Jaeren aen de Raet.

Justellinghe van de Coninckliche Hoven van Indien.

Gheordonneert sijnde het ghene dat de Raet aengaet / t'welck het hooft is van dat gouvernement/ met andere vele Ordonnantien/die niet verhaelt werden om de corthept wille moeten gheordonneert werden in alle de Provincien van Indien, de saecken van Justitie/ ghelijck als de noodsaeckelickhept eyscht / en de Catholijcke Coninghen betaemt / tot het ghemeene beste van die nieuwe Werelt / op dat haer Onderlaten die Justitie sullen beghheeren / te verrijghen/ verende de dienst Godts onses Heeres / welstant ende profijt / en soulagement vande voorseyde Onderlaten / en tot vrede / en gherustheyt van de volckeren/ ghelijck de Coninck aen Godt is verbonden/ en aen haer / om te vervullen met haer het Ampt dat hy op der Aerden draecht : heeft gheaccordeert Hoven te stellen / en Coninckliche Cancelerij / die ghesept zijn datter in Indien zijn/met de statupten ende ordonnantien die ghegheven zijn/ op dat de Dienaers haer ampt souden doen/ en de gherechticheyt / of Justitie wel bedient sy / en dat de luyden becomen de beneficie die van haer ghepretendeert wort.

Het eerste Hof dat ghefondeert Het Hof van Espagnola. worde/ was in de Stadt van Sánto Domingo, in het Eylandt Espagnola met een geleerde President/ al hoe wel dat hy nu om d'Oorlochs wille een Soldaet is / met de tijtel van Capitepn General / en vier Rechters/ die Roeden draghen/ als Alcaldes; en draghen kennis van het Borgherlick/ en terrimineel/ in staet van Appel / en in de eerste instantie in saecken van't Hof: en het gouvernement met sijn district is bevolen de President alleen die nu is Antonio Osorio.

Het tweede Hof is ghefondeert Het Hof van Mexico. in de Stadt van Mexico, in nueva Espania: de eerste President die daer was / was Nunjo de Guzman, hy hadde gheen aensien.

In dat tweede Hof was voor President de Bisschop D. Sebastiaen Ramirez, die doen was in het Hof van Espagnola en hadde het gouvernement van die Rijcken/en de hoochste authoritept / en liet de saecken in goede stant / met het ghene dat daer toe behoort / en de Justitie/ ghelijck die teghenwoordelick is: De President van dit Hof is de Vice-Roy die nu is de Conde van Monterrey, heeft acht Raetsheeren/ die kennisse draghen van Borgherlijcke

lycke saecken/ en in Appel van die vant gouvernement twelck de Vice-Roy prouideert: 't heeft drie Prouoosten van Hals-saecken die Roeden draghen / en kennisse draghen van criminele saecken/en twee Fiscalen / een van in het Borgherlick/ d'ander in het crimineel en werden voorsien de recht-plegynghen die met bewaert worden voor de Coninck/ en de andere officien/ en behulpynghen van oncosten in quiteeren / en vacatien int ressort van dat Hof van Mexico, en in dat van nueva Galicia.

Het Hof van Panama. Het derde Hof was dat van Panama, in't vaste lant / dat die naem ghegheven worde / om dat het het eerste deel was / werwaerts van de Eylanden quamen de Castilianen om te bevolcken / en ghelijck haer ghemeen segghen was van gaen en comen van het vaste lant/al hoe wel sy andere Prouincien op het vaste lant vonden / van die Werelt / behielt dese Prouincie dien naem/ verliesende dien van Castilia del Oro, dat de Coninghen gheboden hadden dat het genoemt soude worden / en alsoo de saecken van Piru waren/in vermeerderinghe int jaer duysent vijf hondert twee en veertich. Ist ghesien dat dit Hof vertrocken is / nae de Stadt de los Reyes,al waer de Vice-Roy/ die nu is Don Louys de Velasco, heeft tot sijn last het gouvernement van dat ressort / en van de Hoven van los Charcas, en van Quito.

Het Hof van los Reyes. Daer zijn in dat Hof van los Reyes acht Raetsheeren / drie Prouoosten van't Hof / twee Fiscalen/ met de selfde ordre als in Mexico, en de Vice-Roy residеert in de Stadt van los Reyes, en is President in dat Hof / en hy salt sijn in d'andere twee / als hy daer sal comen / beghevende alle de deplynghen van de Indiens, die in die ressorten van die open staen.

Het Hof van Guatemala. Het vierde Hof werde ghefondeert in de nabuerighe Prouincie/ en schijnende dat het niet noodich was/ verliep het / en int Jaer duysent vijf hondert tseventich werdender wederghekeert om te fonderen in de Stadt Sant-jago, van't Rijck van Guatemala, daer is een President / t welck is de Doctor Criado van Castilla, vier Raets-Heeren met Roeden/en een Fiscael/ die kennis draghen van het Borgherlick en 'tcriminеel / in Appel/ en in de eerste instantie: in saecken van't Hof / heeft de President alleen het Gouvernement / en 'tbegeven van de Indiens: hy beschickt de recht-plegynghen/ en andere tijdelicke Officien.

Het Hof van nuevo Reyno Het vijfde Hof werde ghefondeert in de Stadt van Santa Fe de Bogata, in het nuevo Reyno de Granada, met een President / die nu is de Doctor Francisco de Sande, vier Raets-Heeren met Roeden/ en een Fiscael met de selfde authoriteyt als de voorgaende.

Het Hof van nieuwe Galicien. Het sesde Hof werde ghestelt in de Stadt van Guadalajara, van het nieuwe Rijck van Galicien, met een Regent/en drie groote Prouoosten/ en despacheerden langhen tijt sonder Seghel / en Register / en de negotien wallende werder het Seghel ghegheven / en 'tRegister / en daer werde een President ghestelt/ die nu is de Doctor Sant-jago de Vera, en drie Raets-Heeren met de Roede/ en een Fiscael / en de Vice-Roy van nueva Espania heeft het gouvernement.

Het Hof van Quito. Het sevende Hof werde ghefondeert in de Stadt S^t. Francisco del Quito, van de Prouincien van Piru, al waer oock een Regent was/ en hooghe Prouoosten/ sonder Seghel / en daer naer werde het Hof beset met een President dat nu is de Licentiaet Miguel de Yvarra, met drie Rechters met de Roede/ en een Fiscael met de selfde macht als die van Guadalajara die ghevende het

gouvernement / en de reste de Vice Roy van Piru, als boven gheseyt is.

Het Hof van los Charcas. Het achtste Hof is van de Stadt de la Plata, in de Provincie van los Charcas, met een Regent / en groote Provoosten / en daer naer werder een President ghestelt / en vier Rechters met Roeden / een Fiscael / een Seghel / en een Register / nu is President de Licentiaet Cepeda, met reservatie van de Provisie van beghevinghen / en de reste tot de Vice-Roy van Piru.

Het Hof van Panama. Het negheude Hof is dat ghefondeert is in de Stadt van Panama, met een President / met een Mantel: en een Rapier / om Oorlochssaecken wille / die nu is Don Alonso de Sotomayor, met de Titel Capitepn generael van het vaste lant / 't heeft drie Rechters met Roeden / die kennisse draghen op de Appellen van Borgherlicke questien / en van crimineelen / en ter eerster instantie van questien van't Hof / hy heeft alleen het gouvernement.

Het Hof van Chile. In de Stadt van Sant-jago van de Provincie van Chile werde ghefondeert het thiende Hof / en om dat het scheen dat het niet noodich was / soo verliep het / en daer werde bestelt een Gouverneur die aen de Vice-Roy van Piru hinck.

Het Hof in de Filipinas. In de Stadt van Manila, in de Filipinas was een Hof / en het verdween / om dat het scheen dat het niet noodich was / tis wepnich jaren gheleden / dat wederghekeert worde om dat te herbouwen met een Capitepn Generael / welck is Don Pedro de Acunja, die President is / en vier Rechters / en een Fiscael / met de selfde authoritept als de andere Hoven / om dat de Catholijcke Coninghen van Castilien met het advijs van de hooghe Raet van Indien, besorghen altoos met een oprecht en rechtveerdich herte 't ghene dat bequaem is tot behoudenisse / en vermeerderinghe van het Gheestelick / en het Wereltlick van die deelen / sonder te letten op costen / of arbeyt: en elck Hof is conform het ghebruyck van dese Rijcken / van Schrijvers ter Cameren / Relateurs / Doorwaerders / Sargeanten / en Officiers die noodich zijn.

Het XXXI. Capittel.

Vande saecken die voorsien vorden in de hoochste Raet van de Indiens, met Raet van de Coninghen.

DE Harmonie / en 't accoort van dese groote Monarchie / is alsulcx / dat elck Dienaer authoritept ghegheven is die ghenoechsaem is naer reden van staet / als nae de reputatie van de Justitie ghedocht heeft te betamen / behoudende voor de hooghe Overhept tghene dat ghevoordeelt wert nootsaeckelick te sijn tot hare authoritept / daerom voor de Vice-Roys / en Presidenten / op dat sy souden voldoen die ghene die 't wel verdient hebben / en sy meerder gerespecteert souden zijn / zijn haer uytghesondert Officien die sy connen provideren / en dinghen daer sy in connen vrientschap doen / en tot provisie van de Coninclicke Persoon / met raet van den hoochsten Raet van Indien zijn gebleven dese navolghende Officien.

De gouvernementē die de Coninck provideert in de Indien. In t Coninckrijck van Chile een Gouverneur / en een Lieutenant die gheleert is / met macht te commanderen over d'Indianen: een andere in Tucaman, met de selfde macht: een ander voor de Provincien van del rio de la Plata, voor Popayan, Santa Marta, Cartagena, en Veragua, met sijn Gouverneur een yghelick met de selfde macht. In de Provincien van Nicaragua, en Costarica een. In het Eyland

van

van Cuba een Gouverneur / een Capiteyn generael die in de Stadt van S^t. Christoval del Avana resideert/daer zijn meer gouvernementen van het Eylandt van S^t. Iuan, van Puertorico, Venezuela, Soconusco, Yucatan, Cozumel, en Tabasco, die t'samen een gouvernement maecken / met de authoriteyt van d'Indianen te begheven. 't Sijn oock beghevinghen van sijn Majesteyt / die van Honduras, het Eylant Margarita, la Florida, la nueva Vizcaya, el Dorado, los del nuevo Reyno de Leon, en die van Pacamoros, Ygualtongo, die sijn gheduyrende het leven en het selfde in de Provincien van Choco, Quixos, en la Canela, de Eylanden van Salamon, Santa Cruz de la Sierra, en het laetste is/ dat van nieu Andalusia.

De rechtpleginghen die de Coninck provideert.

Oock werden dese navolghende recht-pleginghen gheprovideert van de Coninck. Te Cuzco, de Stadt van la Plata, en de sitplaetse van de Mijnen van Potossi, en de Provincie van Chicuito, de Andes van Cuzco, de Stadt van Truxillo, Arequipa, Sant-jago van Guayaquil, Guamanga, de Stadt van la Paz, Chiquiabo, S^t. Iuan de la Frontera, Leon de Guanuco, puerto Viejo, Zamora, de bevolckinghe van de Minas de los Zacatecas, in nueva Galicia, Cuenca, Loxa, Tunia, de Stadt van Mexico, de Stadt van los Reyes, de Provincie van Nicoya. De alder-grootste Provoost-schappen zijn die van de Stadt van Salvador, van de Provincie van Guatemala, en het binnenste van het Eylandt Espagnola, Nombre de Dios, de Stadt van Chuluteca, de Provincie van Chiapa, Zapotitlan, de Stadt van Nata, Santa Maria de la Vitoria in Tabasco, en de grootste Deurwaerder-schappen zijn die/ in de Stadt van S^t. Domingo in Mexico, in Guadalajaro, Sant-jago de Guatemala, Panama, Santa Fe de Bogota, S^t. Francisco del Quito, la ciudad de los Reyes, la Plata. In de voorhaelde Steden is in elck een een groote Deurwaerder / die een stem heeft in de Raet als Regent/ en de voornoemde Lieutenanten/ tot ghebruyck van sijn Ampt / en in elck Hof is een ander groote Deurwaerder met 'macht om te noemen twee andere Lieutenantē.

In het gouvernement van 'sConincx incomen werden versien van sijn Majesteyt: met advijs van den hoochsten Raet van die van Indien, veel Officiers/ Faictors/ Tresoriers/ Reeckenmeesters / en Commissarissen / die alle Borghe stellen in Castilien, en in Indien, van goede en trouwe bedieninghe/ en om dat dese nieuwe republijcke alsoo voort ginck in vermeerderinghe / heeft het ghelieft te vervullen / tot dienst van Gode / en des Conincx / dien meer te veredelen en 'tauthoriseeren / met het stellen van twee Vice-Roys / een in nueva Espania, en een ander in de Rijcken van Piru, op dat zy in de naem van de Coninck gouverneren / en provideren souden de saecken die concerneeren tot den dienst Godts / en des Conincx / en tot bekeeringhe en onderwijsinghe van de Indianen, soo oock tot onderhoudinghe / gheduerichept / bevolckinghe / en veredelinghe van de voorseyde Rijcken / 'twelck de ondervindinghe heeft ghethoont/ dat betamelick en bondich is gheweest/ welcke Vice-Royen ghegheven worden seer particuliere instructien van het voorhaelde / en op dat zy in bescherminghe souden houden het heylich Officium van d'Inquisitie / en met haer stercke macht souden beschutten en beschermen / om dat het is conform/ een naeckten dwangh / en de suyvere / en ware bewaringhe van de Gheestelicke en Wereltlicke staet/ t'welck is de beste en alder-waerrachtichste reghel van staet / en

meest conform met de Evangelische.

Wat de Vice Roys en Rechters verboden wert.

Oock wert de Vice-Roys / en de Richters gheboden / dat zy geen eyghen Huysen en sullen hebben / dat zy niet handelen noch contracteren / noch ghedient werden van de Indianen, dat zy gheen bouwerijen houden / noch dat zy haer niet bemoeyen op annaden / of ontdeckinghen dat zy gheen giften of gaven ontfanghen van eenige persoon / noch ghereet ghelt / noch eenighe eetbaere Waren / noch adboceren / noch gheen goetmanschap aennemen. Dat gheen geleert Man mach adboceren / al sijn Vader / Swagher / schoon-Broeder / Cosijn / of Soon / Raets-Heer zy. Dat gheen Vice-Roy / President / Raets-Heer / Provoost van crimineel / Fiscael / noch haer Sonen mogen trouwen in Indien. Dat gheen Gouverneur / Recht-plegher / noch haer Lieutenanten mogen Erf beuren / noch Huysen hebben / noch handelen in haer Jurisdictie. Dat men niet mach verhuyren Doorwaerder-schappē / noch Provoost-schappen van de ghevanckenisse / noch andere Ampten. Dat gheen Gouverneur / Recht-pleger / noch hooch Provoost / ghedurende de tijt van sijn officie / mach trouwen in het ressort van sijn Jurisdictie. Dat gheen Raets-Heer zy ghestelt voor recht-plegher: en dat de voorseyde Raets-Heeren / en Provoosten geen last draghen van't ghene zy te doen hebben in absentie van hare Officien: dat de Officien van Justitie niet geprovideert werden / aen haer Sonen / of Dochters-Mans / of schoon-Broeders / of Swaghers van de Presidenten / Raets Heeren Fiscalen / noch aen de Officiers van 'tHof / of van de Ontfanghers van 'sConincx inconen / veel min aen haer Dienaers / of die aen haer verboden zijn: en 'tselfde wert de Vice-Roys gheboden. En dat niemant van de voorseyde bedienaers sal moghen op-legghen eenighe Schattinghe of andere dinghen / noch dat hy ghedient werde van de Indianen, ten zy die betalende. Dat gheen Advocaet / Schrijver / noch Relateur woone int huys van de Raets-Heer / of Provoost en dat de Plepters niet dienen de Rechters. Dat de Raets-Heeren van Panama, niet naer laten te verghesellschappen de Cooplieden / en geen plaetse gheven die ghene die hare Vrouwen accompagneeren. En dat gheen Raets-Heeren van alle de Hoven / houden veel communicatie met de Plepters / Advocaten / Procureurs / en dat in binnenste van't Hof niet ghegaen wert / tot ondertrou / begravinghe / of trouwinghen / ten zy dat het een noodsaeckelicke saecke zy / en dat zy geen Hupsloeckinghe op de Borger moghen doen op eenighe saecke. Dat zy haer niet stellen in saecken van de Republijcke / dat oock gheen Raets-Heer / noch eenich ander bedienaer van't Hof daer twee Officien hebbe. En voorts soo in andere vele Ordonnantien en goede Wetten / die al zijn streckende tot goede administratie van de Justitie.

Het XXXII. Capittel.

Vervolch van het goede Gouvernement van Indien.

Alsoo dese Catholijcke Coninghen niet hebben naergelaten eenich dinck twelck zy niet voorsichtelick voorsien hebben dat conform was haer plicht: De eerste saecke die zy gheboden haer Vice-Roys / en alle de bedienaers int alghemeen / en particulier is / het goet tractement van de Indianen, en haer behoudinghe / en de ver-

de vervullinghe van die ordonnantien die sy daer op ghemaeckt hebben/om te straffen met groote strengicheyt de overtreders / en alsoo de Indianen leeren de Castiliaensche politie/ en haer beclach connen doen/ en weten in wat saecken haer overlast gheschiet / om haer grooter solagement ofter voorsien/datter geen plaetse sy / in de welcke in de pleyten tusschen de Indianen en haer ordinarise Processen vallen/en dat sy ook niet lanck sijn / ghelijck het plach te ghebeuren door de boosheyt van eenighe Advocaten / en Procureurs: dan alle en dat sy sommierlick sullen gedetermineert sijn/ houdende hare ghebruycken en costumen / niet sijnde kennelick onrechtveerdich / en dat sy door alle moghelicke manieren versien werden met eē goede en corte despachie van dien. En ghebeurende datmen wist dat in de uytleggynghe van de Indiaensche talen eenich bedroch was om alles voor te comen / wort gheordonneert / dat die uytleggynghe ghedaen worde door twee uytlegghers/ om gheen vergaderinghe te maecken op de uytleggynghe van het Indisch : en dat te voozen eer sy ontfanghen sullen zijn tot het ghebruyck van het Ampt/ dat haer afghenomen werde de eet van trouwe bedieninghe / en dat sy niet nemen sullen eenighe gifften van de pleytende Indianen, noch van andere die het sullen connen weten. Dat sy assisteren sullen de accoorden / de Hoven / en de visiten van de ghevanckenisse. Dat sy de Indianen niet verhoozen in haer huys dan die ghene die sy voor't Hoff brenghen. Dat de uytlegghers geen Sollicitateurs of Procureurs van de Indianen sullen zijn / dat sy van haer niet begheeren. En tot het grootste voordeel van haer is bestelt/dat de Fiscael vandē hoochsten Raet van Indien, sy beschermer van de Indianen, en haer defendere in haer pleyten / en begeere in de Raet alle het ghene dat noodich is/tot haer leere/behoudinghe/ en politijck leven / en nu synder Protecteurs ghecosen / in de Rijcken van Piru, en nueva Espania, met nieuwe ordonnantien/tot haer best traictement.

Uytleggers van de Indische tale.

Daer is ook ghebooden / dat Schoolen ghestelt worden van de Castiliaensche tale / dat de Indianen die leeren / en dat sy het doen van jonex af / en dat gheen vagabondt Castiliaen leere / noch sy in de Dorpen van de Indianen, en daer ook binnen en come : soo contrarie ghescheyt/ sullen de Vice-Roys/en Hoven alle neerstichevdt doen uyt te roepen alsulcke uyt het Lant / die afscheepende naer Castilien, en dat de Mestizen ghedwonghen sullen zijn te dienen en te leeren de diensten. Oock ist gheordonneert alle Prelaten / als ook alle Vice-Roys Hovē/Gouverneurs/ Rechtpleghers / en alle andere hoedanighe Justitien het zijn / dat sy sonderlinghe sorghe sullen draghen/ dat sy haer devoir doen om voor te comen / dat ophouden die verstooringhe die sy onsen Heere aenghedaen hebben / int trouwen van de jonghe kinderen by de Indianen: sonder aensien van ouderdom / dat een Cazique niet meer dan eē Vrou trouwen sal/ al hoe wel sy ongheloovich zy: te beletten dat alder een Cazique sterft / dat sy dan een ander doot slaen / om die te begraven met dien/ en andere alsulcke grouwelicke misbruycken. Dat de Indianen toeghelaten werde dat sy moghen doen dat sy willen / als vrije Persoonen / en vry van alle soorten van arbeyt / al hoe wel dat bestelt moet werden dat sy arbeyden / en niet ledich zijn: en dat sy vryheyt hebben te disponeren van haer incomen / brenghende eerstelick in de openbare uyt-Roep dertich daghen haer Erfgoederen / en

haer

haer roerende goederen neghen daghen/ daer de Justitie teghenwoordich is. Dat die Landen die blijven sullen van de afghestorvene Indianen ab intestato, sullen blijven by de Dorpen van de welcke zy ghebuyren zijn: Dat zy vrijelick sullen haer Coophandel drijven/en haer vercoopen haere Coopmanschappen. Dat haer goede ghebruycken en costuymen ghepresen werden. Dat zy moghen senden in de Rijcken Indische Procureurs voor drie Jaren. Dat de residentien vercondicht werdē in de plaetsen van de Indianen, om te sien of eenighe begheeren het recht te eysschen. Dat in elck Indisch Dorp zy een Gasthuys/ met nootsaeckelicke provisie.

Datter geen Slavē sullen zijn.

In het stuck vande Indische Slaven/ was in den beginne van de ontdeckinghen verscheydene meeninghen en ordonnantien/ gouvernerende conform soo de staet van saecken eyschtede/ nochtans nae dat als President van nueva Hispania quam de Bisschop Don Sebastiaen Ramirez werde absoluytelick ontslaghen dat ghebruyck/ niet belettende dat oude dat de Indianen hadden/ d'een den ander tot Slaven te maecken: dat zy oock van haer niet moghen gecocht worden/ noch die ontfanghen/dat oock gheen Persoon mach brenghen in dese Rijcken eenich Indiaen onder de Tijtel van Slaef/ al hoe wel dat hy ghenomen wert in de rechtveerdighen Oorloch: en daer op zijn ghegheven soo stricte Wetten/ en ordonnantien/ die puntuelick sullen ghehouden werden/ en oock datter niet sullen zijn in gheenen deele van Indien Indische Slaven/ al waer het soo dat zy waren van buyten de toedeylinghe van Castilien en Leon. En om meer voor te comen dit inconvenient/ ist verboden de Indianen in dese Contreyen te brenghen/ onder wat pretext of oorsaecke het zy.

Ordonnantie op de onrustige menschen.

En alsoo boven al noodich is de rust van de Republijcque/ werter macht ghegeven de Vice Roys/ Presidenten en Gouverneurs/ en andere Justitien/ dat zy moghen uyt de Indiens worpen/ en uyt het Lant drijven die Persoonen die haer sullen schijnen onrustich/ en die nae dese Rijcken toe te senden/ oordeelende dat het alsoo noodich is om de rust van haer/ nochtans dat het niet en zy door haet of passie/ noch om dierghelijcke andere redene. En op datter eenighe toom zy in die overste/ wert haer gheboden dat zy niemant beletten het schrijven aen de Coninck/ of aen sijn Raet/ of aen andere Persoonen/ 'tghene zy willen sullen/ dat zy gheen Packetten nemen/ noch eenighe Brieven op sware straffen/ en dat zyse toelaten gaen en comen door't gantsche lant tot die ghene die zy sullen begeeren/ schickende datter weghen en Bruggen ghemaeckt worden op die plaetse daerse niet en zijn.

Van Oorlochs saecke.

Soo veel die saecken van d'Oorloghe aen gaet/ ist oock beschickt met groote sorghe/ op dat de Vice-Roys souden connen zijn in grooter authoriteyt/ dat haer ghegheven werde macht om wacht te houden te voet en te Paert: te maecken Giet-huysen van Artillerije/ en Coeghels/en Ammunitie-Huysen/ volck te lichten/ Schepen t'armeeren/ en fortificatien te maecken/ en de reste te voorsien/ dat noodich is tot die Rijcken: en ghelijckmen moet voor-comen de overlasten der Soldaten/ soo wel op't lant/ als ter Zee/ en die ghene die op de Vlooten gaen/ is gheordonneert wien dat de straffe van dien sal toebehooren/ om uyt te voeren de competentien van dit Recht.

Het Huys vā de contractatie van Sevillien.

Al hoe wel gheseyt is hoe het gantsche gouvernement van dese

Werelt

Werelt hangt aen den hooghen en Coninckklicken Raet van Indien, die haer residentie heeft ontrent de Coninckklicke Persoon / nochtans alsoo noodich is / dat de executien van die plaetsen correspondentie houden met die/en oock datter hier zijn die versorghen om t'effectueren tghene dat behoort tot conservatie van't ghene aldaer / is noodich gheweest te stellen in Sevillien een Coninckklick Huys van hare contractatie / al waer sorghe ghedragen wert voor alle de Coophandelinghe van Indien, en datmen der niet anders in besich zy / dan op de bestellinghe van dien handel / en dies aengaende. Sonder dat gheen persoon / noch Justitie / hem menghe onder de saecken die die negotien aen gaen van Indien, en het is in der daet een Vierschaer van groote authoriteyt / in de welcke een President is / dat nu is Don Barnardino Delgadillo de Avellaneda, een Reeckenmeester / een Treselzier / een Factoor / drie gheleerde Rechters / een Fiscael / een Relateur / eē Provoost / Schrijvers / een Deurwaerder / een Cancelier / en andere Officiers. In de Eylanden van Tenerife, en la Palma sullen gestelt werden twee gheleerde Rechters / die zy Coninck Officieren noemē / of Rechters van de Regisers / om dat zy doen houden de Ordonnantien die gheghegheven zijn voor het cargazon, en Registers van die Eylanden / en beseplinghe van dat vaer-Waeter. Het Huys van Contratacion heeft hare instructie / en ordonnantien / hoe dat het ghegouverneert sal worden / en oeffenen hare Jurisdictie / en de gheleerde Rechters weten oock van haer ghebruyck en oeffeninghe / houdende in het opsien van de Pleyten tusschen partien / de ordinantie die ghehouden wert in de Hoven van Valladolid, en Granada, en daerom is de particuliere sorge van de Officiers van dat Huys op het despacheeren van de Vloten en Armaden / dat zy upt-loopen op verschepden tijden / dat zy daer in besoigneeren met de aldermeeste neerstichept / en te ontfanghen die ghene die daer comen / en legghen in verseeckeringhe het Gout / t'Silver / Peerlen en andere dinghen die comen / met onderschept van ghewicht / en Wet : last ghevende van al 'tghene dat meest in weerde is / en reden / en om provisien te doen van de Vlooten en Armaden. Soo goede ordonnantien zijnder ghegheven / op dat de Dienaers niet en souden te bupten gaen en de Onderdanen gheen swarichept en crijghen / dat alles passeere heel conform de intentie van de Godtvruchtighe en Catholijcke Coninghen / met hulp van de groote neerstichepdt van de hoochste Raet van Indien.

Instructie van de Raet van de Comer.

En om dat alsoo seer vermeerdert zijn de negotien van Indien, dat de hoochste Raet die niet can despacheeren met een corthept die bequaem is tot het goede gouvernement van dien Werelt / en tot dienst van de negotianten / met sorghe van de President / en den hooghe Raet : soo heeft de Coninck Don Filippe de derde onse Heere / navolghende sijn Catholijcke en Godtvruchtighe voorganghers / tot grooter welvaren van sijn Vasallen / inghestelt een Camer-Raet / al waer bevestight en ghedespacheert werden alle negotien van Gheestelicke provisien / en wereltlicke gratien / en dancken : en bovē dien / hebben zy inghestelt twee Salen / al waer op seeckere daghen ghehandelt sal worden van materie van Oorloch / met de President / en drie Raets-lieden van Indien, en twee of drie van de Raet van Oorloch / en op andere daghen / van de handel van des Coninck inconen / by de President en Raets-Heeren

van Indien, en twee van de Raet van 's Conincx incomen/ en de Fiscael/ en de Secretaris van de Wet van Indien, noemende een Presidente die ghene die haer sal ghelieven.

Datmen Indien niet sal vervreemden vande Croon van Spangie.

En alsoo de Catholijcke Coninghen altijt sorghe ghedraghen hebben om wel te doen de lieden van die Werelt/ oplettende dat de verbreydinghe van het Heylighe Evangelium/in geenen wijse voorspoediger soude connen voortgaen dan door hare handen/ noch strecken tot haer behoudinghe/ en om de conquesteerders/ en bevolckers van die deelen te voldoen/ nae dien sy allegader sijn sijne Onderseten/ en Ingeborenen van dese Rijcken/ hebben sy verclaert by haer Coninckliche provisien/ ghegeven int jaer duysent vijf hondert twintich/ in Valladolid, en int jaer duysent vijf hondert drie en twintich in Pamplona, dat hare Majesteyten noch eenighe van hare Erfghenamen/ te gheenen tijdt sullen vervreemden van de Coninckliijcke Croon van Castilien en Leon, de Eylanden en Provincien van Indien, noch Dorpen/ noch eenich deel van dien/ en hebben dat oock belooft en ghesept met haer Coninckliijcke woorden.

De Pre

De Presidenten/Raets-heeren/ Secretarisen en Fiscalen die tot den dach van heden toe hebben ghedient en dienen/ in de hooghe en Coninclicke Raet van Indien, van de eerste ontdeckinghe af.

PRESIDENTEN.

EVan Rodriguez vã Fonseca, Broeder van de Heer de Coca, en Alaejos, Aerts-Bisschop van Rosano, en Bisschop van Burgos, wesende Deecken van Sevilien, gouverneerde hy't ghene dat aen ginck tot despache van de Vloten, en d'Armaden van Indien, tot dat de Catholijcke Coninck, Ferdinand de vijfde, hem riep dat hy in sijn Hof presideren soude op de negotien van Indien, en hy dede dat tot dat de Keyser quam te regeeren, die geboodt dat de Doctor Mercurino Gatinara, sijn groote Cancellier superintendent soude sijn van alle sijn Raden, en door sijn hant ginghen alle de despachen, en quam in alle die vergaderinghen, die daer ghehouden werden.

Priester Garcia de Loaysa Generael van de ordre van S^t. Domingo, confesseur van de Keyser, Bisschop van Osma, die Aerts-Bisschop was van Sevillien, en Cardinael.

Don Garcia Manrique, Graef van Osorno, die tot hulp quam van Sevilien, en presideerde soo lang tot dat de Cardinael wederkeerde van Roomen.

Don Lowijs Hurtado de Mendoza, Marquiz de Mondejar, die daer naer Coninclicke President is geweest, en Raet van de hooge Raet van Castilien.

De Licentiaet Don Francisco Tello de Sandoval, die geweest hebbende van de Raet van Indien, worde President vande Coninclicke Cancellerie van Granada, en daer naer quam hy te presideren in de Raet van Indien.

De Licentiaet Don Iuan Sarmiento was oock van de Raet van Indien, en daer naer quam hy te presideren in de Coninclicke Cancellerie van Granada, van waer hy weder quam om te wesen President, van de Coninckclicke en hooghe Raedt van Indien.

Louys Quixada Heer van Villagarcia, en van de Crijchs-Raet.

De Licentiaet Iuan van Obando, van den hooghen Raet, en de heylighe en generale Inquisitie, presideerde in de Raedt van Indien, en 's Coninex incomen.

De Licentiaet Don Antonio de Padilla, van de Coninckclicke en hooghe Raet van Castilien, was President van de Raet der Orderen, en daer naer in hooge Raet van Indie.

De Licentiaet Hernando de Vega, en Fonseca, ginck van den hooghen Raet van de heylighe en generale Inquisitie tot de Raet van des Coninex incomen, en van dien, tot de Coninckclicke en hooghe Raet van Indien.

De Licentiaet Don Pedro Moya, de Contreras, de eerste Inquisiteur die te Mexico was, om te stellen in die Stadt het heylige Officium, was Aerts-Bisschop van die Stadt en President van den hooghen Raedt van Indien.

De Licentiaet Paulo de Laguna, ginck van de Coninckclicke en hooghe Raet van Castilien, en van de hey-

lighe en generale Inquisitie, om te presideren in de Raedt van 'sConincx incomen, en hare Vierscharen, en daer naer voor President van de hooghe Raet van Indien, en in sijn tijt begon de Coninckklicke Raet, die ghenoemt werde de la Camara.

Raëts-Heeren.

HErnando de Vega, Heer van Grajal, die was groot Cōmandeur van Leon, en President van de Raet van de Ordren.
De Licentiaet Louys Zapata.
De Licentiaet Moxica.
De Doctor Santjago.
De Doctor Palacios Rubios.
De Doctor Gonzalo Maldonado, die Bisschop was vā de Stadt Rodrigo.
De Meester Louys Vaca, Bisschop van Canaria.
De Doctor Aguirre.
De Doctor Mota, Bisschop van Badajoz.
De Doctor Sosa.
De Doctor Pedro Martir de Angleria, Abt van Iamayca.
Mosiur de Lassao, van de Raet des Keysers, en Raet van Staet.
De Licentiaet Garcia de Padilla, en van de Ridderschap van Calatrava.
De Doctor Beltran.
De Doctor Galindez van Carvajal.
De Doctor Bernal.
De Licentiaet Pedro Manuel.
De Licentiaet Rodrigo de la Corte.
De Licentiaet Montoya.
De Licentiaet Mercado.
De Licentiaet Iuan de Ysunga.
De Licentiaet Xuarez de Carvajal.
De Licentiaet Alvaro de Loaysa.
De Licentiaet Guticre Velazquez.
De Licentiaet Gregorio Lopez.
De Licentiaet Don Francisco Tello van Sandoval.
De Licentiaet Iuan Salmeron.
De Doctor Hernā Perez de la Fuente.
De Doctor Garcilopez de Ribadeneyra.
De Licentiaet Birviesca.
De Licentiaet Gutierne Lopez.
De Licentiaet Don Iuan Sarmiento.
De Doctor Iuan Vazquez Arze.
De Licentiaet Villagomez.
De Licentiaet Martin Ruyz Agreda.
De Licētiaet Lope Garcia de Castro.
De Licentiaet Xarava.
De Licentiaet Valderrama.
De Licentiaet Don Gomez Zapata.
De Doctor Francisco Hernandez de Liebana.
De Licentiaet Munjoz.
De Doctor Louys de Molina.
De Licentiaet Antonio de Aguilera.
De Licētiaet Don Hernādo de Salas.
De Licentiaet Iuan Tomas.
De Doctor Villafanje.
De Licentiaet Botello Maldonado.
De Licentiaet Otalora.
De Licētiaet Diego Gasca de Salazar.
De Licentiaet Gamboa.
De Doctor Gomez de Santillana.
De Licentiaet Espadero.
De Licētiaet Don Diego de Zuniga.
De Licentiaet Lopez de Sarria.
De Licentiaet Enao.
De Doctor Lope de Bayllo.
De Licentiaet Gedeon de Ynojosa, van de Ridderschap van Santjago.
De Licentiaet Villafanje.
De Doctor Antonio Gonzalez.
De Licentiaet Francisco Balcazar.
De Licentiaet Medina de Sarauz.
De Licētiaet Don Loys de Mercado.
De Doctor Pedro Gutierrez Flores.
De Licentiaet Pedro Diaz van Tudanca.
De Licētiaet Benito Rodriguez Valtodano.
De Licentiaet Agustin Alvarez de Toledo, en de la Camara.
De Doctor Don Rodrigo Zapata.
De Licentiaet Pedro Bravo van Sotomayor.
De Licentiaet Molina de Medrano, van de Ridderschap van Santjago, en de la Camara, Commissaris van dese Historie.
De Licentiaet Diego de Armenteros.

De Li-

De Licētiaet Alonſo Perez de Salazar.
De Licentiaet Conzalo de Aponte, en de la Camara.
De Licentiaet Don Iuan de Ocon, van de Ridderſchap van Calatrava.
De Licentiaet Hernando de Saavedra.
De Licentiaet Don Tomas Ximenez Ortiz.
De Licentiaet Eugenio van Zalazar.
De Licentiaet Don Franciſco Arias Maldonado.
De Licentiaet Andres de Ayala.
De Licētiaet Benavēte de Benavides.
De Licentiaet Roque van Villagutiene Chumazero.

Secretariſen.

IVan Coloma.
Miguel Perez de Almazan.
Gaſpar de Gricio.
De Cōmandeur Lope de Conchillos.
Franciſco de los Cobos, groot Commandeur van Leon.
Iuan de Samano.
De Commandeur Frāciſco de Eraſo.
Antonio de Eraſo.
De Commandeur Iuan de Ybarra.

Fiſcalen.

DE Licētiaet Franciſco de Vergas.
De Licentiaet Prado.
De Licentiaet Martin Ruyz Agreda.
De Doctor Franciſco Hernandez de Liebana.
De Licentiaet Geronimo de Vlloa.
De Licentiaet Gamboa.
De Licentiaet Lopez de Sarria.
De Licentiaet Scipion Antolinez.
De Licentiaet Negron.
De Doctor Valenzuela.
De Doctor Marcos Caro.
De Licētiaet Benito Rodriguez Valtodano.
De Licentiaet Alonſo Penez de Salazar.
De Licentiaet Roque de Villagutieme Chumazero.

De Gouverneurs en Vice-Roys / die tot nu hebben ghegouverneert de Rijcken van nueva Eſpania, en Piru.

In Nueva Eſpania.

DOn Hernando Cortes, Marques del Valle, Gouverneur, hooge Rechter, en Capiteyn Generael.

De Licentiaet Louys Ponce, van den Huyſe van den Hertoch Darcos, Rechter van de Reſidentia, met macht om aen te nemen het Gouvernement, en om ſijn aflijven, was in die plaetſe gheſtelt zijn Lieutenant de Licentiaet Marcos de Aguilar, Ingheboren van de Stadt Ezya, en om dat ſijn doot volchde binnen twee Maenden, ſubſtitueerde hy in ſijn dingen de Treſorier, Alonſo de Eſtrada ingeborē vande Ciudad Real: en geweten ſijnde de doodt van Louys Ponce in Caſtilien, werde verſien dat Marcos de Aguilas gouverneerde, en in ſijn abſentie Alonſo de Eſtrada, tot dat het Hof goet vondt, met ordre dat daer in preſideren ſoude Nunjo de Guzman, Ridder van Guadalajara, Gouver-

neur van Panuco, ter tijdt toe datter een Presidént quam, en om dat het betaemt te verlaeten die Rechters, werdender andere ghesonden in sijn plaetse, en voor Presidént in het generale gouvernement van nueva Espania quam Don Sebastian Ramirez de Fuenleal, Bisschop van Santo Domingo, en de la Concecion, die Presidént was van het Hof van Santo Domingo een wijs Man: en die nae veel digniteyten stierf in Castilien Bisschop van Cuenca, en nu wert het ghegeven op een nieu de Marquys Don Hernando Cortes de last van het generael Capiteynschap, op dat hy gouverneere de saecken van den Oorloghe, met het believen van Don Sebastiaen Ramirez.

De eerste die de tijtel hadde van Vice-Roy of Capiteyn Generael van neuva Espania was; Don Antonio de Mendoza, Broeder van de Marquys van Mondejar.

Don Louys de Velasco, Ridder van het Huys van de Conneſtabel van Castilien.

Don Gaston de Peralta, Marquyz de Falces.

Don Martin Enriquez de Almansa, Broeder van de Marquiz de Alcanizes, Hofmeester van de Coninck.

Don Lorenzo Xuarez de Mendoza, Graef van Corunja, die stierf wesende gheprovideert om te gaen naer Piru, en om sijn doot, gouverneerde daerentusschen Don Pedro Moya de Contreras Aerts-Bisschop van Mexico.

Don Alvaro Manrique de Zuniga Marquiz de Villa manrique, Broeder van den Hertoch van Bejar.

Don Louys de Velasco, Soon van de voorschreven Don Louys de Velasco, die ginck te gouverneeren de Rijcken van Piru, al waer hy teghenwoordich is.

Don Gaspar de Zuniga, en Fonseca, Graef van Monterrey, die heden regeert.

In de Rijcken van Piru.

DOn Franciſco Pizarro Marquiz de los Charcas, Gouverneur, hooghe Iusticier, en Capiteyn Generael.

De Licentiaet Vaca de Castro van het Ridderschap van Santjago, van de hooghe Raet van Castilien, creech de tijtel van Gouverneur Generael.

Blasco Nunjez Vela, Ridder van Avila, was d'eerste die de Tijtel creech van Vice-Roy, en Capiteyn Generael van de Rijcken van Piru.

De Licentiaet Diebo de la Gasca, van de Raet van de heylighe en generale Inquisitie, creech de tijtel van Presidént van het nieuwe Hof, dat ghesonden werde nae de Stadt van los Reyes, en van Gouverneur Generael, met macht te gheven het gouvernement van de Wapenen aen die diet hem beliefde: de Bisschop van Siguença stierf, en sijn begraeffenisse, en tropheen werden ghesien in Madalena van Valladolid, en om sijn absentie bleef het gouvernement by het Hof van los Reyes.

De tweede die de tijtel creech van Vice-Roy, en Capiteyn Generael was Don Antonio de Mendoza, die de Rijcken van Nueva Espania gouverneerde.

Don Andres Hurtado de Mendoza, Marquiz de Canjete.

Don Diego de Zuniga, en Velasco, Graef van Nieva.

De Licentiaet Lope Garcia de Castro, van de Coninckliche en hooghe Raet van Indien, creech de tijtel van Presidént, en Gouverneur Generael.

Don Franciſco de Toledo, Broeder van de Graef van Oropesa, Hofmeester

meeſter van de Coninck.

Don Martin Enriquez, van de laſt van nueva Eſpania, ginck hy te gouverneren de Rijcken van Piru.

Don Garcia de Mendoza Marquiz van Canjete.

Don Louys de Velaſco, van de laſt van nueva Eſpania ginck nae de Rijcken van Piru, al waer hy nu is: en door oorſaecke, ſoo het werck hem laet aenſien, is geſchict als Vice-Roy, en Capiteyn Generael van die Rijcken Don Iuan Pacheco, Hertoch van Eſcalona.

Eyghentlijcke Beschryvinghe

Van

VVEST-INDIEN:

Hoe die Landen en Provintien gheleghen zijn / op wat maniere datmen die door reysen sal: Ende wat Rijckdommen van gout en silver elcke plaetse begript: Ghedaen

Van

Pedro Ordonnez, de *Cevallos*,

PRIESTER.

Die de Landen niet groote neerstichept doorrepst en besichticht heeft.

TOT AMSTERDAM,

By Michiel Colijn / Boeckverkooper op 't Water / in 't Huys-boeck.

Anno 1621.

Eyghentlijcke beschryvinge van *VVest-Indien.*

Hoe die Landen en Provintien gelegen zijn, op vvat maniere, datmen die door reysen sal: En vvat rijckdommen van goudt en silver elcke plaetse begrijpt.

ALsoo daer ghcen onredelijcker dinck is dan de ondanckbaerhept/ en by alle Philosophen/ja alle naetuerlijcke verstanden mispresen wert/ soo ist dat ick Pedro de Ordonnez van natueren altoos dien ghehaet hebbe / en noch niet en bemmne /en ic danckbaerhept toonen wil aen mijn evē naesten / voor die ghenade die my Godt bewesen heeft in mijn repse door de gantsche Werelt/ en wil de kennisse van dien aen alle menschē mededeelen: bysonderlijcken van West-Indien; die derwaerts wil repsen sal hier op moeten letten / dat de Haven van San Lucar de Barrameda, lept van de Stadt Cadiz vijf leguen: Van een van dese twee Havens loopē de Vlooten en Galeoenen upt / nae de VVest-Indiens, en de Eplanden van Santo Domingo, en Havana, en Cuba, en so voorts. Sy leggben op de hoochte van 37. graden. De Eplanden van Canarien leggben van hier twee hondert en dertich leguen / op de Pascaerte zuyd-westwaert: sy plegen op de repse te versuymen acht oft thien daghen. De Zee is seer ontstumich om sijn grousaemhept en windē/ waer door hy meer hem ontsettet dan andere. En ooc wert ghenoemt / dat het gheen golfe en is/ die van las Yeguas. Het zijn seven Eplanden/ Groot Canarien, Tenerife, Gomera, Hierro, la Palma, Lançerotte, en Fuerte-ventura. En alhoewel het Groot Canarien ghenoemt wert/ daerom ist geen grooter Eplant/ maer het hooft van alle d'andere. Tenerife is het grootste. De drie van dien zijn Seigneurien: La Gomera is eē Graefschap: en Lançarotte en Fuerte-ventura zijn een ander Graefschap: De vier staen onder de Coning. In Groot Canarien is het Hof en de Gouverneur/ en de Capitepn Generael van de vier: En de Bisschop van alle de sevene. Eenighe van die zijn seer vruchtbaer / en het meeste is Tenerife: Sy leggben op acht en twintich graden schaers. Sy wierden in voortyden ghenoemt las Fortunadas.

De golfe van las Yeguas.

De Eplandē van Canarien.

In dat Eplant is een Berch/ die ghesien werdt tseventich leguen in de Zee/ en ooc is het het eerste datter ghesien wert: en wert genoemt Pico de Tereue: Hy is het gantsche Jaer wit besneeut: Men heeft drie of vier daghen van noode om boven te comen / alwaer een kleene plaetse is/ van waer gesien werden de andere Eplanden/ die seer klepn schynen / alhoewel datter een Eplant soo groot is als dit/ 'twelck is del Hierro. Wt dit Landt treckt men al de solffer diemen weet / en voort de Hertogē van Maqueda toe.

Een boom die nopt gesien is.

In het Eplandt del Hierro ghenaemt / alhoewel het soo groot is/ so heeft het geen water: Alleenlijck is daer een boom niet bekent/ noch gesien in andere deelē van de Werelt. Boven dien is ordinaris een wolck/ twelck een oorsaecke is dat hare bladerē altoos groen zijn / die cleen en breet zijn/ en distilleeren so veel waters / datter ghenoech is voor alle de Inwoonders van dit Eplant/ twelck een ordinaris Mirakel is. Aen de rechter hant van die Eplanden zijnder andere/ die sy noemē die van San Borondon: Een wonderlijcke saecke dat sy by tyden ghesien worden/ en luyden die vergaen waren op verschepdē tyden zijnder op geweest/ en allmen-

Eplanden van mirakel.

se socht/ en vondtmense niet. Het moet een groot secreet zijn / alleenlijck ghelaten voor Godt/ diese sal ontdecken 't zijnder tijdt. Sy seghen dat het een vruchtbaer Lant is/en dat de lupdē Christenen zijn.

Alle dese seven Eplanden zijn seer overvloedich / waer door de lijftocht aldaer beter coop is/als in Spaengien/ en ooc de Spaenjaerden/ en Guancha van het Landt leven wreedelijck. Daer zijn ontallijcke veel Cameelen/ en Suycker. Van hier voeren wy af in de Vloote die voor de Generael Franciſco de Noba, en de Admirael Don Franciſco de Valverde ginck/en wy seylden op de selfde streeck / seven en twintich dagen/en la Deſeada werde ontdeckt / dat van Groot Canarien acht-hondert en dertich leguen aflept/en die/en andere veele die hier zijn/legghen op vijfthien graden. La Dominica, en Matalina, en andere zijn van de Indianē bevolct/ die wy noemden Caribes of Gimarrones, een volck dat menſche vleeſ eet/ en oock om op't Lant te ſpringen wachteden haer de onſe/ſchietende veel stucken los op het boſch dat op't geberchte lach/en de Soldaten van de Wacht ſprongē upt/ om dat als ſy niet op haer hoede waren/namen ſyse wech. Wy liepen nae Matalino, en daer viel voor een notable ſaecke/dat wy vonden in een bocht een groote ſloot/ en in die twee Slangen dick / datmen't niet can vertellen / ſonder groote verwonderinghe : En ſchietende met de Moſquetten om die te dooden / waren de blaſinghen die ſy maeckten ſoo groot/ dat ſy de Eplanden verſchrickteden/ en veel Indianen hielpen oock/en 'twas noodich dat als ſy vergaderden / datmen alle de ſtucken afſchoot. Een Man/ ſijnde een Spaenjaert/ die wy in vrede ghemoetende/vertelde ons/dat in dit Eplant / en in d'andere veel Spaenjaerts waren / en Vrouwen/en dat ſyse nu niet eten/ om datter eenighe met de Indiaenſche ghetrout zijn / en andere met de Spaenſche/en dat ſy Sonen geteelt hebben/en dat ſy eenige vrouwen Chriſtenen ghemaeckt hadden/en noch andere/en dat het een lichte ſaeck ſoude zijn haer allegader te bekeeren. Alhoewel ick het my laet voorſtaē/ dat onſe Catholijcke Coningē het niet en doē/ nadien het licht ſoude zijn om die te bevolcken/of dat ſy ghebieden ſouden datmenſe al ombrenghen ſoude / op dat alhier eenich ketters vpandt niet ontfangen werde/ als gheſchiet is in Florida: En dat hy hier hem fortifieere / dat groote ſchade ſoude weſen: En weſende in Oorloge/ dat ſy ſouden beſchermen haer Landt van die. Hy ſepde dat het een langhe tijdt gheleden was / dat ſy gheen Prieſters noch Vrouwen ghegeten hadden. De Vrouwen/ om dat ſy begheerden profijt met haer te doen / om ſtercke Sonen van haer te krygen: En de Prieſters/ om dat ſy der een ghegeten hadden/en als ſy aten/ ſwollen en borſten al die geene die van hem ghegeten hadden.

Van de Eplanden werter ghe- Cartagena in de Indiens. ſeylt in acht ōf thien daghen tot de Stadt Cartagena, een Haven / alwaer de Galioenen/en de Vlooten van het vaſte Landt vergaderen/ het Hooft van de regeeringhe die daer is van veele Provintien van Indien. 't Is een ſtadt van groote trafijcq en coophandel/om de veelheyt van de Schepen die by haer vergaderen / en om het nieuwe Rijck van Granaden. 't heeft onder hem de Stadt Mompox, en die van Tenerife, en die van Tolu Spaenjaerden: het plach oock te heerſchē over de Steden van Maria, en die van la Conception, die van Santjago de los Cavalleros, die ontvolckt wierden/om dat de Indianen revolteerdē / en de Spaenjaerden doorſloegen

ſloeghen om quaedt regiment dat ſy haer aendeden.

't Is van de Eylanden van Dominica tot Cartagena, meer dan drie hondert leguen weechs: Al eer dat ſy komen aen de mondt van de groote Rivier vã la Madalena wachten ſy haer van die meer dan drie leguen 't Zeewaert / en daer werdt gevoelt de ſnelle vloet die hem opgeeft / en men heeft er geſien dat de Schepen groote rysinghen doen / en daer werdt ghelepdt / dat meer dan twee leguen 't Zeewaert / hem ſet ſoo 't water vergadert heeft. Dit gouvernement ſal hem ſtrecken meer dan tweehondert leguen in de breette / en in de ronte ontrent de vijf hondert 't Heeft een groot Landt om te conqueſteren / en 't alder-rijckſte / en een onepndelijck volck tot aen de gheberchten toe vã Tolu, Ilrava, en Carquana; en andere nieuwe Provintien / het alderrijckſte Landt van goudt. In de Stadt van Tolu, ſijn Bergen van veele leguen / die allegader boomen zijn van de alder rijckſte Balſem. De Indianen zijn ſeer onderworpē en profytelijck voor haer Overheeren. De Indianen hebben de ſtadt Mompox in / die gheven voor tribupt ſpyſe / en de Canoen die de Indiaen heeft / 't welck de Overſte 's jaerlijcx waerdich is / ſonder pet wat te gheven van zijn huys / vijftich ducatē byp. De Carares van de groote Rivier wierpen haer op / en begaven haer op de wegh / in de Rivier recht over de Tamalame, dat een ſtadt van de Spaenjaerts is / van het gouvernement van Santa Marta, het waren Onderſaten van Mompox. Om te varen op deſe groote Rivier / voeghen haer t'ſamē de Canoen van de Spaenſche Cooplieden / en met haer langhe Piſtolen paſſeeren ſy de wegh van Armadilla. Sy hebben groote ſchade ghedaen in de Canoen alleen / en dit Coninckliick Hof / en 't gouvernement van Cartagena: Maer nu iſt haer belet / ſoo datmen ſonder vreeſe repſt.

De groote Rivier la Madalena.

Boomen vã Balſem.

Relaes van de Provintien van Santa Maria, van het nieuvve Rijck van Granada, van het gouvernement van Popayan, en het Reſort van Ruito, met zijn Biſdommen.

Alhoewel het de waerheydt is / dat de voyagie of wegh om een tour te doen om de Werelt / niet noodich is om te gaen nae Cartagena van de Indiens, om dat de rechte wegh is van de las Dominicas, en om dat ick gheko-men ben in mijnen reys door die wegh / en mijn tour genomen hebbe door Piru, ſal oock voortgaen met mijn relaes / reeckenſchap gevende van ſaecken. En ghelijck ick ghelepdt hebbe van het Gouvernement / en 't Biſdom van Cartagena, ſal ick van de reſte ſpreken / hoe ick die repſde. Van Cartagena ginck ick nae het Gouvernement van Santa Martha, 't welcke het Hooft is, ende alhier in die Stadt / is eenen Gouverneur en een Biſſchop: Dat een is van de vijf Steden. Santa Marta, Salamanca, la Ramada, dat by naeſt al by een is / de Vallepe van Ilpar, en Tamalameque. Salamanca ende Ramada zijn de Steden / alwaer de principaelſte Borgerien zijn van de Swarten / die de peerlen viſſchen: Ende la Ramada zijn haer Logementen. 't Is een van de grootſte Rijckdommen van de Werelt / om datter Jaren zijn / datter gheviſcht werden eenen grooten quantitept van ducaten aen peerlen: de welcke ſy viſſchē op deſe manier / als ic nu ſal ſeggen. De Swarten gaen in haer Canoen / de welcke zijn eenen ſoorte van Barcken / ende alle van eenen ſtoffe / ende ſy hebben

Santa Marta.

haer Capitepnschap. Het zijn duyckers die gewoȝpē woȝden in t'water/en gaen tot op de gront van de Zee/en sp nemē eenige sacken / die blasen sp op/ en vollen die met Oesters/ en met die sprynghen sp in de Landen/en daer openen sp die Oesters / onder de welcke zijn peerlen die in groote waerde plegen te spn/ en dan keeren spse wederom / om die weder int water te woȝpen: Daer zijn groote Duyckers die veel dieper in de zee gewoȝpē woȝpen,die zijn die/die meest den adem in houden / en de beste peerlen visschen. Ick segge wederom dat het een groote rijckdom is / sose versekert werdt. Doen was alhier de Maerschalck/een groot Spaensch Soldaet/ Commandeur vā de Indiens / en de Heer Bisschop Don Sebastiaen de Oquendo die in een Jaer upt trocken hondert duysent ducaten aen peerlen.

Taironas. Dat gouvernement heeft een groote quantitept van de Indiens, sonder conquesteren / en de aldersterckste Natien van alle de Indianen, dat Taironas zijn / en zijn soo krachtich als die van Chile, een volck daermē op betrouwē mach. Dat Bisdom heeft in de ronte met het Meȝr de Maracoibo meer dan ses hondert leguen.

't Nieuwe Rijck van Granada. Het nieu Rijck van Granada, is een Aertsbisdom / het Hooft is de stadt van Santa Fè de Bogota: t heeft een hof/eñ sijn resoȝt is dat geheele hups / en de gouvernementen van Cartagena, Santa Marta, en Popajā, en het coȝreginuent vā Tunia, en 't ander van Mariquita, en 't gouvernement van los Musos. Tis een stadt die seer wel versien is van bȝoodt/ vleesch en vȝuchten: De wijn comt van Spagnien: sp heeft silver / en groote quantitept gouts / als ghesept sal werden in sijn steden. Het gouvernement van los Musos heeft twee stedē/ die van Muso van waer getrocken werden alle de fyne Esmeraudē die dooȝ de gantsche Werelt gesien werden/en oock die van de vier hoecken van de Werelt komen / maer van hier komen de beste / en meer dan in die drie andere deelen/twelck zijn de Eplandē van van Ceilan, en Sumatria, en Vicipuri van Cochincina. Sp is in groote estime / derhalven so sp vergeleken werdt met een groote en seer fyne gheltse veel. Daer is een Rotse soo groot/ die niet geepndicht sal woȝden so lang de Werelt staet/ alhoewel sp thienmael so veel volck hadden/so het ghedaen moetse zijn van de Swarten / nidts dat daer ghebȝeck is van de Inwoonderen. Het vijfde deel soude zijn Majestept eē groote somme ghelden. Hier vont een Indiaen van een Commandeur een vermaerde Steen / die is die ghelept is in het Cofser van het alder-heplichste Sacrament van't Escurial, die dien gaf de Coninck Don Philippe de tweede/en de vȝouwe Pȝinceste Clara Eugenia vā Austria zijn docheer / diese ghesonden werde te pȝesenteren: En als zyne Majestept vȝaechde watse gelooft werde / konden alle de Juweliers dien op gheen pȝijs stellen/en seker 'tis de beste van de Werelt/ en hp gaf hem sijn vȝphepdt / en hp dede hem andere beloninghen.

De andere Stadt is die van la Palma, van waer uptghetrocken werdt een groote quantitept van Pita, van alderhande slach. Dese Stadt is gheleghen in de rechtpleginghe van Tunia, die seer goet is. Sp houden vooȝ eenen treffelijck dinck de Vestinghen van aerde/ de welcke ghemaeckt zijnde / en gelaten zijnde datter een Winter vooȝ hp gaet diese van boven bereghent en glat maeckt/ int epndighen van het regenen dooȝ de blackte/ zijnse so sterck datter met een spycker in en kan / en oock met klepne oncosten heeftse vermaerde gebouwen. De stadt van Velez, die van Pamplona,

Pita, is als spde of garen daer sp mede napē.

De Stadt van Tunia

Van de Esmeraudē.

plona, Ocanja Merida, la Grita, die vã Santjago, de Steden van S. Christoral, en Leyva, en de stadt van de haven van Ocanja, dat is al goet lant/ en in vele deelen van dien werter gout uptghetrocken/ en in de reste gheven de Indianen deeckens tot tribupt / en sp begeven haer tot de sapingé vande Overheerde/ en opt Vee / dat in groote quantitept is. Dat zijn Overheerde die twintich dupsent Ossen hebben/ en noch soo veel van kleen Vee. De recht-pleginge van Mariquita, heeft de stadt van Tocaima, en die van Ybague, la Santa Agueda, alwaer groote Mijnen van silver zijn/ al het gene dat in Nuevo Regno is / dat werdt hier uptghetrocken. In de Stadt van los Remedios, en die van Zaragosa, trecktmen een groote quantitept van goudt upt/ om datter troupen van Swarten zijn in groote quantitepdt / om dat die meer zijn dan veerthien dupsent/ die 'tgoudt upttrecken: twelck een saeck is / daer over verwondert wert. 't heeft de haven van Onda, de welcke is die alwaer al de Canoen en Fregaten vergaderen/ die opcomen van Cartagena lanca, de groote Rivier van Madalena, en nedercomt soo groote quantitept van Lijftocht / van Meel / Hammen / Kasen / Conserven/ Confitupren/ en Pita, en Deeckens/ Kabels/ Nederbasen / Touwen/ Varbeelen/ en Ombanckscls van buptē lasten/ Silver en Gout/ en Esmeraldē/ die een groote schat waerdich zijn / en als sp wederkeeren nemen sp mede Wijn / en al de reste dat van Spaengien comt: in so groote menichte/ dat het sp voor dat gantsche Rijck in sijn Steden/ ghehouden op hondert dupsent/ en twee hondert dupsent ducaten.

De stadt van Santa Fè, is (so gesept is) het Hooft: Sp heeft twee andere steden / 'twelck zijn die van Suma paz, en San Iuan van los Ilanos. In die stadt is een generatie van so wit volck/ dat ick niet en sach eenich so blanc als dat. In dat gantsche Rijck zijn de meeste Dorpen van de Indianen, een legue / of twee verschepden: so dat wp om datter soo veel Indianen waren / die Vlieghen noemdeden.

Het gouvernement van Popayan, heeft de stadt die het Hooft is; 'theeft die van Pasto, die van Almague, Neiva, Calocoto, Cali, Buga, Toro, Carthago, Ancerma, Arma, Caramanta, Mocoa: In alle de Dorpen van dat gouvernement salder uptgetrocken worde de grootste quantitept van gout. Daer zijn weynich Indianen die het upt-trecken/ daer zijn ook gheen Swarten/ indien sp die hadden/ daer soude tienmael soo veel uptghetrocken worden. En indien zijn Majestept sal ghebieden/ dat sp souden vergaderen in dit gouvernement/ en in dat van Antiochien, twelck ick strackx sal segghen: Ses of acht dupsent Swarten / ende dat haer betrout mocht worden in elck Dorp / nae ware gherechtichept die behoorde/ het soude seer profptelijck sijn. Dat Bisdom van Popajan, heeft ook selfs een ander gouvernement van Santa Fè de Antioquia, twelck paelt aen een spde van het / en met het corregimuent van Marequita, en met het gouvernemenc van Cartagena. De stadt vã Antioquia heeft die vã Rodas, en die van San Iuan. Tis een seer berchachtich Lant/ en daer is veel in te bevolcken: 'theeft veel gouts / en ghebreck van volck dat daer is van Popayan: Het Bisdom sal hem strecken verder dan vierhondert leguen int ronde.

De groote Provintie van San Francisco del Ruito, het meeste deel van 't Lant is seer goet/ om dat dit van Quito is / dat het is van de grootheden van de Werelt. De gemperthept is/ als die in Spangien in Septembre/ het gãtsche jaer/ en alle de daghen zijn gelijck/ des smor-

Die stadt Mariquita.

In Santa Agueda is silver.

In Remedios en Saragosa, valt gout.

Santa Fè de Bogota.

Het gouvernement van Popayan.

Santa Fe de Antioquia.

Het Landschap van San Francisco del Quito.

smorghens begintmen te sessen/ en eyndighen savondts te sessen. De principale stadt is/San Francisco del Quito, alwaer het Coninckljick Hof is/ en een Politijcke Rechter/ en een Bisschop: t Heeft de gouvernementen/ en correginuenten die ick sal segghen. De gouvernementē van Salinas, die anders genaemt werden Yaguarsongo, zijn Hooft is Santjago de las Montanjas, Valladolid, Zamora, en Sanja, 'theeft veel gouts: het gouvernement van Loja heeft de Stadt/en die van Piura, en Puerto de Santa. Het gouvernement van los Quijos, de stadt van Baesa, die van Avila, die van Archidona, die van Sevella del oro, en die van Loxibaros, het correginuent vā Guayaquil, de Stadt los Puertos de Manta, la Puna, de stadt van Puerto viejo. In la Puna is een groote Rivier/ grooter dan die van la Madalena, langs welck opvaert alle de vracht die van Spaengien gaet naer Panama, en van haer na Guayaquil, en nae Quito, en nae alle resterende gouvernementē/ en rechtpleginghen/ die in groote quantiteyt zijn/ en van daer komt goudt af/en silver/en spyse/en andere dinghen/ als gheseyt is van 'tnieuwe Rijck/ met het welcke het trafiqueert/en groote rijckdom krijcht. De recht-pleginghe van Merica van de Rivier Bamba, de stadt van Villar don Pardo. De recht-pleginghe van Cuença, dat een Stadt is. De recht-pleginghe van de Stadt van Tacunga, en andere vele rechtpleginghen int ghetal/van dorpen der Indianen, elck een van twintich of dertich dorpē/die seer veel waerdich zijn/ en alwaer veele Spaenjaerden rijck worden.

Yaguarsongo.

In de dorpen van de Indianen, hebbender veele Spaenjaerts bevolckt/ met groote rijckdommen vā het Velt/Hovē en Vee/groot en cleen/in groote quantiteyt/en noch ghelt een Schaep vier realen/ een Koe vier en twintich/ een ghelubt Vercken heel vet/oock so veel/ een Geyte twee en dertich/ een jongh Paert sesthien/ een Muyl om te vellen voor thien: En daer werdender soo veel gheslaghen/ dat in Otobalo een recht-pleginge van de Indianen hem een Spaenjaert obligeerde/ dat hy daer alle Jaers soude bereyden sesthien duysent/ en 'tvlees wert daer verloren gelaten int Velt. 't Heeft groote bereydinghen van Lakenen/Kersayen/ Sajettē/ Catelongnien/ Sargien/ en sy ghelden een redelijcke prijs. Van dese Provintie werden ghebrocht groote dach-wercken/ van al het ghene dat geseyt is te Lima, in Cusco, en Charcas, ghelt alles seer weynich/ om de groote veelheydt die daer is: Acht brooden van een pont werden ghegheven voor een reael/ een Hinne gheldt oock soo veel/ en een Capoen/ twee Conynen/ en oock drie en ghelden niet meer dan een reael/ en andere dinghen zijn so goet koop/alleen twee houden haer waerde/'twelck is de Spaensche wijn/ die van de Provintie van Lima komt/ ghelt acht realen een quartillo/ ende die van Spaengien komt twaelf: Het ander dat op een hooghe prijs blijft/ zijn de Ezels/ om datter een plach te ghelden duysent en vijfhondert pesos/soo hy goet is: om de groote quantiteyt van de Merryen die daer is. En oock segghen sy ordinaerlijck: Wat is het dierste te Quito? en daer wert geantwoort: De Ezels.

Van de Bisdommen, en Provintien van Lima, Cuzco, en Charcas, ende de resterende Provintien van Piru.

Piru heeft veel Provintien in hem/en eenighe so groot/ dat sy Rijcken soudē connen zijn/ en oock wert het gehouden/ en genoemt

noemt van de Stadt Pasto af / tot Chile toe/al Piru, ghelijckmen sept vã Spaengien / dat het in hem beslupt veele Rijcken: En wp oock ghesept hebben in het voorgaende Capittel vã de Provintien en Bisdommẽ van San Franciſco del Quito. En om voort te gaen/segh ick/ dat het Hooft van gantsch Piru, is de stadt van los Reyes, anders ghenaemt Lima. t'heeft de Vicerop/en het is een van de vermaerde chargers die onse Coninck provideert/ het meeste dat hy hout / is/ dat hy provideert de Commissien van Indien, van Quito, tot Chile, Tancien en Roers: recht-plegingen en gouvernementen/bedieninghen van gemeenschappen van de Indiens, en van de werckinghen / beschermingen van de Indiens, en andere officien van groote Provoost-schappen / en Schepens / en Rechters/ en Eminentien/Beneficien/Curateurschappen/en Capellaenschappẽ / het Oorlochs-volck so ter Zee/ als te Lande. Van de Generael vã d'Armade/ d'Ammirael/de Capitepnen / en voorts alle de Officiers en Soldaten / en alle de ampten van de Galioenen die het silver afbrenghen / de Generael van de Galepen / en van de andere Officiers / de Generael van Callao, Capitepnen / en andere Officiers/ 't welck al een groot werck is / en op alles provideert hy/ en hy geeft de Indiens van de Mijnen / dat de grootste saeck is / van waer wel wat te segghen was / en oock ghenoech op te letten/ soo de Vice-roys seer begheerich waren. Alhoewel door de bermhertichepdt van de Heer / bycans alle de meeste Prinsen die daer gaen/ zijn goede Christenen: En soo daer pemant is die zijn handen gheleent heeft om te verbullen zijn Malen met Barensilvers/ stracx weten het de Catholijcke Coningen / en sy remedieren het. En de Majesteyt van den Hemel is gedient/dit derwaerts gaen Vice-roys die soo hepligbe en goede Christenen zijn / als Don Lovvijs de Velasco, van de welcke ick te voren veel af ghesepdt hebbe / datmen soude konnen van zijn leven schrijven/ een groot tractaet. En Don Fernando de Torres, en Portugal, Graef van Villar, Don Pardo, inghebooren van Iaen, welck vermaert hups/ en soo oudt ghestacht komt af / door een rechte linie van de Coningen van Portugael: Oock hielt oock soo goedt recht tot die Rijcken en Dominien: Oock is daer een van de voornoemde een gheweest / die een groot Christen was/ wijs en wetende/ en een trou Vassael van zijn Coninck wesende/abandonneerde hy zijn recht op zijne Majesteyt de Coninck Philips/ ende hy sepde wijselijck/ dat als hy besitten soude die Rijcken van Portugael / dat hy die abandonneren soude aen eenen wysen en Catholijcken Coninck. Ende om dat ick op een ander plaetse segghen mach van de grootheden van soo grooten Ridder/sal ick die nu naelaten / vervolghende mijn Historie.

Los Reyes een vermaerde stadt/hooft van Piru.

Don Lovvijs de Velasco.

Don Fernando de Torres, en Portugal.

De Stadt Lima, heeft eenen Aertsbisschop / d'Inquisitie / het Hof/ de Cancellerye / ende de Corregidor / die aldaer altoos eenen groot Ridder is: t'heeft een Universiteyt, ende soo vermaert als sy publijck is/ ende ick gheef gheloof datmen heeft hooren segghen van de alder-grootste ghelcerden/ oock Theologanten / als oock van andere facultepten / dat het eene is van de goederen die de Werelde heden heeft.

Dese Stadt heeft eenen notabel dinck / datter nerghens gheen dack is / alhoewel datter vermaerde ghebouwen zijn / om dat het niet noodich is / ende dit is de reden / dat het nopt en reghent. 't Is eenen Stadt van de groot-

Daer zijn geen daken in Lima.

ste rijckdom van de Werelt. Dat Aertsbisdom heeft de stadt Truxillo in de blackten: 't heeft Chacapoyas, Guancavalica, van waer uytghetrocken wort alle het quicksilver dat noodich is voor de Mijnen van Potosi, dat eē groote rijckdom is. Guamanja 't welck maken sy oock eē Hooft van het Bisdom/ en gevent andere steden/en dorpen van de Spaenjaerden die naeburich zijn/en veel vlecken van naturele Indianen.

Van het quick silver

Het Bisdom van Cuzco is nu het beste van Piru, die vermaerde Stadt heeft een dinck/ 't welcke alhoewel het niet seer groot is/ist een rijck dinck/ om de groote vruchtbaerheyt van Landen en Provintien die het heeft. Sy deplen oock nu van dat Bisdom een ander/ dat zijn Hooft Arequipa is. 't Selfde heeft oock andere steden/ en dorpen van Spaenjaerden/ en vlecken van naturele nagebuyren/ de welcke als sy gedeylt worden/ als ghesepdt is/ van die drie Bisdommen/ van Truxillo, Guamanga, en Ariquipa, van Lima, Cuzco, en Quito, hebben sy allegader ghenoechsame renten.

De stadt van Cuzco.

Las Charcas is nu een Aertsbisdom/ en 't plach te wesen een Bisdom/ het is het rijckste vande Werelt/ en 'tis een Aertsbisdom gemaeckt/ en daer sullen twee Bisdommen van ghemaeckt worden/ van die van la Paz, en van die van Sierra: en dat van la Paz is so goet/ en van so groote rente/ dat het om sijn beterschap de Aertsbisschop van Santo Domingo veranderen soude. In las Charcas is een Coninckelijck Hof/ 't welck vergadert van Cuzco af/ tot Chile toe/ en de Rivier de la Plata, dat een onepndelijck stuck Landts beslaet.

Las Charchas, en Potosi.

Van hier tot Potosi ist achthien leguen/ het welcke het monstreuste dinck ter Werelt is. Ut dese Berch werden ghevult alle Jaren de Vlooten/ en nu de Galeenen/ die gheladen komen met silver/ en hier blijckt eene groothepdt/ en wonder van de Godtlijcke voorsienichepdt/ dat Godt gheschelt heeft boven den Berch een wolck/ die altoos daer by is/ en werdt gesien op schoone daghen/ veel leguen van hier. 't Is soo veel te segghen: Hier is de rijckdom. De Berch is op de manier van een broodt suycker/ en so hooch dat die op zijn top sal klimmen/ waer op men kan klimmen/ sal drie leguen gaen: Hy is seer koudt/ aen de voet lepdt de Stadt Potosi, daer ordinaerlijck zijn twintich duysēt Spaenjaerts: Acht of thien duysent Vrouwen/ ende soo veel Swarten/ en Swartinnen; en meer dan vier hondert duysent Indianen. 't Is een heel groot stuck/ dat ghenoemt kan werden/ een ghecorte Werelt: Een Landt dat in hem niet en heeft om mineralen te zijn: Ses leguen in de ronte isser gheen gras/ en datter is/ is verbrandt/ 'tis so veel/ 'tgene dat daer in komt/ dat het plach te ghelden t'eenige repsen/ so wepnich/ als in het Landt daer van sy het brenghen. Men heefter gesien op een dach twaelf of selthien realen/ een hanega meels/ en stracks een ander hondert realen/ ende op een ander stracks wederkeeren/ te ghelden als het eerste; en oock ist van de meeste saecken/ 'tghebreck van 'thout/ en plach te ghelden by tyden dat het te verwonderen is/ en op andere tyden ist seer goedt koop.

De wolck boven Potosi.

Potosi de grootste rijckdom van de Werelt.

Daer zijn repsen/ dat aleer dat sy die aengaen/ doen sy haer uytvaert/ ende segghen hare Missen/ ghelijck of sy sterven souden/ om dat tyden wepnich wederkeeren. Alhoewel datter een groot Ghebout is/ dat de Graef van Villar maecktede/ dat alle de Indianen die begheerden te woonen in Potosi, dat sy daer woonen souden/

souden/ en daghelijck winnen vier realen / en vijf s'nachts / alhoewel dat het in de Mijnen / nadien sy so diep zijn / altijdt nacht is / en met licht ghewrocht werdt met dese vlijdt / ende met het ghene dat sy steelen / ist soo bevolckt / en die arbeyden met ghewelt: Dat sy soetelijck wrochten daer souden soo veel Indianen niet sterven/ maer die verre zijn/ en niet willen gaen/ stellen andere voor haer/ betalende die dien reael en een half voor elcken dach / naer het welcke sy haer verlossen van so excessiven arbeyt / en oncosten van 'tgaen en wederkeeren / en op dat men niet soude ophouden upt te trecken elcke Jaer so veel silvers/ 'twelck moet wesen acht of thien Millioenen / 'twelck gheeft Interest de Coyone van Spaengien van so veel quinten/ en soo veel rechts van de Coopmanschappen wert het ghesommeert/ 'twelck een groote saeck is. Van 'twelck een groote oorsake is gheweest Don Fernando de Torres, en Portugal, een Soon van de edele en treffelijcke stadt van Iaen.

Chile, en haer Bisdommen.

Inde Provintie van Chile zijn twee Bisdommen / dat van Chile, en van Santjago: het Landt is het vruchtbaerste van alle diemen inde Werelt weet / na dien de vruchten van Spaengien die in die zijn/ soo groot zijn / dat sy die andere te boven gaen.

Dat gantsche Lant/ en de Provintie heeft soo veel Mijnen van goudt / datmer upt soude konnen trecken een groote somme / so zyne Majestept geboodt te winnen die gantsche generatie van de stercke Indianen van Arauco, die soo veel quaets doet, en gedae heeft/ twelck licht om doen soude zijn. 'tSoude van groote consideratien zijn / en ick soude wel konnen segghen de oorsaken/ maer ick sal die segghen op zijn plaets. 'tHeeft twee andere Bisdommen / die sy noemen van Tucuman, en van Paragual, een deel van dat Landt is berchachtich/ en daer werc in steeckt / alhoewel dat het is van veel lijstochts / en middelmatich Rijck / en van trafijck in kleedinge des aertrijcx/ van cattoen/ deeckens/ en kleere der vrouwen / als boven en beneden rockjens/ die haer kleedinghe zijn/ en de krapste slupers/ dat riemē zijn/ daer sy haer mede gorden. 'tHeeft Mijnen van goudt/ die moepelijck zijn om te bearbeyden.

Tucuman en Paragual, bisdommē.

Van de Reyse nae de Eylanden van Cuba, hare beschryvinge, en de reste tot Acapulco, en het beginne van de Zuyd-zee.

MIjn reyse was/ als gheseyt is/ in de twee voorgaende Capittelen/ door dit Lant van Piru, tot Chile toe / en wedergekeert zijnde tot de Provintie vā Quito, van waer ick reysde om weder te komen in Spaengien / quam ick te Cartagena, van waer ick te schepe ginck/ om te loopen op de Cabo San Anton, alwaer ick schipbreuck lede/ ghelijck ghesepdt is in de Historie in zijn plaets. Daer na ben ick geweest in Cuba, en weder-keerende tot de Eylanden Deseada, Maralino, en Dominica, van waer ick vertrock nae Cartagena, seggghe ick / dat soo als aen d'eene zyde als d'ander veel Eylanden zijn / van de welcke ick daer naer sal spreecken: En om dat ick gecomen was tot die van Cuba, en in zijn vermaerde Haven / die de beste is van de Werelt/ na dien de schepen daer binnen ligghen vry van alle risico van de Zee / en van vyanden: om dattet een Fort is inden ingangck/ dat ghenaemt wert el Morro, so ick meene/ en ock seggē de groote Capitepnken Soldate/ dat het van de

Het eylant van Cuba.

beste is diemen vinden can / om de groote gelegēthept / en alle daechs gaen sy wercken aen de Bolwercken/en het gheschut te planten/ en aen de Landt zyde is een gracht/ die voltopt zijnde/met drie hondert Man van binnen/en lijftocht/ (om dat het water heeft al dat het noodich heeft) ist niet moghelijck dat het gewonnen worde. Dit Eylant is tweehondert en vijfentwintich leguen lang / en breet seven en dertich. 't heeft een Bisdom / daer Cuba het Hooft af is. Daer is een Gouverneur/ en een Capitepn generael/die residеert in de stadt van San Christoffel de la Havana, om dat het de grootste is/en alwaer tot het vertreck de Vlooten vergaderen van nieu Spaengien / en int wederkeeren alle de Vlooten en Galioenen/en al dat van nieu Spaengien komt/ wert alhier in de Havē gebrocht/in een sterck huys/dat op het Fort van Morro is / als Gout/ Silver/Cochinille/Quicksilver/en de Galioenen die tot Cartagena toe loopen/en Puerto Velo, aen het vaste Lant: int wederkeeren ontfanghen sy dat al / en met de rijckdom die sy brengen/komē sy in Spaengien. Het is het alderbruchtbaerste Eylandt van vruchten van dat Lant/ van Mays/ en andere wortelen / en van Meelen / en andere dinghen die van buyten komen. Daer is veel houts / seer fyn guachapil/dat in 't water niet en verderft / en haer spijckers zijn beter als van yser / om dat het hem vereenicht / en gheen water en treckt. Daer is veel Koepen vlees / maer sy werden ghedlagen alleen om het vel. Daer zijn veel gelubde Vercken/en tvlees is seer excellent/ nadien het oock de krancken gheven wort.

De rijckdom is in Morro.

Koepen huyden.

De Cabo van S. Anton, leydt op twintich graden / en la Havana op drie en twintich lanck / die Zee isser onepndelijcke menichte van Walvisschen / en men placht daer te vinden een groote quantitept van Ambar, 't welck sy seggen te zijn het schupm/en vuylichept van de Walvisschen.

Het Ambar.

Het Eylant Puertorico lept van la Dominica vijfentwintich leguen/ op achthien graden. 't Is lanck veertich leguen/ en breet twintich/ en inde ronte meer dan hondert en vijftich. t heeft veel Bees/ Suycker en Orangie boomē/ Citroenen/ en Limoenen van alderhande soorte. Men sapter tarwe/en alle dinghen van Spaengien/en daer is groote quantitept van gout/ ende daer is niemant die het upt-treckt/twelck een faute is van alle de resterende Eylanden/ die ghebleven zijn sonder ingebozenē/daerder een groote menichte was als sy ontdect wierden / en soo sy seggen alleen den azem van de Spaensche doodt haer/en ick seggh/ dat het quaedt tractement/en excessive arbeyt om het gout 't selfde doen: twelck blycken sal met een exempel.

Het Eylant Puertorico.

Een Cazique oft Conincksken van een van die Eylanden wetende dat daer de Spaenjaerts quamen / vergaderde al zijn volck / en leerde haer een practycque/seggende: dat de God der Spaenjaerden was het goudt/ en dat sy oock dat souden vergaderen / en werpent in de Rivier / ghelijck sy oock het wierpen in de Havana, dit Coninckxken Hatvey, die also genoemt werde / dede sweeren al zijn volck/ dat alhoewel dat sy allegader sterven souden/ dat sy niet seggen souden dat sy het hadden/nadien sy om te vindē haer God haddē uptgeroept alle de Ingebozenē van Altim, dat het Eylant van Santo Domingo is. Het Eylandt van Puertorico heeft vier Steden en een Bisschop/daer wert veel gembers vergadert / 'tis t'eenemael een Boomgaert; 'tlept van Santo Domingo van punt tot punt twaelf leguen/en van Haven tot

Eē notabel duick.

Het eylant van Santo Domingo.

tot Haven tachtentich. Die van Santo Domingo is seer groot/ lepdt op achtien graden; het was het eerste Landt dat ontdeckt werde inde gantsche Indiens, en oock hebben sy het ghenoemt Espagnola, en van haer is ontdeckt geworden eē so groote Werelt: 't Is vruchtbaer in dingen van 'taertrijck/ het vee/ als Ossen isser overdadich/ daer is gheen Jngebozen ghebleven/ ende daer warē 4 Millioenen menschē/ theeft vele Rivieren/ en seer groot/ en is meer dan ses hondert leguen int ronde/ en de andere resterende Rivieren zijn met gout/ sy segghen datter ghevonden werden stucken soo fijn/ dat het niet noodich was dat sy gegoten wierden/ en weechden meer dan drie dupsent ducatē: Daer is ontallijck veel soet riedt/ waer af veel supckers ghemaeckt wert: daer is gember/ en Cassia-fistola, veel Ders dat hayr heeft; soo dat Eplant volck hadde/ daer soude veel gouts uptghetrocken werden/ en oock peerlen. Het vroot van 't Lant is Yuca, dat wy noemē Cazavij, daer wert vroodt ghevrocht van het vaste Landt/ van het gouvernement van Venezuela, 'tis een warm Landt/ en oock ist goet vooz de Swarten/ 'twelck het volck is dat nu slaeft in dat Eplandt/ alwaer nu wel zijn twintich dupsent in ghetale. Jn de Stadt van Santo Domingo is een Aertsbisschop/ en een Coninckrijck hof. Jn die Zee zijn Walvisschen/ en d'aldergrootste Zee-honden. Van hier werdt ontdeckt in 2. dagen van't Eplant van Navaza, een klepn Eplant op 17. graden/ en dicht by dat is het Eplandt van Lamaica: Men moet sozghe dzaghen te repsen van dat Eplandt op tyden/ om datter oneyndelijcke veel stozmen van contrarie winden zijn/ en bycans op de streeck is het voozsepde Eplant van Cuba, of Havana, soo het nu genoemt werdt/ en ontdeckende de punte van Sananton, werter een rechte wegh geloopen/ tot datmen ontdeckt het Eplandt van Campeche, 'twelck lept ontrent het vaste Landt/ 'tis dziehondert leguen int ronde/ alle de Jngebozenen zijn nu Chzistenen: Daer is een Bisdom en Gouverneur/ tis het aldervruchtbaerste Landt/ na wepnich dagen wert ontdeckt/ en men comt tot San Iuan de Lua, 'twelck de Haven is van Nieu Hispanien/ daer zijn veel vuple lien in/ en daer zijn oock Piloten/ die de schepē inbzenghen: 't Heeft een vermaerde Haven in zee. Het Lant daer binnen is de Stadt Vera-cruz, alwaer nu al de handelinghe is/ alhoewel het een heet Eplandt is: Van daer is de Haven nae de groote stadt van Merico, die met een rechte tytel mach ghenoemt werden de groote stadt/ nadiē sy veel grooter is dan Sevilla, sy heeft dertich dupsent Spaengiaerts/ en meer vzouwen/ en twee-hondert dupsent Indianē, en meer Indiaensche Vzouwen/ en twintich dupsent Swarten. Het is het Hooft van alle die uptghebzepde Rijcken/ alwaer een Aertsbisschop is/ de Vice-roy, en het Coninckrijck hof/ d'Jnquisitie en veel vermaerde Conventen en Kerckē/ als in de bysonderste Stadt van de Wereldt: haer ghetemperthept en overvloet is als in Piru (als ghesept is) het Landt is so vermaert/ en de Jngebozenē so leersaem/ dat ick eenighe particularitepten seggen sal.

Het eerste is/ dat sy groote eere aen doē de Pziesters/ oock de Monicken/ en die in eenige ozdze zijn/ 'twelck gheschiet alsser veel volck vergaert/ en sy de klocken hoozen kleppen/ al eer dat sy vergaderen/ en men sach van d'eene hoeck tot d'ander loopen de Jongers/ en eenige Indianen, en makē een Crups/ en in de pzosessien lesende de gebeden/ komē sy als bykans het volck

Het eplant Navaza, en Lamaica.

Het eplant Campeche.

San Iuan de Lua.

De Stadt van Vera-cruz.

De groote Stadt Merico.

De Indianē sijn van goeder natuere.

uytgaet/staen sy haer Hoofden neder/ segghende: Ghelooft sy onse Heere Jesus Christus/ en zijn ghebenedyde Moeder Santa Maria. So sept de Priester inder eenwichept/ en sy segghen/Amen. En oock accompagneren sy hem tot de Kerck/ alwaer sy bidden/ en dienen hem in al 'tghene dat hy begheert/en sy gheven groote aelmoessen/ datter repsen zijn dat het volck my gaf voor de Missen hondert ducaten: En van al dat was d'oorsake die groote Christen Don Martin Cortes, Marquiz del Valle, die in dat gantsche Landt ghebiedt hadde: Van die excelente/ en groote Soldaet Christi wert ghesept/ dat als hy teghen quam een Priester die quaedt of goet was/ bleef hy staen op de straet/ en decktede hem niet voor dat hy voor hy was/ en altemet ginck hy te voet/en vattede de knie/ en kusteде hem de handt/ en hem navolghdede doe de Ingeborenen/ de welcke segghen/ dat nadien de onsterffelijcke Viceroy dat dede (dien sy also noemden om zijn groote macht) dat niet veel en is/ doen sy dat: En voorwaer 'tis een wonderlijck dinck te hooren van de Ingheborenen van dat Landt/ die dinghen die haer voorouders ontfanghen hebben door traditie/ van de groothede van dese grootmoedighe en Alder-christelijckste Prince: En 'tis te sien als sy eenige dinghen doen/ soo sy ghevraecht werden/wie haer dat geleert heeft/ segghen sy: De groote Capitepn Martijn Cortez heeft het also geboden/ en alhoewel eenighe Viceroys hebben willen afdoen eenighe dinghen/ so hebben sy niet gekonnen/ om dat het van die waren/ die die goede Marquiz hadde gheboden/ particulierlijck so als het was van te komen tot de dienst van de Priesters in de Kercken/ of te verteeren haer welbaren in de kostelijckhept van de Kercken.

De beeldenis van plupmen ghemaeckt.

Sy maken de schoonste beelden van plupmen/ dat van eenige die van daer zijn ghekomen/ ghesien waren dingen die seer delicaet waren/ so dat sy haer vernuft toonen: oock van de plupmen van klepne vogeltjes maken sy een beeldt van een rosecranscken/ met al zijn vijf misterien soo kleen/ dat sy om te schilderen soude een schoone schilderye wesen/ en sy maken andere aenschijten/en lichamen/en cleedinghen geheel perfect/dat so men het met ghesien hadde/ men soude het niet konnen ghelooven.

Van nieu Spaengien.

Het nieu Spaengien is een seer groot Landt/ van't ghene dat ontdeckt is/en daer wert ghesept/dat ter noch t'ontdecken is ses mael so veel/nadien in onse tijt de Antonio Espejo, eē vermaert Capitepn/ ontdecktede vijfthien Provintien/ die soo veel Landts hebben/ als twee Spaingens: Hy vondt daer politijck volck/en groote bevolckingē/ met huysen van steen/ van drie of vier hoochten/ en hy maecktede eenighe op bysondere plaetsen/om volck t'ontdecken/ en met alle die heeft hy ontdeckt thien Provintien/van welcke eenighe soo groot zijn/als heel Spaengien/ haer namen zijn/Merico, Muchoacan, Nuevagalicia, Nuevabiscaya, en Guadiana, Honduras, Guatimala, Campeche, Chiapa, Guayaca, en onder die zijnder andere elf/ en het Nuevo-Merico, en Nueva-francia, de welcke soo daer God mede ghedient is/ sullen bevolckt werden van de Spaenjaerden/ als oock al de reste zijn. Daer zijn drie Coninckelijcke Hoven/en Gouverneurs/ en Corregidoors/al Spaenjaerts/en in andere dorpen zijn groote Provoosten/ en in de dorpen van de Indianen zijn groote Provoosté in de resorten: 'tIs al meest ghesont Landt/ om dat het soo getempert is/D'oorsake is het reghenen ordinaerlijck in de Maendē van Iunio, Iulio, Augusto,

gusto, en Septembre, en daer loopt altoos een moisson van een windeken soo koel; dat al ist dat de Son schijnt / en het in eē seer heet Lant is / soo werter gheen hette gevoelt / en de nachten zijn koudt / om haer eyghene oorsake / om dat de Son ontbreeckt / en om het moisson.

Groote quantiteyt van syde.

Het is het alder-rijckste Landt van gout en silver / om dat het veel Mijnen heeft / en van Cochinmulle: daer werdt een groote quantiteyt syde ghewrocht / van China getrocken: Die Spaenjaerden doē grooten handel / en trafiqueeren van d'eene plaets tot d'ander / brengende van elck wat datter ghebreeckt / en 't ghene dat overschiet voeren sy op een ander / waer van sy rijck worden in korten tijdt: Oock in dit Lant / als mede in Piru, om dat de winsten groot zijn / is de vertesringhe groot: De eetbare waer is goet koop: en boven al dat het een volck is van groote waerheydt / en dat d'een d'ander groote trouwe hout / men heeft ghesien dat hier menschen seer boos quamen / ja als Moordenaers / en hier soo veranderden / dat sy niet alleen niet en stalen / om dat het niet ghebruyckt wert in dit Landt / maer een grouwel daer af kreghen in den hoochsten graet. Dit is te verstaen van de Spaenjaerden / die haer altoos logeeren by de Indianen, als Conquesteerders / en nemen wech 't ghene sy hebben / alhoewel sy selfs dat gheven van loutere vreese / dat soo sy het niet en gevē dat sy het evenwel quiteren moeten / en alsoo soecken sy vrientschap te winnen met haer middelen. Ick sal een casum vertellen / die passeerde tusschen eē Cacique, genaemt Don Gabriel van Carabajal, van Carangue, 't welck eē dorp is van Otabalo. Hy vraechde in de tegenwoordicheyt van de Guardiaen vā dat dorp / en van my / en andere persoonen / Priesters en Leecken / de Capiteyn Pedro de Lomelin. Signor / in de grootste steden en Provintien die gheconquesteert zijn in de Werelt / hoe lanck deurde de pilleringe? Hy antwoordede / Cacique, in elcke Stadt nae dat sy groot was / duerdese acht of thien dagen: So keert hy wederom te segghen. Heeft het so weynich tijdts aldaer gheduert? Wat is een plonderinghe van acht of thien daghen / onder de ellendighe Indianen? Hoe langhe sal dan dupren het bywoonen / meer dan hondert Jaren / vreese ick.

Een vraech van een Cacique.

In dat Landt is soo veel Vees / dat seer goede smaeck heeft / datter een persoon is die slaet thien duysent stuck Vees / van Ossen / en ooc so veel van Bocken / alleenlijck om de huyden te stieren naer Spaengien / en daer is veel Landts toe / en stadich groene weyde. Daer is veel Spaensche Tarwe / en Mayz / en Vruchten / die van Spaengien hier ghebracht zijn / als van een Landt / alwaer sy heel smakelijck zijn. Daer is een boom / genoemt Maguey, of Cabuya, so profytelijck / dat ick ghesien hebbe daer af maken / dinghen die te verwonderen waren / als Wijn / Azijn / Honich / Garen / Deckselen / en dat ghenaept wierdē met de punten van de Bladerē / Touwen / Cabels / Coussens / en dat het bycans dient in alles in een huys tot noodruftige dingen / als tot Hefften / Tākels / en Garen / om alles vast te maken; en de bladeren tot tichelen / en andere dinghen van de Medicynen / datmen ghesien heeft merckelijcke cures / met de knoppen doen. En daerom soude konnen gemaeckt worden van de groote dingen van dat Rijck van Nueraespanja, een historie so groot / als de grootste die tot heden toe ghedruckt is: Ick sal't nemen dat het onmogelijck is datment al segghen kan / meestendeel al / so het van myn Historie niet en is / eyndighende met het ghene / dat

De boom Maguey.

De Ingebooren zijn uult.

van

van de groote Stadt Merico, tot aen de Haven van Acapulco. zijn t'neghentich leguen Landts/al bevolckt en vredich / en 'tis een Haven in de Zuyd-zee / ghelijck als San Iuan de Lua is/in de Noort-zee/ op 19. graden.

Beschryvinghe van het Rijck Piru, 'tvaste Landt Chili, en andere Provintien.

DE Stadt de los Reyes; anders ghenaemt Lima, leydt op 12. graden van de linie: 't Is de principaelste van het Rijck van Piru, alwaer het Hof is / om dat in haer is de sit-plaetse van de Vice-roy, en hier is gefondeert des Coninck Raet / en d'Inquisitie/en Metropolijt Kercke / en d'Vniversiteyt. De Vice-roy is de President van dit Hof / Gouverneur en Capitepn Generael van haer ressort/ en van de Hoven van las Charcas, en van Quito, en alles soo veel als raect tot het gonvernement/d'oorloge/en de belooninghen. 't heeft veertich duysent ducaten tot salaris / en soo veele de Oorloghe aengaet/ en dat daer toe hoort/ samen de Dienaers / ende Coninckluycke Officiers / werden betaelt upt de schatkist van zyne Majestept Don Philippe.

In het Hof/ en Cancellerye van Lima, zijn Rechters / Provoosten van 't Hof/twee Fiscalen/een groote Deur-waerder/en Officiers/een Vierschaer van de groote Reeckemeesters / ende een ander van Coninckluycke Officiers Rechters: eê ander raeckende aen de Cruzada, van waer een Commissaris is/ die genoemt wert vã die van Spaengien / die provideert andere in alle die Bisdommen / quiterende de jurisdictie aen de Ordinarische: Het ressort van het Hof van Lima beslaet drie hondert leguen / en heeft voor suffraganen de Bisschoppen van Cuzco, Quito, Panama, twee van Chile, en Nicaragua.

Twee leguen van Lima, eenen Landt seer black / leydt de Haven van Callao, dat de principaelste is van de Zuyd zee/ alwaer de Vice-roys ghevonden werden om te de-paschere de Vlooten met de schat/ die in Saengien komt/en in andere occasien van Oorloghen / en secoursen: Hier komen t'samen veel schepen van alle Contrepen van de Zuyd-zee / en de crasijck / handelinge/ en comercie is daer groot. Van de haven Callao.

In de Stadt de la Plata, van de Provintie van Charcas, is het Hof/ en de Cancellerye/ alwaer de Presidsent is/ ende de Rechters/die oock Provoosten zijn van 't Hof/ Fiscael/en Coninclijcke Officiers: Alhier is de Cathedrale Kercke / met een Aertz-bisschop/ Deecken/ en 't Capittel. Van Charcas tot Lima toe / zijn drie hondert leguen. Om dat het Bisdom van los Charcas rijck en groot soude zijn/en dat het renten soude hebben van dertich duysent pesos; en meer / heeft zyne Majestept dat ghedeylt / met consent en welghevallen van den Paus / daer af makende drie Bisdommen/las Charcas; Chuquiago, en Santacruz de la Sierra, oock deylende de renten op dese maniere / dat die van Charcas, hem contenteere met vijfthien / die van Chuquiaco met thien / en die van Santa-cruz de la Sierra, met die overighe vijf. De tptel van het Aertz-bisdom is die van Charcas ghegheven/ ende voor Suffraganen, Chuquiago, Santacruz de la Sierra, el Tecuman, en el rio de la Plata. Van de Stadt de la Plata. Van de vermaerde Stadt Potosi.

De Stadt Potosi leyt achthien leguen van de Stadt de la Plata, alwaer de groote Berch leydt/ die de gantsche Werelt met silver vervult heeft / en van waer men het noch heden treckt / als op den eersten dach / alhoewel met grooter arbeyt/

arbeydt / om dat het Metael meer is in het Center van't aertrijck/ tot tweehondert stadien min ofte meer. Potosi is die plaets van het meeste volck van 't Rijck / oock van de Spaenjaerden/als Inghebozenen. De Indianen gingen derwaerts te bozen sonder loon / ende als met ghewelt om te wercken in die Mijnen/ van veertich/t'sestich/ tachtentich/hondert mplē weechs/ oock van hondert ende vijftich / min of meer / maer nadien dat de vermaerde Bonde del Villar, Don Pardo ozdineerde de vrybeyt/ ende aenwas van de betalinghe van de Indianen, is alles met winst voozt-ghegaen/als ghesepdt sal wozden/ als wy zijn vermaert leven beschzyven.

Wat goets dat Don Pardo uptrechtede te Potosi.

Het goedt vozdel van 'tsilver/en om dat het daer veel is/ epscht dat de wateren van den Hemel vzoech beginnen/ van Karstijt/ want met die malen los Ingenios de Metalen: Op die tijdt gaet naer Potosi de Pzesident van las Charcas,of een Rechter om hulp te gheven aen 'tghene te malen is/ en tot het goet advijs met de Indianen, om dat de Maent van Febzuario ende Martio/dat is / als het silver neder-gebzacht werdt van Potosi naet Lima, ist goedt despicheren / 'twelck bestaet in twee dinghen: 't Eerste in de wateren/ ('twelck ick nu gesepdt hebbe) het tweede in het quicksilver / om dat dooz haer toedoen veel silver uptgetrockē wert/ ende sonder dat isser veel minder. Eenighe repsen ist laet ghelaten/ dooz faute van 'tghene dat ghesept is/ ende met groote neerstichept ist ghebzocht over Landt ende Zee/ ende 'tis gepasseert de Haven van Arica,tot Callao de Lima, ende van hier de andere repse / nae Panama, ende van Panama tot Puerto belo, alwaer de Galioenen legghen van spne Majestept.

Wanneer het meeste werck valt in Potosi.

In de Pzovintie van los Charcas,leydt de Stadt van Sanfelipe de Austria,sy hadde Mijnen van gout in de tijdt van Inga, de welcke geheneficeert zijn in ses Jaren in desen deele / met de hulpe / faveur/ en vernuft van Don Emanuel de Castro,en Padilla, Rechter vā las Charcas, dat hy nu is te Lima, ende hy heeft uptghetrocken een groote quantitept van silver/dat ghegaen is tot verminderinghe / ende met eenich vertreck dooz ghebzeck van quicksilver / 'twelck het pzincipael fondament is / om het silver van het metael te trecken. Andere seghen/ dat die ghene die dese saecke soude vozderen / ende favoziseren/ gaven de Indianen niet vooz den arbeydt ende het beneficeren van de Mijnen / ende d'Ingenios, ende dat sy dat deden om Potosi te behouden dat het niet soude onvolckt werden / om dat de rijckdom van Oruro onrustede seer die van Potosi.

De Mijnen van Oruro.

De Stadt Guacavelica in de jurisdictie van Lima, van waer de rijcke Mijnen zijn van quick-silver/ende daer't oock met menichte van daen ghehaelt is / meer dan acht duysent quintalen int Jaer: Van eenighe in dien deele is het ghefaelt / om datter eenighe Berghen inghevallen waren/ dat verblindt den arbeydt / ende heeft het gantsch Piru in groote sozghe ghestelt.

Van de stadt Guacavelica.

De Marquiz van Montesclaros siende een soo al-ghemeene ende soo wichtighe schade / quam het te hulpe al eer hy int gouvernement quam / ende was aen de voozsepde Mijnen/ ende met de neerstichepdt die hy dede / heeft hy den arbeydt verbetert / ende daer werdt uptghetrocken met hoope / dat het wederom komen sal tot het oudt wesen.

De Stadt van San Francisco de Quito, is onder de linie Equinoctiael, is seer overvloedich/ēn vā upt-

Van de stadt Quito

nemende getempertheyt / leyt van Lima driehondert leguen: In haer is ghefondeert een Cancellarie / met een President / ende Rechters / die oock Provoosten zijn van het Hof / de Fiscal / een groote Deurwaerder / en Coninckliycke Officiers / 't Heeft een Cathedrale Kercke / en Bisschop / een Deecken / 't Capittel / met een Collegie dat een Semianum is: Haer ressort van 't Hof streckt hem uyt tweehondert en tsestich leguen: Ontrent de Stadt zijn veele brandende Bergen / van sneeu en vyer: Men weet van geen hongher in dat Landt / waer door seer vermeerdert werdt de generatie van de Ingeborenen / waer toe heeft de meeste vrucht ghegheven de predicatie van het heylighe Euangelium.

Santa Fè de Bogota.

In de Stadt van Santafe de Bogota, van 't nieuwe Rijck van Granada, is een Cancellerye / alwaer de Predisent Gouverneur is / en Capiteyn Generael / die de hant hout aen de recompensen / 't gouvernement / en de Justitie. Daer zijn oock Rechters / 't zijn Provoosten van 't Hof / een Fiscael / een groote Deurwaerder / ende Officiers / een Metropolijt Kercke / een Aerts-bisschop / een Deecken / en 't Capittel. 't Is een particulier Clima, 't welck inbrengt differenten / en dissentien onder de Hoofden / en in dertich of meer Jaren in dat deel / en werden sy niet ghesien in het Hof / of by de Visiateurs / ten sy doot / gheboeyt / en met schandael / en in al die tijdt heeft de Raet geordonneert / datter ondersoeck gedaen werde van dat Hof / sendende derwaerts veel persoonen / en hebben het niet verkreghen / om de voorseyde moorden en gevanckenissen. Sy heeft in haer ressort de groote Rivier van la Madalena, van waer sy nederwaerts varen nae Cartagena, en door die komen op de Coopmanschappen / en andere dinghen: In haer ressort zijn veel goudt en silver Mijnen: 't Is een Lant daer 't goet koop is / en van goede ghetempertheydt / en in de Provintie van los Musos zijn de Mijnen van Esneraulden, 't heeft voor Suffraganen de Bisschoppen van Bopayan, Cartagena, en Santa Marta. De Stadt bevolcktede en conquesteerdede / met het gantsche nieuwe Rijck van Granada, de Atelantado Don Gonzalo Ximenez, de Quosada, Ingeboren van Granado.

Wie dit Landt en dese Stadt eerst ghewonnen heeft.

In het Rijck van Tierra firme, is de Stadt van Panama, alwaer de Cancellerye is / en de President is Gouverneur / en Capiteyn Generael. 't Heeft Rechters dat Provoosten van 't Hof zijn / ende Fiscael / ende Coninckliycke Officiers: 't Heeft een Cathedrale Kercke / een Bisschop en Deecken / en 't Capittel / 't Landt is seer heet ende vochtich. De Zuyd-zee slaet daer teghens aen / ende 'tis van waer de Vlooten komen met de schat van Piru, van waerse afscheept / ende werdt te Portobelo ghebrocht / alwaer de Galioenen zijn / achthien leguen zijnder tusschen de Zuydzee / ende de Noort-zee / de slimste wegh van de Wereldt / ende van Puerto Belo loopen de Galioenen nae Cartagena, ende van hier doen sy haer Voyagie nae de Havana, voort nae Spaengien.

Van Cartagena, en de gheleghentheyt aldaer.

De Stadt van Cartagena is int Rijck van Tierra firme, het is het eerste Landt van de Indiens, alwaer de Galioenē die van Spaengien komen havenen / ende alwaer eens deels sy ontladen de Coopmanschappen die sy brengen / oock voor dese Stadt / als voor het nieuwe Rijck van Granada, die ghebrocht werden tot de groote Rivier van la Madalena. Daer is een Gouverneur / ende Capiteyn Generael / met Krijchs-volck / en Garnisoen tot wacht van de Stadt: Een Cathedrale Kercke / een Bisschop / ende Deecken / ende 't Capittel /

tel/ Rechters/ Coninckliycke Officiers. Het Landt is bevolckt tot Chile toe/ duysent en tweehondert leguen.

Van la Havana. Het Eylandt van la Havana, anders ghenoemt Santjago de Cuba, is driehondert leguē groot. 't Heeft een Gouverneur / een Capiteyn Generael / Coninckliycke Officieren / Crijchs volck / en Garnisoen/ stercke Castelen. Daer is een Cathedrale Kercke/ een Bisschop/ een Deecken / en 't Capittel. In dese Haven van la Havana komen de Galeoenen / en Vlooten/ en Schepen van gantsch Indien, om haer te victualieren / en te calafatreren/ om haer voyagie van hier te doen naer Spaengien/ 'tis een reyse van twee Maenden / min of meer / sonder aen Landt te doen / dan als sy op Terçera vervallen/ komen sy om dat op te doen/ en dickwils loopen sy dat voor-by / ende verkennen Spaengien. Dertich leguen van la Havana, begint de Caneel van Bahama, en zijn groote stroomen/ seer periculeus/ in dien het daer in de wint is / aen d'ander syde is het Landt van Florida, alwaer een Gouverneur is/ en volck van Oorloghe.

De Caneel van Bahama.

Het eylant Espagnola. In het Eylandt van Santo Domingo, ghenaemt la Espagnola, is een Cancellerye / die President is Gouverneur / en Capiteyn Generael / en 't volck int Garnisoen / en Castelen. Daer zijn Rechters die Provoosten van 't Hof zijn / Coninckliycke Officiers/ ende andere Dienaers. Daer is een Metropolijt Kercke met een Aerts-bisschop/ Deecken/ en 't Capittel: theeft voor Suffraganen, aen de Bisschoppen van la Havana, Puertorico, en Venezuela, 'tis een warm Lant / en van alle hoecken berooft van de Ingeborenen / sy werden ghedient van Swarten. De Engelschen en Flamingen plaghen te gaen rantsonneren het volck van het Eylandt/ en in verloop van veele Jaren en konde het niet geremedieert worden/ tot dat het God ghelieft heeft/ datter die resolutie genomen wierde / de bevolckinghen te veranderen/ en so hebben sy verschoont vele verstooringhe van onsen Heere.

Chile. Het Rijck vā Chile is seer breet/ en seer overvloedich / die Spaenjaerden zijnder niet veel in/ ten respecte van de Indianen, die in continuele Oorlogen van vijfthien Jathien Jaren in die Contreye so geoeffent zijn als de Vlaemsche Soldaten/ en handelen haer Lancie en Rapier als een Spaenjaert! Sy werden gheholpen met alle wapenen / en van de Half-slachten die met haer overghegaen waren / en hebben een groote hoop Paerden/ en in een Esquadron stellen sy ses of acht duysent Mannen te Paert. Daer is een President van 't Hof/ de Gouverneur is een Capiteyn Generael/ en Rechters/ en Coninclijcke Officiers/ het meeste is gātsch tot den Oorloch gebrocht: 't Heeft twee Bisdommen/ een in de Stadt van Santjago, en d'ander in la Conception; het volck dat ghebrocht werdt tot hulp s jaerlijcx na Chili, gaet onwillich en gedwongen/ om dat sy gheen vryheydt hebben om weder te keeren als sy willen / en haer wert oock geen Licentie ghegeven / en hebben gheleden groote noot / soo veel aengaet de betalingen en behulpen/ en 't Lant is seer arm / en sy wassen niet veel / meest die daer dienē zijn Vlamingen/ om dat de moeyten die sy lyden oneyndelijck sy / en oock 't Risico, sy zijn beroyt / en daer is qualijck te eten / en noch slimmer onderhoudinghe / maer veelheyt van vyanden/ en minder bescherminge: Het paelt aen de Zuyd zee / ende de Straet van Magellanes, ende als eenighe Roovers gecomen zijn door de Straet (het welcke is met groot Risico, ende moeyte / verliesende

veel volcx/en schepen/om de moeyten en veranderinghen van luchten) is dat van Chile, en van het eerste Lant dat sy verkennen/hier vallen sy naer Piru. Als de vyanden daer incomen / als komende uytghesloofst / en in disordre / door de lanckduerichept/reyse/en ongemacken van de straet/gaē sy voorvoets / roovende die haer ghemoet in de Zee / sonder eenighe Haven in te nemen / en alleen om haer te ververschen in Chile, die macht van de Wereldt is niet machtich teghens dat Piru.

Het landtschap Tucuman.

In de Provintie van Tucuman, dat het ressort is van 't Hof van los Charcas, is eē Gouverneur/ en Capiteyn Generael/een Bisschop / en Cathedrale Kercke / 'tis een arm Landt/heel slecht/en men reyst het heel door met Karren / paelt aen 't Landt van Chile, en aen het ander deel met de Rivier de la Plata, en Buenos ayres.

Van Rio de Plata, en buenos ayres.

De Provintie van de Rivier vā la Plata, anders ghenaemt Buenos ayres, heeft een Gouverneur/en een Capiteyn Generael/ een Cathedrale Kercke/eē Bisschop / en Coninclijcke Officiers. De Haven van del Rio, de la Plata, is in de Noort-zee/ alwaer veel schepen komen van Lisboa, ende van Brasil: van Lisboa wert seer goede voyagie ghedaen/ en seer kort / en om niet te discommoderen de cours van de Indiens, werter gheen Licentie ghegheven voor de Schepen / en Coopmanschappen. Van Rio de la Plata tot Potosi, en las Charcas, zijn vierhondert leguen / paelt aen Chile te Landt/ en van dien Haven werter gheseylt door de straet van Magallanes, om dat aen de zyde van de Noort-zee is die Rivier/veel grooter dan de Nilus, en aen d'ander zyde is de Zuyd-zee / en het eerste vaste Landt is Chile: Oock is aen d'ander kant het Landt dat de straet omvangt / dat is het Landt van de Reusen/van waer daer veel ghesien zijn.

Santacruz.

In de Provintie van Santacruz de la Sierra, is een Gouverneur/ en Capiteyn Generael / nu isser een Bisdom gemaeckt/een van de drie van de deylinghe van las Charcas, 'tis op de Frontieren van de Indien van Oorloge / d'eene zijn genoemt Chiriguanaes, en d'andere Mojos, die aen d'andere zyde van de cordillera legghen. De Bisschop is in dat Landt niet ghegaen / en heeft oock de Cathedrale Kercke niet ghefondeert / 'tis een arm Landt/ en met de Oorlogen werter veel ellendts gheleden / en sy sullen veel verdienen die daer dienen / soo wel de Hoofden als de Ondersaten.

Popayan.

In het gouvernement van Popayan, dat tusschen Quito is / ende 'tnieuwe Rijck van Granaden, is eē Gouverneur / en Capiteyn Generael/een Cathedrale Kercke/ een Bisschop / het Lant heeft Mijnen van goudt / en weynich Ingeborenen: 't Leyt op de Frontieren van de Indiens van Oorloge/die wy Piraos noemen.

Relaes van generale saecken, sonder te handelen yet int particulier.

De spaensche Republijcke.

IN de Indiens zijn twee Republijcken/die d'eene regeeren sijn seer strydich teghens d'andere. Het eerste is / die van de Spaenjaerts/ de welcke ghebruycken het goet politijck gouvernement van Spaengien/en sy becommerē haer in de bedieninghe / en 'tbenificeren van haer incomen / en opvoedinghen / en bouwinghen / waer toe helpt de dienst en arbeydt van de Ingesetenen / om dat de Spaenjaerts in de Indiens, niet en ploegen/noch en mijnen/als in Spaengien/ voor al nemen sy voor niet te

dienen

dienen in die Indiens, alwaer sy gehandelt werden als Ridders / of Edellieden / en nauwelijcks salder ghevonden werden een Lackeye / oft Spaensche Pagie / die sal konnen presenteren eenige treffelijcke personagie / dan alleen de Vice-roy, om het ampt dat hy heeft. Sy werden geappliceert by Cooplieden en Handelaers / en om te houden winckels van dingen om eten / en van kleederen van Castilien, en van 't Lant / en om te handelen / en contracteē onder de ingebozenen / of om te wesen Overste van d'incomens / en quartieren der Soldaten / en in de gout en silver Mijnen / en in d'ingenios, en de reden van die aenlepdinghe is / dat als haer ghenegenthept / en inclinatie haer daer toe brengt / dat sy haer verrijcken / keeren sy weder naer Spaengien / met haer incomen / dan werden sy geappliceert tot de officien en bedieninghen / die dan oock de meeste commoditept hebben om veel te winnen.

De Republijcke van de Ingesetenen.

De tweede Republijcke is van de Indianen, de welcke ontfanghen hebben met goede kenteeckenen de predicatie / en onderwpsinghe van het hepligh Euangelium / en met devotie en perfectthept in de Kercken haer begeven / om onderwesen te zijn / en gheleert / en tot al het dat de Gods-dienst aēgaet / maer meer in d'eene Provintie als in d'ander / dooz de sozghe van de Bisschop / en goede Dienaers / bequaem tot de predicatie / in de moederlijcke talē. En alhoewel datter in dat Rijck eene alghemeene is / dat de tale van de Ingais / die Coninc was van die Rijcken / als onder ons de Latijnsche tale; soo ist dat die Leeraers niet alleen dien behooren te weten / als oock de moederlijcke tale van elcke plaetse / om te moghen biechten / en dienst te doen: En alsooder alsulcke Provintien en Landē veel zijn / en so verre ghelegen van een / is het getal der talen onepndelijck.

Het gheboelen van de Autheur van de Indianen.

De Indianen zijn een slecht volc / van kleene couragie / wepnich aensiens / en actijfhept / noch ellendiger als de Joden / tis wonder dat sy eē dinck wel doen. In eenighe dinghen toonen sy haer / als int celebreren van Sacraments dach / van Paeschen / en Sint Iāns dach / met groote wackerhepdt van dansen / musijc en processien / en in de Kercken gebruycken sy alle die dingen / om het feest meer te solemniseren. Op de hepligh Donderdach werden sy generalijck ghecastijt / sy onderhouden wel haer Ghebroederschappen / en op den dach van reeckeninghe doen sy een al-ghemeene bekentenisse / van soo veel goets sy in haer hupsen en velden hebben: Sy begraven hare doodē met Offerhandē en Willen. Daerentegen hebben sy daer andere / die seer prejudiciabel zijn.

Wat haer lieder natuer is.

Int generael zijn sy seer vernuftich / logenachtich / en dat het slimste is / dat sy seer gebreckelijck zijn int drincken / en haer vol te suppē / sonder dat dooz schade te houden / het welcke sy bestellen dat sy vergaderen in hepmelijcke plaetsen / alwaer sy blpben een dach / twee / drie / en een weeck / jae oock meer / etende en drinckende overdadiger dan de Duptschen / by haer houdende haer Vrouwen / ende Dochters / op dat sy souden brengen pet om te eten / of te drincken / en op haer tijt naer haer hupsen souden gaen / en also sy hier dach en nacht zijn / en verliesen al haer oordeel / verballen sy in groote sonden / en het is het ghene / daer die van de Justitie die meeste moepten om doen om te remedieren / om dat het gheschiet op die voet / als de Mooren haer bancketten houden / alsoo oock op de selfde manier / zijn sy veel daghen met malcanderen / singhende en dansende / en seggen dat het ghebeden zijn / die sy voor haer

dooden doen/ en ick segghe dat het schandelijcke Offerhanden zijn/ die sy aen haer levende lichamen doen/ waer mede syse bederven/ en makense ghereet tot alle sieckten/ als gheseyt is.

Wat schade datter rijst uyt het stadich banquetteren van de Indianen.

Also de Indianen haer occuperen met eten en dzincken/ en appliqueren sy haer niet tot den arbeydt/ voor dat het een eynde heeft/ en de noot haer dzingt/ of tot dat sy zijn ghedreven/ en gheparst van hare Oversten. Wat ampten of konsten dat sy ghebruycken/ doen sy met groote vermuftichept/ook het lesen/ en 't schrijven/ maer men heeft het haer niet toeghelaten te leeren. Onder de Indianen zijn vele schadelijcke menschen/ als Half-slachten en Swarten/ en Mulaten/ om het quaet tractement datmē haer doet/ en alhoewel het verboden is/ zijnder die al haer leven lanck haer qualijck sullen tracteren.

Het tribupt dat de Indianen betalen.

De Indianen zijn verbonden te betalen aen haer Overste/ 'sjaerlijcx een seecker tribupt van silver/ rockloen/ en andere dinghen conform met den tackr al die Hoven hebben: En de helft dienen/ dat is twee Maenden in 't jaer/ in de persoonele diēst/ in sulcke Contrepe als het Hofsal ordonneren/ so wel d'eē als d'ander betaelt van zijn achthien Jaren af tot vijftich/ om dat sy te vozen/ en daer naer niet verbonden zijn. De Commandeur treet die rente/ of tribupt/ dat hem ghegeven wert voor twee levens/ tot vergheldinge van zijn dienst/ met last/ dat hy haer moet onderhouden in de Leer/ en betalen den Leeraer zijn loon/ en den Corrigidoor zijn salaris/ en de thienden in de kerck/ dat alles gheordonneert en verclaert is by de Heeren/ op de tacx die daer ghegeven wort.

Vergunninghe van commissien voor twee levens/ wat het is.

De Indiens werden gecommandeert voor twee levens/ om dat op die manier geaccordeert wert met de ouden/ en daer werdt verstaen het eerste leven van de persoon/ die de deplinghe van de Indiens belastet wort/ en het tweede is van zijn Soon oft grootste Dochter/ die daer in succedeert/ en soo daer geen Vrouwe is/ nadiē dat die twee levens verbult zijn/ keert het weder tot syne Majestept/ en de besittinge werdt ghenomen op zijn naem/ en wert ghelept in zijn Coninckrijcke schat-kist/ tot datter eē ander persoon gecommandeert werdt/ ende dat raeckt de Viceroy, in al het gene dat in zijn ressoort vaceert/ en aen andere Gouverneurs/ en Generale Capitepnen in hare jurisdictien/ so het niet en is/ dat sy door de Raet gecommandeert worden/ het welcke komt te voozen de toelepdinghe van importantie/ met Cedullen van verstoeck/ met het welcke de Vice-rop/ ende de Gouverneur niet en konnen disponeren van die toelepdinghe/ om dat het versocht is. Sijn Majestept en de Raet doen vrientschap voor eenighe levens meer/ aen de Sonen en de klepnen van de gheconquesteerden/ daer in gebruyckende hare goedertierenthept.

Van de contractatien en winningen.

De contractatien en winningen van de Corregidoors/ onder de Indianen zijn seer dapper verboden/ om dat sy so contrari en schadelijck zijn voor haer bekeeringe en leere/ om dat sy ordinaerlijc haer becommeren met kleeden te maken/ en in andere wercken en arbeyden eyghentlijck voor de Corregidoors/ missende de tijt om te maken haer werckē/ en incomens/ om haer tribupt te betalen/ dat een oorsake is/ dat sy vlieden/ en absenteren haer van hare Dorpen/ en komen te belasten die/ in de welcke sy blijven/ niet alleenlijck in de personele arbeydt/ dan ock om te betalen de tribupt voor de absentē. De Raet/ en de Vicerops hebbē Wetten gemaeckt/ en Ordonnantien/ die sy voor alle dingen beswceren/ te onderhou-

derhouden/en na te komen.

Versoeckingen uyt last van 't Hof.

Het is eē ordinantie van de Hoven / dat alle s'Jaers een Rechter uyt-treckt te versoeckē zijn ressort/ om te besoecken de deylingen van de Indianen, en sien hoe sy getareert zijn / en wat tribuyten sy betalen/ en of sy meer of min konnen betalen / conform met de natuerlijcke en selfs gepractiseerde vruchten die sy hebben / en oock om t'excuseren een alghemeene gravamen, dat de levendighe niet en betalen voor de dooden / de absenten / en die belet zijn/en ouden voor jonghers/ oock om af te doen de gravamina die sy hebben over de Spaenjaerts / en om te verstaen hoe sy onderwesen zijn/en gheleert/ en hoe hare openbare sonden ghestraft zijn. De Viceroy om 'tgouvernement plach te senden persoonen die de wercken visiteren/en de ghemeenschappen/ en om dat de Ingeborenen souden ontlast wordē. En tot het Hof van Quito sendt de Marquiz van Montes claros, Don Diego, Vaca de Vega, een persoon van voldoeninghe en verstant in alles.

Van de Half-slachten.

't Is een saecke om op te letten/ het groot getal van de Half slachten / kinderē van de Spaenjaerts/ en de Indische Vrouwen / die in dat Ladt loopen als Vagebonden/een verlorē hoop / die hem niet begeeft om te dienen/ noch oock om eenige Machanique ampten aen te vatten. Nadien de ledicheyt is de Moeder van alle ghebreken / soude het een saecke wesen daer veel aengelegen is / dat sy ghedwongen waren dat sy werckte dē / en dat sy haer begavē/of inde bouwerye / of in publijcke ampten te doē/om dat sy voorts nadien sy in hare bekommeringhe zijn / souden konnen afgheleydet werden van quade inclinatien/ die de Vagebonden houden in so nieuwe Landen / het soude wesen een goet gouvernement van de Republijcken te hebben/meer officien en Officiers / als tot aenwas van het Rijck/ en die gene die daer in woonen : Hier in wert niet gedaen van deuchdelijcke Gheestelijcke lieden/ en oock waerlijcker/om dat sy niet en handelen noch haer becommeren in eerlijcke bedieninghen/ daer sy wel wat souden verdienen / als sy wilden verbonden zijn.

Van de diensten/al daer int Landt ghedaen.

De Majesteyt heeft gheordonneert/dat die persoonen van de Indiens, eenighe presentie sullen hebben / die sullen eysschen in de Hoven/ en doen haer bewijs met citatie van de Fiscael / van haer verdiensten/ qualiteyten / en diensten/ en dat het Hof informere van haer ampt secretelijck / met die persoonen/die haer schynen sullen van de meeste qualiteyt en trouwe te zijn/ om te weten de dienstē van de persoonen/of sy ghedient hebben hare Majesteyt in eenighe occasie / met het welck conform zijnde/ sendet het Hof/ dat het secreet en besloten blyve in de Raedt / van de belooninghe/ die ghedaen moet werden aen alsulcke persoonen / die het behoort / dan beradet de Raedt met sijn Majesteyt / op de maniere als blijckt. Die ghene die van Indien komen in Spaengien/hebben pretensien/ sy reysen over Landt ende Zee/drie duysent leguen/ vele veranderinghen van locht hebbende/ met een groot risico van het leven/ en met excessive oncosten van haer middelen.

Het ghetal van de Leeraers.

Het Concilium te Lima gehouden/int Jaer 1583. in de derde actie/ int tweentwintichste Capittel/dat gheconfirmeert is by zijn Heylicheydt/en zijn Majesteyt gheboden heeft te executeren / heeft geboden/ dat alwaer tweehondert Indische tributarisen sullen zijn / dat sy met haer Ouders / Sonen en Vrouwen / duysent zielen zijn / datmen daer stelle een Leeraer/of Priester/ en dat werdt volbrocht in eenighe Provintien daer't seer noodich is.

Ordi-

Hoemen vele gheestelijcke personen derwaerts voeren sal.

Ordinaerlijck komen de Prelaten van de Indiens, om Religieusen mede te nemen/op de kosten van sijn Majestept/en het is het advijs van vele Bisschoppen/dat de Raet handele met de Paders van de Jesupten/datter veel derwaerts gaen in elcke Vloote/ om dat het groote arbeyders zijn in de wijngaert des Heeren / en van de welcke meest de Bisschoppen gheholpen worden/ in de predicatie/leeringe/en onderwijsinghe van de Ingeborenen/ en die oock meest volghen de Ingeborenen Spaengiaerts / in Sermoenen/in Biechten/ om den pver met de welcke sy haer appliceren tot de bekeeringe van de Indianen, en tot de onderwijsinghe/en opvoedinge van de Sonen van de Spaengiaerts / en met de lichticheyt dat sy de tale leeren/ en de overvloedighe vrucht die sy ghedaen hebben / in alle plaetsen waer sy zijn. Ick en wil in tegenwoordicheyt niet uytsluyten de groote verdiensten die andere resterende Religieusen verdienen in haer ampt/ van de zielen tot God te brenghen/nadien die so profytelijck zijn/ en ick gesien hebbe mannen/die so volcomen en van soo groote aensien waren als moghelijck was.

Van de Bisdommen, en andere vele saken concernerende tot het gouvernement.

Van de kerckelijcke renten.

De kerckelijcke renten van de Bisdommen / de thiendē werden int gros gemaeckt/ en werden in vieren ghedeelt. Het eerste behoort conform de oprechtingen/aen de Bisschop: Het tweede/de Deecken en het Capittel/het welck ghedeylt wert op de gewende ghewoonte/dat het de Deecken ontfangt/ten respecte van hondert en vijftich / en tot de dignitepten/ van hondert en dertich / en tot de Canonicken van hondert. Van die andere twee deelen / van die voorsepde vier / van het gros/ weerdich neghen deelen gemaeckt/die sy novenos noemen / de twee eersten behoozen tot zyne Majestept/ van de welcke hy plach beloninghen te doen aen de Cathedralen tot hare wercken: Het neghende deel en de helft wordt ghenomen tot de Fabrijck/en d'ander neghende deel en de helft tot de Hospitalen / de vier overighe neghende deelen werden ghesmolten int betalen van de Capellanen van de Cathedrale kercke/in de Sacristie, Musiciens, Orgelisten, Dienaers/ en Knechten van de kerck: De overighe werden geappliceert tot de Frabrijck / al dit wert betaelt naer de Ordonnantie van de Bisschoppen.

Overlegh tot voordel van onderwijsinge der Indianen.

Een van de saken die meest noodich en van importantie zijn den Ingeborenen/ is/ datter zijn in het principael van elck Bisdom/Seminarien van der Caciquen Sonen/ en van de principaelste Indianen, tot hare natuerlijcke Politie / ende over-natuerlijcke / en tot hare bekeeringe/ en hier upt sal uytspruyten meerder kennisse/ en liefde van het heylighe Euangelium: bysonderlijck so haer lieder instructie en onderwijsinghe bevolen werdt de Paders van de Jesupten / om dat sy een sonderlinghe gave hebben van onse Heer tot de dienst. De fundatie/en 'tghene dat noodich is tot onderhout / soude konnen komen van de incomens van de ghemeynschappen/of van de Caciquen selfs / sonder dat de middelen van de Coninck noodich zijn / op datter niet ontbreke / of pet wat daer af verteert werde.

Van de Bisdommen.

De Bisdommen van Cuzco, Lima, en Quito zijn seer groot/ en leggen seer verde uytgespreyt en verschepden / daer zijn seer quade weghen / dat het onmoghelijck is die te gouverneren/ en om te gaē voor

een

een Prelaet. Dat van Cuzco, heeft meer dan tweehondert leguen / en in de breete meer dan t'seventich. Dat van Lima noch eens soo veel / dat van Quito oock so veel en meer / en om dier oorsaecke wille / hebben de Bisschoppen van de Indiens aen zijn Majestept gheschreven / en aen de Raedt / hoe seer het betaemt dat sy ghedeylt en geschepden worden / meestendeel die rijck zijn / en elck eē sal komen te blyven op twintich duysent pesos. En alsoo het een sake is het gouvernemēt aēgaende / wil ic daer op niet blyvē / also dat mijn intent niet en is / dan alleē eē relaes te gevē van al het gene in die deylē.

Van de thienden. Alsoo het een Godlijck recht is / en ghestelt / dat alle de Christenen thienden betalen van de vruchten die haer God geeft / van hare bouwingen / en arbepden : 't Is alreede een costumme in de Indiens, in de meeste Provintien / en in de Bisdommen te betalen de thienden / of de helft van dien / alhoewel sy het laten nae haer wille / dat soo hoogh loopt / als die ghene seggen die het niet en betalen / om dat het soo een Barbarisch volck is / behoortmen te ghebieden dat de costumme onderhouden werde / en dat sy generalijck ghecreghen worden van de Indianen, alsse ontfanghen werden van de Spaensche / door het welcke de saecken van de Kercke / en de bedieninge van de Godlijcke dienst / gaen sal tot grooter aenwassinghe en vermeerderinghe.

Van de Concilien. De Provinciale Concilien werden gecelebreert in Piru, van seven tot seven Jaren / op welcke de Metropolijt t'samē roept de Bisschoppen / en sy repsen over Lant en Zee vier en seshondert leguen / alsulcke weghen / daer noch Koetsen noch Litjers te passe komen / sy repsen met grootē arbept / costen / en risico.

Van de Vniversiteyten, In eenige deelen van de Indiens, zijn Vniversiteyren versocht ghewest / en int bysonder van de Bisschop van Quito, om dat die stadt lept drie hondert leguen van Lima, en in haer ressort veel Landts beslaet / en int particulier de gouvernementen en Provintien van Quito af tot het vaste lant toe / en Nuevo Reyno, en dat het een ghesont Lant is / vā goede getemperthept / seer bequaem om te studerē / en t'arbepden / ende dat int Rijck alle lijftocht alderbest te koop is / ende als niet gefondeert en wierdē alle wetenschappen / hebbē sy begeert ten minsten de Grammaticam, de Kunsten / en de Theologie / de casos van de conscientie / en de tale van de Indianen : de welcke met vier of vijf duysent ducaten aen renten / in de Indiens, die ophouden souden in die Provintie / soude konnē onderhoudē werdē al het gene dat gesept is.

Van teeckenen / die sy habitos noemen. De Viceroy Don Francisco de Toledo, als int Rijck van Piru was / kreech oorze van syne Majestept / in de ghelegentheden van consideratien / so wel in Paps als in Oorloge / eenige personen die het verdienden haer te eeren met teeckenē of habitos van de drie oordenen / om dat ook die van die stedē als principaelste van Lima, Quito, Cuzco, Charcas, La paz, en Potosi, en van alle de resten dat verbolgē met haer verbintenissen / ende de reste geanimeert werdē tot de eere om te dienen / en verdienen so groote eer / na diē het seecker is / dat de beloninghe is een prickel van de deucht.

Van Kerselijcke dinghen. Van de Ecclesiastique staet / ook in de Prielters / als in die / die eenige oorze hebben zijn vele ende goede subjecten over al / alwaer gheprofiteert werden veele wetenschappen en deuchdē / en alhoewel ordinaerlijck het schijnt een rouwe sake / ten respecte van wetenschappē / in het handelē van de Indiens, so ist nochtans wat groots voor die gene die het niet gesien hebben : 't Is seker datter vele gheleerde luyden zijn / soo op de stoel / als in de Scholen.

Van de grootheyt, rijckdom, en de groote Christelijckheyt van nieu Spaengien.

Van Nieu Spaengiē.

OM op een nieu nu te handelen van de rijckdom/grootheydt en Chrystelijckheydt van het Nueva Espania, sal het noodich zijn dat ic my uytspreye/ meer dan van Piru, om dat de Ingeborenen zijn van grooter inclinatie/ meer leersaem en habil, dan die van Piru, nadien het ghesien wordt in dingen die van daer gebracht worden / ende laet voor exempel zijn de beelden van plumen (als ghesept is) die om de verwonderinge moeten verwondert werden/ en ic achte voor my / dat het een werck is van 'smenschen handen/het is het treffelijckste dinck van allen / om datmen van plumen alleen / sonder eenighe verwen daer by te voeghen/maken sy aensichten/ en met alsulcke volcomenthepdt/soomen't int kleen besichticht / men souder over verwonderen / en 'tsoude bykans ongelooflijck zijn/allmen het siet. Daer naer te segghen/dat het so grooten Landt is/alsulcke Rijcken en Provintien / en dat sulcken getal van volck hy geconquesteert heeft met so weynich Spaenjaerden/ int 'twelc de vermaerde Prince Ferdinant Cortez ook is te verwonderen / alhoewel zijn groote Chrystelijckheydt/ ende yver tot de dienste Gods / en zijns Conincx is een bekende sake; dat de Almachtighe hem verlichte met zijn Godlijcke wille. En ook segghe ick/ dat Merico is het selfde dat Lima is/ in alle saecken die daer van verhaelt zijn / alhoewel dat het dziemael grooter ende kostelijcker is/ nochtans niet soo rijck. De Vicerop ende 'thof gouverneuren haer ressort / dat seer groot is. 'tHeeft andere Spaensche Steden seer goet / als daer is de Stadt van los Angelos, ende andere/ soo dat haer ressort veel leguen heeft/ en vergadert vele Provintien: Als die zijn van Merico, dat het principale is/ Honduras, Campeche, Chiapa, Guajaca, Mecheocan, Nuevagalicia, Nuevavizcaya, Guadiana, Guatimala, en andere veele / die ick om de lanckheydt te vlieden niet en verhale/ maer datse meest alle zijn bevolckt/ en de alder-vruchbaerste / en alles goet koop / ghelijck te voren ghesept is.

Van het Landt Merico.

In Guatimala is een Coninckelijck Hof / en haer President is een Gouverntur / en Capitepn Generael / en commandeert over de Indianen, ende de Rechters zijn Provoosten van 'thof: 'theeft Conincklijcke Officieren/ een Bisschop/ en 'tCathedrael Deken / en 'tCapittel: Ende dese Provintie vergadert haer ressort en andere / en 'tLandt is goet/en alles goet koop/en 'tselfde dat Merico is/gelijck ook te voren verhaelt is.

Beschrijvinghe van Guatimala.

In Galisco is een Coninckelijck Hof / de selfde die in Guatimala is/ met een President / en eē Capitepn Generael die commandeert/ theeft Rechters / die ooc Provoosten van 'thof zijn. De Bisschop/en Cathedrael/ en al die Hovē en de rest van de Provintien zijn als voorsept is.

Van Galisco.

De gouveruementē van Lamaica, Veragua, en Nicaragua, en andere hebben een Gouverneur en Capitepn Generael / een Coninckelijcke kist/en Officiers/op de manier vā het gouvernement van Popayan. 'tHeeft Mijnen ten eenen deele van gout/die de ordinarise zijn/aen andere van silver/ en andere metalen/ als aēgeroert is. Het nieu Spaengien is soo lanck en so bevolckt als Piru, en breeder: 'theeft ontallijcke vele Ingeborene Chrystenē/ en andere ontdecktede / die op het point zijn van geconquesteert te worden/ ghelijck als het nieu Merico is/ en andere ontallijckhepdt van Provintien die gesien en ontdeckt zijn/

Verhael vā de andere Provintien.

en

en meer dan de helft zijnder gesien en ontdeckt. Ick segge van de Republijcke van de Ingeborenen/het selfde dat van Piru, ende die van de Spaensche/oock het selfde: En in Piru, en Nueva Espagnia, en in de reste wert het gheregeert/ gegouverneert/ende onderhouden met seven armen/ of Wereldtsche tacken/ die een verborgen lichaem maken/ons heylich Catholijc geloof het Hooft zijnde/die dese zijn: Oorloch/Incomen/ 't Gouvernement/ Justitie/ Vereeringhen/ Gracien/en de Coninckliicke Patronagie.

De Coninckliicke Raet van Indien.

In de Coninckliicke Raedt van de Indiens werdt int ghemeen ghehandelt/ en int bysonder van alle die materien die distinctelijck ghedeylt zijn in de andere Raden van zijn Majesteyt/ om dat die in die Rijcken van een qualiteyt zijn/ en inde Provintien van Indien, wiens kennisse en despacho ghebrocht is tot die Coninckliicke Raet van de Indiens. En oock die dingē die aengaen met reden de Raet van Staet, als zijn de behoudinge/versekeringe/ en vermeerderinge/ of aenwas van de Indiens, nieuwe conquesten/ nieuwe instellingen van Rechten/ de geduerichеyt van renten/ en de commanderinghen van de Indiens, nemende de manier/ en samen-sittinghe met de Commandeurs die die hebben/ die de Lantbouwerye aengaet/ eē particuliere dienst van de Indianen, 'twelck een is van de alderswaerste dingē van dit Rijck.

De Raet van Staet.

Den Oorloch.

De besoignes dē Oorloch aengaēde (by de welcke eenige onderloopen van de Raet van Oorloge van syne Majesteyt) om de Heyrlegers te versiē/ Armaden/ Garnisoenen/ Generalen/ Admiranten/ Maestar del Campo, Capiteynen/ en andere Officiers/ so wel te Lande/ als ter Zee/oock voor de Conquesten/ als oock de Wacht van de Indiens, en hare Frontieren/en voor de veylicheydt van de reysen van de Armaden/ en Vlooten van de tocht op Indiens, en om te handelen van de ghestadige Oorlogen/die in eenige Rijcken altoos gehandelt werden met de Ingesetenen/ als daer zijn int Rijck vā Chili, en het Gouvernement van Santa-cruz de la Sierra, met de Indianen. Mojos en Chiriguanaes, en al het gene dat is over de andere syde van de Cordillera, dat noch is om t'ontdecken en te conquesteren: In de Provintie van de Esmerauden, en de Provintie vā Cucumbios, in de Provintie van Quito, ende in de Indiens, genaemt Pixaos, van het gouvernement van Popayan, en die die genoemt werdē Cerribes van 'tnieuwe Rijck van Granada, die vyanden die de Zee konnen infesteren/ en hare Havenen/met haer Armaden en schepē.

Van het incomen.

De stoffe van het incomen/wert wel gheweten hoe vruchtbaer en overvloedich het vervolch is/ nae dien datter uyt de Indiens getrocken werden alle 's Jaers thien of twaelf Milioenen voor syne Majesteyt/en particulier in gout/ silver/ peerlen/esmerauden/huyden/suycker/cochenille/hout/çarça, gember/ en andere dingē vā groote valeur.

De leden van de renten.

De leden in de welcke bestaet de rente van syne Majesteyt die hy in Indien heeft/ van de welcke hy boecken en reeckeninghen heeft in sijn Coninckliicke schat-kiste/ zijn thien op dese forme. De vijfde van tsilver en gout/en de groote gietinge/de impositien of tollen van twee ten hondert/ de renten van de tribuyten van de Indiens, de vercochte Officien/ de Cruzada, de tribuyt van het incomen/ de quicksilveren/ de amenden van Camara, de negenden van de Ecclesiastique renten extraordinaris. In het stuck van 'tgouvernemēt heeft de Raet groote becommeringhe en arbeydt/ om dat bynaest alle die saken die voorcomen zijn van dien stoffe/ soo wel Gheestelijck als Wereltlijck/ over

Het gouvernement.

welcke dinghen sy oneyndelijck schryven/en daer werdt veel tijdts verleten int sien van soo veel brieven/ en om raet te schaffen met soo een singuliere sorghe / met soo veel Cedullen/ Provisien/ en Ordinantien/ die/ om datter soo veel waren heeft het tegen-spraeck gemaeckt/ om het welcke de Raet heeft gepretendeert te maken een Recuel / op de voet als in Castilien vã de Wettẽ / en alhoewel dat N. van Euzinas begint / sullender vier Boecken gedruckt worden/met meerder consideratie/verstant en blijt van de Licentiaet Zorilla, Rechter vã Quiro.

Van de Justitie. In saken van Justitie/ comen te rade de Visiten, en Residentien, die de Vicerops tot haer last genomen hebbẽ/Presidenten/Rechters/Dienaers en Officiers van de Hoven/ en de Gouverneurs / Capitepnen Generaels/ Corregidoors/ ende al wat aenraeckt aen 'sConincx incomen/of Conincklijcke Officiers/ Factoors/Tresoriers/en Reeckenmeesters/en die saecken die voor de tweede supplicatie komen/ende op 't Register van dupsent en vijfhondert en andere Plepten/en sakẽ die aengaẽ de gouvernementen/en toedeplingẽ van de Indiens, de welcke conform de Wet vã Mechelen werden begonnen in de Hoven/alwaer sy gehoort werden by partpen/en de hewpslingen ontfangen werden/ en de sake belloten zijnde / de partpen geciteert zijnde/ werdẽ de originelen geremitteert aen de Raet/ alwaer sy gedetermineert werden/ conform met de Justitie.

Vande verceringen of gratien. So veel allder gehandelt is/ gelt tot vereeringen of gratien/ om dat in de voorgheseyde Raedt werden verlien Vicerops / Presidenten / Rechters / Provoosten van 't Hof/ Officiers/ en alle de Dienaers / en Officiers van de Hoven van de Indiens, Gouverneurs/ Capitepnen/ Generaels/en de Corregidoors die in de Raedt ghewente hebben om te provideren (om dat de andere de Vicerops aengaen) desgelijck oock de Administratien / en ander Officien van 't Recht/ en de Plume / en Conincklijcke Officiers / de commanderien en rentẽ van de Indiens, die Aertsbisdommen / Bisschoppen/Deeckens/en Capittelen/ende Prebenden van alle de Cathedrale Kercken/ en andere Spaensche beneficien/en de Ingeborenen/als de costuyme is in de Raet/andere vereeringhen en behulpingen van onkosten/als daer zijn de habitos van de drie Ordren/van Santjago, Calatrava, en Alcantara, consulterende met syne Majestept van de persoonen en verdiensten/in de welcke hy ghedient heeft / en de tytulen van Adelantado, en Maerschalcken,ende anders.

Vande Conincklijcke patronagie. De saken die de Conincklijcke Patronagie aengaen / werden gehandelt en ghedetermineert in de ghesepde Raet/ dat zijn Majestept Patroon sy van de Indiens, en dat hy aenneme de Patronagie / als Conquesteerder van die / en dat de Brieven en Apostolijckse Bullen/ en alle de Benficien/ en onderwysinghen die geprovideert werden in de Indiens, oock in Gheestelijcke als Wereltlijcke/ sullen moetẽ conform zijn de patronagie/en de funderinghen van de Kercken / Cloosteren / Parochien en Gasthupsen/ dat de Bisschoppen Edicten sullen stellen/en die haer daer teghen sullen stellen / sullen haer met haer tween presenterẽ voor de Patroon/ dat de Vicerop sal zijn / of President / ofte Gouverneur van elcke Provintie/op dat hy exulere/ende noeme int eene amobile ad nutum, ende niet in titulo perpetuo, om dat dat ghereserveert wordt voor syne Majestept / en de Raedt / en die de ghenoemde Tytel gegeven werde. Laet de Bullen en Brieven in de Raedt komen/ en alle de dospachos van Roomen, en laet die niet moghen

ghen ghebruyckt worden in de Indiens, sonder dat sy gesift zijn door die voorseyde Raet/en later op een ander manier ghesuppliceert worden/ende laet het niet vervult werden/ tot dat zijn Heylicheyt gheinformeert sy.

Het huys van Contrachon van Sevilla.

Op dat wy dan besluyten dit ons werck/ en wederkeerende van de Indiens, tot ons Spaengien/segghe ick / dat om te sien by nae de grootheyt van de Indiens, en is niet meer noodich dan te sien het huys van de contractie van de Indiens in Sevilien, om dat alhier sal ghesien worden hare grootheydt van incomen/ om dat aldaer een President is/ een Tresorier/ een Reeckemeester/een Factoor/Rechters/een Fiscal/die al Rechters en Officiers zijn. De President heeft tot zijn last de Depascho van de Galioenē/ Vlooten en Armaden/en Schepen van advyse die van Indien gaen/ conforme de ordre die daer ghegeven wordt / en belet wesende / daer draecht een sorge voor van de rest/ conform het genoemde. Daer zijn Reecken-meesters van de Averye en andere Dienaers/ en Officiers.

Galioenen.

Elck Jaer werdender gedespatheert sevē of acht Galioenen naer 'tvaste Landt/met eenige Patachen, om te halē de schat uyt de Indiens, sy brenghen een Generael/ een Almirant / en Capiteynen van voetvolck/ en van de Zee / en een tertio van voet volck/ sonder Bootsghesellen / 'twelck conform is nae de vracht van elck Galioen / seer wel ghewapent / en met gheschut versorcht.

De tijt om te gaen/en komen.

Ick sluyt mijn discours met drie advertentien : De eerste/dat de beste tijdt om t'seylen van de Galioenen/en bequaemst om te gaen ende weder te keeren is in Februario/ of die gantsche Martius door.

De tweede/ dat de Vlooten nae het vaste Landt / voor beste tijdt hebbē / de Ooste winden in Januario / of ten minsten een Maent te voren eer de Galioenen af-varen op dat sy tijdt hebben om haer Cargasayen te verkoopen/ende te vergaderen.

De derde / dat de voyagie van de Galioenen is/uyt te loopen van de Barra, van San Lucar, of de Baye van Caliz, ende men loopt datmen verkent de Eylanden van Canaria, en van haer vaertmen tot datmen verkent de Eylanden van Dominica, en Matalino, die verlaten zijn/ en daer eenighe Indianen zijn die Oorloch voeren / alhier nemen sy ververschinghe van water / ende daer werdt vervolcht op het vervolch van het vaste Landt/tot datmen havent in Cartagena, dat het eerste bevolckte Landt is van het vaste Landt / en van alhier werdt vervolcht de rese van Porto belo, en tot de resterende deelen/ghelijck alreede verhaelt is/ om dat ick het gereyst hebbe/ alhoewel met groote periculen en arbeydt/in de welcke een yder hem stelt die reyst / en over Zee gaet: Maer van alle die heeft my de Heer verlost / ghelijck ick hem altoos badt demoedelijck door de middel van zijn alderheylichste Cruys/aen 'twelck ick ordinaerlijck devoot ben gheweest/ my verbindende alle daechs met nieuwe gunst en gratien; in recompense van dien/heeft het my goet ghedocht/ niet ondanckbaer zijnde op te offeren mijn arbeydt; en oock te schryven een Boeck van zijn triumphen. Al het welcke bidde ick de Heer dat het sy tot zijn Heylige dienst/en verheffinghe van zijn Alderheylichste Naem.

SPIEGHEL
DER
AVSTRALISCHE NAVIGATIE,

Door den

VVijt vermaerden ende cloeck-moedighen Zee-Heldt/

IACOB LE MAIRE,

President ende Overste over de tvvee Schepen, d'Eendracht *ende* Hoorn/ *uytghevaren den 14. Iunij 1615.*

t'AMSTERDAM,

By *Michiel Colijn*, Boeck-vercooper op't Water by de Oude Brugh / in't Huys-Boeck.
Anno 1622.

Qui Secta lustravit Batavis incognita Nautis,
Et non visa priùs per Gallos, atque Britannos,
ac Lusitanos Indorum nomine claros,
Christicolasvè alios, sulcantes æquora velis,
sic sua Iacobus Lemarius ora ferebat.

AEN DE DOOR-LVCHTIGE GROOT-MOGHENDE ED. HEEREN STATEN GENERAEL,

Van de Vereenichde Nederlanden.

DE Ambitie ende groot-moedicheyt van den Coninck *Alexander* de *Groote*, doen hy was in de fleur ſijnder overwinninghen en Conqueſten, en ſouden hem niet connen verſaden, noch te vreden ſtellen, waert by al dien dat hy gheweten hadde, datter meerder ghedeelten van de Werelt te conqueſteren hadden gheweeſt, als die gene die hy ſocht met ſijn Wapenen en Crijſch-knechten te overwinnen, om te voldoen ſijn groote begheerten die hy hadde over de gheheele Werelt te moghen domineren: Noch oock de cloecke Romeynen, die nae den Coninck *Alexander* ſijn ghecomen, en meerder machts en moghentheyts hebben weten by een te brenghen, als de voornoemde Coninck, om alles te dwinghen, en haer te ſubjugeren, dat eenichſins bekent was, en ſoude van ghelijcken hun groote begheerte en ambitie die zy hadden om te heerſchen en domineren niet hebben connen voldoen, indien ſy-luyden gheweten hadden, ghelijck in deſe onſe tijden gheopenbaert is, datter noch twee onbekende ghedeelten des VVerelts waren gheweeſt, als namentlick het gheheele groote Landt van America, met ſijn by-legghende Eylanden, dat weynich minder is, als de oude bekende VVerelt, ende oock het deel, oft nieuwe werelt van *Auſtralia*, noch maer ten deele bekent, en met de hulpe en ſegheninghe des Heeren eer langhe jaren door de Navigatie meer en meer tot voordeel en dienſte van deſe Landen bekent ſal werden.

Maer al ſchoon ghenomen, dat de Coninck *Alexander* in ſijnen tijdt, en de Romeynen nae hem, alle goede informatie en wetenſchap van de twee nieuwe ghedeelten van de werelt hadden ghehadt, ſoo en was hun macht ſulcx niet datſe ſouden middel ghehadt hebben de ſelve te ſubegeren, en t'onderbrengen, al hoe wel haer macht van Ruyteren en Knechten, als doen excedeerde de macht die men nu ter tijt ſoude weten by een te brenghen, ende dat mits de voorſchreven twee nieuwe ghedeelten van de oude Werelt, door de Zee waren gheſepareert, en dat zy midts dien daer toe gheen bequaemheyt van macht en Schepen hadden, om ſulcke conqueſten te weghe te brenghen: oock ſoo heeft Godt de Heere de ontdeckinghe ende overwinninghe van de voorſchreven VVerelts-ghedeelten, ſoo het ſchijnt, ghereſerveert voor andere Coninghen en Princen, als ghebleecken heeft, dat aen d'eene ſijde de Coninck van *Hiſpanien*, door de bequaemheyt van ſijn Landt, ende Zeevaert, het meeſtendeel van *America* heeft overwonnen, en onder ſijn ſubjectie ghebracht, en dat aen d'ander ſijde de Coninghen van *Portugael*, maer eenighe conqueſten hebben ghedaen, maer niet van ſulcke

importantie, als t'ghene door de Spaenjaerden te weghe ghebracht is, mits de Conqueſten van de Portugeeſen meeſt beſtaet in d'ondeckinghe van plaetſen en Landen inde onder-werelt gheleghen, die te vooren zijn bekent gheweeſt, ſulcx dat de ſelve meer voor ontdeckinghen, als Conqueſten moeten ghenomen worden, ende mits dien gheen ghelijckeniſſe en hebben by de overwinninghe die de Coninck van Hiſpanien in *America* heeft ghedaen, die in dat deel daer inne te verghelijcken is ter Zee, by *Alexander* de *Groote* te lande, hebbende hy (beneffens dat hy in *Europa* een ſeer groot Coninck is) volcomelick een nieuwe Werelt gheconqueſteert, die hem ſeer groote rijckdom jaerlicx inbrenght tot maintienement van ſijn ſtaet, als yeder een bekent is, welcke ſchatrijcke ghedeelte van de Werelt de Coninghen van Hiſpanien met cleyne en gheringhe middelen ſijn aenghecomen, als ſulcx inde eerſte inſtantie, ſoo de Hiſtorien vermelden, vercreghen hebbende met eens ſeſthien duyſent Ducaten te verſchieten, dat ghecoſt heeft de eerſte equipage en toeruſtinghe waer mede *Chriſtophorus Columbus* de *Weſt-Indien* ontdeckt, ende ten deele ghewonnen heeft, welcke ſeſthien duyſent Ducaten by de Coninginne *Iſabella* van *Caſtilien* oock beſwaerlick in haer Rijcke conden ghevonden worden. Met ſulcke cleyne beginſelen, ende weynich middelen ſijn de *Weſt-Indien* ontdeckt, en voorts met der tijdt aen de Croone van Hiſpanien ghevoecht, en langhe tijdt voor de *Caſtilianen* alleen ghehouden, want de Coninck *Ferdinandus* van *Arragon*, ghetrout hebbende *Dona Iſabella* van *Caſtilien*, alſoo ſy de penninghen tot deſe entreprinſe uyt hare middelen alleene hadde verſchoten, cedeerde alle de Conqueſten ende profijten, dieder uyt ſouden reſulteren tot behoef ende voordeel vande Croone van *Caſtilien*, excluderende daer uyt ſijne vaſſalen *Arragoneſen*, en andere Onderſaten, waer af contracten en conditien wierden ghemaeckt tot contemplatie van de Coninginne *Iſabella*, welcke conditien gheduyrt hebben en onderhouden ſijn gheweeſt dat gheen Aragonnoys, oft Vaſſal van de Coninck *Ferdinandus* in *Weſt-Indien* heeft moghen handelen, tot ſoo langhe toe dat de Croonen van *Caſtilien*, *Arragon*, en andere Coninckrijcken van *Spanien* door houwelicken en erffeniſſen te ſamen zijn ghevoecht, ſulcx dat de Inwoonders van *Spanien* int ghemeen ſonder onderſcheydt de beneficien trecken van deſe vreemde Vaert. Iae ſelfs de *Genevoyſen*, overmits die in de protectie van den Coninck van *Hiſpanien* ſijn, weſende alleene de Onderſaten van deſe Landen, die mede Vaſſalen van de Coninck van Spaignien doen ter tijt zijn gheweeſt, daer uyt gheſloten. Ende al hoe wel de Ingheſetene van deſe vereenichde Nederlanden in de Zee-vaert alle Natien van *Europa*, jae van de gantſche Werelt (ſonder roem gheſproocken) overtreffen en paſſeren in ervarentheyt, induſtrie, en practijcke, om de Zee op alle verde en vreemde Paſſagien te bouwen, en te frequenteren, ſoo is nochtans voor deſen by niemanden uyt deſe Landen, eenighe nieuwe Paſſagien, Havenen, of Landen die ghedenck-waerdich ſijn ghevonden of ontdeckt, niet teghenſtaende t'ſelfde door verſcheyden perſoonen ſoo int Noorden als anderweechs onderleyt is gheweeſt, alle t'welcke de Bewint-hebbers van de Auſtraelſche Compaignie, uwe Hooch-Moghende onderdanighe Dienaren, in rijpe deliberatie ghenomen hebbende, ende gheencourageert weſende, door den particulieren Octroye by uwe Hooghe Mog. Ed. ſijn de ſelve beweecht gheweeſt tot eere en reputatie van haer lieve Vaderlant, een loflicke Entreprinſe voor te nemen: te weten, om een Paſſagie int Suyden te ſoecken, daer door te varen; en voorts de Landen in de Suyt-Zee gheleghen, en voor deſen onbekent, ſoo veel doenlick ſoude ſijn, aen te doen, en

frequen-

frequenteren. En hebben dien volghende inden Iare seshthien hondert vijfthien binnen de Stede *Hoorn* toegheruſt twee Schepen ghenaemt de *Eendracht* ende *Hoorn*, daer op ſtellende voor Preſident en Opper-Coopman den welervarenen, ende gheexperimenteerden *Iaques le Maire*, die met de ſelfde Schepen ſulcken Voyage heeft gedaen, en int Suyden ſoodanighen facile, bequame, en gantſch dienſtighe Paſſagie, die eenighe Mijlen van de Straet van *Magallanes* is diſterende, uytghevonden, ende Landen en Eylanden inde Suyt-Zee ontdeckt heeft, als in deſe ſijne Iournale vervaettet wort, aen welcke Landen alſoo nae alle apparentie t'Landt van *Auſtralia* ſeer groot is, jae ſulckx dat het recht wel voor een derde-part van de Werelt mach ghereeckent worden, onghetwijfelt tot ſeer groot voordeel deſer Landen, treffelicke Coopmanſchap en negotie ſal connen werden gheſtabileert, ende ſal by experientie bevonden worden, dat aen de ſelve Landen ſoo wel als aent t'Landt van *America* goede profijten ſullen weſen te doen, alſoo veel der ſelver Landen op een goet climaet ſijn legghende, ſulckx dat als nu claerlick onder-vonden is, dat de oude Schrijvers die de Werelt ghedeelt hebben in drie deelen, als in *Europa*, *Aſia* en *Africa*, ſeer grovelicken gefailleert hebben, en dat de ſelve drie deelen met recht niet meerder als voor een derdepart van de Werelt moghen gereeckent worden. *America* voor het tweede derdendeel, en *Auſtralia* voor het derde derdendeel, en naer alle apparentien, en conjecturen, ſoudemen met ſeer goet fondament connen argueren en ſtaende houden, dat het ghedeelte van *Auſtralia* het grootſte van de drie deelen is, gheconſidereert dat het eerſte en tweede ghedeelte, namelick de oude onbekende Werelt, ende *America*, meeſt beſtaende ſijn van de hoochte nederwaerts van *Rio de Plata*, en *Cabo de bona Eſperança*, legghende beyde de voorſchreven plaetſen ten naeſten by ghereeckent op de hoochte van vijf-en dertich graden int Suyden, ſonder dat van de voorſchreven hoochte op paralellicq eenighe Landen int Suyden bekent zijn, als alleen het Lant van de *Patagones*, ſtreckende van *Rio de la Plata* tot de Straet van *Magallanes* toe, dat ſeer weynich importeert, en dat gheheel *Europa* en *Aſia* meeſt gheleghen ſijn van 35. graden Noortwaerts te nemen, naer de hoochte van de Straet van *Gibraltar* af, daer uyt men voor ſeecker can beſluyten en infereren dat int Suyden noch veel Lants is t'ontdecken, ſijnde niet ghelooflick dat Godt de Heere, die volcomen en perfect is, in alle ſijne wercken, de Landen van de Werelt alleen ſoude gheſchapen hebben int Noorden, en dat int Suyden niet dan Zee en Water ſoude weſen te vinden, nademael de Sonne ſijn cracht, operatie, en virtuyt doet, en int werck ſtelt, ſoo wel int Suyden als int Noorden, ghevende elck ghedeelte ſijn tijt en ſayſoen om het Aertrijck te verwarmen, en te fructifieren, ghelijck de Coninclicke Propheet *David* in ſijn 89. *Pſalm* claerlick ſeyt, dat Godt de Heere, t'Noorden en t'Suyden heeft gheſchapen, ghevende alſoo het Suyden ſoo veel voordeel en preeminentie als het Noorden, ſoo dat daer uyt vaſtelick te preſumeren is, dat het Suyderghedeelte van de Werelt, hoe wel tot nu toe onbekent, de ſelfde qualiteyten in ſich ſelven moet hebben als het Noorden, t'welck die vande Auſtraelſche Compaignie, indient de almoghende Godt toelaet, en dat uwe Ho. Mo. Ed. het Octroy aen henluyden verleent ſonder eenighe reſtricte ofte limitatie volcomen effect laten ſorteren, in ſeer corte jaren door de nieuwe ontdeckte Strate *Le Maire*, tot eere en reputatie van de gheunieerde Provincien, voorder en meerder verhopen uyt te vinden, en ontdecken. Ende al iſt dat ſeeckere invidieuſe en afgunſtighe perſoonen de voorſchreven uytghevonden Strate, gheerne in cleen-achtinghe ſouden brengen, en uwe Ho. Mo. Ed.

met siniſtre practijquen, ſoecken te impreſſeren, dat de ſelve gantſchelick gheen voordeel voor deſe Landen ſoude connen gheven, ſoo vertrouwen nochtans de Bewinthebbers voornoemt, dat uwe Ho. Mog. Ed. na hare wijſe diſcretie wel ſullen connen oordeelen, dat door het uytvinden van de ſelfde Paſſagie, de Landen een uytnemende voordeel is gheſchiet, ten reſpecte van de trafijcq die daer door al omme int Auſtraelſche Lant, en oock aen alle ander Landen aen de Suyt-Zee gheleghen ſal connen werden gedreven, ſijnde waerachtich dat de bequaemheyt ende faciliteyt van de ſelfde Strate ſulcx is, dat gheene Paſſagien die immermeer int Noorden ontdeckt oft uytghevonden ſouden moghen werden, ten regarde van het over-groote coude Climaet datmen ſoude moeten paſſeren, noch oock de ſpineuſe ende moeyelicke Strate van *Magallanes* in gheene deelen daer by te verghelijcken ſijn, tot welcken eynde de Bewinthebbers goet ghedacht heeft, alhier te declareren de moeyelicke beſwareniſſen, en ghevaerlickheden die bejeghent ſijn, ende die tijdt die gheconſumeert is by alle die ghene die oyt de Strate van *Magallanes* hebben ghepaſſeert, en eerſtelick ſoo veel aengaet *Ferdinando Magellanes* ſelve, ſoo brenghen de Hiſtorien mede, dat hy met een Vloot van vijf Schepen uyt *Spaignien* gheſeylt ſijnde, inden beginne vande Maent van April, inden jare 1520. gheraeckt is in *Porto S. Iuliaen*, legghende op 49½. graden beſuyden de Linie Æquinoctiael; en dat hy niet eerder door de Strate heeft connen paſſeren, en in de Suyt-Zee comen, als op dē achthienſte December int ſelfde jaer, ſulcx dat de ſelfde *Magellanes*, den tijt van ontrent acht Maenden ende een half beſich is gheweeſt om uyt *Porto S. Iuliaen* door de voorſchreven Strate te gheraecken, in de Suyt-Zee: ſijnde de voorſchreven *Magellanes*, en die ghene die met hem de voorſchreven Strate hadden ghevonden, by de Keyſerlicke Majeſteyt ten hoochſten ghehonoreert en gheremunereert, ſulcx de Hiſtorien ende de contracten van dien ſijn medebrenghende, en ſijn van de voorſchreven vijf Schepen, vier op de Reyſe vergaen, De tweede die de voorſchreven Strate aenghedaen heeft is gheweeſt *Don Iutieres Carvaial*, Spaengiaert, die met een Vloote van vier Schepen ghevaren is uyt Spaignien, met conſent en licentie van de Hoo. Mog. Keyſer *Karle*, om te paſſeren de Strate van *Magallanes*, en ghecomen ſijnde voor de Mont van de Strate, is daer met ſoodanich onweder en tormenten in de Strate overvallen, dat drie van ſijn Schepen daer in ghebleven en vergaen zijn, met ontrent twee hondert vijftich Mannen daer op ſijnde, en het vierde Schip hebbende twee en tſeſtich daghen beſich gheweeſt, om de voorſchreven Straet te paſſeren, is eyntlick met groot verlies van Anckers, en anders daer door gheraeckt, en ghenootſaeckt gheweeſt te loopen nae *Calou* de *Lima* in *Peru*, ſonder verder te connen ſeylen. Capiteyn *Don Alonſo Ladrille-Ro*, uyt den naem en van weghen *Don Garcia* de *Mendoza* Gouverneur van *Chili* de derde, die de voorſchreven Strate heeft beſocht, is lancx de Suyt-Zee, aen de voorſchreven Strate ghecomen met twee Schepen, een van dewelcke door ſtorm en onweder weder is ghekeert naer *Chili*, ende het ander met groote moeyte, en travaille is in de voorſchreven Strate ghecomen, en heeft ſoo verre gheſeylt dat hy de Noort-Zee heeft gheſien, en is daer naer wederomme ghekeert, hebbende beſich gheweeſt in de ſelfde Strate, ontrent drie Maenden. *Don Fray Garcia* de *Loayſa* vierde paſſant van de voorſchreven Strate, is door laſt van de hooch-ghedachte Keyſer, uyt Spaengien gheſeylt inden Iare duyſent vijf hondert vijfen twintich, en is op den achthienden Ianuarij 1526. ghearriveert inde Strate, alwaer hem ſoodanighe ſwaricheyt bejeghent is, dat hy door ſtorm eens daer uyt ghedreven is, en

is den

is den eerſten Iunij daer aen volghende eerſt daer door gheraeckt, achterlatende drie Schepen van ſijn Vloote, daer noyt tijdinghe van ghecomen is. *Sir Franciſco Draeck* de vijfde, die deſe Straet heeft ghepaſſeert, is uyt Enghelant gheſeylt met vijf Schepen den vijfthienden November 1577. en is den ſeſten September Anno acht en tſeventich gheraeckt door de Straet in de Suyt-Zee, hebbende den tijt van ontrent ſeſthien daghen gheweeſt in de voorſeyde Straet, en de ſelfde ghepaſſeert op het geluckichſte van allen, doch daer is een Schip van ſijn Vlote weder in Enghelant ghekeert, ſonder dattet t'ſelfde de Straet heeft connen paſſeren. Capiteyn *Pedro Sarmiento* de ſeſte die de Strate heeft aenghedaen, is door laſt van *Don Franciſco* de *Toledo*, Viceroy van *Peru*, Anno 1579. met twee Schepen ghevaren nae de voorſchreven Strate, om *Sr. Franciſco Draeck* te gaen ſoecken, en is een van de beyde Schepen ghenootſaeckt gheweeſt wederomme te keeren nae *Lima*, vervolghende de voorſchreven *Sarmiento* ſijne Reyſe, en paſſerende de voorſchreven Strate, ontrent in vijf en veertich daghen, is eyntlick gearriveert te *St. Lucar*. *Sir Thomas Candiſh.* Enghelſman, ſijnde de ſeyende, is met twee Schepen, en een Barcque in Iulio 1586. uyt Enghelant gheſcheyden, en den ſeſten Ianuarij 1587. inde Strate ghecomen, en den vier en twintichſten Februarij daer door gheraeckt inde Suyt-Zee, hebbende beſich gheweeſt om de voorſchreven Straet te paſſeren, den tijt van vijftich daghen: De ſelve is andermael den acht en twintichſten Auguſti Anno 1591. uyt Enghelant geſeylt, met drie grooote Schepen, en twee Barcquen, en is den twintichſten Martij 1592. ghecomen aen de Straet, en de ſelve door ſtorm en onweder niet connende paſſeeren, is wederomme te rugghe ghekeert inde Noort-Zee, ſonder dat hy de reyſe conde volbrenghen, maer is een van ſijne Schepen in Auguſto daer aen volghende wederomme gheraeckt in de Straet, en met groot perijckel en moeyte ghecomen ſijnde in de Suyt-Zee, is door ſtorm en onweder te rugghe ghedreven in de voorſchreven Strate, ſoo dat het ſelfde Schip ghenootſaeckt is gheweeſt weder te keeren in de Noort-Zee, en is mitſdien by gheen van de voorſchreven drie Schepen de reyſe volbracht. Capiteyn *Thomas Haukyns* Enghelſman de achtſte, is t'ſeyl ghegaen uyt Enghelant den twaelfden Iunij 1593. en is voor de Straet ghecomen den thienden Februarij 1594. ende gheraeckt met groot perijckel, en miraculeuſelick met verlies van meeſt alle ſijn Anckers, den neghen en twintichſten Maert daer aen volghende inde Suyt-Zee, ſulex dat hy den tijt van ontrent acht en veertich daghen in de voorſchreven Strate heeft ghewermt. *Iaques Mahieu* de neghende, is uyt Rotterdam t'ſeyl ghegaen met vijf Schepen den ſeven en twintichſten Iunij, Anno 1598. en den ſeſten Aprilis ghecomen in de Strate, en de ſelve eerſt ghepaſſeert den ſeſten September daer aen volgende, behalven dat het Schip de *Trouwe*, daer Capiteyn op was *Sybold* de *Weert*, ghenootſaeckt is gheweeſt wederomme te keeren, mits de groote ſwaricheden hem bejeghent, ende zijn die andere vier Schepen int paſſeren van de voorſchreven Strate beſich gheweeſt den tijt van ontrent vijf Maenden. *Olivier van Noort* de thiende, is van Rotterdam t'ſeyl ghegaen den derthienden September, Anno 1598. met vier Schepen, en is den 24. October Anno 1599. inde voorſchreven Strate ghecomen, de welcke hy ghepaſſeert heeft met groote moeyte den 29. Februarij 1600. ſoo dat hy int paſſeren van de voorſchreven Strate gheconſumeert heeft den tijt van vier Maenden en vijf dagen, De laetſte ſijnde Capiteyn *Ioris Spilberghen*, is met ſes Schepen uyt deſe Landen gheſeylt den achtſten Auguſti Anno 1614. en voor de voorſchreven Strate ghearriveert den 2. Martij 1615. de welcke hy met groote moeyte

ghepaſ-

ghepasseert heeft den 6. Meye daer aen volghende, alle welcke voorschreven moeyelickheden en beswaerenissen den ghenen bejeghent die oyt de Straet van *Magallanes* hebbch ghesocht te passeren, ghecompareert sijnde, jeghens de facilityt ende bequaemheydt vande voorschreven spatieuse en commodieuse Passagie *Le Maire*, die ontrent acht Mijlen wijt, en seven Mijlen lanck is, en doorgaens veertich, vijftich, tsestich Vademen diepte is, hebbende daer door de voornoemde *Iaques le Mair* met het Schip *d'Eendracht* in een dach sonder eenighe beswaerlickheyt ghepasseert, ende in de volle Suyt-Zee ghecomen is, blijckt claerlick dat de selfde Passagie in alle deelen, de Passagie van de Strate van *Magallanes* te prefereren is, ende dat mitsdien de selve ten regarde van de goede gheleghentheden voordelicker en dienstigher voor dese Landen is, als eenige passagie, die ter Werelt immermeer uytgevonden sal connen worden, te meer nae dien men de selve (soo voorseyt is) sonder eenighe ghevaerlickheyt can passeren: en datmen daer door comende, terstont in een ghesont Climaet gheraeckt, sijnde waerachtich, dat door de ghenade Godts, niet een man van het voorschreven schip *d'Eendracht* op de uyt-reyse ghestorven is, voor en al eer datse aen het Landt van *Iava* ghecomen sijn. Ende alsoo de Bewinthebbers voornoemt vastelick vertrouwen dat de selfde passagie by uwe Hog. Mog. Ed. in sulcke achtinghe ghenomen sal werden, als de selve ten aensien van de situatie ende bequaemheyden is meriterende: Soo hebben de selve de vrijmoedicheyt ghenomen, uwe Ho. Mog. Ed. hare Souveraine Overicheden dit Iournael van haren President *Iaques le Maire* te dedicieren, en onder der selver protectie int licht uyt te gheven, demoedelick versoeckende dat uwe Ho. Mog. Ed. den gheringhen arbeyt ghelieve voor aenghenaem te ontfanghen, op dat wy daer door te meerder veroorsaeckt en ghe-encouragcert moghen worden, om voorts met de hulpe des Heeren, de principaelste Landen ende Custen van *Australia* onse lieve Vaderlant tot vordernisse en welstant van dien bekent te maecken, ende naer onse gantsche demoedighe en dienstighe ghebiedenisse, sullen wy den Almoghenden Godt bidden, uwe

Doorluchtighe/Hooch-Mogende/Ed. Erntfeste/Achtbare/Voorsienighe Heeren/te conserveren in lanckduerighe ghesontheyt/ en in ghelucksighe en voorspoedighe regeeringhe tot s'Landts welvaren: In Hoorn den 1. April 1622.

Uwe Ho. Mog. Ed. gantsch dienst-villighe en onderdanighe Dienaren.

De Bewinthebbers vande Australische Compaignie.

Voor-

Voor-reden aen den goet-willighen Leser.

Also de Bewint-hebberen van de Australesche ofte Suyt-Compaignie voorghenomen hebben in druck te laten uytgaen het oprecht Originael / en autentijcq Journael van wijlen Saligher Iacob le Maire, die als Commandeur / opper-Hooft / en oock mede Bewint-hebber van de selve Compaignie ghevaren heeft op de Schepen ghenaemt d'Eendracht ende Hoorn, toegherust en afghevaren sijnde van de Stadt Hoorn / inde Maent van Iunio, Anno 1615. ende dien volghende den 14. Iunij daer aen uyt Texel / in Tee gheloopen / soo ist dat de voorschreven Bewint-hebbers goet ghevonden hebben / en noodich ghevacht den goet-willighen Leser voor te draghen / en te waerschouwen / dat het Journael voor desen uytgheghéven / door Willem Ianſz Boeck-vercooper tot Amsterdam / op den naem van Willem Cornelis Schouten Schippet / niet en is het oprechte Journael van de Repse en Voyagie / maer een onbehoorlick verreghen werck / met sinistre middelen / en manieren van doen by een ghevoecht / en verſamelt / om alsoo de eyghenaers en de Bewint-hebbers vande voorschreven Australesche Compaignie die het toecomt sulck Journael en werck uyt te gheven / als daer van de beste kennisse hebbende / te berooven en frustreren / van de eere / reputatie / ende profijte daer aen dependerende / dat haer alleen en niemant anders toecomt / mits-in't selfde gefabriqueerde Journael teghens alle redene en billickheyt / en contrarie de waerheyt door Willem Ianſz de eere ghegeven wort aen Willem Cornelis Schout als vinder vande nieuwe Straet le Maire, daer hy Schouttet maer als Schipper ghevaren heeft op het Schip de Eendracht, die nochtans noch inventeur vande Repse is gheweest / en noch veel min opt eenighe kennisse / ofte wetenschap daer van heeft ghehadt / als door sijn Missive in dato den tweeden November, Anno 1618. aen Isaacke le Mair, Vader van de overleden Commandeur in Hoorn gheschreven is blijckende. Immers niet verder als hem daer van ghegeven is door den voorschreven Commandeur (onder wiens commandement hy stont) en de Bewint-hebbers van de selve Compaignie / die hem kennisse en openinghe van de selfde saecke hebben ghedaen / meynende ende vastelick vertrouwende / aen desen Man ghevonden te hebben een persoon die Capabel en bequaem soude sijn gheweest om sulcke sware en difficile Repse en Voyagie te helpen doen dirigeren / en voorderen. Dan hoe sy daer mede ghebuseert en bedroghen sijn gheweest / sal blijcken door de deductie en verhael vande voorschreven repse / suler dat de Bewint-hebbers van de Australes-

straelsche Compaignie ten hoochsten hebben te beclaghen van weghen het quaet succes vande ontdeckinghe ende vindinge van het Rijck vast lant van Australia inde Suyt-Zee gheleghen / waer van de faute meest te imputeren is/ en te gheven den voorschreven Schipper / die door sijn quaet comportement/en onbehoorlicke Acten/hem tegens den Commandeur in alle deelen heeft ghestelt / ende de selve soo qualick ghetracteert en mishandelt / en dat daer door belet is gheweest/ sijn heerlick en heroicque desseyn en voornemen/tot sijn groot hart-seer en leet-wesen te effectueren en volbrenghen : dat sonder twijfel met de hulpe ende segheninghe des Heeren soude ghevolcht en ghesuccedeert hebben / hadde de Schipper hem ghesecondeert en gheassisteert / als een Schipper met eeren toestont/en hem ghequeten en ghedraghen hadde als eenighe andere Officialen hebben gedaen/ Voornamentlick Aris Claessoon van Hoorn/ Commis op het Schip Hoorn, die naest den persoon van de Commandeur de meeste eere ende lof toecomt/ als hebbende hem in alle civiliteyt ghedraghen ende ghesocht soo veel in hem is gheweest de vorderinghe en avancement vande Reyse / dat den Schipper voor een exempel behoorde ghedient te hebben/ en ghemoveert om eere in te legghen/ en sijn quade meneen en practiquen int misleyden en muyten van het volck/ als andersins te doen af staen/ soo heeft hy echter met sijn quaet voornemen evenwel voortgegaen om de Reyse te verachterē en onvruchtbaer te maecken/calomnierende doorgaens de actien en desseyns van den Commandeur/ hem voorts ghedraghende voor soo veel de conduyte sijns persoons heeft aenghegaen seer onbehoorlick/ insonderheyt int menageren vande Victualie/ ende Wijn/contrarie alst wel behoorde geschiet te sijn/ op sulcke langhe perijckeleuse Reysen : Dan onaenghesien den noot die sulcx wel vereyschte/ soo heeft hy accoort wesende met de Bottelier / den Wijn die soo noodich van doen was/ onnuttelick vernielt/ en gheconsumeert / de Vaten buyten ordinaris besocht en ghequelt / datse eyndelick die ledich ghemaeckt/ onnuttelick verdaen/ vernielt ende gheconsumeert hebben/ twelck t'volck int generael toe quam/ die daer veel om gheleden hebben / soo dat hier uyt can besloten worden wat dienst en profijt/ dat dese Willem Schouten, niet meriterende de plaetse te becleeden die hy ghehadt heeft/op die Reyse de Compaignie heeft ghedaen/de welcke wel inghesien en gheconsidereert veel minder sijn als van den Putgert van't Schip/ die immers ghedaen heeft/ tot dienste van't Schip/ sulcx het dagelijcx werck vereyschte/ sonder eenige schade te doen/ soo datmen daer uyt can besluyten met wat redene en fondament Willem Iansen hem intituleert den Zee-Ridder/ benemende en beroovende daer mede de eer ende reputatie vanden Commandeur/ die hem soo Man-haftich/eerlick en vromelick heeft ghedraghen / en sijn jonck leven daer in heeft gheschoten / tot wiens nae-deel ende disreputatie hy sulcx niet en behoorde ghedaen te hebben/ als wesende een Commandeur / een Amsteldammer ingheboren / die de volcomen eere toecomt van dese Voyagie / en ontdeckinghe / sonder datmen de selve wil gheven aen Willem Cornelis Schouten van Hoorn : diese in gheen deelen toecomt / noch ghemeriteert heeft/ datmen van hem eenich vermaen soude doen. Immers niet vorder/ als dat hy de Reyse heeft helpen doen / met sulcke ondienst van de Compaignie/ en goede participanten/ als hier voor is verhaelt : ende indien een particulier Schipper hem daerom de eere mach toeschrijven / soo en isser

niet

niet een van alle het Boots-volck/ selfs tot den Putger toe/ die hem niet mede sal moghen roemen als vinder vande Straet le Mayre, en ghemerct de voorschreven Willem Ianssen Boeck-vercooper residerende inde Stadt van Amsterdam / het voorschreven Journael / den naem gheeft van Willem Cornelisz Schouten : t'welck Willem Cornelisz Schouten ontkent / en desavoueert sijn werck te sijn / als by sijn missive blijckt. Voorts ontkennen mede de voorschreven Australsche Bewint-hebbers / sulcx door Willem Ianssen in sijn Voor-reden aen den goetwilligen Leser / wert ghesept / als te weten / dat tusschen Isaac le Maire, en Willem Cornelis Schouten, weghen dese Reyse eenich overlegh soude sijn ghedaen/ hoe men de selfde best soude beginnen/ en aenlegghen/ en veel minder/ dat door hem seecker Accoort soude sijn gheschiet / en aenghegaen weghen het furneren vande Penninghen/ als anderssins / wesende desen Willem Cornelis simpelick voor Schipper aenghenomen/ sonder dat voorder pets met hem is gheaccoordeert / maer wel waerachtich / dat de voorschreven Isaac le Maire, met Pieter en Ian Clementsen Kies, Mitsgaders Ian Ianssoon Molen-werf t'samen zijn gheaccoordeert/ weghen den aenvanck van dese Vopagie/ hebbende den Schipper ghebruyckt tot vorderinghe van het werck / die hem daer inne soo qualick heeft ghedraghen en ghequeten / datse hun daer grootelicx over hebben te beclaghen: ghelijck in tijt en wijle sulcx breeder verclaert en ghededuceert sal worden : ende op dat de ghewilligh Leser soude moghen weten en oordeelen met wat fondament / en in wat maniere de Australsche Compaignie begost en aenghevanghen is / salmen hier naer int langhe en breet verstaen.

Extract uyt 't Register der Resolutie vande Hooghe ende Moghende Heeren Staten Generael der vereenichde Nederlanden.

Iovis den xxvij. in Meerte 1614.

ES gheleſen de Requeſte van verſcheyden Coopluyden, Ingeſetenen vande vereenichde Provincien, verſoeckende vrijdom dat zy de Paſſagie, Landen ende Eylanden, die tot nu toe niet ontdeckt oft ghefrequenteert en zijn gheweeſt, ende die by haer door Godes ghenaden ende hulpe ontdeckt ſullen moghen werden, ſullen vry moghen ghebruycken voor d'eerſte ſes reyſen, ſonder dat yemant anders als ſy Suppliant uyt deſe vereenichde Provincien die ſullen moghen beſeylen ofte frequenteren, directelick noch indirectelick, voor ende al eer dat ſy Suppliant de voorſchreven ſes reyſen, int gheheel volbracht ende ghedaen ſullen hebben. Na deliberatie is verſtaen ende ghereſolveert datmen de Suppliant het verſochte Octroy, ofte conceſſie ſal accorderen, ghelijck hun dat gheaccordeert wert, mits deſen, voor vier reyſen, midts dat de Suppliant d'eerſte reyſe ghedien hebbende, aen hare Ho. Mog. ghearbitreert ende verclaringhe ghedaen werden, in wat tijt dat de vier Reyſen ghedaen ſullen mogen werden, behoudelick oock dat deſe Conceſſien van hare Ho. Moghende niet en ſullen prejudiceren eenighe voorgaende Octroyen ende Conteſſien van hare Ho. Mog. ende mits conditie, by ſoo verre alſſer twee oft meer Compaignien in een Iare ſulcke Landen ofte Paſſagien vinden, dat d'ſelve tſamen dit beneficie ende Privilegie ſullen ghenieten, ende dat de verſchillen die deſen aengaende, ofte anderſins vallen ſullen, de ſelve ſtaen tot deciſie van hare Ho. Moghende.

GENE-

GENERAEL OCTROY

Voor die ghene die eenighe nieuwve Passagien, Havenen, Landen oft Plaetsen sullen ontdecken.

DE Staten Generael vande Vereenichde Nederlanden / Allen den genen die dese seghenwoordighe sullen sien oft hooren lesen / salupt: DOEN TE WETEN, Alsoo wy verstaen / eerlick / dienstlick ende profijtelick vooz dese Landen / ende tot vozderinghe vanden welstant van dien / oock tot onderhout van het Zee-varende-volck te wesen / dat die goede Ingheseten verweckt ende gheencourageert wozden / omme hen te employeren ende vercloucken int ondersoecken ende ontdecken vande Passagien / Havenen / Landen ende Plaetsen / die vooz desen niet ontdeckt ofte bevaren zijn geweest / eñ by eenighe Cooplupden ons openinghe is ghedaen / dat zyluyden dooz Godes ghenadige hulpe / met diligentie / moeyten / periculen ende costen / hen daer toe sulcx verhopen te employeren / dat daer van goede vzuchten souden staen te verwachten / indien onse beliefte ware / hen te octroyeren / pzivilegieren / eñ begenadigen / dat zy die Passagien / Havenen / Landen eñ Plaetsen / by henlupden van nieus te vindē ende ontdecken / alleen souden mogen bevaren / beseylen ende frequenteren vooz ses reysen in recompense van hare costen / moeyten ende periculen / Mit interdictie dat niemant / directelic ofte indirectelic / de selve Passagien / Havenen / Landen ofte Plaetsen soude moghen bevaren / beseylen ofte frequenteren / vooz ende aleer die eerste ontdeckers ofte bevinders der selver / de voozsz ses reysen souden hebben volbzacht. SOO IST, Dat wy de voozsz saecke rijpelick overgewogen hebbende / ende bevindende als hier vozen verhaelt is / het voozsz vooznemen vooz den welstant der vereenichde Landen loffelick / eerlick ende dienstelick: Ende Willende het besoucken vooz alle ende een yeghelick vande Ingheseten deser Landen vzy eñ gemeen maecken / hebben by desen allen ende een yeghelick vanden Ingheseten der vereenichde Nederlanden tot het voozsz ondersoeck by desen willen noodigen / ende over sulcx geoctroyeert ende geconsenteert / octroyeren ende consenteren by desen / dat die ghene die eenighe nieuwe Passagie / Havenen /

Landen ofte Plaetsen van nu voortaen sal ontdecken/ hy de selve alleenlick sal bevaren ofte doen bevaren voor vier reysen / sonder dat yemant anders directelick ofte indirectelick de selve nieuwe ontdeckte ende gevonden Passagien/ Havenen / Landen ofte Plaetsen sal moghen uytte Vereenichde Landen beseylen / bevaren ofte frequenteren / voor dat den eersten bevinder ende ontdecker de selve vier reysen selfs sal hebben ghedaen / ofte doen doen / Op pene van confiscatie vande Schepen ende goederen daer mede hier jeghens sal worden gheattenteert/ ende een mulcte van vijfftich duysent Nederlantsche Ducatē ten profijte vande voorsz Bevinder ofte ontdecker: Welverstaende dat den Bevinder die eerste reyse ghedaen hebbende/ ghehouden sal wesen binnen veerthien dagen nae sijne incomste vande selve reyse ons te doen pertinent rapport vande voorsz ontdeckingen ende sijn wedervaren/ omme t'selve ghehoort/ by ons ghearbitreert ende verclaert te worden (na de ghelegentheyt ende distantie) binnen wat tijdt de voorsz vier reysen volbracht sullen moeten worden/ Behoudelick dat wy by desen niet en verstaen eenighe prejuditie ofte verminderinghe te doen aen onse voorgaende Octroyen ende Concessien / Ende soo verre in ofte omtrēt een tijt/ ofte in een jaer/ een ofte meer Compaignien sulcke nieuwe Passagien / Landen Havenen ofte Plaetsen vinden ende ontdecken/ dat de selve te samen dit ons Octroy ende Privilegie sullen ghenieten / Ende inghevalle eenighe ghescheillen ofte differenten desen aengaende ofte anderssints uyt dese onse Concessie commē te rijsen ofte ontstaen/ sullen de selve by ons worden ghedecideert/ Waer na yem een yeghelick sal hebben te reguleren. Ende ten eynde dese onse Concessie tot een yeghelijcx kennisse mach commen / hebben wy ghecordonneert / dat dese inde Vereenichde Landen ter ghewoonlicker plaetsen ghepubliceert ende aengheslaghen sal worden. Aldus ghedaen ter Vergaderinghe vande Hooghghemelte Heeren Staten Generael/ in s'Graven-Hage den seven-en-twintichsten Martij sestthien hondert ende veerthien. Was geparapheert I. van Oldenbarnevelt vt. Onder stont/ Ter Ordonnantie vande Hooch-ghemelte Heeren Staten Generael. Ghetecckent C. Aerssen. Synde daer op gedruckt het Contre-Zeghel der selver Heeren Staten in rooden Wasschye.

Maurits/

Maurits / Prince van Orangnie / Grave van Nassau/

Catzenelleboghe / Vianden / Dietz / etc. Marquis vander Vere en Vlissinghen/ Gouverneur en Capiteyn Generael van't Hertochdom van Gelderlant/ en vande Graefschappen van Hollant ende Zeelant/ Sutphen/ West-Vrieslant / Wtrecht en Overyssel/ Admirael Generael van Nederlant/ etc. Aen allen Keysers/ Coninghen/ Hertoghen/ Princen/ Republicquen/ en Gouverneurs van de Keyserrijcken/ Coninckrijcken/ Hertochdommen/ Republicquen/ gouvernementen en Provincien/ die desen vertoont sal worden/ saluyt/ in Gode onsen Heere/ Biedende de selve aen alle dienste en vruntschappe/ Alsoo wy altijt eerlic en nuttich voor onse Republicque ghehouden hebben niet alleen mit de nabuerigen volckeren/ soo veel moghelick is goede vrede en eendracht te houden/ maer oock de vruntschap te procureren vande verste gheleghene Natien der Werelt/ als wesende ten hoochsten ghenegen tot den handel ende trafique al waert inde vertste Eylanden / Provincien ende Natien/ welcke genegentheyt van daghe te daghe meer ende meer toeneemt / Ende hier uyt occasie nemende / om mit den Inwoonderen deser Landen te maecken ende bevestighen accoorden van reciproque ende volstandighe vruntschap mit alle behoorlicke beleeftheyt.

Doen wy te weten aen den Doorluchtichsten Keysers/ Coninghen/ Hertoghen/ Princen / Republicquen ende Gouverneurs / aen den welcken dese verthoont sal worden/ hoe dat wy gemoveert ende beweecht sijnde door den voorschreven oorsaecken ende t'versoecken vanden veel gheachten ende onsen wel beminden **Jacob le Mair** van Amsterdam Capiteyn Mayeur van onse twee Schepen ghenaemt **d'Eendracht** ende **Hoorn** / Ende Willem Cornelisz Schouten van Hoorn Schipper van de voorschreven Schepe **d'Eendracht** / gaende sy selve/ namelick de voorschreven Capiteyn ende Schipper op den voorschreven Schepe **d'Eendracht**/ henluyden oorlof gheven en authoriseren / omme te mogen gaen besoecken de Keyserrijcken/ ende Coninckrijcken van Tartarien/ China/ Japhan/ Oost-Indien/ Terra Australia/ Eylanden ende Landen gheleghen inde Suyt-Zee/ ende alle andere diese sullen connen ontdecken ende op doen/ het Eylandt van Rotta/ de wech van't Noorden ende Suyden/ ende alle andere Passagien die sy willen ende hun goet duncken sullen/ Ende oock om over al te maecken contract ofte contracten van vrede ende vruntschap/ ende trafiqueren ende handelen mit den Inwoonderen/ ende van haer coopende/ vercoopende ende teghens haer ruylende allerhande soorten van Coopmanschappen / Pelterijen/ Sijden/ Specerijen/ Ghesteenten/ Peerlen/ mede aen de selve onse Schepen geladen hebbende/ daer mede te moghen wederkeeren in dese Landen / ende van ghelijcken om te

moghen

moghen vercoopen ende vertiere alle hunne Coopmanschappen / alles mit verlof vande Magistraten ende Regierders / Begeeren oock dat zy aen den voorschreven Doorluchtighen Keysers / Coninghen / Hertoghen / Princen / Republicquen / haren onderdanen ende yeder van henluyden / van onsen weghe ende in onsen name (want wy haerlieden daer toe ghegheven hebben ende gheven by desen de last ende officie van onsen Ambassadeur ende opper-Capiteyn) sullen moghen aenbieden en beloven onse goede wille / liefde ende begheerte om de selve te dienen uyt dese onse Landen ende Provincien / ghelijck wy mits desen 't selve beloven ende aen bieden / bevestigen ende verseeckeren. Bidden ende versoecken daeromme aen allen in't generael / ende yeder een in't bysonder vande Coninckrijcken / Havenen / Landen ende Reden / daer dese onse voorschreven Capiteyn Mayeur ofte sijnen Luytenant mitte voorschreven Schepen ofte mit eene van dien / in dese hare eerlicke Entreprinse sullen aencomen / dat zyluyden niet alleen mit minne de selve ontfanghen ende onthalen / maer oock mit hulpe / faveur ende secours assisteren / ende doen favoriseren / in saecken die zy begheeren / ende tot soodanighe eerlijcke ende prijsselicke imprese behooren / belovende ende verseeckerende de selve in onsen name by al dien hare Schepen ofte onderdanen 't eenighen tijde in dese Landen en staet souden moghen comen / dat sulcx by ons erkent sal worden mit behoorlicke danckbaerheydt / ende gherecompenseert mit allerley maniere van dienste / hulp ende seer hooghe achten / dat ons door den tijt eenighe occasien werde ghegheven om de goede assistentien by ons ontfanghen te voldoen mit ghelijcke renumeratie der selver / Voor alle dingen belasten wy wel strictelick den voornoemden onsen wel lieven Capiteyn **Jacob le Mayr** / dat hy niemanden van wat staet / qualiteyt / conditie ofte natie hy sy / en offendere / nochte de selve vechtenderhant bespringhe / ten ware hy eerst ghedwonghen ofte mit onrecht vande selve aenghetast ofte hen ofte sijn volck eenich onghelijck aenghedaen ware / in welcken ghevalle wy hen niet alleenlick toelaten / maer oock belasten dat sy mit alle macht ende cloeckheyt hen defenderen en alle middelen ghebruycken / die tot hare en harer Schepen en goederen bescherminge van nooden sijn teghens den ghenen die haer soecken te offenderen / thoonende daer inne hare edele aert ende cloeckheyt van hare natie / aenghesien 't recht van allen volckeren sulcx mede brenght datmen ghewelt mit ghewelt mach teghenstaen / Ghedaen in den Haghe in ons Hof van Hollant / op den **xiij. May** 1610. geteeckent Mauritius de Nassau, lagher staet ter Ordonnantie van sijne Excellentie / *Milander*, wesende beseghelt met het Zeghel van sijn Excellentie / hanghende aen een doublen Franchijnen-staert / in ghecoleurden Wasse.

SPIEGHEL

SPIEGHEL DER AVSTRALISCHE NAVIGATIE,

Door den

Uijt vermaerden ende cloeckmoedighen Zee-Heldt/

IACOB LE MAIRE

Preſident ende Overſte over de tvvee Schepen, d'Eendracht ende Hoorn, uytghevaren den 14. Iunij 1615.

Anno 1615.

DEn 14. Junij/ ontrent den avont-ſtont zijn wy met eē Noordelicke Wint het Lant-diep van Texel uyt-gheſeylt/ met goeden vooꝛtganck.

Den 15. was de wint als vooꝛen/ ginghen onſen cours nae de Hoofden / met goet weder. Een Viſcher van Zierickzee verſpꝛaecken wy dien dach / verſtonden dat het Veere gat Oost Suyt-Oost van ons lach ontrent den Noene.

Den 16. ſmoꝛghens hadden wy ſtilte / ſaeghen Duynkercken, en Calis : dꝛeven met labber coelte dooꝛ de Hoofden met de Ebbe: verſpꝛaecken een Han van Hoorn, die van ons tijdinghe bꝛocht aen de Reeders: Snachts hebben wy by gheleyt dooꝛ de contrarie Wint. Iunij.

Den 17. was de Wint noch al contrarie / liepen derhalven in Duyns/en ſettent onder de Caſteelen. Al hier werde onſe Schipper, Willem Schout, eñ Daniel le Majre aen Lant gheſet/ om nae Doeveren te gaen / en een Conſtapel te huꝛen/ t'welck gheſchiede / en vulden onſe leeghe Vaten met Water.

Den 18. continueerde de contrarie wint: Onſe Preſidēt Iacob le Maire, is met ſijnen Bꝛoeder Daniel eñ

1615. Iunius. alle de assistenten naer Zantwits gegaen / om te vernemen nae een Scheeps-Timmerman / die aldaer niet te becomen was: en quamen savonts nae dat zy haer ververscht hadden weder aent booxt.

Den 19. was de Wint Nooxt-Nooxt-Oost. Lichteden onse Anckers ontrent den middach / en liepen vooxby Doeveren, en passeerden de Singhels: sagen een Vlote van veertich Schepen / upt Spaengien comende met Sout gheladen / die ons eenighe Orangie Appelen vereerden: wy ginghen met een redelicke vooxtganck dit etmael.

Den 20. was de Wint Westelick / derhalven wy by laghen / en saghen Bresier: oock verspraecken eē Schip dat upt Yrlant quam / met een ander van S^t. Michiel, upt de Vlaemsche Eylanden / dien wy bystant deden van eenighe roggen Vrooden / en andere Provisie / als Stockvis.

Den 21. hadden wy noch den by-leggher / en liepen over en weder / soo dat wy niet vervoxderde.

Den 22. was het selfde weder / doch motachtich / en liepē in Wicht: De Schipper dede vlijt om een Timmerman te hueren / maer conde gheen becomen.

Den 24. bleef de Wint Westelick. Doen ginck onse President met sijn assistenten / ende de Commijs van't Jacht Aris Claessoon, naer Nieuport om een Timmerman / maer 'tghebiel niet: daer werden van haer-lieden twee cleyne Verckens scheep ghebxocht / om vet te maecken / tot Scheeps-provisijt.

Den 25. smoxghens als de Wint goet was / lichteden wy onse Anckers / maer bleef niet langhe alsoo: liepen over en weder tot dat wy in Iarmuyen quamen / setten het op selsthien Vadem.

Den 26. als de Wint smoxghens Nooxt-Nooxt-Oost was / ginghen wy tsepl met goede vooxtganck: en bevonden dat wy onse Jacht te cloet int seplen waren: liepen t'savonts vooxby Portlant. 1615. Iunius.

Den 27. bleef de Wint als vooren / waren neffens Gout stert, en liepen in Pleymuyen, daer wy het setteden op seven Vadem. Daer bequamen wy een Timmerman Cornelis Theunissoon van Medenblick, die van Canarien quam.

Den 28. als onse Schipper smoxghens vxoech te scheep was ghecomen / die de gantsche nacht aen lant was gheweest / lichten wy onse Anckers / en ginghen t'sepl met een goede coelte / upt Pleymuyen: lieten dien dach de Vaets het gheweer eens handelen / en proeven / dat een yder weten soude waer hy opgheskelt was.

Den 29. waren wy op 38½. graden / de Wint variabel. Desen dach hebben wy upt-ghedeelt / aen 55. Man / twee hondert en vijf-en-t'seventich Kasen / voox de gantsche repse.

Den 1. 2. ende 3. Julij quelden ons variable winden / de locht was motachtich. Iulius.

Den 4. hadden wy de Wint Nooxt-Oost: smiddaechs hadden wy de hoochte van drie en veertich graden vijf en veertich Minuten. Dit was de eerste dach dat wy rātsoen uptdeylden aen de Vaets / te weten / voox elck Man vier pont Vxoodts / en een half pondt Voter s weex / om op haer Vxoot te smeeren / ende een kanne Biers daechs van een Winghelen. Tot naerder beraet: t'savonts liep de Wint Nooxdelijck.

Den 5. 6. ende 7. de Wint variabel / 'smiddaechs de hoochte van veertich graden vijfthiē Minuten.

Den 8. liep de wint Nooxt-West: Doen waren wy neffens de Barrels: op dien dach overleet op't Jacht de Onder-Timmer-man Claes Pietersoon van Edam: en men doopte

1615. Iulius. doopte eenighe Bootsgesellen / die nopt de Barrels ghepasseert hadden. De ghestorvene werde te vier uren nae noene over boort gheset / en een Stuck los gheschoten.

Den 9. was de Wint Noordelick met styve coelte / en bleef alsoo twee daghen: soo dat wy den 11. smorgens saghen Porte Sancto, en Madera

Den 12. smorghens ontrent den vijven saghen wy het Eylant Salvages, daer eenighe Visschers opwoonen / en seylden ontrent den middach voorby / met claer weder. Nae de Eylanden van Canarien toe / daer saeghen wy een Schip seylen / niet wetende van waer / 't was West van ons.

Den 13. de Wint Noort-Oost / ons cours Supdelick. Des smorghens saeghen wy Teneriffa, met namen oock de Pijck, lach West van ons: een weynich daer naer saghen wy groot Canarien, latende t'selfde aen bagboort legghen / seylden tusschen beyden deur / wesende de spatie van thien Duytsche Mijlen / met een herde coelte.

Den 14. smorghens creghen wy de wint van Noort-Noort Oosten / met goede voortganck: onse hoochte was smiddaechs vijf en twintich graden / veertich Minuten / soo dat wy doen ghepasseert waren den Tropicum Cancri, die Wint continueerde den gantschen dach.

Den 15. was het een betoghen Locht / waren smiddaechs op de hoochte van twee en twintich graden veertich Minuten: soo dat wy gisteden vijf en veertich Mijlen geseylt te hebben in vier en twintich uyren. Voor de middach raeckten wy in een ghetemperde hitte / 't savonts was onse cours / Supt ten Westen tot den dagheraet toe.

Den 16. smiddaechs hadden wy schaers 20. gradē: dit etmael hadde dē wint van dē Noort-Noort-Oosten Noort-Oosten / met stijve coelte / en harde voortgang: settedē onse cours Supden / maer snachts Supden ten Westen / en Supt-Supt-West / om de Wal wat te mijden / en te schouwen de droochte van Capo Blanco: het Water was heel swart / waer uyt gisten niet verre van lant te sijn / dat wy nochtans niet conden sien / het waepde een storm / soo dat wy ons Boodt dat achter aen sleepte smorgens als wy de droegh-Cost aten / verloren: en daer was gheen middel om te salveren / alsoo het de Zee vol Waters ghevult hadde / en dreef achter uyt / eer wy het Schip op de Ly wierpen. Alhoe wel de Sonne int Zenith hadde / waepde het daghelijcx een storm / twelck schijnt hier ordinaris te sijn / als de Sonne hooghe gaet. De Locht was soo harich datmen de Sonne nau sien conde: Wy vernamen voor middaechs twee Scheepen aen stuer-Boort van ons / comende van Capo Verde, oft Guinea. Men conde qualick de Sonne peylen om de variatie van de Naelde te observeeren / niet te min men giste de hoochte van twintich graden dertich Minuten.

Den 17. dito hadde wy de hoochte van seventhien graden / dertich Minuten / dit etmael is de cours ghecontinueert Supden / de Wint vanden Noort-Noort-Oosten: de voorleden nacht bestont het Water te slechten / met mop weder. Wy saeghen hier daghelijcx veel vliegende Visschen / met seer warm weder.

Den 18. smorghens hadden wy calmte / drijvende gins en weder: naer de middach de Wint opcoelende van den Westen / en Noort-Westen / cort van 't Noorden / liepen Supden / en Supden ten Oosten aen / met tamelicken voortganck: en seer warm weder. Het beliefde onse Presidēt Iacob le Maire desen dach de Raet te vergaederen

1615. Julius. en Aris Claesſoon, en Ian Schout Schipper van't Jacht aen booꝛt t'ontbieden / om te reſolveren naer Sierra Liona te loopen / om daer te ververſchen / t'welck oock alſoo is beſloten / en bleven bp ons ſmiddaechs op't Noen-mael / hadden doen de hoochte van ſeſthien graet ende een half.

Den 19. hadden ſmiddaechs de hoochte van vijfthien graden / en dit etmael een labber coeltje / met eenighe ſtilte / giſten de lângte van Cabo Verde: twas ſeer heet weder: ſaghen veel Steen-kroos dꝛyven / dat een teecken was niet verde van't Lant te ſijn.

Den 20. ſmoꝛghens / als de Son op ginck / hebben wp het gheſet onder Cabo Verde; alſoo wp het niet boven conden ſeplen / verbielen des middernachts int tweede quartier / dicht onder 't Lânt be-Nooꝛden de Caep; niet ſonder groot perijckel / bpſonder van het Jacht / ontrent de Mont van de Reviere van Zenega op 3½. vaem Waters en het groot Schip op acht Vaem / ginghen Weſt ten Supden / lancx de Wal. Binghen hier op de gront eenighe Viſch met Hoecken: Oock waren wp aen het Jachts-booꝛdt / om te ſien hoe zp gheſtelt waren.

Den 21. was de Wint Supdelick / lichten onſe Anckers / en ginghen t'ſepl / met wepnich coelte / maer goet weder: maer ontrent den abont creghen wp een Travado met Donder en Blixem ſubijt upt het lant / geduerende anderhalf ure.

Den 22. ſmoꝛghens lichten wp ons Ancker / alſoo de Wint ſterck was: maer ontrent de Middach / dꝛeven wp gantſch in calmte. De Capo Verde lach ontrent van ons dꝛie Mijlen / Oolt aen / ſettent op twee en dertich Vaden / ſant gront / die ſeer effen en ſchoon was om te legghen / wp ſaghen innewaerts al leegh dupnich Lant / groen en vol Boſſchagien.

Den 23. dito ſmiddaechs gheen hoochte conden wp becomen / dooꝛ dien wp dit etmael upt het gheſicht van de Capo met variable Winden / en reghen / en betoghen locht gheplaecht werden: Nae de middach quam de Wint goet / en naer veel moepten / alſoo ons de ſtroom ſeer om de Nooꝛt ſettede / te reede gecomen / op 7½. Vadem ſant gront. Daer ons terſtont veel Swarten aen booꝛt quamen / alle vꝛientſchap toe ſegghende / jae alle nootdꝛuft / om ons te refraicheren / twelck wp namaels contrarij bevonden. 1615. Julius.

Den 24. hebben wp na ons Bier en Water gheſien / bevonden groote leckagie / alſoo de Vaten ſonder pſere Banden waren: maeckten booꝛts ghereetſchap om Water te halen. Doen quamen ons eenighe Swarten aen Booꝛt / ſeyden gheſonden te weſen van den Alcayro, die ſeer onbeleeft waren / epſchende Brandewijn / en andere Pꝛobiſien in Vleſchen / Binghen dien dach Viſch booꝛ beyde Schepen.

Den 25. quam de Alcayro; (dat is Gouverneur) ghenaemt Gaſpar Gonſalvo aen booꝛt / een Man neghenen veertich Jaren out / met een Almadia, met vier Mannen / wp deden hem goede ciere / in eeten en dꝛincken / daer hp matich in was: accoꝛdeerden met hem booꝛ acht Staven pſers / ſoo veel Waters te halen als ons beliefde: oock bedongh hp een Fleſſche Spaenſche Wijn booꝛ ſijn Vꝛouwe / ſegghende alſoo de maniere te weſen. Onſe Pꝛeſident Iacob le Maire, ſpꝛac alderhande Talen met hem / maer ghebꝛoocken. Nae den noene quam ons Volck weder aen booꝛt / met veel Viſch / die zp met de Seghen hadden gevangen aent ſloupen Eplant.

Den 26. ginck het Water heel hol upt der Zee / oock de harde Wint / Reghen / Donder / ende Blixem beletteden ons het Water halen /

1615. Iulius. halen/ door de Barringhe. Voor de middach quam eē vreemt Schip by ons op de Reede / was een Fransman.

Den 27. ist al quaet weder gheweest / t'welck hier veroorsaeckte de springh vande nieuwe Mane: snachts wert het stille / en creghen coelte uyt den Noorden van't lant: haelden dien dach maer twee boots Water. Dien dach creghen wy weder Swarten aen boort/ en versochten 1. oft 2. Vlesschen Wijns voor haer Alcayro, dat niet mogelijck was te weygeren. Snachts ontrent twee Mijlen van ons anckerde een Schip in Refresco, liet een Prince Vlagghe vlieghen/ bevonden dat het een Rotterdams Schip was / van veertich Lasten/ om op de Cust te handelen / en dan naer Brasilien te loopen.

Den 28. hebben de Matroosen met onse twee Boots / ses tochten Waters ghehaelt / en vinghen savonts de Soode / by schoon ghetempert weder.

Den 29. seylde onse President Iacob le Maire, ende sijnen Broeder Daniel le Maire, met de Jacht / nae Refresco, om eenighe ververschinghe te becomen van Orangien en Limoenen / alsoo aen de Caep niet en was: maer Guillam Block de Rotterdammer / seyde niet ten besten te wesen/ quam derhalven wederom sonder ververschinghe / dat ons seer bedroefde.

Den 30. wast eē stille dach weers/ met groote hitte: Onse President die de meeste sorge voor ons droech/ Iacob le Maire, is met een Flesch Wijns aen Lant ghevaren/ en den Alcayer ghegroet / die hem seer feesteerde. Hy was van meeninghe eenighe grove Beesten te coopen/ die daer qualick te becomen zijn/ om datse te vooren uyt het Landt moeten ontboden werden: doch hy cochte een schoone Gayt / om een Staef ysers: en vereerde hem met een cleyn Bulleken: dat was al de ververschinghe die hy bequam. Pluckteden een deel Peterselie de Mer. Desen Alcayr hadde 4. Vrouwen / en ses Kinderen / was een Christen/ seer armelick ghelogeert. En alsoo apparent was niet meer ververschinghe te connen becomen / resolveerde hy om het stadich aen boordt comen der Swarten/ smorghens vroech tseyl te gaen/ alsoo wy ghereet waren / en al ons Water in hadden.

Den lesten smorghens / was de Wint uyt der Zee: doen quam by ons het Rotterdamsche Schip dat in Refresco gheleghen hadde / ghenaemt het vlieghende Hert: De Coopman Block bleef smiddaechs onse Gast. Dit etmael was het schoon weder / maer des snachts hadden wy een Travado, uyt het Lant/ met Donder / Blixem / Reghen/ en harde Wint.

Den 1. Augusti zijn wy met onse twee Schepen: en de Rotterdammer Man / tseyl gegaen naer Zee/ met een Noor-Noort-Ooste Wint: onse cours was Suyt-West: smiddaechs nam de Rotterdammer-Man sijn afscheyt / en liep sijnder weghen. Augusti

Den 2. de wint als vooren / met redelicke coelte / staecken over nae de Cust van Brasilien: des avonts wert het heel stil / en dreven den gantschen nacht oock in stilte.

Dē 3. liep de wint Noort-West/ met redelicken voortganck / aten dien dach ons Vlees dat wy op Cabo Verde becomen hadden: hielden daer een heylighen dach af van ververschinghe / deylende die op beyde Schepen / oock de Peterselie de Mer. Smiddaechs hadden wy de hoochte van 13¼. graet. Den gantschen nacht ginghen wy een redelicken cours.

Den 4. creghen wy een schoone coude van drie oft vier uyren vanden Noorden: de cours was Suyt-

1615. Augusti

West: maeckte een gheweldighe voortganck/ met Donder/Reghen/ en Blixem. Daer naer creghen wp calmte. Smiddaechs hadden wp de hoochte van derthien graden.

Den 5. smiddaechs de hoochte twaelf graden. Dit etmael hadden wp de wint vanden Noort-Westen/ schoon weder/ met goede voortganck: saghen acht daghen lanck veel Schilt-Padden/ oock sontijts Albecoré, ende Bonniet.

Den 6. smiddaechs de hoochte van 10½. graden/ dit etmael was de wint als voorzen/ schoon weder/ de kimmen betoghen en Dijsich/ dese wint brocht wat coude wp/ en was ghetemperder weder.

Den 7. 8. ende 9. al betooghen Locht/ dat men gheen hoochte en conde peylen: dickwils oock kaecken en blaeghen met reghen/ wp sagen dien dach twee Walvisschen/ en vinghen den eersten Bonniet.

Den 10. was de wint meest variabel. Saghen snachts een Caravelle, dat nae Brasilien wilde/ sochtent te verspreecken/ maer was ons smorghens ontseylt door stilte/ dat het ons ontroept was.

Den 11. smiddaechs bevonden wp ons op de hoochte van neghen graden/ 45. Minuten. Dit etmael meest stil: doen bestont de reghen op te houden/ en claer weder te worden.

Den 13. en 14. harden wint van den Suyden dreef ons/ maer vertierde wepnich door de grove Zee/ die het Schip seer slingherden.

Den 16. peylden wp de hoochte seven graden. De wint als voorzen/ de Zee is hier ouer al vol Visch.

Den 17. was de hoochte 7½. graden/ dit etmael is de wint wat ghetempt. Desen dach vinghen wp onse eerste Dorado.

Den 18. en 19. continuele wint uyt den Suyden quelden ons soo dat niet moghelick was eenighe hoochte te winnen/ resolveerde de President/ met den Raet naer Sierra Liona te loopen/ om dat wp vermoede/ dat die Wint wel wat mochte aenhouwen: daer-en-tusschen souden wp ons connen verversch en/ om dat de Scheurbuyck begost te domineren: oock vreesden wp dat wp langhe onder de Linie Æquinoctiael mochten in stilte drijven. Op den middach hadden wp de hoochte van ses graden 52. Minuten.

1615. Augusti

Den 20. Augusti: hadden smiddaechs de hoochte van seven graden. Dit etmael continueerden wp onse cours: Oost ten Suyden/ en Oost aen/ om Sierra Liona te beseylen: De wint hadden wp Suyden: en veranderinghe van water/ uyt den groenen en swarten. Nae den noen saghen wp groote rabelinghe van stroom/ wierpen het loot op ses en dertich Vadem sant-gront: seylden alsoo naer lant toe/ tot dat wp dertich Vadem wierpen al slechte gront: voort loopende tot middernacht/ op twintich Vadem/ wendent t'Zeevaert om het drooghen/ maer smorgens anckerden wp op achthien Vademen: en waren aen de West-cant van de Baixos van S. Anna.

Den 21. met Sonnen opganck saghen wp 't Lant van Sierra Liona: hooch: Noort Oost ten Noorden van ons/ ontrent ses Mijlen aent Supt-Oosten saghen gheen lant voorder loopen/ dan wel aent Noorden/ wesende leegher Landt: sagen oock een Clippe/ oft Eylandeken van Mabrabomba, teghens hooch lant aenlegghen in een keep of sneede van 't gheberchte/ derhalven ons Ancker lichteden/ en met cleene coelte daer op aen hielden/ drooghende heel slechtgens/ soo dat men dese heele Cust die seer vlack loopt mach loden in Zee of buyten teghelichte van 't lant wel veerthien Mijlen. Wp liepen al over de Baixos van S. Anna, al seylende

naer

1615. Augusti

naer 't lant toe/ met wepnich coelte/ soo dat wy het niet by daghe conden aen seylen/ met de Sonnen onderganck gheset op vijf Vadem schaers: het ghetijde ginck hier op en neer een Vadem: t'savonts als wy Noort-waert seylden dieptent/ maer Oost-waert droochtet: De Vloet loopt Suyden en Noorden/ het was schoon weder/ en heldere locht.

Den 22. smorghens voor daghe begonnen wy weder preparatie te maecken/ onse Schipper voer aen 't Jacht/ seylde voor upt ons te waerschouwen/ soeckende een bequame reede: liepen naer een Bape voor by 't Eylant/ en de punten en hoecken van't vaste lant/ die West en Supt-West in Zee strecken: hebbent alsoo teghens den avont gheset neffens t'hooghe landt/ op vier Vadem schaers/ sterck gront/ tis hier over al seer black/ hebbent hier by provisie gheset/ verhopende dat dit de Reede soude wesen. Den President voer noch dien avont aen landt/ om naer volck en ververschinghe te vernemen/ vernamen gheen ghewach of teecken van volck/ dan over al Bosschagie/ dat men niet door en conde. Ock soo dorsten sy haer niet diep int landt begheven/ sijnde maer recht voor aen strant.

Den 23. voer onse Boot om te diepen/ om dieper water te soecken/ ende met ons Schip daer te setten. Den President is voor de middach met onse Boot en twaelf ghewapende Mannen naer lant ghevaren om volck te vernemen/ ververschinghe ende water te crijgen/ roepende naer een sant-Strant teghens t'hooghe gheberchte/ daer wy seer schoon water vonden/ comende tusschen de steenen door/ opt Strandt gheloopen/ Voorts marcrende de Strant Supt-Oost aen/ of lancx; saghen over al abondantie van water aen strant: Ginghen somtijdts wat lantwaerts in/ bevonden het heel onbewoont/ niet vindende dan Wilt ghediert/ van Verckens/ Olyphanten/ Ossen/ Bocken/ Meyr-Catten/ en andere/ vol van Bosschagie: quamen ten laetsten geroept en sagen een mont van een Reviere van heel versch water daer 3. en 2½. en 2. Vadem was/ met halff wallende water/ wel een Mijle opwaerts roepende/ vonden die heel crom/ en van ghelijcke wijtte: het ghevoghelte song seer lieflick; 't was aen beyde sijden leegh Landt dat de Boomen int water hinghen/ daer wy eenighe palmiten pluckten: quamen t'savonts laet weder aen boort.

1615. Augusti

Den 24. heeft de President beyde de Boots elck aen een quartier ghesonden om te vernemen nae de Reviere/ en een Eylandt daer de Swarten mochten zijn/ wel ghewapent zijnde. Setteden ons schip op vijf Vadem.

Den 25. smorgens/ quamen beyde de boots aen boort/ hadden noch Dorp/ noch Menschen ghevonden/ maer d'eene Boot hadde een Revier/ wel drie oft vier Mijlen op gheweest meenende het Eylandt te vinden/ sy ginghen aen lant by een dorren Boom heel hooch/ en vonden daer een Boomgaert met Lymoenen/ daer sy wel seven hondert mede brachten. De President/ resolveerde nae de Revier te seylen/ om te proeven of wy daer in conde/ om soo veel Lymoenen te crijghen alst moghelick was/ daer comende/ bevont datter een drumpel of ondiepte voor was: hebbent daer geset/ en alsoo onse President int Jacht was ghetreden/ en dat ons Schip volchde/ is hy met de schuyt/ en Aris Claesz Coopmã van't jacht in de Revier ghevaren/ en 't Jacht gheordonneert te seylen Suydtwaert op/ al waer wy een leegh Caep saghen/ met twee Eylanden/ meynende dat dat de Supt Caep

was

1615. Augusti

was daer Candisch af schrijft: soo het selfde het landt of plaetse was dat hy daer soude blijven / soo hy gheen Revier / met het Eylandt vondt / dat hy weder voor de Lymoen Revier soude comen setten / soo is 't Jacht den vijf en twintichsten onder seyl ghegaen / ende den ses en twintichsten eerst daer ghecomen door stilte en contrarie wint. Midler tijt is de President, met het Schuytgen in de Revier gheseylt tot drie plaetsen / daer hy duysent vier hondert Lymoenē vont / maer met moeyte / tot de middel toe door 't Water en Mozas swemmende: twee nachten upt gheweest hebbende / eer sy het condē vinden / met groote reghen en doncker.

Den 27. smorghens voeren wy weder nae een cleyn Revierken / daer wy meenden roock ghesien te hebben / doch vernamen niet / maer vonden Patrijsen / Opevaers / Crocodillen / en Schiltpadden: oock Oesters die aen de Tacken van Boomen groeyden / die int water hinghen.

Den 28. smorghens als wy een Revière hadden ghesien / een Mijle oft meer beneden de Supt-hoeck / daer ons van verre docht dat een Eylant in lach / hebbē wy 't Jachtschuyt / met Claes Ianssoon, ende den Schipper Iān Schoute derwaerts ghesonden / hopende dat het de rechte plaetse soude sijn: Oock dat wy gheeren volck soude spreecken. Oock sonden wy onse Bock, om te diepen ende sien of wy met onse Schepen daer in conden / om 't Water beneffens het Schip te scheppen / en de Schepen int versch water schoon soude worden / maer bevonden ondiepten. Soo is Willem Cornelisz met onsen Bock aen 't vaste lant aen de Supt-hoeck teghens over de Revier aen lant ghevaren / t'savonts weder comende hadde gheen versch Water becomen / noch gheen volck ghesien / saghen twee Buffels: 't was al black / datse door 't Mozas nae de Schuyt quamen / soo dat wy bevonden niet te wesen in de rechte Revière.

1615. Augusti

Den 29. lichte wy onse Anckers / om soo boven of be-Noorden den hoeck van d'Eylanden van Mābrobomba te comen: de wint was Supden / liepen langs de Cust / quamen aen een hoeck die hem West in Zee streckte / daer wy t'savonts achter liepen / en ginghen Oost ten Supden soo veel wy conden met dit ghetijde aenbrenghen / alsoo het stil was / quamen ontrent een Mijl binnen de Capo, en setten dicht by lant op vijfthien Vademen.

Den 30. met de Vloot ginghen wy onder seyl / de wint Supden / loopende een Mijle verder / om nae de Revière te seylen / dan alsoo ons de wint contrarij was / en het Dorp saghen boven opt landt / hebben wijt daer voor gheset / saghen het versch water upt de Clippen loopen / en 't volck riep ons toe / om aen lant te comen / daer over heeft onse President, Aris Claessoon Coopman van 't Jacht / en Claes Ianssoon aen lant ghesonden / wedercomende brochten de Capitein van 't Dorp / ende den Tolck Emanuel, ende een Swart aen boort om met ons te accorderen om water te moghen halen: houdende Aris Claessoon, met den hooch-Bootsman aen lant in ostagie: wy accoordeerden terstont mits gevende drie Vademen Lijnwaets en den Tolck een Vadem voor sijn spreecken / soo dat wy terstont begonnen water te halen / en ruylden voor Craelen en Messen / eenighe Lymoenen en Banannens: daer waren gheen Hoenderen noch Rijs.

Den 31. smorgens voor den daghe / begonnen wy water te halen / den gantschen dach / soo dat wy alle de Vaten vol creghen: midler tijt hebben voor Messen en Coraeltjes

1615. Augusti. raeltjes gherupt ontrent twintich duysent Lymoenen/ en over beyde Schepen de Man 1525. uptghedeelt: cregen ontrent twee hondert tseltich oft twee hondert vijf en tseventich voor een Packa, of Mes/ en matense met een Mandeken. Dese dach quamender twee Canoen van teghens over daer een Coninck Faramborey woont / in d'eene was een Coninck Swager/ en Broeder / die van hem ghesonden waren/ om ons te besichtighen/ wat wy brochten / de Coninck seyde / sy hadden wel Marsil en Gout/ sy braechdē naer Lijnwaet / Yser/ Coraeltjes / Sout /. Copere Beckens/en Ketels: seyden datter binnen veerthien daeghen wel Rijs soude comen / die noch op't Velt stont / Sy verclaerden ock datter vele Westersche natien daer quamē handelen/ bysonder de Engelschen die om root Hout quamen dat daer opt gheberchte wast. Een Mijle weechs van dese onse water-plaetse/ is een seer goede reede/ men leyt op acht Vademen Sant-grondt/ dan daer gaet een seer sterck ghetijde/ van Ebbe en Vloet/men leyt daer bewaert voor alle Winden/ uptghenomen voor West Noort-West: en Noort-West / dan het is nae by een besloten Haven / datter gheen hol water can gaen/ om de broochte die voor de Baye leyt/ daer de Zee op breeckt.

Septēb. Den eersten Septembris als wy ververscht waren/ zijn wy smiddaechs met de Ebbe alsoo het stil was en inde wint/ uptwaerts aenghedreven/ 'tsavonts weder gheset/ ontrēt een half Mijle vande Supt Caep/ wesende een Mijle vorder als daer wy te voozen laghen / setten voor een cleyne Baye / ingaende als een Revier / sijnde sant-gront/ daer upt wy ons Jacht sette en schoon naeckte / met een daghelijcx ghetijde/laghen hier op 7. en 8. Vadem Sant-gront / dicht onder de wal en de Clippen/ maer t'was hier niet seer goet legghen.

1615. Septēb. Den 2. is een partie van't volck aen lant gheset om Palmites/ Lymoenen/ eñ bananes te soecken/ of Wilt te schieten/of te visschen/ Onse Presidēt ginck met den Coopman vant Jacht Aris Claessoon ende sijnen Broeder Daniel aen lant/ alsoo hy meende datter een Dorp was/ om de Capiteyn te spreecken/ mits de Negros ons riepen als vooren : maer vonden niet dan drie Huyskens / het scheen een gantsch Dorp geweest te hebben maer verbrant / Dese punt was onbekent/ Wilt / vol Bosschagie / en Palmites / ock eenighe Rijs vonden wy by de Huysckens / met milie / maer veel Lymoenen int wilde: gheen gedierte dan Papegaeyen en Reygers: smiddaechs quam ons volck weder en brochten Steenbrasems/ met een Roch / hebbende een steert van een Vadem lanck/ en tsavonts brochten sy een Meyr-Catte / en een Antilop die jonck was / in een strick ghevanghen/die van de Wilden gheset was: t'was als een cleyne Hinde/ en van tselfde coleur/ alleen t'Hooft en Hoorentjes van een ander fatsoen; wy vonden hier ooc goede druyvē/ indiē die wel gebouwet warē/soude goede Wijn gevē.

Den 3. ginck weder een deel van ons volck aen landt / en hadden gheweest daer onse Presidēt gheweest hadde daechs te voozen/ en hadden veel Lymoenen ghevonden / van de welcke sy een goede partije mede brochten/ daer af elck hondert en vijftich deylde / en hadden te voozen/ 125. voor haer deel. En alsoo wy hier onse dinghen gedaen hadden/ en 't Schip een weynich schoon ghemaeckt/ resolveerde smorghens vroech 'tseyl te gaen.

Den 4. volghende onse resolutie/ ginghen met de Ebbe tseyl / upt Sierra Liona, met weynich coelte/ nae middach is de wint gescherpt/

1615. Septēb. soo dat wp over beyde boegen geen voordeel dedē: Noort-waerts door dien de Cust Noort-West streckt/ conden wp niet bedrijven/ en Supt-waerts conden boven de Baixos niet seplen/ en wp mosten West in Zee/ om int baer-Water te comen 60. Mijlen van't lant: lieten tsavonts t'Ancker vallen op veerthien Vadem zant-gront: alsoo men hier op de Custe mach anckeren tot 10. en 15. Mijlen/ en meer van't lant/ sijnde seer black dese heele Custe/ met slecht water/ bevonden dat ons de Ebbe Supt-waerts settede/ en de Vloet recht naer't lant trock.

Den 6. 7. en 8. bleven al onder Sierra Liona, sonder te connen daer af raecken: vernamen stercke stroomen/ met vele reghens/ en Supdelicke winden/ al-te-met calmte/ al-te met harde winden/ soo dat wp dickwils anckerden/ door't onweder van Donder en Blixem.

Den 9. 10. 11. en 12. hadden wp variable winden/ al-te-met onder sepl/ al-te-met weder aen Ancker/ op 32. Vadem eñ 29. met wepnige voortganck/ smiddaechs hadden de hoochte van 9. gradē twintich Minuten/ den Presidēt dede het gantsche scheeps-volck den Artijckel-Brief voorlesen.

Den 13. en 14. bleven by leggen/ verwachtende andere wint.

Den 15. smorgens voor dage zijn wp weder onder sepl ghegaen/ eerst met scherpe wint/ daer nae ruymdese: corts na de middach begon het weder te waepen van den West-Supt-Westē/ soo dat wp den gront verloozen/ eñ vernamen wederom vlieghende Bis: twas de gantsche nacht heel caeckich weder.

Den 16. smorgens met een caecke wert het stille/ soo dat wp het Supt waerts oberwendeden: corts daer naer quam daer weder een caeck/ met groote regen/ soo dat wp het Jacht niet conden sien/ hebbent derhalven gesel/ om het Jacht in te wachten/ schoten oock een schoot snachts/ en 'twaepde een storm/ soo dat wp waeren ghenootsaeckt de Raes te strijcken/ t'welck nopt dese reyse was gheschiet. 1615. Septēb.

Den 17. bleven wp aen Ancker legghen/ om het quaet weder. Den 18. bestont het te besadigen/ trocken onse raes weder op/ en gingē tsepl/ conden 'tAncker qualick op crijghen/ om't grove water/ soo dat de Assistenten mosten helpen winden. Resolveerden half weder nae Sierra Liona te loopen/ alsoo de stadige Supde winden ons plaechden/ die daer gewaept hadden seven en acht weecken: alsoo de 3. winter Maenden aldaer Julius/ Augustus/ September/ regen en quaet weder subject zijn.

Den 19. Nae de voech-Cost/ was de wint Westelick/ daer nae Supt West/ soo dat wp resolveerden weder nae Sierra Liona te loopen/ twelc ons wel bedroefde/ nochtans best voor ons was/ door den harden stroom die wp gisteren achter-middach vernamen/ die ons om de Supt settede/ soo dat wp vreesden by calmte in de Bocht te vervallen: setteden derhalven onse cours na Sierra Liona: tegens den avont quam het Jacht by ons/ sepde/ dat het een Ancker verloozen hadde int lichten/ en vijfthien Vadems Tous/ snachts stadige regen/ met variable coelte.

Den 20. smorghens hadden wp weder gront op dertich Vademen/ die wint West/ de cours Oost aen/ met mop weder/ en goede voortganck: op de middach liep de wint Noort-West met reghen/ coelde dicht/ soo dat wp ter Zee-waert lepden/ Supden aen: hadden smiddaechs de hoochte van acht graden dertich Minuten.

Tot het eynde van dese Maent toe/ ginghen wp vast verschepdene coursen/ door de verschepdene winden: hadden oock veel regens: hadden

den den dertichsten smiddaechs de hoochte van vijf graden.

1615. Octob. Den 1. October hadden wp verschepdene winden/ en coursen: soo dat het Schip wepnich vertierde/ door de slappichept der windē. Desen dach sagē wp een Torteldupve/ en gister een Meerle met een Cupf/ bont van Veeren met een langhe beck/ als een Snippe: ook drie oft vier Swaluwen/ die eenighe dagen byt Schip hielden: vermoedende dat zy vant vaste lant quamen.

Den 2. dito: liepen de winden variabel/ slappe coelten/ de Locht meest inclinerende nae het Noorden: als ook op den derden deser/ snachts na het Suyden: hebben het eerste quartier in stilte ghedreven/ met mottige Locht/ savonts claerdet op/ smorghens creghen wp een kaeck van den Noort-Westen/ die duerde 2. glasen/ daer naer worde het stil/ met betogen Locht/ soo dat wp heel moepelick worden.

Den 4. smiddaechs hadden de hoochte van 4. graden dertich Minuten/ dit eenael d'eerste quartier dreven wp in stilte/ met betoghen Locht: corts daer naer creghen wp een coelte/ van den Suyt-Suyt-Westen/ en Suyt-Westen: onsen cours was Suyt-Suyt-Oost/ en Suyt-Oost: daer naer scherpte de wint/ soo dat wp wenden West-waerts over/ met schoone coelte/ die wp in langen niet hadden gehadt.

Den 5. peyldē wp de hoochte van 4. graden 28. Minuten/ haddē Suyden wint: de dijninghen quamen ook van den Suyden heel grof/ ontrent dien tijdt waller een groot ghedonnsel voor het Schip/ dat die onder waren meenden dat het op een Clippe stiet/ maer bevondē bupten toestende/ dat de Zee was gheberwet/ wisten niet wat dencken: maer als wp in Porto Desire quamen/ vondē wp d'oorsaecke/ die dese was/ dat een Zeemonster met sijn hoorne hadde tegens het Schip geswommen 7. voetē onder het water dat de hoorn int Schip bleef steecken/ de dicte was niet ongelijck den gemeene Olyphants tant/ was inghedreven int hout wel een halve voet/ en een clepne halve voet daer bupten/ dat met gewelt corts was afgebroockē/ waer door het Zeemonster soo gheweldich hadde ghebloet. 1615. Octob.

Den 6. 7. 8. sijn de winden al variabel gheloopen/ met groote stilte/ lepden dickwils over en weer over/ met gheslachighe reghen.

Den 9. bestont den dach met slappe coelte van den Suyt-Westen/ aen-ghegaen Suyt-Suyt-Oost/ maer int tweede quartier scherpte de wint/ met veel reghens/ en bestont deur te waepen/ dat wp onse Marseyls mosten strijcken.

Den 10. smiddaechs bevondē de hoochte van 3¼. graden: de Zee was heel slecht met een eenparige wint/ so dat het Schip goede snede hielt: vingen dien dach acht Dorados, en gister veel Bonietten: en twee van de Matrosen werden in de boepen ghestelt/ om dat zy gheplockhayrt hadden.

Tot den 14. hadden by naest al een weder/ met groot verdriet/ over en weder loopende: sagen veel raveling van stroom/ tgunck soo ons docht wel soo hart voort als te vooren/ soo dat wp vermoededen/ al was ons beseek over de hondert Mijlen van Sierra Liona, dat wp naerder de Guineesche Custe waren als wp meenden/ door dien wp soo veel clepne Dorado saghen/ die hier gemeenlick leven: soo dat wp overlepden West-waert/ hopende daer beter winden te becomen/ als wp naerder Brasilien souden sijn/ alsoo eenige observatien tsebe ons te verstaen gaven/ derhalven resolveerden soo langhe West over te loopen als wp souden connen/ soo niet Oost-waert. Dese dach vinghen wp veel Visch/ soo dat de Scheeps-cost ghespaert worde.

1615. Octob. Den 15. smiddaechs de hoochte twee graden en vijf en dertich Minuten/de wint Supt-West: waren al besich met de Visscherije/t'welck voordeel gaf/ alsoo onse repse noch lanck dueren soude/vonghen desen dach voort gantsche Scheepsvolck soo veel sy in twee daghen conden eten / hier was de Zee soo vol Vis dat onse Ooghen schemerden.

Den 16. smiddaechs hadden wy de hoochte van een graet / en een vierendeel: hadden een eenparighe coelte / met schoon droogh weder: sagen desen dach veel Walvisschen/ die d'andere verdreven / soo dat maer een Bonit gheschoten werde.

De navolghende dagen was het al stil weder / met slappe coelte/ slechte Zee / soo datter veel Visch ghevanghen werde voor tijt-verdrijff.

Den 20. snachts passeerden wy de Linie Æquinoctiael: alsoo wy den een en twintichsten hadden de hoochte van dertich Minuten be-Suyden de Linie. De wint bestont al-te-met wat te ruymen / dat onse cours viel Supt-West ten Suydē/ en Supt-West. Van daghe setteden wy twee Anckers vande bought int ruym.

Den 21. hadden wy de hoochte van een graet twaelf Minuten be-Suyden de Linie: met goede coelte/ de Zee bestont wat grover te gaen / en ons docht dat wy Raveling van stroom saghen/ tot op den vier en twintichste als veranderinge van wint voorviel uyt Oost-Supt-Oost / met een doorgaende coelte: de Blinde raeckte aen stucken door de holle Zee. Onse besteck was be-Westen d'Eylanden van Don Fernando Loronha, doch niet ghesien / noch gheen ghevogelte vernomen/meenden even wel dat wy veel Oostelicker waren.

Den 25. hadden de hoochte van 5¼. graden: Onse cours en wint als voren: twas caeckachtich weder/ met reghen vermengt: en cregen dit etmael noch schoone coelte: Alsoo wy nu op vijf graden waren/ hebben wy onse Stier-lieden/ Assistenten / en Officieren verclaert dat onse meeninghe was te varen nae Terram Australem, en haer lieden het memoriael van Quiros, door Claes Ianssoon inde Hut voorghelesen / om te animeeren / soo datse groote lust en couragie daer in creghen: de passagie beviel de Stierlieden oock redelick wel / die daer seer in verblijt waren: oock alle het volck die den naem van Terra Australia niet en conden onthouden/ schreyent met crijt in de Mutsen / andere op Bardekens / eenighe in haer Tafel-Boecken: hopende voor haer reeckeninghe van soo een treffelicke repse/goet profijt te doen. 1615. Octob.

Den 26. smiddaechs hadden wy de hoochte van ses graden dertich Minuten / hebben dit etmael de wint ghehadt van den Supt-Oosten/ ginghen Supt aen / nu wierden wy ghewaer dat wy soo Westelick niet en waren als ons besteck / en metten stroom al Oostelick mosten ghedreven zijn / en alsoo wy nu de Custen van Brasilien aen boort creghen / gisten dat wy nu oock inde stroom quamen / die om de Supt dees tijdt s Jaers loopt.

Den 27. des middaechs was de hoochte van acht graden schaers/ dit etmael is de wint gherumt/ en gheweest vanden Oosten / somtijts Oost-Noort-Oost: sloeghen onse nieuwe Marseyls en Blinden aen: Onse President Iacob le Maire, was met de Schipper int Jacht / om haer oock bekent te maeckē werwaerts wy varen souden / de Officieren in de Cajupt ontbiedende / en is hun alle gader wel bevallen.

Int laetste van October al Suydelicke Winden/ saghen geen lant/ noch

1615. Octob. noch de Capo S^t. Augustijn, die wy gisten nae by te sijn: Den laetsten hadden wy de hoochte van 13½. graden / hadden dit etmael de wint uyt den Oosten / en Oost-Suydt-Oost / met schoon claer weder en doorgaende coelte. Saghen twee oft drie sweert-Visschen / vele Bonietten, en Albecoren die't Schip stadich volchden / wy hadden hier seer schoon blau water / en saghen dagheliex uyt om lant / en seylen / maer te vergheefs: vermoedende oock om dat wy gheen baet van stroom hadden / dat wy noch een goet stuck daer af waren: het bleec oock uyt de Noort-Oosteringhe van de Naelde van acht graden / twelck is ontrent tsestich Mijlen / nae onse calculatie: Somma wy bevonden dat wy het vrij al wat om den Westen hadden laten gaē / om rupme Winden te crijghen / en van de Cust van Guinea te geraecken: en 'tis seecker / doen wy onse cours West-waerts eerst oversetten / dat wy al de lengte van de Capo de drie puntas hadden / als wy de witte meeukens saghen / en veranderinghe des waters. Doen werde gheraemt soo langhe te laten West overstaen / als den wint soude rupmen / alsoo eenighe gheschriften ons segghen. Met ons besteck vande Stier-lieden / waren al achter door het landt van Brasilien gheseylt / voor de mont van Moranhou, neffens Fernando de Laronho.

Novēb. Den 1. November: hadden wy de hoochte van 15⅔. graden / en dit etmael den wint ghehadt vanden Noort-Oosten / ende Noort-Oost ten Oosten: ginghen aen Suyden / en Suyden ten Oosten / met schoonen voortganck voor de wint en claer weder.

Den 2. smiddaechs de hoochte van 17¾. graden / den wint hadden noch van den Noort-Oosten: de Zee stadich van achter / sonder dijninghen van voozen.

Den 3. was de hoochte van neghenthien graden. Corts nae de middach sagen wy een van de Eylanden van Martin Vaz, te loefwaert aen backboort vanjons / een cleyn hackelich Eylant / meenden dat het Ascention was / niet seer hooch / saghen eerst menichte van swarte en grauwe Ian van Genten, oock eenighe cleyne Meeuwen die wit waren. Veranderden onse cours / om naer het ander Eylant te loopen / en nae de vaste Cust te gieren / om wat naerder by de wal in de streeck van de stroom te comen / die om de Suyt nu liep / soo wy 't Eylandt saghen schooten een schoot om 't Jacht t'advijseren: desen dach passeerden wy d'Abrolhos, en saghen oock dit Eylant / dat wel met ons besteck over een quam. Gaven van daghe de Maets drie Mutskens Wijns inde plaetse van 1¼. tot een teecken van blijschap dat wy die periculeuse droochten ghepasseert waren.

1615. Novēb. Den 4. smiddaechs de hoochte van twintich graden. Dit etmael de wint ghehadt uyt den Noort-Oosten / en Oost-Noort-Oost / onse cours was Suyt-West: twas duysterachtich weder / datmen nauw hoochte conde nemen / 't Water slecht / en t'begost coelder te werdē / twelck men al over twee oft drie daghen conde voelen: wy saghen oock gheen Visch meer.

Den 5. de Wint Noort-Oost: onse cours Suyt-Suyt-West / twerde duysterachtich met betooghen lucht / den voorleden nacht hadden wy regen / en oock van daghe een dichte vlaghe. Variatie elf graden van Noort Oosteringe / soo dat ons Suyt-West ten Suyden / was Suyt-West.

Den 6. smiddaechs de hoochte van 22½. graden / dit etmael was de wint Noordelic / cours Suyt-West ten Suyden / met goede coelte.

1615. Novēb. Den 7. de hoochte van 46. Minuten min als de Tropicus Capricorni, dit etmael calm gheweest/ de wint Supt-Supt-West / met cleyne vooztganck.

Den 8. smiddaechs de hoochste van drie en twintich gradē 35. Minuten / dit etmael de wint van den Oosten / met lieffelick weder / en slecht water / saghen noch gheen Seplen/hoe wel wp maer twintich oft vijf en twintich Mijlē van S^t. Sebastiaens Eylant waren.

Den 9. 10. 11. 12. 13. 14. de wint al upt den Oosten / en Supt-Oosten / met claer weder / al-te-met Noozt-Oost.

Den 15. smiddaechs de hoochte van 32½. graden. De wint upt den Noozden / met harde coelte / de cours Supden ten Westen: wp creghen heden een schrickelicken reghen / waren verwondert dooz de subyte veranderinge des wints/ die rontom liep: soo dat wp inde wint creghen.

Den 16. 17. 18. drooch helder weder / de wint upt den Supden/ onse coursen meest Supt-West/ eñ West ten Supden: al-te-met stilte/ hadden smiddaechs de hoochte van vier en dertich graden thien Minuten/ en der Sonnen opganck ses graden be-Supden t'Oost / ende ondergane be-Supden t'West/ wel veertich graden/ is seventhien graden wassende Noozt-Oosteringhe. Meenden dat ons de stroom groot vozdeel ghedaen hadde.

Den 19. smiddaechs de hoochte van vijf en dertich graden seven en twintich Minuten / stil weder met een cleen labber coeltje / van daghe docht ons het water te veranderen/ te weten bzuyn en dicker alst gheweest was / want saghen veel onsuyverheyts en grups int water als cleyne squallekens / met twee hoozentjes die leefden / en waren soo wit als Cristal / met een bzuyn plackjen aen't Hooft: wp achteden dat dit de Bloyen oft Zee-lupsen waren daer Sybolt de Weert af schrijft: saeghen oock veel Walschot drijven: Het was seer ghetempert weder: verthoonden eenighe Tonijnen. 1615. Novēb.

Den 20. smiddaechs de hoochte van seven en dertich graden/ min thien Minuten / de wint van den West-Noozt-West / onse cours Supden ten Westen / en Supt-Supt-West met slecht water / en claer weder / hadden van daghe de variatie van sestthien gradē Noozt-Oosteringhe.

Den 21. hadden wp de hoochte van 38½. graden/dit etmael de wint ghehadt van West Noozt-West/ met slappe coelte/ onse cours Supt Supt-West / ginck wel voozt / met schoon weder / en slecht waeter/ t'welck te vooren ons docht te veranderen / maer nu weder bzuyn wozde / soo dat wp het Loot wierpen/ maer met hondert Vaem bots gheen gront. Heden saghen wp een tacrken van een Boom met bladeren daer aen drijven / wesende moghelick Croos: en twee witte Meeukens als Lant Voghelt-jens: oock een Schilt-Padde heel groot / soo dat beneffens het water dat verandert en groen werde/ vooz seeckere teeckenen saghen van niet verre van Landt te sijn / en haelt gront te bewerpen. Dese Cust is heel black / soo dat-men gront heeft eermen 't Lant siet/ soo Olivier van Noort, oock gheobserveert heeft: wp waren verwondert van onse hoochte / maer de stroom hadde ons om de Supt gheset: en merckteden dat wp seven en twintich Mijlen dit etmael hadden vertiert. Het begon alhier al weder wat warmer te wozden. Desen avont saghen wp de Mane/ wesende maer seventhien uren out/ als de Sonne een vierendeel upzs hadde gheweest / om dat het soo helder weer was / en de kimmen claer.

1615. Novēb.

claer. De dijninghen begonnen achter te comen.

Den 22. smiddaechs hadden wp de hoochte van neghen en dertich graden 48. Minuten: dit etmael de wint gehadt vanden Weſt Noozt-Weſten / al te-met Noozdelick: de cours was Supt-Weſt: noch al ſchoon weder: ontrent den Noene liepſe Noozden. Saghen heden veel Croos / en witte Meeukens; oock veranderingh van water: ſaghen oock Tonijnen / en een grooten Viſch met een vinne op de rugghe / die water upt ſpooch als een Walviſch. Onſe Preſident ontboot de Schipper en Coopman van't Jacht aen booz/ hun ghevende het journael van Olivier, om de courſen en t'Lant aen te ſoecken / diſcoureerende / en confereerende met malcanderen.

Den 23. ſmiddaechs de hoochte van een en veertich graden 5. Minuten / dit etmael is de wint gheweeſt upt de Noozdelicker handt / met pzopere coelte / met ſchoon weder / ende ſlecht water: Heden hadden wp veranderinghe van water / ſeer groen / als in de Noozt-Zee / veel ravelinghen van ſtroom: oock eenighe Walviſſchen. 'tWerde oock heden ghеſtatueert / dat elck Matroos ſoude daechs voozdaen een mutſkē Spaenſche Wijn hebben / ende ter weeck een Mutſken Olie / om dat de Boter ende de Franſche Wijn gheconſumeert waren.

Den 24. hadden wp op den middach de hoochte van een en veertich graden / acht en veertich Minuten: inde nacht beviel ons een ſtozm ſubijtelick / ſoo dat men de Marſſeyls qualick conde in crijghen. Dooz dit onweder ſaghen wp veel groote en cleene Meeuwen op het water. De Maleſiten tickten int water gheliſck Ian Huyghen ſchzijft: ontrent den noene claerdet op / en ſagen een groote Walviſch bp het Schip.

Den 25. en 26. ginghen wp redelick voozt / t'water was groen / nae Turquois blau / meenden derhalven dat wp verder van lant waren als giſteren: alſoo wp nu hoogher of Supdelicker aengaende / t'lant hen oock Weſtelick ontvalt / met een inbocht wel Supt-Weſt ten Supden inde Caerte.

1615. Novēb.

Den 27. ende 28. variable winden quelden ons / oock al te-met een Travade.

Den 29. ſmiddaechs de hoochte van vijf en veertich graden min thien Minuten: wint en cours variabel: ſaghen veel Croos dzijven: oock eenige Zee-Wolven: tegens den avont was het Schip heel nat / als oock de Seylen op veel plaetſen: een teecken in ons Lant van onweder / dat ons oock daechs daer naer aen quam upt den Noozdt-Weſten.

Den leſten / hadden wp groote coelte ende goeden voozтganck / teghens den avont was het water ſubijt verandert / wierpen het Loot en vonden gheen gront op hondert 50. Vadem: Onſe onder-Stuerman reeckende van daghe te ſijn vijf en veertich Mijlen vant lant / ende over de hondert Mijlen van Porto Deſire.

Decēb.

Den 1. December: ſmiddaechs de hoochte van ſeven en veertich graden net. Dit etmael de Wint gehadt van Weſt-licker hant / aenghegaen Supt-Supt-Weſt: deſe nacht was den coutſten nacht die wp opt ghehadt hadden.

Den 2. ſmiddaechs de hoochte van acht en veertich graden / min thien Minuten / die wint Weſtelick / int laetſte quartier Noozdelick / met ſchoone coelte / ende goede voozтganck: wp conden niet hoogher ſeylen en behouden als Weſt Supt-Weſt / t'welck hier langer het lant loopt / en ſeer wepnich nadert / ligghende Porto Deſire Weſt / of wel ſoo Noozdelick van ons. Somma wp

1615. Decēb. ma wp en conden de wal met dese scherpe winden niet aen booxt crijghen / en raeckteden beneden / dat seer verdrietich is / hebbende de Cust wat te seer gheschout : waren nae de onder-Stuxmans besteck vijf en tsestich Mijlen van Porto Desire, en een en dertich Mijlen van't lant / of de Capo die op dese hoochte lept.

Den 3. en 4. Diversche coursen: saghen veel ghevogelte / met bleeck water : 'tghevoelen was niet verre van lant te zijn.

Den 4. smiddaechs de hoochte van 47½. graden: creghen soo harde wint / dat de Marseyls in mosten / de Zee ginck upter maten hol. Het Jacht Hoxn/wierp tsavonts grōt/ op vijf en tseventich Vadem: wp saghen bleeck water / en veel ghevoghelte.

Dē 5. dit etmael de wint gehadt variabel : wp ginghen by naest Westelick / om't lant aen booxt te crijghen : dit was seer schoon weder / nochtans soo cout dat wp ons Voeten in de Kop niet conden verwarmen : wp saghen veel teeckenen van't lant/Walvilschē/Croos/ doode Pinguijns / Vleughels van doode Voghelen : wierpen gront op 64. Vademen / seer grau swert zant/ tsavonts wierp de Jacht 54. Vademen : saghen bleeck water: die coelte was van den Noxden/ gingen West en West Supt-West aen/schoon claer weder : Dese middach gisteden de Stierlieden/ noch sesthien Mijlen van lant te wesen.

Den 6. smiddaechs de hoochte van 47. graden 25. Minuten. Dit etmael de wint ghehadt upt den Noxden / ginghen West Supt-West/ ten naesten by soo hooch als wp seylen conden/ wierpen van de mxgenstont gront op vijftich Vadem: op de middach hadden wp twee en veertich en drie en veertich Vadem / wit en swart sant-gront/ met cleene steentjes: het was heden warmer weder / soo dat wp maeckten dat het veel verscheelde van de Supt-Weste winden : Die hier waeyen sijn meest tusschen Noxt en West / selden van den Oosten. Ook observeerden wp hier / dat met den Somer alst nu hier is / alst hart begint te waeyen / een stijve coelte/ oft storm/ dat het niet langh en duert / comende dickwils subijt overvallen als een Travade/ maer drie/ vijf oft ses upxen daer naer/ of een dach ten lanckxten/ ist al weder mop weder / en slecht water : Alst hier coelt heeft men veel Meeuwen/ en ghevoghelte groot en cleyn/ dan alst schoon weder is niet veel. Olivier van Noort sach op acht en dertich Vademen lants/en wp hadden nu 42. en 43. Vademen : hy seylde drie daghen Westelick naer het lant / al gront hebbende / soo dat dese Cust seer black loopt / en buyten gheslicht van lant altijt gront/ van Rio de la plata : tot Magallanes: Van daghe setteden wp onse cleene Sloupe in Schip op / om in Porto Desire haest ghedaen te hebben/ d'een Boot om water / d'ander om ander ververschinghe / ook om in de langhe daghen om de Supt te raecken / en de Somer te gebruycken. t'Was heden een schoon weder / met een claren Hemel. Andere die ons na-comen moeten de Cust soo niet schouwen/maer 'tlant stout aensoecken / sonder eenighe vreese/ gelijck Magellanes, Draeck, ende andere ghedaen hebben : en upt Porto Desire gaēde 'tlant lanex houden. Nota bene.

Aldus seylende West / en West ten Zupden / met een mope coelte/ sagen ontrent Supt-Wester Sonne het vaste Lant van America, be-Noxden Porto desire, nae de wal seylende / wierpen al-te-met twintich/na thien Vademen/ eerst sant/ daer naer singhel : seylden tot ontrent een en half Mijl vande wal/ en settedent op thien Vademen singhel-gront.

1615. Decēb.

1615. Decēb.

Numero 1.

A. IS de Spieringh Bay.
B. De plaetse daer wy met de Schepen in groot perijckel aen de wal dreven.
C. Is het Voghels Eylant.
D. t'Leeuwen-Eylandt.
E. Het Conincx-Eylandt daer wy onse Schepen selfoon maecken.
F. Verbrant ons Jacht.
G. Is de water-Plaetse daer wy met veel moeyten water haelden.
H. Syn de graven vande Patagones op hooghe Clippen/ daer waren beenen onder van thien en elf voeten lang.
I. K. Syn twee Zee-Leeuwen.
L. Syn Harten met seer langhe halsen.
M. Voghel-Struysen die wy hier vele vonden.
N. Een Steen van natuere ghegroeyt ende verthoont sich als een Mich.

1615. Decēb. ghel gront. Vondent geraden dese nacht hier te anckeren en niet naer Zee te legghen / om te behouwen dat wp hadden / alsoo de stroom hier seer om de Supt gaet / jae dat uit setten de betingh / roockte vant lon / dat soo snel te cluse upt vlooch / dat wp het leschteden / of het sonde ghegrant hebben : daer ginck soch achter upt / als of het met goede coelte seylde : achtende dat het de Ebbe is / die upt de Nooxt comt. De Cust streckt hier Supden en Nooxden en saghen Nooxt Nooxt-West 2½. Mijl van ons een hoeck daert scheen ofter een Bay / of een inwijck tusschen 't lant inliep / tusschen twee hoecken / die over malcanderen sneden / met twee Bergen of groote Clippen. Dese Clippen van hier onder seyl gaēde / en Nooxden ten Westē / of wel soo Westelic van ons legghende / verloxen die: en sagen doen een groot stuck van't landt / van bupten eenen hoeck / de welcke scheen of het hem vant lant afsonderde / twelck wp naderhant bevonden / alst Nooxden ten Westen / en Nooxt-Nooxt-West van ons lach / een groote spacie tusschen hēde synde / soo dat het de plaets was daer Olivier schrijft ghemeent te hebben dat het Port Desire was. Ons docht datter eē groote stroom upt most vallen / al waer de Ebbe of stroom upt de Nooxt teghens crupste / oft teghens aen sneet / soo dat het barnde als oft Clippen waren : maer wp bevonden / dat het de uptval was van den Ebbe / upt dien inbocht / dat teghens het ander water aen liep.

Den 7. smoxghens vroech lichteden wp't Ancker / en seylde neerwaerts om Porto Desire de Haven te soecken / met een achter-vloet / een en een half Mijle de Cust lanex / was een schoon Velt-achtich leech lant / wit / of het Crijt en Sant ware : snachts aen de Sterren hadden de hoochte van 47½. graden : Terstont quamen wp een Eylant te sien / dat een goet stuck van de Custe lach / waer aen wp bemercten / dat hier de Haven most wesen: terstont werden wp Porto Desire kennende / wesende leegh lant / den Nooxt hoeck als witte Clippen / daer wp een Eylandeken van saghen ligghen / de Haven / insiende. De Nooxt-hoeck hooghер synde / als de Supt-hoeck : hebben dus al Supt Supt-West heen gheseylt / en Supden / met schoon weder. Hadden corts een droochte vernomen daert ses oft sevē Badem diep was / en de stroom daer teghens ravelde / daer wp draghende hielden / en creghen terstont dieper water beerthien Badem : dit was al singhel-gront / saghen be-Supden Porto Desire, diep in t landt heel hooch hackelich geberchte / eenich blau / eenich wit ofter sneeu op lach. Wp seylden met de Vloet na de Haven / en liepen in een gat daer veel droochten en clepne clippighe Eylandekens en rutsen waren / seer nau om in te comen / en hebbent geset / en met de Boots ghevaren om beter gheleghenthept te soecken / die rapporteerden dat wp 'trechte gat of Canael niet in gheseylt waren / dwelck be-Nooxden ons lach / en waeren in een kille daer men nieuwers heen conde / wp laghen op 4½. Badem. Als men voor dit gat is / siet ment heel diep inloopen / en wijt als een Revier / oft als de Rhijn ontrent Schencken-Schans, oock diep met hooch water / maer met laech water ist vol Rutsen / soo dat het valt 3. Badem op en neer. Wp laghen hier al aen de gront / en t'Roer van't Schip gheknelt / dat het soetelick wiechde / hadder quaet weder gevallen / wp souden't quaet genoech gehadt hebben van den Oost Supt-Oostē. t'Savonts quamen de Boots weder van de rotsighe Eylandekens / brengende de soode van diversche Visschen: als

1615. Decēb.

1615. Decēb. als Cabeljau/Gullekēs/ en Schelvis: oock Visch als Carper: mede upter maeten groote Spierinck lanck sesthien duymen/daerom wp dese inwijck noemden de Spierinckbay: oock vette Mosselen: snachts quam onse ander Sloep aen boozt/ brenghende hondert vijftich jonghe Pinguijns/ en 2. groote Zee-Robben/ van het Pinguijns-Eylant/ twelck stijf twee Mijl 't Zeewaerts/Oost Supt-Oost en Supt-Oost ten Oosten van Porto Desire lept/ daer abondantie van Voghelen is.

Den 8. smozghens booz dage/ de wint Supt-West/ liepen wp upt het gat/om booz het Canael te raecken: wp sagen na Sonnen opganc een grooten roock opgaen/ dochten dat het van de Patagones was: oock saghen wp veel bonte Bzupn-Visschē twater booz haer hooft blasen/ hadden dwerse steerten/ niet ongelijck de Bzupn-Visschen die Sebalt de Weert in sijn Caerte stelt. Smiddaechs sagen wp noch eens de rooc op gaen van de Inwoonders. Nae middach liepen de Haven in van Porto Desire by naest tot een Mijl/ daer wp het setteden/ dat was hier tusschen 2. steenige Clippen Wallen/daer't twintich en vijf en twintich Vademen diep was/ al steenen Clip-grondt/ soo dat t'Anckr niet wilde houden/ en 'twaepde stijf van den Noozdt-Westen/ soo dat wp met ons warp en dagheliicr Ancker booz ginghen/ als oock het Jacht/ en bzeven teghens de leegher wal: en bevielen met de Ebbe heel bzooch/ nits het hier 2½. en bzie Vadem op en neder vloept/ doch t'beviel op een slechte keeselinghe steen-gront/heel op sijn kimmen/ en lagen in groot perijckel achter int rijsen/maer het Schip schoot met een hozt daer af/ en bieldaer teghens aen: hadde het daer op blijven staen/ en soo bevallen/ t'hadde omgevallen: booz bleef het heel vlot/en alsoo het met backbooz tegens de wal en steenē lach/ was het aen stier-booz ses/ seven/ acht Vademen diep/ soo dat het teghens heel steple Clippen lach: soo dat wp met stil water/ en wint ons werp Ancker upt bzochten/ en wondent van de wal/ en aen twee Anckers vast ghelept: 't Jacht met de Vloet oock vlot raeckende/ wondent oock van de Wal/ maer een stozm soude ons weder aen de Wal ghedzeven hebben. Savonts quam onse Sloep aen boozt ende hadde 'sConincx-Eylandt ontdeckt/ bzocht de halve Schupt vol Eperen: de Boot van't Jacht bzocht veel Voghels/ als Rot-Ganse: hadde oock veel Robben vernomen op de Clippen; daer was oock goede ghelegghenthept om met den Seeghen te Visschen.

1615. Decēb. Den 9. wast claer Sonne-schijn weder/ de Wint Noozt-West/ en West Noozt-West/ en laghen op leegher wal/ en effen steen-gront/ booz warp-Ancker/ en een swaer Ancker/ maer ginghen booz/ ten laetsten hielt. De Vloet incomende/ maeckten wp Sepl/ in de wint laverende/ tot 'sConincx-Eylant/ maer niet daer achter/daer't Jacht wel quam/ Ons Presidēt ginck aen tselfde Eylandt om te sien nae eenighe Bzieven oft teeckens van Spilberghen, oft andere/ maer vont niet/ dan een Rae van een Besaen: twas een rupch Eylandt/ van cleyne Boomkens/daer upter maten veel Meeuwen in nesselen/ en ontelbaer Eperen/ daer wp soo veel creghen als wp begheerden/ doch waren meest al bupl.

Den 10. sont onse Presidēt onse groote Boot/ aen de Noozt-sijde van't vaste lant/ om naer water te vernemen/ dan niet ghevonden als sout water in een Valleye: ginghen boozts op d'Eylanden om onse cost te soecken/ mede bzengen-

1615. Decēb. de hondert vijf en tseventich water Voghels / swart van coleur / met Eyeren van differente soortē groot en clein: noch een Reyger/ en een Pittoir / die daer veel waren: wy vonden op't groen Voghel-Eylant teeckens van Hollantsche Schepen / als sticken van Potten / en Aerde dzinck-Cannen. Desen avont raeckte Coninck-Eylant in brant / door ongheluck van't Vyer ghestoockt om te warmen / dat soo seer roocktede / datmen vreesde de Patagones daer mede wacker te maken. Ons volck dat aen lant gheweest hadde / vernā niet dan spoor van ghedierte met ghecloven Clauwen / t'gheberchte meest van witte sachte steen.

Den 11. dede de Presidēt de Boot weder mannen/en sont mede Aris Claessoon, ende Claes Ianssoon, met d'assistenten / om te gaen nae de Baeck aen Zee staende / om alsoo te becomen teeckenē van Schepen die daer gheweest waren / oft Brieven: maer twas al vergheefs: oock hielden de Journalen dat aen de Supt-zijde vant vaste lant soet water te becomen was / maer vonden niet.

Den 12. is de Presidēt selfs met sijn Broeder Daniel le Maire met de Sloupe aen de Noort-sijde van't Eylandt ghevaren / met twintich Musquettiers/ en ginck door 't lant 1½. Mijl / door een dorre champaigne sonder gheboomte/ geen versch water vernemende/door de droochte / wy saghen grooten Roock opgaen achter een Berch / al waer wy volck vermoededen: oock veel Wilts als Harten/ met seer langhe halsen / seer schoy van ons. Vonden eenighe Graven van de Patagonen op hooge Clippen en Steen-Rotsen / daer al steenen op ghelept waren/daer waren Beenderen onder van thien en elf voeten lanck.

Den 13. heeft de Presidēt weder de Sloupe doen mannen / ende is met alle de Assistentē met de Vloet de Revier meer als twee Mijlen opwaerts gheroeyt / gaende drie maels te lande / twee mael aen de Noort-sijde/ en eens nae de Supt-sijde / een groot stuck Weechs by de Zee-cant lanck over Berch en dal; sach wel twee schoone diepe groene Vallepen/ daer water in was gheweest. Olivier en Candisch van sijn twee repsen segghen datter versch water moet wesen aen de Supt-sijde/ maer wy vonden niet.

1615. Decēb. Den 14. is de Presidēt, met Aris Claessoon en twee Assistenten neerwaerts nae de Supt-hoeck ghevaren/ daer Huydecoper begraven is/ en na de Put daer Cādisch af schrijft maer vonden niet. De Presidēt meende een Hart te schieten/ maer raeckte niet: ginck in de Sloepe/ en voeren aen't groene Voghelen Eylant/en brocht ontrent hondert Voghelen: schoot oock de seghen en creech 1½. Ton Spierinck/ende andere soortē van Visch/en brochtse aen boort. Na noen voer hy weder aen de Noort-sijde van't vaste lant/teghens over het Eylant/daer wy laghen / een wepnich over het gheberchte in een groene Vallepe/ dede hy een Cupl delven van vijf en twintich voet int ronde / en vijfthien voeten diep / maer alse elf en twaelf voet diep was / begon het water door d'Aderen van onder/ en van sijden/ upt den Noorden en Westen te comen/ heel claer / maer brack.

Den 15. is de Sloepe weder naer 't Voghel-Eylandt ghesonden / en brocht twee Ton Spierinck:en tsestich verschepde soorten van Vogelen: hadden twee Zee-Leeuwen ghedaghen / op een Clippe sijnde van sesthien voet lanck/'t Hayr aen den hals sijnde wel een Vingher lanck/ ende op't lijf root: sy waren soo groot als een jonck Peert: men conse met een hant-spaet nau doot slaen / in vijftich Slaeghen: seer vreese-

1615. Decēb. vreeselick en wonderbaer om aen te sien / dick van Cop en Hals / voor twee vreede Handē en achter twee / waer mede sy snel comen door't water swemmen: het Vel is swart en de Hupt lanck veerthien voeten / en ongelijck dicker als de beste Offenhupden van Indien, oft in Hollant. Het Vleesch is goet / en redelick van smaeck. Men dolf hier een groef of Voor nae de Put van 'tgheberchte af / om de reghen daer in te lepden / en soo versch water te crijghen.

Den 16. heeft het Scheepsvolck t'water upt de Put ghehaelt / maer t'was onbequaem door de vrackhept om te dzincken.

Den 17. is de Presidēt weder met het Jachts Boot neerwaerts ghevaren / om versch water te becomen. Van daghe vrochten wy ons schip Eendracht aen de Noortsijde aen de wal / met hooch water / bevielen heel droogh / soo dat het heel schoon ghemaeckt worde aen back-boort dien dach.

Den 18. is ons Schip Eendracht heel schoon ghemaeckt: vallende met de spzingh van de nieuwe Maen heel dzoogh / soo datmen daer om conde gaen / in Clep gront / met wat singel / vallende veerthien voet waters. Het Jacht sat op Strant op singel-gront / maer heel dzoogh / twee Mosquet scheuten van ons Schip. De rupchte daer mede wy vrandeden haelden wy vant vaste lant / daer oock bequame steen is tot ballast.

Den 19. nae middach is de Presidēt met de Schipper die siecklick hadde gheweest / nae 't Jacht comen wandelen / om te sien hoe het schoon ghemaeckt worde / vertrocken corts daer naer / en men bestont met rupchte de Back-boorts sijde te vranden / maer de vrant vattede soo heftich inde Cajupt en in het Want / dat het vyer niet te vlusschen was / en verbrande alsoo gheheel in ons ghesicht: snachts ginck het Crupt eerst aen vrant / en de Stucken / daer yder voor ghevreest hadde. 1615. Decēb.

Den 20. is de Presidēt, met alle de Assistenten / aen het verbrande Jacht ghevaren / en hebben den vrant gheleft / saghen datter niet veel overich was: dat Yser / ende d'Yseren hoepen werden inde sloep geladen / en aen't Schip Eendracht ghebzocht / dat nu al van lant was / oock het Gheschut / en d'Anckers. Wy sochten seer nae het ghelt achter op de kiel van't Schip / oot bupten int water op de Strant / dan costent niet vinden / maer 'twas met te slach vant Crupt int water ghesmeten / daer upt wy het noch vonden / t'savonts soeckende lancx de Strant / en vonden met het leechste Water een clomp ghesmolten Silver / dat soo swart was dat Frans Claessoon Assistent die het haelde niet en kende / en ick t'selfde kennende / alsoo daer een heele Reael van achten in stack / en voorts soeckende met alle man vonden in alles vijf en dertich pont Silvers.

Den 21. smorgens na de vroegh-Coft / Is de Presidēt met sijn Assistenten weder aen't lant ghevaren / maer t'water was niet laegh ghenoegh: maer t'savonts ontrent drie uren / ginck hy weder aen lant en vont noch twee pont Silvers.

Den 22. noch al aen het vrack ghesloopt. Dese verleden nacht heeft het soo gheweldich gewaept / en duerde dese gantsche dach / dat de Sloupe die om Vis upt was / niet conde aent Schip comen / ende de maets bleven snachts in de coude wint en reghen: soo dat het veel ergher was als een Travade: de Volck-vanghers mosten aen.

Den 23. quam de Boodt aen boort / met Vis en Voghels geladen voor tachtentich mannen honderd vijftich Voghels: snachts weder een vlieghende storm.

1615. Decēb. Den 24. zijn wy weder doende gheweest aen 't Jacht te sloopen/ sochten weder nae versch Water/ maer vonden niet.

Den 25. heeft de President gheremarqueert dat eenighe Herten/ ende viervoetighe ghedierten/ tot drie diversche repsen over het gheberchte quamen/ dwers nevens ons Schip/ beelde hy hem in dat sy daer quamen om 't verssche Water/ ghelijck hy ook bevonden hadde aen de Capo de bonne Esperance, sont straer eenich volck derwaerts/ die daer vonden in de Vallepen twee Putten met water/ maer waren niet diep ghenoech/ derhalven wy die diepte/ om meer te crijghen.

Den 26. wast schoon weder/ soo dat de Sloep weder om de Cost upt ginc: brocht ontrent twee hondert Voghels. Smorghens is de Schipper aen landt ghegaen met Aris Claessoon, om de water-plaetsen te visiteren/ en vonden nu abondantie: soo dat wy van daghe noch aen boort brochten vier Vaten waters/ twelck wit en heel dick was.

Den 27. smorgens/ is ons volck aen lant ghegaen om water te halen/ brochten elf Tonnen water/ dat wel dick van Clep was/ maer soo soet als een Note. Hadden weder sulcken storm dat het scheen dat de Mast over boort soude gewaeyt hebben: soo dat het volck klauwertich worde/ door stadighe onweder: t'hadde ook sijn swarichepdt om met het Schip upt de enge Reviere te comen/ daer soo quade Anckergront was.

Den 28. overviel ons soo groote storm als wy opt hadden ghehadt/ soo dat het Schip op twee Anckers lagghende/ door ginck op sachte Clep gront/ en teghen 's Coninck-Eylandt dreef/ zijnde al steen en Clip/ soo dat wy met het achter-Schip aen gront saten: maer als het water wies/ raeckten daer af door Godts hulpe. Waren van daghe besich om water te halen/ twelc seer moepelick was door oneffen weghen/ met Galey vaetkens op de schouderen: dit water was oock wit en dick/ door de Kickvorschen en andere ghedierte: mosten oock wacht upt setten/ voor den aenval der Patagonen. Het waepde hier alle daghen schrickelick. 1615. Decēb.

Den 29. verhief hen weder de wint smorgens. De President ginck met d'Assistenten aen lant/ aen de water-plaetse/ daer de Matroosen het versch water schepteden/ die droeghen soo blijtich dat het bel van haer schouderen ginck/ jae 75. Galey-vaetjens een half Mijle weechs: eenighe waren ghesaden met Musquetten/ om niet overvallen te worden: Dese groeve vol waters strectede hen langer de gantsche Vallepe.

Den 30. is de President aen lant ghevaren/ met onse Corporael/ Aris Claessoon, ende Daniel le Maire en twee Bootsghesellen/ om het Loot dat seer onghesien en swert was te versmelten/ dat upt de Jacht ghebercht was: en vergoten dien dach ses hondert ponts Loots/ alles in baren/ arbeydende in de hitte/ ter wijl de andere besich waren met water te halen. De President liet van daghe voor d'eerste repse sien de Caerte van Australia, t'welck onse Opper-Stierman/ en hooch-Bootsman wel behaechde: wy creghen van daghe thien Vaten waters aen boort.

Den 31. des smorghens wast schoon weder: t'volck weder aen het water halen; ende een partie aen 't Jacht om de rest te berghen.

1616. Ianuarij Den eersten Januarius/ wast seer schoon weder/ soo dat de Somer een fraeyen aenvanck nam: de Maets droegen vast de Vaten vol. De President voer aen de Suyt-sijde aen een Eylant daer hy meende eenich Wilt te schieten/ maer twas te schou/ stack het aen brant/ en bran-

1616. Ianuarij

en brande door de droochte heel af. En alsoo het van daghe nieuwe-Jaers-dach/ quamen eenighe van't volck/ met Trommelen/ Trompetten/ en Duytsche Fluyten voor de Cajuyt/ het nieuwe Jaer spelende/ daer voor zy vereert werden met een Canne Wijns/ en een yder van de Maets nae de vroech-Cost een Mutsken Wijn.

Den 2. saghen wy twee Regenboghen/ daer een vlaghe reghens naer volchde/ sonden ons volck weder aen lant om water. De President heeft van daghe de reste van't Loot en Tin ghesmolten/ en aen boort ghebracht/ alles in baren van vijf pont/ tot ontrent duysent vier hondert pont Loot/ en veertich pont Tinne.

Den 3. de voorleden nacht was het schoon weder/ ende het hadde ghedout: maer twee uyren nae de vroech-Cost/ verhefte hem de wint seer sterck/ van den Noort-Noort-Oosten/ geduerende tot den avont/ soo dat op goet weder hier gheen reeckeninge is te maecken: wy hebben van dage ons Schip van buyten gheteert: De President heeft heden sijn resolutie beginnē te stellen/ en verstont van Aris Claessoon, dat de Schipper de selfde niet wilde teeckenen/ sonder reden daer af te gheven: cregen heden seven Vaten waters aen boort.

Den 4. ginghen de Matroosen om onse ordinarie provisie van water te halen. De Onder-Stierman om de zoode/ die een wonderlicke Visch vinck: hadde een steert als een Ratte/ vier groote breede Vinnen/ en een snuyt aen de mont met perfecte Tanden boven/ en ander/ hy hadde Eyeren int lijf/ en scheen een soorte te wesen van een Haye/ sonder schobben/ heel glimmende/ en vilden hem.

Den 5. heden werdender thien Vaten waters aen boort ghebrocht soo groot en cleen. Als de President met sijn volck aen Tafel sat/ liet hem de Schipper ontvallen/ dat hy wilde naer Oost-Indien gaē/ dat de Piloot en Claes Iansloon hoorden/ en op malcanderen sagen/ en hy lachte by hem selfs/ waer mede hy soo veel te weghe brocht/ datmen het volck niet en heeft uyt het hooft connen praten/ van naer Oost-Indien te gaen: soo dat het niet ginck nae de wille van de President. Ons volck saghen aen de Water-plaetse drie Struys Voghels/ sijnde de eerste die ghesien waren.

Den 6. is de President de Revier opghevaren/ om sijn streeckinghe te sien/ en waer datse belangde/ dan daer stack op groote storm tot den avont toe/ dat hy weder keerde. Wy waren alle seer verslaghen/ door dit continueel onweder/ en besonder alsoo wy een periculeus exploict voor handen hadden. Heden liet de President Claes Ianssoon lesen sijn instructie vāde Raet voor de eerste reyse: en verordonneerde een Vat ghebrandewijn van de Coopmanschap tot provisie van't Schip/ om in Zee uyt te deelen/ creghen heden twaelf Ton waters aen boort.

Den 7. stelde de President een pael op't Eylant/ met een Loot/ en een Blicken busken/ of Cokerken/ in t'welck was een Brief/ verhalende van ons arrivement aldaer/ en van onse gantsche reyse. En resolveerde ter gheleghener tijdt af te drijven/ om slaechs te legghen.

Den 8. dreven wy op diep met de Ebbe/ buyten het Eylant/ hadden vande morgen een stijve Donder vlaghe/ en oock reghen: wy settedent terstont/ daer volchde wint en regen niet weynich/ twelck veel de couragie benam om t'Suyden te passeren/ bysonder als de Schipper seyde/ dat het noch dickwils daer suer uyt soude sien: jae Ian Schouten die een ander hoorde t'animeeren/

1616. Januarij

nmeren / om dat hy sijn Schip verlozen hadde / vraechde al-te-met / of men malcanderen op een Vleesbanck wilde brengen : alle die propoosten waren verdrietich om hooren. Dese dach wert niet uptgherecht om t'onweder.

Den 9. waepde het weder een halve storm / soo dat wy niet conden t'sepl gaen : lieten de Boot noch eens om t'laetste water varen nae de middach / en creghen dat aen boort.

Den 10. zijn wy met een proper coelte / en mop weder tsepl ghegaen / maer op de middach quam ons de wint teghens uyt der Zee : ons Boot voer aen t'Robben Eylandt / en de Sloep aen't Voghels-Eylant / vinghen veel Visch / en Voghelen.

Den 12. werde onse Sloep ghesonden naer de Pinguijns Eylandē / om Pinguijns te halen ende die te souten / oock om Eyeren. De Boot voer aen't Robben Eylandt / daerse ontrent twaelf Zee-Wolven met Busquetten doot schoten.

Den 13. quam onse Sloep met de Pinguijns weder aen boort / die snachts inde Spierinck-Bay hadde gheleghen / waren meest bedorven / door de hitte / maer souteden een Oxhooft vol. Saghen oock drie oft vier Zee-monsters / hebbende grau Alverwich hayr / met langhe Becken / als Crocodillen. Des na middaechs seylden wy uyt Porto Desire ; en door stille wint settedent / maer als die corts daer naer wackerde / liepen wy't Zee waert.

Den 15. smorghens hadden wy Donder en Blixem / met herde slaghen / en veel Haghel caecken van de Suyt Westen / dat het Schip op veel plaetsen wit was : concluderden uyt generael dat het Suyden in equipollentie veel couder is / als het Noorden : en was met dese Suyden wint veel couder als met ons de Noorde Wint inde Herfst : 1616. Januarij

ginghen meest aen Suyt Suyt-Oost / en Suyt-Oost.

Den 16. lieffelick weder : hadden smiddaechs de hoochte van vijftich graden / thien Minuten min : en maeckten gissinge dat ons de stroom om de Suyt settede / oft Suyt-West naer de Straet Magellanis : wy saghen noch eenighe Pinguijns soo dat wy niet verre van lant waren / en twater heel bruyn : wy lepden ons mette stroom t'gat om te drijven be-Suyden / om alsoo de wint ons van't lant van de Straet hout / die wy geerne souden verkent hebben. Dreven snachts in stilte.

Den 17. smorgens wast stil / lieflick weder / maer smiddaechs door de betoghen lucht gheen hoochte ghepaelt. Heden zijn onse Assistenten wat beschrolt om haer desperate propoosten / die sy gebruyckten van wel te willen naer huys varen / met de welcke sy andere de couragie seer benamen.

Den 18. was de wint van den Suyden : sagen veel Walvisschen : De President achter uyt de Galerije siende / sach de Eylanden van Zebold de Waert, die hy stelt inde Magellaensche Caert / en laghen ontrent drie Mijlen van ons / Suyt-Oost : en legghen van de Straet Oost Noort-Oost / en West Suyt-West ontrent vijftich Mijlen : wy hadden rechts te voren ghewent / anders souden wy daer by lanck heen gheloopen hebben / soo wy daer nu boven of be-Westen liepen : smiddaechs door betoghen locht conden gheen hoochte becomen / de Son nochtans hem daer naer openbarende / bevonden dat wy souden gehadt hebben 51½. graden : en dat de stroom ons om de Suyt settede / tsavonts begont te coelen / namen de Marseyls in : maer het weder beterde / en lietense de gantsche nacht staen / door dien

het

1616. Ianuarij

het tamelick sicht was: t'was hier beter weder als in Porto Desire.

Den 19. smorghens was het seer mor warmachtich weder / slecht water / de wint Westelick / wy saghen veel Wal-Visschen / en cleene lant Meeukens / wy saghen gheen Croos dyjven / soo dat int Suyden gheen Eylanden moeten wesen / en daer quamen groote dijninghen van daen / naer de wint die daer waepde / smiddaechs hadden de hoochte van twee en vijftich graden / t'savonts maeckten gissinghe de hoochte te hebben vande Straet van Magellanes, wy bevonden dat al de Vis die wy in Porto Desire ghevanghen hadde / soo dzooch was gewordē dat se nau te beuckē was / dat al haer smaeck verlooren hadde: tsavonts begon het wat te coelen van den Westen / soo dat het te nacht stormde / seylende met schover-Seyls / nochtans twater niet hol / mits het een opperwal was / maer t'Schip slingherde gheweldich.

Den 20. smorghens begon het quaet weder te stillen / waepende met buyen van de Westelijcker hant / met betoghen locht: saghen veel Croos dyjven / en Voghels die onder twater queeckten / sonder twijfel van de Straet van Magallanes: hadden smiddaechs de hoochte van dzie en vijftich graden / t'weder te begon te claren: twater noch al bruyn / blauachtich. Wy hadden tfedert wy uyt Porto Desire liepen vochtighe locht / soo dat het alle dinck ontliet / Marmelade / Honich / het Parckement van de Caerten in de Cajuyt / wy waren in groote hoope dat ons de stroom om de Suyt settede / en door t'Suyder / of naer het Suyder gat trock / t'savonts de wint uyt dē Supt Supt-Westen / lepdent West-waert over / met stil weder / soo dat wy wepnich vertierden / te meer dat wy seer groote dijninghen creghen uyt den Supt-Westen / die de vaerdichept van't Schip benamen.

Den 21. was het smorghens heel lieffelick weder / de Wint Supt-West / hadden van daghe een harde reghen-caeck / doch corr / nae stilte / smiddaechs de hoochte van dzie en vijftich graden schaers / is voorts den gheheelen dach schoon weder ghebleven. Wy stopten van daghe een leck boven de knyes / dat heel groot was / daer mede wy van't pompen verlost waren: Snachts conden wy in onse Coyen ons niet verwermen.

Den 22. was het heel stil weder / vertierden niet.

Den 23. smiddaechs dzeven wy in stilte / en wierpē tloot op vijftich Vadem singhel-grout: inden achter-noen aengaende Suyden ten Westen saghen wy of het Eylandekens en bzoecken waren / setteden onse cours aen Supt-Oost / om het Lant mis en boven te loopen: snachts wierpen wy het Loot op veerthien Vadem / onse President slicp dien nacht niet / mits hy in groot bedencken was hoe de saeck soude afloopen / mits hy onverwacht dit lant vernam.

Den 24. smorghens saghen wy voor uyt niet dan lant / daer door Supt-Oosten ten Oosten aen ginghen / sijnde met de variatie Supt-Oost / soo als het Lant streckte / te weten / Supt-Oost ten Oosten / en Supt-Oost: waer over onse President seer verslaghen was / meenende dat het nae het Caertjen van Willem Ianssoon al vast lant was / en also hem de Custe niet om de Suyt en ontviel / maer seer Oostelick strecktede / vreesde hy dat het noch meer Oostelicker soude strecken. Want als wy Supt-Oost ten Suyden aenginghen / saghen noch al voor uyt Landt / als Eylanden / heel hooch / dat ons docht met sneeu bedeckt te sijn / maer gheleeck ghebroocken Lant meest. Ten laetsten

1616. January. onsen cours noch wat lanet de wal houdende / saghen een gat of Canael daer groote stroom upt quam / ravelick teghens het Zee-water seer hiert het gat quam upt vallen / soo dat het soo ravelde / en brande teghens malcanderen / dat ons het met eicke Zee t'Schip tot de blinde riee / jae bp nae de geheele boug-Spriet onder water viel / door dien het water soo teghens malcander schermde: wp hadden hier gheen gront / en twas uytnemende diep int Canael: namen de hoochte op 55. graden schaers. Nae den noene liepen wp nae het gat toe / werwaerts ons oock de Vloet trock / maer alsoo het stilde / en de wint ons tegen quam / hebbent de nacht bp ghehouden.

Den 25. smorgens sijnde schoon weder / seylden al het Canael in / cours doende eerst Supt / Supt-Oost / nae Supden / en saghen aen beyde sijden landt dat Berch-achtich en hackelich was: wierpen in de Straet een Mijle van het lant dat aen back-boort lach / het Loot op vyftich Vadem schulp en steentjens: alsoo met groote vreughde seylden wp door de Royale passagie: Godt danckende dat hp eenstdeels verleent hadde / nae t'ghene wp soo verlanght hadden. Daer naer wert met ghemeene resolutie des Raets / het Westelickste lant ghenaemt Mauritius de Nassau: en het Oostelickste Staten lant. Inde Straet-selfs / hadden wp soo harden stroom die in de Noort-Zee viel / dat wp dien nauwelick conden door seylen met top-seyls coelte / hier was gheen gront: Sagen hier veel Creos drijvē / oock Pinguijns / Zee-Robben / en seer groote menichte van Wal-Visschen soo inde Noort-Zee / voor de passagie / als mede inde passagie selfs ende inde Supt-Zee / soo dat't een verwonderinghe was te sien / oock dat het Schip int seylen die moeste wijcken ende cours veranderen. Onsen Opper-Stierman heeft voor de passagie een Cabbelhau gevangen. Onse Stierman was aen de stenghe / sach Supt-Oost en Supt-West gheen landt. Op Mauritius lant saghen wp de Sneeu op sommighe Berghen legghen / maer op Staten lant docht ons eenige groente te syn. Het scheen datter aen beyde sijden goede Reeden waren / en Havens / met al de inwijcken en bochten en stranden van Sant: principael in Staten lant, al waer Noorden af een Eylant scheen te legghen. Het Lant Mauritius liep Noort-waerts af seer leeg-achtich / aen de Zupt-sijde Berch-achtich. Wp hadden smiddaechs de hoochte van vijf en vijfetich graden seg en dertich Minuten: ginghen Supt-West aen: de dijninghen quamen hier van voren / en twater dat gilteren heel grondich sach / wiert blau. Het Staten lant saghen wp streecken aen de Supt-sijde meest Oost / en Mauritius streckte binnen Oost ten Noorden / en West ten Supden / de breede Supt en Noort ontrent 10. Mijlen: En ontdeckte sich 't lant West op soo verre als men sien mocht: en Staten landt soo verre Oost Supt-Oost op alsmen met claer weder dat hooghe Lant ooghen conde. Corts nae de middach wert het mottich weder / met goede coelte / de dijninghen van voren / vande Supt Supt-Westen / sagen int Noort-West / en West Noort-Westen veel hooch lant / schijnende ghebroocken lant te zijn / dat be-Supden de Straet lept. Teghens de nacht liep de wint teghens / met holle dijninghen / soo dat wp voorseecker statueerden dat wp nu de Supt-Zee beseylden / en die passagie door gheseylt hadden / die voor alle Menschen tot nu verborghen hadde gheweest. Hier was groote menichte Doghelen.

1616. January.

Den 26. smorghen continueerde de We-

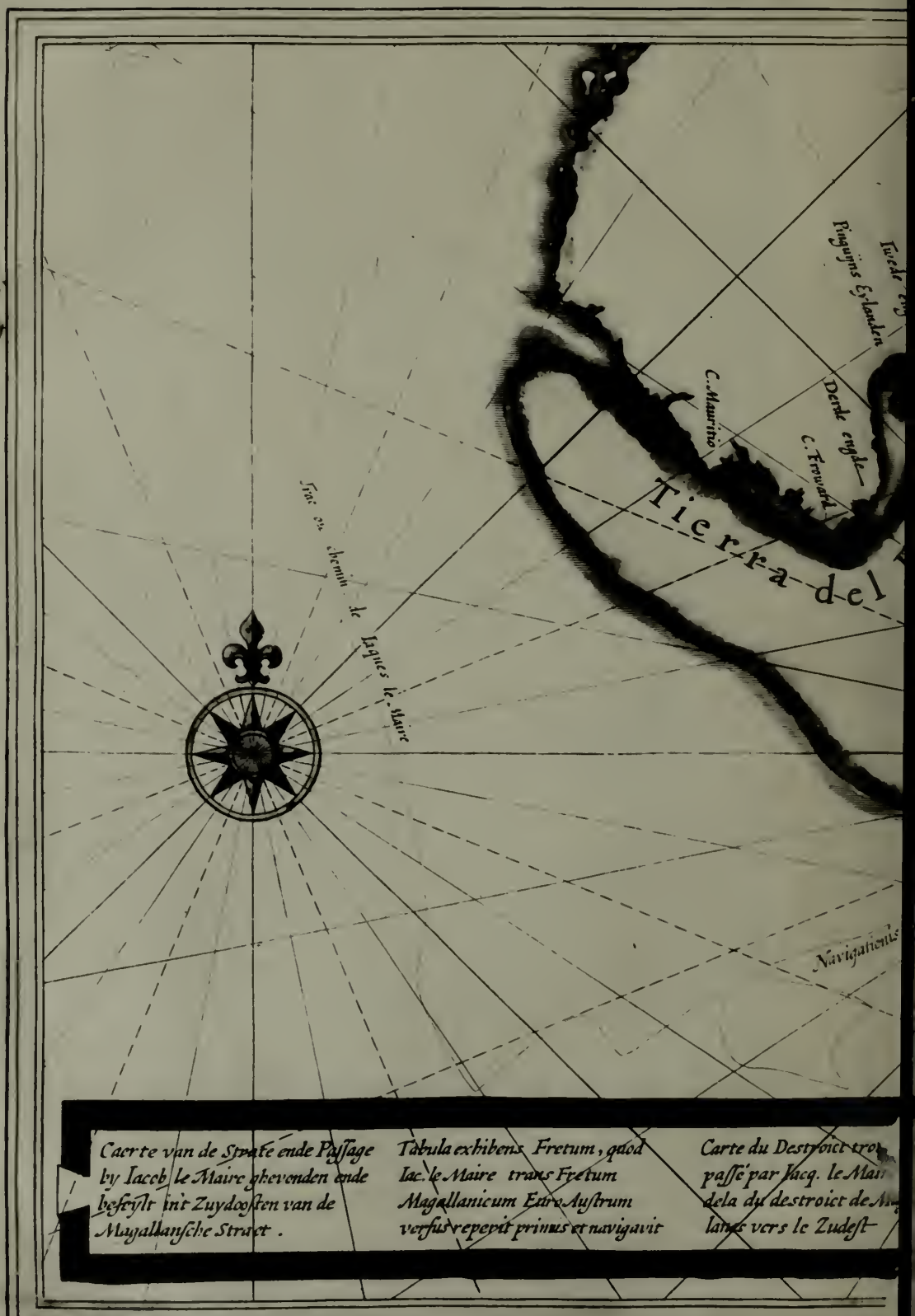

Caerte van de Straete ende Passage by Iacob le Maire ghevonden ende beseylt int Zuydoosten van de Magallansche Straet.

Tabula exhibens Fretum, quod Iac. le Maire trans Fretum Magallanicum Extra Austrum versus reperit primus et navigavit

Carte du Destroict tro… passé par Jacq. le Mai… dela du destroict de M… lans vers le Zudest-

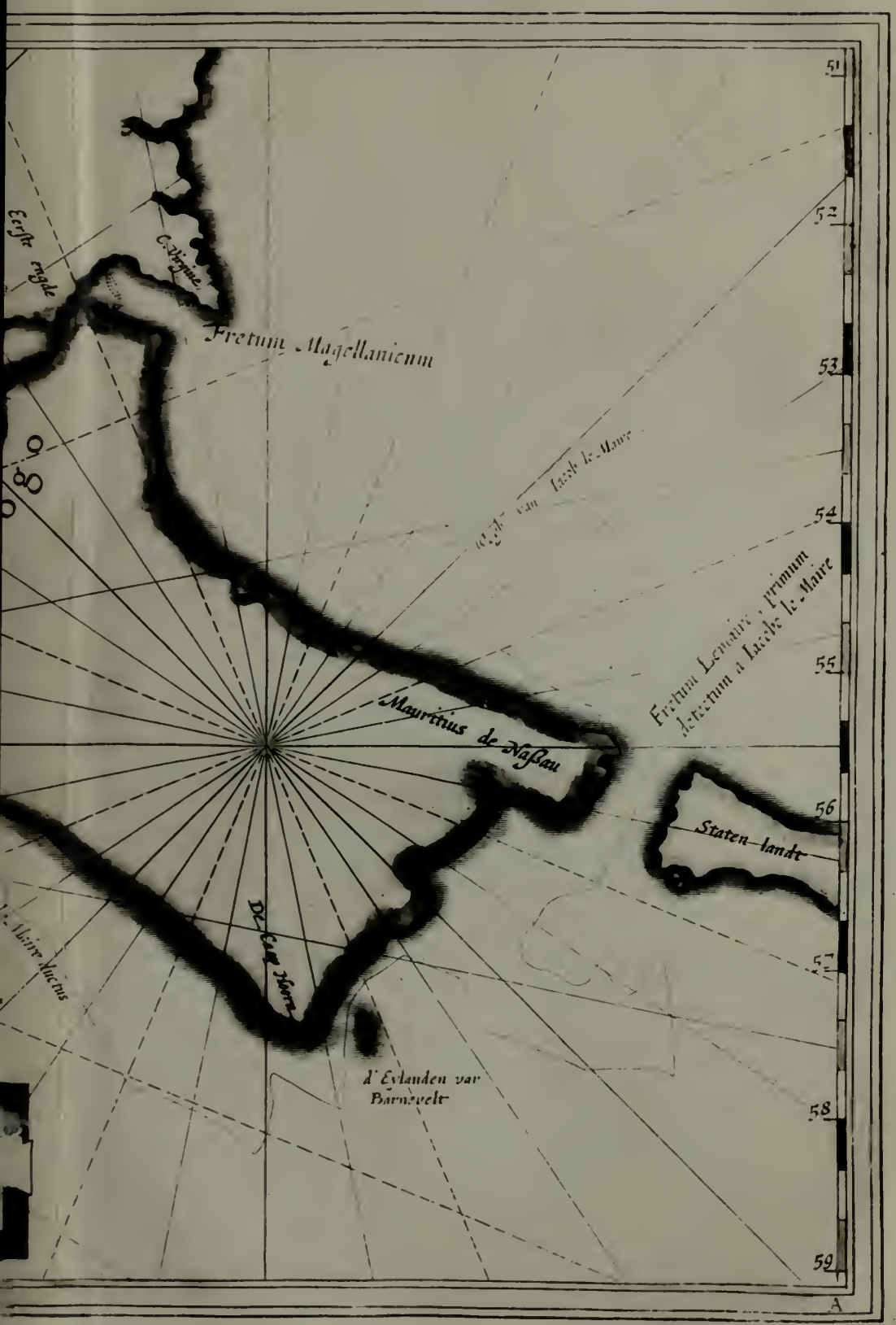

Eerste engde
C. Virgine
Fretum Magellanicum
Weyde van Iacob le Maire
Fretum Lemaire, primum detectum a Iacobe le Maire
Mauritius de Naßau
Staten landt
De Cap Horn
d'Eylanden van Barnevelt
51
52
53
54
55
56
57
58
59
A

1616. Ianuarij de Weste wint/ met reghen en Haghel / met dijninghen en Tees die schrickelick waren: De wint begost hem te verheffen / en in stozm te veranderen / dat het water over't schip stoztede. Smiddaechs hadden de hoochte van 57. graden: en ginghen Supt-waert aen/ snachts liepen wp meest Westwaert.

Den 27. was het weder wat bedaert. Haddē smiddaechs de hoochte van 56½. graden. Saghen hier veel Jan van Genten: hadden die grootste conde van daghe die wp opt ghehadt hebben: snachts een pzopere coelte/daer naer hefticy van den Supt-Westen.

Den 28. smozghens wast seer schoon lieflick weder: hadden de hoochte van 56½. graden / settende onse cours West Supt-West: maer cozts daer naer liep de wint Noozdelic/ en dzeef ons geweldich voozt. De President was wel 3. of 4. mael snachts op/sozgende vooz dzoochtē.

Den 29. was het betogē locht/ de wint Supt-Oost/sagen lant in Lp van ons / West en West ten Supden: en wat op clarende saghen wp dat het heel perfecte Eplanden waren/leggende ontrent twee Mijlen van malcanderen/of het ghebzoocken lant ware: hebben aengheloeft om daer boven te seplen; de stroom settede ons hier dapper om de West: hadden oock lanckzame dijninghen upt de Supt-Westen/ een teecken van volle Zee/ twater blijvende by sijn coleur. Aldus vooz by het Lant seplende gaf het verscheyden ghedaenten/saghen geen Walvisschen / noch Pinguijns / maer Vogelen als in Porto Desire. Dese Eplandekēs leggende op de hoochte van 57½. graden / be-Supden de Linie Æquinoctiael, noemde onse President Barnevelts Eplanden/ ter eeren van de Heere Iohan van Oldenbarnevelt, liepen ten laetsten Supt-West / conden boven of be-Supden de Eplanden niet seplen/ mosten be-Noozden om. Daer leghghen Noozdē af noch 3. cleyne Eplandekens ontrent een groote mijle van de Noozt en Supt-sijde/en bevonden merckelick dat ons de stroom om de West sittede. Nae de middach saghen wp lant Noozt Noozt-West / seer hoogh / en wit van Sneeu / en saghen twee hooghe/ Berghen int Westen: gissende dat daer het hooghe landt ten eynde liep alsoo wp de eynden conden sien/ met claer weder: twelck onse President ter eeren des Stadts van Hoorn noemde Capo de Hoorn: lach op de hoochte van seven en vijftich graden / acht en veertich Minuten. Om desen hoeck te mijden lepden het Supt-waert over den gantschen nacht / nae Westelick.

1616. Ianuarij Den 30. wast de wint Westelick/ over lanckzame dijninghen/ het water blau / t'welck soo groen bzupn was by de Eplandekens gister/ daerom statueerden vastelic dat wp nu in de Supt-Zee al waren. Hadden smiddaechs hoochte van 57½. graden: verlanghende seer van de Westelicke winden/ en dijninghen ontslaghen te sijn/en van de coude.

Den 31. de wint upt de Noozden/ ginghen West aen: wp sagen gheen meer lant / tsedert wp Capo de Hoorn hadden verlaten/ bevonden smiddaechs hoochte van 58. graden min thien Minuten: en dat wp nu in den aenvanck van de Supt Zee waren. Na den noene liep de wint ten Westen.

Februa. Den 1. Febzuarij: de wint als vooren / met stozm: lepdent over tegen den nacht Supt-waert: maer het bedaerde snachts.

Den 2. smozghens was het tempeest over/de wint Westelick/smiddaechs de hoochte van 58. graden: saghen Croos/en Lant-Beeuwen: den heelē dach en nacht hadden wp een by-leggher / maer savonts stilde het: Het water is hier terstont

1616. Februa. ontstelt hoe het waept/terstont gaet de Zee Hemel hooch/en blijft lang ontstelt.

Den 3. was de wint al Westelick/maer matigher: saghen oock dat de stroom ons om de West sette.

Den 4. was't claer weder/ smiddaechs de hoochte van 56½. graden/ en alsoo wp veranderinge van water saghen/ wenden Supt-waerts/ tsavonts West-waerts: snachts ginckt voor de wint/ maer cruppt haest weder Noort West/ alsoo de Westelicke winde hier meest waepen/ en selden Oost oft Supt-Oost.

Den 5. eerst was't schoon weder/ nae noen storm/ soo dat wp al ons tuych mosten innemen/ en drijven op Godts ghenade.

Den 7. meenden wp dat wp de mont van de Magellaensche Straet van ons ontrent Noort-West hadden: met reghen/ naer stilte.

Den 8. en volghende daghen vele Winden upt den Westen/ met Haghel/ Regen vermengt/en groote coude.

Den 11. was't seer schoon weder/ de Wint Supt-West/ ginghen Noort Noort-West aen: met slecht water: saghen twee oft drie cleene Robben/ maeckten gissinghe dat die vande Magellanes quamen: hadden smiddaechs 57. graden vijftich Minuten: en souden dertich Mijlen gheseylt hebben/ dat niet conde wesen: reeckende derhalven dat ons de stroom te baet ghecomen was. 't Was dese dach heel warm.

Den 12. scherptede de wint/ van de Noordelicker handt/ ghewent West-waert: Ons verwonderde dat wp sijnde be Oost de Straet/ nu daghelijcx begonden soo goet weder te crijghen/ met soo slecht Water/ daer het schrijvens van d'andere contrarie is. Heden is alle het Scheeps-volck met dubbel Rantsoen vereert ghewees/ tot een vrencht-teecken dat wp nu in de Supt-Zee voeren/ en de Strate Magellanes al boven/ jae achter hadden. Ock wert wp Generael advijs vanden vreeden Raet gestemt/ dat men de Straet, oft nieuwe doortocht tusschen de Landen Mauritius en Staten Lant/ den name gheven soude de Passage oft Straet le Maire, door wiens cloeckmoedicheydt en stadighe sorghe dit treffelick/ onsterffelick werck is beleyt/ en uytghevoert: Derhalven t'sijnder eeren heeft de gantschen Raet/ dese Acte hier naer volghende/met haer eyghen hant onderteeckent. 1616. Febru.

IN den name Godes. De welcke is het begin, maecker en Schepper van Hemel en Aerde, ende sonder de welcke niet goets wert ghemaeckt, begonnen en gheconserveert. Alle goede beginselen bestaende by en door Gode, en in sijnen naem alles moet aenvanck nemen, tot sijnder eeren ende glorie van sijnen heylighen Naem. En want het seer eerlick en vorderlick is, voor alle Landen, Provincien, en Staten, bysonder die by de Zeevaert bestaen, door middel van de selve haer te doen valeren, en bethoonen de animositeyt van hun natie, tot welstant en proffijt van hare Landen, en Ingheseetenen. Sy notoir en kennelick aen allen den ghenen, die desen Instrumente sullen sien, oft hooren lesen, saluyt. Dat wy ondergheschreven verclaren ende ghetuyghen, dat inde Maent van Ianuario, van het teghenwoordich laer sesthien hondert en sesthien nae Christi gheboorte, naer dat wy uyt Hollandt van de Stadt Hoorn waren gheseylt, met onse twee Schepen d'Eendracht en Hoorn/daer op voor President is Iacob le Maire, ende Schipper Willem Cornelis Schouts, onder de protectie, patenten, en banieren vande Edele, Hooch-Moghende Heeren Staten Gererael, van de geunieerde Provincien, en sijn Princelicke Excellentie Mauritius van

Nassau:

1616. Februa. Nassau: Admirael van de Belgische Zee, &c. Omme te ontdecken de Passagien, Landen en Eylanden vant onbekende Suyder ghedeelte des Werelts, in conformiteyt van hun vergunde Octroyen en Patenten. Dat wy naer veel periculen en travaillen door Godts ghenade, gevonden, ontdeckt, en gheseylt hebben, door ende langs eene nieuwe passagie, ons leydende van de groote Ocean, in de Suyt Zee. Te weten by Suyden en boven omme de Strate van Magallanes, ende Eylanden daer annex, en dat tot onder de latitude van 58. graden, en neghen en vijftich Minuten. Alwaer wy ondergheschreven ghetuyghen, en verseeckeren ghevonden te hebben een heel Royale ruyme Zee; by Suyden de Landen, en Eylanden van America, daer door by ons ghenoemt de nieuwe Suyt-Zee, hebbende int Suyden van de selfde gheen Landt, noch apparentie van dien vernomen; oordeelende oock vasteliek door sijne qualiteyten van sich seer wijt en breet te strecken, en te extenderen. Experimenterende dat lanckx hier den voorschreven Ocean, ende Noort-Zee embrasseert, en ghemeynschap heeft met de spatieuse Suyder-Zee, tot faciliteyt vande navigatie. Testificerende oock voor de waerheyt, dat wy niet en weten, of oyt ghehoort hebben dat eenighe Volckeren uyt Europa oft andere deelen des Werelts, dese passagie beseylt en doorghevaren zijn, waer door wy ten opsien ende opmerckinghe van't selve, ontdeckende drie Eylanden, legghende ter sijden af in Zee, ten Suyt-Oosten het Landt America ghenaemt hebben, Staten Landt, Mauritius Lant: en Barnevelts Eylandt, ende de Passagie die daer by lancx valt Iacob le Mairs Passagie. Van welck Landt, passagie, ende Zee, uyt cracht en authorisatie voorschreven apprehenderen de eerste possessie en preferentie voor, ende in den name vande voornoemde Edele, Hooch-Moghende Heeren Staten, en sijn Princelicke Excellentie, als eerste ontdeckers, ende beseylders, volghende d'oude usantie. In testimonie en tot verificatie van alle t'welcke voorschreven is, hebben desen onderteeckent. Actum int Schip **Eendracht.** 1616. Februa.

Iaques le Maire.

VVillem Cornelisz. Schouts.

Ian Dircksz. van Hoorn. Opper-Stierman op Hoorn.
Coen Dircksz. van Oosterblocker: Stierman op Hoorn.
Claes Pietersz. van Oosthuysen, Opper-Piloot, op Eendracht.
Cornelis Kinersz. van Rijsdam, Onder-Stierman op Eendracht.

Den 13. al dijsich mottich weder / het water blau: saghen eenighe Zee-Robbē / maer geen Visch.

Den 14. weder mistich: veel Tonijnen en Bruyn-Visschen by't Schip / de hoochte smiddaechs 51. graden / saghen eenich Croos dijven / t'welck met de stroom van't Lant most comen.

Den 15. continueerden wy onsen cours vāde Noort Noort-Oostē met dicke Mist: Smiddaechs de hoochte van vijftich graden / vijftich Minuten.

Den 17. saghen wy veranderinghe van water / in bleeck en groen / wierpen het Loot / op hondert Vadem gheen gront.

Den 24. quam ons by de generāle Suyde wint / met goedē voortganck / smiddaechs de hoochte van vier en veertich graden / ses en dertich Minuten / soo dat wy dit etmael dertich Mijlen vertiert hadden. Saghen hier daghelicx veel Jan van Genten / en grauwe en witte Meeukens; en Malefijten. Heden brochten wy ons gheschut boven / en settent ter boort.

Den 25. smiddaechs de hoochte

1616. Februa. van 42½. graden / en setteden onse Bramseyls op / alsoo wy nu waren in een gheruste Zee.

Den 27. continueerde noch de schoone Suydelicke wint: saghen een jonghe Robbe by't Schip / een teecken niet verre van lant te sijn: oock eenighe Wal-Visschen / of Pots hoofden.

Den 28. smiddaechs de hoochte van 38. graden acht Minuten. Desen dach werde van de President in volle Raet besloten / om de victualie te strecken / ende te ververschen te loopen aen de Eylanden van Ian Fernando: alsoo ons Bootsvolc met de Scheurbuyck gequelt was / en niet weynich van de Zee ghetormenteert was.

Den 29. continueerde de Suyde wint / smiddaechs de hoochte van 35. graden / vijftich Minuten: namen onse Blinden in om de Eylanden niet voorby te seylen.

Martius Den eersten Martij: smorghens met den dagheraet sach de Onderstuerman van de stenghe t'landt: Smiddaechs op de hoochte van drie en dertich gradē / twee en vijftich Minuten / waren wy een half Mijle vant Suydelickste Eylant: wierpen het Loot / hadden gheen gront: het Eylant dat ten Suyt-Westen leyt / ghelijckt heel dorre / steyl / Clippich / hier en daer wat groens. Aenseylende Noort Noort-Oost / en Noort-Oost ten Noorden / ghenaeckten t'lant soo lancx soo meer / al sonder gront / sijnde seer hooch / steyl / hackelich lant / verseylden den Suydelicken hoeck / vant Eylant / daer wy daer Oostelick door in Zee saghen / en cregen het ander groot Eylandt op sijde dat boven groen en vol gheboomte was: hadden vele variable winden en stilte / soo dat wy nae onsen wille aen lant niet conden comen: lieten de witte Vlagghe van de Compaignie waeyen / niet wetende waer een Reede was / noch gheen gront vernemende waren versuft. De President relateerde de kennisse die hy uyt eenighe schriften hadde / maer werde van de Schipper niet gheacht / t'welck ons daer naer schadelick was: en siende gheen inwijcken liet hy de Boot uyt setten / sont den Onderstuerman met den Onder-Coopman na den wal / bevonden een redelicken inbocht / en de diepte dertich en veertich Vadem / swart sant / dicht onder de wal: twee van de Maets liepen aen lant / en saghen een Riole van versch water / uyt een Valleye comende in Zee storten / oock veel Robben / Bocken / Geyten / ende andere viervoetige gediertē: brochten de soode van thien Croccowaden / en een Brasem aen boort / met hoecken opghehaelt / saghen oock ververschinghe van Fruyt: maer wy condē ons Schip niet op gront brenghen / om t'Ancker te werpen / so door stilte / en scherpe wint. Hielden snachts by.

1616. Martius

Den 2. saghen wy dat wy seer verre van't Eylant ter Zee-waert ghedreven waren door den stroom: wy dreven den gantschen dach in stilte / conden gheen grondt noch reede crijghen: en die de reede wil beseylen die ghelegen is int Noorden / in een groene Valleye / moet be-Oosten t'Eylant omloopen / comende uyt de Suyt. Smiddaechs haddē wy de hoochte van 33½. graden. Onse Boot was aen lant / en brocht wederkeerende wel drie hondert Visschen al met de Hanghel ghevanghen / legghende aen de dregghe onder het lant. Zy sagen oock veel Bocken / en Geyten / ros van coleur met Baerden / en Hoornen / oock jonghe Capritjens / die wy niet conden vanghen / door de ruychte vluchtende. Men sach daer oock schoone groote Creeften: Men ghelooft dat hier de Spaengjaerts veel Visch drooghen / die zy aen't vaste lant vervoeren.

Den 3.

1616. Martius

Den 3. saghen wy dat wy dit etmael meer verloozen hadden dan ghewonnen / en wel vier Mijl van het Eylandt waren: resolveerden derhalven het Roer op te douwen / en gaen onse cours nae Terram Australem: verlieten alsoo het schoone Lant / alleenlick becomende wat waters / en Visch / leggende op de drie en dertich graden veertich Minuten.

Den 4. ginghen wy onse cours / met d'oude coelte / vanden Suyden / ende Suyt-Oosten / met schoone voorganck acht en dertich Mijl in een etmael.

Den 8. was onse President niet wel: de Schipper was aen de loop: niet-te-min lettede de President op het swerte Wolckjen t'welck men niet sien en can / dan als de Sonne een wijltje is onder gheweest / en sach een ander wolckjen aen de Pool bleeck wit / natuerlick als een licht drijvende wolckjen.

Den 11. hadden wy smorghens een goede coelte / smiddaechs de hoochte van drie en twintich graden twaelf Minuten: soo dat wy nu voor de tweede reyse den Tropicum Cancri passeerden: hier creghen wy den alghemeenen Oosten en Oost Suyt-Oostе wint / gingen Noort-West aen.

Den 17. hadden wy de hoochte van neghenthien graden / hadden gheen Landt vernomen: doen de hoochte ghenomen was / heeft de President doen vergaderē de Stierlieden en den Raet / en resolveerden aenghesien wy nu drie etmael West aen hadden ghegaen / onse cours te veranderen / om aen te seylen opt hoochste Lant van Terræ Australis, en ginghen aen de voorghenomen cours.

Den 19. continueerden wy den voorschreven cours / met schoon weder / hadden smiddaechs de hoochte van 17½. graden: soo dat wy gisteden te sijn drie hondert vijftich Mijlen van de Custe van Peru.

1616. Martius

Den 20. dito: de wint Oostelick / saghen eenighe witte Pijlsterten / en veel vliegende Visschen: smiddaechs de hoochte van schaers seventhien graden:

Den 21. bleef de coelte / met groote dyninghen vanden Suyden / als in de Spaensche Zee: wy saghen een Visch wel 1½. Vadem lanck / met een Speer oft Sweert voor upt oock wel 1½. Vadem lanck / hebbende seer groote Vinnen op de Rugghe / dien eenighe de naem gaven van Hoorenvisch: Het ginck alle daghen stijf voort.

Den 24. hadden schoone coelte / upt den Suyt-Oosten / cours recht West / hoochte 15½. graden: waren nu vier hondert tsestich Mijlen van Peru, verlangden seer naer Lant / soo dat wy vreesden datter gheen Terra Australia was: oock seyde de Schipper in dien hy hadde gheweten datter gheen Hollantsch Indien, oft Australis Terra, aen dees sijde van Salomons Eylanden gheweest ware / hy soude nopt een voet int Schip gheset hebben: Een praet die niet en sloot.

Den 31. wast heel schoon weder / saghen gheen lant / maer veel Voghelen: wy waren verwondert dat wy het Eylant S. Paulo niet en saghen dat op dese hoochte leggen moet: hadden de hoochte van 15½. graden / hadden noch groote dijninghen vanden Suyden.

Den eersten Aprilis hadden de hoochte van vijfthien graden acht Minuten. Aprilis.

Den 3. wesende Paeschdach: een Maent dat wy van het Eylant Ian Fernando seylden: waren nu seven hondert vijf en twintich Duytsche Mijlen van Peru. De Scheurbuyck bestont seer onder ons te domineren. Bemerckten gheen afwijckinge / maer de Naelde trock Noorden en Suyden.

Den 9. hadden noch goede coelte van

1616. Aprilis. vanden Noorden/onse cours West/ waren stijf op vijfthien graden: saghen van daghe twee cleene Bonietten/ en Sterre-Meeuwen met menichte: daer was ooc veel Visch/ maer wy condense niet vanghen. Desen dach overleed Ian Cornelisz Schouten: Schipper op't Jacht geweest/Broeder van onse Schipper/ nae dat hy een Maent langh niet wel hadde gheweest in sijn borst/ niet vrij sijnde van Scheurbuyck.

Den 10. was de wint noch redelick/ met reghen en caecken: wy setteden heden het doode lichaem buyten boort/ met droeffenisse. Het ghebedt voleynt sijnde/ sach onse Barbier landt: liepen dat stracx lancx om Ancker-gront te vinden/ maer vonden niet. De Sloep werde ghemant/ en afghesonden/ dede oock rapport/ datter gheen apparentie was om te landen door de barninghe. Daer naer ginck de Hooch-Bootsman naer landt en quam ghemackelick daer op/ maer wederkeerende moste hem met een Tou nae den Boot/ van het lant int water begheven/ en soo swemmen met groot perijckel. Vertelde datter gheen versch water op het lant was/ dan wel eenighe plaskens uytnemende bitter/ die daer mochten gheregent zijn/ maer veel Visch onder het lant/ veel Meeuwen en ghevogelte dat op de Boomen nestelde. Dit is het Eylant/ dat Magallanes heeft beseylt/ en by hen ghenaemt Desueutturada, daer af Ieronimo Benzon schrijft/ een cleyn Eylant drie Mijlen groot int ronde/ sijnde seer leegh op sommighe plaetsen/ soo dat met hooch ghetijde t'Zeewater tot int midden van't Eylant loopt. Dit Eylant staet vol Waterkersse/ wassende aen cleyne Boomkens seer bitter van smaeck/ doch seer goet voor de Scheurbuyck/en de Maets brochten een goet deel daer van aen boort: het beet als Dragon/ het maeckte afganck/ en ververschtede de mont seer. Het leyt op de hoochte van vijfthien graden/ vijfthien Minuten: en van de Custe van Peru negen hondert twintich Mijlen. En om dat zy ghesien hadden aldaer drie Spaensche honden/ die magher waren/ noemden wy het Honden Eylant/ dat heel binnen vol Zeewaters was/ door den hooghen Vloet/ wy ginghen van hier West aen nae de Eylanden van Salomon.

Den 11. de wint vanden Noort-Oosten/ smiddaechs hadden de hoochte net van vijfthien graden: snachts coelde het dapper aen/ wy vreesden daer erghens eenighe leege Eylanden/als Tiberones mochten legghen/ daer wy schade van souden crijghen/ maer Godt lof Neen.

Den 12. heeft de President den Opper en onder-Stierman hun Caerten van Australia, en Nova Guinea ghegheven/ om datse uyt souden moghen sien/ en gissinghe maecken.

Den 14. een eenparighe coelte vanden Oosten. Heden was het thien Maenden dat wy uyt Texel seylden/ en wy meenden dat wy in thien Maenden/ Terram Australem souden beseylen: naer middach sach Bartholomeus Pieters een Assistent/ eenich lant leggende West Noort-West van ons/ ontrent twee Mijlen/ daer op staende eenich gheboomte/als de Tuberones, een groot Eylant/ maer heel leeghe/ soo dat wy heel verheucht waren/ bysonder de Crancken/ om de ververschinghe. Setteden onse cours derwaerts Westelick aen/ om aent Noort-eynde van't landt daer boven te loopen/ en Ancker-gront te soecken. Aldus seylende saghen een Canoa/ met vier geele naecte mannen naer ons comen: zy hielden een stick van't Schip/ en riepen en creten/ hadden soo het scheen veel te segghen/

1616. Aprilis. seggheu / maer conden haer niet verstaen / noch zy ons / wat wy wenckteden / riepen / Trompetten bliesen / de witte Vlagge uyt wierpen / twas al vergheefs. Wy quamen onder het lant / maer wierpen gheen gront / liepen t'Zeewaert: Corts hier naer comt weder een andere Canoe / riepen en tierden als voozen; maer daer was niemant van d'onse die haer verstaen conde: Met een dinninge viel haer Canoe om / maer zy rechteden dien met een rasschepdt: en alsoo wy niet conden anckeren / resolveerden wy onse reys te vervoozderen.

Dit Eylant is by gissinge twintich Mijlen int ronde / streckt meest Noozt-Oost / en Suyt-West / lach op de hoochte van veerthien graden vijf en dertich Minuten / synde seer leegh lant als de Turberones, en vol Cocos Boomen: daer was oock water midden int Eylandt. Saghen volck by het Bosch aen de water-cant sitten / t'was uytter-maten geel / nae den rooden treckende / met peck swert lanck hayr / inden Neck opghebonden. De Presidẽt sach een Man die een wit Cleetjen om sijn middel hadde / die in een Pzautjen scheptede.

Den 15. smozghens / als wy een stuck ter Zee waren / hielden weder nae het Eylandt toe / en hadden hoope van Ancker-gront / om de witte sant-Strant: maer vonden gheen: het volck van't lant wenckte ons met haer Cleetjens / en groene Tacken dat wy aen lant souden comen / en het Schip volghende: De Presidẽt sonde ons Sloep uyt om te diepen / daer-en tusschen quam een Canoe af met drie mannen / die met haer te woozt quamen / maer condense niet verstaen / en gavense drie Messen ende wat Coraeltjes / dat haer wel aen stont. Zy gaven ons volck terstont de slincker Hant / en maeckten vrientschap met hun / leggende boozt aen boozt: ten lesten weten haer d'onse dat zy nae ons Schip sonden varen / t'welck zy deden / maer met schzoom: zy hadden ons veel te seggen en loeghen en verwonderden haer over het aenschouwen van't Schip / dat het soo hooch was / en soo hooghe seylen / maer overcomen wilden zy niet / blijvende met haer Pzau aen boozt leggen: schoncken haer te dzincken / maer pzoefdent qualick / en nae langh wachten hielden onse Schael: zy thoonden datse wel Yser begeerden / hadden zy de macht ghehadt / zy souden de yzere Spijckers en Bouten uyt het Schip ghetrocken hebben / pzoevende over al: soo dat wy haer twee oft dzie Spijckers gaven / daer zy blijt om waren: wy gaven haer Bzoot en Kaes / t'welck zy neder leyden. Al Yserwerck was haer gadingh / maer hadden niet voor ons. Zy hadden swart hayr / dat eenige op bonden boven opt hooft / oft achter in de Necke / zy zijn heel bzuyn geel van vel / de Vinghers al ghepicqueert met swerte langhe strepen / en oock met Raderkens / en Kuyten vol werck: waren vet gelat / en sterck / groot van stature / en corpulent: platachtige Neusen / gaten in d'Oozẽ / daer zy de Spijckers en Cozalen die zy van ons creghen in steecken: bedeckten alleen de schaemelheyt met een lapken / oft een fijn Guinees Matjen om haer middel / tusschen de Beenen doozghehaelt. Zy bleven al by de Sloep / daer zy gheerne de Dzeggbe uytgestolen hadden: quamen oock wel in de Galerije / maer daelden terstont weder neder. Ten laetsten besloot de Presidẽt datmen de Sloep anderwerf soude uyt senden om alle gheleghenthept te wetẽ / sont 6. Musquettiers naer lant / met Aris Claessoon, en Claes Iansoon, met wat ruyl goet / alsoo zy te verstaen gaven dat daer Perckens en Hoenderen waren / en saghen

1616. Aprilis.

1616. Aprilis. veel Cocos Boomen: aen lant comende conden niet te rechte raecken/mits zy terstont het volck aentasteden/inde sacken soeckende naer Yser/ ende Spijckers/ hadden een onder de voet/ die zy overweldichden/ en twee droeghen zy teghens haer danck nae het Bosch/ dat d'onse siende schoten met drie Musquetten inden hoop/ doen schepdense. En alsoo hier gheen gront te crijghen was/ gaven het Eylant de naem van sonder gront, dat rontsom met Palmites Boomē was beset/ en van binnen met sout water verbult: Gheen apparentie van vrientschap siende hielden dragende inden achter-noen/ volghende onse cours West aen/met eē Supt/ Supt-Oosten wint/ hadden savonts groote reghen. Het Water liep seer slecht/ vermoededen derhalven dat hier noch eenich Landt most ontrent wesen/ van d'Eylanden van Salomon, oft. Terræ Australis: Dit Eylandt lach op 14½. graden: wy conden niet mercken dat het opt van yemandt beseylt was: mits d'armoede die daer was: de Vrouwen hadden Cleetjes om't lijf van de Buyck tot beneden de knyen: schenen haer Mans te bekijven/ dat zy soo rou met d'onse ghehandelt hadden/ daerom wy door ginghen.

Den 16. een ure voor de Sonne/ sach onse Schipper weder landt/ heel leegh/ sandich/clippich en veel gheboomte/maer noch Cocos, noch Palmites/ docht ons onbewoont. Sonden de Sloep om te diepen/ wierp veertich Vadē waters/ maer niet bequaem om te leggen: d'onse ginghen aen lant/ vonden Cuplen met varsch water. Vonden oock Thym-Cars/ en Oost-Indische Salaet/ sonder anders: Vulden vier Vaten waters/ conden niet meer crijghen om de barninghe. Brachten oock een sack Cars/ en Salaet daer wy Moes af coockten/ dat de Siecken seer verquickte. Ginghen onse cours West Supt-West/met labber weer/ en clepnen vooztganck: begheerende op oft boven de vijfthien graden te wesen/ om de Baye van Quiros niet voorby te seylen/ alsoo wy vermoededen t'vaste lant hier ten Suyden dicht by most wesen. De Presidēt noemde dit lant/ Waterlant, om dat wy wat waters ghecreghen hadden/ alhier leggende op veerthien graden ses en veertich Minuten. 1616. Aprilis.

Den 17. saghen wy verschepden soorten van Voghelen met breede vleugelen: soo dat wy seecker waren datter landt int Suyden was. Gaven van daghe ses Mutskens water/ om die Vaten die wy ghecreghen hadden: ons beviel oock een goede reghen/ die veel waters by brocht.

Den 18. wast mop stil weder/ slecht water/ saghen in de Ly weder leegh lant: smiddaechs hadden wy de hoochte van 15⅓. graden: lach ontrent twintich Mijlen van Waterlant, Supt-West van ons. Sonden terstont de Boot aen lant/ vonden niet dan dat brack water was/ saghen een wilt Mensch loopen met een Boghe in sijn handt aen strant of hy Visch wilde schieten/ groot van stature: en d'onse gheen gheweer hebbende vertrocken strack: als zy op de vaert waren/ verthoonden hare ses Mannen op de Strant/ die oock strack int Bosch wederkeerden. In dit Eylandt was soo groote menichte van Vlieghen/ dat onse Maets/ de Boot/ de Riemen/ en alles hadden beset: jae vloghen ons nae drie daghen lanck/ tot dat een dappere coelte/ haer verdreef: noemden derhalven dese plaetse. Het Vlieghen Eylant.

Den 22. hadden droef weder/met een Noordelicke wint/ veel Donders en Blixems int Suyden/ ginghen West aen.

Den 27.

1616. Aprilis. Den 27. hadden weder dijninghen van den Suyden: ons docht dat de-Suyden ons gheen Landt conde wesen / of 't moste verre van ons sijn / hadden smiddaechs de hoochte vijfthien graden vijftich Minuten.

Den 24. de coelte upt de Oostelicker handt / al-te-met met een caeck die reghen by brocht / daer af het water werde ghegaert: saghen veel ghevoghelt.

Den 28. smiddaechs de hoochte $15\frac{1}{2}$. graden / de wint al continueerde vanden Oosten / cours West ten Suyden / snachts meest stilte.

Majus. Den eersten May coelde de Oostelicke wint mey op: onse cours was West ten Suyden: de dijninghen upt den Suyden begonden te slechten.

Den 3. smiddaechs hadden de hoochte van vijfthien gradē. Dien dach was ons volck meest ghesont ghewoorden / vande Thuyncoors te eten / soo dat scheen dat de Scheurbuyck upt het Schip ghebannen was / wy saghen d'eerste vijf oft ses Dorados indē Suyt-Zee schoon en groot / met eenighe vlieghende Visschen. Dese middach was onse reeckeninghe dat wy waren van het vaste Landt van Peru derthien hondert Mijlen.

Den 4. 5. 6. 7. meest al eenē wint / en cours als vooren.

Den 8. smorgens quam dē Son claer op: van daghe sagen wy teeckenen van lant / cleyne Tackjens van Boomen / of ghewas sonder loof: oock sagen een Qual / en veel Bonietten voor de Boech. Nae de middach lach de Presidēt in de Galerije speculerende Suyt-West upt / sach wat wits blinckende / waer over hy de Piloot riep / om't selfde oock te siē / naerder comende / sagent voor een Seyl aen / in forme van een Besaen / en quam recht op ons aen upt de Suyt / en wilde nae een ander landt / het onder schoot hebbende / schenen sy of sy verbaert waren / en hielden van ons of: wy setteden de Sloup upt / daer acht Musketiers in ghestelt woorden / en alsoo d'onse saghen dat al de mans boven stonden en al de Assagaien ghereet / schoten sy een Man in sijn Rugghe een schamp schoot / in elcke Schouderblat een gat / die spronck buyten boort / en noch 15. of 16. met hem: hun aensichten eerst swert maeckende met Asschе of sy ter doot ginghen / latende alle de Vrouwen en Kinderen / met een oude Man / die een grijse Baert hadde / en een Jongman int scheepken / die int water meenden haer te salveren met swemmen / ter tijt toe dat wy wech souden zijn: Een hadde een Kint in sijn arm / daer mede hy in't water spronck: d'onse enterden het Scheepken / en stuerdent volck na ons toe / en t Scheepjen oock aen ons boort / wierpen eerst veel Matjens over boort / en Hoenderen / en stelden haer niet te weer: aen boort comende saghen dat het geele Indianen waren / en verstonden gheen van onse Talen / wy deden de Mans overcomen en dedese goet tractement / de Vrouwen claechden met traenen / dat haer Mans verdroncken waren / maer sy hebbense daer naer alle weder ghevischt / alsoo sy seer goede swemmers waren. Onse Sloep creghen noch twee van die ghene die buyten boordt ghespronghen waren / teghen den avont setteden wy haer in haer Scheepken / by de Vrouwen / die haer soenden. Bevonden by haer eenighe Cocos-Noten, Obes-Wortelen, Matjens / en Cleederen van Bast / daer sy de schaemte mede deckten. Sy schenen Zee-water te drincken / gaven haer jonghe Rinderen / die drie in't ghetal waeren / oock eenighe de ouder waren. De Presidēt sont Aris Claessoon met Daniel le Maire, met eenighe snupsteringhe om de

1616. Majus.

1616.
Majus.

1616.
Majus.

Numero 2.

1616. Majus. Vrouwen te vereeren/ diet terstont om den Hals / en op de Borst hinghen / wesende daer mede heel verblijt. Int afgaen saghen wy dat een Vrouw seer weende om haer Man / die sy meende verdroncken te wesen. Sy gaven twee Cacos Noten en twee Matjes Aris Claessoon voor sijn presenten / om dat wy haer niet misdoen souden: Sy hadden swert hayr / eenighe los / eenighe wat gecrolt / maer niet ghecrispt. De Vrouwen was het hayr cort afghesneden / soo datmense niet en verkende / dan aen de Borsten. Sy hadden een drollighe fatsoen van een scheepjen / met een solderinge op twee besloten Praukens / die anderhalf Vadem van malcander quamen / dweers over ghebonden met Balcken / en Stocken / en daer Plancken over ghelept / daer op haddense een Hutjen oft Tentjen van Matten lancwerpich / daer de Vrouwen en Kinderen in waren: en stierden met Riemen voor en achter / die wel dick en grof waren. De Mast stont int voorschip / op een dwars hout ghehecht / met hooft-Touwen / oock hadden een langhe Spriet besaens wijse / en conden wel aen de wint seylen: sy hadden schoon Tou van differente stoffe en fatsoen seer meesterlick gemaeckt: het boepsel van't barckje / was van root Hout / als Suyckerkisten: soo dat alles aerdich quam / hadden een Dissel van een swerte Toet-Steen / aen een stock ghebonden / die sy niet gheerne missen wilden: haer Sepl was van Matten / het scheen dat sy op de gissinghe voeren / hebbende gheen Compas by haer. Doen sy van ons sepldden setteden haer cours Supt-Oost aen.

Den 10. smorghens hadden wy slecht water / en een proper coelte van Supt-Oost: onse cours West ten Suyden / De President vermoedede gisteren al landt / maer nu sachmen een hooghe Bergh als Ternate, oordeelende tselfde voor een Eylandt / en lach Supt-West ten Suyden van ons / hepen derwaerts / lach seven Mijlē van ons / hadden grove dinnighen van booren / upt den Suyden / maer conden het Eylandt by daghe niet beseylen. Nae middachs clam de President aen de stenghe / en ontdeckte noch een Eylandt dat ten Suyden daer af lach / wesende leech-achtich en hackelich. Dese twee Eylanden / d'eene groot / ende een cleyn / Noorden en Suyden leggghende comen over een met het seggghen van Quiros, hopende dat wy de rest oock soo naer advenant souden vinden / ende Terram Australem haest souden sien. Corts daer naer saghen een sepl Noorden van ons / daer naer noch een sepl tusschen beyde Eylanden / meenden dat het Visschers waren / alsoo sy snachts vierden.

1616. Majus. Den 11. smorghens / hielden wy Suydelick aen boven het Eylant / de wint Oostelick / wierpen onder 't lant op veerthien Vadem gront / schoon cleyne schulp als grups met sant / daer over sijnde / creghen seschien / twintich / 25. 26. Vadem diepte / soo dat wy de gront weder verlieten / en t'water slechter wierde / t'welck teghens het Rif aenbrack / dat Noorden af van't Eylant lept. Saghen twee Visschers / d'eene quam dicht by ons Schip / hadde veel te seggghen / maer conde hem niet verstaen / noch aen boort crijghen of locken met Corzaeltjes. Thoonde ons Visch / die hy in sijn back hadde / wy lieten een geleyBaetjen af met een Tou / om te grijpen / maer hy bont daer twee Cocos Noten inde bolster aen / met een seer groote vlieghende Visch: en wy haeldense naer ons / sy bekeecken onse Baetjen / en ginghen daer mede door / om het Yser dochten wy. Ontrent den middach

1616. Majus. quamen wy by't Eylant daer gront was/ Noorden van t'Eylant cleyn sant en schulp-grondt / oock wat crael gront / laghen aen de Noort Noort-West sijde / niet verre van een hoeck twee Gotelinghen schoot van't Lant/op ses en twintich Vadem. Twee Visschers quamen upter Zee / loopende naer een ander Eylandt dat twee Mijlen van het ander lach be-Suyden / niet seer hooch / maer groot : wilden ons gheerne derwaerts hebben / maer als sy sagen dat wy het naeste Eylandt coosen / quamen rontom ons Schip. Onse Sloep ginck te diepe / bevont vijfthien / veerthien / twaelf Vademen schulp-gront: wy liepen aent eynde van't Eylandt en settedent op vijfen twintich Vadem sant-gront : de Wilden volchden ons nae. Doorsten eerst niet by comen / daer naer clommen sy wat vrijmoedigher op het boort : doch door veel noodēs quamender twee inde Cajupt / dat d'andere sienде/ quamen alle upt de Canoen boven/ op de Compaignie/daer Dirck Boelisz Assistent op de Violons speelde/sy dit hoorende/ behaechde haer wel / seer onder malcanderen lachende/ en ons Volck ghelijck Matroos seer drollich is bestont te dansen / dat deden sy oock terstont mede : Sy hadden over al sin in/ soo vercregen wy haer vrientschap: wy bedieden haer datse Cocos-Noten, Banannes, Oubas, Verckens/ Hoenderen / of anders wat souden brengē/ dat sy seyden te sullen doē/ en kenden al't selfde / en wisten te segghen datse ghenoech hadden/en noch veel meer dingen diese noemden : wy presenteerden haer Spijckers en ander goet voor krupt van 't Lant : sy voeren en quamen weder met wel twee hondert Cocos-Noten : daer naer quamender ons soo veel aen boort / dat wy niet wisten wat doen : sy bonden haer Cocos om de halsen / en swommen aen boort/sy warē seer diefachtich/ stalen alles wat sy sagen/de Spijckers upt treckende met ghewelt: namen de Cogels/ oock onse Cocrjonghen een Mes upt sijn handt dat sy al sijn Vingheren doorsneden / en spronck over boort : Een ander nam een Coperen inckt-Coker ken/upt een Cop: D'ander nam een Bultsack / Oorcussen / Volckvangher / en sprong in Zee. De derde was in Constapels Camer doende / soo datmen met hondert ooghen most toe sien. Onse Sloep van lant afroepende / werde van thien / twaelf Canoes belet/en namen 'tdiep-Loot met ghewelt van de Stierman / en dreychden d'onse niet Allegaien/ d'onse schoten twee mael met loos Crupt / daer sy niet op een pasteden : doen schootmen op de Capitepn in sijn Borst die neder-viel / doen vlooden sy allegader van d'onse af. Dit was meest al pover volck / sonder Coninck of Overhooft / waren rontom beclect met grove biesen/ als Wildemans/ Haer cieraet was een draptjen om den hals / met een root Slackenhupsjen / daer aen ghebonden een Duyve / die sy ons wilden vercoopen : sommighe hadden Perlemoeders-schulpen in plaets van Madalien : saghen oock een Peerlemoeders Arm-Ringhen om den Arm hebben/ boven den Elleboge/ ghelijck de Inwoonders van Capo de bonne Esperance. Het ander Eylant was seer bewoont Huys aen Huys/ t'was over al sant straut/teghens de Bosschagien/ tegens den avont saghen wy veel vierkens/ denckende dat een yder sijn Cost coocktede. Dese Inwoonders waren fraepe Mannen van lijve / robust/ sonder cleedinghe / dan alleen de schaemte / het hayr cierden sy verschepdelick/ d'een hadde het aen vlechten opgebonden/ d'ander hadde het cierlick ghefriseert / de derde was het coort. Sy thoonden haer

1616. Majus.

1616.
Maij 16.
Cocos Eijlandt
Isle de cocos
A
Verrader Eylandt
Isle des traystres
B
C
D
E

Numero 3.

1616. Majus.

conste uit swemmen. Dit Cocos-Eylant lept op de hoochte van seslhien graden thien Minuten.

Den 12. smorgheus wast dijsich weder / met Reghen-vlaghen / soo haest de reghen gheceseert was / quamender vijf en dertich Canoes aen boort / al met Cocos, soo dat wy van daghe wel seven hondert vijftich Cocos-Noten ruylden / en met die van gisteren wel thien hondert met veel Bananas, en Oubas-Wortelen: Van daghe maeckten wy een merckt met haer / van vijf Cocos-Noten voor een enckel middel-Naghel / twee enckele snoerkens met Coralen voor vijf Cocos: ook stelde wy in dat sy ons eerst het goet souden leveren / dan betaelden wy haer / ook dat men int eynde vande Galerije soude ruylen / en nopt boven: dat men ook soo wel by nacht als by dage most toesien / soo dat nu de Coop-handel heel mackelick toe ginck / als sy ledich waren / en t'hare hadden / spronghen sy van boven neder in Zee / als wilde Menschen / en swommen naer haer Canoes: als sy aen quamen doockten sy onder de Canoen door / om aent Schip te comen. Sy wesen ons dat de Overste of Coninck van't Lant aen boort soude comen / die ons vereerde een Vercken / een Haen / een Hinneken / en diet brochten begheerden gheen recompense. Een ure daer naer saghen wy een Sepl af comen / met een Canoe / daer den Adel in was / met wel vijf en dertich Canoen vergeselschapt / en sat int midden / met een groote fijne Matte / als een Tente over sijn Hooft. Als hy ontrent ons Schip quam / dat seer solemnelick gheschiede / riep hy driemael met groot gelupt / maer de vierde repse / riepen sy allegader hem nae. En hy bewees ons groote reverentie met sijn Handen voor't hooft te slaen / en t'samen in de Neck leghende: sont een aen boort / die een Overste scheen te wesen / met een groot fijn Matjen / en een ander Cleet als Pampier: hy quam in onse Galerij met sijn Edelen / die seer corpulent en vet waren: wy schoncken haer Wijn ende Brood / maer ten smaeckte haer niet: wy lieten de Overste sien een Printe van sijn Excel. Graef Maurits / met wetende of hy't verstont: ook een Cam en Spieghel daer hy goet behaghen in hadde / maer onse President gaf hem die niet: maer als hy hem sijn present ghegeven hadde / gaf hy hem weder een Baem Lijnwaets / een Bijl: twee Bossens Coralen / dat een van allen aenbattede / en spronghen daer mede over boort / en brocht het den Coninck / die alleen een Matten Cleetjen om't lijf hadde / ontfinckt in danck / legghende het in sijn Neck / thooft buyghende / ook op't hooft van vijf oft ses Edellieden: wy schoncken hem daer naer een Mes / met een roode Mutse / die aen boort was die ook commandeerde d'andere te vertrecken / alsoo sy te veel waren / seggende Fanou, en wech wijsende met de Handen / soo dede hy int aencomen de Prauwen achter af leggen: Gaven ons te verstaen dat haer Coninck van het ginste Eylant was / en dit sijn Sone / sy sepden ons veel dinghen / maer conden niet verstaen. Dit verstonden wy dat wy ons Ancker soude lichten / en comen by haer / daer was alderhande verversching van Vercken / Hennē / Koepen / Frupt: wy thoonden dat wy eerst hier most water halen / dan souden wy comen / alsoo vertrocken sy met hupt roepen / ende wy met Trommelen / en Trompetten / de Brede-Vaen upt steeckende. Sy hadden goede sinne in de Presidents Riem die gebonden was / en ook in al het gene dat Yser hadde. Daer was een die dock onder de kiel vant Schip / om de Spijckers upt te halen / maer hy cre-

1616. Majus.

1616. Majus. hy creegh splinters in de Handt. De President ruylde met haer eeghe Vishoecken / dan het Vischtuych/ wilden zy noode vercoopen. t'Was seer eerbiedich volck/ vielen op haer knyen en custeden onse Voeten / seer verwondert over ons Schip. Zy hadden de Bellekens van d'Oore opgesplitst/ en soo lang getrocken/ dat zy schier op de schouderen hingen/ hadden oock al blauwe grauwe placken op't lijf/ ghelijck van Bossecruyt gebrant. Haer hayr was verscheyden / boven de mont hadden de knevels af gheschoren/ de Baert onder de Kinne/ die oock cael was.

Den 13. smorghens voor Son laghender al twee Canoen aen boort/ die d'oude voet hielden in de Coopmanschap / maer daer naer quamender wel vijf en veertich met Cocos, Bananes, Verckens/ Hoenderen: Een Vercken voor een vijfduym / ruylden in twee uren wel seven hondert Cocos, en andere Waren. Daer naer saghen wy eenige Canoen van achteren comen/ en ons dochte dat de Coninck dien zy Latou heeten / daer in was: en quamen al om ons Schip/ daer wy achterdocht in creghen: het principaeste Seyl was gheschildert met een Figuere van een Haen/ van coleur ros en grau / dat volchden zy allegader / en dat voer door de Vloot/ als ordre stellende: als zy nu in slachordre waren / soude wy ons Ancker lichten / ghelicht hebbende / seylden / doen quam ons aen boort leggen een van haer Canoen; met groot ghelupt/ of zy ons wildē verbaren/ en wierpen fel met Steenen: en wy schotē twee of drie schoten/ soo dat eenige op de plaets bleven legghen / andere swommen deur / met de Vrouwen die by haer waren. Wy besloten vastelick dat zy alle haer macht by een hadden ghebracht / mits datter wel thien hondert Menschen by een waren. Het Scheeps-volck hadde gheerne met ghewelt te lant ghevaren/ maer twerde by de Presidēt ende de Raet afgheslaghen.

De Overste die daechs te vooren aen't Schip quam/ die presenteerde den President een vrucht oft gewas daer een Wortel aen was/ dien hy niet wilde aennemen/ en gafse weder: maer daechs daer naer bracht hy het wederom/ ende gaft uyt sijn Canoa aen sijn volck/ die hem dien brochten/ en bethoondent datse goet was om te eten / selfs die bijtende en suyghende / maer spoghent weder uyt / waer uyt hy suspitie nam dat zy hem wilden of vergheven / of van sinnen berooven: alsoo men sulcke Vruchten elders vint. Het Eylant dat een Mijl van ons lach/ gaven wy den naem van Verraders Eylandt, om dat den meesten hoop van't Landt van die plaetse was ghecomen.

Den 14. was het duyster weder: alst op-claerde saghen wy ten Westen een ander Eylant/ seven Mijlen van ons: doch niet soo hooch als Cocos-Eylandt / lach dertich Mijlen van het ander: Het scheen twee Mijlen lanck te wesen Suyt en Noort/ op de hoochte van Cocos-Eylandt sesthien graden; stijf/ als wy onder de Wal quamen/ zijn terstont Canotjens naer ons ghecomen / wel 27. soo dat wy qualick conden looden / waeren oock diefachtich/ en wilden de Lijn grijpen/ en 't Loot afsnijdē/ maer wy dreychden haer met Steenen te werpen uyt de Gaelderije / trocken aen de Bouten. Onse Sloep ginck naer lant om te diepen/ dien meenden zy t'overvallen / maer als d'onse twee schoten ghedaen hadden / velden zy der twee / die inde gront storteden/ en quamen niet weder op: doen vluchteden zy alle aen lant / en riepen bou, bou, bou: gheen kennisse hebbende van't schieten. Daer quam een Canoe van't lant die nae

1616. Majus. de Dooden soude sien. De Sloep vont geen gront/ dan niet de neers op de Wal te legghen / wesende weeck Steen-gront / van twintich tot dertich / veertich / vijftich Vadem. Wy saghen veel Cocos-Boomen, en veel Huttèn: saghen het volck langs het Landt loopen / jae boven op het gheberchte: de aerde was swert aen te sien / hoorden de Voghelen van't landt singhen seer melodieuselick. Dit was een volck van fatsoen / met het voorgaende: sy en wisten niet van Berckens oft Hoenderen / als de President haer die noemde in haer Tale Wacka en omo: soo dat wy hier niet creghen dan die vier vlieghende Visschen die wy eerst met haer vertruplden voor eenighe bondelkens Cozalen/ doen wy noch vrienden waren / en souden ock wel vrienden ghebleven hebben / hadden sy het op verraet niet aenghelept: Onse President hadde gheerne alsoo by ons groot ghebreck van water was/ met het Schip aen den Ouer ghelegen/ ende met grove Stucken een wepnich ghespeelt / om een clare bane te maecken / en dan de Sloep te mannen met Musquetten/en soo met ghewelt water te halen / maer hy werde overstemt. Dit Eylandt noemde onse President de goede hope / om dat wy allegader ghehoopt hadden daer verversschinge te crijghen/die wy wel ghebreck hadden.

Den 15. smiddaechs hadden de hoochte van seshien graden twaelf Minuten / de wint vanden Supt-Oosten/ onse cours West: daer waren eenighe die wel ghewilt hadden Noort-Westen cours nemen/ maer onse President en vont niet gheraden.

Den 17. smorgens wast seer liefflick weder: hadden smiddaechs de hoochte van 16. graden rupm. Dese dach werdender by de President orde ghestelt op't water dat seer minderde/ en dat een yder sou- 1616. Majus. de hebbē een half Butsken Spaensche Wijn / in plaetse van broech-Cost / t'savonts vonghen wy een Albicozet aen een Peerlemoeder Hanghel: werde heden besloten by de President ende de Raedt West Noozt-West aen te gaen.

Dē 18. quam de Sonne op claer en lieffelick: hadden den gheheelen dach tamelicke coelte van den Westen en Supt-Westē: maecten reeckeninghe nu te wesen dupsent vijf hondert vijftich mijlen van de Cust van Peru: wy hadden gheen dijninghen uyt eenighe quartieren/ dat ons dede dencken ontrent lant te sijn / of ten minsten int Suyden van ons: van't Noozden hadden ock gheen dijninghen ghehadt: De Pilote comende in de Galerije seyde teghen onse President, dat de wint West was / wy mochten wel Noozden aengaen: en ginghen Supt-West ten Suyden aen: het beviel onse Schipper seer wel/ en wilde hem persuaderen t'Roer terstont op te douwen en Noozt aen te gaen/ daer op hy seyde/ datment tot de middach toe soude laeten doorstaen / hoochte ghenomen hebbende / sullen malcanderen wel spreecken: hy hadde wel ghewilt datmen al West aenghespoozt hadde/ om het goet ghevoelen dat hy hadde / dat wy noch lant aen dese sijde van Nova Guinea souden vinden: doch hy werde niet niet vrede ghelaten/ hy moste resolveren: seghende/dat hy meende dat wy dupsent ses hondert Mijlen souden seylen eermen cours soude veranderen / oft daer van spreecken / dan hy sach wel twilde niet vallen: stemde derhalven alsoo de wint niet langhe Westlick soude blijven/ghelijck hy savonts ock al weder Supt waepde / dat wy dan Noozt-West souden aengaen / recht op't eynt van Nova Guinea aen / en soo souden West en Noozden beyde aengaen / en al met eenen weghe/

t'sy

1616. Majus. t'sy dat wy wat Oostelicker of Westlicker syn: in allen ghevalle souden wy oock dooz-snyden de Eylanden op derthien graden be-Noozden de Baye / en soo souden wy doen als wy schuldich waren. Daer op soo antwoozde de Pilote / dat wy wel op't midden van Nova Guinea souden verballen / en soo eenige handel plaetse voozby gaen: daer werde doen in consoznutept van resolutie besloten Noozden aen te gaen tot twaelf en elf graden toe / het eerste Lant het beste om Water. Hadden snachts veel reghen / en vergaderden ontrent vijf kitten waters vooz't Schip.

Den 19. smozghens was het claer weder / maer stille / nae noen coeldet upt den Suyden / cours ten Noozden: hadden de hoochte van vijfthien graden schaers: teghens den avont saghen wy lant int Noozt-Oost ten Oosten van ons / twee Eylanden / ontrent ses Mijlen van ons / 'tscheen tamelick hooch Landt / daer inne wy al te samen seer verblijt waeren: liepen derwaerts met slappe coelte Noozt-Oost aen: snachts hadden wy de Wint upt den Noozden / ginghen al Oost-waerts ten naesten by aen.

Den 20. dito / smozghens saghen het Landt / en waeren vry wat ghenadert / maer lach noch wel stijf drie Mijlen Nooztlijck van ons / en saghen een grooten roock op't grootste Eylandt: en saghen datter twee Eylanden waren / een groot / en een cleyn: 'twas den gantschen dach schoon weder / maer contrarie Wint / soo dat wy't Landt quaelick conden crijghen / met den Noozdt Noozdt-Oosten Wint.

Den 21. waren wy't Lant wel een goet stuck ghenadert / dan waren wel twee Mijlen daer noch af: saeghen dat het seer hooch landt was / en vol ghebooms / de Strant al van dit wit Zant / al vol Cocos-Boomen: ontrent den middach saghen veel Canoes van verschepden plaetsen / van beyde de Eylanden comen / quamen achter / en ten syde van het Schip wel vier en twintich Canoes / in elck drie man / en maeckten groot ghetier / t'welck een teecken van willecome is / wy riepen wederom so luyde als zy / en Trompetteden / dan schreenden zy weder: 'twas meest een ghedaente van Canoes / en volck als aen't ander lant van goede hope / van coleur / hayr / proportie / tale / maer ons docht dat zy wat grusiger waren: zy brachten niet te coop / dan quamen alleen om vrientschap te maecken / gaven haer wat Cozaeltjens / en Spijckers / daer zy seer blijde mede waren / gaven weder twee / drie cleyne Viskens. Dit volck was seer begeerich en uptnemende diefachtich / want clommen by de syde op / quamen onder de syde van de Galerije / en namen de Presidents hemt dat upt het water opghehaelt welende / aen het Toutjen noch soo laghe hing dat die vande Canoes dat mochten berycken / de opper-Coopman van't Jacht wilde haer beweghen dat zy het Hemde souden weder gheven / maer zy wepgerich zijnde wierpen hem met steenen nae het Hooft / gelijck hy in revenge oock met een steen nae haer wierp / waer op yemant van't schip-volck sonder last daer toe te hebben / een grof Stuck gheladen leggende op den Canoes los schoot / daer woznden eenighen gheraeckt / want die van't Schip eenighe saeghen bloeden / ende zy met macht weeh scheppende wierpen het Hemde in Zee / soo te achten is / dooz vreese van haren Overssten.

Daer naer quamē weder eenige Canoes ons by / en wy seyden datse ons Cocos en andere Frupt van't lant halen souden: En schoncken

1616. Majus. een riſt Cozaeltjes aen haer Oberſte / t'welck wy niet weten of hy ghedaen heeft: alſoo wy gheen gront hadden / ſetteden onſe Sloep met de hooch-Bootſman en opper-Stuerman uyt / met acht Muſquettiers om te diepen / maer vonden gheen gront om te anckeren: als onſe Sloep vertrock van de wal / wildenſe de Sloep beſetten / lieten de Allagaien over 'thooft waepen / en quamen ſoo na dat zy met knodſen ons volck ſouden gheſlaghen hebben: doen gaven d'onſe vyer / met hun Steenſtucken en Muſketten / ſchotender drie doot / en creghen een Canoa / daer een doot Man met ſijn been onder den doft vaſt was gheſchoten / en lach met het lijf int water / d'andere waren int water gheſpronghen: daer laghen oock twee Cnodſen in / door het aendringhen van den hooch-Bootſman hy beweecht weſende met advijs vanden onder-Stierman / door den noot vã water / alſoo wy maer een Vat wáter hadden / wiert diẽ nacht het beſluyt van den Raedt van Noort op te gaen aen Zee / weerhouden ende ſijn vooꝛſtel ghevolcht / van by te houden dichte by het lant / om op den dach met de Sloepe by het lant langs te varen / ende ghewapender hant water te ſoecken.

Den 22. ſmorghens creghen wy een ſlachbough / dat wy vyf hooch ſeylden / met een reghen-caeck / dat wy recht midden van't Eylant aen ſtevenden / tot onſen grooten gheluck. Deden de Sloep diepen / vont 50. Vadem ſant en ſchulp-gront / daer over wy ſeer verblijt waren / mits wy een Revierken ſagen van een groote Vallepe door de Boomen door comẽ daert niet en barnde / en ſeer goet aencomen was / wy ſeylden voor die tijt de wal ſoo nae / als goet was / tot dat wy gront hadden / tot ontrent vijf en veertich Vadem. Onſe Sloep die werde nu wat gemijt / beſonder alſoo daer een Muſket los ginck onverhoets / die ſchyck maeckte. Van daghe beſtonden wy te ruylen ſes hondert of ſeven hondert Cocos, water / Calaballen / Patattes / en anders meer: daer quamen aen boort eenighe die brochten een Wortel Acona, op haer Hooft al buyghende / en ſtuppende in de Neck legghende / een out man dede eerſt een Oratie / daer d'andere int eynde al op ſchreeudẽ / maer wy ontſinghenſe niet / doen wierpen zy dien in't water / wy ſaghen wel datſe dien knauweden / maer niet aten / daerom zy dien niet weder brochten: wy bedieden haer datſe Cocos, Bonanas, Verckens eñ Hoenders / ſouden brengen / dat deden zy oock / en wy gaven haer Cozaeltjens / en Spijckers. Zy brochten de eerſte Verckens ghebraden / maer half ghenoech / en ſeer gruſich / mits het hooft bebloet was / hadden het Inghewant uytghetrocken / en gloeyende heete ſteenen van binnen ingheſteecken / en met groen Crupt ghevult. Deſe Steenen waren daer in ghelept om van binnen oock te braden. Wy meenden datſe dagelijcx Verckens molten eten / om dat wy daer veel aen lant ſaghen loopen / doch twijfelden of deſe van den Overſten mochten comen / al hoe wel wy die betaelden / met een Mes / een ſcheerken / en eenighe Cozaeltjens. Doch het ſcheen dat het derde lebende Vercken quam als een ſchenckagie van den Overſten / weſende een clepn tamelick Vercken / dat met een Canoa alleen / met twee oude Mannen van landt afgheſonden werde / van een plaetſe daer haer Belay, dat is des Coninck ſitplaetſe was: Zy ſtaeckent van verre op / en bondent terſtont aen een touwe dat wy van de Galerije af lieten / ſoo wy alle het goet van dage hadden ghedaen / ſonder dat pemant binnen ſcheeps-Boort quam: wy handel-

1616. Majus.

1616. Majus.

handelden oock seer vredich met dit volck van daghe / en betroudeden ons hun waren / niet pooghende wat te stelen. Daer quam een partie Vrouwen af / met een Prauwe / een teecken van vrientschap / besaghent Schip / en de Beelden achter aen de Galderije / met groote verwonderinge / staecken haer vinghers aen het Teer en Peck van't Schip / en roockent / 't behiel hun wel: wy speelden op Trompetten en het Beltje / dat behaechde haer seer. Wy sonden onse Boot / en Sloep aen lant om te diepē / bychten tydinghe datter een schoone Bay was om te legghen / seer slecht en stil als in een Haven / by een Revierken / soo dicht aen landt / dat men uyt het Schip het volck soude connen bevrijden om water te halen / en goede Ancker-gront. De Schipper seyde / dat hy nu Terram Australiam hadde ghevonden / soo wel alst hem behiel / een Revier van versch water / veel Verckens aen lant / en anders / dat onse Maets seer wel behaechde. De Schipper stelde voor hier vijf Weken te blijven legghen / en den Sloep op te setten: Wy ruylden ses groote vlieghende Visschen / maer sy haddense seer lief / en mosten een Spijcker of visken Coralen voor een Visch gheven. Creghen oock een Crocovade voor een groote Spijcker.

Den 23. corteden wy ons Schip aen de wal in de bocht / aen de waterplaetse: t'volck van't lant sachmen met troupen / meest by de Belay, daer wel vijf hondert Menschen vergaderden / om Raet te houden soo het scheen / met stockjens. De Vrouwen ende Kinderen bielen in Praukens en quaemen ons Schip besichtighen. De luyden van ander Dorpkens quamen met Tackjens van Boomen / daer witte Baentjens van af waeyden / tot een vrede-teecken / houdende die voor haer Hooft: andere deden reverentie / het hooft by naest tusschen de knien buyghende / creghen van daghe wel ses hondert Cocos. t'Savonts quam een grijs out man van lant / brocht vier Conasterkens jonghe Cocos sonder bast / die schenckende van weghen den Overste / en niets voor begheerende. Hy noodichde ons aen lant te comen / maer wy bedieden hem dat wy dat niet deden sonder Ostagiers. Die aen't Schip gheweest waren / werden terstont omcingelt / om te discourreren van de wonderen die int Schip waren.

1616. Majus.

Den 24. smorgens ginck Aris Claessoon, Reynier Symonsoon, en den jonghe Cajupt-wachter / alsoo in confermitept van't ghene wy hun gisteren beduyden aen lant: sy quamen met vier Ostagiers oock af / wy dedense inde Cajupt drincken en eten: het schenen seer treffelicke Persoonen te zijn / van qualitept: hadden twee Sonen aen boort / die mede quamen / de schoonste Jonghelinghen die men vont / van Persoon / Ooghen / Hayr / Lijf / Leden / en soo goede contenantien dat het wonder was. De onse ginghen aen lant / met veel beuselingen tot presenten / als Coraeltjens / brant-Spieghels / een glase Ketting / een roode Mutse: sy hadden groote sin in het Hemt van Aris, dat soo wit was / soo dat hy sont om een Hemt. De President gaf een van sijn eyghen Hemden / sont daer by twee Messen / twee groote Bellen: als Aris aen lant quam / wert hy wel ontfanghen. De Coninck dede hem groote reverentie / en nedrichept bewijsende / lach by rams een half ure met de Handen tsamen / d'aensicht teghens d'Aerde buckende / en sittende op haer Indiaens, al perplex / bleef soo langhe tijt liggen / dat Aris Claessoon oock die reverentie dede / en moste hem oprechten / hy custede Aris Claessoon Voeten / en Handen. Een

Numero 4.

A. SYn twee Coningen malcanderen ontmoetende met veel wonderlicke Ceremonie ende verwillecomen.

B. De selfde twee Coninghen sittende in haer pontificael op twee Matjens neffens malcanderen onder de Belay.

C. Onse Tromslagers eñ Trompetters jeder omt cierlijcxste spel ende tot groot contentement vande Coninghen.

D. Dese zijn Boerē die haer drant van seecker groē Cruyt knauwē/daer zy water op gietēde/eñ wtpersēde/met groote lust drinckē.

E. Syn hare wooninghe die zy met Bladeren van Boomen bedecken.

F. Is den Coning/ende op wat manier hy gheciert is.

G. Is des Coninex Adel/het hayr lang ghevlecht in verscheyde vlechten.

H. Verthoont hoe dat de Vrouwen het Hayr cort afgheschoren draghen.

I. K. Sijn de Inwoonders van't Eylant.

L. Sijn Cocos-Boomen.

1616. Majus. ander principale man die hy hem sat dede van gheliicken/ die hupldc en creet als een kint/hadde wonder te segghen en te wijsen/ hy lepde de Voeten van Aris in sijn Neck/dede hem op eē Matje sitten/en selfs op d'aerde: hem vernederende als een Wozm. Hy dede hem de presenten langhen/die hem seer aenghenaem waren / segghende Awoo, Awoo, Sont aen boozt drie oft vier jonghe Verckens. Doen werde ock toeghelaten water te haelen / soo dat vijf Vooten vervult werden: als pemandt ons beletede / sont zijn Dienaers: hy sloech een Vzouwe datse qualick conde op staen / soo furieus was hy. De President hielt daer-en-tusschen de Ostagiers/ die gheerne wech wilden / met spelen op de Cieter ende Violons / ock met dansen / schreef haer tale op. Daer-en-tusschen quamen veel Canoes aen boozt / en ruplden alderhande Waer : nae ons gistinghe warender wel 40. soo met Vzouwen ende Kinderen gheladen / dat het een playsier was te sien: Daer clam een achter aen de Camer/ende nam een Sabel / wy roepden hem nae/maer conden hem niet crijgen/ desen Voghel aen landt comende/ wert hem de Sabel ontnomen / en dooz den Coninck aen boozt ghesonden / en in de Cajupt gebzacht/ dat ons wel beviel / zy wesen aen haer hals / meenende soo de Herico, dat is de Coninck / den Autheur geweten hadde/noch soude hy hem 'tHooft afghesneden hebben. De Coninck hadde gheboden dat wy eens souden schieten sonder schade/ dat gheschiede / maer hy was bevreest / dat hy wech wilde / maer Aris Claessoon hielt hem / toonende dat hy gheen schade soude hebben. Smiddaechs settede wy onse Ostagiers aen landt / ende zy de haere. Van daghe werde het Rantsoen verbetert.

Den 25. wast een schoone dach weders: smozgens ginc Aris Claes soon, Daniel le Maire des Presidents Bzoeder / en Claes Iansz aen landt. De President sont aen de Latou tot een present een Coperen Becken/ met een Mas Cozalen die wit waren / en wat zaet booz Radijs/ t'welck hem seer aenghenaem was. Ons schuptgen ginck te Visschen/ bingh een cleyne soode. Die van't lant quaemen met Cocos , maer d'onse warense nu sat. Daer quamen eenighe stercke Mannen ons aen boozt / als Sergianten / die groote authozitept ober d'andere hadden van 'sConincx weghen/ maer wy hielden haer niet in ostagie / soo dat het nu al vaste vzede was. Een out Man quam met een schoon Bzaetvercke aen boozt/ en vereerde ons dat/met de ootmoedichste reverentie ter Werelt / wy vereerden hem weder een Mes/een Spijcker / en wat Cozalen / hy ginck daer mede dooz wel ghecontenteert. Andere van Adel tot drie/ of vier toe/ quamē seer vzijmoedich aen boozt/met tacken daer vzede-Vaentjes in hinghen in de handt/ en waren met groen Loof van Cocos-Bladeren om den Hals behanghen: zy lepden haer Aengesichten plat op't Schip neder / de Handen t'samen in de schoot van de President legghende/custeden sijne Voeten/ een langhe wijle niet derbende op sien: sagen geeren d'Oliphants Tanden: hy liet haer de Hozologien/ Bellen/Spieghels/Pistoolen sien / en gaf haer wat. Naer de middach gingen zy weder aen lant/ en bzochten den Coninck een present: Een Tinne Lepel/daer booz de Coninck schonck/ een vet Verck-ken: en een Vogel op een stockjen:/ daer zy veel af houden / als een Duyve: sonden hem weder een glasen Ketting / een mas Cozalen/ en een Hamerken.

Den 26. smozghens is onse President, met Aris Claessoon aen lant gheva-

1616. Majus. gebaren/mede nemende een Trompetter/ en een present voor den Coninck / een Cloot-Spieghel / wat Coralen / wat Gout-draet en Lovertjes: aen lant comende lach de Coninck op de Strant / op de steenen/heel neder gheboghen/de handen t'samen/d'aensicht tegen d'aerde/heel nedrich of hy badt / ghelijck de Turcken: wy deden hem reverentie mede/en deden hem opstaen/ ginck met ons onder de Belay, om den reghen / dede een Matte voor spreyen/daer hy ons dede op sitten: hy ginck selfs besijden de Matte sitten / als of hy't niet weerdich was. De President dede de Trompetters blasen / daerse seer in verwondert waren: seghghende Awo, awo. Eenighe waren by naest vervaert/ om 'tgelupt dat het maeckte. Hy dede ons een Canaster met eenighe Cocos-Noten brenghen / die settede eerst in sijn hals / en bupghende tot op der Aerden/leyde die voor sijn Voeten/ om te eten/ alsoo hy dede. Daer naer quam de onder-Coninck by ons / al sonder spreecken/ al met het Aensicht naer ons toe / eerst ten sijden upt/ met de Handen in malcanderen / voor sijn Dyghen / dan latende hanghen: daer naer liep achter upt / eenighe woorden overlupt / met groote authoritept/ spreeckede/ sprong hoogh een sprong / en viel willens op sijn naers neder/ de voete op sijn Snijders onder het lijf slaende / en dat op de Steenen neder / daer naer spraack hy een Oratie / met groote statichept voor alle de Omsitters/ niemant aensiende / dan 'tgheslicht naer d'aerde / of nae den Hemel slaende/dat ghedaen sijnde/ bestont wat te eten / namentlick van een Lymoen/ een grove Vrucht sonder smaeck/ met rimpels van bupten ghecronckelt als een Pijn-Appel/ en elck creech soo een op een bladeken / elck door den Dienaer voorghedient sijnde / daer op droncken sy van den dranck der Wortelen Atona het Sap/ dien sy eerst knauwen/ en dan op een hoop legghen/ wasschen dan haer Handen/en gieten daer water op/dan nemense een hant vol Weers en cleyndent daer door/daer van sy elck wat gheven/ in een bladt van een Boom/ dat sy weten te berepden / als een Peperhuys. Onse President schoncke den Coninck een Cloot-Spieghel/hem bediedende dat het de forme was van de Sonne ende Mane/die oock soo ront en blinckende waren: hy wees haer dat sy dien aen de Balck van de Belay soude hanghen/ als sy oock deden. Onse Maets vinghen dien dach twee seltsame Visschen seer dick van lijf/en dick van Cop/ sijnde ghevleckt van boven op het Vel als een Sperwer / met witte Ooghen op't bruyne Vel / hadden twee Vleugelen of seer groote Vinnen / soo langhe als een Rotche-Steert/ daer tusschen een seer dunne Steert hinck: was by naest het fatsoen van een Vleer-Muys.

1616. Majus. Ter wijl de President, en Aris Claessoon by de Coninghen saten/ dede hy haer alle eere aen: jae het quam soo verre tot de President, en Aris Claessoon de Croonen van de Coninghen op't Hooft creghen: daer werde onse President als een Jongman die sulcke eere wel toe quam voor sijn onuptspreeckelicke moepte / en sorghe / die hy int begin ende uptvoere van soo moeylicke reyse ghedaen hadde / ghecroont Coninck van het Eylant/ en Aris Claessoon onder-Coninck. Dese Croonen waren ghemaeckt van witte langhe smalle Veders/ die boven en onder aent eynde verciert waren / met cleyne roode en groene Veertjens van Perrequiten, en Duyven / die by haer in grooter achtinghe zijn: mits alle des Coninex Raets-Lieden / hebben een Duyf op een stockjen sittende / by haer / als sy ontrent den Coninck

zijn:

1616. Majus.

zijn: Het Dupkken is van boven wit tot de Vleughels toe / voorts swert/die Buyck is met roode Veeren ghesschildert. Ter wijle zy met de Coninghen doende waren/haelden wy al water/om ons op te repse te versien.

Den 27. voeren eenighe van d'onse weder aen Landt / met de Trompetters om de Conincken met blasen te vereeren / ende om Verckens / mede nemende alderhande Coopmanschap/ maer conden niet crijghen te coop of te schenck: mits zy weten dat zyse selfs ghebreck hadden/ trocken haer Buyck in/en wilden segghen dat wy haer eten souden upt het Schip brenghen. Ontrent den avont vinghen d'onse een soode / daer af zy de Coninck eenighe vereerde / diese al terstont rau op at/ met Hooft en Steert/ en Inghewant / en was hem seer aenghenaem. Ons volck danssten/ songhen / en speelden met de Inwoonders inden Mane/zy speelden op haer Trommel / en danssten op haer maniere / en d'onse danssteden op onse maniere een ronde Dans/ daer zy seer om loeghen. Aris Claessoon ende Claes Iansoon scherminden teghens malcanderen met het gheweer / daer zy seer in verwondert waren.

Den 28. creghen wy noch twee Verckens van de Coninck ende onder-Coninck / maer wy mosten dien dierder betalen: de Maets waren vast besich om't water te halen. Heden quam de Latou vant ander Eylant by desen/ om te besien wat wy voor volck waren: dese scheen met groooter supte / en authoritept/en magnificentie te comẽ/mits hy van dese gheweldich gheeert worde / en twas maer een Sone van d'ander Coninck / soo dat Aris verbeert was/maer werde van hem gheanimeert om te blijven om te eten. Nae noen ginck de President selfs aen lant met sijn Pistool / en een Roer/ en 't Vierslach/ alsoo het versocht was om eens te sien / daer over zy haer verwonderden. Terstont maeckteden zy ghereetschap om te eten / daer werde ghebroght soo groote menichte van Acona, datse ons by naest beschansteden/ oock ghebraden Ousij, en Cocos: het schijnt dit de maniere te wesen dat d'eene Coninck d'ander soo onthaelt: zy braecken al de Acona aen stucken / en maeckteden een Dranck daer af/ die zy al in't lijf broncken: daer naer vertrock de Coninck / daer wy blijdt om waren/ om dat wy te brijer waren.

1616. Majus.

Den 29. arbeydende d'onse stedich int water halen. De President liet hem aen lant setten / om het gheberchte te sien/ en de ander sijde van het lant/aen de Zee-cant: vonden onder weghe des Conincks Broeder alleen sittẽ/ of hy ons verwachtede/ en ginck met ons/hadde ons gheerne beneden ghehouden/ maer waren daer niet mede ghedient / soo verre ons in't Landt te begheven/ om datse dickwils Oorloghe teghens malcanderen hebben: int opgaen quam de onder-Coninck ons ghevolcht / daer in wy seer verblijt waren dat zy ons conduiseerden / door den rechten wech/ voorgaende/ ons waerschouwende: ginghen van d'eene Berch op d'ander/ aen de waterspronghen om te drincken die zy wisten: daer naer lepdẽse ons weder naer strant/ onder-weghe doorst crijghende/ clam de onder-Coninck selfs/ met een Strick om sijn Voeten om vastichept te gheven / clom op de Cocos-Boomen, met sulcken vastichept als een Cat: en pluckede de beste Cocos af / die openende op een sonderlinghe maniere: ginghen sitten rusten in een schoone plaetse van't Bosch/ daer veel ghevoghelte was/ en dronckẽ vande Cocos soo smaeckelick als opt tot twee toe: die seere vol waren: wy saghen een ander

1616. Majus. Eylant heel perfeckt/ en zy wilden dat de President met sijn Pistool daer naer schieten soude/ om dat zy haer souden bzabeeren / mits zy Oozloge hadden/en al-te-met overcomen / en schuylen haer in de Holen / steeckende haer geboomte aen bzant. Dan't gheberchte comende/ quamen ons de Vzouwen te ghemoet / die zy booz ons deden dansen. En alsoo het middach was/ namen wy de onder-Coninck met ons aen boozt om te eten/aen Tafel sittende / seyden wy / dat wy nu waters ghenoech hadden/ maer dat wy noch thien Vercken/ Cocos, Vbes-Wortels , en wat Matjes van doen hadden / als wy die hadden vercregen/ dat wy dan binnen twee daghen souden vertrecken / hy dat hoozende / creet over-luyde / ende liep in de Gaelderije/ toe-roepende die goede tijdinghe sijn volckxen: mits zy vzeesden dat wy al haer spijse souden op eten / alsoo zy selfs niet veel en hadden : dese onder Coninck was seer nieus-gierich/ bekeeck alles/ onder en boven/ende in de Mars climmende/siende oock seer naer het Beelt-werck aen de Gaelderije.

Daerentusschē comt selfs de Coninck met sijn Adel aen boozt / mede-bzenghende een Vercken / ende een Canaster Cocos, die hy pzesenteerde/ leggghende in sijn hals/ buckende tot den overloop/settende het booz de voeten van de President, en bleef soo booz hem leggghen of hy hem aen badt: doen hy op stont/ settede hy de Coninck by hem neder op een Cussen / doen dede de Coninc dē President, en Aris Claessoon , van sijn Adel tillen en hefken met groote Ceremonie / boven haer hooft / en hieldense soo een wijle/ doen settedense weder neder/ met een treffelicke magnificentie/ alst de Coninck gheboodt. Het schijnt dat dit een teecken by haer is van groote vzuntschap en eere. De President leyde hem inde Cajupt/ en thoonde hem een Spiegel/ daer hy niet in doozste sien: schonck de Coninck sijn Belle in sijn slaepplaetse / en twee Messen/ met noch andere beuselinghen : van daer werde hy ghelept inde Combuys/ en onder int Schip / daer hy alle de Stucken dertich in getale sach/ dede daer booz oock sijn reverentie: oock int ruym daer hy alle de Baten met waters sach/ d'Anckers/ en Ballast: daer naer in Constapels-Camer / daer zy alle over verwonderden. De President seyde/ dat hy daer mede Donder en Blixem conde maecken/ghelijck die inde Locht domineert / liet hem de Pompe en Compas sien / dat alles hem een nieuwicheyt was te sien. Alles wel ghesien hebbende / ginck hy met onse Boot / en onse President naer lant/ met soo grooten vzeese / of hy een Godt hadde geweest. Hy eñ de Coninck werde upt de boot nae de Belay ghedzaghen /, en onse Generael ginck met hem daer onder sittē / tot dat wy wat aten en dzonckē: daer naer ginck hy met de onder-Coninck wandelen/om het Bosch/ t'Lant en d'Inwoonders wooninghen te besien / en sach de Boeren van een Dozp dat vozder lach dansen / oock de Vzouwen / en jonghe Dochters/ daer onse Matroosen al te vozen vzolick onder waren met dansen en speelen. Teghen den avont quamense allegader weder aen boozt/ende Daniel le Maire inde maneschijn ginck met een deel van d'onse Dissehen / met Aris Claessoon, als zy de soode ghevanghen hadden ginghen zy by de Coninck/ die zy vonden gheaccompaigneert van eenighe jonghe Dochters / die naeckt booz hem dansteden/ op een sonderlingh Instrument / als een Pompe/ en op dat gelupt maeckten zy haer spzongen/ dat een lust was om sien / by soo een Barbarische Natie: oock d'onse vergaten haer selven

1616. Majus.

1616. Majus. selven niet / om haer te vermaecken bp den Coninck / die met haer in de hant sloech / en lachtede / en was soo uptnemende vzolick / dat wonder was. Ter-wijle d'onse dansten en speelden bp den Coninck/ hadden de Inwoonders ses oft seven Visschen ghenomen / dat wp de Coninck aen gaven / die seer ontstelt was/ en groote Inquisitie dede/ slaende twee vande Inwoonders soo dapper / dat hyse bp naest dood-sloech. Zp aten allegader de Visch heel rau op.

Den 30. smozgens op de vzoech-Cost / quam een Canoe aen boozt/ ons Generael bzenghende een pzesent van twee Verckens/ en eenige Cocos, van de Latou vereert / wp gavense wat Visch te eten van onse Tafel/die zp met groote pver aten/ en leckebaerden als of zp Bancket aten / om dat zp dien rau eten / jae quallen : gavense elck een Spijcker / daer zp mede dooz ginghen. Daer naer quam veel Frupt van den Coninck/om dat hp al de Boeren ghecommandeert hadde wat versch op te bzenghen/teghens ons vertreck. Aris Claessoon ende Daniel le Maire, de Bzoeder van onse Generael/bzochten smiddaechs den onder-Coninck te gast/a la portion, dien wp treffelick tracteerden. Cozt daer naer saghen wp den Coninck van het ander Eylant / met al sijn Edelen / al met schoone Matjens/ wel gheleet / en haer Vzouwen/ met eenighe Canoes te water / mede-bzengende hun eten van Fruptен; bp desen Coninc comende/groetende malcanderen met dzollighe Ceremonien / laghen op d'Aerde met haer aengesichten/ en handen/ op de Steenen : dan ginghense leghen teghen het Schip/dan teghen de Reviere. Ten laetsten ginghen zp bp malcanderen sitten/ singende haer Adova, en dit was de groote Orankay, of opperste van beyde Eylanden. Onse President, of Generael, ginck selfs aen lant om dit Volck te sien : zp setteden hem terstont op een Matjen / daer sloech hp vier int Crupt / en ontstack de Lont / en Claes Ianssen schoot de Pistool af/daer zp over verwonderden : Zp begheerden dat men nae de Cocos schieten souden/dat werde ghedaen / dat het Water daer upt liep. Die op't Schip schoten een licht Stuck af naer landt op het gheberchte aen / dat seer balderde/ zp waren soo verbaert / dat zp bestonden te vluchten : daer naer sagen wp dat zp Verckens bzochten/ negen int getale/ ende werden ons van de Arikis gheschoncken / met haer oude reverentien / en wp dedense terstont aen boozt bzenghen: wp gaven haer oock Cozalen / een Bijle/ 2. Messen / Coper Beckens en Ringen : die zp deelden aen die/ die de Verckens gebzacht hadden. Doen bestonden zp te eten/bzochten eerst Wozтelen van Acona, en t'gewas : en settedent de Coningen/ de Edelen/en Vzouwen booz:oock een deel gebzadē Verckens/met Crupt ghevult/soo datter wel Spijse was booz 500. Menschē die ontrent ons saten:wp creghen oock onse pozтie. De spijse werde alsoo berept/ zp bestonden allegader dit Crupt te cauwen/en alst cleyn genoech was/namen zp het upt de Monden/en versameldent in een grooten houten Back/ versamelt sijnde / goten zp daer Water op/mengdent en kneedent onder een / en pzesenteerdēt de Coningen om te dzincken/ en oock den Adel. Daer werden veel Vbes-Wortelen ghegheten : oock selthien gebzaden Verckens/ soo grupsich toegemaeckt/dat pselick om sien is. Daer-en tusschen vereerden haer onse Trompetters ende Trommeslagher met het lieffelicke ghelupt haerder Instrumenten/ daer de negen hondert vergaderde Menschen groote lust in hadden.

1616. Majus. Den 31. smozghens waren wp

1616. Majus.

doende om ons Anckers te redden.

Nae de vroech-Cost comen de beyde Coninghen aen boort/en brochten ses Vercken/tot een vereeninghe / en de Maets verruplden veel Ouly, Bananes, en Cocos, soo dat elck Man seven Cocos creech. De Latouw riedt den grooten Coninck dat hy soude het Schip besien / als sy alle hare Ceremonien en lieden geabsolveert hadden / maer hy dorste het niet bestaen: doen nam onse President den Grooten Coninck by der hant/dat een seer krap bequaem Man was / seer docil en vrindelick / en leyde hem inde Cajupt / daer hy hem thoonde de Printe van sijn Excellentie/ segghende/dat dat onse Ariki was / heel in't Wapen: thoonde hem oock een Spieghel/ en Bellen/ en de Caert / wees hem ons Lant/sijn Lant ten naesten by/ en scheen dat hy daer van wat apprehendeerde / hy schonck elck een schale Wijns / en deden beschreet: Van daer leydese inde Gaelderije/ en soo voorts door't heele Schip: haer werde weder vereert / elck een bosken Corzalen/een Mes/eē Cam/ en wat spijckers/ maer elcke Edelman een Spijcker. Daer was een van d'Adel die Cuppers Yserē boor ghetaeckt hadde / van onse Coninck van de Bay, hy dat siende sloech hem in de Neck / wel dapper / soo dat hy van't boven Net most schampen.

Corts daer naer ginck onse Generael met Aris Claessoon aen lant/ om hem noch eens te wasschen in de Reviere/ dat hy oock dede / daer naer ginghen sy nae de Coningen toe/ om haer te groeten en Adieu te seggen / sy spreyden Matjens voor ons/ om op te sitten / en als sy verstaen hadden dat wy datelick t'sepl wilden/ gaven sy ons noch eenighe schenckagien/ en wy haer oock / alsoo ghelepden sy ons aen Strant/ en schepden van haer. Dese Menschen leefden seer armelick/in hupskens die aen Strant stonden/ ghebout van Bladeren van Boomen/ hadden inden omring vijf en twintich Voeten/en nau twaelf Voeten hooch. De deure moestmen al buckende in-cruppen / het Hupsraet was een deel vrooch Crupt / om daer op te rusten / hier en daer in een Hoeck stont een Hengel/ elders een Cnodse: dat Hupsraet saghen wy in 's Conincks Lodgie. t'Is een sterck Volck / groot van lijve/ t'welck bleeck daer aen / als onse Generael van het geberchte quam en moede was / presenteerde de onder-Coninck hem op sijn naeckte Schouderen te nemen / en soo af te dragen/ daer wy't quaet genoech hadden alleen door de quaede ganghen te gaen: Sy waren van coleur bruyn Geel / hoovaerdich in haer Hayr / dat verschepden was gheciert / in't binden / in friseeren/ in't vlechten: Eenighe scheenen Borstelen op't Hoofd te hebben/soo stepl stontet. Het Brou-volck was leelick / met hanghende Borsten: het scheen dat sy van d'eerbaerheyt niet veel Wetten hadden / soo ghemeen was het by haer de Lymiten over te treden. By haer was gheen Goodts-dienst / leefden als Beesten / hadden gheen kennisse van Coophandel. Het schijnt dat dit Volck is van d'eerste Eeuwe / om dat al haer noodruft hinck aen de Boomen en wies / en de Vis die sy binghen aten sy rau. De Generael noemde dese Eylanden ter eeren van de Stadt Hoorn, De Hoornsche Eylanden, en de Bay, de Eendrachts Bay, ter eeren van ons Schip. Wy verlooren hier een Ancker/ en ginghen t'sepl/ met een Oost/ en Oost Noort-Oostе coelte / onse cours was Noorden/ende Noorden ten Westen. Onse plaetse daer wy gheleghen hadde / lach op veerthien graden / ses en vijftich Minuten.

Den

1616. Majus.

1616. Majus.

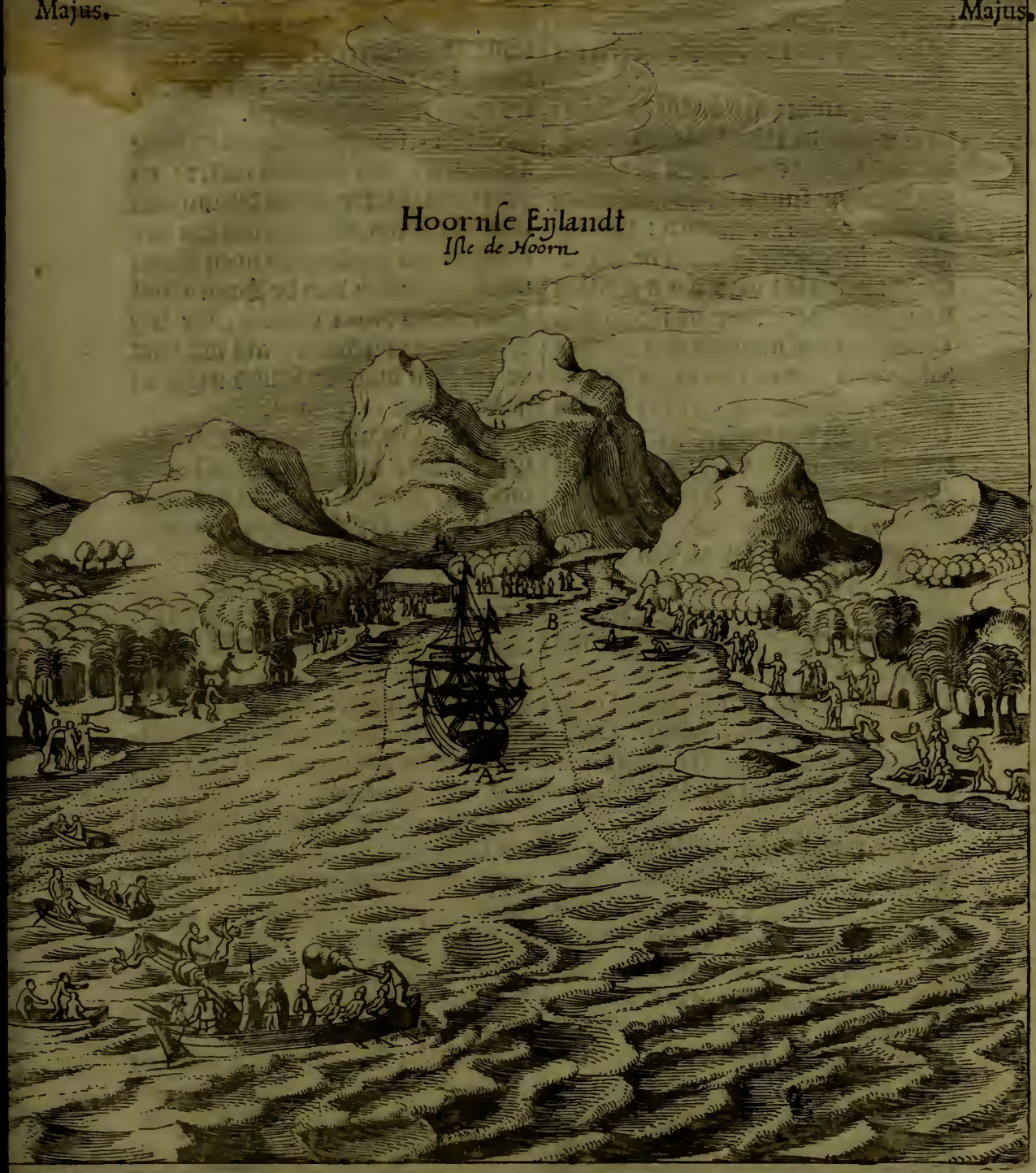

Numero 5.

1616. Iunius. Den eersten Junij: smorgghens laghen de Hoornsche Eylanden van ons Supt Supt-Oost: smiddaechs de hoochte van 13. graden veertich Minuten.

Den 2. smorgens quam de Sonne claer op/ de Wint van Oostelicker hant: onse cours was Noorden ten Westen: smiddaechs hadden de hoochte van 12½. graden: wy saghen noch gheen lant: en de Generaels ghevoelen was/ dat d'Eylant van goede Hope, en de Hoornsche Eylanden, de Eylanden zijn/ diemen Salomonis noemt; altijt zy hebben goede conformitept met het seggen Quiros: en t'is seecker dat hier ontrent Australia Terra is: wy saghen gheen ghevoghelt/ dan een cleyn Lant-Meeuken.

Den 3. ginghen al den ouden cours/ met eenparighe Wint: saghen gheen lant/ onse Stierman hadde gissinghe ghemaeckt/ dat wy al verre achter Nova Guinea soude wesen: maer onse Generael was altijt van contrarie opine: smiddaechs hadden de hoochte van 12½. graden/ begonnen nu Albecoretten te sien.

Den sesten/ smorgghens quam de Sonne claer op/ saghen al noch gheen Lant/ onse cours was noch Noort-West/ en de Wint Oostelick. Onse Presidents quam in discours/ en hadde groot achterdencken met de Schipper en Stierlieden van veel Westelicker te wesen/ en Nova Guinea al ruym op sijde te hebben/ waer door wy met malcanderen resolveerdē als volcht van Noorden aen te gaen/ om te sien waer wy waren/ en soo langhe onse cours te houden/ dat ons docht dat wy uyt den droom waren: soo dat wy op de vroech-Cost Noordt aen ginghen: smiddaechs hadden de hoochte van elf graeden.

Den 12. quam de Sonne onclaer op: Desen avont werde resolutie ghenomen met de volle Raet/ en alle de Stierlieden/ van onse cours West aen te stellen/ om onse repse te vorderen: Hadden smiddaechs de hoochte van drie graden ses en veertich Minuten.

1616. Iunius. Den 15. smorgens cours en wint als voren/ met schoone coelte/ en grof blau Water/ grove dijninghen van den Supt-Oosten/ dat wy seer slingherden/ soo dat wy noch gheen beschut hadden van de Supt-Oost Steert van Nova Guinea, die wy behoorden te hebben/ als wy daer be-Westen waren: smiddaechs de hoochte van 4½. graden.

Den 18. de wint van de Noordelicker hant/ onse cours West: wy vinghen een Boniet, saghen veel Voghelen/ en Visch: smiddaechs de hoochte van 4½. graden.

Den 20. quam de Piloot t'savonts met groote blijdtschap seghen dat hy lant sach: eerst Suptwaerts van ons/ met groote Heuvelen en Bergen: en lach al boven de 5. graden: wy dreven den gantschen nacht sonder Sepl/ om op't lant niet te loopen.

Den 21. smorghens maeckten wy weder Sepl/ en saghen dat het seer leegh Lant was: daer naer saghen noch meer Eylanden/ groot en cleyn tot ses toe/ seer leegh en cleyn/ met gheboomte. De President gistede dat het Heuvelich lant dat wy gisteren saghen/ een beginsel was van Nova Guinea: als wy nu beter toe saghen/ bevonden dat het al aen malcanderen vast was/ door een leeghe blacke Strant/ op eenige plaetsen wat hoochachtich/ sijnde als leeghe witte Duynen: saghen een Rif afloopen ten Noorden en Noort-West in Zee/ daert seer op barnde/ een groot stuck in Zee/ en seyldender be-Noorden om: wy saeghen van't Eylandt naer ons toe-comen twee Canoes met Volck/ daer in wy seer verblijt waren/ hopende verkent te raecken/

wach-

1616. Junius. wachtende haer in/ zy hielden al te loef-waert van ons/ en 't scheen dat zy vervaert waren / d'eerste hadde vier Man / en d'andere ses/ waren ghewapent met Bogen en Pijlen: wy gavense wat Corzaeltjens / daer zy seer graech naer waren / en gaven te kennen dat zy die haer Overste souden brenghen aen Lant. Dit volck was al wat brupnder en swarter / als aen 't Hoornsche Eylant: het Hayr geelachtich / haer knevels waren oock afghesneden: Onder haer was een out Man met een geelen grijsen Baert / seer dick en vet / mede ghebrant en ghepicqueert oft gheblaut was / ghelijck in de vorighe Eylanden: zy hadden veel Figuerē op de Armen en Borsten / deckteden oock haer schaemte met Bladeren of Basten / gheen Cleerjens. De Canoes en t' scheppen als voor henen / maer gheen Rieden als d'andere om te visschē: De Canoes oock niet soo polijt/ het scheen datse Stocken hadden in plaetse van Rieden: en hadden een spraecke met die aen't Hoornsche Eylant/ zy brochten gheen ververschinge / al ist dat het Lant vol Cocos-Boomen stont/ en kenden Oufij, Lieu, Fontij, Povacca: en seyden Ajouta ne ay, dat op haer lant geen en was/ dan wel veel aen het ander lant / dat zy ons wesen West aen te legghen / daer den Ariki woonde: wy vonden hier gheen Anckergront/ setteden derhalvē onse cours West-waert. 'sWiddaechs hadden wy de hoochte van vier graden 47. Minuten.

Den 22. de Wint continueerde/ Oost en Oost Supt-Oost / met schoone coelte / wy hadden smiddaechs $4\frac{1}{4}$. graden. Ontrent den avont saghen wy West ten Suyden van ons / ontrent $2\frac{1}{2}$. Mijle/ een leegh-Eylant / daer wy be-Noorden om hielen / en 'tquelde ons dat de Landen soo leech waren: t'was van het voorgaende 32. Mijlen/ Oost en West streckende/ en dit Eylant ontrēt Noort-West/ wy ginghen Noort-West ten Westen aen/ om boven/ oft be-Noorden om 't Eylant te seylen/ en te schouwē twee cleyne Drommelkens Boomen / die ghelijcke water stonden/ sorghende voor droochte. Dit Eylant noemde onse Presidēt Marcken, om de ghelijckenisse diet daer mede hadde. 1616. Junius.

Den 23. ginghen wy den ouden cours / en saghen eenighe Water-Slanghen / dat een teecken is van lant ghemeenlick.

Den 24. smiddaechs hadden wy de hoochte van vier graden vijf en twintich Minuten. Corts nae de hoochte ghenomen was / sach onse Trompetter lant. De Presidēt ginck selfs nae boven / ende sach hooch lant voor uyt: en warē twee leeghe / en een hooch Eylant: resolveerden onsen cours te nemen Supt-West aen/ en saghen dat het al hooch lant was/ steyl opghebickt en Clippich daert seer tegens barnde. Boven warense schoon / en effen int aensien / seer playsant met veel gheboomte / en uytnemende veel Cocos-Boomen, maer conden op een Mijl aen lant geen Anckergront crijghen. Onse Presidēt noemdese de Groene Eylanden: int voort seylen deden haer noch cleyne Eylandekens op/ maer lietense alsoo den avont aenquam: Hielden den gantschen nacht bp/ met Suydelicke Wint / tusschen beyde Eylanden / die vijfthien Mijlen van malcanderen laghen.

Den 25. smorghens saghen wy een hooch Eylant/ met eē deel heuvelkens / hielden daer boven ten Suyden om / en naer toe: terstont daer naer ontdeckte hem int Westen van ons / heel hooch schoon lant / dat wy gister avont niet ghesien en hadden / soo dat de Presidēt resolveerde derwaerts te houden: twijfelden of het de Custe van

1616. Iunius. van Guinea soude zijn / verlatende het ander hooch Eylant: dat van de President genoemt werde Iohannes Eylant / en lach op de hoochte van 4½. graden. Smiddaechs waren wp seer dicht by de Custe / dat wp Menschen op de Strant / ende Huysen saghen / maer conden geen Ancker-gront crijghen: wp sagen veel roock op't gheberchte/en Bosschagie / oock Cocos-Boomen seer playsant om sien: wp quamen by een hoeck daer wp dochten Ancker-gront te wesen/ en mandē onse Sloep ghewapent / om te diepen: maer eer de Sloep af was/ saghen wp een Canoe afcomen nae de Sloepe / die heftich nae de Waets wierp ende slingherde / oock Flitsen ghebruyckte / maer soo haest d'onse eē schoot gaf/ ginck die door. De Sloep wederghecomen sijnde/ ginghen onse cours / t'volck van't lant liep en riep ons naer / al guythende en wenckende met Tacken van Boomen. Hier scheen een Bay te sijn / en creghen gront dicht onder 't lant / op vijftich Vadem/ sant en clepn keeselinghen / settent op vijf en veertich Vadem: Savonts/ en by de Waen quamen twee Canoes om't Schip henghelen/ maer wp verstonden haer niet/ wp trommelden / tromppetteden / en speelden op Beckens daer zy goet behaghen in hadden: maer waren seer bevreest: wp quamen soo verde dat wp haer Cozalen thoonden in de Mane schijn / en wp wierpense haer toe / derhalven zy lachteden/ en hadden wonder te seggen onder malcanderen: men gaf haer oock wat spijckers daer zy op haer manier ons af danckteden.

Den 26. quamen ons smorgens vroech wel 7. Prauwen aen boort/ en voeren vast rontom / maer hadden niet voor ons / dan Allagapen/ Steenen/ Cnodsen/ houte Sweerden / en Slinghers / nochtans gaven wp haer Cozalen / en al-der-

1616. Iunius. hande snuysteringe/ haer toonende dat zy ons Vercken's / Cocos, Bananes soudē halen: maer zy bestonden met Slinghers op ons Schip te werpen en poghen/ soo dat wp met een Boeghstuck daer onder speelden/ doen vergonck haer de couragie / en schepteden allegader wech: d'onse setteden stracx de Boot upt/ en vervolchdeden hare Vyant / int water doot-slaende / en steeckende/ al die zy conden crijghen: soo datter wel thien bleven / en drie ghevanghens creghen / die d'onse aen boort brachten om te rantsoeneren voor Victualie / maer waren seer ghequetst: oock veroverden zy vier Prauwen / daer zy eenige van haer Wapenen in vonden / en verbrandese. De ghequetsten verbontmen/ maer d'eene sterf stracx.

De President gheboot na de middach dat men de twee ghevangens in een ghemande Sloep soude setten / en met haer lancx de Wal varen/ om te tenteeren oft men eenighe provisie voor haer conde becomen voor't Rantsoen: men vernam eerst gheen volck / de vreese wasser in: ten laetsten quamender drie upt het Bosch op een singhelstrant / en onse ghevangens riepen haer toe: men roepde voort op een plaetse daer een hooch Velt met ghesaept graen stont / lanck met Apzen/en daer quam niemant voor den dach / doen lieten wp den ghequetsten ghevanghen aen lant loopen/en men gaf hen noch Cozaeltjens / een Mes / en Daniel le Maire hadde hem een stick van een Slaep laecken ghesschoncken / om hem te wissen / alsoo hy seer bloedede / en dat op goet gheloof dat hy Vercken's soude brengen: nits wp dese twee op thien Vercken's ghestelt hadden: die by ons bleef was een out Man / en werde die tocht niet verlost. Savonts quamen ons by twee Canoen / hebbende een clepn Vercken / dat zy verruylden: wp

creghen

1616. Iunius. creghen oock een excellent Bos Bananes.

Dese Natie hadde aen beyde sijden der Neusen/ gaten ghebooxt/ in de welcke zy Ringen hadden/ dooxwaer een seltsaem spectaeckel.

Den 27. alsoo het derdepert van ons water weder upt was/ volden wy weder onse Booten. Heden creghen wy een vet Vercken om te verruplen/ wy gaven daer dooz een Becken / wat Cozaeltjens/ twee Spijckers.

Den 28. quam ons een groote Pzauw aen booxt/ daer wel eenen twintich Man in was/ sijnde achter en booz heel hooch/ en fraey opgheboept/ dit volck was eerst wat schou: daer naer quamen naerder/ besaghen de Beelden/ ende Leeuwen van de Gaelderije met verwonderinghe. Daer naer quam noch een Canoe aen booxt/ daer in een Man hadde een Bos Pinange op sijn Hooft bzenghende als een pzesent. Als onse ghevanghen niet ghelost werde / setteden wy hem aen lant: wy hoozden daer naer op de Trommel spelen / wy vermoededen dat het was dooz blijtschap.

Dese Inwoonders gingen meest al naeckt/ deckten nu de schaemte/ sijn niet of wepnich op't lichaem ghepicqueert / dan hadden veel litteeckens/ oock waren zy niet ghebzant als de voozgaende Eplanders: van middelbare groote/ vet en wel ghevoedet/ veel dzoeghen een Calabasken daer Calck inghesloten was/ daerse Pinang met eten: Zy dedē reverentie met haer Mutsen af te doen / en boven 'thooft in de hant te houden: Haer gheweer bestont in Allagaien / Slinghers/ en Cnodsen / en houte Sweerden: zy beten als Honden: de ghevanghens beten in de dokten / jae alle de Touwen aen stucken: als wy sonder gheweer waren / vielen zy ons aen't lijf te bijten: in somma/ twas een quaet verradich Volck: maer met Musquetten warense te temmen. Ons docht dat wy Onilie op't Velt saghen / en dat Cocos-Nooten haer beste eten was: Wy hoozden Papegaepen roepen / en saghen groene als in West-Indien. In de nacht lichteden wy ons Ancker/ niet cleyne coelte. 1616. Iunius.

Den 29. smozghens waren wy nekens de Nooxt-Wester houck van de Baye, hebbende te nacht met stilte maer ontrent 1½. Mijle vertiert/ de Wint upt den Suyden: smiddaechs hadden wy de hoochte van 3½. graden / gaende lanex de Wal/ Nooxt-West ten Westen: wy sagen dat het een vaste Custe was/ en booz-seecker Nova Guinea: de Inwoonders zijn ghenaemt Papoos, meest swert / ontrent den avont saghen wy noch drie hooghe Eplanden/ die van't groot Eplant laghen ses Mijlen.

Den lesten / smozghens was die Wint variabel: en wy waren nevens de Caep daer hem 'tlant ontviel om de West/ daer naer Nooxtlick scheen een Baye te wesen. Wy creghen veel Canoen van't Lant seer fraey opgheboept / en schoontjes met Beelt-werck uptghehouwen/ en gheschildert. Zy bzochten ons gantsch gheen verberschinghe mede: deden wel alle teeckenen van reverentie in die Handen en Mutsen op't hooft leggbende/ oock haer Spietsen eenighe aen stucken bzeeckende / dat zy thoonden dat zy ons niet wilden beschadighen/ comende heel vzijmoedich by ons inde Gaelderije / ende Cajupt. Zy deckteden haer schaemte met Bladekens: wy lieten haer onse Pistoolen afschieten: zy ginghen seer manierlick wech d'een d'ander plaets maeckende: songhen eenighe Liedekens over Maeltijt in teecken van danckbaerheydt / dat wy haer Cozaeltjens gaven: soo overbzochten wy den dach seer pai-

1616. Junius. sibelick / sonder pet te stelen. Zy stoncken seer naer pet of smeer / als die aen Capo de bonne Esperance. Haer tale was anders als die gene die aen't vaste lant / die oock haer wpanden waren / zy hadden oock veel litteeckens int lijf / veel defozm int aensicht/met camuse Neusen / groote Lippen / en Wonden. Zy bestreecken haer Baerden met Calck / en haer Hayz op't Hooft/ waer mede zy seer haer hoovaerdije thoonden. Van dit Volck quam niet / al hoe wel wp haer bewesen dat wp wat ghebzeck hadden.

Iulius. Den eersten Julij/smozgens dzeven wp in stilte / waren te nacht qualick twee Mijlen West aen bertiert. Naer de vzoech-Cost quamen veel Canoes af/ die wp meenden dat ons eenighe ververschinghe bzochten / maer hadden wat anders inde sinne. Zy quamē heel stout aen / en hadden anders niet als Wapenen / thoonende ons die / of wp dat goet wel conden : nu zy dingen aen en quetsteden onse Mopses die opt Ancker stont in sijn Billen/met een Allegaje / noch een ander onder sijn armen : daer op oock alle d'andere begonnen aen te vallen/ met Slinghers en Steenen : doen wast onse beurte / en loosden vier grove Stucken met een deel Musquetten/ soo datter een dosijn bleef. Terstont verbolchde haer onse Sloep / en creech een Canoe, daer een in doot lach / de andere twee vluchteden in't Water / van die welcke een werde doot-ghellagen/ d'ander wesende een jonghelinck van achthien jaren/ namen zy ghevanghen : en noemden hem Mopses/ nae de naem van die ghene die ghequetst was : en oock het Eplant daer onder dese Tragedie was geschiet. De andere Canoen vluchteden alle haers weechs. Smiddaechs hadden 21. gradē. De Wozzelen van Boomen aten dit volck in plaetse van Bzoot.

Den 2. smozghens in ty vooz upt West van ons saghen wp oock hooch lant uptcomen / synde met het uptterste lant van gilterē avont al vast aen / synde tusschen beyden een heel schoone Baye ofte inwijc/ al leegh lant : soo dat dese Cust met bochten upt en in loopt : dat op de sijde van ons af lach / gheleeck seer de Custe van Guinea, wp hielden onse cours West Noozt-West aen/ naer een Caep van hoochachtich lant/ daer achter saghen weer leech Landt allenghskens ontvallende. Smiddaechs de hoochte van 3½. graden / wp liepen ontrent twee Mijlen bupten 'tlant / en saghen een groote Berch.

1616. Iulius. Den 3. smozgens met den daghe hadden wp het hooghe lant op de zijde : en ginghen stijf vooz : en saghen stracx vooz gheen lant weder. Had men het ghevoelen van den President gehouden en ghevolcht/ men soude aen Bagbooz altoos 'tlant ghevolcht hebben/soo wel by nacht als by daghe pet int ghesicht hebbende. Ontrent den avont saghen wp weder West Supt-West van ons hooch lant.

Den 4. smozghens. Dat hooch lant saghen wp vol gheboomten groen / en oock roock: Ter wijl wp alsoo dooz de Eplanden liepen/ saghen wp aen Stuer-booz vele clepne Eplandekens / op de hoochte van twee graden / dertich Minuten. Wp hielden onder een Eplant om't Ancker te werpen / maer de nacht onderliep ons/ en hieldent by de gantsche nacht/dat ons geen voozdeel dede / soo dat wp het lant niet aen deden / onse Schipper meende dat het Ceram was.

Den 5. hadden wp veel kaecken ende Donder/ en Blixem : Variable Windē/ Smiddaechs de hoochte van dzie graden / acht Minuten: wp bevondē hier tamelicke stroom om de West te gaen. Savonts saghen wp weder ten Westen van

ons

1616. Iulius. ons in lij / twee leeghe Eplanden / daerom seylden wy soo hooch als wy conden / aenloevende om boven 't lant te seylen / al Supt op tot de hoochte van Banda, en dan West aen.

Den 6. hadden wy den heelen dach variabel weder / met reghen en wint. Smiddaechs bevonden wy de hoochte van vier graden thiē Minuten. Voor-middach sach Aris Claessoon, lant / een Berch ghelijck de Goudenapij in Banda: onse Schipper affirmeerde dat het Banda was / maer men bevont corts contrarij / nits men daer by wel noch drie oft vier spitse Berghen sach die branden: en derhalven Vulcani Berghen ghenaemt werden. Men vont goet het lant aen te doen / daerom oock de heele nacht by hielden.

Den 7. smorghens / waren wy een goet stuck weechs vande Vulcaen Berch / daer wy naer toe seylden / meenende daer boven te seylen / tusschen het Eplant en het vaste lant deur / doch conden niet / seylden beneden om / en hielden dicht by 't lant langs / en quamen terstont in Zee / zijnde twee oft drie Canoes naer ons toe / maer waren banghe van ons / riepen ons toe / maer conden het niet verstaen / noch oock onse ghevanghene Moyses, nae by 't lant comende quamen twaelf Canoes ontrent ons Schip / in elck vier / vijf of ses Man. Dit volck was veel geelder / als voorgaende / oock haer Canoes waren van ander fatsoen / en wy conden ghen Ancker-gront crijghen / en de Ingheseetenen brochten ghen verversschinge / derhalven resolveerden wy te seylen naer een andere leeghe hoeck van het groot lant af strekkende West Supt-West van ons soo verre wy sien conden: aldus seylende met mop weder en ruymen Wint / saghen weder twee oft drie Eplanden: liete wel vier cleyne Eplanden / hooch aen de slincker-hant Noort-waerts van ons leghen / daer van ons een dochte continuelick te roocken: smiddaechs lach den Vulcaen ontrent 1½. Mijle van ons Oost ten Noorden. Het water creech hier verschepden coleuren of wy by een Revier waren / gheel / wit en groen / wy saghen hier drijven veel Houts / Boomen met Wortelen / Tacken van Boomen. Dese nacht dorsten wy niet seylen / en saghen drie Vulcanen, drijvende om de West.

1616. Iulius.

Den 8. ginghen wy Westelick aen / en waren snachts ghedreven recht boven het leeghe lant / of wy gheseylt hadden / sagen weder voor uyt een hooch Eplant / en West uyt lach meer lant / redelick hooch / al continuerende / en ginghen soo al voort / Smiddaechs hadden wy de hoochte van drie graden acht en veertich Minuten. Savonts nae den eten / vonden wy op tseventich Vadem gront / Daer quamen ons Canoes aen boort / met twaelf man / recht achter de Gaelderije / seer bevreest zijnde: wy gaven elck wat Craeltjes / maer hadden ghen ververschinghe / het scheen dat sy seer graech waren naer linnē Laecken / Cleedinghe / en roode Mutsen. Dit volck scheen heel Barbarisch / drollich van fatsoen: Moyses conde haer niet verstaen / en was voor haer bevreest / dorst by haer niet aen landt gaen: vreesende mogelick dat sy hem souden eten. 't Hayr was haer Peck swert: het waren rechte Papoos: seer nieusgierich als Apen / om't Schip te besien. Bevonden hier de hoochte van 3. graden 43. Minuten.

Den 9. was de wint upt de Supdelicker hant / soo dat wy niet achter den houck in de Baye die wy connen sien / costen comen. Wy sonden onse Sloep om den hoeck om te diepen / en langs het Lant / wy wapende dien met twee steen-

1616. Julius. Stucken/ en thien Musquettiers/ vont over al goede gront: wp lichten ons Ancker/ en vonden twee Dorpen/ terstont quamen veerthien Canoes van lant/ daer veel Cocos-Boomen stonden: wp lietent Ancker vallen op ses en twintich Vadem: terstont quamense met Vrouwen en Kinderen om 't Schip rontsom te besien/ jae swangere Vrouwen/ 't was een teecken van vrede: eenighe hadden Assegayen/ Flitsen/ gheen Slinghers/ noch Steenen/ noch Cnodsen/ sy brochten eenighe Cocos, die wp haer afkuplden met moeyte voor Coraeltjens. Snachts hadden wp Donder/ Bliren en Reghen.

Den 10. quamen weder veel menschen aen boort/ maer brochten niet dan veertich oft vijftich Cocos: wp spraecken van Verckens/ die sy beloofden te brenghen/ maer quamen nopt: het waren recht-schapē menschen eters/ hebbende een leelicke colour/ hadden seltsame cieraet om den hals/ van Hoorentjes/ ende Zee-Schulpē/ en Verckens-Tanden/ haer Knevels waren afgheschoren: De Vrouwen Borsten hinghen tot den Navel toe/ als een Darm: de Buyck soo groot als een Tonne/ en de Rugh met een Bult/ daer sy een Kint op setteden: smalle Beentjes als Spillen/ en arme Aepen aensichten: en alsoo sy ons niet en brochten/ resolveerden te vertrecken.

Den 11. voor dage lichteden wp het Ancker/ liepen buyten twee Eylanden om/ een seer hooghe en t'ander leegh: daer wp ontrent een groot Dorp aen't water saghen: nae middach saghen wp weder een leegh Eylandt voor uyt leyghen/ daer wp savonts voor by raeckten. Men mach hier op letten/ dat Nova Guinea streect meest al Noort-West ten Westen/ somtijts wat Westelicker/ somtijts wat Noordelicker.

Den 12. den heelen voormiddach hadden wp al stilte: dochten dat wp dese spring al beropder weder soude ghehadt hebben/ maer t'was al schoon weder: soo dat wp al soetjes by de Wal langs liepen West Noort-West: smorghens saghen wp het Landt voor uyt heel lanck: smiddaechs de hoochte van drie graden: sagen veel houts drijven upt groote Revieren comende/ daer veel Mosselen en Crabben aen hingen/ gheaccompaigneert met swerte Zee-Voghels: wp saghen heden veel Visschen van alderhande slach/ bevondē dat wp groot voordeel van de Stroom die ons om de West setten hadde/ als dese gantsche Cust langs altoos is. Het Bliremde seer alle nachten door de daghelijcksche hitte.

Den 13. Noch docht ons dat het een doorgaende Custe was/ met veel Bayen en bochten/ en Havens: al-te-met hooch Lant/ somtijdts leegh lant/ snachts hadden wp een Travade.

Den 14. seylden wp al lanck het lant: ontrent vier oft vijf Mijlen van de Cust: Onse President hadde gheerne wat dicht aen gheweest om sijn Caertjen beter te maecken/ maer onse Schipper was seer vervaert voor 't lant. Heden saghen wp veel Visch/ en Jan van Genten. Nu bevont onse Piloot wel dat het de West-Cust van Guinea was/ alsoo hy altoos suskineerde dat wp aen de Supt-sijde soude verballen/ spraeck derhalven vele desperate woorden/ wp saghen veel groente van verre op't lant.

Den 15. saghen wp leeghe sant-Strant/ al vol gheboomte/ smiddaechs hadden wp de hoochte van 4. graden: Hier was veranderinghe van Water/ bleeck groen. De Waets waren graech om te diepen/ en vonden op veertich Vadem gront/ en sy saghen terstont twee oft drie Canoes, die nae ons quamen/ maer daer was een in/ die nae

ons

1616. Iulius.

ons wilde schieten / soo schoten wy eerst met loos Crupt / daer nae in ernst : op het Schip meendense oock dat sy onse Sloep overvielen / en schoten twee Gotelinghen af / d'eene op Strant / d'ander naer het Bosch / daer sy met troupen stonden / en vlooden terstont weeh : en alsoo de vreese nu int Volck was / werde g'heresolveert dat men op het cleyne Eylandt soude landen wel ghewapent : soo dat de Schipper selfs mede voer / maer als de Inwoonders saghen dat sy landen wilden / vochten sy soo furieus en manlick / dat sy met Flitsen quetsteden veel van d'onse / jae wel sesthien : d'onse stonden oock niet stil / en speelden der met Steen-stucken ende Musquetten onder dat het stoof als het nu soo op een campen ginck / was onse Schipper seer vervaert om ghequetst te worden / en croop onder de Doft of Bancke daer de Roepers op saten / al hoe wel hy oorsaecke was dat d'onse nu de Indianen eerst schoten / haer vraverende met sijn Cortelas / Matroos die coddich is dit siende / noëde hem daer naer Doft-crupper. De Presidēt siende van't Schip af dese Water-strijt / ende dat de Indianen heftich vochten / schoot seven oft acht schoté / en wonde eenighe van de Vyanden / derhalven sy straer oock weeh schepten nae de Strant / met groot verlies.

Den 16. smorghens het Ancker gelicht / en dieper inde Bay gheseylt tusschen beyde de Eylanden / op 6½. Vadem Cley-gront / wy vernamen dien dach ghеen Canoen, van die ghene die ons daechs te voozen by waren gheweest. Men resolveerde de Sloep / en boot uyt te setten / alst oock ghеschiede / ginghen wel ghemonteert heen / sy voeren aen een cleyn Eylant / mede-vrenghende twee hondert tsetich Cocos-Noten. Ontrent den avont quam een Indiaen als vrede versoeckende met sijn Canoe ontrent ons / en wierp ons toe een Hoet die daechs te voozen verloren was int vechten. Dese Inwoonders zijn heel ongheleet.

1616. Iulius.

Den 17. Zijn wy wat beter in de Bay ghecomen om ons Volck te bevrijden / die aen landt souden gaen / oft met haer handelen. Daer werde gheresolveert in dien sy voozmiddach niet en quamen / dat men des nae middaechs met ghewelt de Cocos souden halen. Daer-en-tusschen quam een ghewapent Man af / met een Canoe, en hadde eenighe Cocos, die hy boven stroom werpende / by ons liet drijven / ten laetsten werde hy stouter / quam onder de Galderije / en bont los de Cozaeltjens die wy aent barnhout vast gemaeckt hadden. Doen quamen d'andere ooc by / en vrochten ons al dat wy wilden / voor Messen / verroeste Spijckers / en Cozaeltjens. Sy verruylden aen ons hare Boghen en Pijlen : Sy thoonden oock groene Gember / en eenighe geele Wozteltjens / soo dat sy heel met ons wel te vreden waren.

Den 18. quamense smorghens vroech al weder by ons / wy hadden den gantschen dach ghenoech te doen om te verruylen : soo dat wy creghen negen hondert tsestich Cocos : smiddaechs quam een Man met twee Vrouwen ons aen boozt : en onse Maets voeren om de soode / die sy met creghen : daer in die Inwoonders ons seer behulpich waren.

Den 19. dooz't verssoeck van de Matroosen om gaen te Visschen aen 'tgroote Eylant / gaf de Presidēt verlof / en om te sien of daer meer Visch was : t'welck sy oock deden met believen der Inwoonderen / die den seghen hielpen trecken. Wy saghen van alle canten vele Vrouwen aencomen / daerom wy onse Maets aen boozt riepen /

1616. Iulius.

vermoedende quaet/maer elc quam soo vrijmoedich aen boort / dat wy ons verwonderden / manghelende soo veel wy begeerden: Zy noemden haer Eylant Moa, en dat daer over lach / seyden zy was Insou: maer het hooghe Eylandt / noemden zy Artimoa, en waren soo haestich om te handelen/dat d'een d'ander verdrongh/meest soeckende Coralen.

Den 20. smorghens in de dagheraet/ quamen de Inwoonders weder/ met twintich Canoen aē boort: daer onder oock groote seyl Prauwen waren: zy waren seer graech om ruylen / alsoo wy gheseyt hadden dat wy wilden van daghe wech seylen/ zy brochten ons veel Cocos, soo dat een yder wel vijftich Noten creech: oock soo veel Bananas als wy begheerden: zy dronghen op de sijde van't Schip malcanderen/ elck wilde de eerste zijn/ thoonende haer Wapenen/ haer Spijse/al om te ruylen/ voor Spijckers / en verroest goet. Dit volck was soo nieusgierich niet om Schepen te sien/ vermoeden was derhalven dat hier vele Spaengjaerts gheweest waren/ alsoo wy oock aen de Potteysen merckteden. En alsoo de wint goet was / lichteden wy ons Ancker / als wy van alles versien waren. Naer middach seylden wy voorby drie Eylanden die hooch waren/ waren drie Mijl groot/heel groen/ vol gheboomte. Wy saghen al voort uyt landt / ginghen onse cours al West Noort-West aen/ de wint Oost tot Noorden / variabel/ met goede coelte.

Den 21. smorghens wast duyster weder / dat wy het lant nauwelick conden sien / soo dat het met een bocht ons scheen t'ontvallen. Nae noen saghen weder landt / maer al Eylanden / dreven dicht onder een cleyn Eylandt: en wierpen santgront / en schelp op vijfthien Vadem: en settedent om den dach te verwachten / wy saghen al vieren op dese plaetsen ontrent ons: hadden oock veel reghen / Blixem / en ghedonder.

Den 22. sagen wy heel perfect de gront: doen saghen wy dat het 14. Eylanden waren / legghende tamelicke spatie van een. Wy hadden smiddaechs de hoochte van een graet besuyden: Ons volck was uyt om Visch / maer vinghen niet om de rudsighe Strant/ en hadden bevonden de Eylandē onbewoont/ vol dicht Bosch: legghende acht en twintich Mijl van Moa. Wy resolveerden buyten de Eylanden/ en be-Noorden om te loopen / en dan de Cust te soecken / die hier Suyt-West lach / hooch uyt streckende.

Den 23. lichteden wy ons Ancker sonder schade: wy seylden boven de Eylanden / savonts saghen wy een hoeck/ om daer boven te comen / dan t'was heel clam / en saghen naer ons afcomen negen Canoen, groot en cleyn/wat hooch op de Ternataensche wijse/de Prauwen redelick ruym / datter een man in sitten conde: zy quamen seer ghewapent met Flitsen / waren eerst wat vervaert / roepende Sano, dan winckende/dan de Cocos op't hooft legghende / zy roeyden ons lang naer/ met grooten yver / en wy deden oock teeckenen van vrede / tot datse aen onse Galerije quamen/ wy gavense wat Coraeltjens / zy staecken terstont de handen toe/ als grijpende naer een groote Schat/ om dat zy die seer achten om den hals te doen. In een van dese Canoen was een Overste / die als het hem niet nae sijn sin ginck / dede alle de andere aflegghen / en begeerde datse naer ons souden Flitsen / datse niet begheerden te doen/ daer over hy gram wert / en sloech dapper sijn Slave / die achter hem sat. Hy hadde een Ketting om sijn hals/die onder sijn arm door ginck/

van

1616. Iulius. van ghecoloreert bast / die aerdich ghemaeckt was. Als wy dese quijt waren/quam van een ander hoeck een ander soorte met langh ghecrispt hayr: gietende daer Water over / tot een teecken van vrede/ Ringhen door de Neusgaten / die groen waren : eenighe door de Ooren Parlemoeder Ringhen om d Armen : eenige hadden Tennen-Ringhen doort middelschot van de Neus: dese brochten veel Cocos, twee bos Banannes, veel ghebraden Visch / Toeback / een slach van Pruymen met swarte gladde Steenen / oock Meloenen / die wy al voor Coralen die zy Oaraija heeten/ en verbrande Messen cochten. Dit volck hadde weder een ander tale als die van Moa, oock was het een ander Natie/niet soo swart/en langher van hayr/ meer nae de Papoos treckende: en conden niet de Oost-Indische Tale/ noch Aru, Kay, Gilolo, Ternate, of Papoos : wy creghen van haer een Warmoescop/ en een Schotel seer grof / met root en groen gheschildert / 'twas Porceleyn/ daer zy seer licht afscheydeden / voor twee riskens Coralen/ soo dat onse meyninghe was dat hier wel Spaensche Schepen ghesien waren/om dat zy soo nieusgierich niet en waren nae ons Schip/ het bleeck oock aen geele Indiaensche Coralen / als van Amber, die een Vrouwe hadde / die de President verhandelde van haer / om een risken Coralen. Snachts hadden wy stilte / maer goede voortganck door den stroom.

Den 24. smiddaechs hebbende de hoochte van twintich Minuten/ seylden wy langs een schoon groot Eylandt / maer dedent niet aen : 'twas een van de Eylanden die by Nova Guinea laghen / t'welck de President sustineerde te vooren : en de Caep, de Caep van goede hope : om dat wy nu voorseecker waren/ waer wy leefden/ en goede hope haddē/om in cort by onse Lantsluyden te comen : wy saghen aen Stierboort noch een cleyn Eylandeken legghen / liepen tusschen dat door : soo dat wy gantsch het Lant verlooren/ dat de President seer verheuchde / om dat alles nu nae sijn calculatie toe ginck / wy aten seer hertelick van de Visch / ende het Fruyt dat ons ghebracht was. Het werde heden oock geresolveert be-Suyden de Linie te blijven / om soo het moghelick was / tusschen Guinea, ende Gilolo door te loopen: en onse Schipper meende noch in Louua en Conbella te comen / alsoo hy meende achter Gilolo te sijn: maer de President hadde de beste kennis / datmē noch wel wat Cust soude hebben / ghelijck wy daechs daer naer bevonden.

Den 25.26. saghen wy aen bagboort veel lant leeg en groot/ Suyt Suyt-West van ons: daer nae weder wat hooch : savonts saghen wy dat wy soo aengaende in een Sack geseylt souden hebben/daerom ginghen wy wat Noordelicker/ en lieten die drie Eylanden die wy int Noorden saghen / aen Stierboort legghen:noemende het grootste Iacobs Eylant / om dat het op S. Iacobsdach ghesien is gheweest. De Cust liep noch al Noordt-West / ende Noort-West ten Westen aen.

Den 27. smorghens dede hem de hooge Custe van Nova Guinea weder op / wy seylden daer 1½. Mijl ontrent: op eenighe plaetsen was het weder leegh : smiddaechs hadden wy de hoochte van neghen en twintich Minuten be-Suyden de Linie : wy souden gheerne eens aent hooghe landt gheset hebben/ maer het was te stille / en dreven vast met de stroom heen.

Den 28. smorghens wast noch al stil/en wy waren verre de Cust ontrent vijf Mijlen : conden noch al qualick het eynde sien.

Den 29.

1616. Iulius. Den 29. wast dijsich reghenachtich weder / en wy waren nu een half Mijl van de wal: saghen weder veel Croos / en Bladeren drijven: ontrent de middach werdē wy al weder cleyne Eylanden gewaer / die dicht onder de Cust laghen: liepen voort lancx het Lant / dat vol gheboomte was / maer onbewoont / alsoo gheen Canoes af quamen. De wint was Noort Noort-Oost / onse cours West ten Suyden: snachts sijnde eenighe Mijlen van't lant / en clare Mane-schijn / voelden wy een Aertbevinghe int Schip / maer duerde niet lang: nochtans perturbeerde die soo de Maets dat zy uyt de Coyen spronghen / eenige meenden dat wy stieten / men wierp het Loot / men vont gheen gront.

Den 30. smorghens saghen wy voor uyt lant / daer nae scheen het een Eylant te wesen: naerder comende sagen wy soo wel aen backboort als aen stier-boort lant: dat wy ghedwongen waren by te houden. Dien dach hadden wy soo schrickelickē Donderslach als oyt / meenden dat zy schaede in ons Schip hadde ghedaen / soo beefde het / en scheen heel door de Blixem in brant te staen: doen volchde reghen / die niet weynich was.

Den laetsten: bevonden wy ons in een groote bocht / soo dat wy rontom belemmert waren met lant; ginghen Noort aen / nae de Oostelicksten hoeck van't lant / om met een te sien of wy eenige Canoes souden sien / de stroom / en twater comende uyt Revieren hielden ons van de Custe: savonts wierpen wy 't Loot / en vonden gront op thien / twintich / dertich Vadem: Wy settedent op twaelf Vadem dicht onder het landt: dat ons docht heel woest en onbewoont.

August. Den eersten Augusti: smorgens was het gantsch stil / soo dat wy den gantschen dach in stilte dreven: en saghen voor uyt lant / heel verre om de West strecken / met een hoec / en een cleyn hooch Eylandt daer van legghen / hopende dat het daer een eynt soude nemen / en dreven soo al met de stroom lancx de Cust: wy sagen oock vele schoone Bayen en Inwijcken / daer wel te legghen was / alsmen profijt conde doen. Het lant was met Boomen becleet / als een Wildernisse: wy hadden smiddaechs ⅕. part graets be-Suyden / nae de Presidents reeckeninge: maer saghen wel Eylanden die be-Noorden de Linie laghen / wy lieten savonts het Ancker vallen / op Craele / en steenachtighe gront.

Den 2. smorghens waeren wy ghenootsaeckt om't Ancker te crijghen onder de Steenen van daen: wy creghen het Tou ongheschent / maer wy lieten de halve hant onder de Clippe. Desen dach seylden wy voor de tweede reyse door de Linie / snachts hadden wy een proper coelte / van de Suydelicker hant / de stroom scheen ons om de Noort te trecken.

Den 3. was onse cours ten naesten by West: en saghen veel Eylanden aen Bagboort / corts daer naer quamen wy in groote cabbelinghe van water seylende / van heel slecht water / in onstuymich / en saghen terstont dat het een Rif en droochte was / en hadden thien / twaelf / vijfthien / achthien Vadem sant-gront: maer alsoo het teghen de nacht ginck / wy vonden goet hier te setten / en lietent Ancker vallen op twaelf Vadem. Men sach ses groote Walvisschen: De President achtede dit de droochte te wesen / die in alle Caerten beneden de Papoos legghen. De stroom Naelde eerst loopende Suyt-West / daer nae Noort-waerts: daer nae West. Onse gissinge was dat wy het lant van Nova Guinea gheeyndicht hadden / als wy daer lancx by gheseylt twee hondert tachtentich Mijlen.

Den 4. desen dach liepen wy in Zee /

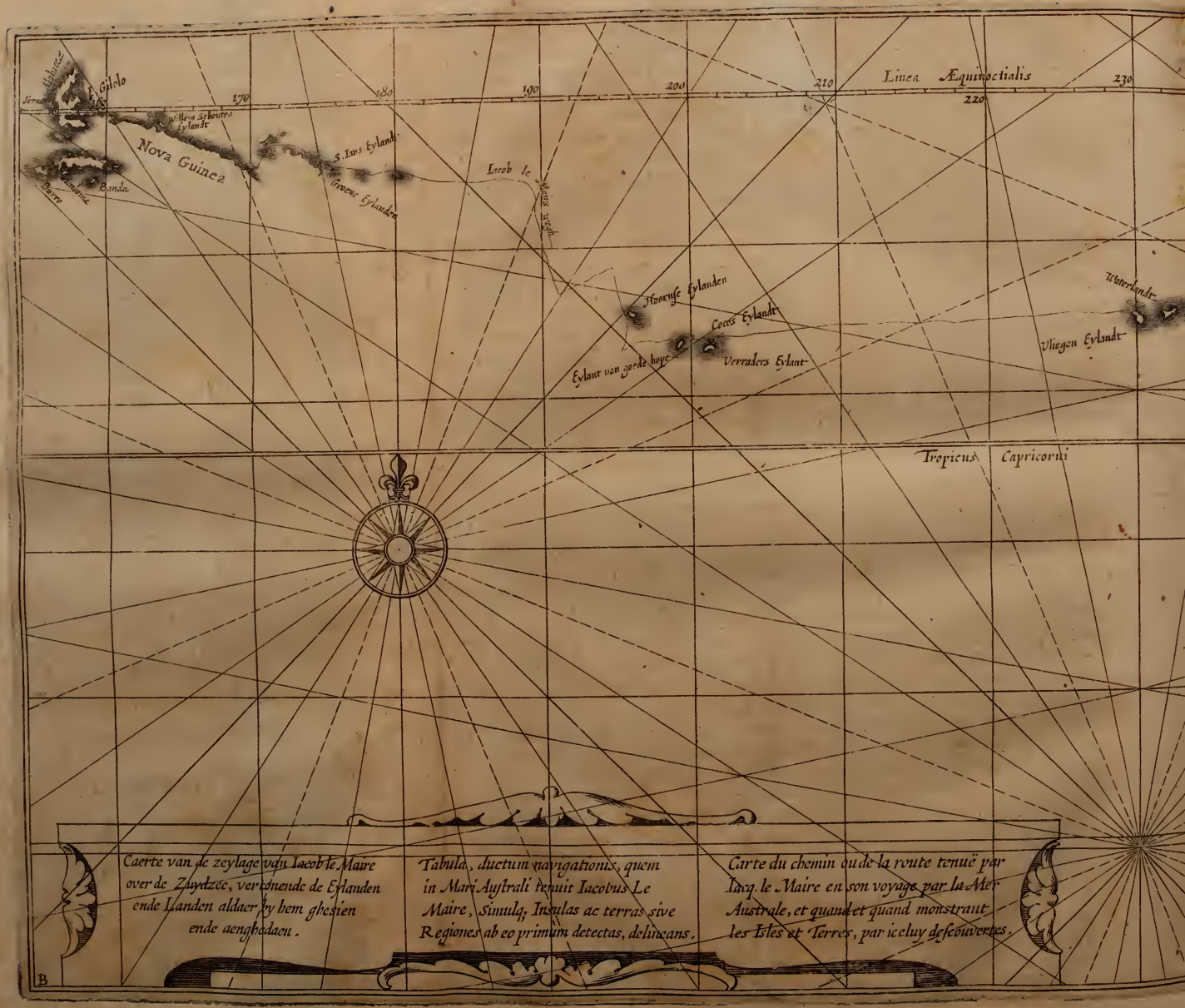

Caerte van de zeylage vdn Iacob le Maire over de Zuydzee, vertoonende de Eylanden ende Landen aldaer, by hem ghesien ende aenghedaen.

Tabula, ductum navigationis, quem in Mari Australi tenuit Iacobus Le Maire, Simulq; Insulas ac terras sive Regiones ab eo primum detectas, delineans.

Carte du chemin ou de la route tenuë par Iacq. le Maire en son voyage par la Mer Australe, et quand et quand monstrant les Isles et Terres, par iceluy descouvertes.

240
250
260
270
280
290
300
310
5
10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
Scala Latitudinis
Honden Eylant
Chemin ou trac de Iaques le Mair
I. Galopeges
Lima
Arica
S. Philippe
Eylanden van Ian Fernando
S. Maria La Moche
Navigationis Iacobi le Mairi ductus
Porto desire
Fretum Magellanicum
Strate van de Maire
Staten Landt
Eylanden van Barnevelt

1616. August. Zee/ saghen gheen lant meer: wy deden ons beste om het leeghe Eylant te beseylen / maer de Stroom verleyde ons / hier hadden wy een schrickelicke wint: snachts hielden wy by/ om niet op't lant te seylen.

Den 5. liepen wy na t'voornoemde Eylandt / en quament te beseylen: De hoochte was smiddaechs dertich Minuten be-Noorden. Onder het lant comende saghen veel Cocos, ende Palmites-Boomen, corts daer naer quam een Prau vol volcx onder het lant/ met een witte vrede-Vaen / die nae ons toe quam / wy trompetteden: maer zy vertrocken daer naer: terstont quamender andere uyt die ons aen boort quamen/ wy spraecken met haer/ Malays, Ternataens, en Portugees. Zy wesen ons dat wy be-Suyden het lant om mosten/ eñ niet be-Noorden/ en dat wy in twee daghen wel in Bachian conden sijn. Dese Natie was als Ternatanen, Tydoresch, eenighe als Boeren van Gilolo, altemael geel van Huyt/ met swart Hayr/ gecleet met Indische Cleetjens/ Broecken/ Pijtgens/ en Tulbanden/ seer eerbiedich ons groetende/ goedē dach: Tabe Kuan: haer Mutskens afdoende op sijn Christens: wy saeghen oock een met een swarte Portugeessche Vilt/ die oock Portugees sprac: zy waren van manieren als die in de Molucques woonen: zy seyden dat zy Moors waren/ en van dage Vrijdach sijnde / hielden zy haer Sabbath: Zy hadden Toeback, Cocos, Banannes, Rijst, Erweten, Boonen, Verckens, Hoenders, Visch, en brochten het ons: wy saghen mede Paradijs-Voghels / daer wy haer een af ruylden. Eenighe droeghen Tinnen-Armringhen / oock van Yvoirs / en geele Ringhen aen de Vinghers / veel van onse slechte Maets / meenden dat het Gout was. Wy vernamen naderhant in Soppy dat dese plaets heetede Maba, en Tidorees sijn: oock dorsten haer niet boven begheven / denckende dat wy vyanden van de Spaenjaert waren/ zy waren seer begheerich nae Manna, Manna, dat zijn Coralen / zy seyden ons mede dat het hier quaet legghen was. Wt alle dese omstandicheden sagen wy wel dat wy aen een hoeck van Gilolo waren / en dat wy haest by onse vrienden souden comen / daer wy goet tracktement vinden souden/ mits ons dit scheeps leven begon te verdrieten. Onse gissinghe was dat wy nu de derde reyse onder de Linie Æquinoctiael waren.

Den 6. smorghens wast tamelick goet weder / die van het lant quamen weder met sommighe Prauwen, om met ons te handelen: t'welck zy oock deden: maer de wint favorabel sijnde/ gingen door/ om ons reys te absolveeren/ maeckten onsen cours/ Noort aen/ om den hoeck van Gilolo te winnen.

Den 7. als de dagheraet quam/ saghen wy gheen lant / en de coelte continueerde van den Suyden: ons cours was Noort aen: smiddaechs hadden wy reghen / teghens den avont claerdet op / en saghen hooch lant te loefwaert op van ons: gissende te wesen de Noort-cant van Gilolo: de hoochte hebbende van drie graden be-Noorden: wy liepen dan beneden lancx / daer Moratay leyt/ Suyt-West van ons.

Den 8. smorghens was het dijsich weder: ons cours West Noort-West / met hol water / smiddaechs was de hoochte 4. graden: snachts was het boos weder / met stercke wint / en duyster weder / en veel reghens/ met Blixem en Donder.

Den 10. smiddaechs de hoochte was / van drie graden vijf en veertich Minuten / snachts scherptede de wint/ dat men Suyt Suyt-Oost mosten seylen: Resolveerden soo langhe over dese Bough te seylen/ als wy conden/ om boven Bornea te seylen/ en met de Suyde win-

1616. den by Celebes lancx te loopen.

August. Den 11. en 12. saghen wy weder lant / aen de Noort-hoeck van Gilolo, al-te-met dreven wy door den stroom uyt het ghesicht / al-te-met saghen wy het weder / maer wy condent niet beseylen / hadden hier veel Travades.

Den 13. en 14. hadden wy noch al de by-leggher / met veel reghens en storm: de stroom was ons hier de hartste vyant.

Den 15. hadden wy smiddaechs de hoochte van 3. graden be-Noorden / wy en conden doen gheen lant sien.

Den 17. was de wint voormiddach Suyt Suyt-Oost / en Suyden / wy wendent West-waerts ten naesten by / om't lant te beseylen / welck wy nauwelick conden becomen: soeckende grondt / vonden gheen: en wy dreven den gantsche nacht in stilte.

Den 18. waren wy voor by den Noort-hoeck van Gilolo, en dreven met de stroom in-waerts. Nae noen / quamen drie Prauwen van lant naer ons toe / met een vrede-Vaen / zy quamen aen boort / seyden ons van de gheleghentheyt van't lant: de wint liep Suyt-West / en wy liepen nae de Bay voor Soppij, daer ons de Inwoonders wesen dat een Dorp was / en goede Ancker-gront: daer oock het Jacht de Pauw gheleghen hadde / ontrent twee Jaer gheleden / een goet stuck van't landt was een Rif van steen-gront / hadde thien oft twaelf Vadem diepte: daer over sijnde setteden wy het op ses en twintich Vadem / een stuck binnen de Banc. Zy quamen terstont over / mits zy Ternataens, en Hollandts ghesint zijn / zy conden wat Malays soo dat wy haer beduyden wie wy waren / daer in wy en zy seer waren verblijdt: wy verstonden oock van haer dat wy in twee daghen in Ternate conden wesen / met goeden Wint: zy hadden eenighe Visch en Crabben / die zy ons vercochten voor Coralen: en waren van de Sangage ghesonden / om te besien wat Volck wy waeren / wy waren hier op de hoochte van twee graden seven en veertich Minuten be-Noorden de Linie.

Den 19. wast somerachtich weder: smiddaechs de Wint van de Noordelicker hant sijnde / liepen wy nae de Bay / en setteden op twaelf Vadem Schulp gront. De Inghelanden quamen terstont met verversschinghe aen boort / vercoopende ons Rijs / Schilt-Padden. Sagu, Hoenders en Visch voor Cãmen / Bellen / Spijckers / daer zy wel mede ghedient waren.

Den 20. waren wy noch al besich met verwisselen / creghen veel Sagu: De Rijs wilden zy alleen voor Lijnwaet verruylen. Desen dach quam alhier een Correcor om Rijs van Ternate, die seyde datter wel seventiẽ groote Schepen in Ternati laghen / te weten Hollanders die na Manille wilden. Wy trocken hier met onse Zegen Vis.

De nae-volghende daghen versaghen wy ons noch al van alderderhande Provisie / soo van Rijs / als Water: oock van versche Vis / als Steen-Brasems: Banannes, Cocos-Noten creghen wy in abondantie. Dit Volck was goet van natuer / Vyanden van de Spangjaerts / staende onder het ghebiet van de Coninck van Ternati, die zy oock voor haer Souvereyn hielden. 't Is niet te segghen / of te schrijven / hoe groote veranderinghe ende blijschap het ons gheweest is / te zijn in een plaetse daer wy soo vrij waren: en soo veel Victualie conden becommen als wy begheerden / hebbende afghelept soo een moeyelicke / periculoose reyse t'scheep hebbende vijf en tachtentich cloecke Mannen / sonder

1616. August. der voorraet by naest / en alle noot-druft ten eynde: soo dat wy Godt hoochlick danckteden voor sijn barmhertichept voor ons.

Den 25. alsoo wy hier ghedaen hadden / ginghen wy 'tseyl / uyt de Reede van Soppy: van alles wel versien sijnde.

Tot het eynde van dese Maent liepen wy al over en weder over / met verscheydene winden ghequelt sijnde.

Septēb. Den eersten September / en de tweede was de wint meest Suyt-West / wy liepen dicht onder het Lant / daer veel Clippen en Steen-rotsen van't Landt af waren / hier was ons de Stroom seer teghens: wy liepen achter een hoeck van't Eylandt dat onbewoont was / en settedent op veertich Vadem / al schoone gront / onse Maets waren aen lant / vinghen een soode / ende brochten vijftich Cocos aen boort: zy haddender veel aen lant ghegheten.

Den 3. bleven wy al ligghen onder het lant / hadden cakich weder / met reghen. De President met sijn Broeder Daniel, en de Stierman ginghen aen landt / clommen op't gheberchte / meynende daer boven op te comen / om over te sien / de gheleghentheydt van't landt daer achter / ofter eenige passagie mochte sijn / maer zy conden niet boven comen / alsoo't seer wilt en woest was: int nedergaen liepen zy groot perijckel van neder-storten / als zy een verkeerden wech namen / ende ten laetsten behouden by ons quamen: alsoo wy besich waren met versch water te drincken / daer zy mede of droncken: Als zy tscheep ghecomen waren / voeren wy met onse Boot door een holle Clippe / die in't water stont / als door een Sluyse / wy saghen terstont weder een cleyn Eylant om den hoeck / maer roeyden nae boort.

Den 4. nae dat wy hier 1½. etmael hadden gheleghen / ghequelt met variable winden / hebbē 't Ancker ghelicht / de wint sijnde West Noort West / meenende dat wy de stroom te laet hadden / om tusschen de Eylanden / en het vaste lant door te comen: wy liepen hier over en weder over met weynich profijts; soo dat wy de vijf Eylanden perfect saghen door malcanderen / het eerste was ghenaemt Bihoa: het tweede daer de President op was Doij, het derde Tuacaro, het vierde Pou, het vijfde Salangarij, dat is geelachtich / en leech / legghende na de Cust van Gammacanorre. Dit zijn de vijf Eylanden van Moro.

Den 5. bleven wy hier een gantschen dach legghen / door de contrarie wint: De Visschers voeren uyt om Visschen / vingen wat Crocovade, een seer schoone Vis / terwijl ons volck aen landt was / quamen drie Mannen seer schielick uyt het Bosch vallen / met Schilt en Sabel schermutserende / niet wetende oft zy daer mede geckteden / oft int ernst was / zy dit siende riepen: Orang Hollanda: dit is: Wy zijn Hollanders, soo liepen zy terstont aen Strant / en gooten Water op haer Hooft in teecken van peys / en namen d'onse in den arm / en lachteden: voeren met d'onse aen boort / brochten een gebraden Vis: zy quaemen daer van Gammacanorre om Sagu int Bosch te soecken: Zy conden weynich Maleys: wy setteden haer weder aen lant / als wy haer vereert hadden / met wat Coraeltjes / belovende Verckens en ander goet te brenghen: Gammacanorre lach doen noch drie Mijltjes van ons / soo zy seyden.

Den 6. liepen wy teghens over het Eylandt Salangarij: wierpen Ancker tot seventhien Vademen sant gront / een Goottelinck schoot van't lant.

Den 7. deden wy weder nieuwe vlijt / sonder profijt: smiddaechs

1616. Septēb. creghen wy een Prau aen boort/ die brocht voor de Capitano een soode Vis: wy schoncken hem weder drie Messen/ drie Scheerkens/ drie boskens Coperdraet/ wat Coralen/ en drie Olye-glaeskens: soo dat de Vis ons dier quam te staen. Ons volck ginck daer naer Visschen/ en creghen soo veel Vis als alle de Maets conden eten.

Den 8. 9. 10. 11. hadden wy continuele Suyt-Westen wint/ hebbende alle dese daghen door contrarie wint ende calmte/ niet meer dan twee Mijlen gewonnen. Onse President met Aris Claessoon, manden de Sloep/ en voeren naer Gammacanorre, maer zy quamen daer niet/ maer ontrent een Mijl oft twee daer by hadden gheweest: soo dat ons niet moghelick was Suyt-West aen te loopen naer Ternate.

Den 12. de wint noch als voren: Onse Schipper Willem Cornelisz. Schout, ginck met een welghemonteerde Sloep nae Ternate, daer hy wel bekent was/ en meende eenighe verversschinghe voor ons te becomen: ten selven daghe lichteden wy weder ons Ancker: maer lietent vallen op vijfthien Vadem sant gront/ dat ons seer verdroot.

Den 13. voeren onse Maets om te Visschen/ brochten ons soo veel Visch als wy begheerden/ als oock drie wilde Verckens/ die de Boeren van 'tlant haer brachten/ die zy oock aen boort brochten: en verclaerden ons dat zy die becomen hadden met de Jacht der Honden: wy betaeldense tot haer eyghen segghen.

Den 14. viel de wint uyt het lant/ wy maeckteden seyl/ en wonnen 1½. Mijl: doen most het Ancker weder te gront.

Den 15. nae middach creghen wy een proper coelte/ liepen lancx de Wal/ en een goet stuck weechs voor by de Bay/ en steyle-Berch/ daer wy int incomen van Loloda peysterden/ wesende den hoeck van de Eylanden Toggesongij seer ghenaeckt/ soo dat wy wel vijf Mijlen vertierden/ desen dach hebbende de stroom te baet.

Den 16. smorghens waren wy ontrent 1½. Mijle voorby d'Eylanden Toggesongij, en Loloda: in een bocht legghende: t'was dijsich weder/ al-te-met reghende het: voor de middach claerdet op/ en saghen den Berch van Gammacanorre boven uyt de Wolckē steecken: voorts saghen wy Ternate en Tidor, als oock het Eylant Irij: aen de Westsijde saghen wy een hooghe Berch Sabubu.

Den 17. was de wint variabel/ met tamelicke coelte/ deden ons best om Ternate aen boort te crijghen/ dan comende voor de bocht van Sebou, quam daer een Schip uyt/ de Morghensterre van Rotterdam/ sijnde een van Spilberghens Schepen/ die doen al over een halfjaer in de Molucces gheweest was: in dit Schip was de Admirael Verhaghen, en de Gouverneur Iasper Ianssoon: als oock onse Schipper/ die soo langh by dit volck gheweest was/ en wy quamen desen dach beyde voor Ternate. Varende den Commandeur met de Schipper terstont aen landt/ alsoo daer een Boot quam vande Generael om haer te halen/ t'welck doen ter tijt Laurens Reael (alsoo de Generael Gerrit-Reynst, tot Iacatra overleden was) die ons wel onthaelde/ oock de gantsche Raet van Indien, die doē ter tijt daer meest was. Voorts verstonden wy hoe de reyse van Spilberghen was afgheloopen/ dat sijn Jacht voor de Mont van de Straet Magellanes ontvoert was/ oock dat al eer hy daer quam in de Revier Spirito Sancto veel van sijn volck verlooren hadde. Dat hy twee Maenden tijts doorghebracht heeft in doortocht van de Straet. Door zijnde de Cust van Chili, en

Peru

1616. Septēb. Peru lancx gheseylt heeft/een Stadt Payta ghenaemt/gheruineert heeft. Oock dat hem ontmoet waren acht Spaensche Schepen / daer van hy de Admirael / ende Vice-Admirael met noch een ondergebrocht heeft/ met weynich buyts / en verlies van sijn volck. Oock dat hy Lima, en veel Bayen / en Inhammen doorsnuffelt hadde / met gheen profijt. Derhalven lancx de Cust van Nova Hispania, nae de Manillas was overghesteecken / en soo voorts nae het Vaderlant ghereyst. Datter oock thien treffelicke Schepen gereet waren/om de Vloote in de Manillas leggende/ die op Ternate was uytgherust te bespringhen. Oock met droefheyt hoorden wy het deerlick ongheluck van den Admirael Pieter Bot: hoe hy op Mauritius gebleven was / en nau de helft van't volck ghesalveert. Soo dat ons lief was te verstaen de staet en gheleghentheyt van onse Lantslieden: en besonder van de stant ons Vaderlants.

Ontrent den avont wierpen wy ons Ancker/voor Malege in Ternate; bevondē op elf Vadem sant-gront. Onse President gheaccompaigneert met den Schipper lieten haer stracx aen lant setten / om by den Generael Laurens Reael, die in Geraerts Reynsts plaetse ghecosen was te comen/ en hem haer moeyelicke reyse te verhaelen: Hy tracteerde haer magnifelick/ daer present waren de Admirael Steven Verhaghen, en Iasper Ianssoon Gouverneur van Ambon, t'savonts quamense weder aen boort.

Den 18. alsoo wy veel plonderinghe over hadden / van het verbrande Jacht / vont onse President goet / met de Schipper / het ghene dat wy te veel haddē/ te vercoopen: twelck zy oock deden: ghelt maeckende van onse beyde Sloepen/ en vier Goottelinghen van't Jacht/ oock van een goede partie Loots/ daer by waren neghen Anckers/ twee groote Touwen / en andere dinghen: t'beliep in alles duysent drie hondert vijftich Realen van achten. Soo dat beyde partijen wel ghecontenteert waren.

Alhier bleven wy legghen noch acht dagen/alsoo wy niet claer waren / om t'seyl te gaen: oock lieten wy hier vijfthien Man / van ons volck blijvē/ met haren vrije wille/ alsoo zy het eerst versochten/en daer naer haer verhuerden aen de Oost-Indische Compaignie / met goede verbeteringhe van gagie. Voorts hebben wy hier onse ledige Vaten ghevult met water: en om dat onse cost op't Schip meest op was/ cochten wy van den Generael/twee last Rijs/ Een leggher Azijn: een leggher Spaensche Wijn: als oock drie Vaten Vleesch: betalende haer naer haer contentement / ghelijck zy ons oock deden.

Den 26. smorghens waeren de President, en onse Schipper by den Generael t'ontbijten / die haer met den gantschē Raet/ een eerlick uytgeley dede/ van achteren volgende/ en comende op de strant / met een Vaendel Soldaeten / die in volle slachordre drie mael haer Musquetten afschoten tot een Adieu. Aen boort comende/wast stille/maer ontrent de middach creghen wy een coelte van de Suyderlicker hant/en ginghen onder seyl / met den Morghensterre van Spilberghen, die wy veel te cloeck waren int seylen / die nae Motir wilde. Wy namen over Monsieur de Breen, en Ian Philippe Lijf-schut van den Generael / om haer te Bantam te brenghen: De Schipper van de Morgensterre, vereerde ons met wat Porceleyn / en Keersen/ en een pottile met Boter.

Den 27. dreven wy den gheheele dach in stilte/ onder de wal van Tidor: dicht voor by de Fortresse der Spaenschen / soo dat zy by naest souden ons connen geschoten hebben/

1616. Septēb. ben / hadden wp wat naerder gheweest: Den stroom mede hebbende/ en een coeltjen crijghende/ quamen wp desen dach voor by Pottebackers Eylant / ghenaemt Pulo cavalle, dat wp savonts neffens Motir waren: snachts seylden wp op de lanckte van Machian.

Den 28. smorghens saghen wp de Eylanden van Caijo en Gouricies, en dreven in stilte. Nae onse gissinghe passeerden wp voor de vierde repse de Linie Æquinoctiael.

Den 29. sagen wp Bachiam voorsteven een seer groot wijt streckent Lant / leeachtich / en seer flanckerende met veel hoecken en bochten/ voor de middach waren wp neffens Machiam, al in stilte drijvende/ oock den gantschen nacht.

Den 30. hadden wp noch Bachiam aen Stier-boort / en Gilolo aen backbooort/ en saghen voor uyt eenighe andere cleyne Eylanden.

Octob. Den eersten October saghen wp aen Bagboort ghebroocken Lant/ met sommighe Heuvels / wesende/ t'Supt-eynde van Gilolo. Daer naer saghen wp een groot Eylant/ ghenaemt Obij.

Den 2. sagen wp het lant Zeram, en setteden onse cours Supt Supt-West / om Burro aen boort te crijghen.

Den 3. saghen wp de Eylanden Manipa, Kilang, Burro. Smiddaechs hadden wp Burro aen Bagboort/ op 3. graden be-Suyden de Linie.

Den 4. 5. 6. was de wint meest Supt-Oost / liepen voorby Burro, Cabessa Calica, den sevensten passeerden wp Cambona: en waeren snachts niet verre vā Buqueronnes.

Den 8. smorghens de wint van de Oostelicker hant / savonts passeerden wp twee Eylanden die cleen waren: en oock t'leeghe lant van Celebes, daer op wp veel vieren saghen.

Den 9. smiddaechs waeren wp ontrent Macassar: en liepen om Madura aen boort te crijghen / snachts hadden wp al eenparighe coelte.

1616. Octob. Den 11. was de wint / en cours als vooren / savonts coelde het op/ van de Oostelicker hant / en wp hadden nae middach op vijfthien Vadem gront ghevorpen / by een Rif / dat men noemt Pater Nosters, dat wp wat te naer warē/ en mochten groene plecken / barninghen/ en droochte sien.

Den 12. en 13 noch de selfde cours en wint: wp saghen desen dach / het Eylant van Madura aen backboort van ons.

Den 14. waeren wp al voorby Madura ghesepit: en saghen de Custe van Iava: en seylden dien dach voorby Tuban: soo dat wp veel Visschers vernamē met haer Prauwen upt Zee comende.

Den 16. hadde wp de coelte upt het lant: nae middaechs quamen wp voor Iapara, settende het op 5½. Vadem Clep-gront / neffens het Schip Hollandia, van Amsterdam, dat hier ghecomen was om Rijs/ en in Ternate te voeren. Desen dach voer onse Presidēt aen lant/ om verversschinghe te coopen/ alsoo de Beesten hier genoech en goet coop waren/ als oock de Hoenderē/ Eperen / Tamarinden/ Arack/ Visch: jae alle Lijftocht.

Den 17. en 18. was de Wint snachts upt het lant / en over-dach upt ter Zee / wp verversschten ons hier treffelick: van Rijs / Boontjes / en ghedroochde Vis / en alle andere dinghen.

Den 22. hadden wp alle onse Provisie in / wp verlooren hier een Ancker / alsoo hier veel Travaden waepen/ die ons het Tou aen stucken brack.

Den 23. ginghen wp t'sepl nae Iacatra, wp hadden doen in ons Schip vijf levendige Hoorn-Beesten/ om onderweghen te eten.

Den 28. des avonts settedent wp neffens den Rupghen-hoeck op der-

1616. Octob. op derthien Vadem/ synde 3. Mylen van Iacatra.

Den 29. setteden wy het vooz Iacatra, op veerthien Vademen: wy vonden daer drie Enghelsche/ en vier Duytsche Schepen/ als oock een Ioncke, die na Banda wilde om te handelen/ alsoo zy consent hadde van de Compaignie/ vooz haer eyghen profijt. Dese nacht overleedt een man op ons Schip/ die d'eerste was van de repse maer op de Jacht warender twee ghestozven: Godt zy ghelooft/ die ons bewaert heeft.

Den 30. stooghen wy onse Seylen af: En daechs daer naer/ brachten wy alle onse Sieken aen lant: op de na-middach quam oock vooz Iacatra de President Ian Pietersen Coenen, met het Schip Bantam ghenaemt.

Novēb. Den derden November: Als wy vooz Iacatra laghen/ werde onse President, met de principale van ons volck ontboden van de President, die met syn volle Raet was vergadert/ en hy verclaerde aldaer/ dat wy mosten afstaen van al 'tghene dat wy daer ghebzocht hadden/ soo 't Schip en Goet/ en dat upt last van de Oost-Indische Compaignie/ twelck onse President niet wel en behaechde/ en hadde gheerne dese actie met vele redenen te niet ghedaen: daer op hem gheantwoozt werde/ dat hy die int gheheel soude in Hollant vinden/ daer men recht soude wijsen van't gewelt dat hem aenghedaen wozde/ soo dat hy ghedwongen was alles te verlaten: en daer werde een goet Inventaris af gehouden van't ghene dat overghelevert wozde. Dit was recht op Alderheyligen-dach/ primo Novembris, na onse computatie/ en op den tweeden dito naer de reeckeninge onses Natie/ alsoo wy West waert aen upt het Vaderlant ghevaren waren/ en eens den gantschen Cloot des Aertrijcx met de Sonne ongheseylt/ soo hadden wy een nacht of Sonnen onderganc minder ghehadt als d'onse: en zy lieden die van de West-cant/ teghens het Oosten waren ghevaren/ hadden een dach of Sonnen onderganck meerder ghehadt als wy/ twelck vier en twintich uren differeerde: waren wy derhalven ghedwonghen onse reeckeninge te veranderen van de tijt/ en verloozen een dach/ nalatende den Dijngsdach/ tellende van de Maendach/ tot op Woensdach/ soo dat ons de Weeck was van ses daghen. 1616. Novēb.

Als wy alsoo ons Schip quijt waren, warender eenighe van onse Maets/ die haer verhuerde aldaer: maer onse President, met synen Broeder Daniel le Maire ende de Schipper van Eendracht met noch thien man werden ghelet op het Schip Amsterdam, dat nae het Vaderlant wilde. Maer Aris Claesson, ende Claes Pietersen Stierman, met andere thien van onse Maets/ werden bestelt op het Schip Zeelant: en ginghen tsepl van Bantam, den vijfthienden December. Decēb.

Den 31. overleedt dese werelt de couragieuse en vrome Jongelinck/ (gheweest hebbende onse President) Iaques le Maire, wiens lust en diligentie treffelick heeft ghebleecken de gantsche repse/ om die met groote eere upt te voeren/ en te volbrengen.

Den 1. Januarij hadden wy een Noozt-Westen Wint/ met stozm/ en drzeven sonder Sepl/ maer siende noch het Schip Zeelant. Ianuar.

Den 2. dito verlozē wy van ons dooz den stozm het Schip Zeelant, maer wy vondēt daer naer weder.

Den 23. saghen wy het Eylant Mauritius, en den vier en twintichsten quamē wy op de Reede aldaer/ en hebbenons water op het alderspoedichste ingenomen/ soo dat wy den dertichsten claer raeckten.

Den 7. Meert: seylden wy boven de Capo de bonne Esperance, Martij.

daer

1617. Januar. daer wy seer over verblijt waren/ en setteden onse cours naer het Eylant S^t. Helena ghenaemt.

Aprilis. Den 1. Aprilis voor de middach/ saghen wy het Eylandt S^t. Helena, en daechs daer na/ settedent wy het onder het lant daer wy met vreucht vonden het Schip Zeelandt, dat verdwaelt was van ons/ maer eenighe daghen voor ons daer ghearriveert.

Den 7. dito. Naer dat wy van alles ons wel versien hadden/ ginghen wy beyde t'sepl/ ende saghen den vijfthienden het Eylandt Ascension.

Den 24. werden twee Schepen gesien van de Maets/ op de hoochte van een graet be-Suyden de Linie/ maer sy condense niet verkennen. 1617. Aprilis.

Den 25. seylden wy de vijfdemael onder de Linie Æquinoctiael, eñ den 29. verscheen ons de Noort-Sterre/ die wy nu wel twintich Maenden ghemist hadden.

Iulij. Den 2. Julij arriveerden wy met het Schip Amsterdam in Zeelandt. Hebbende dese moeyelicke en verdrietighe reyse volbracht/ in twee Jaren/ en achthien daghen: nalatende onsen lieven en weerden vriendt den Presidẽt Iacques le Maire, die ghecrne het eynde van dese laboreuse Reyse/ ghesien hadde.

Hier eyndicht de Australische Navigatie van den *Presidẽt Iacques le Maire*.

Relatie

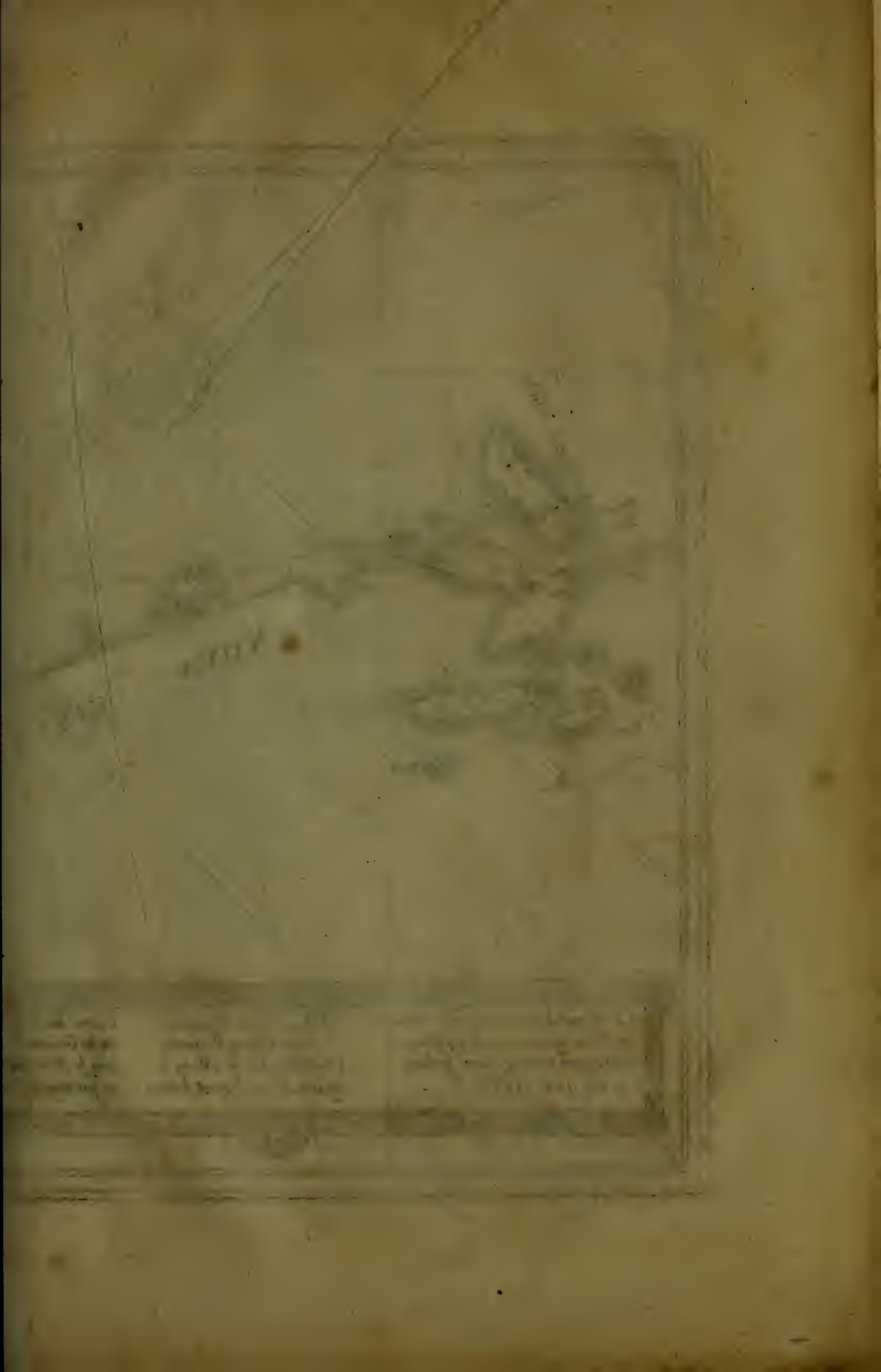

Caerte vande Landen vande Papouas oste Nova Guinea nae de beseylinge en ondecking van Iacob le Maire gedaen in den Iare 1616.

Tabula exhibens Papouarum seu Nova Guineæ Regiones prout illas Iac. le Maire cum easdem A° 1616 legeret detexit.

Cartes des Terr ou de Guinee N Iacq. le Maire le en son voyage f

Linea Æquinoctialis
170
180
Hooch landt
Eylanden
de Iaques le Maire
Hooge Hoeck
Kniersz bay
Hooge Bergh
Hooch landt
Laegh landt
Vulcanus oft
Brandende bergh
Claes Pietersz bay
Hooch landt
De Groene Eylanden
S. Ians Eylandt
Navigationis I. le Maire ductus
Scala Latitudinis
s Papouas
ainsi que
scouvertes
n l'An 1616.

RELATIE

Van de twee Caravellen / die den Coninck van Hispagnien / inde Maendt van October Anno 1618. van Lisbona heeft uyt-gesonden / om te ontdecken / ende besichtighen / het Fretum oft Passagie Le Maire in't Zuyden gheleghen / onder conduitte van Capiteyn Don Iuan de More, welcke twee Caravellen, wederom in Siville inde maent Augustus 1619. zijn gekeert / ende daer van den Coninck rapport van hun weder-varen hebben gedaen.

1618. DE Coninck van Hispanien hebbende verstaen de ontdeckinghe van het Fretum le Maire, door die vã Hollandt / om dat daer van de advijsen in Spaengien waren ghegheven / om daer van de volcomene verseeckerthept en beschee te hebbẽ / heeft geordonneert dat van Lisbona souden toe-ghemaeckt worden 2. Caravellen / elc groot wesende ontrent van hondert last / met 60. Mannen op elcke Caravelle / en voorts wel versien met gheschut / amonitie van Oorloghe / en Victuyen voor ontrent twee Jaren / om het selfde Fretum oft passagie te soecken / en te besichtighen / hebbende daer toe ghekreghen uyt dese Landen eenige Hollantsche Stier-lieden / en onder anderen een Iacob de Witte van Amsterdam. En dien volghende soo zijn inde maent van Octob. Anno 1618. de voorschreven Caravellen / onder het bewint en commandement van de voorschreven Capitano Don Iuan de More van Lissebona ghesepit / en is den voorschrevẽ De More expresselic belast / dat hy op alles wel soude letten / en goede opmerckinghe nemen / van de voorschreven passagien / en insonderhept oft daer middel soude zijn om die te stuptẽ / met eenige Forten en Casteelen / op het Landt te maken / op welcke fondament en dit te vernemen / die voorschreven Caravellen alleen zijn uyt ghereedet / alsoo de Coninck seckerlijck wiste / en wel gheinformeert was door rapport van eenige Hollandtsche Stier-lieden / dat aen de vindinghe van de passagie niet en was te twijffelen. 1618.

Dies niet tegenstaende den Coninck daer mede niet gheconteteert zijnde / om alle particulariteyt en sekerhepdt te weten / op het beslupt van de voorschreven passagie / heeft even-wel de voorschreven

1618. Caravellen derwaerts ghesonden/ de welcke voorspoedichlick zijn gearriveert in Rio de Genero, aen de kuste van Brasilien, al-waer sy zijn verversicht / van water / en sulcks meer als sy van noode hadden/ende van daer zijn sy voorts gesepit nae het Fretum oft Passagie / ende zijn komen te verhalen / een wepnich beoosten de Strate van Magellanes, al waer ontrent het Landt komende een groote Bay hebben bevonden uptwaerts aen/ in't Landt loopende/en om te besichtighen zijn sy die inghevaren/ ghevende die de naem van S. Ieorge. En hebben daer aen Lant gheweest/ en Volck ghevonden/ seer groote Lupden / een hooft langer als de grootste Lupden/ diemen hier te Lande vint/die haer alle vrientschap bewesen/ sonder pets te misdoen. De Capitano Don Iuan de More, handelde in de voorschreven Bay / met de Indianen, en verkreegh voor eenich out Yser/eenich Gout/ ende onder andere een stuck gouts wesende anderhalf voet lanc van de Swarten / maer hoe wichtich het was hebben de Hollantsche Stier-lieden niet connen weten/also het de Capitano secreet hielt:hebben oock niet konnen vernemen of het selfde Gout daer was gevallen/ of wel elders/ nits de Capitano den handel alleen dreef.

Wt de voorschreven Bay schepende/zijn de Caravellen gevaren/ oostelick aen het Landt vervolgende/ en 't selfde in't ghesicht houdende/ om alsoo die passagie dies te beter te vinden/en t'ontdecken/en zijn alsoo seylende voor de passagie gekomen / hebbende het selfde passage / of Fretum le Maire, soo bevonden/ als de Bewint-hebbers vande Austraelsche Compaignie, haer caerte dies aengaende hebben upt-ghegheven: alleen different daer-inne/ datse rapporteren dat het Fretum niet soo breet en wijt en is / als het hier onder is gheteeckent / dan in de lenghde van seven Mijlen staen sy sulcks toe/ ende al-hoe-wel dat sy het Fretum hadden ghevonden / en terstont konden voor seylen: soo heeft de Capitano Don Iuan de More; volgende de last hem voor den Coningh ghegheven/ het selfde Fretum voor-by ghevaren / vervolghende het Landt aen d'Oost-zijde gheleghen/en gesepit Oost en Oost ten Zupden aen / tot ontrent de lenghte oft Longitude van dertich Spaensche mijlen / om te besichtighen/oft daer noch een andere passagie oft doorr-tochten waren/om in de Nieuwe Zupd-zee te komen/ maer gheen ghevonden/ dan alleen vast ghesloten Landt: Judicerende ende oordeelende daer door / dat het vaste Landt oostelick is loopende / en streckende naer de Capo de bonne Esperance: waer door de twee Caravellen wederomme ghekeert zijn / doch met difficultept alsoo de wint niet wel dienen en wilde naer het Fretum, 't selfde seer lichtelick passerende / in minder dan eenen dach / ende hem bevindende in de voorschreven Zupd-zee / soo heeft de Capitano volghende den last hem ghegheven/ het voorschreven Lant leggende beoosten het voorschreven Fretum, dat wy inde Hollandtsche Caerte genoemt hebben Staten Landt, oock ontrent de dertich mijlen besepit/ om te sien hoe het Lant strect / en hebben bevonden dat het Lant daer veel breeder was/als aen de passagie/sonder eenige doortochten/ noch openinge te vinden/maer wel door-gaens/ een hooch/ stepl/en klipachtich Lant / soo van buyten als van binnen / dat is aen beyde zijden als Noorweghen.

1618. De voorschreven Caravellen keerende wederom Westelijck nae het Fretum le Maire, zijn het selfde voor by ghesepit/ naer dat sy noch in een Bay hadden gheweest / gheleghen op een hoeck vande selve passagie/ aen de Zupd-zee: daer sy mede volc hebben

1618. hebben ghevonden / en oock als de Schepen vande Auſtraelſche Compaignie hebben vernomen ſeer groote menichte van Walviſſchen / ſo in de Noort-zee in de paſſagie / als in de Zupt-zee / ſoo dat het een ſaecke van verwonderinghe was ſulcken hoop van die gedierten te ſien / ſonder dat ſy de Schepen pets miſdeden. Synde voorts geſeylt / en gevolcht het Landt ſtreckende aen de zijde vande Magellanes ſtraet, door ons ghenaemt Mauritius Eylandt, ſy ontdeckeden mede eenighe kleyne Eylandekens die wy in onſe caerte ghenoemt hebben Barnevelts Eylandē, en ooc ſo vervolgende haren cours ghevonden hebben het Capo de Hoorn, op dierghelijcke hoochte van graden / als die inde Hollantſche Caerte is gheſtelt / weſende deſe Caep het Supdelickſte Lant dat opt inde Weereld is beſeylt.

Voorts vande ſelfde Capo hebben de twee Caravellen haren kours vervolcht ſoo nae het coſterende als ſy konden / hebbende altijt het ſelfde perfect int ghelichte ghehouden / en op eenighe plaetſen aen Landt geweeſt / daer ſy over al Volck / als te voren verhaelt is hebben gevonden / ſonder dat ſy hebben konnen mercken eenighe door-tochten / oft paſſagien ſonder upt de Magellaenſche ſtrate, naer de Zupdt-zee / als eenighe Enghelſchen / en oock de Commandeur Speilbergen, met ſeer kleyn fondament en wetenſchap hebben willen upt-gheven / en ſeggen: Dat van Capo Frouwaert leggende ten naeſten by midde-wege van de ſtrate / daer een gat of door-tocht ſoude weſen / die na de Zupdzee conde loopen / twelck de Spangiaerden oock niet ghevonden hebben. Waer in contrarie alle het Lant dat de voorſchreven Magellanes Straet om-cinghelt / was dicht en vaſt gheſloten tot een / ſo dat het eyndelicken blijckt dat het een Eylant is / 'tghene de Bewint-hebbers vande Auſtraelſche Compaignie genaempt hebben Mauritius Eylandt, want ſoo daer eenighe door-tochten waren / en ſonde het gheen Eylant weſen. 1618.

De twee Caravellen in de zupdzee hun bevindende / ſonden gheerne de cuſte van Chili beſeylt hebbē / indien ſy wel van Victuyes hadden verſien geweeſt / dan mits het manquement van het ſelfde / en dat in plaetſe van ghevictualieert te weſen voor twee Jaren / als de Coninck hadde geordineert / qualick Victuyes hadden voor thien Maenden / mits de Officiers vanden Coninck / een deel van de ſelfde vercocht hadden / daer mede haer profijt onbehoorlijc ſoeckende / ſoo zijn ſy ghenoot ſaect geweeſt / wederomme (ſonder meer te onder-ſoecken) nae Hups te ſeylen / en alſoo haer de windt diende om door de Straet wederom te keeren / 'ende de ſtroom mede hebbende / zijn door de voorſchreven Strate ſeer voorſpoedelijc upt de Zupdzee in de Noort-zee gheraeckt: nae dat ſy inde Straet eenighe plaetſen hadden beſichtet / en by-ſonder de plaetſe daer eertijts Philippus ſtadt gebout was / en dat door laſt en bevel van ſijne Majeſteyt vā Spangien / die de Commandeur dat hadde belaſt. Hebben oock inde Straet eenighe Boomen gevonden / waer van de ſchorſſe was van ſonderlinghe goeden reuck / en ſoo ſterck en krachtich dat de Peper daer by geē comparatie en heeft / welcke ſchorſſen ſy een deel mede namen / en in Seville met groote begeert vercocht is ſeſthien Realen het pondt. En zijn alſoo de voorſchreven Caravellen van de ſtraet weder in Spaengien / ſonder eenich ongheluck weder-ghekeert / ende ghearriveert tot voor de ſtadt van Siville, volgende den laſt die hun ghegheven was in Spangien weder te keeren / en niet in Portugael, al-hoe-wel de Capitano Don Iuan de More verklaerde /

1618. dat indien hy gheweten hadde / dat de Coninck te Liſſebone hadde geweest / niet teghenſtaende de voorſchreven last / hy niet en ſoude gelaten hebben in Portugael weder te keeren.

De twee voorſchreven Caravellen komende voor de ſtede van Seville, op S. Laurents dach, weſende de Patron van het Huys van Borgondien, hebben met ſeer groote triumphe haer Gheſchut los gheſchoten / ende een Man gaende op de Kap doot-geſchoten: en van het ſucces van de repſe / heeft de Capitono aen ſijn Majeſteyt te Liſſebone rapport gedaen / en daer over heeft de Coninck / met raet en advijs van ſijnen Raet / ende die van de Contractatie in Seville gheordonneert / dat men in alle diligentie acht ſchepen in Seville ſoude gereet maken / om langhs de ſelfde paſſagie te ſenden naer de Philippinas, met Soldaten / en Zee-varent volck / en voorts met Geſchut / Ammonitie van Oorloghe / Tou-werck / en alderley Schips-behoef / om de Galioenen toe te ruſten die in de Manilles zijn / en ghebout werden / ennoeten die reet weſen / en upt ſeplen teghens November 1619. ſonder langher vertreck.

Hebben ooc die van Spaengien ghereſolveert overmidts de goede gheleghenthept / ende bequaemhept vande voorſchreven paſſagie 't ſjaerlijcx langhs dien weeh die inde Philippinas, ende Molucques te ſecoureren. Alſo de Hollantſche Pilooten / en onder andere eē Pieter Michielſz. van Catdoelen, die mede voor Piloot Major / op een van de voorſz. acht Schepen ſal varen / den Coninck van Spaengien vaſtelic toegheſept heeft / ongheluck gheweert / alle Jaeren van Spaengien inde Philippinas, ende Molucques, te varen / in acht of neghen Maenden / midts de winden / en ſtroomen inde Zupt zee / ſoo favorabel zijn / dat ſy doorgaens van de ſelfde Zupd-zee in twee Maenden de ſelfde Landen met kloeck en ghelondt Volck ſal konnen beſeplen / ſonder ſubject te weſen eenige tijden of ſaiſoen van 't jaer / noch door eenighe mouſſonnes belet zijn de Voyagie te doen. Een ſake van ſeer groote aenſien / en conſideratie / het Volck ghelont en friſch te brenghen upt Europa, in de Philippinas, oft Molucques, in 8. of 9. Maenden / ſonder ſubject te weſen eenige tijden / windē of mouſſonnes, ghelijck men onderwoorpen is alſmē de ſelfde wil beſeplen lancx de Capo de bonne Eſperance. Dat ten regarde van de ſelfde daer lancx te beſeplē geē comparatie noch gelickeniſſe heeft als de ervarenthept ons nu ſoo langhe als de vaert geduyrt heeft van deſe Vereenichde Provintien / op de Molucques claerlicken aengewеſen heeft / en dat ten beſten komende de voorſchrevē repſen upt Hollant naer de Molucques ghemeynlijck dueren 14. vijfthien / en ſeſthien Maenden / en dickwils langher: en met ſulcke zwarichept ghedaen worden / dat gemeynlijck van het Volc en Soldaten die met die Schepen varen / een derde-deel / jae de helft / en meer ſterven eer dat ſy in de ghediſtinceerde plaetſe komen: Jae het is ghebeurt dat eenige Schepen veel meer verloren hebben / als ghebeurt is by differente Vlooten. 'Tis waerachtich / en can niet ontkent worden / dat de Gouverneur Gerrit Reynſt, upt deſe landen met ſijne Vloote naer Ooſt-Indien: ſeſthien Maenden en drie daghen onder-weghen is gheweeſt / eer hy tot Bantam is ghearriveert / men laet ſtaen inde Molucques, hebbende verloren meer als het vierde-part van ſijn Volck. Inſghelijcx is de Commandeur Adriaen Woutersz. met ſijn vier Schepen van Hollandt tot Bantam, neghenthien en een half Maent onder-weghen gheweeſt: hebbende het Schip Vliſſinghen

1618. ſinghen van de ſelve Vlote hondert en drie en-tſeſtich Mannen verloren van twee hondert Mannen die hy op hadde/en de reſterende ſeven-en-dertich meeſt ſiec en onbequaem zijnde eenich ſcheeps werc te doen. Van gheliicken de witten en ſwarten Beyr / zijn oock op de voyagie achthien Maenden onder-weghen gheweeſt/ en meer ; eer de ſelve mede tot Bantam zijn gearriveert: Hebbende deſe Schepen verloren ſommighe een quart/ en een derdendeel van haer Volck. De Schepen den Arendt van Zeelandt, de Eendracht van Amſteream, de Oraengie boom van Hoorn, zijn onder-weghen geweeſt / twaelf / derthien ende meer Maenden.

Waer door blijckt hoe zwaer de vaert be-ooſten de Caep is / om de Molucques, Amboina, en andere plaetſen te beſeylen / in reſpect van de nieuwe ghevonden paſſagie/ ſoo dat d'een by d'ander niet is te compareeren. 1618.

Gemerckt dat-men door de voorſchreven paſſagie/ upt deſe Landen varende met bequame ſayſoen in ontrent vijf Maenden aen de cuſte van Chili en Peru, en in acht maenden in de Molucques, en Landen hier voor verhaelt ſonder verlies van Volck can comen / als ghebleken heeft door het Schip Eendracht van de Auſtraelſche Compaignie, die daer ghearriveert is ſonder Volck te verlieſen : Daer ter contrarie dickwils de Schepen van de Ooſt-Indiſche Compaignie te Bantam arriverende / bupten het ſayſoen noch drie / vier / vijf Maenden verſlijten eer ſy hun repſe connen vervorderen / ſonder noch te reeckenen dien tijdt / die ſy moeten conſumeeren om op de Molucques, en andere Landen te varen.

RELATIE en ABREGE
Van alle de Voyagien ghedaen nae de *State* van *Magellanes*.

Vande Voyagie van FERNANDO MAGELLANES.

1519. DEse Armade wat laet vertrocken ginc dẽ tienden Augusti 1519. van Sevilla, quam in Tenariffa, daerse eenighe daghen vertoefde / van daer vertrockse den 3. October / navigeerde vijfthien dagen tot datse quam aen de kuste van Guinea, aen Capo Blanco, oft daer ontrent / kregen hier stilte van twintich daghen lanck / ten eynde van welcke / hadden een maent contrarien wint / met tozment continuerende haere Voyagie / quam den 13. December in Porto, of Rio genero in Brasil, alwaer sy haer ververschteden / den 27. dito / gingen sy weder t'sepl / loopende langhs de kuste. Den 7. Januarij 1520. hadden de hoochte van 34. graden / quamen in Rio de la Plata: alwaer sy eenighe dagen versch water in-namen / den 6. Febzuarij / vervolchden haer repse / costrerende vijf daghen een legua / en snachts 5. of 6. leguas van Lant / op 40. graden vonden een schoone Baye Sint Mattheus, alwaer sy wilden in-komen / om te sien oft een Straet was / maer gheen grondt vindende om te anckeren / liepen van daer voozts in een ander Baeye / ghenaemt De los Patos, vonden aldaer een kleyn Eylandt vol Robben / en Pinguijns / vervolgende voozts haer repse / quamen in een schoone baye De los Trabayos, by noozden Port S. Iuhaen, de welcke hun bequaem docht om te hiberneren / om dat daer te Lande de Winter begont te komen / wesen Apzil / en haddẽ hier groot tozment / vertrocken van daer de kustẽ lanex / quamen den Palm-sondach in Porto S. Iulian op 49½. graden / daer hun goet docht te hiberneeren / sont van hier een Schip voozder aen / om een Straet t'ontdecken / en vant twintich mijlen verder een schoone Riviere S. Cruz de Mayo, vonden veel Visschen en Zee-wolven / van daer willende voozder seplen / quam een tozment dat het Schip teghen het Lant ghebleven is / nu wesende gepasseert de 5 maenden van de winter / April, Majo, Iunio, Iulio, Augusto: vertrocken den 24. Augusti, upt Porte S. Iulian, en quamen in Rio S. Cruz, alwaer sy vertoefden en ververschten / noch twee maenden September en October, seylden van hier ultimo October, costrerende al zuptwaert met veel moepten / dooz het quaet weder / tot datse quamen aen Capo de las Virginas, den 6. November, seylden sy inde Straet / den 27. 1520.

Novem-

1522. November, in twintich dagen quamen sy inde Zuyd-zee/ ende namen haren cours nae 't Noorden, met groot torment / tot den achthienden December, datse de hoochte hadden van 32½. graden/ende ginghen van daer met goeden windt haren cours Nooxt-west / en West-nooxt-west/ tot aen de Linie/ den vier-en twintichsten December hadden sy de hoochte van ses-en-twintich graden beluyden de Linie / hebbende meer als dertich dagen genavigeert sonder Landt te sien: In't laetste ontdeckten sy twee kleyne Eylandekens / die onbewoont waren/ daer niet ten besten was/ diese noemden Desventuradas, Guido seght datse drie maenden en twintich daghen seylden sonder Landt te sien. Anno 1522. den sesten September is het Schip Victoria in Sevilla gekomen/ of in Spaengien ghearriveert: hebbende op de reyse gheweest 3. jaren/ ses-en-twintich daghen. 1522.

Voyagie vande Schepen van de Bisschop van Plasence.

DON IVTIERES CARVAIAL.

DE tweede Vlote nae de Straet van Magellanes, is gheweest toegherust van de Bisschop van Plasence: zijnde in't ghetal van vier Schepen / uyt Spaengien t'zeyl ghegaen/ nae de Straete/ om die te passeeren/ om te gaen na de Molucques, also de voorschreven Bisschop daer toe licentie hadde ghekreghen van de Keyser / met een seer voorspoedighe windt zijn sy ghekomen aen de Straet vã Magellanes, alwaer komende / ende wesende in-ghevaren twintich mijlen / kreghen een stercken westelijcken wint / soo dat drie Schepen teghen het Landt dreven/ aen de Zuyd-zijde / en geraecten geheel in stucken/ ende het vierde Schip dreef wederomme te rugghe te Zee/twelck als de stroom gepasseert was / keerden wederom in de Strate / soeckende sijn Compaignie/en vont veel Volcks vande gebleven Schepen aen Lant/gaende langhs de strande / maer de schepen waren tegen het Lant vergaen: het Volck dat aen Landt was / riepen tot de ghene die in't Schip waren / maer de Capiteyn considererende de kleynheyt van sijn Schip/ ende de weynige Victualie / voor so veel Volcx/wilde by haer aen Lant niet gaen / maer vervorderde sijn reyse en passeerde de Straet/ en om dat hy alleen was / resolveerde hy niet nae de Molucques te seylen/dan setten sijnen cours naer de kusten van Peru, en de stadt Lima / aldaer aenkomende is het Schip daer blijven leggen tot op desen dach/tot een memorie: De Mast daer van settende voor het Paleys/'t Volck van d'andere drie schepen die inde straet waren ghebleven tot het ghetal van twee hondert en vijftich Menschen/ waer af de Capiteyn genaemt was Quiros, zijnde nieuwers ghehoort oft vernomen / tot op den dach van huyden / wesende ontrent veertich Jaren gheleden.

De

De derde Voyagie na de Straet *Magellanes*, doch langhs de Zuydt-zee.

DE derde seplagie is gheweest om die langhes de Zuyd-zijde te ontdeckē/ door Oordre vā DonGarçia de Mendoza, Gouverneur van Chili, derwaerts sendende twee Schepen / met een Capiteyn Ladrillero, welcke Capiteyn de selve Strate langhs die zijde gevonden en ghepasseert heeft / maer en dorst hem niet verstouten / de Strate of de Enghte upt-waerts aen te loopen/ maer is soo haest als hy de Noordt-Zee verkent hadde/ wederom te rugghe ghekeert / door het verbolghen en quaet weder/ om dies-wille dat de Winter daer al begonnen was / en waren naer sijn segghen de baren van de Noort-zee hem gemoetende/ seer verheven ende ontstelt / en gantsch wit schuymende van verbolghenthept.

De vierde Voyagie van Don *Fray Garcia*, *Iofre de Loaysa*. *Anno 1525.* upt-ghesonden / met ses Schepen van Keyser Caerle, om vorder t'ontdecken.

1525. IN Iulio gingen sy van S. Lucar, ververschten int Eylandt van S. Mattheus, seylende van daer den 3. November, saghen sy den vierden December, Brasil op 20. graden: hadden van 14. tot 18. Ianuarij veel storm/ in't incomen van de Straet verlozen sy een Schip/ by Capo Virgine, en quamen den 18. dito in de Straet / weder raeckten den sy daer upt/ met verleghen weder/ en suckelden in Rio S. Alephonso, ende in Rio en Porto S. Cruz, daer eenige abuysen en disordren waren onder't Volck / gheraeckten den 8. April weder in de Straet: Primo Iunij quamense in de Zuyt-zee/ vindende aen weder-zijdē van de mont van de Strate seer veel Eylanden op 48. graden: hadden 52. daghen in de Strate door-gebracht/ en verlozen haer Patache. Den vijfden dach dat sy upt de Straet liepen/ kreghen sy een harde storm daer de Schepen van een gheraeckten / en verlozen de Capitana, die sy nopt meer saghen / duerde alsoo vier oft vijf daghen/ datse gheen seyl mochten voeren / kreghen veel waters in / verbolghden haer reyse naer de Molucques, en quamen aen in Mindanao: Sy vonden aen de Straet Magellanes aen de custen veel Walvisschen op de strandt/ die daer gheraeckten door storm en tempeest/ ende de verbolghen Zee op smijt/ twelc een teecken is van veel quaet weder / en hooch vloeyent Water/ vonden ock in Rio de Cruz, l'Aspiden van veelderley aert/ en steenen die

die Vloedt ſtempen / met veel rariteyten / vonden daer oock ſeer veel ſchoone ende wel-rieckent Houdt / en ſeer veel groene wildt Caneel: doch goet om t'eten: Segghen mede / dat d'een en d'ander zijde van de Straet bewoont is.

Voyagie van Sir, Franciſco *Draeck* nae de *Magellaenſche Straet.*

Anno 1577.

1577. DEn 15. November ſeylde hy upt Pleymouth, door contrarie wint quam weder in / den 13. December ſeylde hy voor de tweede mael upt / met vijf Schepen groot en klepn. Den 25. quamen ſy by Cabo Cantjen in Barbarien, den 27. quamen ſy aen't Eylant Mogador, daer ſy hun Pynaſſe op ſetteden / ſeylden voort den 30. Decemb.

1578. Den 17. Ianuarij Anno 1578. quamen ſy aen Capo Blanco, in een Haven / en ſchepden van daer den 22. Ianuarij, en den 27. by Iſla de Majo: den 29. quamen ſy in S. Iago, en namen het Schip van Mino de Sylva, en namen hem mede / om dat hy een goet Piloot was / ginghen van hier naer het Eylandt Brava, en vulden eenighe Vaten met verſch Water / namen haren cours van hier naer Braſilien, hebbende ontrent de Linie drie weken ſtilte / quamen 't lant van Braſil te ſien den eerſten April, op de hoochte van 33. graden / ſonder eens Lant te ſien / oft verſch water te nemen / haren cours verbolghende / tot Rio de la Plata, daer ſy in ſeylden op 53. 54. vadem / ende ſchepteden verſch Water upt de Riviere neffens Scheeps boort / voort ſeylden van hier / ende deden haren cours voortaen op tot op 39. graden: alwaer ſy't ſetteden by ſommighe Clippen / ligghende voor een Bay / op de welcke veel Robbē waren / en verlieten een Schip of twee dat ſy verbranden / alles daer uptnemende / ende verbolghende haren cours met d'ander vier Schepen / en quamen den 20. Iunij in Baya des las Iſlas, oft Porto S. Iulian op 49. graden / laghen hier 27. daghen / ververſchende haer: Den 17. Auguſti, ginghen ſy van hier t'ſeyl / liepen langhs de kuſte henen / tot ontrent 1½. mijle weechs van het Landt af / want het is daer al ſchoon en ſuyver / van 20. tot 25. Vadem diepte / en waren vier oft vijf daghen onder wegen tot den mont vande Strate / de wint contrarie zijnde / vertoefden eenighe daghen / eer ſy daer in liepen / en begoſten in te gaen met een Ooſt Noort Ooſte wint den 21. Auguſti, den 24. begonnen ſy de ſtraet innewaerts aen te loopen / en quamen dien dach aen het Robben Eylant: binnen in de Straet weſende / liepen daer door nae haren wil / ſonder eenich overlaſt van weder of wint / den 6. September, quamen ſy inde Zuyt-zee / alwaer ſy veel quaet weder hadde / en malkanderen verloren / ten eynde van welcke ſy haer cours deden Noortweſt / en Noorden de kuſte langhs / ververſchende aen ſommighe Eylanden / van daer haer cours nemende met zuyde winden / langhs de wal / quamen nae

Chili, ontrent S. Iago. Den 17. Februarij 1579. quamen ſy voor Aquapulco, in Nova-Eſpagna, van daer t'ſeyl gaende / quamen op 43. graden / alwaer ſy de locht ſo kout vonden / dat ſy haer qualijck konden verwarmen / van daer quamen ſy op 38. graden / in een goede Bay / ghenaemt Nova Albion, in America gheleghen. Den 13. October, quamen ſy aen eenighe Eylanden / gheleghen acht graden be-noorden de Linie: Den 14. November quamen ſy inde Molucques, en arriveerden in Engelant den 3. November 1580. en waren uyt gheweeſt twee Jaren / 10½. Maenden. Staet te noteren dat ſy in ſeven Maenden ende vier Daghen ſeylden van Enghelandt in de Straet: en door de Straet in 16. Daghen. Oock dat M. Iohn Winter van de Compaignie van Draeck, weſende met d'ander Schepen geſeylt door de Straet / en weſende in de wint / met quaet weder / is den 8. October van ſijn Compaignie ghedwaelt / loopende weder te rugghe door de Straet / nemende ſijn cours naer Hups: en komt den 11. November weder upt de Straet / in de Noort-zee / paſſerende de Straet weder in ſes en-twintich Daghen / en quam den tweedē Iunij Anno 1579. weder in Enghelandt, brenghende tidinghe / hoe dat hy op 55. graden beſuyden de Straet was gheweeſt / ende aldaer van hen gheraeckt.

De Vice-Roy van Peru, vernemende dat Draeck het ſilver en gout upt de Schepen nam / ſondt drie Schepen / met twee hondert vijftich Mannen / met Gheſchut om hem te ſoecken / en te vervolghen / dan hem niet vindende ontrent de Capo ſint Franc, ende vernemende dat hy niet was ontrent Panama, meynden ſy dat hy door de Straet weder was gheſeylt / daer over is de Vloote wederom ghevaren.

Voyagie van Pedro Sarmiento, af-ghevaren van *Lima Anno 1579.* nae de Straet van Magellanes, om de ſelfde van de Zuydt-zijde te gaen recognoſceren.

1579. Anno 1579. ſo Draeck inde Zuyd-zee langs de kuſte vā Peru was gheweeſt rooven / komende door de Straete van Magellanes, ſoo heeft de Vice-Roy Don Franciſco de Toledo, omme daer inne te verſien / en kennille vande ſaecke te hebben / twee goede Schepen toe-gherust / de welcke van't Callou de Lima, t'zeyl ginghen den 11. October: den eerſten Novemb. paſſeerdē ſy de Landen Deſventuradas, op 25½. graden. Het eerſte Landt dat ſy verkenden was op 49½. graden / alwaer ſy quamen met een voorſpoedighe reyſe / in min als dertich daghen: loopende zee-waert in om de Zuyde winden te ſchouwen: Alhier dan vonden ſy als in Archi-pelago veel Eylanden / en Sarmiento argueerde dat de Straet hier moſte weſen / twelck ſy onderſochten / loopende in verſcheyden Baeyen / Inwijcken / en Canalen / kliminende op de hooghe ghebergten / en ontdecten verſcheyden groote Inganghen / Rivieren / en Poorten / vonden niet als ghebroken en ghescheurde Landen / tellende tuſſchen

1579. tusschen dit en vijftich graden/meer als 85. Eylanden/ groot en kleyn/ liepen van hier weder zee-waert in/ alsoo sy gheen Straet konden vinden/en kreghen grooten stoxm ende onweder / soo dat de Schepen malkanderen verlozen/ en niet weder te sien quamen: t'sanderdaechs ghedurde noch het ghewelt van windt die dwars op de wal was/ en siende de openinge en het canael int Lant/ saghen dat het meer en meer innewaerts aen was streckende / schoon en diep: waer dooz haer verseeckerende dat aldaer de Straet was/ bevonden aen de hoochte des Sons 51½. graden: twelck de rechte hoochte is van de Straet aen de Noozt-zijde: in de Zupdt-zee ondeckende dagelijcx seer veel Eylanden/Poozten en Rivieren / daer van hy posselssie nam vooz den Coninck van Hispanien: Alle de plaetsen noemde hy met verschepden namen: en vondt op seecker plaetse ghenaemt Porto Vermejo Oesters van de Zee/ daer-inne waren seer schoone Peerlen. Doende van hier voozts sijn Vopagie inde Strate / vernam hy van de Inwoonders dat Draeck aldaer ghepasseert was/ en verspiedende een gelegenthept aen de engte van de Straet/ om die te slupten/ en met Fozterellen te bewaren/passeerden voozder/en hebben veel communicatien/met d'Inwoonders ende Gigantes ghehadt van de Straet: volghens dat-men in Argensola lesen mach: zijnde alsoo met goet weder en sonder eenighe zwarichept de Strate heel dooz geloopen/komende aen de Noozdt-zee uyt / en nam van daer sijn cours na Capo Verde, en van daer met sijn Schip na Hispanien: alwaer hy repste nae het Hof/ daer hem sijn Majesteyt grootelijcks begaefde / en dede op sijn verzoec een groote Vloot toerusten/ onder Diego Flores de Baldez om de Straet te fortificeeren.

Nu keerende tot de Vice-Admiracl/ die dooz't onweder verstreecken was/ deden haer uyterste beste Zeewaert in te looprn / maer om dat de wint dwars op de wal / en seer gheweldich was waepende / mepnden sy vooz ghewis dat sy vergaen souden hebben/ en op de wal gheraeckt (alsoo het onweder drie dagen lanck duerde) maer 'tghebiel gantsch contrarie / want bevonden dat het lant meer en meer inwaerts/ ende Oostwaerder aen was wijckende / het onweder ghedaen zijnde/ bevonden haer op 56. graden / en waren noch verre van Lant / seer verwondert zijnde. Hackuyt schrijft datse in dese navigatie oock waren op 58. graden ghesepit / vindende be-zupden de Straet veel Eylanden/ als oock een ander Straet/ dewelcke Acosta oock affirmeert / seggghende van een ander Mont / of Inkomste gelegen op meerder hoochte/ dooz oorsaecke van een seker groot Eylant gelegen aen de Zupt-mont van de Straet aen de Zupt-zijde / Gent la Campana. Van hier sepide de Vice-Admirael de kuste langhs nae Chili, en van daer nae Lima in Peru.

Anno 1581. is dooz de Coninck van Hispanien (soo op't verzoeck en persuasie van Sarmiento, als dooz dien den roep was/datter in Enghelant wederom Schepen nae Magellanes werden toe-ghemaeckt) na de Strate ghesonden Don Diego Flores de Baldez, met 23. sepen / ende 2500. Mannen / daer by een nieuwen Gouverneur nae Chili met vijf hondert Soldaten uyt Nederlandt: inde Schepen ladende veel materialen om een fortresse te maken in de engte vande straet/volgende den raedt / ende het advijs / van Sarmiento die met dese Schepen oock ginck/ met-nemende seer veel Ammonitie met veel Volcks/ Mannen en Vrouwen / om de Straet te populeeren / ende een Colonie te maecken / daer over dat dese Sar-

miento soude zijn Gouverneur / sy waren Jaer en Dach eer dat sy in de Straet quamen / hiberende twee ofte drie reys in Rio de Genero, en andere plaetsen / door koude wederom keerende / en eenighe Schepen verdroncken met veel Volcks.

Voyagie van Thomas Candisch, naer de Straet *Magellanes*.

1587. DEn 21. Iulij, is van Pleymuyen t'sepl gegaē met 2. Schepen van tseventich ende dertich Last / met een Jacht van twintich Last: Den eersten Augusti quamen sy in't ghesichte van Forte Ventura. Den neghenden Augusti quamen sy in Capo Blanco. Den 26. dito quamen sy in Sierra Liona, aldaer verversteden / en tardeerden sy 15. daghen: Den 10. September voeren sy van Isle Verde, of Madragumba, nae Brasil. Primo November hadden sy Capo Frio in Brasil, sy verversteden in't Eylandt S. Sebastiaen twintich daghen: weder ginghen sy den 23. November t'sepl / den 17. December quamen sy in Porto desire. Anno 1587. den 3. Ianuarij quamen sy aen Capo de Virgines. Den sesten Ianuarij quamen sy in de Straet / en quamen by de Spaengiaerts in Porto Famine, en laghen een Maent stil. Inde Straete waren sy belet door storm en onweder tot de 24. Februarij, doen quamen sy inde Zupt-zee: Zijnde in seven Weecken door de Straet ghekomen / en kreghen op neghen-en-veertich ende een half graden / vijf en veertich Leguas van 't Lant een zwaren storm / upt den Noorden / verliesende een Schip upt het gesichte dat in groot perijckel was: Den vijfthienden Meert quamen sy onder het Eylandt sint Maria. Den vierden November quamen sy aen het Lant van Californias op 23½. graden. Den veerthienden Ianuarij 1588. quamen sy inde Philippines. Den eersten Martij, quamen sy in een Haven bezuyden Iava Major. Den vijfden September quamen sy weder in Enghelandt, op de reys gheweest zijnde vijf en twintich Maenden vijfthien Daghen: En waren thien Maenden achthien Daghen vande Straet tot inde Manillas: ende waren van Pleymouth tot in de Straet van Magellanes vijf Maenden sesthien Daghen.

De

De tweede ende laetste Reyse van *Candisch* naer de *Magellanes*, ende Zuydt-Zee / met drie groote Schepen en twee Barcken.

1591. En 26. Augusti seylden sy van Pleymuyē: Den 29. November quamen sy by de baye van Salvador, op de kust vā Brasil, twaelf leguas aen dese zijde Capo Frio, daer sy van stilte belopē wierden / ghedurende tot den tweeden December, Op dien tijt namen sy een kleyne Barcke / komende upt de Riviere de la Plata: met Suycker en Negros. De Schipper vant Barcxen brocht haer aen een Eylant Plazentia, dertich leguas West van Capo Frio, daer arriveerden sy den 5. December, sy doorsochten en plonderden ses oft seven Hupsen bewoont van Portugesen. Den 11. dito seylden sy van daer: en den 14. quamen sy aen S. Sebastiaen, van waer sy vertrocken om in te nemen het stedeken van de Santos: Den 15. t'slavonts anckerden sy aen de Barre van Santos, en sy quamen s'anderdaechs smorghens tot de plaetse: namen het Stedeken in / en kregen daer veel ververschinghe met ghewelt / nemende de Inwoonders gevanghen / sluytende die inde Kerck. Dē 22. Ianuarij Anno 1592. vertracken sy van de plaetse: en brandeden S. Vincent tot de gront af: Den 24. dito ginghen sy t'sepl en setteden haren cours naer de Straet. Den 7. Februarij hadden sy een groote storm. Den 8. dito was de Vloote ghesepareert / doorde furie van tempeest. De Capitepn resolveerde te gaen na Porto desire, op 48. graden. Den 16. Martij quam by haer de Pynasse / hoopteden dat de Generael daer komen soude / om dat hy sijn eerste reyse daer goede ververschinghe ghenomen hadde. Den 6. dito quamen sy met twee Schepen in Porto desire. Den 16. dito quam by dē hoop de Pynasse. Den 18. quamen sy alle-gader by een / maer een barcke was weder te rugghe ghekeert naer Enghelandt. Den 20. dito vertrocken sy van daer naer de Straet. Den 8. April quamen sy aen de Straet / hebbende onder weghen gheleden veel groote stormen. Den 14. passeerden sy door de eerste Enghte. Den 16. passeerden sy de tweede nauwte / wesende thien leguas van de eerste. Den 18. dobbleerden sy Capo Frouward: leggende op drie-en-vijftich en een half graden. Den 21. waren sy ghenootsaert door de furie van het weder te loopen in een smal gat 4. leguas vande Capo aen de Zuyt-zijde / daer sy bleven tot den vijfthienden May, in welcke tijt sy leden extreme koude / en storm / met ghedurighe sneeu / en honger / leefden by Mosselen / Water en Krupt van de Zee / daer door veel van haer stierven. Capitepn Candisch wel wetende dat de koude en sneeu niet langhe dueren konden / hadde geerne voort geweest / dan meest de Compaignie / en t'Volck wilden dat men een ander reys soude aenvanghen / of weder nae Brasil loopen / maer sijn resolutie was te gaen nae Capo de bonne Esperance, door dien datter van alles ghebreck was / ende veel ellende waren suppoterende: Hy wert ter contrarie ghepersuadeert te gaen naer Brasil: soo dat sy den 15. May 1592.

1592. weder t'seyl gingen: Den achthienden waren se upt de Straet: Den twintichsten dito / wesende ontrent Porto Desire, inde nacht ginck de Generael een andere kours soo sy meynden / daer door sy van hem verdwaelden / en alsoo sy hem sanderdaechs niet en saghen / waren sy van meeninghe dat hy gegaen was naer Porto Desire, vindende aen de Zupdt-zijde van de Porto een Put met versch Water. Den sesten Augusti haer Generael niet vernemende / seylden naer't Pinguijns-Eylant, leggende beneden Porto Desire, van daer setteden sy haer kours weder nae de Straet. Den neghenden dito hadden sy groote stoxm / soo dat sy haer seylen mosten in nemē. Den veerthienden waren sy onder eenige Eylanden te voxen nopt ontdeckt / leggende 15. leguas van't Lant / Oost aen de Noxder-sy van de Straet / op de welcke sy sonden ghebleven hebben / en vergaen / soo de stoxm niet en hadde ghecesseert / dan de windt Oostelijck loopende / settedē sy haer kours na de Straet: Den achthienden dito quamen sy by de Capo, met een seer dicke mist / den selven nacht anckerden sy thien leguas van de Capo. Den neghenthienden passeerdē sy de eerste engte. De tweede enghte den 21. dobbleerden de Capo Frouward. Den 22. dito anckerden sy in een diepe Canael / of Arm / daer sy veel Wilden saghen: niet teghenstaende de extreme koude / liepen dese Lupden naeckt / en leven in Bosschen ende Wildernissen / als Satyrs / sy zijn upt-nemende sterck / ende wierpen nae haer met steenen / van vier of vijf pont / een ongheloovelijcke distantie. Den vier-en-twintichsten seylden sy van daer / en quamen 's daeghs daer nae in Noxd wester Raetk / oft Canael na de Zupdzee. Den 25. anckerden sy veerthien leguas van de Zupd-zee / willende in die plaetse harē Generael verwachten / alsoo het daer maer drie leguas breet en was / en hy niet en konde passeeren sonder gesien te woxden. Hier wesende en lijdende groote koude / en de Victualie op gaende / vonden sy goet te gaē na de Zupdzee / aen't Eylandt S. Maria, in een ghetempert Climaet / om verversch inghe te hebben / ende aldaer den Generael te verwachten / om dat hy noodwendich aen dit Eylant moste komen: soo vertrocken sy den derthienden September, en quamē dien dach in't ghesichte van de Zupdtzee: Den veerthienden werden sy wederomme te rugghe ghedxeven / en quamen in een Arm oft Inganck drie mijlen inde straet / sy setteden van hier weder voxts / en wesende acht ofte thien leguas van't Landt / quam de wint seer furieuselijck van West-Noxd-West / sy mosten wederom naer de Straet te rugghe / daer sy weder op de selfde plaetse anckerden. Den tweeden October, gheraeckten sy weder in de Zupdtzee / vxy van alle Landen. De volghende nacht begonst de windt weder seer te waxen van West-noxd-West / soo langhs soo meer toe-nemende / soo dat sy niet wisten wat kours sy nemen souden / doxr dien sy doxr ghebxeck van Ancker Touwen haer in de Straet niet en doxsten weder begheven. Den vierden ende vijfden October, ende soo voxts / nam de stoxm al aen / soo dat sy inde upterste ellende waren: ende kreghen veel Waters in / maer den elfden October, saghen sy de Capo Desirado in sy van haer twee mijlen: wesende seer verleghen om die te doubleeren / doxr dien sy anders aen't Lant mosten drijven / geraeckende te met het naer het Lant toe / op een halfmijl van strant gaf haer Godt dat sy de Capo doubleerden / daer by langhs voxr over seylende / tot een Scheeps lengte of wepnich meer: daer van liepen sy in-waerts de Straete met sulcken furie van wint

1592.

wint/ stroom/ en baren/ dat sy seylden vijf-en-twintich leguas in ses uren tijts/ en wederom quamē in een Glop ten ancker/ en soo weder aen Pinguijns Eylandt: wesende den 25. October. Den sevē-en-twintichsten dito / waren sy weder in de Noortzee vry van de Straet Den dertichsten October waren sy beneden Porto Desire, aen de Pinguijns Eylanden, loopende in't Porto om te
1593. ververschen: Anno 1593. den dertichsten Ianuarij, quamen sy aen Islā Plazentia aen de kuste van Brasil: en den elfden Iunij in Enghelandt, uytgheweest zijnde een-en-twintich en een half Maenden

'Tis oock waerachtich dat Anno 1595. uyt Enghelandt ghevaren is Capiteyn Haukens, die ghekomen is met het Schip door de Strate van Magellanes, daer zijnde / heeft een seer groote storm ghehadt/ en is met kracht van windē zuydwaerts aen gheloopen tot op 56. graden/ sonder eenich vast Landt ghevonden te hebben / maer wel eenighe Eylanden/ onder de welcke hy wel 45. daghen navigeerde. 1595.

Voyagie nae de Straet van *Magellanes*, van vijf Schepen van *Iaques Mahu*, ende *Symon* de *Cordes*, Anno 1598. van Rotterdam gheseylt.

1598.

En 27. Iunij uyt Goereesche gat sijn sy t'seyl gegaen met vijf Schepen (sy quamen laet eer sy aen de linie quamē/ om die sonder contrarie wint te passeeren: wesende ontrent den lesten October, eer dat sy op 1½. graden besuyden de Linie waren: wesende stijf vier Maenden/ welcken tijdt sy meest met onnoodighe exploicten door-brachten / als volghen sal) nu met een Noort-Ooste Wint / uyt Goeree t'seyl ghegaen sijnde ende onder Engelant comende zijn/ door contrarie wint in Duyns gheset/ tot den vijfthienden Iulij, wederom t'seyl gaende hadden eerst den tienden Augusti de hoochte van Capo S. Vincent, den neghenthienden dito sijn zy vervallen op de Custe van Barbarijen, verre buyten haer gissinghe/ van hier hebben zy haer cours gheset nae het Eylandt van Capo Verde, ende cregen den laetsten Augusti het Eylant S. Iago int gesichte/ daerse gheerne eenighe Barque of ververschinge becomen hadden/ dan creghen niet. Primo Septembris quamen zy onder Isla de Majo, alhier gheen Water noch ververschinghe becomende / ginghen zy s'anderdaechs t'seyl nae S. Iago, al waer zy een oft twee Schepen aenghehaelt hebben/ van haer versoeckende voor ghelt/ met vruntschap eenighe ververschinghe / maer niet dan dreyghementen tot antwoort crijgende/ hebben zy met ghewelt een plaets aen lant inghenomen / daer naer weder met vruntschap versoeckende ververschinghe / wasser niet ten besten als Cruyt en Loot / soo dat zy met ghewelt verwaterden / oock door de onghesonde Locht / werde aldaer

1598. aldaer het volck sieck. Den sesten Septembris ginghen zy weder onder sepl. Den thienden dito verlieten zy het Eylant/ den elfsten sijn zy in Isla brana ghecomen / en daer hebbense met groote moeyte eenich versch Water becomen / al waer zy oock niet als vyantschap en vonden: zijn den vijfthienden Septembris weder t'sepl ghegaen / met een Noozt-Oosten Wint/ cours settende Supt-Oost: Den vierentwintichsten dito / is de Generael ghestorven: op dato; bevonden zy haer heel dicht by lant / op ses en twintich Vademen waters: soo dat zy den vijf en twintichsten dito oozse stelden op hunne cours / van hier af begon het Scheurbuyck dapper in de Vloot te regneeren. Den neghen en twintichsten dito hebben zy haer reys neerstich vervolcht / haren cours settende Supt-West ten Suyden / ende Supt-Supt-West tot den vierden October, doen liepen zy West Supt-West: en den sesten dito wederom Oost. Supt-Oost aen. Den acht en twintichsten hebben zy een ghemeene Biddach ghehouden / wesende op de hoochte van 1½. graden / beluyden de Linie. Den tweeden Novembris dooz de sieckte van't volck werde gheraetsaem gevonden eenich lant aen te soecken / om te ververschen/ soo dat zy haer cours naer Annobon hebben geset Noozt Oost aen/ en werden terstont het Lant ghewaer / veel buyten gissinghe: zy meenden hondert/en hondert twintich en meer Mijlen van de Walle te wesen/quamen op de hoochte van drie graden be-suyden / aen de Custe van Manicongo, en zy liepen van hier te lande nae de Caep lopo Gonsalves, ende de Cust van Guinea, al om verversschinghe te becomen/ die niet veel en was / nochtans met het wepnighe quamen de siecken meest wederom op de been / maer dooz de quade en ongheselonde Locht die daer is / weder invallende / hebben raetsaem ghevonden den neghensten Decembris van daer t'sepl te gaen nae Annobon: en den sesthienden nae middach hebben zy't onder het Eylant gheset/al daer het Dooz innemende / en met ghewelt ververssche/ doch soo is dooz de ongheselonde Locht weder veel met heete Coortsen/ en andere Sieckten bevangen: het Scheurbuyck was ghenesen / maer t'ghetal der siecken was niet minder: Den tweeden Ianuarij Anno 1599. met een Supt-Supt-Oosten wint sijn zy van Annabon t'sepl ghegaen/nae de Straet Maghellanes, haer cours settende Supt-West. Den twee en twintichsten op 8½. graden / saghen zy Ascencion, den laetsten creghen zy de Sonne boven t'hooft / en dooz varende / waren zy op 20½. graden/ de Abrolhos passerende / met een Noozt-Oosten Wint / haer cours Supt-West ten Suyden Den neghensten Maert vonden zy haer op 41½. graden. Den drie en twintichsten dito hadden zy twee oft drie daghen groote Mist. Den acht en twintichsten dito de hoochte van 50½. graden / wierpen gront op tsestich Vadem. Den neghen en twintichsten dito de hoochte van vijftich graden/hadden tachtentich Vadem gront / en een gheweldighen storm West-Noozt-West. Den dertichsten en eenendertichsten dito / met een Noozdt-Noozt-Westen Wint/ liepen zy West Noozt-West aen/ en hadden op seven en tsestich/en tachtentich Vademen al goede Santgront. Den eersten April, saghen zy 't lant Noozt-West van haer leggen/ hooch lant/en wierpen gront op ses en dertich Vadem. Den sesten April quamen zy in de Straet/ met een Suyden Wint / wesende nu neghen Maenden en negen daghen / dat zy upt het Vaderlandt gheseylt waren/ en stijf drie Maenden dat zy upt Annabon gheseylt waren.

1598. 1598. 1599. 1599.

1598. waren. Nu alsoo dese tijt de Winter seer hart aen / quam hadden zy verschepden foztupnen en teghenspoet / dooz t'quaet weder / twelck dooz de coude / reghen en honghet het volck seer verswackte. Zy hadden in dese tijt int voozste van April vijf oft ses daghen goede Oost en Noozt Oostе Winden / in welcke tijdt zy de Straet souden connen passeeren / maer dooz de ververschinghe vant t'volck / Water en Hout haelen / als oock topsetten van een Sloepe / verlupmden zy den wint volcomelijck te ghebzupcken / ghelijck zy behoozden / hebbende van den sevensten tot den twintichsten Aprilis, redelicke goede wint om te passeren / den wint daer naer veranderende van den Supden / en Supt-Westen / en als zy wilden passeeren conden niet / alsoo de Nap-Maent daer in de Winter is / met seer veel quaet weder ghenootsaeckt zijnde / in de Straet te verwinteren tot den dzie en twintichsten Augusti, zy laghen in de groene Bape met groote armoede / op dito ginghen zy weder t'sepl / alte-met weder eens anckerende / tot datse den tweeden Septembris, met een Oost Supt-Oostе Wint t'sepl ginghen / ende den derden snachts de Straet uptgeseplt / comende met mop weder in de Supt-Zee / hebbende nu ontrent ses Maenden inde Straet gheweest. Den vijfden en sesten ginghen zy noch al met een Noozt-Oosten Wint / West ten Noozden aen. De ses Schepen / waer onder de Sloepe was / noch al bp den anderen wesende / tot op den sevenden September, begon het een Top-sepl te wapen / doch noch gheen stozm / soo dat de Zee die daer seer haest ontstelt ende verhefte: sulck dat de twee Schepen / die Liefde ende de Trouwe, daer de Weert, ende de Cordes waren / op de Lije mosten werpen / om haer boots in te setten: Ondertusschen de Weert volcht den Admirael / die vooz upt was / ter wijlen over quam het Jacht genaemt de blijde Bootschap, die loefwaert vant t'Geloove was / een ongheluck / t'welck een beginsel vande verstropinghe vande Vloote was / dat sijn Boug-spziet / en voozstenghe over boozt viel / in perijckel mede van de Focke-mast te verliesen dooz het gheweldich stampen vande Zee / waer dooz hp alle de Seplen innemende / een schoot heeft gheschoten om hulpe. Het welck Capitepn de Weert siende heeftet oock op de Lije ghewozpen / en sijn Seplen inghenomen om bp hem te laten dzijven: als oock dede de Trouwe: Ondertusschen hadde den Admirael laten voozts staen / doch de Liefde bp de anderen comende / nam mede sijn Seplen in: soo dat hier de vier Schepen / van de vijf bp een waren: Cozts daer naer iser een dicken Mist ghevallen / soo dat zy malcanderen niet sien en conden: doch soo bleven zy den heelen dach soo bp den anderen dzijvende / ondertusschen was de Jacht belich om sijn Masten te repareren: alsoo dat de dzie Schepen des anderdaechs den achtsten September het Jacht met de Sloepe / de Postillon misten / want zy met hun 3. Schepen dooz de groote en swaerte meer nederwaerts gedzeven waren: zy dzeven dien dach noch bp eē / tot s'anderdaechs smozghens dat de Vice-Admirael de Liefde (want het niet gheraden was langher alsoo dzijvende den goeden Wint te verlupmen) een teerken dede van sepl te maecken / hopende de twee Jachten vooz upt te vinden: ghelijck zy oock twee oft dzie uren daer naer t'sepl gaende te loefwaert van hun int ghesichte creghen / die zy met blijtschap inghewacht hebben: hopende den Admirael mede te vinden. Cordes en de Weert leenden elck haer Timmerman aen't Jacht / om wederom

1598. een Boech-Spriet te rechten tot haren groote schade en ongherieck/ want zy die tsedert niet weder en saghen: obermits zy s'anderdaechs den thienden Septembris de wint creghen upt den Noordt-Westen/ waer door zy het wenden / en Supt-West aenliepen: alsoo de Zee door de Wint haer dapper weder begon te verheffen / heeft de Jacht teghens den avont sijn Seylen wederom inghenomen/ als oock de Vice-Admiracl dede / voor upt sijnde / twelck t'Gheloove en Trouwe siende / lietent mede drijven/ doch alsoot nu doncker nacht was/ hadden de Jacht ende de Vice-Admirael seyl ghemaeckt / sonder eenich teecken te doen / immers soo veel dese twee nacomende Schepen sien ofte hooren mochten: alsoo bleef de Trouwe by het Gheloof, hopende dat de Liefde ghewaer worrende / dat zy niet ghevolcht werde/ mede opt drijven stellen soude / Hier-en-tusschen hiel de Stoorm even dapperaen: licht ghewoorden sijnde en saeghen gheen seyl: t'welck voor dese twee achter ghebleven Capiteynen een bitter verdriet was: maeckte derhalven Capiteyn de Weert een clein seyltsjen/ ende nae Capiteyn Cordes loopende / om met hem te beslupten/ dat zy op malcanderen wat souden passen / en sonder weder teecken gheen Seyl te minderen/ noch meerderen: hebben zy daer mede wederom seyl ghemaeckt/ hopende haer ghesellschap te achterhalen / ofter bestemder plaetse te binden. Dien dach twelck was den sesthienden Septembris, en de Wint ten naesten by wesende / en daechs daer naer met een Supden/ en Supden ten Westen wint / noch al den selven cours houdende / verballen op 54½. graden be-supden den Mont van de Straet. Ten selfden daghe stierf de Schipper van de Weert, en voer alsoo in groote droefheydt / met Capiteyn de Cordes voort: Den selfden dach liep de Wint Supt Oost ten Oosten / soo dat zy nu Noorden ten Westen aenvoeren / en des anderen daechs den Wint Supt-Supt-West loopende/doen Noort-Noort-Oost aen. Doch den neghenthienden weder Noorden ten Westen waepende/ hieldent ten naesten by. Ten selven daghe begon het met een Noort-Noort-Oostse Wint soo hart te waepen / en soo vreeselick te stormen / dat zy meest sonder Seylen drijven moesten / in groote noot van omghewoorpen / of de sijde inghellaghen te worden / crijghende veel Waters in / in sulcker voeghen voeren dese twee Schepen vier en twintich daghen / in de Supt-Zee / meest drijvende sonder / oft met wepnich Seyls/ obermits de gheweldighe en ghedurighe Stoorm en: malcanderen somtijts des morghens missende/ doch altijdts weder vindende / mits zy op malcanderen wat beter ghelet hebben. Zy creghen den vijf en twintichsten Septembris weder een harde stoorm upt den Noorden / soo dat zy't weder lieten drijven / doch daechs daer naer clein seyl maeckende / liepen met een Westen Wint Noort-West aen / en verviclen die nacht be-Noorden de Straet op't Landt: sonder dat zy het selfde door de donckerheyt ghesien hadden: oock gheen gissinghe daer op ghemaeckt hebbende / mits zy hun daer noch wel 20. mijlen af gisten / en waren heel verbaest/ haer op de leegher Wal bevindende / met soo veel Wints / dat zy de Mars-Seylen niet conden voeren / onder-tusschen werden zy het Lant kennende / want zy haer drie Mijlen boven de Straet bevonden / en door den Westen wint gheen middel sijnde om van Lant af te comen / besloten t'samen de Straet wederom te kielen / om een goede

1598. goede Reede te vinden / bequaem weder en wint verwachtende: om de Vloot te volgen die twee Maenden in het Eylandt S. Maria soude wachten: zijn alsoo voor de wint weder naer de Straet toegheloopen / met de Focke lancks het lant seylende / mits de Windt upt den Noordt-Noordt-Westen seer fellelijck waepde: liepen Supt-Oost ten Supden aen / en quamen teghens den avont by den Supdthoeck van de Straet / innewaerts loopende / om een Reede of Vape te soecken: zy bevonden dat zy aen een seecker Vape teghens de nacht willende byhouden door den stroom in een nacht wel ses oft seven Mijlen te Strate-waert in ghedreven waren / en quamen in een Vape / verwachtende bequaemheydt om van hier wederom inde Zee te loopen: zy hadden hier eenighe daghen tamelick weder / hoe wel de wint Westelick waepende was tot den laetsten September. Den eersten October hadden zy een groote stormt / upt den Noordt-Westen ten Noorden / dat zy voor drie Anckers legghen mosten / het weder daer naer wat stillende / hoopten altijt dat de Somer beter weder soude inbrenghen / maer werden seer ghearbuseert / ende hadden noch in twee Maenden daer naer nauw eenen dach / om haer Seylen te drooghen / den veerthienden hadden zy wederom geweldigen stormt upt den Noordt-Westen / en hadden daghelijcks den eenen stormt op den anderen / met gheweldighe Buyen over het ghebergte vallende / dat haer gheen Touwen mochten houden. Somma zy verleten hier neghen Maenden tijts / inde Straet / sonder opt t'Seyl van de Reede te hebben / om hare tijt / en alle avantagie waer te nemen / de Wint meest West Noordt-West waepende / als oock den derden November met groote Stormt. Den achtsten December overviel haer sulcken stormt als zy opt ghehoort hebben / t'water hem tot de stenghe toe verheffende / eens een luttel tijts de wint van den Oosten en Noordt-Oost hebbende / waren zy onder seyl / en gheraeckten de Weert en Cordes elck op een verschepden plaetse ten ancker / door de contrarie Wint / soo dat zy nae den elfden December malcanderen niet meer en saeghen / maer de Weert gheraeckte door de Noordt-Weste Winden en stormen / noch meer Straetwaerts in / tot dat hy Olivier ontmoete den seshienden December, int midden van de Straet / den twintichsten dito / met een Supt-Oostē wint met den anderen t'seyl gaende / quam terstont de wint wederom West Noordt-West. Somma also de Weerts Schip heel vuyl / en in twee Jaren niet schoon ghemaeckt en was / conde niet seylen / noch Olivier volghen / door dien hy soo niet laveeren en conde / is derhalven van Olivier verlaten: De Weert hadde voorts in de Straet vele Fortuynen / en swarichedē / verballende van d'een inconvenient in het ander / tot dat hy buyten hope zijnde / van by Cordes te comen / of hy de Vloote / niet teghenstaende de groote diligentie die hy dede / heeft door noots halven en per faulte van eenighe Noordt Oostē / en Oostē Wint / en door ghebreck van alles / de Straet moeten verlaten / en nae huys keeren: upt de Straet seylende den een en twintichsten Februarij: nae dat zy daer in neghen Maenden hadden ghesworint / den vier en twintichsten Martij quam hy op de Cust van Guinea, en midden Iunio quam hy int Goereese gat: naer dat hy upt gheweest hadde ontrent vijf en twintich Maenden.

Cordes met het Schip de Trouwe, gheraeckte wederom in de Supt-Zee / en quam in Chili, son-

1598. der sijn Compaignie te vinden/ romende aldaer om ververschinghe/ nam een Stedeken oft Fort in van de Spaenjaerden/ en plunderde het volckjen van Chili, hy gaf de ghevangené Chilesen die Slaven waré vrij / waerom de Inwoonders hem tot Coninck wilden op-werpen. Dan hier gheloopen lanct de Cust/ van Peru, willende sijn ghesellschap volghen / nam verschepden Schepen op de Custe van Peru, en van daer quam hy in de Molucques, In Tidore daer de Portugeesen met verraet hem het Schip afhendich maeckten/ en den Schipper Swarte Theun naer Malacca ghevanghen ghevoert.

De Jacht van Dirck Gerrits diese ghehouden hadde / en den vijfthienden September met de Liefde, van die twee Schepen te weten de VVeerts , ende Cordes waren afghedwaelt : soo sy s'anderdaechs ghewaer wierden / dat het in de wint was/ en de VVeert den seventhienden op 54. be-suyden de straet verviel: en den negenthienden eenen gheweldighen Noordt-Weste wint waepende/ datse vier en twintich daghen lanck meest sonder sepl dreven/ onderwijlen dicmaels West en Noort-West sijnde / soo dat de VVeert de Straet ghenootsaeckt was wederom in te loopen / door alle dese contrarie Winden ist apparent dat Dirck Gerritsz die ghebreck aen sijn Boech-Spriet / en Fockemast hadde / soo verre Suytwaerts is ghedreven / namelick op vier en tseltich graden be-suyden de Straet op die hoochte wesende/ sach int Suyden leggen heel hooch Berchachtich landt / vol Sneeus/ als het Landt van Noorweghen/ heel wit bedeckt / en strecktede hem als of het nae de Eplanden van Salomon wilde loopen / van hier is hy nae Chili gheloopen / ende het Eplant van S^t. Maria mijdende / al waer hy sijn ghesellschap mepnde te vinden / is inde Haven van S. Iago, te Val Paraysó aenghecomen / en gheen vrientschap vindende/ machteloos zijnde / is in de handen van sijn vpanden moeten vallen. 1598.

De Vice-Admirael de Liefde, daer Schipper op was Iacob Quack, en Commis Melchior vã Santvoort, die met het Jacht als voorschreven sepl maeckte / van d'ander 2. Schepen t'Gheloove en Trouwe verstaetten / is apparent mede zupt aen gedreven gheweest / daer naer nochtans is hy mede in Chili gheraeckt/ aencomende int Eplandt S^t. Maria om sijn gesellschap dat daer bestemt was te wachten/ sijnde nae alle apparentie van t'Jacht afgheraeckt/ t'welck als voorschreven is nae S. Maria oock ginck: seplende elck in een verschepden plaets: soo dat de Liefde was aen het punt van Lamapie, aen het vaste lant om eenighe ververschinghe te crijghen / maer alsoo hem aldaer 23. Man door de Indianen doot ghesmeten worden/ is van daer gheseplt nae Iapan met het Schip de Hope d'Admirael t'samẽ/ wesende aẽt Eplant Maria in Iapan wel ontfangen/ zijn daer ghebleven.

De Hoope d'Amirael wesende door de Straet in de Suyt-Zee en alleen voor upt seplende / wert van sijn ghesellschap niet ghevolcht / soo door het quaet weder / als het ongheluck van t'Jacht/ en ander accidenten/ soo dat hy alleen ghebleven is: wesende oock onderworpen den generalen harden storm van Noort Noort-West/ende West/ghedreven werdende ten Suyden in 54. dagen/ sijnde doen ter tijt seer cout/ op t'leste redelickẽ wint wederom crijgende/ vervolchde sijn repse na de Cust van Peru, verliesende dan d'een dan d'ander / quam op de Custe van Chili op ses en veertich graden/ daer het bestempt was malcanderen te wachten dertich daghen/ achtervolghende twelcke soo bleef hy hier legghen acht en twintich daghen/

ghen / ververſchende / vindende het volck van't lant goet van natuere: hier ſettede hy de Sloep op: Van hier quam hy tot de Mont van Baldivia, door stercke Wint / en liep daer niet in / maer nae la Mocha, daer hy s'anderdaechs vondt het Schip de Liefde, van de Vloote: en ſoo ſtelden sy haer cours nae 't Eplandt S^a. Maria, daer aen't vaſte Lant drie en twintich van haer volck doot ghellaghen werden van de Indianen: en ginghen t'ſaemen hun cours van S^a. Maria naer Iapan, daer d'Admirael / en Vice-Admirael t'ſamen arriveerden.

Voyagie / van Olivier van Noort: ghedaen *Anno 1598.* met 4. Schepen door twee hondert 48. Mannen.

1598. En 13 September: upt het Goereſe gat geſeylt / den 9. October vervielen op de Cuſte / benoordē Capo blanco, in perijckel op't lant te ſeylen. Den 18. dito / op elf graden quam de Wint contrarie / upt den Supt-Weſten / den derden November, was de Wint noch Supdelick / en hadden van den elfſten October al Weſt en Supde Winden / daer mede ghelaveert tot dat sy vervielen op't Lant van Guinea op drie graden vier Minuten. Den elfſten December, quamen sy onder Iſle de Prin-
1599. cipe: Anno 1599. den eerſten Ianuarij ſaghen sy Annabon, op dato hebben sy haer cours gheſet nae Rio Ianero, den twaelfden dito begonnen sy veel ſieck Volck in de Vloote te crijghen: den derden Februarij ſaghen sy Braſil, op twintich graden. Den neghenſten dito quamen sy in Rio Ianero om ververſchinghe / dan werden met ghewelt van landt ghehouden. Den ſeſthienden quaemen sy aen twee onbekende Eplandekens / daer sy veel Palmites en Moſſelen vonden: Den twee en twintichſten dito: quamen aent Eplant Sint Sebaſtiaen, daer ververſcht hebbende / zijn gheſeylt nae t'Eplandt S. Helena, dan het is haer ghemist: Den dertichſten dito ſaeghen sy weder Braſilien op twintich graden. Den tweeden Iunij ſaghen sy t'Eplandt S. Clara, daer sy nootwendich moſten landen / (hebbende maer acht of thien ghelonde Mannen) om te ververſchen van de Palmiten en ſuere Pruymen: sy verbranden hier het Schip d'Eendracht: den dertichſten quamen sy weder aen tot S. Sebaſtiaen: Den twintichſten September quamen sy in Porto deſire: ververſchende met Voghelen / Robben, Pinguijns, en Eyeren / daer mede sy ſeer ghelterckt / en meeſt op de been comende / hebben sy de Schepen ſchoon ghemaeckt: en zijn op den dertichſten October weder in Zee gheraeckt / den vierden November quamen sy aen de Capo Virgines, en vonden daer het water wel seven Vadem op en neder vloeyen. Den vijfſten November ſeylden sy in Straet / nae dat sy veerthien Maenden / tot hier toe hadden t'ſoeck ghemaeckt / en wel hondert Man verloren: Den vier en twintichſten dito quamen sy heel

1599.

1598. in de Straet / nae dat zy die tot vijf maels inghezeylt hadden / en elcke reyse dooz contrarie Wint en stroom uptghedzeven waern / dooz de West-zijde van de Straet vonden zy Sebalt de Weert, die wel twintich Mijlen dooz de Straet was gheweest / en wederom most keeren : De Weert was seer verwondert over de vettichheydt / en gladdichheyt van Oliviers Gasten / die seer dispoost waren / dooz dien zy over al ververschten / en overvloet van alles gehadt hadden / de Haets van de Weerdt ter contrarien seer magher en slap zijnde. Olivier is met de Weert savonts onder seyl ghegaen / dan dooz de onbeseylthepdt / en onghemanierthept van de VVeerts Schip / niet connende de Capo Mauritio boven seylen / of laveren / most te rugghe blijven. Olivier voozt aen passerende / vont seer variable Stroom / en Ebbe / en Vloet. Den neghen en twintichsten Februarij, quam hy in de Supt Zee / nae dat hy in de Straet wel hondert-mael seyl ghemaeckt hadde / en was ontrent vier Maenden in de Straet / daer hy seer qualick / en met veel moeyte dooz quam. Hy vondt veel cleyne Eylanden by Capo Desirado, lancks de Cust van Chili, leggende den twaelfden Meert dooz Noozt Noozt-Weste stozm op ses en veertich graden / verlooz hy zijn Vice-Admirael upt het ghesichte. Den een en twintichsten dito quam hy aen la Mocha, daer tamelick ververschende. Den vijfthienden September, quam hy in de Straet Manille, wesende 61. Maenden / dat hy upt de Straet Magellanes was gheseylt / Anno 1601. den neghenden Februarij seylde hy upt de Straet Balaboam. Den vijf en twintichsten Aprilis vernam hy t'Lant van Capo de bona Esperanza. Den vijf en twintichsten Augusti arriveerde hy in de Haes / met een Schip / twaelf daghen min als dzie Jaer uptgheweest hebbende. 1601.

Nota. Sr *Fransoys Draeck*, seylde den sesten September upt de Straet / in de Supt-Zee / den sevenden dito een graet longitude wesende van de Mont van de Straet / creech sulcke stozm / dat hy wel twee hondert leguas Supt waerts van de Mont van de Straet dzeef / al waer hy quam op vijfthien graden en meer : in de Haven van een seecker Eylant ten ancker / van waer de Wint van den Supden comende / settede sijn cours heel Noozt-waert tot op 55½ graden / aen sommighe onbewoonde Eylanden / daer hy versch Water en sommighe trachtighe Cruyden vant / en loopende een wepnich vozder / quam hy aen een Baye / daer vont hy naeckte Mannen en Vzouwen / varende in haer Canoen / van d'een Eylant aen d'ander om voetsel / en zy handelden met hen sulck als zy hadden / vindende aldaer veel ghevoghelte : bevont mede dat daer / ende ook aen d'uptterste Eylanden de Sonne opt minste acht graden aen Tropicus Capricorni sijnde / den Nacht maer schaers twee uren lanck was / mercken-de daer hy als de Sonne in Capricorno comt / dat daer gantsch gheen natht is / Draeck wederom hebbende becomen de hoochte van de Straet / nam sijn cours Nooztwaerts / en quam den 29. November in la Mocha op acht en dertich graden : als hy gheloopen hadde van t'Supden van de Straet achterom / tot de hoochte van de Nooztzijde van de Straet / sonder landt te sien :

VOCA-

VOCABVLAER:

Oft Tale van d'Eylanden

— *Salomonis.*

Een.	Tacij, oft Taci.
Twee.	Loua, of loa.
Drie.	Tolou.
Vier.	Fa: daer is 4. D'fa.
Vijf.	Lima.
Ses.	Houw.
Thien.	Ougefoula.
Comt aē hoost.	Nutifoy.
Gaet weeh.	Fanou.
Vechten/ slaen.	Backela.
Een Vrouwe.	Herri.
Een Vercken.	VVacka.
Hoen of kieckē	Omo.
De wint.	Augin.
Visch.	Ica.
Een Vischriet.	Eca.
Cocos-noten.	Alieuw.
Banannas.	VVafoudgy.
Obos of oubes-Wortel.	Oufij, Oubi.
Geeft my mijn obos.	Toma may oufi.
Sieck.	Mataij.
Jonghe Cocos.	D'mauta.
Cozalen.	Lickafoa, of acachoa
Een Spijcker.	Hakoubea.
Yser.	Hequij.
Vischouck.	Matau.
Overste.	Latou.
Een lant.	Ajouta, of ajouda.
Goet pser.	Moaij.
Jaa.	Da of ijto.
Weeh: door.	Alick-wi.
Eē Wortel soo genaemt/ Rietachtich/ gemerbelt op die bast.	Acoua.

Tale van het Cocos-Eylant.

Sonne.	La.
Mane.	Massina.
Sterren.	Fittou.
Ooghen.	Matta.
Oozen.	Talinga.
Tonghe.	Alello.
Lippen.	Lamotou.
Wangen.	Calafou.
Strot of Keel.	Oua.
Borsten.	Chou.
Therte.	Fatta.
Mont.	Coloij.
Neus.	Esou.
Baert.	Talaffa.
Tanden.	Nyfo of lyfo.
T'hayr van't Hooft.	Ouroucqj, ou-rou.
Beenen.	VVaaij.
Handt en vingers.	Fatinga. lima.
Nagelen.	Maij ninia.
Bupck.	Tinay.
Rugghe.	Toua.
schouders.	Touauma.
De billen.	Mouri.
Eē jongē.	Tama.
Dochter.	Toubou.
Vrouwe.	Farri.
Slaapen.	Mooij.
Dansen.	Pipi.
Een Huys of Hutte.	Fare.
Steen.	Fattou.
Boom.	Talie, of taliei.
Hout.	Lachaai.
Yser.	Hackoumea.
Cralen.	Casoa.
Een Schip.	Wacha.
Vercken.	Pouacca.
Een Haen.	Moa.
Water.	VVaij.
Eē Hinne.	Oufa.
Reghen.	Qua.
Een Vijl of Hamer.	Tocki gelsij.

Aerde.	Kille.
Koper.	Tatto.
Sit-stoel.	Noffoa.
Een Pannetken.	Chienga.
Elpenbeen.	Tatta.
Hupden.	Maſſele.
Steecken met een Wes.	Tuamò.
Een kleedt.	Cafou.
Een Watjen.	D'fau.
Cocos-olie.	D'loló.
Een Bergh.	Maoucha.
Weeh-ſeplen.	Foulau.
Eet/ okt/ eet-op.	Tacki, nacki.
Haal-op.	Foudij.
Banannas.	Fouti.
Obes-woztelen.	Oufi.
Water.	VVaij.
Olie.	Lolo.
Kees.	Poulaca.
Een Scheer.	Epouri.
Een vinger-rinck.	Mammá.
Een Trommel.	Naffa.
Een Roer.	Leaij tiſmoghel neluij.
Een Vedel.	Waijfogi.
Een Wes.	Faſſi.
Bzant-ſpiegeltjen	Leſſi iloa.
Cocos-bladers.	Aes Ciſaro.
Cocos-water.	Wacki.
Supcker.	Lolo.
Bast van Cocos.	Pourou.
Een ſeker bzucht.	Falaſola.
Baerlemoeder.	Tiffa, of Teffa.
Een Belle.	Taula.
Caneel.	Kaij.
Een Touwetje.	VVaffauw.
Het Vper.	Oumou.
Een/	Taci,
Twee/	Loua,
Dzie/	Tolou.
Vier/	Fa,
Vijf/	Lima,
Ses/	Houno.
Seven/	Fitou.
Acht/	VValou,
Negben/	Ywou.
Thien.	Ongefoula.
Sy konden niet hoogher als thien tellen / wp leerden haer tot honderr tellen / met haer tellinghe.	
Elf/	Ongefoula taci.
Twaelf.	Ongefoula loua.

Dit/ ok/ Hier.	Equi.
Jouck.	Manta.
Laet hetmp ſiẽ.	Matta may.
Daer is niet.	Neay, of Eay.
Neen.	Eai.
Jae.	Yio, of Yjouw.
Dupve.	Loupe.
Daer is niet meer.	Eenw.
Sanck.	Adoua.
Een teecken bã willekom en adieu.	Lolle.
Haer piekeerſel op't lijf.	Tetau.
Gzillen in't danſen.	Mon.
Een Beeſt met hoozner.	Nifo.
Supcker.	Lolo.
Klepn Obos.	Talo.
Van Pampier gheſchilderde kleetjens.	Keaſiva.
Een Os met hoozens.	VVagga, wagga bou.
Een wozrel die ſy kauwen / en haer dzanc af maecken.	Acava : Atova, Cava.
Een Schip.	VVachá.
De namen van twee Oſtagiers/ wẽſende Edellieden.	Tamay en Foſa.
Tou/ van bast/ daer ſy haer kleetjes mede binden om't Lijf.	Caffa.
Arm-ringhen.	Tauwa pou.
Vinghet.	Fatinga,
Een groẽ krupt ſappich.	Lolou.

Ons

Ons Broot.	Maſi.
Lever.	Adde.
Verckés-lever.	Adde puacca.
De Coninck.	Arikí.
Latou, of latau.	Overſte.

Tale oft ſpraecke van de Cuſte van Guinea nova.

De Coninck.	Latieuw.
Cocos-Noten.	Lamas.
Een Hinne.	Coocq.
Een Vercken.	Tembor.
Bannanas.	Tachouner.
Hoenders Eyeren.	Paſima Coo.
Water.	Dan oft Daan.
Viſch.	Hiſſou.
Crabbekens.	Corre cor.
Betel of Spruybladen.	Nomboug Po.
Pinangh.	Bou.
Kalck.	Camban.
Olie.	Poom.
Tralen.	Poutai.
Yſer.	Herees.
Een Mes.	Coot.
Rottang.	Bouo.
T'hoofd.	Ea.
Neuſe.	Niſſon.
Oozen.	Talingan.
Tanden.	Yſang.
Mooz-hoofd.	Poſſon Arongh.
Hayr.	Nihouge.
Hant.	Limangh.
Voeten.	Kekeijn.
Bozſten.	Sou ſou.
Armen.	Pong liman.
Tonghe.	Hermangh.
Lippen.	Tabaing vouling.
Schouders.	Haliyug.
Bupck.	Balang.
Rugghe.	Baheing.
Vingher.	Cateling liman.
Billen.	Poutong.
Slapen.	Heim.
Baert	Incam beſſer.
Eten.	Nam Nam.
Drincken.	Anda.
Kaké of Wägé.	Paring.
Strot of Kele.	Con Con Hägh.
Riet.	Daan.
Een Stoel.	Sou.
Steenen.	Coore.
Duyr.	Eef.
Lant: aen lant.	Behoul.
Vilhouck.	laoul.
Paerlemoeder.	Corron Täborin
Sonne.	Näas.
Mane.	Calangh.
Sterren.	Maemetia.
Knodſe van hout.	Hereris.
Ciſſer of tartaruge	Foun.
De Ringen die zy dooz de Neuſe dzagé/van been.	laoull.
Oliphants tant.	Tembron bis.
Touwetjes / of Lijntjes.	Calcaloun.
De Zee.	Taas.
Houte Sweerden.	Séel.
Aerde / of roode Aerde.	Taar.
Sant.	Coon.
Reghen.	Ous.
Een ſlingher.	Gimmio Halla.
Een Spiets van hout.	Mareet.
Een Allagaij.	Houvan.
De Veeré aé d'Allegaij.	Tounſiet.
Menſchen-bloet.	Daar aug.
Verckens-bloet.	Daar de rembos.
Mutſen / die zy dzaghen.	Nandikea.
Een Canoa.	Takoup.
Roepen of ſcheppé	Gemoe Haloes.
T'gheberchte.	Faſſer.
Ten ille niet.	Capte andeſingim ne aij.
1. Een.	1. Tika.
2. Twee.	2. Roa.
3. Drie.	3. Tola.
4. Vier.	4. Fatta.
5. Vijf.	5. Lima of liman.
6. Ses.	6. Wamma.
7. Seven.	7. Fita.
8. Acht.	8. Wala.
9. Neghen.	9. Siwa.
10. Thien.	10. Sangafoula.

Een

Een Vrucht als eē clepn Cuki.	Loongh.
Wachten.	Attingam.
Een naem van eē gevangen man.	Tarhar lieuw.
Ick en kent niet.	Kim kabbeling lougtee.

Spraecke vant Eylant Moyses.

Jaa.	Llu.
Onberept hout.	Sagu.
Vroot.	Pouhonnori.
Schouders.	Carracerreram.
Vorsten.	Sou sou.
Knien.	Pou hanking.
Ooghe.	Mattanga.
Laet sien.	Matta may.
Strot of Kele.	Comieconnon.
Tonghe.	Caramme.
Baert.	Parre wourou.
Neuse.	Wansrugo.
Bananas.	Hiwoundi, Taboun.
T'sal hier comen terstont.	Kirrekir.
Vercken.	Cambour
Cocos.	Lamas.
Wy.	Tata.
Alep.	Wacht of terstont.
1. Een/	1. Kaou,
2. Twee/	2. Roa,
3. Drie/	3. Tolou.
4. Vier/	4. Wati,
5. Vijf/	5. Rima,
6. Ses/	6. Eno.
7. Seven/	7. Wijtsou.
8. Acht/	8. Ejalou,
9. Negben/	9. Siwa.
10. Thien.	10. Sangapoulo.
Een Henne.	Mitoa.
Knodse.	Micoura.
Yser.	Masirim.

Spraecke van't Eylandt Moo, op twee graden: daer de Flitzen waven.

Cocos.	Lieu.
Bannannas.	Tandahi.
Vercken.	Paro.
Water.	Nanou.
Gember.	Raaij.
Visch.	Ani.
Wes.	Koijma.
Hont.	Aroue.
Cralen.	Sassera.
Cam van Been.	Marmauw.
Spijcker of Yser.	Bee.
Vroot.	Sagu.
Vroot in Toecken ghebacken.	Soome.
Cleedjens van de Vrouwen.	Maije.
Armbanden.	Sabre.
Hant-boghe.	Partina.
Pijlen.	Bare.
Slapen.	Moune.
Visch schieten.	Tineanij.
Vercken-tant.	Sona.
Een vier-voetich Ghediert.	Pari-wou.
Sonne.	Arduid.
Vijff.	Weer-faut.
Heel witte Vogel.	Mavi:kackeroua.
Een geele Voztel als Curruma.	Aou.
Witte Cozalen.	Sassera poure.
Niet/ niet/ Neen/ neen.	Taop, Taop.
Wech van hier.	Hoijda.
Een seecker Eylandt.	Arti.

FINIS.

Collection of
W. L. SHELDEN